BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
33 F
14

7-10-B.29

~~15-3-D-4~~

Digitized by Google

DE SECRETIS LIBRI XVII.

Ex varijs Authoribus collecti, methodiceq; digeſti; & aucti

PER

IOAN. IACOBVM VVECKERVM,

Baſilienſem, Medicum Colmarienſem.

Acceſſit INDEX locupletiſſimus.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA N. ROMA

BASILEÆ,
Typis CONRADI WALDKIRCHII,
ſumptibus Epiſcopianorum.

CIↃ IↃCIV.

D. LAZARO SVENDIO,

GENEROSO BARONI in Hohenlandſperg / *Domino in* Kilch-hofen / Burckheim / Treiburg / *&c.* *Cæſareæ Maieſtatis Conſiliario, & Polemarcho, Domino ſuo clementiſsimo.*

SI QVAE terra ſuis benè ſeruata limitibus cõplectitur, & ſi quę Sol verno calore ſuſcitata producit, intueamur: hoc admirandum exemplar eſt infiniti numinis infinitæ potentiæ. Sed dum in hoc ampliſſimo naturæ theatro mens exculta ſuis hinc inde meditationibns variè deducitur, adeoq́; corporum cœleſtium ſplendorē, curſuſq́; non interruptos, & rerum vices quæ cùm intereant, nouis tamē ſubinde fœtibus ſpeciem quæq́; ſuā inuiolata ſucceſſionis virtute tuentur. Dum hæc inquam animus mira voluptate peruadit, atq; contemplatur, nihil tamen eſt, quod mens merito magis quàm ſeipſam ad-

miretur. Hæc enim cùm nullo penitus ſenſu percipiatur, nō mole, ſed viribus terrenis longè cœleſtibusq; corporibus antecellit. Viſum eſt generoſe D. Baro, T. ita D. affari, vtpote quam nouerim huiuſcemodi philoſophicis Dei & naturæ cultibus plurimū oblectari: maximè verò ſi vel ad euehendas Dei laudes, vel ad promouendam humanæ ſocietatis vtilitatem, diriguntur. Homini Deus mentemq; manuſque conceſſit, nimirum vt vel ingenio, vel labore, quilibet non ſibi ipſi modo, ſed quamplurimis alijs eſſet adiumento. Nihil vſquam natura ſuffert, quod penitus ocioſum ſit. Quāto magis hominem decet eſſe frugi, ne potiſſima ſui parte vitam agens deſidem, inter omnia ſit abiectiſſimus? Multos equidem inuenias, quibus nihil eſt magis curæ, quàm vt ocio, ſuiſq; perpetuò voluptatibus indulgeant. Homines dixeris hæc inutilia terræ pondera, nullius ferè compotes rationis, vt Rex eſt, qui nihil regit. Non deſunt tamē, qui cùm vel gloriæ cupiditate ducantur, vel ipſius etiam honeſtatis amore, ſuas eò vires intendunt, vt vel animi virtute, vel mentis induſtria omnium maximè poſſint eſſe vtiles. Duplex hoc hominum genus eſt, dum alij ius humanæ ſocietatis recta ratione tuentur, Politicos appellant: alij vel arte ſua naturam æmulantur, vel patefactas eius dotes vſu commodo fruendas expandunt. Hi receptiſſima voce Philoſophi nuncupantur. Politices quis ſplendor ſit, & quanta quouis loco & tempore neceſſitas, id

eorum authoritate ſit manifeſtum, qui regendis præſunt rebuſpublicis. Veruntamen ſi multiplicem rerum ſciētiam, & acrem ingenij vim expenderis, ſua quoq; Philoſophis eſt dignitas, & fortè non minor, quàm ſit ipſius iuris interpretibus. At verò Philoſophis de dignitate non debet eſſe contentio. Quicquid vſquam toto terrarum orbe comprehenditur, id ad corporis noſtri primùm, dein & ad animæ noſtræ ſalutem conditum eſt, vt duplex etiam eorũ ſit finis, quæ mens humana ſuis tum ſenſibus accepta, tum intelligendi virtute conquiſita complectitur: Alia namq; ſciuntur ſolùm vt contemplantis animum in admirationem diuinæ potētiæ rapiant. Alijs verò ſimul etiam cōpetit vſus ad humanæ vitæ commodum aliquod probè comparatus. In vtroque rerum genere ſingularem ad abſtruſas naturæ vires, occultaſque virium cauſas exquirendas humanæ mentis perſpicaciam, & ad conceſſas naturæ dotes arte ſuperandas miram intueri licet hominum induſtriam. Non hoc enim vnius inuentum eſt, quod extollimus, ſed plurimorum, qui ſtudio ac labore, qui iudicio, & ingenio, quas ab alijs ſcientias & artes obtinuerint, diligenter excolunt, & inuētis etiam non inutilibus amplificant. Inexhauſtus eſt naturæ theſaurus, & deliteſcunt proculdubio plurima, quæ temporis ſucceſſu ſagacium hominum conatibus eruentur. Nimirum in hac rerum natura duplex effectuum ratio percipitur, dum alia manifeſtis agunt qualitatibus,

alia verò non manifeſta, ſed occulta quadam proprietate ſuas exerunt vires, quę nullo mentis diſcurſu, ſed ipſa duntaxat experientia nobis innoteſcunt. Hæc verè quis naturæ ſecreta nuncupauerit, vtpote quæ nullis patefacta temperamentorum accidētibus, in formarum aut ſpecierum ſinu deliteſcant. Illa quidem ſi recta methodo rebus applicētur, nota & communi ratione, felici tamen etiam ſucceſſu, non contemnendos producunt effectus. Sed quæ viribus agūt occultis, longè prętantiora ſunt: quo fit, vt in morborum curationibus, cæteris, quorum manifeſta eſt ratio, ſemper ea, quæ tota proprietate iuuant, ſiquidem haberi poſſint, adijciantur. Nec dubium eſt, quin vt ſimplicium medicamentorum ſpecies propemodum infinitæ ſunt, temperamenta verò paucis definita generibus: ita & totidem eorum ſint ad agendum & patiendum facultates, manifeſtæ ſcilicet paucis, occultę verò propemodum infinitis diſtinctæ generibus. Dum tamen herbarum, fruticum, plantarum & aliorum ſimplicium medicamentorum vires Medicis deſcribuntur, vix aliud quicquā inuenias, quàm quod ad manifeſtas eorum qualitates referri poſſit. Ignorantię vitium eſt, aut inuidiæ, quaſi fortè nefas ſit, euulgari, quæ ſecreta ſunt. Plurima nos equidem latent. Hæc multis natura tamen eſt, vt ſi quid habeant, quod cæteris ignotum ſit, ſecretum eſſe velint, & ſibi ſolis vſui. Tanto magis eorum eſt laudanda fides, & integritas, qui reconditiſſimas ingenij

ſui

ſui dotes opere, verbis, & ſcriptis exponunt, eaſque non ſuis modo coætaneis, ſed & non defraudandæ poſteritati communicant. Cùm itaque complures ex veteribus & recentioribus ratione pariter, & frequentibus experimentis occultas naturæ vires explorarint, aut etiam arte ſua locupletauerint, hoſque ſuos ingenij & induſtriæ fructus multis hinc inde diſperſa libris exhibuerint, res ipſa hæc non indigna labore viſa eſt, ſi quæ à multis confusè tradita eſſent, in vnum congeſta volumen breui quadam, & commoda methodo complecteremur. Hoc ergo ſuſceptum opus, tandem non exiguo labore compleuimus, in quo non ea ſolùm, quæ ab alijs mutuati ſumus, ſed noſtra etiam comprehenduntur, quæ praxi medica, & multiplici medicamentorum vſu comprobata comperimus, & quæ chymicæ artis adminiculo conquiſita didicimus. Hac enim via ſecreta quædam inuenimus, adeoque (vt ex multis pauca referamus) Elephantiaſis curandæ modum, morbi Gallici, tabis & hydropes (qui non nimium inueteratus ſit, nec in ætate conſumtis acciderit.) Ad inſultus etiam podagricos breui temporis ſpacio diſcutiendos, & ne citò, vel tantis cum cruciatibus adoriantur, auertendos præſentaneam medendi rationem exhibemus. Quod re ipſa quoque teſtabimur, ſi quis conſilio noſtro periculum facere voluerit. Sed de his aliorum eſto iudicium. Interim quicquid illud ſit, quod hac in parte præſtitimus, id tuæ D.

(generoſe D. Baro, Mecœnas obſeruādiſſime) multis de cauſis offerēdum eſſe duximus, tum quod (vt antè commemoratum eſt) huiuſcemodi naturæ miraculis, & hominum inuentis, ob inſignem ſcilicet vtilitatem, & admirandum humanę mentis acumen, non minimum tua D. oblectetur: tum verò maximè quòd quatuordecim & amplius annos tua me D. ſummo & amore, & fauore complexa ſit: qua quidem in re tuam erga me beneuolētiam agnoſcere decuit, maiorem etiam, quàm ipſe viderer eſſe promeritus. Itaque cùm aliqua tandem animi mei ſignificatione huius tui fauoris memorem eſſe deceret, non potui, quin meos hoſce labores tuo nomini dedicarem: Licet enim id leuius merito videretur, quàm quod tua dignitas expoſtulet. Quæ tuæ tamen Dominationis antehac de me fuit exiſtimatio, cùm meæ ipſius mihi probè conſcius eſſem tenuitatis, id tuum quoq; futurum eſſe confido iudicium, vt non tam eius, quod offertur munuſculi, quàm fauoris tui ratio habeatur. Vale, Baro generoſiſſime, Colmariæ, Kalend. Auguſti.

1 5 8 2.

T. D.

Cliens, IOAN. IACOBVS VVECKERVS *Colmarienſis Medicus.*

GENE-

GENEROSO DOMINO D. IOAN. GVLIELMO SVENDIO,

Baroni in Hohenlandſperg/ Domino in Burckheim/Kilchhoffen/&c. Domino ſuo clementiſſ.

HECTORIS *arma procul, Danaæ ſint prælia gentis,*
Romanaq́ procul factio ſæua toga.
Hic iuuat illuſtrem triſti memorare cicuta,
Quem lachrymis repetunt tempora noſtra, virum.
In meritas animos nequicquam vertere laudes
Mens, grauiora ſimul nec ſubijſſe, poteſt.
Mens ſtupet, ora ſilent, iuſtum quia pulmo recuſat
Officium, quid? opem triſtis Apollo negat.
Heroas ſed quid mortalis dicere laudes
Vox poterit tanti nobilitate viri.
Maioris maiora refert diſpendia famæ
Virtus, quæ potius funere merſa viget.
Bello, conſilijsq́ potens, & fortibus auſis
Acriter auertit Turcica tela parens.
Conſilia in melius referens, ea mente volutans,
Aulis Heroum, Principibusq́ tulit.
Germanis rerum Dominis, Gentiq́ togatæ
Nota fuit virtus, ſancta probata fides.
Carolus ingenij vires expertus, ijſdem
Et Ferdinandi floruit Aula diu.
Maximiliane virum tua nouit & Aula, probaret
Aſtræa cinctus cùm, ſine fraude, fidem,

Eſt ſimul Imperio conqueſtus ſæpe Rudolphus,
Inſigni ereptum nobilitate virum.
Vt tandem celebris poſt triſtia funera ſemper
Viuat fama: Duces arma, virumq́ canunt.
Extera gens quò ritè queat cognoſcere famam,
Propria iam virtus arma virumq́ canit.
Aeterna iam Fama viget ſuper æthera fama,
Dum virtusq́ Duces arma, virumq́ canunt.
Teſtibus his motus firma, Gulielme, tueris
Ornamenta tui, mente, fideq́ patris.
Macte iſta virtute, ſimul maiora voluta,
virtuti reſtant præmia digna tuæ.
Hæres auſpicio flores meliore parentis,
Arripiens forti patria ſceptra manu.
Ergo tuum quærit præſentis epiſtola libri,
Iam patre defuncto, parua patrocinium.
Huius ſume, precor, ſublato Iudice, partes,
Librum ne liuor rodore poſſit edax.
Suſcipe Secretis librum iam pluribus auctum,
Sitq́ patrocinio tutus & ille tuo.
Tutetur DEVS *inuictæ tua ſtemmata gentis,*
Accreſcantq́ magis nobilitata. VALE.

Inclytæ Generoſitatis tuæ
obſeruantiſs. D. IOAN.
WECKERVS B.

AVTORES EX QVIbus hoc Opus concinnatum eſt.

Abſyrtus.
Aelianus.
Aëtius.
Albertus Magnus.
Alexius Pedemontanus.
Andreas Cordubenſis.
Andreas Albius.
Anatolius.
Andernacus.
Antonius Mizaldus.
Aphricanus.
Apuleius.
Aratus.
Archelaus.
Archimedes.
Archibius.
Ariſtoteles.
Arnoldus Villanouanus.
Athenæus.
Auguſtinus Steuchus.
Auicenna.
Bayrus.
Berytius.
Bieſius.
Briglia Mediolanenſis.
Braſſauolus.
Carauanus Hiſpanus.
Cardanus.
Caſpar Schvvenckfelt.
Caſſianus.
Cato.
Cleopatra.
Conſtantinus Cæſar.
Columella.
Cornelius Agrippa.
Coſtabenluze.
Damageron.
Dauid Vvezelius.
Democritus.
Didymus.
Dionyſius.
Diophanes
Dioſcorides.
Egidius Bruxellenſis.
Empedocles.
Euonymus.
Fallopius.
Fauorinus.
Felix Platerus.
Fiorauantus.
Florentinus.
Fronton.
Gabriel Arator.
Galenus.
Gargilius Martialis.
Georgius Valla.
Gemma Friſius.
Geſnerus.
Henricus Rantzouius.
Henricus Vvolffius.
Hermes.
Hierocles.
Hippocrates.
Hollerius.
Iacobus Carpenſis.
Iarcas.
Ioan. Vveierus.
Ioan. Baptiſta Porta.
Ioan. Langius.

Ioan. de Rupe ſciſſa.
Ioan. Bauchinus.
Iſabella Corteſe.
Lemnius Leontinus.
Leporinus Dalmata.
Liuius.
Lucas Rhor.
Ludolphus Roleuincus.
Magia Veterum.
Magiſter Odomarus.
Marcellus Palingenius.
Mercurius Triſmegiſtus.
Nicolaus.
Nicolaus Taurellus.
Noſtradamus
Octauius Landus.
Olaus Magnus.
Oppianus.
Oribaſius.
Orpheus.
Orus Apollo.
Ouidius.
Pamphilus.
Paracelſus.
Paulus Aegineta.
Paxamus.
Palladius.
Petrus Creſcentius.
Petrus Galatinus.
Pelagonius.
Philoſtratus.
Pictorius.
Plinius.
Philippus Melanchton.
Plutarchus.
Polybius.
Priſcianus de Corduba.
Pſellus.
Ptolomæus.
Publius Vegetius.
Raymundus Lullus.
Rhaſis.
Rondeletius.
Roſcellus.
Scaliger.
Seneca.
Seruius.
Sextus Platonicus.
Scribonius Largus.
Simeon Sethi.
Simoneta Cardinal.
Sotion.
Straton.
Syluius.
Tarentinus.
Theomneſtus.
Theophraſtus.
Varro.
Virgilius.
Varignana.
Vincentius Laureus.
Vindanionius.
Vitruuius.
Zoroaſter.

OPERIS

OPERIS TOTIVS
VNIVERSALIS
diſpoſitio.

- SECRETA, *hoc eſt, artes, vel artiũ particulæ, non vulgatæ, nec quibuslibet notæ conſiderari poſſunt, vel*
  - *Materialiter reſpectu rei ſubiectæ, quę ignoratur à pleriſq; à paucis ſcitur, & vt ſciatur à compluribus tamē communiter. Sic ergò ſecreta quædam ab*
    - *Incorporeis videlicet,*
      - DEO, *de quo Liber I.*
      - Angelis
        - Bonis
        - Malis.
        - *De quibus Lib. II.*
    - *Corporeis,*
      - *Simplicibus,*
        - Aſtris,
        - Elementis
          - Igne,
          - Aere,
          - Aqua,
          - Terra.
          - *De his Liber III.*
      - *Compoſitis. Vide in ſequentibus ſignum A.*
  - *Formaliter. Vide in ſequentibus ſignum B.*

- *A. Compoſitis,*
  - *Perfectis,*
    - *Animatis,*
      - *Senſitiuis,*
        - *Rationalib. vt* hominis,
          - Animo, *Lib. IIII.*
          - *Corpore. Sic lib. V. de*
            - Vita, *Cap. I.*
            - Morte, *Cap. II.*
            - Sanitate, *Cap. III.*
            - Morbo, *Cap. IV.*
            - Forma, *Cap. V.*
            - Cibo, *Cap. VI.*
            - Potu, *Cap. VII.*
            - Venere, *Cap. IIX.*
            - Somno, *Cap. IX.*
            - Exercitio, *Cap. X.*
        - *Brutis, vt*
          - Terreſtribus, *Lib. VI.*
          - Aquatilibus, *Lib. VII.*
          - Aereis, *Lib. IIX.*
      - *Vegetatiuis: vt* Plantis, *Lib. IX.*
    - *Inanimatis,*
      - *Naturalibus, vt*
        - Metallis, *Lib. X.*
        - Lapidibus, *&* Gemmis, *Lib. XI.*
      - *Artificialibus: vt* Domibus, Hortis, Veſtibus, Fontibus, — *Liber XII.*
  - *Imperfectis: vt* Meteoris, *Lib. XIII.*

B. Forma-

Digitized by Google

B. Formaliter reſpectu ſcientiæ, ſiue artis cuius cognitioni res ipſa ſubijcitur. Sic ergo Secreta alia cognitionis.

- *Seria,*
  - *Organicæ,*
    - Grãmaticæ,
    - Logicæ,
    - Rhetoricæ,
    - Poëticæ,
    - { Loquẽdi, / Scribẽdi, } *Liber XIV.*
  - *Philoſophicæ,*
    - Phyſicæ,
    - Magiæ *naturalis,*
    - Metaphyſicę, { *Licitæ,* / *Illicitæ,* }
    - Mathematicæ,
    - Geometricæ,
    - Arithmeticæ,
    - Muſicæ,
    - Aſtrologicæ,
    - Moralis
      - *Oeconomicæ,*
      - *Politicæ: vt* { *Pace,* / *Bello,* }
    - *Liber XV.*
  - *Mechanicæ: vt Secreta*
    - Molitorum,
    - Fabrorum,
    - Piſtorum,
    - Coquorum,
    - Pigmentariorum,
    - Pharmacopolarum,
    - *Liber XVI.*
- *Ludicra, de quibus Lib. XVII.*

DE SECRETIS
LIBER PRIMVS.

Abſtruſa veritatis arcana. CAP. I.

DIVINORVM operum ſecreta vel in rebus extra intellectū poſitis, vel in ipſo intellectu conſiſtunt. Hæc ipſa contemplatione perficiūtur. Illa verò quidpiam efficiendo, quod miraculorum inſtar eſſe poſſit. Quæ ſuum actione finem aſſequūtur, ea certis claſſibus diſtincta ſuo loco pòſt exponemus, & nunc ea, quę ſubtili meditatione fouet intellectus, arcana veritatis aggrediemur. Philoſophos olim nouimus non in id ſolùm intētos fuiſſe, vt rerum naturalium vires expiſcarentur, ſed vt veritatem in eis agnoſcerent, cauſis videlicet earum intellectis. Ariſtot. opera fuerunt Alexandrum regem ſecretorum loco non reuelādorum habuiſſe. Tanta nempe fuit philoſophiæ dignitas, vt intellectus vires, naturæ miraculis nequaquam poſtponerentur. Quamobrem ſi quæ ſcripſit Ariſtoteles, ideò cenſeantur, quod eà pauciſſimis nota fuerint, hæc certè meritò ſecreta dicentur, quæ ſunt à recentioribus inuenta ſubtiliſſimè. Conſtat enim Ariſtot. quanta modo fuerit ſubtilitate philoſophatus, à veritate tamen aberraſſe. Subtilia verò mendacia, perinde ſecretis annumerāda ſunt. Atqui ſi dicas, angelicæ radicem collo appenſam ſecretum eſſe, vt quis angelorum inſtar inuiſibilis reddatur. Multa nobis equidem reuelata ſunt diuinitùs, quæ ſacra ſecreta nominantur, vtpotè, quibus ſalutem cōſequamur: verùm de ijs paulò pòſt agemus, quòd ea non omnibus ſint notiſſima Chriſtianis & Theologis. Itaq; primùm ea nobis exponēda ſunt, quæ cùm omnib ferè Philoſophis & Theologis ratione ſcrutari non poſſe videantur, ſubtili tamen mentis diſcurſu eruta patefaciemus: poſtea quæ ex Rabinis antiquis ſumta ſunt.

De Homine. Cap. II.

Hominem duabus conſtitui partibus, anima nimirum & corpore, ſatis ex eius actionibus liquet. Hoc cùm omnibus ipſo etiam ſenſu cognitum ſit, ſecretum quidem non eſt: ex notis tamen ea, quæ latent, inueſtigantur. Efficiens autem hominis cauſa eſt pater, & mater, naturâ mediante: nam vtriuſque parentis ſemen ita conſtitutum eſſe oportet, vt ſubſtantia, quãtitate, qualitate, loco, & cæteris circumſtantijs humanum, hoc eſt, animalem & naturalem effectum producere poſſit. Primùm ergo quæritur, an præter haſce cauſas, animam nimirum & naturam parentis vtriuſque, nulla ſit alia, cui ortus generis humani adſcribatur. Hic veterum Philoſophorum ſententias expendamus. Quo nunc modo generantur homines, eo modo ſemper generati ſunt. Hæc veterum eſt Philoſophia, quæ noſtræ fidei repugnat. Rationis autem non fidei ſecretum expoſtulas? Hoc habeto. Si generis humani ſemper idem ortus fuit, qui nunc eſt, tum præter patrem & matrem nulla eſt alia efficiens hominis cauſa: Cur ergo primam rerum cauſam excogitarunt Philoſophi? Si rerum viciſſitudo & propagatio ſemper eadem quæ nunc extitit, nulla eſt pręter hominem & naturam efficiens cauſa admittenda, cùm rerum propagatio planè ſit humana, vel naturalis. Dein ſi ſpecies humana ſemper eundem ortum habuit, qnem nunc habet, dum filius à patre generatur, in infinitum vſque generis humani procreatio extẽdetur; quod abſurdiſſimum eſſe rationibus hiſce demonſtrari poteſt. Conſtat metaphyſico rectè philoſophãtium axiomate, *Nihil quod prius & poſterius, magis & minus ſuſcipit, infinitum eſſe.* Verùm generis humani propagatio prius & poſterius ſuſcipit, cùm pater filio prior exiſtat. Præterea nouimus humanam ſpeciem in indiuiduis conſiſtere, nec æternam eſſe poſſe ſpeciem, cuius æterna non ſunt indiuidua. Cùm ergo nullus homo fuerit ab æterno, quî potuit humana ſpecies ab æterno fuiſſe? At ſi non fuerit ab æterno ſpecies humana, certè nec eiuſdem propagatio ad æternum aut infinitum vſq; deducenda eſt. Nullum autem hominẽ ab æterno fuiſſe, liquet hinc, quòd omnes mortui ſint, nec vllus eorum ſuperſit, qui ante ducentos annos vixerunt. Itaq; ſi moriuntur omnes, cœpiſſe conſequitur om-

nes, vt nullus ab æterno fuerit: ſi quis enim ab æterno fuiſſet, idem in æternum vſque neceſſariò permanſiſſet, cùm interitus in æterna non cadat. Porrò generis humani propagationem aliquando cœpiſſe patet hinc etiam, quòd in tempore fiat: nam quicquid fit in tempore, principium obtinet neceſſariò. Generis autem humani propagationem nunc in tempore fieri nemo ratione præditus negabit. Et ſemper in tempore factam eſſe hoc pacto conuincitur, quòd eadem, quæ nũc eſt, hactenus fuerit ratio propagationis, vt Philoſophi veteres confitentur. Adhæc omnes homines ita facti ſunt, vt antequam generarentur, non exiſterent. Cùm itaq; omnes homines cœperint aliquãdo, certè generis humani propagationem principium habuiſſe conſequitur. *Nic. Taurellus.*

Quomodo cœperit humanum genus.

CAP. III.

CVM cœperit aliquando generis humani propagatio, primos parentes admittere cogimur, qui filios quidem poſteros habuerint, ſed nõ fuerint aliorum parentum filij. Sic enim progreſſus in infinitum vſque fieret, quem præcedenti capite confutauimus. Iam verò de primis parentibus quæri poterit, an etiam facti ſint, vel ab æterno fuerint. Factos eſſe fatendum eſt, cùm interierint, & omnium hominum natura ſit eadem, quod rebus factis, & non factis adſcribi nequit. Quomodo facti ſunt igitur, ſi non eodem quo nos modo facti ſint? Nec humanõ certè modo, neque naturali: quò fit, vt nec hominem, nec naturam primorum parentum cauſas efficientes fuiſſe confiteamur. Humano quidem modo factos non eſſe demonſtrauimus anteà: ſic enim primi parentes non fuiſſent, ſi parentum aliorum filij fuiſſent. At verò neque naturali modo procreatos eſſe cõuincitur hac ratione, quòd ea ſaltem fieri dicantur naturaliter, quæ fiunt ex commoda præexiſtente materia, hoc eſt, quæ potentiam obtineat formæ ſuſcipiendę idoneam: hominibus autem nondum exiſtentibus, nulla talis materia fuit, ex qua homines procreari poſſent naturaliter, hoc eſt, ob potentiam ei materiæ inſitam. Quamobrem rectè ſtatuimus, primos homines à principio quodam hominibus, & natura priore factos eſſe, modò nec humano, nec naturali, ſed miraculoſo. *Nicolaus Taurellus.*

Deum homines feciſſe duos eiuſdem.
CAP. IV.

EXISTIMET fortaſſe quiſpiam primos parentes à principio quodam factos eſſe, quòd inter primam cauſſam & naturam ſit intermedium, quales ſtatui poſſint angeli, vel aliæ mentes à materia liberæ. Sed hoc falſum eſſe patet hinc, quòd præter primam rerum cauſſam, nulla producere poſſit opus à ſua ipſius ſubſtantia diuerſum. Præterea proprius angelorum & mentium effectus eſt intelligentia, quæ nihil per ſe ſubſiſtens efficit. Deus ergo prima videlicet rerum omnium cauſa primos fecit homines, & tot quidem, quot ad humanæ ſpeciei propagationem ſatis eſſent. Mas autem vnus, & vna fœmina ſatis erant, vt duobus hominibus plures à Deo non eſſe factos rationi ſit conſentaneum. At verò non plures feciſſe Deum homines, quàm qui ſufficerent ad humani generis propagationem, hinc manifeſtum euadit, quòd Deus homines ex ſeipſis fieri vellet, vt poſtea docebimus. Hoc ipſum ex eo facilè conſpicitur, quòd Deus (vt in ſacris Biblijs legitur) Euam non ex terræ limbo velut Adamum, ſed ex ipſius Adami coſta procreare voluerit: nimirum vt omnium hominum exortus ad vnam vnius hominis ſcaturiginem deduceretnr.

Cur Deus homines fecerit. CAP. V.

FECIT igitur Deus primos homines: verùm & id in dubium poni poterit, an corpora quidem fecerit, animæ verò prius extiterint. Itaque ſtatuendum hoc eſt, nec primorum parentum, nec noſtras animas prius extitiſſe, quàm corpora fuerint. nam præter Deum nihil ab æterno fuiſſe, & factum eſſe aliquādo quicquid præter eundem exiſtit, ſuo loco demōſtrabitur. Animas autem non prius quàm corpora factas eſſe tum oſtendemus, vbi de hac vita diſputabitur, an fuerit ante hanc alia aut alia poſt hanc ſit futura. Cæterùm ex humanis facultatibus fines inueſtigare licet, ob quos homines Deus fecerit. Ad huius vitæ ſuſtentationem vires habemus vitales, animales, & naturales, quibus & viuamus, nutriamur, & noſtram ſpeciem propagemus. Cordis vigorē habemus, vt Deum amemus, nobis ſanguine iunctos, & proximum quemq;. Intellectum habemus, vt Deum & eius opera contemplemus.

mur. Voluntatem, vt ſuum vnicuiq; attribuamus, & Deo obediamus. *Idem.*

An ſint homines facti alicuius ſaltem temporis cauſa, vel vt in æternum viuerent.

CAP. VI.

DEvs cùm bonus ſit perfectiſſimè, omnia fecit optimè: Homines ergo fecit, non vt aliquando perirent, ſed vt in æternum perſiſterent. Quod enim bonũ eſt (vt ſunt omnia Dei opera) id permanere melius eſt, quàm corrumpi. Licet autẽ peccato deprauata ſit humana ſpecies, ipſa tamen hominis ſubſtantia per ſe bona eſt, & bonæ ſunt eiuſdem facultates, & actiones per ſe conſideratæ. Virtus inculpata fœlicitatem poſtulat æternam. Poſcit ergo peccatum æternam miſeriam. Vt autem miſeri ſint homines, qui peccarunt, eoſdem oportet ſupereſſe, non interire, cùm quid non exiſtit, miſerum dici non debeat. Cæterùm quòd ex operibus Dei aliqua ſint aliquando interitura, demonſtrabimus idem de hominibus dici non poſſe, cùm mundum oſtendemus eſſe periturum. *Idem.*

Fecerítne Deus homines, vt fœlicitatem neceſſariò conſequerentur. CAP. VII.

DEvs certè, quòd bonus ſit, perfectiſſimè homines fecit. vt æterna fruerentur felicitate. Vires itaq; eis indidit, quibus hanc ipſam conſequerentur. Intellectum dedit, vt Deum agnoſcerent, & quid ſibi faciendum eſſet, intelligerent, quidque vitandum. Voluntatem fecit liberam, vt virtutes amplecterentur liberrimè, atque adeò Deum iure laudandum, ſua ſponte non coacti laudarent. In hac iuſtitia ſi permanerent homines, Dei conſilium & voluntas erat, vt æternam conſequerentur fœlicitatem: ſin ab ea recederent, in æternum quidem perſiſterent, ea tamen fœlicitate deſtituerentur. Cùm itaque peccatum ſit ab omnibus, non eſt vt quiſquam ſperet, ſe fœlicitatem eſſe conſequuturum. *Idem.*

An ſit poſt hanc vitam alia futura.

CAP. VIII.

QVOD prius homines oſtenderimus à Deo factos eſſe, vt in æternum viuerent, dubium non eſt, quin poſt hanc vitam alia ſit. Animas equidem Philoſophi ſtatuerunt in æternum eſſe victuras, ſed ſine corpori-

bus, cùm hæc interire viderent. Verùm quòd corpus ſubſtantialiter ſit hominis pars, ſine qua homo dici non poteſt, humanam vitam ſolis animabus tribuendam eſſe negamus. Hinc eos errare ſtatuimus, qui hominum animas antequam corpora naſcerentur fuiſſe cenſerunt. Sic enim ſunt ambæ partes factæ, vt nec corpus ſine anima viuere poſſit, nec anima ſine corpore ſuas probè actiones exercere: quod ſequentia magis illuſtrabunt. *Idem.*

Reſurrectura eſſe corpora. Cap. IX.

Corpora intereunt: Ergò ſi poſt hanc vitam victuri ſint homines ſolis animabus viuent. Hæc fuit veterum Philoſophia: ſenſus enim ſuperare non potuerunt. At nos conſequentiam negamus: poſſet enim Deus animabus ſua reſtituere corpora, quod planũ fiet, vbi primæ cauſæ omnipotentiam demonſtrabimus. An velit igitur Deus corpora ſuſcitare, quærendum fuerat philoſophantibus. ex prima hominum generatione res hæc eluceſſet. Quærimus itaque, cùm Deus omnia fecerit optimè, cur homines ex corporibus & animabus conſtituerit, ſi melius foret animas ſine corporibus viuere? Melius eſſe negamus: ſed homines imperfectos eſſe ſtatuimus, ſi alterutra ſui parte deſtituantur. Quòd autem nugantur Philoſophi, materiam vim mentis impedire corporis vitio, at non corpori per ſe tribuendum eſſe dicimus. Nam niſi ſucceſſiſſet peccatum, corpora mentis vim nequaquam impediuiſſent. Verùm quærent ipſi quoque Philoſophi, cur intereant corpora, ſi facta ſint, vt cum animabus in æternum viuerent? Reſpondemus, vt quæ ſunt in eis corruptibilia morte ſeponantur: hæc enim corpora ob multas naturæ imbecillitates in æternum perſiſtere non poſſunt. At potuiſſet (inquient) Deus hoc ipſum exequi ſine omnimoda corporis corruptione. Verùm eſt: ſed mortem ad hoc elegit, vt peccati pœnam. Vrgebunt vlterius: Sit ergo hæc peccati pœna, vt homines ſuis corporibus in æternum deſtituantur. Paucis ità reſpondemus: Homines poſt hanc vitam aut fœlicitatem conſequentur, aut miſeriam Fœlicitatem conſequi non poſſunt, niſi eis peccata remittantur: ſi remittantur peccata, hæc quoque peccatorum pœna remittetur: atq; ita ſua rurſum corpora conſequentur: ſin autem miſeri futuri ſint in æternum, corpora quoque conſequentur, vt cùm

toti peccauerint, toti quoque non vna ſolùm ſui parte miſeriam ferant. Sed ex ſequenti quæſtione patebit euidentius, corpora poſt hanc vitam eſſe ſuperfutura. *Nicolaus Taurellus.*

Hanc vitam aliquando ceſſaturam eſſe.

CAP. X.

HVIVS vitæ finis primus & præcipuus eſt, quod ex totius mundi actionibus colligitur, vt ſpecies humana propagetur, atque adeò poſt hanc vitam homines plurimi ſuperſint: Philoſophi rerum cauſas ita inueſtigarunt, vt huius vitæ finem non intellexerint. Animas enim non exiſtimarunt in hoc mundo naſci, & corpora poſt hanc vitam ſuperfutura eſſe negarunt: vt ex eorum decretis intelligi non poſſit, ad quid hæc modò vita proſit. Siquidem hominum propagationem ita admiſerunt, vt ſola corpora non autem animæ (quas, priuſquam corpora eſſent, extitiſſe indicarunt) in hoc mundo propagentur. Cùm itaq; vita hæc animarum cauſa non ſit, & corpora (vt aiunt) non ſit extra vitam, non video quid Deum mouerit, vt hanc vitam conſtitueret. Aliter igitur nobis philoſophandum eſt. Fecit Deus hunc mundum, vt in eo genus humanum propagaretur: humana autem ſpecies non eſt ſolo corpore, vel anima, ſed vtroque definienda, vt Philoſophi & Theologorum nonnulli hanc propagationem malè ſolis corporibus attribuunt. Cùm itaque Deus hunc mundum humani generis cauſa fecerit, vt hoc in eo propagaretur, certè ſi ceſſet humani generis propagatio, mundus hic atque adeò vita hæc ceſſatura eſt. Fruſtra namque cœlorum motus, & totius naturę viciſſitudo eſſet, ſi nulli naſcerentur homines. Verùm ceſſaturam eſſe generis humani propagationem ita demonſtratur. *Idem.*

Generis humani propagationem eſſe ceſſaturam.

CAP. XI.

HVMANVM genus ſuprà cœpiſſe demonſtrauimus, vt hoc ſufficiens ſit Philoſophis argumentum, eiuſdem quoque generis propagationem eſſe ceſſaturam: nolumus tamen falſis vincere rationibus, cùm adſit ipſius robur veritatis. Nouimus enim quod ceu veriſſimum aſſerunt Philoſophi, falſiſſimum eſſe, finem videlicet habere neceſſariò quod principiũ habuit, vt ſuo loco

docebimus. Sic itaque philoſophemur: Omnium homi-
num eadem eſt natura, & finis idem, vt quotquot modo naſcentur homines, poſtquam nati fuerint victuri ſint: naſcimur enim vt poſt viuamus. Quoniam ergo nihil in æternum extenditur, quo poſterius aliquid ponitur, naſci deſinent homines, vt omnes poſt viuere poſſint. Hoc itaque manifeſtius exponi poteſt. Lineam ducas ab *A* ad F quæ tribus punctis :. terminetur: eodem modo procedas quouſque libuerit

A *F* *L* *K*

——:. ——:. ——:. ——:. ——:. ——:. ——:. &c.

Linea hominum natiuitates indicet, puncta verò eorundem vitam. Quòd puncta vlterius extendantur, quàm lineæ, fieri non poſſe patet, vt linea hæc ex multis partibus conſtituta infinita ſit, cùm aliquid poſt ſe habeat, quod vlterius extenditur. Eadem ratione confutaberis, ſi dicas, hominum natiuitates in infinitum vſque extendi: cùm enim omnes noſtri poſteri, poſtquam nati fuerint, victuri ſint, & poſt etiam morituri, hominum certè natiuitas in infinitum produci nequit. Nam ſi dicas ipſum naſci infinitum eſſe, dicam ipſum viuere, & ipſum quoq; mori magis infinitum eſſe, quòd vita longius extendatur, quàm natiuitas, & mors quàm vita vlterius. Cùm itaq; nihil ſit infinitum tempore, quo ponitur aliquid poſterius, hominum natiuitates tempore infinitas eſſe negamus, quòd eas omnes & vita & mors conſequantur. Hunc nobis nodum veteres, vel veterum ſectatores explicent. *Idem.*

Homines non ſine corporibus in æternum eſſe victuros.

Cap. XII.

Hæc vita ſuum extra ſe finem habet, in alia nimirum vita, in qua genus humanum viuet modò, non autem propagabitur amplius. Hæc enim vita eo fine conſtituta eſt, vt in ea certa hominum multitudo generetur. Hæc autem hominum multitudo generatur, vt in æternum viuat. Cùm itaq; hominum generatio ſuum extra ſe finem habeat, in vita nimirum, certè hæc vita alterius vitæ cauſa exiſtit. Nouimus id fruſtra eſſe, quòd ſuum finem non aſſequitur, & id fruſtrà eſſe nouimus, cuius finis fruſtrà eſt. Huius vitæ finis eſt hominum generatio; generationis autem æterna vita finis exiſtit. Quamobrē ſi quod generatū eſt, hoc ſuo fine deſtituatur, fruſtrà generatum

eſſe

Digitized by Google

eſſe dicimus: ſi fruſtrà generatum ſit, id quoque fruſtrà fuiſſe concludimus, quod fuit eo fine, vt id generaretur. An non patet igitur hanc vitam fruſtrà eſſe, ſi quod eius eſt proprium opus, hominum videlicet, vel (vt veteribus in hoc aſſentiamur) corporum certa multitudo, ſuum finem, hoc eſt, æternam vitam non conſequatur. Abſit autem, vt Deum aliquid fruſtrà feciſſe ſtatuamus. *Idem.*

Cur Deus voluerit homines ex hominibus propagari.

CAP. XIII.

VOLVIT Deus certam hominum multitudinem habere, quam ſuæ quodammodo fœlicitatis participem faceret. Hanc vt conſequeretur, mundum hunc fecit, hancq; vitam conſtituit. Verùm mirari quis poſſit, cur hæc media fecerit, cùm æquè facilè tot homines facere potuerit, atq; mundum. Omnia nempe fecit Deus optimè: vt maior eſſet hominum fœlicitas, eos amore mutuo coniungi voluit: vt autem amor is eo maior eſſet, eos ex ſeſe propagari voluit. Notum eſt quantum ſanguinis coniunctio valeat, & ſtorgæ naturales vehementiſſimi ſunt amoris impetus. Hęc eſt humana ſocietas hoc amore coniungenda, vt pater filios, & filij patres agnoſcant. Hæc autem ſocietas ſine corporibus conſiſtere nequit, quocirca futurum eſſe credimus, vt corpora ſuſcitet Deus, quibus homines ſeſe inuicem agnoſcere poſſint. *Idem.*

DE DEO.

Deum eſſe. CAP. XIV.

HOMINIS fines varij ſunt, vt ſuprà ex eiuſdē actionibus oſtenſum eſt. Eorum autem aliqui huius vitæ proprij ſunt, quibus nimirum in hac vita ſuſtentamur, & ſpeciem noſtram propagamus in poſteros. Aliqui verò duces ſunt, quibus ad aliam vitam dirigimur: vt eſt Dei & eius operum contemplatio, & in voluntate iuſtitia. De contemplatione primùm agemus, pòſt virtutes exponemus, quibus fœlicitatem conſequimur. An ſit Deus, dubitādum equidem non eſt: vt tamen intellectus in hoc ipſo magis confirmetur, Deum eſſe ſubtili ratione demonſtrabimus.

Cauſarum ordo finitus eſt: habet ergo primā aliquam, cuius effectus ſint inferiores cauſæ: nullius verò effectus exiſtat, & poſtremam aliquam, quæ ſuperiorum effectus

ſit,& nullius cauſa. Sin verò neges finitum eſſe cauſarum ordinem, ſed aſcendendo & deſcendendo in infinitum vſque progredi poſſe, nec tamen primam nec vltimam inueniri, tum hoc conſequetur abſurdum, id quod penitus non eſt, alterius cauſam eſſe poſſe, & quod infinitè exiſtit, aliquo minus exiſtere. Cùm enim cauſa ſuo effectu potior ſit, hoc eſt, magis exiſtat, cauſæ, quæ in infinitum diſtant ab inferioribus, infinitè potiores exiſtent: hoc eſt, infinitè magis, & inferiores iiſdem infinitè minus exiſtent. Cumq; omnes cauſæ & ſuperiores habeant cauſas, & effectus inferiores, ſequetur, id quod omnia eſt infinitè nimirum exiſtens, alicuius effectum eſſe, & eodem minus exiſtere. Quodq; nihil eſt infinitè minus exiſtens, alterius eſſe cauſam. *Idem.*

Quid ſit Deus. Cap. XV.

Ex præcedentibus patet, in cauſarum ordine primam aliquam eſſe admittendam, cuius hanc eſſe proprietatem vox Prima demonſtrat. vt rerum omnium cauſa ſit: (hoc namque cauſarum ordine omnia continentur: & vnus non plures ſunt, vt paulò pòſt patebit, cauſarum ordines) ipſa verò nullius ſit effectus. Hanc veteres Deum nominarunt. Cùm itaque Deus eis definiendus eſſet, non exiſtimarunt eum commodius poſſe definiri, quàm ſi dicerent, Deum primam eſſe rerum cauſam. Haud equidem negauero, quin hæc definitio ſoli Deo competat, vt rectè definitio cum re definita conuerti poſſit: hoc tamen à recentioribus quæſiero, qui veterum decreta mordicùs apprehenderunt, an hæc definitio ſoli Deo, & ſemper competat? Veteres hoc ipſum affirmauerint, recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuiſſe, cùm nihil omninò præter eundem exiſteret. Robur ergo non exiſtentibus, quomodo tum prima rerum cauſa dici potuit Deus? Sed alia ratione veteres confutandi ſunt: non enim Deum concedunt ab æterno ſolùm fuiſſe. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem, quòd quicquid per ſe ſubſiſtit, eo ipſo quo eſt ſibi non alijs exiſtat. Cùm itaque cauſam eſſe, ſub relationis prædicamento contineatur, certè conſequitur cauſæ nomen accidens eſſe rerum, quibus attribuitur. Vt ergo conſiſtet veterum ſubtilitas, qui ſolo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè confutarentur,

tur, ſed errorem, vbi lateat, patefaciamus. In hac veterum deſcriptione quia dixerunt, Deum primam eſſe rerum cauſam, duo ſunt diligenter obſeruanda: vox enim prima Deum oſtendit à ſeipſo, non ab alio quopiam exiſtere. Hæc deſcriptionis pars, quid Deus per ſe ſit, indicat: alia verò, qua dicitur rerum eſſe cauſa, quid ipſe per accidens exiſtat, oſtendit: hoc enim eſt non ſuijpſius ſolùm, ſed aliorum reſpectu. Quamobrem ſi Deus verè & ſimpliciter definiendus ſit, altera deſcriptionis antiquæ pars amouenda eſt, vt nihil contineat, præter ſimplicem Dei eſſentiam, quâ per ſe non aliorum reſpectu exiſtit. Deum itaque eſſentiam eſſe dicemus à ſeipſo exiſtentem: *Αὐτούσιον* Theologi Deum vocarunt. Quod ſi vox in abſtractum deduci poſſet, Deum vnica voce definiremus optimè, dicentes videlicet, eum eſſe *αὐτουσίαν*: nihil enim genitus præter Deum exiſtit, cui vox iſta poſſit attribui, & Deo ſoli & ſemper competit, eaque complectitur omnia, & ſola quæ Deus per ſe & ſuijpſius reſpectu eſſe dicitur. *Nic. Taurellus.*

Vnum eſſe Deum, non plures.
CAP. XVI.

EX hac definitione Deum liquet infinitam eſſe, & omnipotentem eſſentiam: cùm enim à ſeipſo ſit, & nihil ſeipſum definiat, infinitus certè Deus eſt: eumq; cauſam ſe ſuperiorem non habeat, è qua definiri potuerit, & omnia quæcunq; ſunt, ſub ſe contineat, Omnipotens vtique eſt: ſiquidē nihil in eum agere poteſt, vt eius actiones impediat. Cùm itaque Deus ſubſtantia ſit infinita, infinitam quoq; ad agentium potentiam obtinet: Verùm vno infinito plura ſtatui non poſſunt: Nam ſi duo vel plura ſint, ea vel planè nō different, vel infinitè different. Si planè non differant, vnum quid erunt: Nam quæ numero ſeparata ſunt, quodammodo differunt: Sin autem infinitè differant, ſimplex eis differentia competet *eſſe* & *non eſſe*, atque ita vnum ſimpliciter erit *omnia*, alterum ſimpliciter nō erit, hoc eſt, meritò *nihilum* nominabitur. Vnicum autem eſſe omnipotēs neceſſariò hac ratione patet: Nam ſi duo ſint, poterit vnum alterius actiones inhibere, vel non poterit: ſi poſſe ſtatuas id certè omnipotēs non erit, cuius impediri poſſunt actiones, ſin poſſe neges, hoc ipſo omnipotēs eſſe negaueris. Quoniam ergo non niſi vnum ſta-

ſit,& nullius cauſa. Sin verò neges finitum eſſe cauſarum ordinem,ſed aſcendendo & deſcendendo in infinitum vſque progredi poſſe, nec tamen primam nec vltimam inueniri, tum hoc conſequetur abſurdum, id quod penitus non eſt,alterius cauſam eſſe poſſe,& quod infinitè exiſtit, aliquo minus exiſtere. Cùm enim cauſa ſuo effectu potior ſit,hoc eſt, magis exiſtat, cauſæ, quæ in infinitum diſtant ab inferioribus,infinitè potiores exiſtent:hoc eſt,infinitè magis, & inferiores iiſdem infinitè minus exiſtent. Cumq; omnes cauſæ & ſuperiores habeant cauſas, & effectus inferiores,ſequetur, id quod omnia eſt infinitè nimirum exiſtens, alicuius effectum eſſe, & eodem minus exiſtere. Quodq; nihil eſt infinitè minus exiſtens, alterius eſſe cauſam. *Idem.*

Quid ſit Deus. Cap. XV.

Ex præcedentibus patet, in cauſarum ordine primam aliquam eſſe admittendam, cuius hanc eſſe proprietatem vox Prima demonſtrat.vt rerum omnium cauſa ſit:(hoc namque cauſarum ordine omnia continentur: & vnus non plures ſunt, vt paulò pòſt patebit, cauſarum ordines)ipſa verò nullius ſit effectus.Hanc veteres Deum nominarunt.Cùm itaque Deus eis definiendus eſſet,non exiſtimarunt eum commodius poſſe definiri, quàm ſi dicerent,Deum primam eſſe rerum cauſam.Haud equidem negauero, quin hæc definitio ſoli Deo competat,vt rectè definitio cum re definita conuerti poſſit: hoc tamen à recentioribus quæſiero, qui veterum decreta mordicùs apprehenderunt, an hæc definitio ſoli Deo, & ſemper competat? Veteres hoc ipſum affirmauerint,recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuiſſe, cùm nihil omninò præter eundem exiſteret. Robur ergo non exiſtentibus, quomodo tum prima rerum cauſa dici potuit Deus? Sed alia ratione veteres confutandi ſunt:non enim Deum concedunt ab æterno ſolùm fuiſſe. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem,quòd quicquid per ſe ſubſiſtit, eo ipſo quo eſt ſibi non alijs exiſtat. Cùm itaque cauſam eſſe, ſub relationis prædicamento contineatur, certè conſequitur cauſæ nomen accidens eſſe rerum, quibus attribuitur. Vt ergo conſiſtet veterum ſubtilitas, qui ſolo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè confutarentur,

tur, ſed errorem, vbi lateat, pateſaciamus. In hac veterum deſcriptione quia dixerunt, Deum primam eſſe rerum cauſam, duo ſunt diligenter obſeruanda: vox enim prima Deum oſtendit à ſeipſo, non ab alio quopiam exiſtere. Hæc deſcriptionis pars, quid Deus per ſe ſit, indicat: alia verò, qua dicitur rerum eſſe cauſa, quid ipſe per accidens exiſtat, oſtendit: hoc enim eſt non ſuijpſius ſolùm, ſed aliorum reſpectu. Quamobrem ſi Deus verè & ſimpliciter definiendus ſit, altera deſcriptionis antiquæ pars amouenda eſt, vt nihil contineat, præter ſimplicem Dei eſſentiam, quâ per ſe non aliorum reſpectu exiſtit. Deum itaque eſſentiam eſſe dicemus à ſeipſo exiſtentem: Αὐτόνοι Theologi Deum vocarunt. Quod ſi vox in abſtractum deduci poſſet, Deum vnica voce definiremus optimè, dicentes videlicet, eum eſſe αὐτουσίαν: nihil enim genitus præter Deum exiſtit, cui vox iſta poſſit attribui, & Deo ſoli & ſemper competit, eaque complectitur omnia, & ſola quæ Deus per ſe & ſuijpſius reſpectu eſſe dicitur. *Nic. Taurellus.*

Vnum eſſe Deum, non plures.

CAP. XVI.

EX hac definitione Deum liquet infinitam eſſe, & omnipotentem eſſentiam: cùm enim à ſeipſo ſit, & nihil ſeipſum definiat, infinitus certè Deus eſt: cumq; cauſam ſe ſuperiorem non habeat, è qua definiri potuerit, & omnia quæcunq; ſunt, ſub ſe contineat, Omnipotens vtique eſt: ſiquidē nihil in eum agere poteſt, vt eius actiones impediat. Cùm itaque Deus ſubſtantia ſit infinita, infinitam quoq; ad agentium potentiam obtinet: Verùm vno infinito plura ſtatui non poſſunt: Nam ſi duo vel plura ſint, ea vel planè nō differrent, vel infinitè differrent. Si planè non differant, vnum quid erunt: Nam quæ numero ſeparata ſunt, quodammodo differunt: Sin autem infinitè differant, ſimplex eis differentia competet *eſſe* & *non eſſe*, atque ita vnum ſimpliciter erit *omnia*, alterum ſimpliciter nō erit, hoc eſt, meritò *nihilum* nominabitur. Vnicum autem eſſe omnipotēs neceſſariò hac ratione patet: Nam ſi duo ſint, poterit vnum alterius actiones inhibere, vel non poterit: ſi poſſe ſtatuas id certè omnipotēs non erit, cuius impediri poſſunt actiones, ſin poſſe neges, hoc ipſo omnipotēs eſſe negaueris. Quoniam ergo non niſi vnum ſta-

ſui poteſt infinitum, & vnum omnipotẽs, rectè vnam non plures cauſas primas eſſe concludimus: cumque ſub hac cauſa quæcumq; ſunt omnia contineantur, vnum quoq; cauſarum ordinem non plures admittimus. Hic tamen ordo in multos inferiores extenditur, de quibus non eſt nunc ſcribendi locus. *Idem.*

Trinum eſſe Deum non eſſentiâ quidem, ſed perſonis.
Cap. XVII.

Diximvs ſuprà in Dei deſcriptione duo diligenter eſſe conſideranda, quòd nimirum Deus ſuijpſius ſit principium, & aliorum cauſa. Illud ipſam Dei ſubſtantiam indicare oſtendimus, quâ ſibi ſoli non alij cuiquam exiſtit. Iam verò cum Deus agere quidpiam, non autem quieſcere ſtatuatur, quærẽdum meritò fuerit, quid agat Deus. Veteres eũm circa mundum, & quę in eo ſunt, occupatum eſſe crediderunt: credunt hoc etiam Chriſtiani. Verùm etſi non hoc negauerim, aliud tamen agit Deus qua Deus eſt ratione. Hoc enim agit Deus quâ rerum cauſa eſt ratione. Chriſtianos interrogauerim, ſi non aliam Dei actionem admittant pręter hanc, qua in mundum occupatus eſt, quid egiſſe Deum exiſtiment mundo nõdum exiſtente? Reſpondebunt ex Auguſtini ſententia, cum iis infernum præparaſſe, qui talia quærerent. Pulchrè profectò quaſi non ſint nobis ex Chriſti mandato ſcrutandæ ſcripturę. Quid hoc eſt quod Pater de Filio ait, *Hodie te genui?* Quid hæc vox Hodie ſignificet expoſitum eſt ab eis optimè: Non enim temporis aliquam partem, ſed æternitatem deſignat: ſi quæram itaque quid Deus ab æterno egerit, an non atteſtante ſcriptura bene reſpondero, cum ſibi filium genuiſſe? Hæc Theologis ſcripta ſint: Nobis tamen philoſophari licebit, modo quæ philoſophando volutamus ſcripturæ ſint conſona. *Idem.*

Quid Deus ab æterno egerit. Cap. XVIII.

Svbtiliter philoſophati ſunt veteres, cum naturam, & quę ſub ea ſunt, ab æterno fuiſſe, ſibi hac ratione videbantur demonſtraſſe, Deum videlicet, niſi mundus ab æterno fuerit, quieſcere oportuiſſe. Si ſit hoc philoſophicum: Abſit tamen vt id admiſerim. Quæ Deus in mundo agit, ea non ſibi, ſed hominibus agit: ſi nihil ergo agat aliud Deus, Deo certè ſumus & fœliciores, & nobiliores.

Digitized by Google

liores. Nam quod eſt alterius cauſa, id eo ipſo eſt ignobilius: ſic cœli quod hominum cauſa ſint, hominibus ſunt ignobiliores. Deus autem quod rerum omniũ cauſa ſit, nullius omnino cauſa exiſtit: ſuo namq; fine quiduis perficitur, & quod alterius eſt cauſa, hoc ipſo quo propter id eſt, illud ipſum perficit. Effectus verò eſt, vt cauſam perficiat, non vice verſa. maximè verò ſi cauſa ſit intelligens & voluntaria qualis certè Deus eſt. Non enim facit aliquid vt eidem ſubijciatur. Quòd ſi Deus hac perficiatur actione, hoc eſt ſuum finem ſeu fœlicitatem conſequatur, qua in hoc mundo agit quæ vel agenda, vel cõſeruanda ſunt? ſummum certè Dei bonum non ipſius, ſed hominum erit. Hic ſiquidem mundus & quæ fiunt in eo, ad hominem perficiendum facta ſunt. Nos itaque Deum (vt hæc vitemus abſurda) contemplabimur aliter.

In rebus omnibus duo conſiderantur, ſubſtantia & eiuſdem actiones: ſubſtãtia ſuis perficitur actionibus, quò fit, vt quies, rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philoſophi ſubſtantiam eſſe perfectiſſimam, quod niſi concederent, multis planum faceremus rationibus: Nullam ergo quietis rationem admittit, ſed actione perficitur perfectiſſima. Hæ ſunt autem actionis perfectiſſimæ proprietates, vt eã ſuum finem in ſeipſa habeat: vt finis ille ſit perfectiſſimus, hoc eſt, vt ſummus exiſtat, non alij ſubiectus, & opus exponat abſolutiſſimum. Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates hæ ſunt, vt nec ipſa quietem admittat, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, & actione ſua perfectiſſimè perficiatur, hoc eſt ſola & ſemper, vt nec prius extiterit, quàm perfecta eſſet, ſemperque ſit perfectiſſima futura, nec perfectio hæc alterius ſit cuiuſpiam.
Nic. Taurellus.

An Deus contemplatione perficiatur.
CAP. XIX.

SI Deus mens ſit (vt cum veteribus Theologorum aliqui fatentur) contemplatione perficitur? Hoc enim proprium mentis opus eſt. Nequaquam verò id fuerit admittendum. Non hæc enim Dei eſt perfectio, ſed hominis & angelorum. Fœlices ſumus intelligendo, Deus autem eſt exiſtendo fœliciſſimus. Hæc veteres non animaduerterunt. Contemplatio rebus eſt contemplandis poſterior: Non enim quicquam cõtemplari potes, niſi res prius exiſtat, quam vis contemplari. Res etiam contemplatæ

ſunt ipſa contemplatione potiores. Non enim fœlicem facit contemplatio, niſi res contemplatas admireris. Actio igitur, qua res contēplatæ vel exiſtunt, vel factæ ſunt, eſt eâ præſtantior, qua ipſæ contemplantur. Dum itaque non contemplatione perfici dicemus, ſed ea actione, qua res exiſtunt, quæ beant ſe contemplantes. Deum videre Theologi ſtatuunt humanam eſſe fœlicitatem: Rectè quidem, At *Deum eſſe* Dei fœlicitas eſt. Hoc pluribus eſt comprobandum, vt Philoſophis etiam fiat cōſpicuum. Actionis perfectiſſimæ hāc diximus eſſe proprietatem, vt ſuum in ſeipſa finem habeat: hoc eſt, vt quam primū actio fuit, ſuum finem habuerit, & eum quidem perfectiſſimè. Actionis etiam perfectiſſimæ, opus eſſe diximus perfectiſſimum. At pręter vnum Deum nihil eſt, quod dicere liceat perfectiſſimum. Nihil quoq; eſt præter eundem quod ab æterno fuerit (vt infrà demonſtrabimus.) Deus itaque quòd ab æterno fuerit, & ſubſiſtat perfectiſſimè, opus eſt actionis æternæ, & perfectiſſimæ. Hinc patet quomodo Deus ſit ſuiipſius principium. Reliqua enim quæcunque ſint, quòd finita ſint, ita exiſtunt, vt fieri cœperunt, & fieri deſierint: quò fit, vt quietè ſubſiſtant, ſiquidem accidentia ſunt, quas excrunt actiones: Deus autem, quòd à nullò exiſtat, non cœpit fieri: quæ cauſa eſt, vt nec fieri deſierit: ſunt enim quæ non cœperunt in æternum neceſſariò. Quamobrem Deum in perpetuo fieri ſubſiſtere dicimus: ſed ita vt agens non ſit extrinſecus: cauſam enim non agnoſcit Deus. Sunt ergo tria, quibus Deum ſubſiſtere ſtatuimus, *Actio, quod agit, & quod fit. Idem.*

Diuina Trinitas. Cap. XX.

Hæc tria in Deo, quòd non vt reliqua quieſcens ſit ſubſtantia, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, patent apertiſſimè. Tria quidem ſunt hæc proprijs diſtincta rationibus (quas idiomata vocant Theologi) non autem tres numero ſeparatas conſtituunt ſubſtantias, ſed *vnum eſſe infinitas*. Non enim (vt ſupra demonſtrauimus) vno plura poſſunt eſſe infinita. Huius rei aliud habemus argumentum: ~~ſi quod ſit, ab eo, quod agit numero, ſeparatum ſit, vt duæ non vna ſint ſubſtantiæ, tum quòd ſit, prima cauſa dici non poterit. Non enim prima cauſa dici quicquam poteſt, quod cauſam ſui extra ſe habet. At ſi prima cauſa non ſit, finitum quiddam eſt, extra Dei ſubſtantiam~~

conſi-

conſiſtens: non poterit igitur eius actionis effectus eſſe; quā Deum *eſſe* diximus: Hæc enim agit Deus ſibijpſi, non alij cuipiā, quo fit, vt actio, qua Deus eſt, in ipſa Dei ſubſtantia contineatur, non extra euagetur. Hanc internam Dei actionem veterum nullus philoſophando, animaduertit, vtut de ſuo Platone glorientur Platonici. Quid autem noſtræ fidei magis poteſt eſſe conſonum, quā Deum ſubſtantia vnum, at perſonis trinum colimus ac veneramur? Deus agens patrem refert, eiuſdem effectus Filium, actio id quod agit cum eo quod fit coniungens inſeparabiliter, piè Spiritus ſanctus dici poteſt.

Si quæratur ergo quid Deus ab æterno egerit: ſeipſum feciſſe dicendum eſt, tum quod præter eundem (vt modo patebit) nihil ab æterno fuerit, quod feciſſe dici poſſit, tum quod ſibijpſi non alij cuiquam Deus ab æterno fuerit. *Idem.*

DE NATVRA.

Naturā non eſſe primam rerum cauſam.

CAP. XXI.

NATVRAM fortaſſis exiſtimet aliquis, primam eſſe rerum cauſſam, quod tamen eſt abſurdiſſimum, vt multis demonſtrari poteſt argumentis, è quibus vnum aut alterum exponemus. Prima cauſa quod ſuperiorem non agnoſcat, à qua ſuum *eſſe* acceperit, ipſa ſuijpſius cauſa eſt: Natura verò non à ſeipſa, ſed à principio ſuperiori exiſtit. Cùm enim finita ſit (vt ex cœlorum motu patet) ab alio certè definita eſt, nihil ſiquidem ſeipſum definit. Ad hæc ſi natura ſeipſam fecerit (quæ primæ cauſæ proprietas eſt) certè ſeipſam fecit naturaliter: quæ verò natura literarum fiunt, ex præexiſtente materia fiunt, vt ſi natura facta ſit naturaliter, eam ex materia præexiſtente fieri oportuerit. Quod ſi ſtatuatur, natura nondum exiſtente, conſequetur aliquid factum eſſe naturaliter, & naturam aliquid feciſſe priuſquam ipſamet exiſteret.

Non eſt ergo natura prima rerum cauſa. *Idem.*

Mundum aliquando cœpiſſe. Cap. XXII.

Natvra mundum non excedit. De mundo igitur agemus, vt totum, adeoq; naturas omnes hoc nomine complectamur. Plures aliqui mundos admiſerūt: rident hoc Ariſtotelici & meritò, quib. id verò confutauerint argumentis, noſtrum non eſt hic recenſere: Alij tractent aliena. Certè confutatus eſt error hic, vt conſiſtere poſſit nihilominus. Nos autem nec ſenſu nec ratione moueri poſſumus, vt alium præter hunc mūdum eſſe ſuſpicemur. Phantaſticis hoc phantaſma tractādum reliquimus.

Vnum itaque mundum eſſe, & eum quidem finitum, ſatis conſtat. Hoc autem, vt diligenter examinetur dignum eſt maximè, num ſcilicet mundus hic ab æterno fuerit, aut aliquandò cœperit: Nunquam cœpiſſe mundum Corypheus obtinuit Ariſtoteles: contrarium diuina reuelatione ſumus edocti.

~~Quiſquis es autem qui Philoſophum agis, & te Chriſtianum eſſe profiteris, hæc tu mihi conciliato. Promta hic eſt philoſophantium agilitas: Mundum (inquiunt) ab æterno fuiſſe, verum eſt philoſophicè: mundum etiam ab æterno non fuiſſe, verum eſt theologicè. Duplex ecce noſtrorum Philoſophorum veritas, & ſibiipſi quidem contraria. Animum attendite Doctores: Mundum ab æterno fuiſſe falſiſſimum eſt philoſophicè & abſurdiſſimū: Hoc vos edocebimus.~~

Mundum quod finitum quiddam ſit ab alio non à ſeipſo exiſtere fatemini. Quærimus itaq; ſit ne mundus abſolutum opus, an verò in fieri conſiſtat? *Idem.*

Mundum non fieri, ſed factum eſſe.

Cap. XXIII.

Dvplices ſunt effectus: Quidam enim à ſua cauſa ſeparati ſunt, vt domus ab architecto: Quidam in ſua cauſa conſiſtunt, nec ab ea ſeparatim poſſunt ſubſiſtere? vt calor in igne. Ad quos igitur effectus mundum referemus? Si dixeris mundum à Deo (cuius effectum eſſe fatentur omnes) ſubſtantia ſeparatum eſſe, Deum mundo tempore priorem eſſe conſequetur: hæc enim eſt horum effectuum proprietas, id autem, quod eſt alio quopiam tempore poſterius, ab æterno nequaquam fuit. Sin verò mundum in ſua cauſa ſubſiſtere iudices, vt calor in igne? noueris hos effectus ſubſtātias non eſſe, ſed

acciden-

accidentia eorum, quibus inſunt, vt mundus in hac effe-ctuum ſerie nullo modo comprehendi poſſit. Verùm vt hoc melius intelligatur, paucis id exponemus apertius. Mundus à Deo ſuum *eſſe* habet, quod hac voce *fieri* exprimimus. Fieri autem effectus tum dicuntur, cùm id ipſum, quod ſunt, à ſua cauſa accipiunt: eo nimirū tempore cauſæ cum ſuis iunguntur effectibus. Hæc coniunctio in prima effectuum ſerie tam diu durat, dum opus abſolutum ſit. Dicimus itaque mundum (quod eum ad hos effectus omnino referri fatendum ſit) non fieri, ſed factum eſſe. Perfecta namque ſubſtantia eſt, & ſuum finem ſuis actionibus iam dudum eſt conſequuta. Cum itaque mundus non amplius fiat, ſuum eſſe non accipit ab alio: Quamobrem ſi fuerit ab æterno mundus vt nunc eſt, nunquam certè ab alio ſuum eſſe accepit. Dicant igitur Ariſtotelici, quomodo Deus mundi ſit cauſa, ſi mundus ab eo ſuum eſſe nunquam accepit: ſin autem accepiſſe fateantur, id certè non fuit ab æterno: Nam quæ ſunt ab æterno, in æternum ſunt neceſſariò: & quæ finem habent principium habuerunt neceſſariò. Mundus itaq; cum à Deo fieri deſierit, ab eodem quoq; fieri cœpit, atq; adeò non ab æterno, ſed in tempore factus eſt. *Idem.*

Mundi finis eſt rerum viciſſitudo: Hunc mundus hominibus etiam non exiſtentibus conſequi poſſet. Imperfectus tamen hic finis eſt, non quòd aliunde quàm à mundo perfici debeat. Vt enim genus humanum in certam multitudinem propagetur, rerum viciſſitudo eſt ordinata. Cùm itaq; mundus rerum viciſſitudinem iam dudum nactus ſit, perfectam & abſolutam ſubſtantiam eſſe conſequitur: ſuprà tamen mūdum diximus ſuum finem nondum aſſequutum eſſe: verùm id de alio fine intelligi debere docuimus, qui rerum viciſſitudines perficit, hominum videlicet procreatione. *Idem.*

Mundum quòd alterius ſit cauſa non potuiſſe ab æterno eſſe. CAP. XXIV.

HOMINIS cauſa mundum exiſtere in confeſſo eſt. Quamobrē ſi non fuerint homines ab æterno, mundus vel non fuit ab æterno, vel fruſtra fuit. Nullos autē penitus homines ab æterno fuiſſe ſupra demonſtratum eſt, vt cum cœperit humanū genus, mundum quoq; aliquando cœpiſſe conſequatur. Verùm hoc alio quoq;

modo diſcutiemus. Quæ ſunt alterius cauſa non neceſſariò, ſed contingẽter exiſtunt: cauſam enim ſe ſuperiorem habent à qua exiſtunt, cùm nihil ſeipſum faciat alterius cauſa: Quod autem alteri cauſæ ſubeſt, eiuſdem ſubeſt arbitrio: Ea namque cauſa facultatem habet eius quod dedit accipiendi. Verùm nihil eorum, quæ contingenter exiſtunt ab æterno fuit. Hoc enim fatentur omnes finem habere non poſſe, quod principio caret. *Nicolaus Taurellus.*

Quòd Deus ſit trinus & vnus.
Cap. XXV.

ID inter cætera recentiores Iudæorum maximè nobis obijciunt, Quòd cùm Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum nos confiteri audiunt, tres Deos colere, pluralitatemque Deorum nos ponere aiunt. Quod profectò longè magis, quàm ipſi abhorremus. Eam ob rem Deum eſſe trinum & vnum, ex Prophetarum dictis, priſcorumque Talmudiſtarum teſtimonijs, primùm te probare oportet. Galatinvs. Vnum quidem eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio. Tres verò perſonas, quæ ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, quarum proprietates ſunt paternitas, generatio atque proceſſio: non eſſentia, neque natura tres, ſed merè vnum eſſe, confitetur. Deus igitur in perſonis quidem trinus eſt, in eſſentia verò vnus. Deum autem vnum eſſe, non opus eſt multis probare verbis, neque ad id probandum diutius immorari. Cum ipſa Dei vnitas ſit ita firmiſſima, ac tam fixa mentis conceptio, vt naturaliter eſſe non poſſit, niſi vnus Deus. Et Iudæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur, & clamitant. Capnio. Satis eſt igitur hic, ſi circa diuinæ trinitatis ſacramentum, per vetuſtorum Iudæorum ſententias, iuniorum refellatur error. Gal. In re tam ardua & perdifficili, prius quidem eorum prorſus delendum eſt fundamentum, deinde verò expoſitionum, quibus ſacras peruertunt literas falſitas improbanda. Ratio igitur ſuper quam huiuſce erroris iaciunt fundamentum, ea potiſſima eſt, quòd malè intelligant, ac falsò exponant illud Deuter. 6. cap. ſcriptum, Audi Iſrael, Deus, Deus noſter Deus vnus eſt. Quæ licet verba ex ſe clara ſint, ob dictionem tamen vnus, quæ ibi ponitur, Iudæi noſtri ſeculi mentis cæcitate perculſi, inde potiſſimùm erroris cauſam ſumunt, vt

diuinæ

diuinæ trinitatis myſterium negent, vnde maximè ipſius notionem nanciſci deberent: Ex hoc enim ita Deum vnum eſſe putant, vt ab eo perſonarum pluralitatem omninò excludant. HOGOSTRATVS. Hæc quidem verba ſecus quàm tu tranſtuleris, textus noſter habet. Sic enim dicit: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. GAL. Fateor quidem ita eſſe. Sic enim & Græcus, quem noſter in omnibus penè ſequitur, textus habet ἄκουε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. Sed clarum profectò eſt, Hebraicum textum longè melius, quàm noſter, ſiue Græcus ſiue Latinus exprimat, contra Hebræos ipſos veritatem exprimere. Ratio autem quare, vbi noſtra tam Græca quàm Latina editio, hoc in loco Dominus habet: Deus, ego traduxi: ea quidem eſt, quod ibidem Hebraicus textus habet nomen Dei illud tetragrammaton, quod Deum non per effectum, ſed per eſſentiam deſignat. Sed quoniam diuina eſſentia ſecundum proprium eius eſſe, mente nullatenus excogitari poteſt, idcirco apud Iudæos nefas eſſe cenſetur, nomen ipſum ore pronunciari, vti literæ ipſæ ſonant, ex quibus componitur. Quare vbicunque hoc nomen comperiunt, illud haudquaquam proferre audent, ſed loco eius hoc nomen Adonai proferunt, quod idem eſt, quod Dominus: literæ verò ipſius nominis non Dominum, ſed Deum per eſſentiam ſignificant. Autor igitur tam Græcæ quàm Latinæ editionis, nomen ipſum iuxta prolationis ſignificatum tranſtulit, ſcripturæ verò ſignificatum, quod potius eſt, omiſit. Ego autem cui vel maximè cordi eſt, veritatem quam Iudæi negant, per eorum ſcripturas patefacere, illud ſecundum proprium eius ſignificatum traduxi, vt Deum trinum & vnum in ſupradictis verbis deſignari, clarius oſtenderem. Neque enim aliam ob cauſam Moſes ille magnus ter Dei nomen ibi poſuit, niſi vt diuinarum perſonarum trinitatem diſtinctè inſinuaret. In dictione autem vnus, quam immediatè ſubiecit, innuit tres perſonas diuinas, non tres Deos, ſed vnum eſſe Deum. Hoc eſt (vt Damaſcenus ait) μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης. Id eſt vna eſſentia, vna natura, vna deitas. Quare perſonarum trinitas diuinæ naturæ vnitati nequaquam derogat. Quod autem in eiſdem verbis per triplicatum Dei nomen tres diuinæ deſignentur perſonæ, Pater videlicet, Filius, & Spiritus ſanctus, hoc Iudæi minimè negare poſſunt, cum

R. Simeon Iohai filius, in libro, qui Zohar dicitur, ſuper textum hoc ita dicat: Audi Iſrael, ait R. Ibba. Hic eſt ô Iſrael antiquus Deus, qui eſt principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicũ, & omnium rerum perfectio, & dicitur pater, Elohenu, id eſt Deus noſter, profunditus fluminum, & fons ſcientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur, Deus: hic eſt Spiritus ſanctus, qui à duobus procedit, & vocatur menſura vocis. Vnus eſt, vt vnum cum alio cōcludat, & colliget. Neq; enim alius ab alio diuidi poteſt. Et propterea ait Schema, id eſt congrega Iſrael hunc Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, eumque fac vnam eſſentiam, vnamque ſubſtantiam, quia quicquid eſt in vno, eſt in alio. Totus fuit, & totus eſt, totusque erit. Hæc ille. Ait etiam ibi idem R. Symeon: Hoc arcanum filij non reuelabitur vnicuique, quouſque venerit Meſſias. Quia tunc (vt dicit Eſaias) repleta erit terra ſcientia Dei, ſicut aquæ mare operientes. Hæc ille. Multi etiam alij per nomen Dei ter in eodem textu poſitum, ipſam diuinarum perſonarum trinitatem ſignificari voluerũt; ſed quia tantum myſterium à ſolo Meſſia reuelandum erat, illud explicare ſibi non licere dixerunt. Vt per R. Menahem Rakenad in libro Zochar ſuper eodem Deuteronomij textu, liquidò patet. Quamobrem Talmudiſtæ non ita expreſsè de myſterio trinitatis locuti ſunt, ſicut Cabalyſtæ. Qui non ſolùm ſuper eundem textum, ſed etiam multis alijs in locis, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum explicitè protulerunt. Cap. Cur Deus in vetere inſtrumento non ita explicitè trinitatis myſterium tradi voluit, ſicut illud in futurum per Meſſiam reuelandum reſeruauit? Gal. Iudæorum populus (vt te ſcire non dubito) maximè ad idololatriam pronus erat, ad quam euitandam, vniuerſa lex vetus illa condita fuit. Ne igitur in eorum, qui plures Deos colebant, errorem inciderent, cautè à diuina prouidentia factum eſt, vt ipſum diuinæ trinitatis arcanum nō explicitè eis traderetur. Sed quoniam idololatria per Meſſiam penitus explodenda erat, vniuerſusque orbis ad vnius Dei cultum reducendus: idcirco ſacramentum illud trinitatis explicitè atque apertè reuelandum, ad dies Meſſiæ reſeruatum fuit. Quod omnis quoque Cabaliſtarum ſchola planè teſtatur, aſſerens, ipſius diuinæ trinitatis arcana tantummodo vſque ad Meſſiæ tempus recondita latere debuiſſe. Tunc autem, cum omnis idolo-

Idololatriei erroris ſuſpicio auferenda eſſet, & arcana etiã ipſa trinitatis diuinæ palàm retegenda fuiſſe. HOG. Cum in præmemoratis verbis: Audi Iſrael, Deus Deus noſter, Deus vnus eſt: per nomen Dei ponatur, quid eſt, quod ſecundo tantum nomini additur Noſter, & non primo, aut tertio? GAL. Id nõ ab re profectò factum eſt. Ex hoc enim manifeſtè innuitur, quòd neque quidem Pater, qui prima eſt in trinitate perſona, neque Spiritus ſanctus, quia tertia in eadem trinitate perſona eſt, ſed ſolus Filius, qui ſecunda eſt eiuſdem trinitatis perſona, per noſtræ humanitatis participationẽ, noſter futurus erat. Cui illud quoque, quod in Pſal. 67. ſcribitur, ſimile eſt: Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Vbi in eo quod ter ponitur Deus, triũ perſonarum diuinarum deſignatur diſtinctio. In eo autem, quod ſecundo tantum loco adiungitur Noſter, ſolum Filium per noſtræ naturæ aſſumtionem, noſtrum fore inſinuabatur. In eo verò, quod poſtremò Metuãt eum, & non eos dicitur, ipſarum perſonarum vnitas quo ad naturam, atque identitas oſtenditur. Vt palàm demonſtretur, tres perſonas diuinas, non tres Deos eſſe, ſed vnum ſolum Deum. Quod Eſaias quoq; apertè mõſtrauit, cùm 6. cap. dixit, Sanctus, ſanctus, ſanctus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius. In eo enim quod ter dicit Sanctus, tres pſonas diuinas expreſsè deſignat. Quod per R. Simeonem Iohai filium, & per R. Ionathan Vzielis filium, ſuper textum hunc apertè probatur. Nam R. quidem Simeon, ſic ait, Sanctus, hic eſt Pater: Sanctus, hic eſt Filius: Sanctus, hic eſt Spiritus ſanctus. R. verò Ionathas inquit, Sanctus Pater, Sanctus Filius, ſanctus Spiritus ſanctus. CAP. Iudæorum iuniores hîc dicerent, hoc minimè in Ionatha haberi. GAL. Verum quidem eſt, in his Ionathæ libris, quos nunc ipſi frequentius præ manibus habent, hoc (vt ipſe noſti) non haberi, cum illud inde maiores eorum deleuerint, eoque in loco ita ſcripſerint, vti libri, quos poſtmodum ſcribi contigit, continent. In vetuſtiſſimis tamen libris, qui rariſſimi ſunt, ita prorſus habetur, vt ego retuli, quorum ipſe vnum vidi, cum eſſem Licij, qua tempeſtate Iudæi ex toto regno Neapolitano, iuſſu regis Catholici expellerentur. Et ille quidem hoc loco ſic omninò habebat, vti ipſe retuli. In eo autem (vt ad verba Eſaiæ redeam) quod poſt tria illa nomina Sanctus ſan-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ctus, ſanctus, immediatè, ſemel duntaxat ponitur nomen Dei τετραγράμματον, quod eſt, Deus: per quod diuina eſſentia importatur, clarè innuitur, tres illas perſonas non tres Deos, ſed vnum Deum eſſe. Eas ob res veteres illi Talmudiſtæ, qui huius arcani non omnino ignari erant, ſtatuerunt, quòd tam iſta Eſaiæ verba, quàm illa Deuteronomij; Audi Iſrael, Deus, Deus noſter, Deus vnus eſt: ab vnoquoque Iudæorum bis ſaltem in die, mane ſcilicet & veſpere, dicerentur. Quod apud eos hucuſque ſeruatur. Vt dum Iudæi ipſi hæc eadem verba ore pronunciant, & diuinarum perſonarum trinitatem, & diuinæ eſſentiæ vnitatem, ſicut verba illa deſignant, ita ſe corde quoque credere proteſtentur. *Petrus Galatinus.*

Quòd perſonarum trinitas vnitati diuinæ eſſentiæ non derogat, per rationem ſuper Iudæorum ſcripturas fundatam. CAP. XXVI.

ET ſi eum Iudeis noſtri temporis ratione pugnandum non ſit, quia cum mentis oculos errore perfidiæ perturbatos habeant, rationis lumine, quo veritatē perſpicere queant, penitus carent. Veruntamen, quia rationem, quæ ſuper eorum fundatur ſcripturas, haudquaquam negare poſſunt. Idcirco ad maiorem erroris eorum confutationem, & ad clariorem Catholicæ veritatis expreſſionem, bene quidem mi Galatine ageres, ſi ratione quoque Hebraicis teſtimonijs roborata, perſonarum trinitatem cum diuinæ eſſentiæ vnitate, abſque vlla eiuſdem vnitatis derogatione, eſſe poſſe probares. GAL. Faciam equidem, quàm breuiſſimè. Non ne igitur ipſi concedendum ducerent, Deum in diuerſis eſſe locis? CAP. Ita prorſus. Hoc enim & Talmudiſtæ paſſim affirmant, & ſcriptura ſacra aſſerit. Quæ præſertim Pſalmo apud eos 139. ita ait, Si ſcandero cœlos, illic tu es, & ſi iacuero in inferno, ades. Si portauero alas auroræ, ſi habitauero in extremo maris, etiam illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Quibus ex verbis apertè liquet, Deum vbique eſſe. GAL. Id autem ſecundum diuerſas partes verificari nequit. Quia cùm Deus ſpiritus ſit, ac ſummè ſimplex, vt ipſi etiam aiunt: omni prorſus partium diuerſitate, atque compoſitione caret: In libro enim Formationis, quem ipſi Sepher iczira vocant, eo in loco, vbi ponuntur decem ſephiroth, id eſt decem incorporei, abſtra-

abſtractique numeri, ſeu potius decem incorporeæ ſecretæque vnitates, quarum prima tanquam omnium abſtractiſſima, ponitur Deus ipſe, ſic habetur, Spiritus Dei, ſiue Spiritus Deus, benedicens & benedictum nomen eius, qui eſt vita ſæculorum, vox, ſpiritus, & verbum: hic eſt Spiritus ſanctus, cuius (vt habent alij libri) principium perſcrutari nequit, & cuius finis nullus eſt terminus. Hæc ibi. Neque etiam eum ſucceſſiuè diuerſis in locis eſſe dicerent. Quia tunc ſecundum locum mutabilis eſſet, quod ipſi omninò negant, cùm Deo nequaquam conuenire poſſit. Quoniam cùm æternus ſit, & immenſus, atque ſummè ſimplex, neque ſecundum tempus, neque ſecundum locum, neque ſecundum formam mutari poteſt. Quare ipſi quoque quemadmodum & nos eum omnino immutabilem aſſeuerant. Cùm Deus ipſemet apud Malachiam 3. cap. dicat, Ego Deus non mutor, Ea propter fateri eos oportet, Deum (& ſi vnus ſit) totum cum ſuæ vnitatis veritate, ſimul & ſemel in diuerſis locis eſſe. Quocirca ita quoque eos concedere neceſſe eſt, ipſam diuinitatem (& ſi vna tantùm numero exiſtat) totam ſimul in pluribus eſſe poſſe perſonis. Quod ſi illud primum concedunt, cur hoc ſecundum negant, cùm non magis vnum quàm alterum concedendum ſit? Sed hoc minimè certè negare poſſunt, cùm paſſim illud non modò priſci Talmudiſtæ, atque Cabaliſtæ (vt iam oſtenſum eſt) fateantur, verumetiam diuina quoque atteſtentur eloquia. Nam vbicunque in ſacris veteris inſtrumenti literis, vnius Dei eſſentia inſinuatur, ſemper ferè ibidem & trium perſonarum pluralitas innuitur. Et econtra, quocunque in loco perſonarum trinitas exprimitur, ſemper penè eodem quoque in loco, & diuinæ ſubſtantiæ vnitas explicatur. Ne aut propter ſingularis Dei vnitatem, perſonarum trinitas à diuina natura excludatur, aut propter perſonarum trinitatem, plures dij eſſe credantur. Sed ſic in altero tres ipſæ diuinæ hypoſtaſes abſque confuſione ab inuicem diſtinctæ credantur, vt in altero ipſius Dei vnitas omninò ſaluetur: quod in cantico quoque Moſis liquidò patet. In quo eo in loco vbi nos habemus. Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit Deus præter me: Apud Hebræos hæc tria ponuntur nomina, quę apud eos diuina ſunt, Ani, Ani, Hu. Quæ ego, ego ipſe, apud nos interpretantur. Quid igitur ibi per tria hæc diuina

nomina, niſi trium diuinarum perſonarum pluralitas ac diſtinctio deſignatur? Et quid per illud, quod ibidem immediatè ſubijcitur, Et non ſunt Dij mecum, inſinuatur, niſi quod tres illæ diuinæ hypoſtaſes, per tria illa diuina nomina deſignatæ non ſunt tres Dij, ſed vnus Deus? Nam & ſi tota diuina eſſentia ſit in Patre, tota in Filio, tota in Spiritu ſancto: quũ Pater ſit verus & perfectus Deus, à quo omnia, & Filius verus & perfectus Deus, per quem omnia, & Spiritus ſanctus verus & perfectus Deus, in quo omnia; quia tamen ipſa diuina natura vna omninò eſt in tribus, ideo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt tres Dij, ſed vnus Deus, qui fecit omnia, & à quo, per quem, & in quo omnia proueniunt, ſubſiſtunt & viuificantur, & ad quem tandem omnia reducuntur. Nam vt Gregorius ille Nazianzenus Græcorum Theologorum facilè princeps ait, Vnus Deus eſt Pater, à quo omnia, & Filius per quem omnia, & Spiritus ſanctus, in quo omnia, Hæ enim præpoſitiones à quo, per quem, & in quo, non naturam quidem diuidunt, ſed vnius atque inconfuſæ naturæ proprietates characterizant. Quæ quomodo fiant, Ioannes Damaſcenus oſtendit, qui hoc myſterium non minus eleganter, quàm ſubtiliter eo in libro, quem de diuina traditione inſcripſit, explanare conatus eſt, ita cap. 49. inter cætera dicens, In diuinitate vnam confitemur naturam, tres autem hypoſtaſes, ſecundum veritatem eſſe dicimus. Et omnia quidem naturalia atq; eſſentialia, ſimplicia animus. Hypoſtaſium verò differentiam in tribus ſolis proprietatibus, in improducta ſcilicet ac paterna, & producta ac filiali, & producta atq; procedente, nouimus. Inſeparabiles autem ipſas, indiſtabilesque ab inuicem, & vnitas atque in inuicem inconfuſè circum incedentes, ſcimus. Et vnitas quidem inconfuſè, tres enim ſunt, & ſi vniantur: diſtinctas autem indiſtanter. Licet enim vnaquæque per ſeipſam ſubſiſtat, hoc eſt, perfecta ſit hypoſtaſis, ſuamque proprietatem, id eſt differentem ſubſiſtentiæ modum poſſideat: attamen vniuntur eſſentia, naturalibusque proprietatibus, & eò quod eſt minimè diſtare à paterna hypoſtaſi. Ac vnus Deus & ſunt, & dicuntur.

De diuinarum perſonarum diſtinctione, & numero per earum proprietates.
CAP. XXVII.

NOn parum profuturum puto, tum ad clariorem veritatis manifeſtationem, tum ad maiorem Iudæorum recentiorum confuſionem, ſi diuinarum perſonarum diſtinctionem & numerum per earum quoq; proprietates, apud eos haberi oſtenderis. GAL. Id quoque libēter faciam. Quod igitur diuinarum perſonarum tam numerum quàm diſtinctionem adhuc ipſi per earum proprietates apertè demonſtrent, primùm ex ijs facilè patet, quæ in Midras tillim, id eſt in expoſitione Pſalmorum habentur, eo in loco vbi Pſalm. 50. ſic dicitur, Deus, Deus, Deus, locutus eſt, & vocauit terram. Ibi enim ita legitur. Quamobrem memoratur nomen Dei ſancti & benedicti tribus vicibus: Vt docereris, quòd his tribus nominibus Deus ſanctus & benedictus mundum creauit, iuxta tres Midoth, id eſt proprietates, quibus mundus creatus eſt. Quæ ſunt, Sapientia, ſcientia vel noticia, & prudentia. Sapientia vnde, ſupple probatur? Sicut dictum eſt Prouerb. 3. Dominus in ſapientia fundauit terram. Scientia vel noticia vnde? Sicut dictum eſt ibidem. In noticia vel ſcientia abyſſi eruperunt. Prudentia vnde? Sicut dictum eſt, vbi ſuprà, Aptauit vel orauit cœlos prudentia. Et propter hoc ipſe, inquit Exod. 20. Quoniam ego Deus, Deus tuus, Deus Zelator. Ecce tres proprietates loco trium, quibus creatus eſt mundus. Sic etiam filij Gad & filij Ruben dixerunt, Iehoſue 22. Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, ipſe ſcit. Quidnam viderunt, vt hoc idem repeterent duabus vicibus? dixerunt primò, Deus, Deus, Deus: quia his creatus eſt mundus. Et deinde dixerunt, Deus, Deus, Deus: quia in his quoque tribus data eſt lex. Sed nunquid potuiſſet vnus eorum ſe ſolo ſeparatimque ſupple creare mundum? Nequaquam, ſed duo alij vniti eum eo, neceſſariò creauerunt. Hæc in Talmud. Quæ eiſdem ferè verbis ponuntur in commentarijs R. Moſis hadarſan ſuper illud Geneſ. 1. In principio creauit Elohim, cœlum & terrā. Quæ quidem omnia ſatis fidei Chriſtianæ cōgruunt, hoc duntaxat excepto. Quod has tres diuinas Middoth, id eſt proprietates, quibus mundum creatum aſſerunt, dicunt eſſe ſapientiam, notitiam atq; prudentiam. Hæ namq; &

ſi plures proprietates nomine videantur, re tamen non ſunt niſi vna. Veruntamen alibi tres apud eos proprietates comperiuntur, quæ ſecundũ fidem orthodoxam ſunt vnus Deus. In expoſitione ſiquidem R. Moſis hadarſan in librum Geneſeos, ſuper illud 42. cap. Ioſeph ipſe potens ſuper terram: ita legitur R. Eleazar dixiſſe. Non eſt creatus mundus, niſi verbo Dei ſancti & benedicti. Sicut dictum eſt in Pſal. 33. Verbo Dei cœli facti ſunt. Vbi & R. Simeon dicit, Spirauit Deus ſpiritum oris ſui, & creatus eſt mundus: ſicut dictum eſt Pſalm. 33. Et ſpiritu oris eius omnis exercitus eorum: hæc traditio, in quibus tria hæc, Deus, verbum eius, & ſpiritus, diſtinctè & apertè in mundi productione concurriſſe ponuntur. Hæc autem tria, quid aliud ſunt quàm Pater, Filius & Spiritus ſanctus? Verbum enim realiter diſtinguitur à proferente, & Spiritus à ſpirante. Ergo inter Deum mundi creatorem, & verbum eius per quod mundus creatus eſt, & Deum ſpirantem, & Spiritum eius, in quo mundum produxit, realem oportet eſſe diſtinctionem. Cum igitur in Deo nullum ſit accidens, vt ipſi etiam concedunt, cùm omne accidens imperfectionem dicat, & in Deo nulla poſſit eſſe imperfectio: ſequitur ſanè quod neq; verbum Dei, neque Spiritus eius ſit accidens. Ergo ſunt hypoſtaſes, ſiue ſuppoſita, vel perſonæ realiter diſtinctæ. Et per conſequens iuxta veterum Talmudiſtarum dogma, neceſſariò fatẽdum eſt, tres in Deo eſſe perſonas, quibus tres Middoth, id eſt proprietates attribuuntur, Patrem ſcilicet, Filium & Spiritum ſanctum. Qui non tres Dij ſunt neq; tres creatores, ſed vnus Deus, vnuſque creator. Quod ex eo quoque oſtenditur, quod mox ibidem ſubſequitur, congregans velut in vtre aquas maris: dans in cellarijs abyſſos. In eo enim, quod ſingulariter dicit congregans & dans, manifeſtè inſinuat, tres perſonas diuinas, quas per tria nomina prædicta dedit intelligi, vnum eſſe tantummodo Deum, mundi vniuerſi creatorem. Quod illi Ioan. 1. cap. 5. valde conſonat: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Ad id quoq; pertinere videtur, quod in Midras Coheleth, id eſt in expoſitione Eccleſiaſtis ſuper illud, quod in 4. cap. ſic habetur, Et filium trinum non citò rumpitur. Ibi enim dicitur: R. Iohanan dixiſſe: Meliores ſunt duo (vir ſcilicet & mulier) quàm vnus, hic ſcilicet per ſe, & illa per ſe, & filium trinũ

iſtud

iſtud eſt Deus ſanctus & benedictus, qui viſitat vtrumq; in filijs, hoc eſt dando eis filios. Quod autem ſubiũctum eſt. Non cito rumpitur: ſenſus eius eſſe videtur, quòd myſterium trini & vnius Dei, non facile, nec cito diſcutitur. *Petrus Galatinus.*

Quòd Deus ſit verbum, & Verbum Dei ſit ipſe Deus.

CAP. XXVIII.

ETSI in præmiſſis verbum Dei eiuſdem cum Deo eſſe ſubſtãtiæ, ſatis abundè probaueris. Ex quo & Deum verbum eſſe, & verbum Dei ipſum eſſe Deum neceſſariò ſequitur: vt tamen magis iuniorum Iudæorum ceruix duriſſima contundatur, velis obſecro Deum eſſe verbum, & verbum Dei eſſe Deum, apertius nunc oſtendere. GAL. Quod quidem Deus verbum ſit, ex eo potiſſimum patet, quòd vbi Eſaias 45. cap. ait, Iſrael ſaluatus erit in Deo (tetragrammaton) ſaluatione ſeculorum, vel ſempiterna. Sic Targum Ionathæ dicit Iſrael ſaluatus erit in verbo, vel per verbum Dei, ſaluatione ſempiterna. Vbi ergo Eſaias dixit, In Deo (tetragrammaton) quod nomen nulli niſi Deo attribuitur, ibi Chaldaicus interpres in verbo Dei tranſtulit. Per quod Deum eſſe verbum, palàm oſtendit. Item vbi apud Hoſ. 1. cap. dicitur, Et domus Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo. Sic idem interpres vertit. Et ſuper domum Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in verbo Domini Dei eorum. Illud etiam quod Eſaias 8. cap. dicit, Et addidit Deus (tetragrammaton) loqui ad me adhuc. Ita Ionathas ipſe traduxit, Et adiecit verbũ Dei loqui ad me adhuc. Item quod idẽ Propheta 41. cap. dixit, Ne timeas, quia tecum ego: ſic ille tranſtulit, Ne timeas, quia in auxilium tuum verbum meum. Item quod ibidem dicitur, Ne timeas vermis, vel tinea Iacob, homines Iſrael, vel qui eſtis ex Iſrael, Ego auxiliator ſum tui, ait Deus, & Redemtor tuus ſanctus Iſrael. Ita ille Chaldaicè expoſuit, Ne timeas tribus domus Iacob, ſemen domus Iſrael, verbum meum in auxilio veſtro, Dixit Deus & Redemtor veſter ſanctus Iſrael. Illud præterea eiuſdem Prophetæ 44. cap. Sic ait, Dominus Redemtor tuus ex vtero, ego Dominus faciens omnia, extendo cœlos leuaddi, id eſt per me ſolum firmans terram meitti, id eſt per eum qui eſt apud me. Sic ille in Targum explanat. Sic ait Dominus qui redemit te, & qui formauit te ex viſceribus. Ego Dominus autor omniũ, extẽdi cœlos verbo meo, vel per

verbum meum. Fundaui terram in virtute vel fortitudine mea: quod valde dicto illi Euangeliſtæ conſonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Illud quoque Hoſeæ nono capite dictum, Reprobabit vel abijciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in gentibus. Sic Ionathas in Targum exponit: Abijciet eos Deus meus: quia non receperunt verbum eius, & erunt vagi in gentibus. Cum igitur in omnibus his, ac alijs permultis, in quibus Prophetæ dominum vel Deum (tetragrammaton) poſuerunt, Rabbi Ionathas prædictus vir apud eos maximæ autoritatis, verbum Dei Chaldaicè tranſtulerit ac expoſuerit: conſequens planè eſt, Deum ipſum verbum eſſe, ac verbum Dei Deum: quod erat probandum. *Idem.*

DE SECRETIS ANGELORVM

Liber II.

De ſubſtantia, differentijs & poteſtate Dæmonum.

Cap. I.

MVLTA ratione quidem & experientia ſolers hominum adinuenit induſtria, quæ cùm pauciſſimis comperta ſint, meritò ſecretis, & miraculis annumerantur. Hæc humana ſunt, vel naturalia. Sed inexpleta hominum libido nec arte fuit contenta, nec vſu: Dæmonum quoque fuit imploranda poteſtas. Horum ope plurima fieri ſolent, quæ pariter doctos & imperitos magno ſtupore afficiunt. Cæterùm vt hanc quoque ſecretorum partem ratione, quam noſtra fides & religio ferat, expediamus, primùm quid Dæmones ſint, quibus differentijs diſcerni poſſint, & quam in res humanas poteſtatem obtineant, oſtendemus.

Quid

Quid ſint Dæmones. CAP. II.

DAEMON quaſi δαήμων, id eſt, ſciens à Græcis dicitur: quo nomine ſimplices intelligentias (vt vocant Philoſophi) complectimur, ſubſtantias videlicet incorporeas, nulla corporis mole irretitas, à primo rerum opifice Deo creatas, vt iuſta Dei, & operum eius contemplatione fœlicitatem conſequerētur. Iuſta autem eſt contemplatio, quæ non inuidiam, aut contemplatæ rei deſiderium, ſed opificis laudem parit, qualem cōtemplata res expoſtulat. Quòd verò exiſtimant aliqui Dæmones in hominum gratiam eſſe creatos, id præter Philoſophiæ veritatem eſt, vt aliàs oſtendimus: licet enim Deus Angelorum bonorum, & malorum miniſterio ſępiſſimè vtatur ad homines protegendos, aut puniendos; non hic tamen finis eſt præcipuus, ob quem creati ſunt Spiritus: cum omnis intelligens ſubſtantia ſibiipſi primùm, nō autem alij cuiquam, exiſtat. Humanæ quidem animæ, cùm à corporibus ſeparatæ fuerint, immunes ſunt à materiæ contagio: ſed Dæmones ob id nequaquam meritò nuncupantur, cùm earum finis ſit, vt corpora informent. ~~Hanc ob cauſam ſeparatas à corporibus animas Theologi rectè conquieſcere ſtatuunt, ad extremum vſque diem, quò mortuorum corpora ſuſcitabuntur, vtpote quarum operationes corporum ſubminiſtratione limitentur.~~ Sed alia eſt Dæmonum natura, ſiquidem abſq; omni corporea mole finem ſuum, & perfectionem aſſequuntur. Nec eſt vt ijs moueamur, quæ Cornelius Agrippa ex Auguſtino, Baſilio, Gregorio, Apuleio, & Pſello recenſet. Quamuis enim varijs corporū, & formarum differentijs Dæmones quandoque conſpiciantur: hæc tamen ſpectra ſunt, aut aſſumta modò corpora, quibus Dæmonum ſubſtantia nullo modo definienda eſt: Dæmones enim, vt ſeſe hominibus conſolandis, aut decipiendis accommodent, formas, quæ noſtris ſenſibus idoneæ ſint, aſſumunt, & eas paulò poſt nulla ſui corruptione deponunt. Porrò ad Dæmonum intelligendam ſubſtantiam, & naturam, id quoque expendendum venit: Dæmones nimirum nec ſubſtantia, nec quantitate infinitos eſſe, quemadmodū aliàs Deum exiſtendo infinitum eſſe diximus. Licet ergo Philoſophis infinitum ſit, quicquid incorporeum eſt: Dæmones tamen, vt alia quæcunque ſunt præter vnum Deum, finitos eſſe

perhi-

perhibemus: quod ſuo loco demonſtrauimus, vbi Deum oſtendimus ſubſtantia & vnitate infinitum eſſe: ſubſtantiâ quidem, quòd hæc ipſa omnia ſit: vnitate, quòd ſolus in hunc modum exiſtat. Quantitate autem finitos eſſe Dæmones hinc facilè liquet: infinitum enim eſt quantitate nihil; quod multum eſt, nec vlli, quod partem extra partem habet, competit infinitũ. At verò multos eſſe Dæmones, præter experientiam, hoc ipſum manifeſta quoq; ratio ſatis atteſtatur. Bonum enim, cuius cauſa creati ſunt Dæmones, non vnitatẽ requirit, ſed multitudine præſtantius euadit, cùm melius ſit plurimos, quàm vnum modò iuſta Dei laude fœlicitatem conſequi. *Nic. Taurellus.*

De Dæmonum differentijs. CAP. III.

DÆMONVM Magi triplicem conſtituerunt differentiam, vt refert Agrippa: ſiquidem alios ſupercœleſtes faciunt, mentes nimirum penitus à corpore ſeiunctas, quæ ſoli Deo contemplando, & colendo addictæ ſint, quam ob cauſam Deos illas nuncupant, propter diuinitatis participationem quandam: quia ſemper ſunt Deo plenæ, diuinoque nectare ebriæ. Hi Dæmones circa vnum Deum verſantur, nec mundi corporibus præſunt, nec inferiorum miniſtrationi adaptantur: ſed ſuſceptum à Deo lumen inferioribus ordinibus infundũt, ſingulisq; ſingula officia diſtribuunt. Hos ordine ſecundo proximè conſequi volunt cœleſtes intelligentias, quos Dæmones vocant mundanos, ſcilicet vltra diuinum cultum mundi ſphæris accommodatos, vnicuiq; cœlorum, & ſtellarum præſidentes: vnde eos in totidem ordines diſtribuunt, quot in mundo ſunt cœli, & quot in cœlis ſunt ſtellæ. Tertio ponunt Dæmones quaſi miniſtros ad ea, quæ ſunt in inferioribus diſponenda, quos Origenes vocat inuiſibiles quaſdam virtutes, quibus ea, quæ ſunt ſuper terram diſponenda, credita ſunt: ſæpè enim nemini conſpicui itinera, & negocia noſtra dirigunt: ſæpè etiam prælijs interſunt, clandeſtinisque ſubſidijs optatos amicis præbent ſucceſſus: quippe conciliare proſpera, infligere aduerſa pro libitu poſſe dicuntur. Illos ſimili modo in plures ordines diſtribuunt, vt alij ignei, alij aquei, alij aerei, alij terrei. Quæ quidem quatuor Dæmonum ſpecies, iuxta quatuor cœleſtium animarum vires, mentem, rationem, imaginationem, naturam ſcilicet viuificam & motricem computantur.

tur. Hæc commentitia eſt Dæmonũ ſcena (vt rectè Vvierus inquit:) Nam nec ratione, nec experientia, nec Dei verbi veracium authoritate comprobari poteſt: Primus equidem Dæmonum ordo veritate conſentaneus eſt. Deus enim, vt infinitæ bonitatis eſt & ſapientiæ, infinitas penè ſubſtantias intelligentes creauit, ad contemplationem, amorem, & venerationem: quarum alias corporibus ſpeciei propagandæ accommodis alligauit, alias verò nulla materia definiuit. Hiſce primus Dæmonum ordo conſtitui poteſt: ſed quòd hunc eorum finem eſſe volunt, vt ſingulis cœleſtium Dæmonum ordinibus ſuſceptum à Deo lumen infundant, hoc præter philoſophicam veritatem eſt, & horrẽdam in ſe continet idololatriam: cùm hac ratione Deos nobis obtrudant gentilitios. Quinimò ſi philoſophicè agendum ſit, facilè huius opinionis detegetur abſurditas. Quis enim ſanæ mẽtis vnquam aſſeruerit ſubſtantias nobiliores ignobiliorum cauſa cõditas eſſe? Cœleſtes autem intelligentiæ primis hiſce Dæmonibus ignobiliores ſunt: Cur ergo cœleſtium animarum cauſa Dæmones ſupercœleſtes eſſe ſtatuerimus? Eadem etiam ratione cœleſtes intelligentię confutari poſſunt. Cum enim hæ nobis, & nos ſphæris cœleſtibus nobiliores ſimus, nõ videtur veriſimile cœleſtes intelligẽtias noſtri cauſa, ſphærarúmque cœleſtium multo minus eſſe creatas. Cæterùm de mẽtibus cœleſtibus aliàs à nobis actum eſt, vbi docuimus abſurdiſſimam eſſe Philoſophorum ſententiam, qui mentes cœleſtes hoc nomine conſtituerunt, vt materiæ primæ potentiam, qua corruptibilia ſunt omnia corporea, cohiberent, & curſu certiſſimo ſphærarum motus moderarentur. Nam hæc opera ab intelligentiæ natura ſunt alieniſſima, & imperfectum opus eſt, quod externo indiget adminiculo: veluti corruitura domus fulcimento. Verùm quòd hic à Magis cœleſtibus intelligentijs alius finis adſcribitur, nimirum vt ſuis influentijs (vt vocant) Dæmones imbuant inferiores, adeóque varijs virtutibus humana negocia gubernent, non minus hoc veris rationibus aduerſatur, quàm quod modò confutauimus. Nam ſi cœleſtes influentias admiſerimus, eæ tamen ſaltem ſunt naturales, nec ijs animæ noſtræ afficiuntur, niſi quatenus corporibus obnoxiæ ſunt. Sed quis mentium incorporearum effectus dicet eſſe naturales? Infimus Dæmonum ordo Genios comprehendit, qui ex genitura duces, &-

Digitized by Google

rectores humanarum actionum, pro vario cœleſtium aſtrorum poſitu contigerunt. Et quid hac de re ſentiēdum eſt? Certè ſi vera ſit Aſtrologorum ſententia, nos ſcilicet fortunis, aut infortunio virtutibusq́ue & vitijs obnoxios eſſe, prout hunc aut illum ex cœleſtibus aſtris dominum obtinuerimus? Nequaquam tamē hoc mediantibus mundanis Dæmonibus fieri conceſſerim, cùm nullus omnino Dæmon cœleſtium corporum actionibus ſubijciatur. Itaque cùm differentias ab ipſa rerum diuidendarum ſubſtantia deſumi oporteat, vt veras ſpecies conſtituant: Dæmonum differentias inueſtigare non poſſumus, vtpote quorum ſubſtantiæ ſubtiliores ſint, quàm vt earum diſcrimina noſter aſſequi poſſit intellectus. Siquidem verum ſit, quod Philoſophorū aliqui perhibent, Dæmonum videlicet alios immortales, & alios eſſe mortales: hinc differentia merito deſumetur, cum quod mortale eſt, eiuſdem nequeat eſſe cùm immortali naturæ: ſed commentitia eſt hæc hominum Philoſophiæ imperitorum opinio, ſi vel ipſe Cardanus voluminoſus inſtiterit. Incorruptibiles enim ex ſeſe ſunt omnes Dæmones, vt animæ noſtræ: nec interire poſſunt, niſi eodem, quo facti ſunt à prima cauſa, modo in nihilum redigantur. Hoc autem nolle primam cauſam, ex eo Dæmonum fine, ob quem creati ſunt euincitur. Is ſiquidem eſt, qui ſubinde magis, magisq́; perficiatur, cùm rerum corruptibilium ea ſit ratio, vt finem extra ſe ſuum habeāt, qui ſuo tempore ſuam conſequātur perfectionem, adeoq́; operenacta conquieſcant actiones. Mundus ex ſeſe in æternum vſque conſiſtere poteſt: hoc tamen nō feret Deus, cùm eo fine factus ſit, vt ex eo certa hominum multitudo naſceretur. Hunc finem mundus non æternitate, ſed definito tempore conſequetur, vt aliâs copioſè docuimus: tumq́; mundi actiones deſinent, & mundus alius in huius locum ſubſtituetur, cuius finis ſit ab hoc longè diuerſiſſimus. Sed Dęmonum & hominum finis ita ſe habet, vt nullo tempore definiatur, quin perfectus quidem per ſe, nunquam tamen abſoluendus, perpetuò magis perfici poſſit. Porrò licet Dæmonum ſubſtantia nobis incognita ſit, ex varijs tamen eorum actionibus differentias elicere licebit. Probè quidem, ſi modò diuerſæ ſint Dæmonum actiones, & eæ nobis innoteſcant. Conſtat hoc multorum experientia, & ſacrarum etiam literarum authoritate, Dæmones alios

bonum,

Digitized by Google

bonum, alios verò malum operari. Differentiam hinc ergo ſumemus, vt bonitate & malitia diſtinguantur Dæmones. Verùm hoc accidentis eſſe, non ſubſtantiæ diſcrimen hinc liquet: ſiquidem malum, quod in malis eſt Dæmonibus, non ipſius Dei, ſed ipſorummet Dæmonum effectus ſit. Quòd verò ſeipſos non fecerint Dæmones, alias oſtendimus, vbi ſolius hoc eſſe Dei multis argumẽtis demonſtrauimus. Cùm tamen nullum hoc ipſo diſcrimen apertius habeatur, ferri poterit. Cacodæmonum multos Theologi cõſtituerunt ordines (vt refert Vvierus) nouem Angelorum gradibus aduerſantes, quorũ primi ψευδόθεοι, hoc eſt, falſi Dij nuncupantur, qui aſſumpto diuinæ maieſtatis nomine pro Dijs coli volunt, ſacrificijsque & adoratione honorari: ſicuti Satan ille, qui Chriſtum tentauit, Matth.4. Marc.1. Luc.4. Secundo habentur loco Spiritus mendaciorum: cuiuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt Spiritus mendax in ore Prophetarum Achab. 3.Reg.11. Hoc Dæmoniorum genus ſeſe oraculis immiſcet, & Pythiorũ vatum diuinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine cenſentur iniquitatis vaſa, qui Spiritus ſunt malorum inuentores, omniumq; artium prauarum: qualis apud Platonem Theutus ille Dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, Eſaiæ 13. Vaſa iræ, Ierem.50. Vaſa mortis, Pſal.7. Quarto loco, vltores ſcelerum. Quinto, præſtigiatores, qui miracula imitantur, & magis infamibus, maleficijsque inſeruiunt, atque ita populum ſeducunt, Eccleſ.39. Sextæ claſſis aſſignantur aereæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminibus, ac fulgoribus miſcentes, corrumpentes aerem, peſtilentias, & alia inducentes mala, Apocal.13. Septimam manſionem tenent Furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum, & vaſtationum, Apocal.7. Octauam, criminatores, & exploratores. Poſtremam, tentatores, & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus creduntur, mali Genij idcircò nuncupati, Apocal.9. Non dubium eſt, quin Diabolus quibuſcunq; poteſt artibus, generis humani perniciem machinetur. Vt ergo regnum ipſe ſuum amplificet multis hominũ myriadibus, ad ſe pertractis, veriſimile eſt ad hanc rem certis Dæmonibus certa eſſe officia diſtributa: aliâs enim vnus & idem Cacodæmon varias poteſt exercere fraudes. Verùm quòd hæc certis rationibus demonſtrari nequeant, non eſt, vt in ijs immoremur diutius. *Idem.*

De Dæmonum poteſtate. CAP. IV.

ANIMAE noſtræ corporibus alligatæ ſunt, quò fit, vt intellectu ſolo, qui liber eſt, hanc corporum cœleſtium, & elementarium molem ſuperare poſſimus, nec niſi quod membra ferunt operemur: ſed Spiritus ab omni corporis vinculo ſoluti ſunt, nec vllo corpore, quantumuis denſo, impediuntur, quin quò libuerit ferri poſſint. Cum itaq; Dæmones ſubſtantiæ ſint huic mundo nequaquam ſubditæ, ſi quid agant, id medijs naturalibus alligatum non eſt: nam nihil habent naturæ contrarium, vt ab hac afficiantur naturaliter, & ſubſtantiæ ſunt natura ſuperiores, vt in hæc agant naturalia, licet ab ijs nihil omnino patiantur, cuiuſmodi cœleſtium eſt in hæc inferiora poteſtas. At verò limitatam eſſe Dæmonum potentiam hinc colligere licet, quòd eorum malignitas tanta proculdubio ſit, vt ſi poſſent, omnes homines, vniuerſamq; naturam penitus euerterent. Vt autem limitata ſit, paucis exponemus, licet hoc arduū ſit maximè, cùm hac in re varia ſint hominum iudicia. Nam infinitis penè plurimorum authorum hiſtorijs tot, tantæque Magicorum vires eſſe perhibentur, quod quotidiana quoque teſtatur experientia, vt nihil non poſſe videantur Cacodæmones. Contrarium exiſtimant aliqui, meras ſcilicet eſſe illuſiones, quæcunque Magicis, & Lamijs attribuuntur. Non equidem inficior, quin multa Dæmones edant miracula faſcinatione: ſed id tamen inficiari non poſſumus, quin reipſa, quod agunt, quandoque comprobetur, vt poſt incantationis exempla teſtabuntur. Dæmones itaque, licet ob admiſſum peccatum à bonorum Angelorum cœtu repulſi ſint, eorùm tamen vires eis ereptæ non ſunt, ſubſtantia manente incolumi. Spiritus ergo ſunt, vt ab initio, potentiſſimi: ſed duplici ratione tamen impediuntur, quominus, quicquid lubet, efficere poſſint. Prima quidem cùm finitæ ſint ſubſtantiæ. Dein verò cùm id ipſum, quod poſſunt, id etiam, Deo inhibente non poſſit. Licet enim quiduis poſſe Dæmones admiſerimus, non proinde tamē hoc citra limitationem intelligendum fuerit: cur ſolus Deus ſimpliciter omnia poſſit, nullo, quod vult, impediente. Proprium definiunt eſſe Logici, quod omni, ſoli, & ſemper conuenit. Cùm ergo præ nimia triſtitia ridere non poſſum, ridendi tamen potentiam habeo nihilominus.

Quis

Quis dubitat quin Cacodæmon hominem enecare poſſit, vel ei abſcõditiſſimos etiam ſuffurari theſauros? Quis etiã dubitat, quin velit? non fit hoc tamen, quòd hæc eius potentia, potentiori potentia cohibeatur. Iam verò ſi permittat Deus, quid poſſint Dæmones, inquirendum eſt. Finitę ſubſtantiæ finita etiam eſt neceſſariò potentia: cùm ergo Dęmones ſubſtantia finitos eſſe conſtet, vtiq; potentiam obtinebunt finitam & determinatam. Determinata autem eſt, non vt noſtra rebus naturalibus, ſed rebus non naturalibus, negatione nimirum, & priuatione. Quod ſic intelligi volumus, vt ob negationẽ non poſſint aliquid ex nihilo facere: ob priuationẽ nequeãt aliquid ex aliquo facere perpetuò, cùm quiduis ex quouis facere pariter infinitatem denotet, atq; ſi quid ex nihilo fiat. Materia namque nihil ad effectum inducendum conferens nihili rationem obtinet. Hinc eſt, vt rectè pernegent aliqui, Dæmones quemquam in lupos tranſmutare poſſe, qua de re paulò pòſt agetur. Hoc itaq; de limitata Dæmonum poteſtate licet aſſerere, ſubſtantias nimirum eos facere non poſſe: nam nec abſque, nec cum medijs: ſiquidem hoc ipſius naturę proprium, illud verò facere Dei ſolius eſt. Ex Dæmonum coitu mulierculas concipere poſſe, vnde homines naſcantur, id abſurdiſſimum eſt: hoc enim Deus ſolis conceſſit hominibus. Et ſi fortè Dæmon mulierculas ſubagitans, maſculo cuipiam ſemen ſuffurari poſſit: ineptum id tamen erit ad generationem, cùm ſubitò vis eius euaneſcat, vbi externum aerem offenderit. Præterea ſubſtantias etiam corrumpere nequeunt Dæmones abſque medijs naturalibus: nam hoc quoque Dei ſolius eſt. Hanc ob cauſſam non videtur Dæmones in cœleſtia potentiam habere, quòd in ea nihil agant naturaliter, niſi fortè aſtrorum poſitus immutare valeant. Verùm nec id eos poſſe, hoc vniuerſali theoremate liquet: *Deus vnicuiq; ſubſtantia dedit, quantum ad finem conſequendum ſatis erat.* Sed hoc nihil ad Dæmonum fidem facit, vt cœleſtia trãſmutare poſſint. De ſubcœleſtibus alia eſt ratio, in quæ Deus agi voluit naturaliter, ad rerum inducendam viciſſitudinem.

Idem.

De miraculis Cacodæmonum. CAP. V.

ETSI verò limitata eſt Dæmonum poteſtas, vt non quiduis poſſint: multis tamen hiſtoriis, & experientia quoq; quotidiana conſtat, plurima operari ſæpenumero Cacodæmones: quę cum nullo rationis diſcurſu aſſequi poſſimus, inter miracula meritò recenſentur. Verum quidem eſt, ob inſcitiam quandoq; miracula nuncupari, quæ non ſimpliciter, ſed alterius reſpectu, miracula ſunt, cùm fiant hæc naturaliter. Nequaquam tamen quæcunque Cacodæmones operantur, fieri ſtatuenda ſunt naturaliter: cùm enim (vt anteà dictum eſt) ſubſtantiæ ſint incorporeæ, ſuas abſq; mediis naturalibus exerunt actiones. Hinc in tenebris videre poſſunt, & pernici motu feruntur, quò libet, nulla corporum denſitie motum impediente: vt loquantur inſtrumentis ad vocem exercendam aliàs neceſſariis nequaquam indigent, vt oraculorum ex idolis reſponſa teſtantur & Magi, quos ἐγγαστριμύθους, aut ventriloquos appellant. Hæc certè mentis noſtræ captum excedunt, cùm naturali modo non fiant. Aliud autem eſt miraculorum genus quod Dæmones per Magos & Lamias exercent. Huiuſmodi ſunt opera & prædictiones. Hę præſentia, præterita & futura complectuntur, quæ quidem inſcientibus prædici dicuntur. Etſi verò Dæmones multa latent: ſolum enim Deum cardiognoſtem volunt eſſe Theologi: nec ipſi quoque norunt Angeli, quo tempore venturus ſit filius hominis ad huius vitæ conſummationem: nihilominus tamen multa Magi prædicere ſolent, quæ res ipſa & futurorum exitus magna multorum admiratione comprobat. Opera verò Magorum varia ſunt, & quæ miraculis annumerari poſſint, licet multi nimis ſollicita præſumtione Dæmonum poteſtates, neſcio quo rationis diſcurſu, naturæ viribus alligare conentur. Itaque nonnulla referemus quæ fieri iudicamus miraculoſo potius modo, quàm naturali. Primùm enim Magos conſtat, & Lamias per aerem motu ferri velociſſimo; & ſuper aquas inambulare, vt Odde pirata qui abſque naui altum mare pererrabat. Noxias quoque tempeſtates inferunt, hoc aliqui pernegant obſtinatè, iudicantes Cacodæmonem, vt qui bonus ſit Aſtronomus futuras animaduertere tempeſtates, & eo tempore miſeris perſuadere mulierculis, vt hac aut illa ratione pluuias aut grādinem ſibi

cauſare

cauſare videantur: aeris tamen dominus appellatur Cacodæmon: nec veritati contrarium hoc eſſe videtur, ſi tempeſtates eum inducere poſſe crediderimus. Cùm enim alia poſſit plurima, quæ præter omnem noſtræ rationis captum cadunt, qui non poſſit ea, quæ fieri ſolent, etiam naturaliter? Subſtantias ipſe quidem facere non poteſt, vt antea diximus: quod tamen non citra conditionem intelligendum fuerit, cùm ſubſtantias facere poſſit natura mediante. Poteſt itaque Cacodæmon nubes diſrumpere, vel aliò transferre, magno etiam vētorum turbine: aquas quoque ſurſum tollere poteſt, vel eò, vbi in grandinem commutentur. Hac & alijs rationibus, quæ nobis incompertæ ſunt, Cacodæmonis ope tempeſtates inferunt Lamiæ: Deo tamen hoc ad puniendas regiones permittēte. Præterea Magi (quo nomine complectimur omnes, qui Cacodæmonis auxilio fruuntur) præſtigijs & faſcinatione, incantatione & veneficio plurima præſtant. Faſcinatione quidem, vt ſpectantium oculos circumueniat, atq; adeò inuiſibiles reddantur, aut varias aſſumāt corporum formas: hinc manes, & mortuorum animas in corpora ab inferis reuocare creduntur Necromantici, qualis ea Saga fuit, quæ Sauli deſperabundo Dæmonem effigie Samuelis obtulit. Veneficijs autem varios inferunt morbos, & curant modo, qui nobis incognitus ſit, aut certè, qui naturalem humani corporis modum ſuperet, methodicamque curandi rationem. Hinc infantes etiam, & varia pecora enecant Lamiæ, quod vtique credendum nobis eſt experientia frequēti & multorum fide dignorum relatione conuictis. At verò ſi meras eſſe dicas Dæmonis illuſiones, quibus irretitas mulierculárum mentes eò dementiæ deducit, vt ſe facere credant, & feciſſe fateantur, quæ nec ipſæ, nec Diabolus ipſe fecerint: hæc, inquam, ratione ſi liceat effugere, quiduis etiam manifeſtiſſimum pernegare licebit. Cæterùm de morbis illatis, & morborum curationibus dubitari meritò poterit, an naturaliter procedant, cùm anteà dixerimus, Dæmones ſubſtantias corrumpere non poſſe, quin ad id medijs vtantur naturalibus: ſiquidem hoc ſolius eſt infinitæ ſubſtantiæ, vt quid abſq; medijs fiat. Ad ſubſtantiarum verò generationem & corruptionem media Deus nulla, præterquam naturalia, conſtituit. De Duffo rege Boetius lib. 11. hiſtor. Scot. hiſtoriam refert, quam Cardanus ſatis ineptè refutauit: mendacium

eſſe volunt, quod fieri non potuiſſe iudicent Cardanus & Vvierus, vt ex liquefacta ad ignem cera veneficarũ, Duffus rex tabe conſumtus enecaretur. Quis adeò mentis impos fuerit, vt hanc vim ceræ liquefactæ tribuendam eſſe iudicet? De medijs magicarum artium quid ſentiendum ſit, poſtea dicetur: hîc autem quæri debet an Diabolus Duffum regem modo præternaturali tabe cõſumere potuerit, cauſis nimirum & ſymptomatis, quæ præter naturalem tabis rationem exiſtant. Duffus rex abſque vllo bilis, aut pituitæ, vel alterius humoris noxij ſigno, vel læſi temperamenti noctu perpetuis vigilijs, ſudoribus, & dolore conficiebatur: integer erat arteriarum motus, ſenſuum actiones illæſæ, & frequẽtior appetitus. Quibus verò ſignis docetur, nequaquam naturalem fuiſſe morbũ. Ac verò non ob id exiſtimauerim eſſe mendacium, quod hic de Duffo ſcribitur: Diabolus enim morbos complures inferre poteſt, quorum nobis incomperta eſt ratio. Poteſt autem quod ſubtilis exiſtens, facilè corporis partes vniuerſas peruadat, quas cõſtringat, diuellat, aut aliter excruciet: viſcerum quoq; actiones ad vitam ſuſtentandam neceſſarias inhibere poteſt, vt paulò pòſt de Magorum incantatione dicetur. Quin & tetro halitu, varijsq; venenis nobis incognitis pulmones, aliáſue corporis partes inficere poteſt, vnde morbi præter naturalem modum exoriuntur. Sed corporis tamen corruptionem inducere nequit, niſi mediante natura: cùm enim gladio vita abrumpitur, mors hęc propriè corruptio eſt, ſed tum modo, cùm corpus emortuum in aliam conuertitur ſubſtantiam, aut computreſcit. Cæterùm id etiam à nonnullis in dubium vocatur, an Dæmones morbos, quos ipſi non intulerunt, curare poſſint: hoc negant aliqui, nullis tamẽ rationibus, aut certè leuiſſimis. Ad hanc rem confirmandam hoc argumentum nonnihil ponderis habere poterat, quòd morborum remedia cauſis eorundem oporteat eſſe cõtraria nec curari poſſint naturaliter, quæ cauſas habent præternaturales: vt eadem ratione conuinci poſſe videatur, morbos, qui naturalibus ex cauſis orti ſunt, ſaltem medijs diſcuti poſſe naturalibus. Vtut tamẽ philoſophemur, id quotidiana docet experientia, nõnullos eſſe Medicos, qui magicis artibus, magno multorum ſtupore morbos curent, quos ipſi Dęmones nequaquam induxerunt. Sed ad hoc, inquies, naturalibus vtuntur remedijs. Id quidem inficiari

non

non poſſumus: quandoque tamen abſque medijs curant, & interdum etiam medijs vtuntur, quæ Dæmonum afflatu magis, quàm inſitis à natura viribus morbos propellunt. Etſi verò morbos naturaliter illatos, remedijs oporteat difcuti naturalibus: applicationis tamen modus, quo morbi naturales à Dæmonibus curantur, talis eſſe poteſt, qui noſtras ſuperet vires. Calculum (exempli gratia) qui maior fuerit vrinæ ductibus, confringendũ eſſe nouimus, vel aliàs magna vi opus eſſe vt extrudatur: ſi neutrum, vel ob magnitudinem, vel ob duritiem, vel ob ægrotantis imbecillitatem adhibetur, remedijs fieri nequeat, morbus methodicis Medicis cenſebitur incurabilis, quem Magi tamen facilè Dæmonis ope diſcuſſerint: is enim cùm ſingulas corporis partes citra impedimentum permeet, quid obſtiterit, quo minus lapidem etiam duriſſimum conterere poſſit. De cæteris idem eſto iudicium. Veruntamen, vt aliàs diximus, Dæmonum limitatam eſſe potentiam, id nunc etiam obſeruandum fuerit: non enim quoſuis morbos abſque diſcrimine curant Cacodæmones, vt paucis oſtendemus. Morborum curatiò vel naturalis eſt per alterationem, aut generationem: vel violenta per ablationem eorum, quæ præter naturam in corpore continentur, aut reſtitutionem eorum, quæ diſlocata ſunt: vel diuina, quæ ſubſtantias immutat modo ſupernaturali. Diabolus equidem vſu naturalium medicamentorum, quæ nobis incognita ſunt, & violenta curatione multos curat morbos, qui nobis ſunt incurabiles. Sed tamen alia eſt morborum curatio, quæ ſolius eſt Dei, vel eorum, quibus ex ſingulari gratia conceſſum eſt diuinitùs: vt ſi pars aliqua vel amputata, vel corrupta fuerit, aut emortua, nulla Dæmonum ope reſtituetur. Notus eſt in Heluetia Magus, qui ſe gloriatur membra penitus comminuta æquè facilè reſtituere poſſe, atque ſi leuiter ſaltem eſſent contuſa. Sed vereor, ne vana ſit arrogantia. Porrò maximè admiranda ſunt ea, quæ præſtant incantatione Magi, dum corporum naturalium, aut animalium actiones præpediunt: vt Fauſtus, qui ruſticis ebrijs, & nimiopère vociferantib. ora diſtenta ligauit, vt taciti conſiſterent. Sic quandoq; Veneris opus inhibetur: ignis ligatur, vt vrere non poſſit: ſanguis profluẽs ſiſtitur. Animalia, vt talpę, ſerpentes, aut aues coguntur: vulnerantiũ vis impeditur, ne vulnus infligere poſſunt. Ad eundem modum ligantur mercatores, luſores ad

lucrum, fures aut latrones, fulmina, &c. ad ſecuritatem, & alia plurima, quæ partim ementita, partim ludicra exiſtimat eſſe Vvierus, vt ad illuſiones, aut impiam crudelitatem potius, quàm ad vera miracula referri debeant. Sed vereor, ne dum volumus eſſe creduli, vitium non effugiamus incredulitatis. *Idem.*

DE SECRETIS LIBER III.

Præcedentibus libris duobus de Deo, Homine, Natura, & Angelis breuiter à nobis actum eſt, & ea quidem ratione, vt in his ſecreta expoſuerimus, quæ contemplatione, non autem externa operatione noſter aſſequitur intellectus. Cùm nunc igitur ordinis ratio poſtulet, vt ea quoq; tradantur, quæ non ſciendo, ſed ſcienter operando, arte nimirum dextra ſic efficiuntur, vt plurimis ignorata meritò ſecretis annumerari poſſint, ob id hoc libro de præcipuis mundi partibus, Cœlo nimirum, & Elementis acturi ſumus, ſequentibus verò libris ea, quæ in hiſce partibus continentur, expediemus.

DE ARTIS. CAP. I.

De Sole, & Luna.

SOL proprij ignis ſiccitate humidam ſubſtantiam exhaurit. Luna verò per ſeipſam humectans, conuenientem iuxta ſeſe mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à Luna vigeſimanona, vſque ad ſecundam, iidem interlunares, & ſilentis Lunæ ab alijs appellantur, in quibus ſub radios Solis Luna occultatur, & hominibus non apparet. *Ptolemæus.*

Fortuna cuiuſcunq; anni quomodo coniectari liceat.

Fortuna cuiuſcunque anni ex aſtris coniectari facilè licebit, ſi XII. XIX. VIII. IV. ac XXX. præcedentes quis conſidera-

ſiderauerit, & ad præcedentis anni conditionem comparauerit. Exemplum: Volo ſcire, quę conditio futura ſit anno 1554. inchoante mihi 24. die Septembris, vſque ad annum 1555 eadem die. Primùm conſidero annum 1542. & eo anno feci iter nulla cauſa, ſuſcepi filium, fui infortunatus in lucro cauſa mea, non quòd multi non me quærerent: edidi quædam: igitur cùm nunc non habeam vxorem, reliqua omnia proportione habita correſpondebũt. Similiter conſidero annum 1535. in quo fui infeliciſſimus, vt vnquam in vita: triſtis, anxius, cum timore, paruo lucro. & ita comparabo hunc annum anno 1553. ſicut annum 1535. anno 1534. in quo fui ſatis felix. Idem ego faciam de anno 1546. in quo habui augmentum lucri, ſed anxietatẽ magnam, & oppreſſus fui multum: ſimiliter ad annum 1550. me referam, in quo fuit etiam anxietas magna, & ita ad annum 1524. in quo ſuſcepi in fine anni honorem cum contentione, ſine vtilitate, & cum anxietate magna. Cauſa verò horum eſt XII. quia Iupiter redit ad eundem locum in natalitio die, & completur ordo XII. ſignorum in proceſſu: & Ptolomæus multum tribuit huic reditui: nec eſt veriſimile, quod tantùm tribuerit huic circuitui locorum principalium, niſi id experimentis multis comprobaſſet: ideò hic circuitus eſt potentiſſimus, & ſignificat ſupra vitam, honores, & diuitias, ac magiſtratus principaliter. XIX. eſt, quia Luna redit ad eundem locum fermè, & quandoque etiam Mars, & ideò ſignificat ſupra corporis ſtatum itinera & fortunam, animiq; qualitates ſenſusq;. Octauo anno redit Venus ad locum ſuum, ideò ſignificat gaudia, dona & filios, conuerſationem cum mulieribus fermè ſimilem (vt dixi) comparando tamen ſemper ſtatui præcedentis anni: nam nec cæcus videbit, nec pauper ditabitur, ſed omnia habita proportione ſunt metienda. Quarto anno redeunt loca aphetica ad trigonum ſuum: quod etiam contingit octauo anno: ideò quartus eſt imbecillior, & hoc proceſſu, propter motum etiam Solis aſcendẽs, & cuſpides ad idem redeunt: ideò tales anni magnam habent ſimilitudinem cum ſuis correſpõdentibus, in omnibus: non tamen adeò exquiſitam, vt octauus, & multò minus quàm duodecimus. Sed trigeſimo anno Saturnus redit ad ſuum locum, ideo ſignificat eaſdem actiones in laboribus, & cultu rerum ſtabilium. ſed hæc ſimiliudo eſt valde parua, propter ætatum mutationem. Hæc

autem non ſunt ſemper vera, ſed vt etiam omnes aliæ regulæ rerum naturalium, & eò magis, quòd directiones perturbant omnes iſtos ordines. Sed directiones ſignificant vnam rem tantùm, & non abrumpunt, niſi ordinem duorum annorum, non reliquorum. *Cardanus.*

Quomodo interdiu aſtra contueri liceat.

Omnibus iam eſt planum, exiguum lumen potiori, viuidioriq; propinquum euaneſcere. Si facem, vel flāmam aliquam luculento appoſueris Soli, diſſipatur lumen, & marceſcit. deliteſcunt interdiu ſtellæ Solis fulgore nimio, quum æquè diu noctuque ſplendeant: eas igitur intuituri remedio non fuerint deſtituti. Die magno Solis defectu cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, ſideribus cœlum diſſeminatum conſpicitur: quod ſuis accidiſſe temporibus Thucidides memoriæ mandauit, noſtroq; ſæpe patuit æuo. nec oculi ſolum vehementi caligini luce, ſed offenduntur, vt de Xenophontis militibus legitur, & de Dionyſio Siciliæ tyranno, qui ſplendidiſſima luce, carceribus tetris obductos occœcabant: cùm enim oculorum acies obſidere Soli nequeant, nec ferat, hebetatur illicò, quique fuerint aliqua conſpecturi, ad cilicia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auſpicamur: qui ea conſpicere affectabit, vti è Galeno, & Philopona docetur, in præaltum deſcendat puteum, vel huiuſmodi ſimile, vt per tenebras multumq; interuallum cœlum contueatur, ſerenum vtique, nec obtectum nebulis inconuenientibus oculis, & ſine nictatione clàm intueatur aſtra, & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis inſtar) viſum congregant, nec à lumine ſuperfuſo diſſipari ſinunt. non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & ſi profundiùs deſcendas, clariùs cōſpicies, & celeriùs: ſin minus, obſcuriùs & tardiùs.

Si profundo cæcoque aliquis demerſus antro, in Sole candelam ardeſcere conſpiciet, quod tamen ſplendidiſſimæ lucis occurſu repentino non euenit, quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimè auctoritatis viros hallucinatos reperi, vti ſæpe legiſſe, & audiuiſſe memini, ſi diu aſtra conſpectari nequeunt, tale ea contemplari aggrediūtur artificio. Speculo aquæ immerſo in meridie cœlo ſtellas ſe contueri fixas credunt, oſtenduntque. Perpendiculares enim Solis radij in aquę ſuperficiem

ficiem incidentes, ſpeculum obliquè feriunt, ex cuiuſmet ſuperficie ad ſpectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisq; repræſentant figuram: at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti ſpeculum & viſum feriunt. videbitur eiuſdem figuræ, & minor, propter denſioris medij refractionem, aſtrumque videre putabis, Solis corpus inſequens, quod patet in Opacis. Ideo Stilbon illud putant multi, quum parum à Solis corpore recedat, eumque ſemper conſequi conſpiciunt. Canicula aliqui ſidus, & æſtiuis ideò diebus viſere properant: quòd ſi minus demonſtrationi fidem adhibes, ſed experientiæ ſenſuique magis credis: verum illius in æquinoctiali requirite interuallum, nec eandem ſemper reperies diſtantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora ſidera videātur: quod ſpeculo eandem ſemper diſtantiam monſtrat, ſi æquè apposueris: non tamen inficior tali ope non modò oriētem, occidentémne Solem, ſed meridianum occupantem liberiùs nos poſſe contueri: prætereo luminarium defectus. Cùm enim oculi imbecilli, cominus Solem conſpicere non ſuſtineant nimio lucis ſplendore, ſic clara luce, robore nullo, ac diſci cernes ſimilitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio. *Ioan. Baptiſta Porta, de Magia naturali.*

DE IGNE. CAP. II.

Candela inextinguibilis.

CAndelam inextinguibilem ſic facies. Imple cannam puluere ſulphureo, & panniculis minutiſſimè fractis. Deinde cera quicquid eſt inueſtito, ac incendio, multo flabello, aut vento non extinguetur. Præterea ſi ex libra vna ceræ, & vncijs duabus viui ſulphuris, calcisque viuæ tantundem, addita olei nucum vnciola, formetur candela cum bombace, & in aquam mittatur, vbi primum calx ardere incipiet, reliquas materias ignis ſeminaria agnoſcentes, ad eundem incendij actum promouebit, etiam in medijs aquis. *Antonius Mizaldus lib. Arcanorum memorabilium.*

Candela ſub aqua ardens.

Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela inſideat immobilis, & inuerſo vaſe lumen fundum feriat. ſic totum aquis penitus immergas, nec ſubintrabit aqua, cum aere

repleatur, & ſub aqua ardebit multum ſecũdum vaſis capacitatem. *Io. Baptiſta Porta.*

Candela mirabilis.

Referunt, quòd ſi partem vnam halinitri ſumſeris, addiderisque thuris, olei communis, & lacti lathiridis quintam ſingulorum partem, decimam ſulphuris, ceræ dimidium, candelam conficies, quæ calore, odore, motu, ac ſtrepitu erit admirabilis. Alij verò calcæ dimidium corticis oui implent, partemque pyrij pulueris ſupra addentes, cera concludunt, imponuntque aquæ frigidiſſimæ: nam perſæpè ignis accenditur, emicatque flamma. *Card. de varietate.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Earum ellychnium ſalnitro ebulliunt & aqua, & exiccatum ſulphure & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ reſinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo, quatuor efficiunt candelas: eas componunt ſimul, in medio autem viuum ſulphur inijciunt, & pertinacius omnibus reſiſtit. Si candelam aliquam niue circumtexeris, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. *Alexius.*

Candela, quæ nequeat extingui.

Multa ſunt mirabilia, quæ tamen cùm noueris cauſam, ceſſat omnis admiratio: veluti ſulphur cum cera æqualiter diſſolutum, eam reddit inextinguibilem: oportet autem ſulphur valdè purum eſſe. Similiter ſi candela ſulphuris puluere tũ carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex ſuperiore parte contecta papyro, ſuſpendaturq; vbi gutta cadit glacie, circumdabitur glacie craſſiore, ardebit tum accenſa, magnoque miraculo glacies aſtantibus ardere videbitur. *Card. de ſubtilitate.*

Ignes, qui aqua non extinguuntur artificioſi.

Aqua ſolet vehementes accendere ignes, quoniam humidum ipſum, quod exhalat, pinguius redditur, nec à circumfuſo fumo abſumitur, ſed totum ignis ipſe depaſcitur, quo purior inde factus, & ſimul collectus à frigido alacrior inſurgit, vnde etiam ignes, qui aqua excitantur, & accenduntur. conſtat autem pice nauali & græca, ſulphure, vini fece, quam vocant tartarum, ſarcocolla, halinitro, petroleo. Relatum hoc ad Marcum Gracchum. Additur igitur calx viua duplo pondere, & cum ouorum luteis pariter

riter miſcentur omnia, & in fimo equino ſepeliuntur.

Aliud.

Sulphurei olei, petrolei, iuniperini olei, & halinitri æquales ſingulorum partes: nigræ picis, pinguedinum anſeris, & anatis, ſtercoris columbini, liquidæ vernicis, rurſus ſingulorum tantundem: aſphalti partes quinque: excipe ardentes aqua, & in fimo equino ſepeli.

Aliud etiam.

Vernicis liquidæ ſulphurei olei, & iuniperini, & olei lini, & petrolei, & lachrymæ laringę partes æquas ſingulorum, aquæ ardentis tres ac mediam, tum halinitri, ligni laurini ſicci, in puluerem redactorum, quantum ſufficit, vt omnia ſimul mixta luti ſpiſſitudinem recipiant. Hæc omnia vitreo vaſe excipe, & in fimo equino tribus menſibus ſepeli. Si igitur ex his pilæ lignis hæreant, ſponte imbribus accenduntur: ſed hoc non omnino ſemper euenit. Illud autem ſemper euenit, vt iam accenſus nullis aquis extinguatur. Puluis autem, qui facilimè ardet, & cuius flamma vehementer vrit, conſtat pyrio puluere, & tertia ſulphuris ac græcæ picis parte. Card. de ſubtilitate.

Ne quid igne comburatur.

Si icthyocollę & aluminis æquales partes acceperis, ac inuicem miſcueris, hiſque acetum ſuperfuderis, quicquid ea miſcellanea illitum in igne proieceris, non comburetur. Et ſi trito maluauiſco, cum ouorum albumine manus illeuens, atque alumen ſuperinduxeris, ignem abſque læſione tractare poteris. *Albertus magnus.*

Ignea mixtura, quam Sol accendere poteſt.

Maximè autem feruentis in meridie, & id præcipuè illis regionibus, vbi Sol flagrat, vel ſub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, niſi accendibilium rerum compoſitione, hanc tamen ſedulò parabis, qualis eſt, quæ ex his conſtat: caphura paretur, inde viui ſulphuris, terebinthinæ reſinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia, in puluerem redacta, ſalnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ, arſenici, & tartari puſillum. hæc omnia benè tuſa, & remixta, vitreo condas vaſe: quod per duos menſes obrutum immorari oportet, fimum ſemper innouando, & remiſcendo, eodemque, vt docebimus eliciatur aqua vaſe. hæc inſpiſſetur, vel noſtro puluere, vel ſtercore columbaceo, & tenuiter cribrata, vt ſtrigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combuſtibilia

& æſtiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho aſcribuntur. Vim retinet cōburendi maximam columbaceum ſtercus. Refert Galenus in Myſia, quæ eſt Aſię pars, ſic domum conflagraſſe: Erat proiectum columbaceum ſtercus, in propinquo feneſtram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita reſina fuerant, cui iam putri, & excalfacto, & vaporem edenti, media æſtate, cùm Sol plurimus incidiſſet, accendit reſinam, & feneſtrã. hinc fores aliæ reſina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vſque ſubmittere incipiunt: vbi autem à tecto ſemel eſt accenſa flamma, celeriter in totam graſſata eſt domũ, cùm maximam habeat inflammandi vim. *Io. Baptiſta Porta, in ſua Magia naturali.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Pro itineribus fiunt faces, quæ ventis non extinguantur. Quod è ſulphure euenit: difficulter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera & ſulphure viciſſim oblinitis, & confectis, ventis tempeſtatibus innoxiè feruntur. Pro ducendis autem exercitibus, vel neceſſarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium ſalnitro ebulliunt aqua, & exiccatum ſulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ & terebinthinæ reſinæ medietate; colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt ſimul in media, aut viuum ſulphur inijciunt, & pertinacius omnibus reſiſtit. *Idem.*

Igne vt quis non comburatur.

Belbinnus dicit, quando accipis albumen oui, & alumen, & linis cum eo pannum, & ipſum abluis cum aqua ſalis ſicca, eum prohibet ignem comburere. Dicit alius, quando accipitur arſenicum rubeum, & alumen, & teruntur, & conficiuntur cùm ſucco ſemper viuæ, & felle tauri, & linit cum eo homo manus ſuas, deinde accipiet ferrum ignitum, non comburit ipſum. Similiter ſi accipiatur ex magna & alumine iamẽti & talo, & aceto forti, & althea, & contriueris ea contritione bona, & linias cum eo manus, non lædit eas ignis. *Albertus Magnus.*

Lampas mirabilis, in qua apparent res quantitatis terribilis, habens in manu virgam & territat hominem.

Accipe ranam viridem, & decolla eam ſupra pannum exequiarum viridem, madefac ipſum cum oleo ſambucino, &

no, & pone ipſum licinium, & illumina cum eo in lampade viridi. Nam tu videbis nigrum ſtatum, inter cuius manus erit lampas & mirabile. *Albertus.*

Ignis mixtura, quæ ſub aqua ardeat.

Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas: quibus ab ardenti, quaſi bombo, nomen bombardarum eſt inditum, hic mixtiones horũ ſubintrat omnes, vtpote baſis & fundamentum: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, ſexta autẽ ſulphuris, ritè permiſceantur: ex omnibus reſiccatis periculum ſumunt, ſi valentius vritur quã quæritur, colophoniæ & ſulphuris, ſi remiſſius pulueris dicti pluſculum ſuggeratur, horum mixtura in ſtramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs cõfectis ſtrictius quàm poſſit, inde funiculis, & ligaminibus obuolutam feruẽti immergunt picei, & reſiccari curant, ac denuo ſtraminibus munientes, illiniunt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi diſrumpi ſinat. vbi autem ritè fuerint inſolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulò morantur tẽpore, tum proijciunt in aquam, nec ſe ab ea extingui ſinit: nũc fundum, nunc aquæ ſuperficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec diſplicet, vt naphtam adiungant ijs, quam petroleum vocant: rapaciſſimus enim ignis eſt, eoque longè viſo diſſilire cogit, vt Magnes ferrum, & cõmburitur. Multumq; bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati ſunt, nec balneorum ſemper ebullientium alia reddi poteſt ratio, niſi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depaſcuntur, quæ cõtinua ſit cauſa ebullitionis. Bellica ſæpè inſtrumẽta huiuſmodi compoſitionib. replentur, inde igneas quaſdam emittunt pilas eminus, & diſrumpuntur, quas ſic parant: Puluerem hunc obuoluunt ſtupa, ac mixtura quam diximus illinũt, & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura viciſſim inſperſis, igneque admoto, in hoſtium congreſſibus pilæ per aera proijciuntur accenſæ. Quod olei vicem expleat, & ardentius exuratur, immittunt aliqui ſuillum adipem, anſerinum, ſulphur ignem non expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, ſulphureum oleum, & naphticum ſalnitrum ſæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinam reſinam, liquidam picem, quam omnes kitram vocant, vulgo dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando, vt molem

his addat, & liquida inſpiſſet omnia, lauri ſcrobem immit-ſcent: ijs vitreo vaſe occluſis, illud ſub fimo condito, per menſes duos vel tres, alternis ſemper denis diebus innouando fimum, remiſcendo, exemtæ inde compoſitioni, ſi ignem adieceris, ardere non deſinit, niſi tota fuerit abſumta: aquæ enim diſperſione non reſtinguitur, imo accenditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibuſuis aridis ſuffocatur, ſi caſſidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris, igne candentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. Aliud trademus quod eſt valentioris operationis: Terebinthinæ reſinæ, picis liquidæ, & vernicis inde picis, thuris & caphuræ partes potiores, viui ſulphuris ſeſquitertium, ſalnitri purgati duplum, ardentis aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, ſed ſalicis pollinis carbonum puſillũ adijcias. hæc ſimul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: ſic exurit, vt extinguere ſit vanum. *Porta.*

Ignis eſca.

Fomes ex minima cauſa, ignem concipiens (eſcam vulgares vocant) ſic fit: Fungi arborum maximi, exactè à lignoſa parte mundantur, ac ſic lixiuio longo tempore decoctos ſiccari facies, ac cuilibet libræ ipſorum addes ſulphuris vncias duas, ſalis nitri vnciam mediam: ac ſic lixiuio eouſque incoques, donec abſumatur lixiuium, ſiccatosque in Sole, rorabis aqua vitæ (alij appellant ardẽtem) ſiccabisq; denuò: quanto frequentius effecies, eò meliores euadent: ſeruantur aut olibano, vel vulgari ſandaraca: Aliud eò longè paratu facilius: ſed minus concipit, & ſi multum ſatisfaciat. Lintea è goſſipio, præcipuè nigra, leuiter combure, & dum comburuntur, ſuffoca, & ſerua: *Cardanus de varietate.*

Ignem trahentia.

Heraclitus profeſſus eſt, omnia fieri per litem & amicitiam. Sic naphta trahit ignem, proſilitque in eam vndecunque viſam: ſimiliter aproxis herbæ radix, à longinquo attrahit ignem, vt naphta. *Cornelius Agrippa de occulta Philoſophia.*

Ad ignem Sole accendendum.

Ignis ex rotunda vitri phiala, aquæ plena & immobiliter Soli oppoſita, facilè excitari poteſt. Cùm enim directè Soli obijcitur retro in linea amphoram pertranſeunte, obiectum illi fomentum combuſtibile, ignem ex radijs multi-

multiplicatis & addenſatis,leuiter concipit, non ſine ſpectantium miraculo, qui ex aqua ignem excitari vident. *Io. Baptiſta Porta.*

Mixtura, quæ aqua accenditur.

Si vis facere imaginem aliquam hominis, aut alterius, & quando ponitur in aqua accẽditur, & ſi extinxeris eam, extenuetur. Accipe calcem nõ extinctam, & permiſce eam aliquantulo ceræ, & oleo ſeſamino, & naphta, id eſt terra alba, & ſulphure, & fac ex illo imaginem: nam quando tu roborabis aqua, accendetur ignis. *Albertus.*

Ignis, qui ſputo accenditur: furibus atq; latronibus maximo vſui.

Recipe Olei ſulphurini }
Laricini } ana.vnc.xiv.
Cedrini }
Picis liquidæ }
Salis petræ, vnc.xvj.
Salis ammoniaci }
Vitrioli } ana.drach.viij.
Tartari calcinati }
Magnetis calcinati }
Calcis viuæ ex ſilicibus fluuialibus } ana.vnc.v.
Sæui }
Adipis anatis } ana.vnc.vj.

Aqua vitæ coöperta omnia ſepeliantur in equi ventre per menſes tres. Quarto quoque die conturbantur: tum igni decoquuntur, quoad abeat liquor, & remaneat fex. Ea vaſe rupto extrahitur, ac teritur. Hoc aſperſa puluere ſi aqua perfundatur, igne concepto ardere. *Scaliger.*

Vt ellychnium pares, quod non abſumatur.

Alumen plumę in ellychnij modum ſecato: id in oleum immittito, nec vnquam conſumetur. *Noſtradamus.*

Lapis, ignem fricatione reddens.

Recipe Styracis calamitæ }
Sulphuris } ana.drach.iij.
Calcis viuæ }
Picis }
Caphuræ drach.j.
Aſpalathi drach.iij.

Pulucrizata ponantur in vaſe terreo, optimè clauſo ad ignem, donec in lapidem conuertatur, qui panno aliquo fricatus, accenditur, ſputo verò extinguitur. *Ruſcellus.*

Candela, quam ventus extinguere non poſſit.

Ellychnium ſumito, ſulphur viuum puluerizatum ei linteolo obuoluas, dein cera candelam conficito. Accenſa non extinguetur dum eius tantillum ſuperfuerit. *Noſtradamus.*

Ignis ferrum detrahens, inuentum filij Amram.

Recipe Picis liquidæ
Gummi iuniperi
Olei è lachryma terebinthi
Olei ex bitumine
Olei de ſulphure
Olei de nitro
Olei ex ouorum vitellis
Olei laurini
} an. partes ſenas.

Pulueris lauri ſicci
Caphuræ
} ana in aqua vitæ macerati partes 14.

Salis petræ, ad pondus omnium.

Indita in vas vitreum oris anguſti, bene lutato, & obturato, infodiantur in ventre equino per menſes ſex. Quarto quoque die agitentur: deinde diſtillentur in Seraphino. *Scaliger.*

Alius.

Recipe Recrementi lachrymæ laricinæ quo reſidet ex olei deſtillatione
Olei eiuſdem
Picis liquidæ
Picis cedri
Caphuræ
Bituminis
Mumiæ
Ceræ nouæ
Adipis anatis
Stercoris columbini
Olei ex viuo ſulphure
Olei iuniperini
Olei laurini
Lini
Canabis
} an. ℔. 5.

Petrolei

Petrolei
Philoſophorum } an. ℔.5.
Vitellini
Salis petræ lib.x.
Salis ammoniaci vnc.vij.

Imbuantur aqua ardenti omnia ita, vt cooperiantur, tum ſepulta in equi ventre tertio quoque die, & lectus renouetur. Poſt hæc extrahatur anima Seraphino: quam ſpiſſabis bubuli ſtercoris puluere tenuiſſimo. In hoc Semimaurus ille canit miracula. Vel Solis radiis ignem concipere. Neque id, in quo eſt vrere, ſed admota ſola vrina, aut aceto extingui, iniectáue terra ſuffocari poſſe. In ipſa aqua inuictum pertinaciter ardere: tantum abeſſe, vt ab ea quicquam patiatur. Hos ignes in vaſa coniectos etiam nunc in hoſtes iaculantur. Id vaſis genus apud veteres Græcos ἀσκός dicebatur. *Scaliger.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis, qua coria inaurantur, lib.x.
Sulphuris viui lib.iv.
Olei reſinæ lib.ij.
Salnitri lib.j.s.
Olibani lib.j.
Camphuræ vnc.vj.
Aquæ vitæ optimæ vnc.xiv.

Miſceantur omnia optimè ad lentum ignem: & fiet mixtura, qua imbutæ ſtuppæ, & in ollas poſitæ, atque accenſæ, ignem inextinguibilem reddunt, quocunque fuerint proiectæ. *Fioravantus.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis ſupradictæ lib.xij.
Olei reſinæ } an. ℔.j.
Olei ceræ
Olei terebinthinæ vnc.viij.
Sulphuris viui lib.ij.
Salnitri lib.iv.
Camphuræ lib.j.
Aquæ vitæ lib.ij.
Picis græcæ pulueriz atæ lib.iij.

Miſceantur ad ignem lentum, & fiat mixtura. *Fioravantus.*

Ignem ex poculo aquæ pleno conſpicere.

Recipe ouum gallinæ, à quo vitellum vnà cum albumine fuerit exemtum, & imple ſequenti puluere. Accipe ſulphuris viui, calcis viuæ ana qu. ſufficit, redigantur in puluerem, & in prædictum ouum ponito, foramen cera obturato. Cùm ignem ex eo videre voles, in poculum aquæ plenum ponito. *Fallopius.*

Ignem ſub aqua conſpicere.

Recipe Calcis viuæ } an. q. ſ.
Sulphuris viui }
Petrolei } an. parum.
Ceræ }

Miſce: & in aquam ponito. *Fallopius.*

Ignem manu tractare.

Recipe Altheæ quantum ſufficit, miſceatur cum oui albo, quo manus inungantur: & ſiccatæ ignem tractare poterunt. *Fallopius.*

Lapis ignem humido quouis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud conſimile vas conijce, viua calce immerſum: meliusque fuerit, ſi colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris, ſingulari creta circumlinito ſpiramento fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in vnam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alterius eadem proſequendo, dum vehementer inalbuerit, & rorefiat: cum opus fuerit, aqua vel ſaliua ſuperinfuſa flammam eleuabit: qua ſopita, loco calido ad vſum recondito. *Porta.*

Alia faciendi ratio.

Si viui ſulphuris, ſalnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur vſque adeò tenuia, vt in auras euolare poſſint, ſimul ſtricto linteolo deligata conuoluantur teſtaceo vaſe clauſa, ſuperillita argilla, feruenti deſiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci: cumque figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima eſt adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coeunt, & redigantur, extracta ad vſum miniſtrantur. *Idem.*

Aliter.

Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, ſalnitri ſæ-

pè purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui ſulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ reſinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas ſemper tartarum vocabimus poſthac, hæc omnia mola vel pila trita cribrentur: quæ infracta ſuperſunt denuò terantur cribrenturque: inſuper auſteri vini ardentem aquam pararam habeas, eamque infundas, vt ſuperemineat, vitreo vaſe condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duobus, vel tribus menſibus, denis viciſſim diebus innouando, donec mellis craſſamentum imitetur; nec vllum diuiſionis iudicium præbeat, flagrāti inde carbone inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coeat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemtam iterum terito compoſitionem, aqua vel humore aliquo leuiter ſuperinfuſo, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vendicat locum. *Io. Baptiſta Porta.*

Ignis volans.

Accipe libram vnam ſulphuris, libras duas carbonum ſalicis, libras ſex ſalis petroſi: quæ tria ſubtiliſſimè terantur in lapide marmoreo, poſtea aliquid poſterius ad libitum in tunica de papyro volanti, vel tonitruum faciente, ponatur. *Albertus.*

Vt ignis Cryſtallo rotundo accendatur.

Si ſphærula perfectè rotunda, vel ſi planum vitrum pareturn, vti ſpecillum, & aliquantulum Soli oppoſitum retrò partem in aduerſam radios vniens, vſtulat. tandiu enim materiam illam ignium conceptricem remouebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inueneris, inde paululum immorando ignis emicat inde & præcipuè mirabimur, ſi parua magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda ſunt, non vtilius poſſe, quàm cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita. *Porta.*

Candelas vt vnico filo accendas.

Multas candelas vnico filo accendes, ſi prius aqua madefactum ſulphure & auripigmento cum oleo diſſolutis illinas: ſed vtrumque purgatum eſſe oportet: nihil enim vritur à tenui vel exiguo igne, donec aqua maduerit. ~~Cardanus de varietate rerum.~~

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Quæ ligna attritu ignem concipiunt, ſunt quæ maxi-

mè calida,vti laurus.rhamnus,ilex. & tilia. Meneſter verò morum addit: & conijciunt, quòd aſcias ilicò retundant, & hebetent. ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acrius reſiſtat,& pertinacius opus expediat. conceptaculum verò ex molli,vti hedera, ferula,ſyluestri vite, & ſimilib.arefactis,& penitus humore omni exinanitis: ád ſummum ea deteriora ad ignarium vſum veniunt,& reijciuntur, quæ vmbroſis contectisque locis aſſurgunt. Et ſic commodius expedies.nec referre arbitror, ſi laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricauerit, & quod præſtantius eſt, fune ſuper eam celeriter, & vehementer moto,& vbi fumum eleuabit,adiecto minuti ſulphuris momẽto fomitem admoueris,vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi, foliorum excocti velleris,circa tuſſilaginis radices reperti: ocius enim ignẽ concipiunt retinentque. Ex ignarijs olea vt inepta reijciuntur, pinguiori materia, & immodico humore referta. *Io. Baptiſta Porta.*

Ex carabe ignis quomodo fiat.

Et dixerunt,in Carabe,quando multum teris ipſum, & ſufflas verſus lampadem cum ſufflatorio,inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contactum comburitur. *Albertus Magnus.*

Ignem manu tractare.

Si vis portare in manu tua ignem, vt non offendat, accipe calcem diſſolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum maluauiſci, & permiſce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac ſiccari, & pone in ea ignem, & non nocebit. *Albertus Magnus.*

Vt quis totus videatur ignitus.

Quando vis vt quis totus videatur ignitus à capite vſque ad pedes, & non lædatur: accipe maluauiſcum album,confice cum albumine ouorum, deinde line cum eo corpus tuum,& dimitte, donec exſiccetur: & deinde line te cum alumine, & poſteà pulueriza ſuper illud ſulphur ſubtile: inflammatur enim ignis in eo, & non lædit, & ſi facis ſuper palmam, poteris tenere ignem ſine læſione. *Albertus.*

Ignitus totus videri.

Prædicta vbi te liniueris mixtura,reſiccari curato, & tritum

tum ſubtiliſſimè ſulphur inſpergito: flāmam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit ſulphur, ardentis aquæ irroratus aſpergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum ſub ea tutus deges. *Io. Baptiſta Porta.*

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea conſiderato, quæ ſummè frigida obſtupent, & ſubtilia ſunt, & ob ſubſtantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti Amiantus lapis, quem palmeum alumen vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ ſuccus, hioſcyamus, pſylij ſemen: hæc cum ſuccis permiſcentur, dum linimenti ſpeciem aſſequantur, inde manus oblinito, & illæſus ignem detinebis: non ſic tamen, vt omnino tutus & intrepidus pertractare poſſis, vel per ignem ambulare, ex Animante lapide, mappæ texuntur: & ſi ſordidatæ igni proijciuntur, candori priſtino reſtituuntur. *Porta.*

Vt res in igne non comburatur.

Si vis vt res proijciatur in ignem, & non comburatur, Accipe glutem piſcis partem vnam, & aluminis tantundem: illi permiſceatur totum, & fundatur ſuper ipſum acetum vini, & commiſceatur cum eo quicquid vis: proijce in ignem, linè cum hoc linimento, non comburetur. *Albertus Magnus.*

Candela pauorem inducens.

Accipe pannum lini, nouum, album, & fac ex eo licinium, & pone in concauitate eius cutem ſerpentis, & ſalem groſſum, & ſacra ipſum oleum oliuæ, & da cui vis, & ſtatim cum accenſum fuerit ipſum, trepidabit, & timebit valdè. *Idem.*

Vt homines in igne non comburantur.

Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem ſine læſione vel portare ignem, vel ferrum ignitum ſine læſione in manu. Accipe ſuccum biſmaluæ, & album oui, & ſemen pſyllij, & calcem, & pulueriza, & cōfice cum illo albumine oui, ſuccum raphani commiſce, ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte ſiccari, & poſtea iterum illinas, & poſt hoc poteris audaciter ſuſtinere ignem ſine nocumento. *Idem.*

Vt filum igne non aduratur.

Cur filum ouo circumdatum, non ſolum in prunis, ſed nec in flamma ardet? quia non fit ignis, niſi calor ad ſummũ deducatur: at ſemper prohibetur ab ouo, ne ad ſummum deducatur: quia ouum comburi nõ poteſt: at quod non comburitur, aliquo modo ſemper refrigerat, quod eſt maximè calidum. *Card. de ſubtilitate.*

Ignis, qui oleo extinguitur, & aqua accenditur.

Hic ea ſunt conſideranda, quæ facilius in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. Vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtum compoſueris, ignémque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cænum, extinguitur: reuiuiſcit enim, & maiorem concipit ignem, infuſa aqua. Hac fiunt compoſitione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuioſis temporibus non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus ex his confectis, Tyberim tranaſſe, vt miraculum expectantibus, & cernentibus oſtentarent. *Io. Bapt. Porta.*

Aqua ardens.

Vetus, validum, & nigrum vinum habeas: inde intus viuam immitte calcem, tartarum, ſal, viuumque ſulphur, vitreis chymiſtarum organis aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere deſierit, niſi tota conſumetur, vel parum relinquat, ſi in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, ilicò ignem arripit: ſi in murum proieceris, vel è feneſtra noctu, innumeris ſcintillis, & igniculis accenſum aerem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem aduertito, ſi pluries diſtillabis, minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redũdet vis, ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare non ſinit. *Idem.*

Flammam eminus proijcere.

Id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè: nam ſi flammam concipit, in altum ſe tollit, eminus flammam emittens: ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitum puluerem, dumque proijcis, euolet puluis per candelæ flammam. *Idem.*

Ignis

Ignis Græcus.

Ignem Græcum ſic facias. Recipe ſulphur viuum, tartarum, ſarcocollam, picolam, ſal coctum, petroleum, & oleum commune, fac bullire benè, & ſi quid imponitur in eo, accenditur ſiue lignum, ſiue ferrum, & non extinguitur niſi vrina, aceto, vel arena. *Albertus.*

Manicæ metallicæ ad duriſſima igne colliquanda.

Vaſa longitudinis cubitorum quatuor, aut ſaltem triũ, latitudinis dodrantis, craſſitudinis digitorum trium, in imo flexa, ac ad cubili figuram fermè formata, ſine fundo, ex ſilice nigro maculis albis inſperſo fiunt: in medio longitudinis foramen, atque in eo canalis ad vnguem collocatus, per quem ſpiritus follium intus feratur: in imo foramen, per quod liquata materia deſcendat. Ima pars vaſis obſtruitur, eo vt dixi relicto oſculo, argilla & carbonibus tritis ſimul tuſis, & in formam cæmenti ac tenaciorem redactis. Hæc ſic diſpoſita, à ſimilitudine Manicæ metallicæ dicuntur. Implentur intus materia, quam liquare propoſitum eſt, atque carbonibus alternatim concluſus hic ignis ſummam habet vim, cunctaq; neceſſe eſt, ſi non liquantur, vri. Non vulgaris vtilitas eſt ſpiritus, qui per canalem ex follibus intus immittitur: hic primò, quod palàm eſt, ignem accendit, & flammam ſuſcitat, ipſumque ignem cogit vehementius penetrare. Secundò cum frigidus ſit, conceptum à metallo calorem cogit, ac intrò pellit, atque ſic materiam, in qua eſt, diſſoluit. Tertiò, ſi quid liquatum eſt, ne vratur, prohibet, caloremque mitigat. *Cardanus de ſubtilitate.*

Qui fieri poſſit latex in tenebris refulgens.

Tu qui præauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga natura humano vſui liberaliter fœneratur, abditas, & deliteſcentes, eumque curat tenebris innoxium reddere (quod non eſt profecto aſpernabile) ex ijs ingenioſè require, quæ præſtare poſſunt. pleraq; enim habes, quæ in noctibus ſenſum feriũt, & cient, multa Ariſtoteles, multaque paſſim experientia demonſtrãt: ſeu beſtiolæ, ex inſectorum genere, quas Græci συγλάμπαδας, Latini nitedulas, ſiue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & ſquamæ piſcium, vt recentis trichiæ, & vulgò harenagi dicti. Sic miluus, ſiue miluago. quod oculi noctu ſplendeant, lucerna dicitur. Pectinum vngues in tene-

bris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Eſtque in Germaniæ ſaltu, in Hercinia, apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque ſplendore viatores, per innumeras illas ſolitudines, itinerum dubios moderantur euentus. Sic de ſpondilis, pleriſque oſtracodermorum generibus, vel ſuper eos inſidente muſco. Aglaophotidis marinæ, & terreſtris meminit Aelianus, tale nomen à ſplendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis ſcintillis corruſcantem vidimus. Narrat Ioſephus vallem, in qua eſt locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valdè miratus eſt Democritus. Iam quercus præaridi candicis, ſituque marcidi, argenteo noctu ſplendore adſpectu mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aerem circumſecus pro corporis modo illuminando: & multa ſunt quoque noctu lucibilia, grauiſſimorũ auctorum teſtimonio comprobata. At ſeries admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quo latius diffuſiuſque proficiſcitur lumen, & emanet, vt noctu videri poſſit. Iam infra pateſcit exemplum: Nitedulæ igneo multum colore corruſcantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore reſcindimus: præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro condimus: fueritque præſtantius, ne latera contingant, ſed pendeant: iam elapſis diebus, furno vel calentis aquæ balneo vaſe impoſito, & accommodato, paulatim luculentum, & ſtillatitium laticem ſubiecta paropſide recipias, ac pellucido cryſtallino orbe condito: ſic conclauis medio, lucigena pendeat aqua, & aerem illuminabit, qui eſt circa illam, vt maiuſculæ literę noctu poſſint conſpectari: dummodo à non magis ſplendido illuſtretur: ſic enim illius penitus exiguum lumen exoleſcit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum diſſimilis eſt aqua, ex dictorum piſcium ſquamis ſedulò extracta, quam ſæpè ſeparari vidimus, nec à prima ferè dignoſcitur, eademque in reliquis parandi ratio iam patet, eiſque vtimur in dicendis. *Io. Bapt. Porta.*

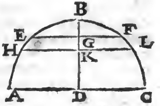
Aqua ardens.

Aquam ardentem ſic facies: Accipe ſerpentinam, quam deſtilla-

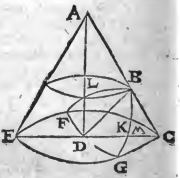
deſtillabis per alembicum, velut aqua ardens exibit: etiam miſce vino, aut cui vis, & accenditur, ſi appropinquas ei candelam. *Albertus.*

Comburentia ſpecula.

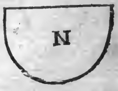
Verùm cùm duo videantur eſſe modi accendendi ignem ex ſpeculo: primus, vt omnes radij in centrum ſpeculi incidentes colligantur in vno puncto per reflexionem, qui fit cum cauo ſpeculo ſphærico. Secundus eſt, vt omnes æquidiſtantes colligãtur, qui à Sole prodeunt, in punctum vnum, qui etiam ſit parabile: extare de hoc libros Archimedis, vbi docet comburentia ſpecula parabole conſtare, Franciſcum Maurolicium Meſlanenſem ſcripſiſſe, apud Conradum Geſnerum inuenio. Res autem ſic ſe habet: Cùm ſuperficies conum rectum ſecat, & ſuperficies dimetiens æquidiſtat lateri trigoni inſcripti ſuperficiei conum per axem ex vertice ſecantis, ſuperficies illa parabole dicitur, quæ ſit *A B C.* cuius recta à vertice *B.* diuidens *A C.* rectam ſubiectum æquis lateribus, curuis *B A.* & *B C.* vocetur dimetiens *B D A C.* autem diameter. baſis coni *K.* medium *B D.* dico *H K L.* talem ſemper habere proportionem ad perpendicularem quamcunq; ex latere ſuper dimetiens venientem, qualis eſt ipſius perpendicularis ad partem dimetientis inter verticem & perpendicularem interceptam. Velut ſit perpendicularis *F G.* talem habebit igitur *H L.* proportionem ad *F G.* qualis *G F.* ad *G B.* & vocabitur tunc *H L.* latus rectum, & omnes lineæ æquidiſtantes *B D.* ſeu radii reflectentur in *K.* Eſt verò *H L.* ſemper quadrupla *B K.* Sed ſi propoſitum ſit facere ſpeculum, quod procul comburat, qualem feciſſe Galenus narrat Archimedem, qui hoſtium triremes deuſſerit: manifeſtũ eſt ſpecula, ſeu à parabole ſumta fuerint, ſeu à circulo, ac ſphæra, maxima eſſe oportere, id eſt, portiones maximarum ſphærarum aut conorum maximorum, parabolis partem non tamen maximam. Velut ſi ad *M.* paſſus extendere ignem libeat, circulum deſcribemus, cuius dimetiens ſit duo millia paſſuum, huius tãtum aſſumemus portionem,

vt rotunditas non lateat, partem ſcilicet ſexageſimam, cui dimetientem pro altitudine in termino vno adijciemus, & dimetiente fixo circumagemus circuli partem, quæ nobis portionem ſphæræ deſcribet: quam cùm expoliuerimus, ignem Soli expoſita procul & validiſſimum ad paſſus *M.* accendat. Nunc autem non adeò vtilis ob bellicas machinas: olim verò tutiſſima. Quæ verò à parabole procedit conflagratio, potentior eſt. Ea autem ſic fit. Sit locus, qui comburi debet mille paſſibus diſtans. Facio *B K.* paſſuum mille, cui rectam coæqualem adijcio *K D.* ipſi autem *B D.* æqualem ad perpendiculum facio *B A.* & ex altera parte *B C.* æqualem *B A.* & ductis *D A.* & *D C.* facio *D* centrum baſis coni, & *A D.* axem: nam angulus *A D C.* rectus eſt, & circumuoluo *A C.* vt fiat conus, & deſcribetur circulus à linea *D C.* tanquam ſemidiametro pro coni baſi: hunc diuido duabus diametro ad rectos angulos ſe ſecantibus *C E.* & *F G.* in centro *D.* Erit etiam vt *B.* punctus circumferentiam circuli deſcribat circa conum, quæ ſit *H B.* Duco igitur à vertice coni rectam ad extremitatem vnius diametri baſis, puta ad *C.* & vbi ſecat circuli peripheriam, vt in *B.* ex illo puncto duco lineas

rectas ad extremitates alterius diametri *B F.* & *B G* ſuperficies igitur, in qua eſt trigonus *B F G.* vbi ſecat ſuperficiem coni, facit duas obliquas lineas *B F.* & *B G.* quas ex chalibe optimo, ne flectantur, fieri oportet, aſſumta tantùm parte, puta *B L.* & *B M.* æqualibus, quæ ſunt latera paraboles. Inde aſſumes molem ex gypſo *N.* maiorem latitudine *L B M.* in vertice, quem ſenſim cotibus atteres, donec impoſita parabole *L B M.* circumuerſaque vndique tangat, ſineque impedimento circumuer-

tatur.

tatur. Quod cum effeceris, huic moli vitrum candens aptabis, efficieſque parabolem, quæ à tergo ſuper aſperſo plumbo radios omnes è Sole æquidiſtantes, qui omnium ſunt robuſtiſſimi, in punctum *K.* id eſt paſſibus mille diſtantem reflectent, comburentq; ſtatim. Hæc autem ab Archimede planè demonſtrata ſunt, vt etiam Antonius Gogaua ad nos tranſtulerit. *Card. de ſubtil.*

Ignis ex aqua.

Vt ignis de aqua extra eat, teſtam oui accipe, & ſulphur viuum tritum impone, & calcem, & claude foramen: & mitte in aquam, & intenditur, & dicitur, quòd ſi ponatur caphura ſuper aquam, accenditur, & comburitur in aqua. *Albertus Magnus.*

Vt in ſomno omnia reuelentur.

Suffumigatio ad videndum in ſomno, quod futurum eſt de bono & malo. Accipe ſanguinem aſini cõgelatum, & lupi ceruini pinguedinem, & ſtoracem, aggrega totum ponderibus æqualibus, & conficiantur, & fiant grana, & ſuffumigetur cum eis domus. Tu enim videbis in ſomno tuo qui narrabit tibi omnia. *Idem.*

Candela, quæ cùm accenditur, agitatur.

Si vis facere candelam vel licinium, quæ cum accenditur agitatur, & ambulat: accipe cutem lupi, & cutem canis, & fac vtriſq; licinium, & accende ipſum cum oleo oliuæ, & ſtatim mouebitur. *Idem.*

Lumen pedere facient.

Operatio lampadis eſt mirabilis, quam ſi quis tenuerit, non ceſſat pedere, donec dimiſerit eam: accipe ſanguinem teſtudinis, exſicca ipſum in panno lini, & fac ex ipſo licinium, & illumina ipſum in lampade, da ipſum cuiuis, & dic illumina: nam ipſe non ceſſabit pedere, donec dimiſerit illud, & eſt mirabile. *Albertus.*

Lampas, quæ cum accenditur in loco ranarum, non cantant, ſed omnes ſilent.

Accipe pinguedinem crocodili, & confice ipſam cum cera, albifica in Sole, & fac ex eo licinium, & illumina cum eo in loco, vbi ſunt ranæ, & cum viderint iſtud ſtatim tacebunt. *Idem.*

Candela quoſuis referens colores.

Lampas vitrea admodum ſplendida, & diaphana, quę-

cunq; ſuo lumine illuſtrabit, crocea reddet, & lutea, aut flaua, ſi pulueri croci oleum ellychnio vicinum reſpergatur. De alijs coloribus idem erit experimentum: modò cubiculum aliud lumen non agnoſcat. *Mizaldus.*

Coloratum cubiculum.

Viride cubiculum ſic videbis. Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranſeuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo viuit humido, immiſceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lichneus ex linteo, coloris eiuſdem, vel è goſſipio paretur vncto: lampade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus oſtentat. Nigrum autem omne ſi videre deſiderabis: atramentum immiſce omni fuliginem vel ſimilet melius autem è ſepijs immiſſum atramentum, nam lucernis admotum, ſi accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaum luſiſſe fertur: ſæpè enim ex atramento ſepiæ aſtantes Aethiopes reddebat, & nigros. Flauum ſi teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices, & oleo permiſcebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conſpicies omne. Viride partim, flauum partim, & nigrum ſi præoptabis, hæc inſimul permiſceto: vtí quoque tradit Simeon Sethi, ſi quis thryallida, id eſt lucernæ ſtupam, in ſepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumſtantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inſperſionem. Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, ſupereturque è lampade color emanans, & fruſtretur illuſio: ſi die fuerit, clauduntur feneſtræ, ne aliquod lumen irrumpens preſtigium deſtruat. *Io. Baptiſta Porta.*

Vt in palatio omnia videantur nigra.

Quando volueris, vt quæ ſunt in palatio, videantur nigra. Accipe de ſpuma maris, & calcantho, & permiſce ea filis, deinde humecta cum ea lichnium, & illumina cum eo lampadem. *Albertus.*

Vt Lampade noctu ranæ taceant.

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto ellychnio, ac accenſo in lacuum ripis, ſtatim ranas omnes ſilere. Africanus autem naturalius & certius in Geoponicis græcis, omne id ait euenire lucernas

na: nam ſi accenſum poſueris in ipſam, obſtrepentes omnes ranæ ſtatim conticeſcunt. Solent impoſtores perforato pariete ranam immittere, inde charta cooperiunt, & in ea coruum depingunt, accenſa extrà face, vel admoto igne, incaleſcens rana coaxat, vt corui voces imitetur, ſic depictum coruum crocitantem oſtendunt. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Vt Lampada quis accendens reformidet.

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis ſenecta, ac leuiter infractum ſenecta, ſal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo: nam flammam ſentiens ſal diſſiliet, anguina pellis diſtorquetur cum coquitur, vt timorem incutiat pueris: ſic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum ſimul oleo ſi accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia ſimultatem. *Porta ex Alberto.*

Vt ſine capitibus videantur homines.

Quando vis, vt quæ ſunt in palatio, videantur ſine capitibus: accipe ſulphur citrinum cum oleo, & pone ipſum in lampade, & illumina cum eo, & pone illud in medio hominum, & videbis mirum. *Albertus.*

Vt homines videantur ſine capitibus.

Accipe ſpolium ſerpentis & auripigmentum & picem græcam, rheponticum & ceram nouarum apum, & ſanguinem aſini, & tere omnia, & mitte in rudi olla plena de aqua, & facias bullire ad lentum ignem, & poſteà dimitte frigeſcere, & facias cereum, & omnis, qui illuminabitur eo, videbitur ſine capite. *Albertus.*

Vt aſtantes ſine capitibus videantur.

Auripigmentum ſubtiliſſimè tritum noua olla ex oleo ſinas ebullire: nec ab re fuerit ſi ſulphur immiſceas operculo ollæ impoſito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & aſtantes ſine capitibus & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idq; pauliſper videbis vt fieri poterit. *Porta.*

Vt equina vel aſinina videantur aſtantium capita.

Difficile aggredieris opus: vincat tamen operis ſedulitas rei difficultatem. Equo abſcinde caput vel aſino, non mortuo, ne languida ſit virtus, eiuſdemq; capacitatis ficti-

lem fabricato ollam, oleo plenam, ſuiq́ue pinguedine, vt ſupereemineat: os operculato, tenaciq́ue munias luto, ignem ſubde lentum vt planè, bulliens tribus ſeruetur diebus oleum, elixataq́ue caro in oleum curtat, vt nuda ſpectentur oſſa: pila tundito, puluiſq́ue oleo permiſceatur, quibus aſtantium capita perungantur, ſimiliter in lampadibus ſtupei funiculi in medio ſtatuantur, nec propè nec longè, vt res poſtulat, & monſtruoſo ſpectaberis vultu. Ex iis multa diſcas componere: ſatis enim dixiſſe videor, ſi diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, ſic varijs animalium capitibus monſtroſiora reddes corpora, ſi iis accenſis licijs illuſtretur domus, quod fido claude pectori: nam vti arcana ab antiquis cælabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. Aliter tamen docet Anaxilaus, nec irritè. Equorum virus à coitu accipitur, nouiſq́ue lampadibus ellychnijs accenſum, hominum capita equina viſui monſtrificè repræſentat, de aſinis ſic quoque proditur. Sic illud, quod apriam vocant, in ſuibus cùm ſubant: acceptum enim & accenſum idem præſtat. Sic animalium reliquorum auricularibus accenſis ſordibus. Si illud perures, quo dicemus ſperma eoq́ue ſpectatorum facies perunxeris, eorundem animaliũ conſpicies capita, ſerua. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Vt homines videantur vultum canis habere.

Accipe adipem de aure canis, vnde ex eo parũ de bombycino nouo, pone in lampade noua de viridi vitro, & pone lucernam inter homines & cernent vultum canis. *Albertus Magnus.*

Vt homines videantur habere quorumlibet animalium capita.

Accipe ſulphur viuum & litargirium, & iſtis ſimul puluerizatis, ſparge in lampade oleo plena, habeantq́ue candelam de cera virginea, quæ permixta ſit cum fece illius animalis, cuius caput vis vt videatur habere, tenens candelam accenſam de lampadis igne, & da bibere vinũ cum valdimonia, & illi, qui inde potabunt, videbunt ſe habere caput animalis. *Albertus.*

Vt homines habere tria capita videantur.

Accipe de pilis aſini mortui, & fac funiculum & ſicca, ſume

ſume medullam de oſſe principalis dextri humeri, & miſce cum virga virginea, & line funiculum, & pone ſuper liminaria domus: ingredientes domum tria capita habebunt, hi, qui in domo ſunt intrantibus aſini videbuntur. *Albertus.*

Vt caput hominis videatur caput aſini.

Tolle de ſegmine aſelli & vnge hominem in capite. *Albertus.*

Candela, quæ facit homines equinis, aliorúmue animalium capitibus videri.

Diu multumq́; cogitaui, vtrum antiquitus arcana huiuſmodi ignorarentur, an veritati reſponderent quæ de iis dicuntur, & ab impoſtoribus promittuntur: nec parum gauiſus ſum, cum inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præſertim Anaxilaō; Plinianæ aſſertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis deſudauimus ad explendam noſtram hiſtoriam, nec ab re fuerit eorum commeminiſſe, & in medium afferre, experientiæ accommodando, iis primò aſſueſcat operator, ad alia paulatim deueniens: docenturq́; primò, quomodo videri poſſit omne. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Vt facies inſignis videatur maciei & palloris.

Sic faciliter opus exequeris: vitreô amplioris cratêre, valde infundas vinum vel græcum, intus ſal iniice, quantum pugno quis capere poſſet, flagrantibus impone ſine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & ſuccendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales aſtantium facies reddet, vt ſibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fodinis euenit vbi campanæ conflantur, & metallica tam opertum omne diro viſitur colore, vt demirari contingat labia ſqualloré perfuſa, punicea in liuidum & nigrum commeantia. Accenſum quoque ſulphur aſtantium medio collocetur, & fortius operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum Philoſophum ludere ſolitum eſſe comperimus. Sulphur enim calici nouo immiſſum carbonibus ſubditis circumferens, conuiuis exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum effundebat. Id mihi ſæpe caſu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam ſpōte ardens ſulphur tales dabat vultus. *Porta.*

Vt homines videantur elephantes.

Accipe ſpeciem, quæ dicitur Alchachengi, & contere,

Digitized by Google

& confice ipſam cum aliquantulo pinguedinis delphini, & fac ex eo grana ſicut citri. Deinde fumiga ex eis ſuper ignem ſtercoris vaccæ, quæ mulgetur, & non ſit in domo locus, ex quo egrediatur fumus, niſi portas, & ſit larga ſub terra de intus. Nam omnes, qui ſunt in manſione, videbuntur quaſi ipſi ſint homines magni in formis equorum, elephantum, & eſt mirabile valde. *Albert.*

Vt homines videantur varia forma.

Accipe oculos bubonis, & oculos piſcis, qui dicitur libinitie, & fel luporum: contrita ergo ea manibus commiſcendo, & pone eã in vaſe vitreo. Cùm ergo vis operari eum, accipe adipem cuiuſcunq; vis beſtię, quod fiat hoc in forma eius: liquefac eam, & permiſce cum illa medicina, & inunge eum oleo lichnium quodcunq; vis, deinde ipſum in medio ædis, videbuntur enim omnes homines in domo illa in forma illius beſtiæ, cuius pinguedinem accepiſti. *Albertus.*

Vt homines videantur Angeli.

Accipe oculos piſcis, oculos ſilex, id eſt, frangentis oſſa, & contrita eos manibus malleando, & pone eos in vaſe vitreo ſeptem diebus, deinde in eis aliquid de oleo infunde, & illumina cum eo in lãpade viridi, & pone ipſum coram hominibus, qui ſunt in æde: ipſi enim videbunt ſe in forma Angelorum ex igne accenſo. *Albertus.*

Vt homines nigri videantur.

Accipe lampadem nigram, & funde ſuper ipſam oleũ ſambucinum, vel argentum viuum, & funde in illo oleo, vel argento viuo ex ſanguine flebotomãtium, & pone in illo ſanguine ſambucinum, vel argentum viuum. *Albert.*

Lampas alia faciens apparere homines in forma fœda.

Et terrentur homines inuicem, & faciunt ipſum fingentes Dæmonem, accipe pilos ex cauda canis nigri, in quo non ſit albedo, & aliquid ex pinguedine eius: liquefac pinguedinem: deinde accipe pannum ~~exequiarum~~, & fac deinde licinium, deinde line ipſum cum eo, quod feciſti, & illumina ipſum in lampade viridi cum oleo ſambucino, & accende ipſum in domo, & non ſit ibi licinium preter ipſum, & videbis mirabile. *Albertus.*

Lampas, quam cùm aliquis tenet in manu, non videt aliquos eorum, qui ſunt ibi.

Et qui erit poſt ipſum, videbit tantum. Accipe piſcem, qui

qui dicitur Delphinus: deinde accipe pannum lini aut funeris, & ſparge ſuper ipſum aliquid extra azimat, deinde funde ſuper illud ex illa pinguedine liquefacta: deinde ſtringe manum ſuper ipſum, & inuolue pannum, & fac ex eo lichnium, deinde accende ipſum in lampade, & eris viridis, & fiet quod tibi dixi. *Albertus.*

Domum argenteam & luminoſam videre.

Si præoptabis, ſic efficies: Nigris abſcinde lacertis caudas, & ſtilla è fractura emanans lucida excipiatur: è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium, vel ſparteum inficiès, & ſi poteris, oleo permiſceto: ſic argenteo colore omne videbis perfuſum. Idem in omnibus imitaberis. Nũc vt inſtitutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc ſequentia ſeriem, ne cupidos legentium animos detineamus. *Porta.*

Vt omnia alba & argentea videantur.

Accipe lacertam, & abſcinde caudam eius, & accipe quod exit, quia eſt ſimile argenti viui: deinde accipe lichnium, & madefac cum oleo, & pone ipſum in lampade noua, & accende domum eius, videbitur ſplendida & alba, vel deargentata. *Albertus.*

Vt domus videatur tota viridis, & plena ſerpentibus & imaginibus timoroſis.

Accipe cutem ſerpentis & ſanguinem alterius ſerpentis maſculi, & adipem alterius ſerpentis, aggrega illa tria, & pone ea in panno exequiarum, & accende ipſa in lucerna noua. *Albertus.*

Vt tota domus appareat plena ſerpentibus.

Accipe de pinguedine ſerpentis, & parum ſalis in ea pone, & accipe pannum exequiarum, & ſcinde ipſum in quatuor fruſta: deinde pinguedinem, & pone ipſam in omni panno: ſic facias quatuor angulis domus cum oleo ſambucino, & in lampade noua, & fiet quod dixi. *Albert.*

Licinium pulchrum, vt domus videatur tota plena ſerpentum & imaginum, donec lichnium permanet accenſum.

Accipe pinguedinem ſerpentis nigri, & ſpolium ſerpentis nigri, & pannum exequiarum, & fac licinium ex illo panno; deinde line ipſum cum illa pinguedine, & po-

ne ſpolium ſerpentis in concauitate eius, & illumina cum oleo ſambucino in lampade viridi aut nigra. *Albertus.*

Vuæ plenum domicilium videre poteris, & omnes vuarum illuſione decipientur.

Cùm deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas: firmetur, ne hinc inde conuellat ventus, feriat illud Sol, operculo gypſato, & pellicato, relicto tamen foramine, quo petiolus intromittatur, ita immorari finito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expreſſusq; humor ſeruatur in oleo, ſolis diebus paucis, lucernis demum accenſum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortaſſe arbores prorſus carent frondibus: in alijs verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præſtari poſſe. *Porta.*

Vt res virides volantes conſpiciantur.

Accipe pannum exequiarum recentem, & pone in eo cerebrum auis, & pennas caudæ eius, & inuoluendo faceis licinium, & pone ipſum in lampade ex noua viridi. Accende ipſam in domo cum oleo oliuæ, & quæ res erunt in domo, fient virides valde, & videbitur quaſi volent virides & nigræ. *Albertus.*

Lumen, quo aſtra vagari videantur.

Sunt qui teſtudinem vel centauream perurunt, eiuſque flammę fumo ſpectant ſtellas ſic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndiq; per cœlum: id quod non ab eo ſolùm, ſed à rei omnis euenit fumo, craſſioris enim loco exiſtens diaphanitatis, mobiliſque imaginis forma à loco ipſo variari videbitur: ideoq; fallitur viſus, ac moueri putabit. Quod ſi id mirabilius expetitur, ignem celato, vt ſpectantem lateat, & pertranſeuntes radij refrangantur, hinc multa ingenioſus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. *Porta.*

Lampas cùm accenditur, vident ſe inuicem aſtantes ſicut imagines & lapides.

Accipe zimat, & tere bene, & accipe pannum funeris, & madefac ipſum cum pinguedine piſcis, aut cum oleo ſiſamino puro, pone ipſum in lampade viridi, & pone ipſum ex illo medicamine contrito rem paruam, & fit mirabile. Licinium, quod cùm accenditur, non ceſſant ſaltare & gaudere, & inſanire gaudio, & maximè mulieres: & accipe ſanguinem leporis, & ſanguinem cuiuſdam auis,

quæ

quæ dicitur Solon, & aſſimilatur turturi, & æquale medietatis eius ex ſanguine turturis maris. Infunde ergo in liciniam, & illumina cum eo in medio domus, in qua ſunt cantatrices & puellæ, & eſt mirabile, & probatum. *Albertus.*

Lichnium, quo arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur.

E caphura aquam exugito, vitreis chymiſtarum vaſis, & ritè luto fabricentur ſpiramenta, ne vi ſpiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & ſuper flammã arctam pugnum comburitur valdè, ſi aperitur, debilitatur lumen. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aliud lichnium, quod quando eſt accenſum, & infunditur ſuper ipſum aqua, valeſcit: & quando oleum, extinguitur.

Accipe calcem, quam nõ inuenit aqua, & permitte eam cum æquali pondere ſibi ex cera, & medietatis eius ex oleo balſami, ex naphta citrina, cum æquali ſibi ex ſulphure, fac lichnium ex ea, & rora ſuper aquam, & accendetur, & rora ſuper ipſum oleum, & extinguitur. *Albertus.*

De multis lampadum experientijs.

Iam aliquas lampadum experientias ſupereſſe video, quas licet viſu non tam iucundas & mirabiles, vt res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus. Has nec otioſum, vel inutile fuerit primæ addere ſeriei. *Porta.*

Mulieres valde lætari.

Cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierum medio morentur aliquantulum: nec enim lætantur, vt ſaltent: id tamen rarò operatur. *Porta.*

Ad faciendam carbunculam, vel aliquam rem lucentem in nocte.

Recipe nocticulas lucentes quàm plurimas, & ipſas contritas pone in ampulla vitrea, & claude: in fimo equino calido ſepelias, & dimitte morari per quindecim dies, poſtea diſtillabis ex eis aquam per alembicum: quam repone vaſe de criſtallo, aut vitro. Tantam enim præſtat claritatem, quòd in loco obſcuro quilibet poteſt legere & ſcribere. Quidam faciunt hanc aquam ex nocticulis, felle teſtudinis, felle muſtellæ, felle furonis, & canis aquatici, ſepeliunt in fimo, & diſtillant ex eis aquam. *Albertus.*

Candela in aqua ardens.

Recipe ceræ, ſulphuris, aceti, ana partem vnam, coquantur ſimul vſque ad aceti conſumtionem, poſtea formentur candelæ, quæ accenſæ, inextinguibiles euadunt. *Roſcellus.*

Ignem ex pluuijs conſtruere.

Recipe olei petrolei, ſulphuris viui, ſulphuris flaui, calcis viuæ recentis, picis græcæ, picis naualis: miſceantur, & hæc mixtura ab humore accenditur. *Fallopius.*

DE TERRA. CAP. III.

Vas ventum proijciens.

Conficí poteſt, ſi fiat æolipila ærea, vel rei alterius, ſit caua & rotunda, & in ventre punctum habeat anguſtiſſimum, quo aqua infunditur, & ſi foris arduum fuerit, priori vtere experimento: ſi ad ignem accendens feruefcit, cumque nullum habeat ſpiramentum, maximum inde eijcit ſpiritum, ſed vapidæ craſſitudinis humectum. *Porta.*

Ad corrigendum aerem peſtilentem.

Abſq; vlla noxa emendant teterrimi odoris pleraque, cuiuſmodi ſunt caſtoreum, galbanum, ſagapenum, ſulphur, coriorum cornuumq; ſuffitus, & puluis bombardicus. Qui ceu præſentiſs. diſcutiendæ peſtis remedium, ſuperioribus annis adhibitum fuit (inquit Lemnius) quum apud Tornacenſes peſtis tota vrbe graſſaretur. Nam milites præſidiarii, qui in arce excubias agebant, tormenta bellica puluere bombardico, ſed abſq; globis, repleta, vrbi obuertebant, eaque ſub diei & noctis crepuſculum explodi curabant. Hinc factum fuit, vt ſonitu violento, fumique odore teterrimo, contagium aeris diſcuteretur, & alio depelleretur. *Mizald.*

DE AQVA. CAP. IV.

Aquæ marinæ concinnatio.

Aquæ marinæ quadrantal. ex alto ſumito, quo aqua dulcis non accedit, ſeſquilibram ſalis frigito, eodem indito & rude miſce, vſque adeò, donec ouum gallinaceum coctum natabit, deſinito miſcere. Eodem vini veteris, vel aminnij, vel miſcelli albi congios 2. infundito, miſceto

miſceto probè. Poſtea in vas picatum confundito,& oblinito. Si quis plus volet aquæ marinæ concinnare, proportione ea omnia facito. *Cato de Re ruſtica.*

Aqua à vino vt ſeparetur.

Quòd ſi linteum vino aquæ mixto imponatur, promineatq; extra vrceum, aqua è vaſe tota aſcendit per linteũ, ſincerumq; reliquit in calice vinum. Quo experimento proditur lymphatum à puro: nec poſſet hoc fieri, ſi vinum & aqua miſcerentur. ~~*Cardanus de ſubtil.*~~

Aquæ inebriantes.

Aqua ex Auena diſtillata vtuntur Moſchouitæ, quòd vino careant: nec minus excalefacit, aut inebriat, quàm vinum. Cùm enim auena craſſioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt, vt ex diſtillatione incaleſcat, attenuetur, ac exacuatur, & ad naturam aquæ ardentis accedat. Cannabis folia in farinam verſa, quòd caput feriant, potum ſuauiter inebriantem efficiunt. ~~*Cardanus de ſubtil.*~~

Glacies ardens.

Si candela ſulphuris puluere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex ſuperiore parte papyrò, ſuſpendaturque vbi gutta cadit glacie, circundabitur glacie craſſiore, ardebit tum accenſa, magnoq; miraculo glacies aſtantibus ardere videbitur. *Cardanus de ſubtil.*

Flumina quomodo quis tutò tranare poßit.

Vtilius flumina tranantur, coriaceo inteſtino craſſiore: quod vbi opus fuerit, inflatur vehementer, & concluſis capitibus ſub alis circumligatur: ita tutò equites & pedites in magnis neceſſitatibus fluminibus ſe committunt, quandoq; hoc ſolo tranare auxilio etiam auſi. Securius id fiet etiam tympanis coriaceis ſub pedibus poſitis, baculoq; cui tympanum ſit ſuppoſitum. Non enim ſolùm tranare, ſed deambulare ſuper aquas, res propè oſtentum videri poterit. ~~*Cardanus de ſubtil.*~~

Vas inuerſum vt hauriat aquam.

Quod ſic efficies: longiſſimi colli paretur vas, & quò longius, eò mirabilius: vitreum verò & pellucidum, vt aſcendentem inſpicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illicò ne frigeſcat, inuerſo ore aquam tangat, & intro tantum abſorbeat. Sic naturæ rerum explora-

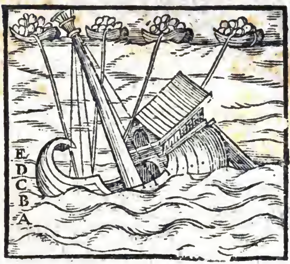
tores Solis radijs aquam hauriri, & abſorberi aiunt, & terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur ſcaturigo: nec leuia inſurgunt hinc artificia in ſpiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron, ſed vti ab hoc propoſito aliena, alio transferantur. Simile quoque à Vitruuio de veterinorum ortu affertur, nunc verò in domeſticum peragrauit vſum. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aqua fortis.

Recipe aluminis & vitrioli, aut ſalnitri, aut horũ triũ ſimul vſtorum, ſing part. j. redigantur in puluerem, miſceantur & ponantur in cucurbitam, luto obductam: deinde in vas recipiens duæ vnciæ aquæ, in ſingulas libras pulueris. Quod cùm factum fuerit, collocetur ita ſine operculo, cum vaſe recipiente ori cucurbitę, farina, & ouorum albis copuletur, ne vllo modo reſpirare queat. Sitq; vas recipiens in aqua frigida ſitum, & continuè deſuper linteis madefactum. Nam ſic fiet, vt ſpiritus cum ipſorum aqua melius copulentur, ne adhæreſcant recipienti. Quibus adminiſtratis, ignis accendatur, primò quidem lentus, & ſub cucurbita tantum, donec materia diſſoluatur: deinde augeatur, atq; etiam ſupra cucurbitam ponantur carbones accenſi, augeaturque ignis, vſq; ad horas quinque, aut ſex, tunc finito, vt frigeſcat: poſt eximatur aqua, & ſeruetur ad vſum, in vaſe aliquo probè obturato. Verùm ignis ita inſtruẽdus erit, ne vas recipiens, aliquo modo ab eo corrumpi queat. Quòd ſi fortiorem aquam conficere voles, addito ſal nitri partes duas. *Alexius.*

Ad naues ſubmerſas.

Cùm naues freto merguntur, quas eruere conſilium eſt, cymbæ onuſtæ ſaxis per funes alligantur nauigio ab vrinatoribus, ſic vt funes quantum fieri poteſt tendantur, inde totidem cymbis vacuis lapides ex prioribus detracti excipiuntur: quo fit vt alleuatæ cymbæ nauigium paululum ex profundo ſecum trahant. Nam aer cymbas, quæ pondere lapidum fermè mergebantur, cum aquæ ſubeſſe nolit, in ſuperficiem aquæ attollit, vnde nauigium fermè pro cymbæ altitudine ſuperius trahitur. Trahatur igitur ex *A.* in *B.* tunc cymbæ, quæ plenæ ſunt lapidibus, illi annectantur funibus, transfuſisq; lapidibus nauigium trahetur in *C.* Rurſus priores cymbæ, in quas lapides transfudiſti, nectuntur tenſis funibus nauigio in *C.* exiſtenti, trahentq;

hentque deductis lapidibus ipſum in *D.* atque perpetua tranſmutatione, ad aquæ ſuperficiem tandem deducetur. Sed dices, Plurimis cymbis opus erit ad triremem educendam. Verum eſt, ſed ratio ſic conſtat: quælibet nauis aut cymba tantum ferre poteſt ponderis, quantum eſt pondus aquæ quam continere poteſt. Velut ſi triremis capiat in flumine mille amphoras aquæ, quarum pondus ſit decem millia talentorum, triremis illa in flumine decem millia talenta feret. Quòd ſi eadem in mari capiat, vt dixi, eaſdem mille amphoras, quarum pondus ſit duodecim millium talentorum (nam aqua maris grauior eſt aqua fluminis) eadem in mari duodecim millia talēta ponderis feret. Atque ea ratione manifeſtum eſt, cur nauigia appellare ſoleamus à menſura, vt, nauem mille vel quingentarum amphorarum. Idem enim eſt, ac ſi dicas, quæ ferre poteſt mille aut quingenta ponderis talenta. Nam qualis eſt capacitas, vt dixi nauis ratione aquę, tantum eſt pondus, quod ferre poteſt, ſcilicet quantum eſt pondus aquæ, quam capit. Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd diuerſa pondera eadem nauis in diuerſis aquis feret, quoniam & aquarum ipſarum diuerſa ſint pondera. Iuxta verò hanc rationem liquet ponderis magnitudinē eſſe pro ratione impellentis aquæ. Nam ſi (vt gratia exempli di-

cam) cymba viginti amphoras ſuſtinet: hoc eſt, quia aër incluſus ab aquæ amphoris viginti ſuperius impellitur, vt aqua illa ſcilicet, quæ in naui contineretur, locum ſuum recipiat. Bellè igitur conuenit hoc experimentum cum ratione, quæ ſuperius dicta eſt, ſcilicet veſicam aëre plenam ab aqua ſurſum pelli, quòd veſicæ aquæ locum occupet: quare pondus pro magnitudine aquæ, quam veſica continere poteſt, in aëre ſuſtinebit: id eſt, ita veſicæ pondere ſuperimpoſito, vt ipſum pondus totum in aëre ſit, non in aqua. Verùm pondus quod in aqua eſt (vt ad nauigium eruendum rurſus veniam) tantò leuius redditur, quantò aqua ipſa grauior extiterit: vnde paucioribus cymbis opus erit, quàm quæ pondus demerſi nauigij ferre poſſent. Dupli verò ratione nauigia ex grauioribus aquis extrahuntur, quàm leuioribus: atque ideò ex mari, quàm ex fluminibus, vel lacubus. Altera, quòd cymbæ in mari plus ſuſtinent ponderis: reliqua, quod nauigium in ea aqua minus graue eſt. Oportet autem hanc ob cauſam animaduertere, cùm, vt dictum eſt, nauigium grauius reddatur in aquæ ſuperficie (quia partim eſt in aëre) quàm in imo, vt quando magis eleuatur à cymbis, eò plures ac maiores cymbæ alligentur, ne decepti hac ratione non ſolùm denuò mergatur, ſed & impetu adiecto omnes ſecum cymbas in profundum trahat. Dubitabit autem aliquis, cur exoneratis cymbis *B.* impletis autem aliis, quæ per *A.* ſignificantur, non deſcendat nauis, quæ eleuata fuit ab *A.* cymbis vacuis? non enim plenè poſſunt ſuſtinere pondus. Cauſa eſt, quia factis iam funibus æqualibus cymbarum *A.* & *B.* quum iam vacuum ſeu inane, vel aër, qui in cymbis continetur potentior ſit nauis pondere, plus trahet inane cymbarum *E.* quàm remittet grauitas aucti cymbarum *A.* Itaq; hac ratione perpetuo nauis aſcendet, hoc duntaxat obſeruato, vt plenarum cymbarum funes eo ſint vacuarum cymbarum funibus breuiores, quanto pondus lapidum eas cymbas deprimit. *Cardanus de ſubtilitate.*

Aqua ſalſa quomodo reddatur potabilis.

Si vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vaſe obſtructo ore (quod enim intrò permeat, percolatum eſt, quod ſalſedinem facit per commixtionem) ſecernitur. Fit aliter vberius & celerius:

lerius: Sabulonem fluminum in ſalſam aquam immittas, & pauliſper immoraberis, & lineo panno ſubiecti vaſis ori obtento colatur, donec ſalſamentum amiſerit omne, & dulceſcet. *Io. Bapt. Porta.*

Aqua aduerſus locuſtas.

Chuerch Scytharum Catainorum ciuitas eſt: in qua ſtagnum, cuius præſentia locuſtas arcet. Olim eam ob cauſam inde petitis à Cypri Rege aquis. Quarum vaſe ſtanneo pleno turri appenſo, factum eſt, vt eo tempore non ſit à locuſtis inſula tentata. *Schliger.*

Vt aqua ſine igne calefiat.

Si vas æneum, amplum, rotundum, & vnico apertum foramine, viua calce, ac ſulphure, æquis partibus, exactè & integrè adimpleatur, & foramen, ne quid expiret, ſedulò recludatur, & mox in fontem non excurrentem, vel puteum dimittatur, aquam eius dies multos calidiuſculam conſeruabit, ac palam exhibebit. Expertum à multis. *Mizaldus.*

DE TERRA. CAP. V.

Terra ardens.

EST inter Lazige Metanaſte terra nigra bituminis, & Penolei participes, ceræ lentore & vſu non abſimilis. nam vt candela ardet, eam vidimus apud Archiepiſcopum legatum Pannoniæ regis. Sed hæc olim mihi, & nunc alijs, qui ea, quæ de lapide ac terra Scotica ſcribemus, non viderint, admiratione digna diei poterunt: at cùm ipſum lapidem candelæ inſtar ardere viderimus, ceſſat admiratio. ~~*Cardanus de Varietate rerum.*~~

Luti ſapientiæ conficiendi modus.

Sumito cretæ optimæ, qua vaſa fictilia conficiuntur vel albæ, vel cineritiæ, partes quatuor: cineris communis partem mediam: ſtercoris equini, vel aſinini ſicci, partem vnam: & ſi perfectius vales, adde laterum contritorum, vel ſcrobis ferri parum, redigantur in puluerem ſubtiliſſimum, cribrentur, & miſceantur: deinde ponantur in terra, ſuperſpargendo ſenſim lanæ è pannis detonſæ, quod tomentum dicitur, partem vnam: aquæ communis, quantum ſatis eſt, & miſceantur, deinde ponantur in terra ordinatè, ſuperſpergendo paulatim, primò

tomentum, ita vt æqualiter diſtribuantur, deinde aquam etiam ſubigatur probè primò baculo aliquo, dein pala, & fiat maſſa. Quæ cum benè ſubacta fuerit, ponatur ſuper ſcamnum aliquod firmum, vel murum, ſubigatur, & pala optimè tundatur tandiu, donec ſatis eſſe videbitur. Quò enim diutius tunditur, & ſubigitur, eò etiam melius euadit. Valet autem hoc lutum ad lutanda vitrea vaſa, ad formas craſſiores formandas, fornaces, aliaq; quàm plurima facienda. Quòd ſi tantũ laboris in conficiendo luto conſumere fortè nolis, ſumito tantùm cretam, tomentum, & ſtercus cum aliquantulo cineris. Quidam abſq; ſtercore, quidam abſq; tomento conficiunt, ſuum quoddam propoſitum ſecuti. Cæterùm ad lutanda ora vitreorum vaſorum, ne reſpirare queant, valet ſuprà dictum lutum, præſertim ſi addideris calcis viuæ partes duas, alba ouorum, quot eſſe ſatis videatur, nam ſic tutius eſt, atq; vitri modo durum redditur, quò fit, vt minus etiam per id reſpirare poſſit. Porrò lutum tale, in loco aliquo humido conſeruandum erit, ita tamẽ, vt nec humidum nimis, nec ſiccum fiat, nam ſemel induratum, nullius eſt vſus. Si enim aqua remolleſcere velis, foris parum humeſcet, intus ſuam duritiem retinebit. Quare cum nimium fuerit durum, optimè ſiccari permittito: deinde in pulu erem redigito, conficitoque, vt priùs eſt dictum. *Alexius.*

Lateres cocti cur grauiores.

Sed illud mirum, quod quidam aiũt, lateres coctos grauiores eſſe, quàm antequam in fornacem ponerentur. Cauſa eſſe poteſt, quòd vbi facti ſunt, in Sole ſiccantur, concipiuntq; aeris non parum, qui intrò latens multò leuiorem lapidem reddit, quàm idem fit igne exuſtus: itaq; dum coquitur later, grauior efficitur, quanquam humidum abſumtum ſit. Qui etiam excoquuntur plus quàm par ſit lateres, colorem ferri imitantur: vnde grauitatis & coloris cauſa eadem eſſe poteſt: paruitas pro ratione materiæ: at paruitas ipſa fit, coacta per vim, & liqueſcente terra, quæ metallicum quid retinet, vnde fermè ſemper plus, quàm par ſit, excocti inflectuntur, atq; incuruantur. Illud verò magna dubitatione dignum, aut intermiſſo igne fornacibus, vel breui momento lateres frangantur. Id verò non ſemper, ſed cùm calor immodicus igne ceſſante contrahitur, frangit lateres. Idem cùm denuò accenditur, etiam frangit: nam quæ iam ſicca ſunt, cum nouo

calore

calore feruent, diſrumpuntur: ſicut de vitro patet. Cauſa eſt, quoniam antequam liqueſcat, & molliatur quod durum eſt, flatu diſtendente rūpitur. Ob eam igitur inæqualitatem magna iactura figulis. *Cardan. de ſubtil.*

DE SECRETIS LIBER IV.

Mundi partes, quas vocant integrales, præcedenti libro expediuimus: iam verò cùm ea, quæ in hiſce partibus continentur nobis exponenda ſint, omnium primo de homine acturi ſumus, vtpote quòd inter cætera Dei nobiliſſimum opus exiſtat, & cuius cauſa non mundus ſolùm, ſed etiam quidquid in eo eſt creatum ſit. Cùm tamen, quæ ad hominem ſecreta referūtur, multa ſint, & ſub diuerſis contineantur generibus, non vno, ſed duobus libris comprehendenda fuerūt: quorum hic animi, quintus verò corporis remedia continet. Ad animum autem referimus affectus, quas vocant animi paſſiones, odium ſcilicet, amor, & alia huiuſmodi. Animæ item facultates internæ memoria nimirum, phantaſia & ratiocinatio, quæ nullum extra ſe opus proferunt, ſed externarum actionum rectrices exiſtunt.

DE ANIMO.

Memoria vt confirmetur.

MIRABILE eſt, quod referunt, dentem taxi, vel ſiniſtrum pedem brachio dextro hominis alligatum memoriam roborare. Veriſimilius forſan, quod tradit Simeon Sethi, ſcilicet fel perdicis arterijs temporum illitum, vt penetret ſemel in menſe, ad memoriam confirmandam pluri-

mum prodeſſe. Sed & meliſſa cõfirmat eam, & ingenium acuit, vt hominem commeſta facit induſtrium: quod etiã naſturtium efficere poteſt. Et gallinæ cerebrũ, ingenium & memoriam iuuat, adeò vt aliquos, qui delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Sed meliſſa prҿter hæc animi tranquillitatem præſtat, & hilarem non parum curas pellendo reddit. Sic à cœna commeſta, ſomnos iucundos facit, vt caules triſtes, & phaſeli turbulentos, & alia, ac cepҿ terribiles. Inde ab his natam opinionem: Lamiarũm, quæ apio, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſeliſq; victitantes, videntur per ſomnum ferri in diuerſas regiones, atque ibi diuerſis modis affici, prout vniuſcuiuſq; fuerit temperies. *Cardanus de ſubtilitate.*

Ad amorem conciliandum.

Scire debes, tantam eſſe rerum naturalium potentiam, quòd non modò cunctas res ſibi propinquantes ſua virtute efficiant, verumetiam præter hoc, infundũt ipſis conſimilem potentiam, per quam hac eadem virtute ipſæ etiam cætera afficiant, quemadmodum in Magnete videmus: qui quidem lapis non ſolum annulos ferreos trahit, ſed vim etiam annulis ipſis infundit, qua hoc idem efficere poſſunt, qualem vidiſſe referũt August. & Albertus. Simili modo ponuntur annuli per certum tempus in nido paſſerum, ſiue hirũdinum, quibus poſtea ad amorem vel beneuolentiam vtimur. *Cornelius Agrippa.*

Ad diſſoluendum maleficium.

Si quæ mulier te ligauit maleficijs ad amorem ſuum, & vis illud diſſoluere: accipe camiſiam ſuam, & per capitium eius minge foras, & per manicam eius dextram, & non curabis de ea. *Albertus.*

Aliud ad diſſoluendum maleficium.

Si vis ſoluere vincula amoris, vade in ſyluam, & proſpice, vbi pica nidum habuerit cum pullis, & quando eris ibi, aſcende arborem, & foramen eius circumliga quocunque vis, quia cum videt te, vadit pro quadã herba, quam ponit ad ligaturam, & ſtatim rumpitur, & tunc cadit herba illa in terram ſuper pannum, quem debes poſuiſſe ſub arbore, & tu ſis præſens, & accipe. *Albertus.*

Ad augendam memoriam.

Thus albiſſimum in pollinem attritum, & cum vino, ſi frigus erit, vel aqua decoctionis paſſularum: ſi æſtas, epotum

tum in Lunæ augmento, oriente Sole, nec non in Meridie, & Occaſu, mirum in modum memoriam augere fertur, & cerebro ac ventriculo prodeſſe. *Author Rhaſis.*

Ad perpetuam ſponſi cum ſponſa concordiam.

Orpheus in libello de lapidibus iubet ſponſum ceruinum cornu geſtare, ſic enim perpetuam ei cum ſponſa futuram concordiam pollicetur. *Mizal. memor.*

Cor maſculinæ coturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit vt nec lites, nec iurgia poſſint inter illos oboriri, aut ſpargi. *Mizal. memor.*

Quomodo amor conciliari poſſit.

Noſtrum fuit ab operis initio conſtitutum, omnia tantùm naturaliter operari, & preſertim quæ Magorum operibus impiorum eueniunt, ad eorum ſcientiam penitus peſſundandam: mortalium enim mentes his laqueis, & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum magna huic inſiſtet, ac fallaci ipſius illecebra multos diu exari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipſa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac diſcendi cupidiora ſunt. Nos quæ ex ijs poterimus amorum illicita recenſere non pigebit, à naturæ poſtliminio minimè diſceſſuros: quæſo legentes boni conſulant. Vt igitur exordiamur. Scitu iam dignum eſt, quod aliò non intenditur mens, niſi vt hominum mulierúmue animis amoris igniculos accendere, eos mitiores reddere, noſtræque voluntati obtemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi poteſtas latet: ijs vtamur, quorum aliqua à maioribus nobis experientia comprobata, multaq; recentiorum induſtria comparata ſunt: & primum Hippomanes, antiquitùs ad ſidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adſtruxerint muliercularum figmenta, delitias eſſe fabulas, demonſtrationibus fortaſſe addicti, nec prodigioſis naturæ miraculis, additiſque cauſis fidem adhibentes: quibus cudens experientia refragatur. Quod duplex ſtatuunt, vnum virus, ex equarum obſcenis diſtillans, libidinis furore nimio ſtimulatarum: noſter in Georgicis Poeta ſic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores) lentum deſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpè malæ legère nouercæ
Miſcerúq; herbas, & non innoxia verba.

rnùm prodeſſe. Sed & meliſſa cōfirmat eam, & ingenium acuit, vt hominem commeſta facit induſtrium: quod etiā naſturtium efficere poteſt. Et gallinæ cerebrū, ingenium & memoriam iuuat, adeò vt aliquos, qui delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Sed meliſſa prȩter hæc animi tranquillitatem præſtat, & hilarem non parum curas pellendo reddit. Sic à cœna commeſta, ſomnos iucundos facit, vt caules triſtes, & phaſeli turbulentos, & alia, ac cepȩ terribiles. Inde ab his natam opinionem: Lamiarum, quæ apio, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſelisq; victitantes, videntur per ſomnum ferri in diuerſas regiones, atque ibi diuerſis modis affici, prout vniuſcuiuſq; fuerit temperies. *Cardanus de ſubtilitate.*

Ad amorem conciliandum.

Scire debes, tantam eſſe rerum naturalium potentiam, quòd non modo cunctas res ſibi propinquantes ſua virtute efficiant, verumetiam præter hoc, inſundūt ipſis conſimilem potentiam, per quam hac eadem virtute ipſæ etiam cætera afficiant, quemadmodum in Magnete videmus: qui quidem lapis non ſolum annulos ferreos trahit, ſed vim etiam annulis ipſis inſundit, qua hoc idem efficere poſſunt, qualem vidiſſe referūt Auguſt. & Albertus. Simili modo ponuntur annuli per certum tempus in nido paſſerum, ſiue hirūdinum, quibus poſtea ad amorem vel beneuolentiam vtimur. *Cornelius Agrippa.*

Ad diſſoluendum maleficium.

Si quæ mulier te ligauit maleficijs ad amorem ſuum, & vis illud diſſoluere: accipe camiſiam ſuam, & per capitium eius minge foras, & per manicam eius dextram, & non curabis de ea. *Albertus.*

Aliud ad diſſoluendum maleficium.

Si vis ſoluere vincula amoris, vade in ſyluam, & proſpice, vbi pica nidum habuerit cum pullis, & quando eris ibi, aſcende arborem, & foramen eius circumliga quocunque vis, quia cum videt te, vadit pro quadā herba, quam ponit ad ligaturam, & ſtatim rumpitur, & tunc cadit herba illa in terram ſuper pannum, quem debes poſuiſſe ſub arbore, & tu ſis præſens, & accipe. *Albertus.*

Ad augendam memoriam.

Thus albiſſimum in pollinem attritum, & cum vino, ſi frigus erit, vel aqua decoctionis paſſularum: ſi æſtas, epotum

Digitized by Google

ſum in Lunæ augmento, oriente Sole, nec non in Meridie, & Occaſu, mirum in modum memoriam augere fertur, & cerebro ac ventriculo prodeſſe. *Author Rhaſis.*

Ad perpetuam ſponſi cum ſponſa concordiam.

Orpheus in libello de lapidibus iubet ſponſum ceruinum cornu geſtare, ſic enim perpetuam ei cum ſponſa futuram concordiam pollicetur. *Mizal. memor.*

Cor maſculinæ coturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit vt nec lites, nec iurgia poſſint inter illos oboriri, aut ſpargi. *Mizal. memor.*

Quomodo amor conciliari poſſit.

Noſtrum fuit ab operis initio conſtitutum, omnia tantùm naturaliter operari, & preſertim quæ Magorum operibus impiorum euenient, ad eorum ſcientiam penitus peſſundandam: mortalium enim mentes his laqueis, & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum magna huic inſiſtet, ac fallaci ipſius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipſa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac diſcendi cupidiora ſunt. Nos quæ ex ijs poterimus amorum illicita recenſere non pigebit, à naturæ poſtliminio minimè diſceſſuros: quæſo legentes boni conſulant. Vt igitur exordiamur. Scitu iam dignum eſt, quod aliò non intenditur mens, niſi vt hominum mulierúmue animis amoris igniculos accendere, eos mitiores reddere, noſtræque voluntati obtemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi poteſtas latet: ijs vtamur, quorum aliqua à maioribus nobis experientia comprobata, multaq; recentiorum induſtria comparata ſunt: & primum Hippomanes, antiquitùs ad ſidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adſtruxerint muliercularum figmenta, delitias eſſe fabulas, demonſtrationibus fortaſſe addicti, nec prodigioſis naturæ miraculis, additiſque cauſis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex ſtatuunt, vnum virus, ex equarum obſcenis diſtillans, libidinis furore nimio ſtimulatarum: noſter in Georgicis Poeta ſic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores) lentum deſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpè malæ legêre nouercæ
Miſcueruntq; herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Nec inſtituto inefficax, eiuſque vſum alibi tradidimus, & vires cùm popoſcit locus. alterum autem carica eſt magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculum, colore iam nigricante, fronti naſcentis pulli adhæret, ſtatimque fœta partu edito, ſecūdas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abſtergendo, cum conuellit, Hippomanes appellatum: quod ſi quis præripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à ſe fugat, nunquam amatura: quo idem rectè ſenſit in Aeneide vates,

Quæritur, & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Meritò ergo ex carne illa amorem creari, & illius eſſe irreticulum non abſurdum putarunt, amatorumque innaſci beneficium, & tradit Pauſanias, nec Aelianus omittit, tantam in eo vim nouit olympiæ Phormis Areas, quod illo æri mixto, & effuſo equam poſuit, abſciſſa cauda, vbi Hippomanes incluſerat, fabrica, vt ex ea equi catenus fallerentur, vt tantoperè ad illius conſpectum furijs ſtimulari deberent: ſic enim eos alliciebat, tantaq; inſania duceban tur, vt ruptis frenis, in ipſam violētius, quàm in pulchram equam & viuam inſilirent. Neque enim quòd vngulæ, cùm æreæ ſtatuæ hærent, lubrico lapſu elidantur, idcirco coitum deſperant, immò ardentius multò hiante ore, imminenteq; adhinniunt: neq; priuſquàm flagris & magno ductorum robore abſtrahantur, & ab æreo ſimulacro depelli poſſunt. Vndè nomen veneno inditum ἱππομανες, quod equinæ, cupidinis ſimilitudine, hominis amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit: traduntq; non minimæ auctoritatis viri, quod hoc cognitum penitus habent, & ſi amatorias diſſiliet, anguina pellis diſtorquetur, cum coquitur, vt timorem incutiat pueris: ſi canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum ſimul oleo accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia ſimultatem, ab Alberto traditum. *Io. Baptiſta Porta.*

Ad amorem conciliandum.

Diligent te omnes, ſi cor hirundinis tecum habueris. Et mulier eum perditè amabit, à quo columbini cordis in puluerem in potum vel eſcam acceperit. Præterea, ſi quis de leporis felle ſub capite poſuerit, perpetuò dormiet. Excitabitur autem ſi acetum illi potandum dederis. Ex

Alberti

Alberti fabuloſis narrationibus. *Mizal. memor.*

De faſcinatione, & quomodo per eam illaqueari poßit.

Iam de faſcinatione eſt differendum, quiq́; effaſcinatores fuerint, nec ſilentio prætereundum. nam ſi nobis priſcorum monumenta libeat videre, comperimus huiuſmodi multa poſteritati prodita iam eſſe, cum noua recentis æui euenta, antiquæ formæ non prorſus vanæ ſuffragentur. Nec hiſtorijs fidem derogare opus eſſe cenſui, ſi veras rei cauſas validis rationibus aptare nequimus: præterea pleraque ſint peruestigationem penitus ſummouentia. Quòd autem ex alijs operationibus ſenſerim in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies.

Vnde neſcio quis teneros oculos mihi faſcinat agnos.

Iſigonus & Memphrodorus in Aphrica terra familias quaſdam produnt voce & lingua effaſcinantes, quæ ſi impenſius fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudauerint pulchras arbores, lætiores ſegetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu vel cultu opimas areſcere, & emoriuntur repentè. hæc omnia nulli aliæ cauſſæ obnoxia: quod Solinus quoque ſcriptum reliquit. Idem Iſigonus Triballis, & Illyrijs eiuſdem eſſe generis, qui pupillas binas in oculis habeant; atque viſis exitialem effaſcinationem faciant, vt interimant, quos diutius intueantur. iratis præcipuè oculis tam nocenti viſu ſunt: vt impuberes maximè noxam ſentiant: Huiuſmodi fœminas in Scythia eſſe; quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarchus in Ponto, Tibiorum genus alterum, multosq́; alios eiuſdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem eſſe: quorum meminit quoque Didymus. Nec diſſimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopa, cuius ſudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoq; omnes viſu effaſcinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoq; de ijs ſcribit. ſic Plutarchus & Philarchus effaſcinatrices gentes Paletheoberum Põtum incolentes non puſionibus modò, quorum habitus ſit imbecillis, ſed adultis, qui ſolido concretioriq; conſtant corpore, peſtilentes eſſe, & intuitui, ſoloq; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem reſoluant: nec ſolùm qui continuò ſed hoſpites, & qui eorum commercio

f

alieniſſimi ſunt, concutiuntur, tanta oculis vis: & faſci-
num, quanquam per contactum, & miſcellam ineatur, ſæpè per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam ſpiritus per oculos ad faſcinati cor deueniens, totumque inficiens. Sic enim euenit, vt adoleſcens ſubtili, claro, calido, dulcique ſanguine præditus, tales det ſpiritus, cum à cordis calore à puriori ſanguine exoriantur, quia leuiſſimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminoſi & venulenti ſunt, omniumq; partium nitidiſſimi: & cum ſpiritu ipſo vnà vis quædam ignea radijs emittitur; vt rubentes oculos, & lippos ſpectantes obuios, ſimili cogantur laborare morbo: mihiq; accidens detrimẽtum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, ſic oculis proximus, vnà ſecum vaporem corrupti ſanguinis deferens, cuius contagione ſpectandis oculi rubore ſimili afficiuntur: ſic adimit lupus vocem, ſic regulus vitam, qui aſpectu venenum excitat, & radijs virulẽtos infigit ictus: cum ſpeculo autem, reciproco iaculatu in ſui auctorem retorquentur. Sic immundæ mulieres intuitu reformidant politum ſpeculum, vt affert Ariſtoteles, eiusque aſpectu ſordeſcit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia ſanguineus vapor in ſpeculi ſuperficiem propter terſitudinem in vnitatem coit, vt quædam eluuiecula operatur, & clarè demonſtratur: immo ſic nouitium ægerrimè elues, quod ideò in panno vel ſaxo non euenit, quia in illo ſerpit, & in profundum deſcendit, in hoc verò ex partium inconcinnitate diſſipatur. At ſpeculum quia pertinax obſtat: quia terſum infractum reſeruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto ſi in clarum reſpires, facies ſaliuæ oris aſpergine rigatur, tenusq; euolans pars in ſaliuam relabitur, ſic ex oculis radiorum profluuium, qui ſpirituum vehiculum, ad occurſantis oculos perueniens tranſuerberat, & percuſſi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cum è corde exoriantur: ſic ipſi in cordis marginibus cogantur in ſanguinem peregrinus hic ſanguis ab ineffaſcinati natura viridi diſcordans: reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipſa permanente, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget. & cum ſanguinis affectio ſit, ex nunquam inter pollari contuetur febri, quæ ſi in bili, vel pituita eſſet, per interualla fortaſſe ſedaretur. Vt autem di-

ſtinctius

ſtinctius pateſcant omnia, id primo ſciendum, duplicem apud auctores faſcinum reperiri, alterum amoris, inuidiæ vel maleuolentiæ alterum: Si verò pulchri deſiderio, formæque concinnitatis fuerit deſiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum hauritur, & venuſtæ ſpectrum formæ amantis cordi reſidet, igniculos ſuccendit, vnde ſemper affligtari ſolet. & quia ibi molliſſimus amati ſanguis vagatur, multus repræſentat, ſuiq; ipſius ſanguine relucet, in ſe non quieſcit, & ſic ab eo trahitur, vt vulnerati ſanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc ſic innuit Lucretius,

Idque petit corpus, mens vnde eſt ſaucia amore.
Nanq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
Et ſi cominus eſt, os inm rubet, occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolentiæ fuerit quem tale virus infecerit, effaſcinatio noxia admodū maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus: animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec ſolum immutat corpus proprium, ſed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pallore inſigni, & extrema induit macie? Nónne prægnantis auidus inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? ſicubi flagrātes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & inteſtinis ardor proficiſcitur ab eis, aſtantiū corporibus maximè ſpecioſis malum inferunt, & oculorum acies vti telum tranſuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet cauſam, ſi cholerici, & ſanguinei præſertim fuerint: nam pororū apertura, & humorum ſubtilitate facilè depaſcitur morbus. Nec ſolùm ex paſſione tale fit corpus, ſed venenū humano reperiri poſſe corpore facilè eſt, quod probat Auicenna: pleriq; tali ſunt natura præditi: quod mirum videri non debet, ſi arte fieri poſſe ſępius viſum eſt. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina inſignis ſpecie puella, ſerpentū veneno delibuta, & depaſta, vt Ariſtoteles tradit: & Auicenna Rufi teſtimonio ſcribit. Galenus autē alteram fuiſſe, quę Hyoſciamū impunè ſumeret: alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vſu (vt ex antiquorū monumentis accepimus)

vſq; adeò innoxium præbuit ſe veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno ſibi mortem conſciſcere, ne ſe Romanis dederet, nullam ex aſſumto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obeſæ, vel tritico cum iure decocto, ſi accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium: multaque præterea fiunt, quæ longum eſſet recenſere. ſic plerique viri ſuapte natura ſunt, qui tactu infirmitates aliquas curant. multi araneum & oleandrum comedentes, ſerpentumque morſus floccifaciunt, nec tabem ſentiunt, ſi ſimilem ſortiuntur naturam. quorum obtutus vel emanans ſpiratio non homines ſolùm, ſed plantulas, herbas, cæteraq; emaciat, vt exareſcant penitùs: & ſæpè vbi huiuſmodi animalia reſident, arentes ſegetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non niſi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres menſium tempore cucumeres, & pepones tactu viſuque inficiunt vt marceſcant? nónne pueri innocentius viris, quàm mulieribus tractantur, & plures fœminas, quàm viros effaſcinatores reperies complexionis ratione: fortiori enim lapſu à temperamento decedunt, plurimiſq; noxijs veſcuntur, vt in ſingulis menſibus ſuperfluitatibus expleantur, & ſanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, ſurſum elati, per oculos prolabuntur, & aſtantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At ſi formoſam deperis iuuenem, eique vis (vel mulier viro) faſcinum inducere, vt ſi fieri poſſit, in amorem coarctetur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Amatoriæ illaqueationis modus.

Sint oportet ſanguinei, ex parte quidã cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit caſtè viuant, ne frequenti coitu humorum ſuccus exhauriatur, vnde frequentiſſimo intuitu, diutiſſima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto aciem aciei dirigãt, radij radijs & lumina luminibus coniungãtur, ſic ex intuitu vltro citroq; facto naſcitur amor, & combibitur. Cur autem tui faſcino detineatur non aliorum, ex ſuperiori & ex hac videtur ratione: Euenit ex faſcinantis intentione, qui quidem per ſpiritus, ſiue vapores tranſmittuntur ad maleficium, & ſpiritu illo affectus ei ſimilis efficitur, exiſtente enim maximè in paſſione illa, & imaginatiua virtute circa rem valde fixa, habitus diu permanens, ſpirituum habet obedientiam & ſanguinis: tunc

ſunc exoptata re poteſt è virtutibus deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ aſſcribitur: neque ab hac ſententia illius abhorret auctoritas:) ſolo affectu, & imperio tales producere poteſt affectiones. Placet Muſæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices ſint. & ex adſpectu amorem naſci dicit Diogenianus, vbi in cognitum amore non poſſe dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert.

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus viſam ad inſaniam compellit, amorisq; allicitur per oculos rudimẽtum. Reliqua verò membra non verè dant cauſam: ſed cõcitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi cupidinem excubantem aiunt ſua mittere tela, vt emiſſus ex oculis aculeus inſtantis confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius. Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus quærentibus radicem, ne penitus, maleq; mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quòd ſi aliquibus fortaſſe mirum fuerit, morbis perpenſis, qui ex cõtagione eueniunt: vti pruritum, ſcabiem, lippitudinem, epidimiam: ſi tactu, viſu, loquela, aſtantem inficiat, facileque tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborum omnium grauiſſima peſtis, non illico homines inuadat, ac penitus conſumat? Nec in alijs ſolùm, ſed in ipſos quoq; relabitur, immiſſumque faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoq; ſcriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus, aquis, ſpeculo vel fonte reſilientibus in videntem imaginem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit author.

Εὐτελίδας ἀνάγη Βυκαίεςιν ἰδὼν ὀλόφυητις αὐνης.
Δινήεντι ποταμῷ ἀδ᾽ αὐτικακῶς ἀδίκης.

Adeò ſibi pulcer viſus eſt, vt eodem, quo alij ipſe faſcino deciderit: ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiarisq; morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu, parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam aſcribunt. *Porta.*

Ad ligatos & maleficatos à mulieribus.

Pone de egeſtione ſeu alui excremento ipſius mulieris mane in ſotulari dextro maleficiati, & ſtatim cũ ipſe ſentiet fœtorem, ſoluetur maleficium. *Alexius.*

Aliud.

In calamum, vel auellanam vacuam pone argentum viuum, obturando cum cera: & ponatur ſub puluinari, ſeu ceruicali maleficiatorum: vel ponatur ſub limine oſtij, per quod in domum vel cameram intrat, & ſoluetur maleficium. *Idem.*

Aliud.

Ligatus vngat totum corpus ex felle coruino, & oleo ſeſamino. *Idem.*

Aliud.

Suffumigium ex dente hominis mortui, ligatos ſoluit indubitanter. Si vir ſecum portauerit cor cornicis maſculi, & mulier cor cornicis fœminæ benè conuenient ſemper. *Alexius.*

Philtrum.

Porrò veneficia ſunt per ſe: cerebrum murilegi, lacertæq;: ſanguis menſtruus meretricis, ſtellio, cui nomē ſtincus inditū eſt, hippomanes. Hæc omnia mentem mutant potius, quàm ad amandum eam à qua ſumpſerint cogāt. Componuntur autem plerunq; ex excrementis, aut animalibus quos putredo genuit, aut ex ſemine humano: quale illud, quod ex eo & vtero catulæ ardentis in Venerem, cùm tamen catulus præſens diuq; coram illa detentus ad eam non admittitur, tunc enim quaſi rabioſa furit. Sunt & alia philtra, quę non eduntur, plerunq; à mortuorum veſtibus, candelis, mēſuris, acubus, & generaliter eorum, quæ funerum gratia parantur ſumta. *Card. de ſubtil.*

Faſcini amoris curatio.

Multa enim ſunt, quæ prudēs inſtituit vetuſtas. Si amoris faſcinum amoliri conaberis, ſic auerruncabis. Viſum abſtrahas, ne tuis aciē oculis adigat, néue lumina luminibus copulentur. vnde enim affici ſolet inde cauſam amoue: conſuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauibus animum adhibe curis, ſanguinem, ſudorem, & excrementa omnia largè eijcito, vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud ſic noſces: colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, ſemper inclinat, crebra iactat ſuſpiria, cor anguſtijs cohibetur, nec ſignum conſpicitur mali alicuius, lachrymas effundit falſas & amaras. Ad ipſum effaſcinandum, quia aer contagioſus, & cōtaminatus eſt, odorata ſuffimēta ſubſtituantur, vt aerem inſtaurent, nec

minus

minus aquis irrorando, cinnamomum, gariophylos, ciperum, xiloaloe, moſchũ, ambram. Ideo priſca æuum ad hunc noſtrum ſe propagauit conſuetudo, retinentq; hoc mulieres, ſi noxam pueros contraxiſſe vident: ad expiandos thure eos ſuffumigant, & circumuoluunt: claro ferueatur aëre. ij pendeant è collo lapides, carbunculus, hiacinthus, ſaphirus, aliſſum in domo ſuſpenſum, rhamnum, & phu. opiferum putat amuletum Dioſcorides, hipopum & lilium odorato. Annulus deferatur, ex onagri vel vngularum aſini domeſtici ſatyrion, quæ orchis & fœmina dicitur. Rutam ſua dote probat Ariſtoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propenſiora viſa ſunt incerti generis experimenta, hoc ſcripſimus libro. *Ioan. Bapt. Porta.*

Dementes reddere, vt facilè alienentur.

Faciliter efficiunt vino, quod ſic conſtat. Mandragoræ radices accipiunt, & in muſtum adhuc feruens & in bullas tumens dimittũt, operculum indatur, aptoq; loco tribus ſeruetur menſibus. cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, vbi multum profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, vt per diem non parum deliret; at poſt ſomnum ſoluitur dementia, nec malum defert multum, multumq; fuerit voluptuoſum videre, periclitamini. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur, ita tamen, vt dicemus, ſæuius dementant. Et menſtruorum profluuio ſanguinem capiunt fœminarum, perniciosior eſt tamen biliofarum & ſtellium, potiorem retinet in ſe vim, cùm ſyluestris cati cerebro remiſcent, integram ſinũt cum ſua nocte diem, vitreis inde vaſis aquam eliciunt, & proculentis immiſcent. & tamdiu inſaniet, quamdiu perniciosum deſtruet virus, & abiget, quod in menſe fiet: & ſi volunt, poterunt ſopitam rabiem excitare. Vel ſic: muris cerebrum, cati, vrſi, canis ſpuma, & veſpertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vaſe fimo obruunt, & exaggerant octo dierum ſpacio, per diſtillationem aquam extrahunt, qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. *Ioan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS LIBER V.

Hic liber verè medicus eſt, vtpote qui corporis humani, quatenus eſt mutationibus obnoxium, ſymptomata contineat, eorumq́ue remedia ſecretiora. In hoc itaque libro de morbis agitur, quorum diuiſionem breui tabella paulò poſt exhibebimus. Hæc ampliſſima eſt materia tùm quòd morborum variæ ſint ſpecies, tùm quòd vnius & eiuſdem morbi multa paſſim à multis remedia proponantur, ex quibus tamen ſaltem præcipua ſelegimus. Cæterùm quòd mors & vita humano corpori ſanitati, & morborum ratione competerent, prius quàm de morbis ageremus, viſum eſt de vita, morte & ſanitate nonnihil exponere.

DE CORPORE.

DE VITA. Cap. I.

Vita vt producatur.

AMBROSIAM producere vitam in longiſſimum æuum pleriq; affirmant. Italia quoque hanc herbam, licet raram, fert: ſed ſi ſeratur, nõ recipiet: facilè dignoſcitur, quod ſola ſuo ſemine quemadmodum copioſum fert vinũ, ſuauiter redolet: racemoſa eſt ruthæ folio, radice valdè longa exilique, nunquam floret. Vſus igitur herbæ huius vitam producere creditur: nec ratione caret, quod ex proprietate fit. *Cardanus de Variet.*

DE MORTE. Cap. II.

Mors vt leuior reddatur.

MORS homini minus moleſta eſt ex ſenio, vt Ariſtoteles inquit: hoc ſolo deterior, quòd antè multa perfert

perfert incommoda adeò ſenex. Proxima, quæ ex viperæ cuiuſdã morſu contingit, cuius meminit Plutarchus. Succedit huic, quæ ex potu meconij: nam dormientes pereunt. Quarta fit potu cicutæ, de qua aliâs, authore Theophraſto: ſed hæc torquet perſæpe, vt & meconium: viperæ autem morſus non adeò cuiq; in promtu eſt. Quinta fit dealbatis nuper cubiculi parietibus, accenſiſq; carbonibus cùm quis dormierit. Interrogaui enim iam deprehenſos, ac penè mortuos, qui mihi retulerunt nil ſenſiſſe mali. Vltima contingit his, qui in aqua ſuffocantur: nam quæ ſanguinis profluuio accidit, iuxta finem laborioſa eſt, vt Tacitus refert. ~~*Cardanus de Variet.*~~

~~*Vt quis ridendo moriatur.*~~

~~Ranæ, buffones, ſerpentes & quæcunque venenoſa reptilia gaudent in planta, quæ apium riſus dicitur, de qua ferunt Medici, ſi quis comederit, ridendo moritur.~~ *Cornelius Agrippa.*

Vt quis ſine cruciatu expiret.

Crudorum porrorum ſuccus Plin. inter deleteria recenſet: nam fama eſt, Melam equéſtris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accerſitum, in ſumma deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argẽteorum pondus hauſto, confeſtim expiraſſe ſine cruciatu. *Mizaldus ſecret. hort.*

Oleum ſuo fætore necans homines.

Recipe Terebinthinæ lib. ij.
Sulphuris flaui lib. j.
Aſſæ fœtidæ vnc. viij.
Serapini vnc. vj.
Stercoris humani vnc. xviij.
Sanguinis humani vnc. x.

Miſceantur, & ponantur in retortam optimè obſtructam, deſtillenturq; igne vehementiore, quò vſq; omnes ſpiritus exierint. *Fioravantus.*

Mortem votu allicere, & aliter doloſè.

Quis credet, quod aiunt, humani cruoris feces detracta aqua, & areſactas cum ſtyrace commixtas, & cubiculo in aliquo ſuffumigatas lethalem afferre odorem? Sic verò tutus fies: cepam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus ſit apta. intus coniiciantur aloes partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato, ne dehiſcat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur

acre, cum mellis dimidio, aquæ ſeſcuplum, è ruſi iuuenis ſtercore, & tantundem roſmarini coronarij, ollam operculo & luto ſtipato, clibano per diei quadrantem calidis inferueſcat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinq; menſibus exaggerato. eximito demùm, & per colum traijcito lineo pãno, & ſeruato. ſi vini maluatici cyatho guttulas abſumes, tribus diebus liberat: ſic illicò ſuccurris, ſemel tantum ſufficiet exhibita. Alia autem ſic parant venena: Rubetam cum aſpide maximè virulento, vipereoq; ſcatente veneno plumbeo condunt organo, quò aptius extrahi poſſit aqua. inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandeſcant: intus euforbium & chriſtalli immittunt ſpumam in tenues pulueres, inde leues ſubijciunt prunas, paulatim aquã diſtillando detrahunt, plumbea ſeruant pixide, cuius ſi quotidie exhibeant guttulam, in menſe necat, ſenſim corpore tabeſcente, magis vel minus, vt illius erit natura, qui venenum hauſerit. Oportet autem aquæ, dum eliciuntur, cauere. pernicialem enim & ſtrangulantem halitum eructant, & ſpirando noxius extrahitur aer ille, quibus ſuccurres antidotis, quæ ſuprà diximus. Dolo autem necandi experientia multa ſunt, vnde ignorantes ſæpe necantur homines. Vt autem ab ijs præcauere diſcant, apponemus aliqua: Aeneo vaſe intus ſtanno, vel plumbo non illito veterem cõdunt rubetam: execrabilis enim eſt virulentiæ, & cum eo ſimul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiuſdem ſanie inficitur, quæ ore vomitur, quo ſi naturæ hoſtium poſt coitum abſterſeris, breui interit ictu, caueto teque ab inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aſpidis ſputum illicò enecat, & marini canis fel. Fit & alia necandi techna; Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum ſuprà admouent ignem, paulatimq; decoquunt: oris autem vapores & virus, quod eructat noxium, per argẽti poros combibitur, ſi in ea poculum ſubminiſtrant lethalia ſumentes pocula necabit. Eſt & apud eos cautior interficiendi modus. Equorum è cauda ſetæ minutiſſimæ inciduntur, rebusq; alijs permixtæ eſui præbentur, quas cùm degerere tentat, ventriculi & inteſtinorum hærent plicaturis, & putreſcunt, & cautè longè occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cùm eo conuerſari ſolitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniam conuertatur: vti de

puella

puella dicitur Alexandro miſſa, & de gallinis hyoſciamo, & de coturnicibus veretro depaſtis, nec dignoſci poteſt, Hæc narraſſe ſufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubeta lapidem arte quadam electum, ſi quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo ſeruat: circuit enim veneno, eiuſque vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite ſenis & magni buffonis lapis eſt, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paulatim excruciatur, dumque ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in ſubiectum vas dilabitur, alioqui ea eſt alijs inuidiſſima natura, vt lapidem, niſi tolleretur, reſorbeat, ſed os potius eſt, quàm lapis, fuſcum oblongum, & ex parte cauum, & probatur ſic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & ſi poteſt attingit, & ſaltu eripere nititur, ſic ab eis experitur. *Ioann. Baptiſta Porta.*

Plagam breui tactu inducere.

Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti in tuberculis dorſum exaſperat, quam buffonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoq; erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, ſiluis & arundinetis: multum enim venenis ijs infamis eſt: eam oblongum in ſacculum immittunt, & ſalem qui magnitudinem Indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans valde exagitant multum, dum emoriatur: inde ſalem exitioſum retinens buffonis virus ſeruant. Vel Rubetam in ſale ſepeliunt, ac per menſis dimidium in fimo detinent, ſalem ſeruatum eſculentis eliquant, qui id eſitauerit, internas percurrens partes, lædet, & ſanguinem inficiet: & is breue morietur interuallo. Vel humido loco ad diſſoluendum tradunt, talique madens linteus aqua, vel omne nudum carnem cõtingens, ſæuiſſimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni.

Antidotus.

Sumito antè quàm floreſcat foliorum hyperici florentium, quantum manibus capi poſſint. ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tunc calentis aquæ balneo per diem immorari ſinito, ac ſtramine prælo ſuccum exprimito, expreſſumq; eodem ſeruato vaſe, & iugem operã impendas. & cùm flores deprõſerit, & ſemen

pepererit, tria hæc miſceas: & vbi inferbuerit igni, ſcorpiones centum proijcito, viperam & rubetam, detracto capite & cruribus, id ſub æſtum Caniculæ, igni detrahe, & opereulatum vas, & pelliculatum vas, & pellieulatum Soli quindecim diebus apponito; cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriuſque ariſtolochiæ, tormentillæ, & reubarbari pares addito portiones: ſic boli Armeni præparati, & ſmaragdi puluerati puſillum, vas tribus menſibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum: inde per colum traijcito, & in vas ſeruato ſtanno ſublitum: eo cordis erungatur regio, hypocondria pulſus omnes, & dorſum, & illico ferarum omnium ictus facit irritos: vnde in ijs, & inferiùs ſcribendis non aliud præſentius exhiberi poterit remedium. *Io. Baptiſta Porta.*

DE SANITATE, CAP. III.

Ad corporis robur augendum.

OMnia animalia longæua ad vitam conferunt longæuam: & quæcunque habentia in ſe virtutem renouantia, conferunt ad noſtri corporis renouationem, & iuuentutis reſtitutionem: quod Medici ſe noſſe multoties oſtenderunt: ſicut manifeſtum eſt de vipera, & ſerpentibus. Et notum eſt, quòd cerui renouant ſenectutem ſuam comeſtione ſerpentum: eodem modo phœnix renouatur per rogum, quem ſibi conſtruit: & ſimilis virtus eſt in pellicano: cuius dexter pes ſi ſub fimo calido ponatur, poſt tres menſes regeneratur ex eo pellicanus. Idcirco Medici quidam quibuſdam confectionibus ex vipera & elleboro, & ex quorũdam eiuſmodi animalium carnibus confectis, promittunt reſtituere iuuentutem, & reſtituunt quandoque, nonnunquam etiam talem, qualem Medea Peliæ ſeni promiſſam reſtituit. Creditum quoque eſt, vt ſi ſanguinem applicato ore è recenti vulnere hauſtum, hoc potionis genere corporei roboris incrementa præſtari: quia id animal robuſtiſſimum ſit. *Cornelius Agrippa.*

DE MORBIS. CAP. IV.

Morborum alij ſunt corporis
- *Totius, ſiue vniuerſales, & vel*
  - INTERNI.
  - EXTERNI.
- *Partium, ſiue particulares, & vel*
  - *Trunci: vt*
    - CAPITIS.
    - THORACIS.
    - VENTRIS.
  - *Artuum:*
    - *Comprehendendi, vt* MANVVM.
    - *Ambulandi, vt* PEDVM.

DE MORBIS VNIVER- *ſalibus internis.*

Recipe Opij ana drachmam vnam.
Sulphuris viui ana drach.j.
Mirrhæ ana drach.j.
Agarici ana drach.j.
Rutæ ana drach.j.
Caſſiæ fiſtulæ ana drach.j.
Cum ſucco abſynthij fiant pilulæ, ad ciceris magnitudinem. Doſis drach.j. ante paroxyſmum. *Rocel.*

Ad quartanam.

Recipe aquæ theriacalis ana vnciam vnam.
Aquæ gentianæ ana vnc.j.
Liquoris tartari ana vnc.j.
Olei piperis gran.iij.
Miſce. Exhibeatur tribus horis ante paroxyſmum, corpore priùs euacuato. *Innominatus.*

Ad quartanam pilulæ expertæ.

Recipe Rutæ ana drach.5.
Myrræ ana drach.5.
Opij ana drach.5.

Croci drach.ij.
Caſſiæ fiſtulæ drach.ij.
Sulphuris viui drach.ij.
Hyoſciami drach.5.

Fiant pilul. Doſis earum drach.j. cum aqua. *Roſcell.*

Ad quartanam optimum.

Recipe Theriacæ optimæ vncias tres.
Olei iuniperini vnc.iv.
Olei antiqui vnc.ij.
Caryophillorum vnc.j. aliàs vnc.iv.
Spicæ nardi drach.j.
Vini electi vnc.j.

Bulliant ad vini conſumptionẽ, & adde parũ ceræ, ſi vis, & fiat vnguentũ, quo inungatur ſpina dorſi per horã vnam vel duas, ante aduentũ paroxyſmi. *Ex libro manuſcripto.*

Ad quartanam.

Recipe Piperis nigri gr.iv. cum ſucco gentianæ fiat pillula vna auro cooperta. Capiat cum vino vel aqua theriacali tribus horis ante paroxyſmum. *Innominat.*

Ad tertianas & quartanas.

Narrat Plin. quod ex ægro reſegmina vnguium è pedibus manibusque cera permixta, ita vt dicatur quartanæ, tertianæ, vel quotidianæ febri remedium fieri, atque ſic ante Solis ortum alienæ ianuæ affigantur, remedium fore his morbis. Simili modo omnia reſegmina vnguium, ſi ad cauernas formicarum adijciantur, eam quæ primo cœperit trahere, correptam collo ſubnecti, atque ita diſcuti morbum: è ligno fulgure icto, reiectis poſt terga manibus, aliquid demorbari ferunt: & in quartanis fragmentum claui è cruce inuolutum lana, ſubnectunt collo, aut ſpartum è cruce, liberatoque condunt cauerna, quam Sol non attingat. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Et in libro Hermetis oculi vrſi ambo cùm ligantur in panno lini ſuper adiutorium ſiniſtrum, remouet quartanam. *Albertus.*

Ad quartanas.

Quartanas bubulus vnus, cum laſerpitij obolo potus fertur excutere. *Mizaldus.*

Ad quartanam.

A quartana etiam non paucos, ſed inter alios filium Bartholomei Creſſi Piſtorienſis ciuis, cum autem ſeptem menſibus

menſibus eaq; duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matremq;, quartana laborantes, ex diarrhea totidem menſium: ambo enim in lecto iacebāt. Cura fuit, vomitibus, abſtinentia cibi in diebus acceſſionis, purgatione cum pharmaco Hamech. inunctione dorſi hora frigoris ex oleo de ſcorpionibus, & pinguedine anſeris, & gentianæ ſucco. Alios verò curaui ſucco radicum verbaſci, in potu dato. *Cardanus.*

Ad quartanam.

Dicunt, quòd os hominis mortui, qui [redacted] habuerit febres, ſuſpenſum ſupra patientem, liberat à quartana. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Si accipiatur cor recenter extractum ex animali, & adhuc calens atq; viuens, ſuſpendatur ſupra patientem febrem quartanam, tollit eam. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Cantharides telæ aranearum indutę, & quartanario ſuſpenſæ, eum perfectè liberare traduntur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Vermiculi in medio echino plantæ dypſaci reperti, aduerſus quartanas plurimùm pollere traduntur, ſi in aluta clauſi brachio alligentur, aut collo appendantur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Cimices lectularij ſeptem, folliculo vuæ maioris, aut pruni ſpolio excepti, & ante febris acceſſionem viui deuorati, non ſolùm quartanarijs remedio ſunt, ſed etiam percuſſis ab aſpide. *Dioſcor.*

Ad quartanam.

Succus polygoni cum ſeptē granis piperis ante acceſſionem quartanę hauſtus, eam abolet. Sed aiunt colligendam eſſe plantam & exprimendū eius ſuccum, die Iouis, Luna decreſcente. *Mizald.*

Ad quartanam.

Sunt medica aliqua Solſequij ſecreta paucis intellecta, quæ cùm pleriſque hactenus deſideratis ex tenebris tibi in lucem aliquando proferemus. Hanc ſolſequij narratiunculam claudebam, dum medicinæ cādidatus quiſpiam familiaris meus, familiariter, vt ſolet, me inuiſit, Qui poſtea quàm legit hanc facultatum ſolſequij hiſtoriam, fidem mihi fecit, ſe cognouiſſe monachum quendam, qui quartanas curabat, propinato ante acceſſionem

vino albo, in quo vii. grana ſolſequij detrita fuerant, repetito dies aliquot hauſtu: quod hic te ſcire libenter volui. *Mizald.*

Ad quartanam.

Succus plantaginis cum mulſa exhibitus duabus horis ante acceſſionem quartanæ, illam emendat, & repetitione facta tandem abolet: ſicuti à multis obſeruatum intellexi. *Idem.*

Ad quartanam.

Quand[illegible]s hominis mortui ſuſpenditur in aliquo iuuat à qua[illegible], & ſi ſuſpenditur os homini mortui ſuper illum, qui conqueritur de ventre ſuo, ſanatur. *Albertus.*

Ad febres.

Et dicunt, ſi acceperis caninum dētem crocodili ex palato eius ſuperiore ſiniſtro, & ſuſpendis eum ſupra febricitantem, ſanat, & redibit ad ipſum nunquam. *Albert.*

Ad tertianas.

Simili modo oculos ranarum ante Solis ortum adalligatos ægro, ita vt cęcas demittant in aquam, tertianas abigi promittunt. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

Cæterùm nunc in natura quātas virtutes poſſident numeri, patet in herba, quæ pentaphyllon, hoc eſt, quinquefolium dicitur: hac enim virtute quinarii reſiſtit venenis, pellit Dæmonia, confert expiationi: atq; eius folium bis quotidie vnum vino ſumtum, curat ephemeram: tria, tertianam: quatuor, quartanam. Similiter ſeminis heliotropi grana quatuor pota, quartanis: tria verò tertianis prodeſſe dicuntur. Simili modo verbenaca febribus in vino mederi fertur, ſi in tertianis à tertio geniculo: in quartanis, à quarto inciſa fuerit. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

Tradidit etiam Serenus Samonicus inter præcepta Medicinæ, quòd ſi ſcribatur hoc nomen Abracadabra, videlicet diminuendo literam poſt literam, iuxta ordinem regreſſionis ab vltima vſq; ad primam, ſicut hîc oſtenditur, quicunq; æger hemitriteo laborans, ſiue alia febri, hanc ſchedulam alligatam, & à collo ſuſpenſam geſtauerit, valere illi contra aduerſam valetudinem, morbumq; paulatum declinando tranſire. *Corn. Agrippa.*

Ad

Ad puerorum febres.

Si febricitãti infanti, qui adhuc lacte nutritur, patis longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quaſi condormiſcant, ſtatim ſanabitur: nam febrilis calor omnis illos tranſilit. *Mizal.*

Ad puerorum febres.

Memorabile ſanè eſt, quod in Græcis quintilliorum Georgicis legi, & à multis non infeliciter expertum audiui. Quid illud, inquies? ſi febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quaſi condormiſcant, ſtatim ſanabitur, febrili omni ab illo preſſo, hauſto & extincto. *Mizal.*

Ad febrim excitandam.

Febris acceditur, ſi cornuti ſcarabei in oleo decoquantur, atq; ex eo pulſus inungantur. Confert enim non parum quandoq; febris ſuperueniens, vt in conuulſione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint nonnunquam etiam in reſolutione. ~~*Card. de Variet.*~~

Ad tertianas febres.

Amat bugloſſam illud, quod tres emittit thirſos, cum ſemine & radice tritum, potumque contra horrores tertianæ valde prodeſſe: quòd verò quatuor, quartanarios iuuare in vino coctum & potum. *Autor Dioſcorides.*

Ad febres putridas.

Nolim inſuper omiſſum, quod qui impleuerit fictile floribus perſicis, & obturato ore permiſerit dies aliquot ſub terra macerari, vel in fumo putreſcere, exprimet oleũ, quo ſi inungat pulſus, tempora & ſpinam, ante acceſſiones febrium putridarum, certo experimento illas curabit. Quod à Germano Medico ingenuè acceptum fero. *Mizal.*

Ad peſtem.

Addam ex Anton. Ludouico Vlyſſiponenſi Medico præſtantiſſimo, quòd Lampetræ peſtis tempore frequenter comeſtæ, innata vi contra tam diram luem ſummè efficaces habentur. *Mizal.*

Placenta contra peſtem.

Recipe Arſenici albi criſtallini partes ſiue vncias duas. Rubei partem, ſiue vnciam vnam. Fiat placenta rotunda craſſitudine digiti cum albo oui, vel mucilagine Tragacanthi. Inſuatur linteolo lineo, ſuperaddito ſerico, & admoueatur cordi. Nec opus eſt induſium interijci (nam etſi

arſenicum intro ſumtum ſit lethiferum, nec etiam occulta vi, ſed ſola roſione, vt proinde venenum non ſit dicendum) tamen admodum extra, venenis reſiſtit certa experientia. *Iacobus Carpenſis.*

Ad peſtem ſacculus.

Rec. Saphyri, Smaragdi, Hyacinthi, Rubini, Corallorum rubeorum & alborum, ſingulorum drachmam, Croci ſcrupulum, Margaritarum drachmam ſemis, Arſenici albi drachmas duas, Ambari grana ſex, Radicis iridis ſiccæ & odoratæ vnciam ſemis, Cornu ceruini vſti drachmam. Auripigmenti vnciam ſemis. terantur omnia, & fiat ſacculus cum ſindone purpurea, cordiſq; regioni apponatur. Nonnulli ad præſeruandum propria vrina vtuntur. Alij odore radicis enulæ campanæ, aceto maceratæ, aut angelicæ, aut granis iuniperi, vel lauri. Multi non prodeunt in publicum, niſi cibati. Si quis tamē hac lue infectus fuerit, expurgato quàm primùm fieri poſſit, ventriculo, communibuſq; vijs puluere ſudatorio non prius tamen, quàm naturæ propenſionem ad ſudorem cognouerit, & clyſtere vtatur. Deinde Theriacam, Mythridatum, cæteraq; remedia morbis peſtiferis aduerſantia adhibeat, ita tamen ne hæc remedia ſemel, vt fit, vel continuè ſumat, ſed ter quatérve eodem die ſemper interuallo ſex horarū interiecto. Si bubo ſeſe oſtendat, aut carbunculus, ſanguiſugas nō procul à loco affecto, ſi ſit in membro ignobili, applicet: præſtabit tamen prius cucurbitulas amplas, & magnas cum multa flamma, vel gallum, aut catulum, vel pulmones animalium ſubinde admouere. Cæterùm inter initia peſtiferi morbi antequam pharmaca ſumſerit, ſomnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut peſtilentiæ virus, vnà cum ſanguine membra principalia inuadens protinus interficiat: cor cæteraq; membra confortantia adhibeat, quātum fieri poteſt, cibis ventriculo ſuo maximè congruentibus ſe reficiat, Deoq; vitam ſuam, & omnia reliqua ardētibus precibus commendet, nec non Medici periti conſilio, reliqua committat, vt diuina ſua clementia gratiaque ille, hic verò arte ſua ipſi ſuccurrere velit. *Ranzouius.*

Electuarium præſeruatiuum contra peſtem & alios morbos.

Rec. Cinamomi electi drach. dimid. Zedoariæ drach j. Boli Armeni præparati drach. iij. Camphoræ grana vii. Seminis

Seminis citri excoriati, Acetoſæ, Corticis citri ana drac. j. & dimid. Radicis diptami, Tormentillę, Pimpinellæ drac. dimid. Raſuræ eboris, Oſſis de corde cerui drachmam j. Auri & argenti præparati ana ſcrup. dimid. Fragmentorum ſaphyri, Rubini, Smaragdi, Granatæ ana ſcrup. j. Miſce, fiat puluis, cui adde Conſeruæ roſarum, Acetoſæ, Bugloſſæ ana drach. duas. Saccari albi lib. vnam diſſoluti in aqua Bugloſſæ & Endiuiæ, & fiat Electuarium. Modus vtendi hoc præſeruatiuo contra peſtem talis eſt. Pars magnitudinis duarum fabarũ cultello accepta comedatur: incenſa verò iam peſte ſemiuncia cum vino acetoſæ detur omni die. Contra pleuriſin ſemiuncia cum accommodato iuſculo, ſucco vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnunquam addere ſoleo vngulæ Alcinæ, cornu beſtiæ vnicornis ſiue monocerotis, ſuccini ana drach. j. *Priſcian. de Corduba Med. Leonis Pontif. decimi.*

Aliud remedium contra periculoſos & peſtiferos morbos puerorum.

Noſtræ matronæ pueris, ſi malè habere cœperint, ſolẽt exhibere paululum oſſis de corde cerui, oſſis beſtiæ vnicornis, Corallorum rubeorum, Succini albi, Margaritarũ, Ramẽtorum auri, Vngulæ Alcinæ, æquali portione. Hæc omnia in mortario contrita miſcent ſimul in morbis calidis cum aqua roſacea, in frigidis verò cum aqua Lauendulæ. Exhibetur autem ad menſuram cochlearij. *Rinzo.*

Pilæ odoriferæ contra peſtem.

Rec. Roſarum rubearum vnc. ij. rad. ircos, rad. cyperi an. vnc. ß. rad. Angel. drach. vj. Folior. Lauri, roriſmar. ana drach vj. Bacc. Lauri drac. iij. Cariophyll. Lig. aloes, Nuc. moſch. an. vnc. ß. Vnion. vnc. j. Styr. Calamitæ, Ladani an. vnc j. moſchi in aqua roſ. diſſoluti gr. xij. ambr. ſcrup. ij. cum gummi tragacanthi in aqua roſ diſſol. Fiat maſſa. *Ex lib. manuſcrip.*

Ad peſtis præcautionem.

Rec. Conſeruæ roſar. Conſ. violar. Conſ. bug. Conſ. nenuph. an. vnc. ß. Confect. alcher. vnc. ij. ß. rad. angel. drac. ij. zedoar. ſcrup. ij. elect. de ouo drac j. ß. theriacæ Venetæ ſcrup. iv. ſyrupi de limonibus q. ſ. fiat opiata. Vtatur quotidie ſemel vel bis. *Ex lib. manuſcr.*

Ad peſtem remedium.

Rec. Cœpam albam, & magnam, intuſq; excauatam,

arſenicum intro ſumtum ſit lethiferum, nec etiam occulta vi, ſed ſola ratione, vt proinde venenum non ſit dicendum) tamen admodum extra, venenis reſiſtit certa experientia. *Iacobus Carpenſis.*

Ad peſtem ſacculus.

Rec. Saphyri, Smaragdi, Hyacinthi, Rubini, Corallorum rubeorum & alborum, ſingulorum drachmam, Croci ſcrupulum, Margaritarum drachmam ſemis, Arſenici albi drachmas duas, Ambari grana ſex, Radicis iridis ſiccæ & odoratæ vnciam ſemis, Cornu ceruini vſti drachmam, Auripigmenti vnciam ſemis. terantur omnia, & fiat ſacculus cum ſindone purpurea, cordiſq; regioni apponatur. Nonnulli ad præſeruandum propria vrina vtuntur. Alij odore radicis enulæ campanæ, aceto maceratæ, aut angelicæ, aut granis iuniperi, vel lauri. Multi non prodeunt in publicum, niſi cibati. Si quis tamē hac lue infectus fuerit, expurgato quàm primùm fieri poſſit, ventriculo, communibuſq; vijs puluere ſudatorio non prius tamen, quàm naturæ propenſionem ad ſudorem cognouerit, & clyſtere vtatur. Deinde Theriacam, Mythridatum, cæteraq; remedia morbis peſtiferis aduerſantia adhibeat, ita tamen ne hæc remedia ſemel, vt fit, vel continuè ſumat, ſed ter quatérve eodem die ſemper interuallo ſex horarũ interiecto. Si bubo ſeſe oſtendat, aut carbunculus, ſanguiſugas nō procul à loco affecto, ſi ſit in membro ignobili, applicet: præſtabit tamen prius cucurbitulas amplas, & magnas cum multa flamma, vel gallum, aut catulum, vel pulmones animalium ſubinde admouere. Cæterùm inter initia peſtiferi morbi antequam pharmaca ſumſerit, ſomnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut peſtilentiæ virus, vnà cum ſanguine membra principalia inuadens protinus interficiat: cor cæteraq; membra confortantia adhibeat, quãtum fieri poteſt, cibis ventriculo ſuo maximè congruentibus ſe reficiat, Deoq; vitam ſuam, & omnia reliqua ardẽtibus precibus commendet, nec non Medici periti conſilio, reliqua committat, vt diuina ſua clementia gratiaque ille, hic verò arte ſua ipſi ſuccurrere velit. *Ranzouius.*

Electuarium præſeruatiuum contra peſtem & alios morbos.

Rec. Cinamomi electi drach. dimid. Zedoariæ drach j. Boli Armeni præparati drach. iij. Camphoræ grana vii.

Seminis citri excoriati, Acetoſæ, Corticis citri ana drac.j. & dimid. Radicis diptami, Tormentillę, Pimpinellæ drac. dimid. Raſuræ eboris, Oſſis de corde cerui drachmam j. Auri & argenti præparati ana ſcrup. dimid. Fragmentorum ſaphyri, Rubini, Smaragdi, Granatæ ana ſcrup.j. Miſce, fiat puluis, cui adde Conſeruæ roſarum, Acetoſæ, Buglosſæ ana drach.duas. Saccari albi lib.vnam diſſoluti in aqua Bugloſſæ & Endiuiæ, & fiat Electuarium. Modus vtendi hoc præſeruatiuo contra peſtem talis eſt. Pars magnitudinis duarum fabarũ cultello accepta comedatur: incenſa verò iam peſte ſemiuncia cum vino acetoſæ detur omni die. Contra pleuriſin ſemiuncia cum accommodato iuſculo, ſucco vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnunquam addere ſoleo vngulæ Alcinæ, cornu beſtiæ vnicornis ſiue monocerotis, ſuccini ana drach. j. *Priſcian. de Corduba Med. e. Leonis Pontif. decimi.*

Aliud remedium contra periculoſos & peſtiferos morbos puerorum.

Noſtræ matronæ pueris, ſi malè habere cœperint, ſolẽt exhibere paululum oſſis de corde cerui, oſſis beſtiæ vnicornis, Corallorum rubeorum, Succini albi, Margaritarũ, Ramẽtorum auri, Vngulæ Alcinæ, æquali portione. Hæc omnia in mortario contrita miſcent ſimul in morbis calidis cum aqua roſacea, in frigidis verò cum aqua Lauendulæ. Exhibetur autem ad menſuram cochlearij. *Ringn.*

Pilæ odoriferæ contra peſtem.

Rec. Roſarum rubearum vnc. ij. rad ireos, rad. cyperi an.vnc.ß.rad.Angel.drach.vj.Folior.Lauri, roriſmar. ana drach vj.Bacc.Lauri drac.iij.Cariophyll Lig.aloes, Nuc. moſch.an.vnc.ß.Vnion.vnc.j.Styr.Calamitæ,Ladani an. vnc j. moſchi in aqua roſ. diſſoluti gr. xij. ambr. ſcrup.ij. cum gummi tragacanthi in aqua roſ diſſol. Fiat maſſa. *Ex lib.manuſcrip.*

Ad peſtis præcautionem.

Rec. Conſeruæ roſar. Conſ.violar. Conſ.bug. Conſ.nenuph.an.vnc.ß. Confect.alcher.vnc.ij.ß. rad.angel. drac. ij.zedoar.ſcrup.ij.elect.de ouo drac j.ß. theriacæ Venetæ ſcrup.iv.ſyrupi de limonibus q.ſ.fiat opiata. Vtatur quotidie ſemel vel bis. *Ex lib.manuſcr.*

Ad peſtem remedium.

Rec. Cœpam albam, & magnam, intuſq; excauatam,

quam reple theriaca optima, & aqua vitæ, cooperiatur benè operculo ſuo, & in cineribus coquatur: deinde expreſſus ſuccus ægroto bibendum detur: quod reliquum eſt, contundatur, & buboni ſuperponatur. *Roſcellius.*

Contra peſtem optimum.

Matutina hora tempore contagioſo, priuſquam à domicilio tuo longius recedas, os tuum aqua & aceto ſimul mixtis collues, deinde prædicti liquoris, cochlearis quartam partem hauries, nareſq; ita reſtringas, quo cerebrum ab omni qualitate aeris externi liberum exiſtens, minori cum difficultate à vapore & halitu in palato detēto irrorari queat. præſidio quoque maximo fuerit, emunctoria viſcerum principalium ſubinde abluere, vtputa tempora, axillas, & inguina, partes raras, & laxas præ reliquis, vt hac de cauſa omnibus iniurijs aeris infecti expoſitæ magis eſſe cenſeantur. quæ vt magis adhuc ab omni labe peſtifera præſeruentur, familiaris fuerit pilæ argenteæ multis in locis foratæ vſus, in cuius cauitate fruſtum ſpongiæ continuo iſto liquore madentis detineatur. Hac enim ratione ambiente alterato, meipſum multoties à quauis epidemia in hodiernum diem (laus Superis) præſeruaui. *Egidius Bruxel. D.*

Ad peſtis præſeruationem.

Accipe ſacchari, in aqua theriacali, per infuſionem facta, diſſoluti ad perfectionem cocti, vncias tres: tincturæ ſulphuris drachmam vnam. fiant tabulæ ſecundum artem, quarum vſu à peſte, quàm plurimos ſeruatos eſſe cognoui.

Ad peſtem probatum.

Recipe Aceti acerrimi }ana drach. ij
Succi allij
Theriacæ Alexandrinæ drac. j.

Miſce, & offer patienti illico. Quo ſumto vt optimè ſudet, cura. *Ex libro manuſcripto.*

Ad venena antidotus.

In ſanctuarijs, inquit, Mithridatis maximi Regis deuicti, Cneus Pompeius inuenit peculiari commentario ipſius manu deſcripto, compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis, ficis totidem, & rutæ folijs viginti ſimul tritis, addito ſalis grano. Qui hoc ieiunus ſumit, nullum venenum illo die timeat. Prodeſt eadem antidotus mirabili ſucceſſu aduerſus graſſantis peſtis contagia, ieiuno ventri-

ventriculo deuorata. Teſtes ſunt multi cùm noti, tum ignoti, hac antidoto per multas & deploratas peſtilentias, me admonente & miniſtrante, ſeruati. *Mizaldus.*

Aduerſus venena.

Lapidem efficaciſſimum eſſe aduerſus venena, teſtes ſunt magnæ autoritatis & antiquitatis Medici quàm plurimi. tale gloriantur ſe vidiſſe Iul. Scalig. & Amatus Luſitanus: traduntque, peſte correptis efficaciter dari cum vino momento Nam tantus illius vi & præſidio cietur ſudor, vt penè totum corpus eliquari credas: quo vno peſtilens virus foras truditur. Lapidem hunc Arabes Medici Bezoard vocant, & ab eo Alexipharmaca, remedia aduerſus venena, Bezoardica. *Mizald.*

Ne quis veneno afficiatur.

His accedet ex Didymi ſententia, quòd ſi quis miliarem panem præſumſit, nunquam à veneno noxam incurret. *Mizaldus mem.*

Medicamentum Regis Mitridatis aduerſus omne venenum & præcipuè peſtiferum.

Plin. lib. 23. cap. 8. ſcribit Cn Pomp. in ſanctuarijs Mitridatis maximi Regis deuicti inueniſſe in peculiari commentario ipſius manu conſcripto compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis. Item ficubus totidem & Rutæ folijs xx ſimul tritis, addito ſalis gr. & ei, qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. *Ranizo.*

Experimentum Medici antiquioris Regis Angliæ, eſtq; puluis mirabilis contra toxicum, & contra omne venenum.

Rec. Pimpinellæ, Rad. tormentillæ, Cinamomi an. vnc. dimid. Lig aloes, granor. iuniperi, zinziber. an. drach. j. Interdum additur Cardui benedicti, Radicis angelicæ, ana drach. dimid. Fiat ex his omnibus puluis ſubtilis, & occluſus in pixide vſui bene ſeruetur. *Ranizo.*

Antidotus Nicomedis Regis contra venena.

Recipe Baccar. iuniperi drach. ij. terræ Lemniæ drach. duas & obulos totidem. Hæc vbi in puluerem redegeris, oleo aut melle commiſcebis reponeſque, ac vbi opus fuerit, ex aquæ mulſæ cyatis duobus in magnitudinem auellanæ dabis. *Idem.*

Ne hectica quis corripiatur.

Aquam ex his præbent: plumbum in tenuem vertunt

pulucrem, vel in calcem, & cum ſale acetum peracre ſundunt, aquam igne ſtillatim capiunt, cuius in menſe cyathum exhibent, idque ſexies innouant, & hectica eum inuadet triſtis. Quòd ſi exitialem longo moliuntur tempore morbum, ſic faciũt, ceruſſam, æruginem, lithargyrium, & minium ſingulorum pares portiones capiunt: ſquillæ ſucci, quantum ſatis ſit ad ea cogenda, vitreo in vaſe ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis ſudorem remiſcent, & eſum morituro præbent, ſic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitioſam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi via hæc eſt.

Antidotus.

Sic illicò morbus deprehenditur: ſi in glycyrrhizæ decocto ſcammonij puſillum redactum puluerem hauſtur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præceſſerit, ſic facito: Aquam vitreis chymiſtarum organis exugito, è columbaceo ſtercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo lixiuij, duplo è ſarmentitio cinere confecto remiſceto, & primo mẽſe ſeptem diebus cyathus ſumatur, vndecim ſecundo, quatuordecim verò tertio, vſq; ad ſextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò ſic pelles: Aquam haurito ex herba perſonantia cum remixtione nucleorum pinearum diebus ſingulis ante prandium, donec ſanitati fueris reſtitutus. *Io. Bapt. Porta.*

Ad tabem.

Ex tabe autem ſimplici innumeros ſanaui: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarij, qui apud portam tonſam habitabat. Erat autem præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum ſeminibus peponum cõtuſis ac colatis, aut ptiſana, cochleis, cancris, teſtitudinibus & potu vini albi vnicum hoc præſidium, ſanguinẽ ſuillum, & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi in balneo Mariæ diſtillabam, & aquæ huius pro ætate quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam ſanaui filium Iacobi Mariæ Aſtolphi, tabellionis ſummæ fidei, amiciq; noſtri. ~~*Card. de curat. admirandis.*~~

An periclitetur æger.

Morbus, qui cœperit cùm Luna fuerit in eo ſigno, quod maleficia aliqua tenuit genitura, ſiue in quadrangulo, aut diametro eius, grauiſſimus futurus eſt: ſi autem maleficia reſpicit, periculoſus. Sin in loco, vbi genituræ tempore

tempore benefica fuerit, ſine periculo erit. *Authores Ptolomæus, & Galenus ex doctrina Aegyptiorum, & maximè Mercurij Triſmegiſti.*

Mortis vel ſalutis præſagium.

Tradunt vrticam viridem horis viginti quatuor, in lotio decumbentis maceratam eius ſalutem præſagire, ſi ibidem viridis perſtat: ſin contrà, mortem, vel ingens periculum. *Mizaldus.*

An victurus ſit æger, necne.

Volentibus experiri victurus ſit æger necne, præcipiunt radicis chameleōtis albi diluto eum triduò perfundi ternas vices: qui pertulerit, moriturum negant. *Theophr.*

Mortis prædictio.

~~Addo in libris Aruſpicum traditum eſſe Seruio authore, abietem è cœlo fulmine tactam, domini aut dominæ interitum prædicere.~~

An conualiturus ſit æger.

Illud planè non abſurdum, ægros, qui imaginem è pupilla reddunt, poſſe ſanari: qui non, non. Eorum tamen, qui ſanari poſſunt, multi moriuntur, quòd nondum vis lethalis eò obreperit: periturorum autem vix vnus aut alter ſeruatur. Cum etenim vitalis calor manet, pupilla reddit nitore imaginem. *Cardanus.*

DE MORBIS VNIVERſalibus externis.

Lepræ cura.

Referunt, leproſos balneo eius aquæ, in qua cadauer ablutum ſit, ſanari. Sed de qua lepra agatur, haud compertum eſt: quædam enim ſcabiei peſſimæ ſpecies eſt, alia ipſa elephantiaſis. Similiter neq; obſeruatum eſt, an ſemper id contingat, an forſan aliquando fortuitò: ratione tamen res ipſa non caret, nam materia, quæ ad cutim propelli ſolebat, antipathia cadaueris à natura non amplius propellitur. Indita enim eſt hæc ratio cōtrarietatis, etiam in inſectis, & eo magis in perfectioribus animalibus, & maximè equis & canibus, vt odorem mortuorum ſui generis refugiant: quanto magis humana natura, quæ admodum ſenſu prædita eſt, atque eo exquiſitiſſimo. Itaq; occulta in natura, non amplius audet tranſmittere exterius humorem peccantem: atque eo magis ſi hæc patiente, hæc ſciente fiant. *Card. de varietate.*

Ad Elephantiaſin dignoſcendam.

Elephantiaſi correptos deprehendes ex lotio, cui plum bi vſti cineres inſperſi ſint. Nam ſi ſubſidunt, nullum ineſt contagium: ſin fluitant, & in vrinæ ſuperficie hærent, certiſſimæ labis ſignum oſtendunt. *Lemnius.*

Ad Elephantiaſin.

Nonnulli elephantiaſi ac lepra inquinati morbum vicerunt, frequenti ranarum paluſtrium vſu: nimirum mitigato ſanguinis feruore, ac melancholia aduſtione emendata. Quod de ranis intellige quæ ſaliunt, & non repunt, aut lentè progrediuntur, nam venenatæ ſunt. *Mizaldus.*

Elephantiaſis remedium ſalutare.

Gallinæ viperis ſaginatæ & elixatæ, ſalutares ſunt elephantiaſi labe infectis, ex quorundam experimento. *Mizaldus.*

Ad lepram vnguentum.

Recipe Terebinthinæ lotæ, Olei laurini, ana vnc.iv.
Aceti vnc.viij.
Ceruſſæ, Lithargyrij, Aloes hepaticæ, ana vnc.viij.
Albuminum ouorum N.ij.
Miſce, & fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Lepræ cura.

Sed & balneum primo geniti filij, vbi illius ſanguinis ſunt reliquiæ vt experimẽto vidi, leproſos mundat. Cauſa à ſympathia mea ſententia quærenda eſt. Corruptior enim ſanguis per arterias & venas ingreſſus, corruptum attrahit. Eſt autem ſanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noſter, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehementer vrget & purgat & extinguit, velut radij Solis ignis flammam obruũt & euaneſcere cogunt. Sed qualis lepra ſit, & vt ab elephantiaſi ac pſora ſcabieque differat, aliàs dictum eſt. ~~*Cardan. de ſubtilitate.*~~

Leproſum hominem reddere.

Leproſi ſanguis vel capitur, in quibus ſi triticum diu ſteterit vt affatim ſaturetur, eoque gallinæ vel columbæ obeſę, cui eſui prębetur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagioſis conſiderant. Vel aliter: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum:

plum:hæc tapſiæ radicis,vel ſcyllæ ſucco conficiuntur, vt linimentum imitentur: & caligas vel lineas tunicas perfricant,& inflationem,vlcerationem & lepram induennt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & ſi atrocius quærunt,vt pertinacius operentur, humanum adiungunt ſudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti ſuccos,bufonum virus,vel conſimile,breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit ſucco,virulentos & inſanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima.

Antidotus.

Ad elephantiaſin: panis è clibano calidus infundatur endiuiæ,lupulorum, & abſyntij ſucco,aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exiccati tantundem, & in eo ſeſqui ſexta ſucci pars eupatorij galegæ, id eſt rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones,ariſtolochiæ rotundæ duodecima pars,citri corticum ſexta,ſeminis eiuſdem dimidium, & theriacæ par pondus cōijcito,hellebori, & ſcammonij pauxillum:omnia rēmiſceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vſum reponitur, tribus ſemper diebus ſumatur.Si quid verò cuti remanſerit,hoc vteris linimento.Viperarum adipem habeto,ſæui hircini dimidium,vrſi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem,viui ſulphuris pars ſexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum ſtrigmentoſum fiat, inde cera linimentum effingito,& alternis diebus inungatur: dum puſtularum ſquamæ decidant. *Io.Bapt.Porta.*

Ad ſerpiginem.

Aduerſus faciei ſerpiginem & aliarum partium corporis(Galli Dertas vocant)accipito radicem lapathi,ſeu rumicis, eamque particulatim conciſam, diem vnum in albo & acri aceto macera, deinde extrahe, & ſerpiginoſum locum ter vel quater omni die ſedulò confrica, & in acetum toties remitte: vel, quod ſatius erit, nouas radices ſubſtitue. Experimento frequenti probatum. Sunt qui idem certò promittant ex radicibus boraginis, à ieiuno laborante præmanſis & diu,identidemque illitis. Facilis erit experientia. *Mizald.*

Ad ſcabiem.

Rec. Pomatæ vnc ij.
Styracis liquidæ vnc.ß.
Lithargirij argenti vnc.ß.
Salis communis drach.ij.

Succi limonum quantum ſufficit,
Fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Ad omnes generis ſcabies vnguentum præſtantiſſimum, quo ipſe ſcabies lepræ ſimilimas ſanare vidi.

Maio menſe ſumatur Ocimaſtrum herba cum radice, ſordibus diligenter expurgata, & lota, eaque contundatur, poſt ſuccum inde expreſſum in anguſto vitro probè obturato per annum conſeruetur. Cumque vnguentum parare volueris, tum expreſſi ſucci ceræ & olei æquis portionibus tantum accipe, quantum vnguenti parandum erit, quod vbi feceris coniunctim illa ſuper carbones decoquantur, & eouſque temperentur, donec vnguentum fiat. *Hieron. Tragus.*

Ad cancrum.

Rec. Aquæ roſarum
Aluminis
Viridis æris ſingulorum an.q.ſ.
Miſce & laua quotidie ter cum tela filata. *Ex lib. manuſcr.*

Ad morbum Gallicum vnguentum.

Rec. vnguentis aragonis
Vnguenti agrippæ
Vnguenti marciati
Vnguenti dialtheæ ſingul.an.vnc.j.
Olibani
Maſticis ſingul.an.vnç.ß.
Olei laurini
Olei ſalicis
Olei liliorum ſingul.an.vnc.ß.
Lithargirij
Argenti viui ſing.an.vnc.ij.
Theriacæ vnc.ß.
Saxifragiæ drach.ij.
Vnguenti ſandalini vnc.ß.
Axungiæ porcinæ veteris ſine ſale vnc.xiv.
Cineris ſarmentorum vnc.j.
Miſce & fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Balneum ad conſumtos & reſolutos.

Recipe Capita vitulorum recentia N. vj. vnà cum eorum meſenterijs & pedibus.
Capita ouina totidem, omnia benè mundata, ac ſi pro cibo

cibo pararentur. Coquantur in aqua, in vaſe magno, vel duobus, & fiat balneum: quo alternis diebus vtatur æger, mane per vnam vel alteram horam, & totidem veſperi. Huiuſmodi autem balneum nouies & ſemper iterandum eſt, & ſemper recens parandum. *Ex libro manuſcripto.*

DE MORBIS PARTICVlaribus.

DE MORBIS CAPITIS.

Doloris capitis præcantatio.

☨ ~~CAPITIS dolorem leuare vidi ſuſpenſum chirographum, vt à~~ ~~*Milant Vah Vitales*~~ ~~latere vides cùm patiens qui nullum ex medicina præſidium ſentiebat, ter Dominicam quam vocant orationem recitaſſet. *Cardanus.*~~

Ad capitis dolorem.

In olea mirabile eſt, quòd opem quandoq; ſenſerunt, & à capitis dolore abſq; vllis medicamentis leuati ſunt, qui folio eius hoc nomen (Athena) ſcripſerunt, ipſumq; folium capiti circumligarunt: quemadmodum tradit Zoroaſtes in ſuis de agricultura commentariolis. Quod vnum quia ſuperſtitionem redolet, tibi æſtimandum relinquo. *Mizaldus.*

Ad capitis dolores.

Magnes ipſe capiti admotus dolorem, omneſq; querelas eius obliterat. Quod ex veterum commentarijs ſe tranſtuliſſe ſcribit noſter Hollerius.

Ad capitis dolorem.

Recipe ſummitates Salicis, q.ſ.

Roriſmarini parum.

Coquantur in aceto, vſque ad tertiæ partis conſumtionem, quo lauetur caput. *Roſcellus.*

Ad obliuionem cruditates in ſtomacho pro ſenibus.

R trium piperũ, Galãgæ Caſſię ligneæ, Calami aromatici, Croci, Spicænardi indicæ, Cardamomi, Carpobalſ. Aſari, Zing. ſem. Myrti ſicci, an. dr. ij. Maſtic. dr. ij. trita & cribellata, cõficiantur cum melle optimo deſpumato, & fiat electuarium. Doſi drac. j. tempore ſomni. *Ex lib. manuſcr.*

Pilulæ languenti cerebro conuenientes, ſenioribus præſertim ac frigidis.

R. Succini odorati, ſeu Ambræ delectę ana drac.j.ligni Aloes ſcru.s. Cubebarū ſcru.ij.cum vino meraciſſ.pilulas confice N.xv.da binas ante cœnam. *Guilh. Gratar.*

Catapotia ad memoriam efficacia.

R. Cubeb. Calam. Nuc.moſch.Caryophil. ſingul. ana dr.j.s.thuris opt.myrrhæ electæ, Ambari orientalis, ſingulorum, drach.j.s. Moſchi Gr.quinq; cum aqua maioranæ pilulas confice, prębe vnam hora decubitus, duas verò in Solis ortu & horis quinq; ante cibum. *Idem.*

Ad memoriam.

Tradit Simeon Sethi: fel perdicis arterijs temporum illitum, vt penetret ſemel in menſe, ad memoriam confirmandam prodeſſe plurimum.

Gallinæ cerebrū ingenium & memoriā iuuat, adeò vt aliquas, qui delirare cœperāt, reſipiſcere fecerit. *Gul. Grat.*

Antidotum mirabiliter conferens memoriæ lethargicęque vel obliuioni: ventriculum confortat, & omnia debilitata membra ex phlegmate & frigore.

R. Gingiberis
Galangæ
Maſtiches
Cumini
Origani } ana drach.vj.

Nucis moſchatæ
Calami aromatici
Aſari
Carpeſiorum i.e. cubebarū
Ligni aloes
Maceris
Seminis apij
Ammios } ana drach.ij.

Thuris albi
Gariophyllorum
Cardamomi
Zedoariæ
Pyretri
Caſtorei
Piperis longi & nigri
Caſti
Cyperi } ana drach.iij.

Mentæ ſiccæ vnc.v.

Teran-

Terantur & puluerizentur omnia, ac cum penidiarum, & mellis deſpumati quantitate ſufficienti fiat eclegma. *Guliel. Gratarol.*

Ad memoriam.

~~Et ſi ſuſpenditur cor vpupæ aut oculus aut cerebrum ſupra collum, confert obliuioni, & ſubtiliat intellectum hominis. *Cornel. Agrippa.*~~

~~*Ad augendam memoriam.*~~

~~Si quis tranſglutit cor vpupæ, vel hirundinis, vel muſtelæ, vel talpæ, ea adhuc viuente & palpitante, confert ei ad memoriam, reminiſcentiam, intellectum & diuinationem. *Cornel. Agrippa.*~~

~~*Ad epilepſiam.*~~

~~Tradunt eum, qui in picato vaſe biberit; comitialem morbum expugnaturum. *Mizal.*~~

Ad epilepſiam.

Si herba batrachion dicta, ceruici lunatici vel epileptici ex filo rubro deligetur, Luna decreſcente, in prima parte tauri, vel ſcorpionis, magnum ac inſperatum leuamen hinc ſentiet. Sunt qui eius radicem in vino maceratam peſte infectis propinent ad ſudorem eliciendum. Quod valde periculoſum puto, ſi febricitent: ſin contrà, oportunum, modò vires conſtent. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Aqua ſtillatitia ex floribus tiliæ, epilepticis pueris mirandum in modum confert, quocunque modo miniſtretur. Sunt qui ei ſocient viſcum quercinum, ſucceſſu admodum fœlici & optato. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Diſſectis ante plenilunium pullis hirundinum ex prima fœtura, duo lapilli reperiuntur in illorum ventriculis, quorũm vnus concolor, alter verò diſcolor habetur. Hi priuſquam terram attigerint, ſi in buculæ, aut cerui aluta includantur, & brachio & collo aptentur, comitiales ſanabunt, nedum iuuabunt. Ex relatione cuiuſdam Itali, qui ſe id expertum fuiſſe, mihi aſſerebat. *Mizal.*

Ad epilepſiam.

Cùm primum infantes ex vtero prodeũt, ſi priuſquam aliquid guſtent, coralij ſcrupulum dimidium diligenter tritum cum lacte nutritio hauſerint, nũquam epilepſiam incurrent. *Arnoldus Villanouanus.*

Ad epilepſiam.

Accenſus vtrislibet ceruorum cornibus, odore illorum fugantem ſerpentes, & comitiales deprehenduntur morbi. Idem etiam pręſtat lapis gagates incenſus, ſuffitu ſuo: ſed ne odor diſpergatur, ſtragulis circundari debet quiſquis eſt. Nam tum, ſi epilepſiæ eſt obnoxius, cadet. *Dioſcor. Galen. Plinius, Apuleius, & alij.*

Ad epilepſiam.

Orbiculi è viſco querno, vulgari filo transfixi, idem præſtant in amoliendа & præcauenda epilepſia, quod pœoniæ maſculæ radix, àut ſmaragdus è collo pendens. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Addunt magiæ naturalis profeſſores verbenā Sole per Arietem ſpaciāte collectam, & granis pœoniæ ſociatam, tritam, & ex vino albo percolato hauſtam, epilepticos miraculo quodam ſanare. Res me dictante, multis experta, quam ex vetuſtiſſimo libro de herbis ſeptem planetarum, Hermeti aſcripto, fideliter decerpſi. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Addit Conradus Geſnerus, ſe os illud, quod coronalem ſuturam deſcribit, epilepticis exhibuiſſe, & optimè ceſſiſſe. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Fel teſtudinis naribus epileptici illitum in morbi paroxyſmo, proſtratos ſtatim erigere facit. Sunt qui ad ferocem hunc morbum expugnandum, tres clauos in vigilia natalis B. Ioh. Bapt. fabricatos, defigant in loco vbi epilepticus ceciderit, idque tam profundè, vt non appareant, nuncupato, dum id fit, patientis nomine. Quod pro certo mihi traditum eſt. *Idem.*

Ad comitialem.

Vngula Alcis magna vi pollet aduerſus comitialē morbum. Nam eius particula annulo incluſa, & digito, qui proximus eſt minimo, ita commiſſa, vt in palmam cōuertatur: collapſos in ipſo paroxyſmo plurimùm recreat, & confeſtim excitat. Idem efficit portiuncula eiuſdem nuda & manui in pugnum complicatæ inſerta: repentè enim morbum expellit, & proſtratos erigit. Quod vno & altero experimento ſe probaſſe tradit Lemnius. Nos portiunculа eiuſdem in aurem ſiniſtram miſſa, & aliquandiu veluti ſcalpendo mota, idipſum feliciter experti ſumus in verè epile-

epileptico; idque miraculi loco habitum eſt. Ioh. Agric. Ammonius, idem effici tradit ſuſpenſa vel geſtata particula eiuſdem vngulæ, modò cutim attingat. Quod etiam amuletum ad præcautionem morbi plurimùm valere certus ſum. Audio etiam ramenta, vel ſcobem aduerſus eandem noxam in Polonia propinari. Cæterùm eligenda eſt vngula dextri pedis poſterioris, cauendumque ab impoſtoribus, qui bubulas pro alcinis vendunt. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam puluis optimus.

Rec. Gentianæ
Pœoniæ
Antimonij cum vrina præparati ſing. ana vnc. iij.
Cranij hominis
Moſchi gr. iij.

Fiat puluis, quo vtatur drach. j. ſingulis diebus. *Roſcel.*

Ad epilepſiam.

Dicitur quoque, quòd ſi radix pœoniæ cum caſtoreo & litura pannorum menſtruoſorum detur patienti, ſanari morbum comitialem. *Cornelius Agrippa.*

Ad epilepſiam.

Sic & è nido hirundinum lapillus collectus recreare confeſtim dicitur comitiales: & alligatus perpetuò tueri, potiſſimè ſi ſanguini vel cordi hirundinum fuerit inuolutus. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Aqua diſtillationis ceraſorum non multò antè ex arbore decerptorum, vi ignis mediocris excepta, ſi in os epileptici infundatur quoties eum paroxyſmo laborare contigerit, inhibetur impetus morbi violentiſſimi. Res precioſa, & ſæpenumero probata à Ioanne Manardo Ferrarienſi Medico præſtantiſſimo. *Mizald.*

Epilepſiæ remedium.

Hac ratione radicem pœoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepſiæ minas ſuſpendimus. *Vuierus.*

Medicamentum Regis Daniæ contra morbum caducum.

Rec. Cranium ſiue caluariam hominis præſertim furis ſuſpenſi, nulliusque morbi interuentu mortui (nam huic plus efficaciæ, quàm reliquis, tribuunt) hanc caluariam in craticula toſtã ad puluerem redigito. Deinde accipito tria grana Pœoniæ, atq; hæc cum vna drachma prædicti pul-

ueris, & aquæ Lauendulæ ad quantitatis vnius cochleâris ægroto tempore matutino exhibeto. Poſtero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc puluerem ieiuno ſtomacho, ac tres continuos dies domi ſe continebit, pauco potu, & cibis leuis ac facilis digeſtionis vtetur, vt ſunt oua. Non abs re etiam fuerit, vt ægrotus poſtea ſingulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ Lauendulæ exhauriat. Os beſtiæ vnicornis etiam contrà hoc morbi genus conducit. *Rantzouius.*

Ad Paroxyſmum epilepticum.

Orpheus & Archelaus tradunt, Plinio autore, morbò comitiali lapſos confeſtim liberari à conuulſione, ſi in paroxyſmo eorum labra humano ſanguine irrigata fuerint, aut pollices pedum fortiter puncti & vellicati. *Mizald.*

Ad Comitiales.

Comitialibus morbis (nam nulli alij magis debentur auxilia illa, quæ Phyſica vocantur) Alexander ſcripſit, pinguedinem chamæleontis in oleo decocti, ventreque ac dorſi ſpina inunctis adeò prodeſſe, vt à morbo ſtatim ſurgant, & poſt ſeptimam inunctionem liberentur. Nicolaus prodidit inſuſurrando in dextram aurem illud. Oremus præceptis ſalutaribus moniti: adiecta dominica oratione poſt completam ſupplicationem antequam abſoluantur hæc ambo, ægrum à morbo ſurgere: vel forſan quandoq; ita contigit, vel ſuſurrus ille in eam aurem prodeſt, vel cùm à flatu fiat, vt multi Medici credunt, interim ille conſumitur. Rinaldus magis ad rem: cùm Luna Ioui iuncta eſt, dato patienti tribus diebus maceris, Pæoniæ ſeminū; & radicis dimidium drachmæ foliorum Gariophilatæ, & primulæ veris (quæ eſt bellis) drach. vnam, teratur, ac partiatur. ~~*Cardanus de Varietate.*~~

Contra epilepſiam.

Et dicitur, quòd ſi fiat annulus ex albis vngulis aſini, qui induit ipſum epilepticus, non patitur epilepſiam. *Albertus.*

Comitialis morbi præcantatio.

~~Annulum dicunt, quem ego vidi, ſi cōficias argenteum hoc modo intus ſcriptū. † Dabi † Habi † Haber † Hebr †, ne comitiali morbo laborantes cadant, prohibebit, in digito poſitus. *Cardanus.*~~

Conuulſionis à flatu remedium.

Nodos ligneos è viſco, quæ quercui adnaſcitur, id genus

ius conuulſionis ſanare, quod à flatu fit, noſtri Gramphũ vocant. Debet ſuperponi loco patienti, vt ſtatim diffugiat: pingui ſucco tenuique præditum eſt id lignum, aut occulta ratione. *Cardanus.*

Ad melancholiam.

Melancholiam non parum iuuat, corpus vrticis perfricare. *Cardanus.*

Ad metum & phantaſmata.

Qui vrticam in manu habuerit, cum pentaphyllo, ſecurus erit ab omni phantaſmate & metu. *Mizald.*

Ad hydrophobiam.

Hydrophobi qui ex canis rabidi morſu aquam appetunt, & eandem reformidant, ſi inopinato ſubitoque impulſu aquis mergantur, metus metu diſcutitur, & tali ſymptomate liberatur. *Lemnius.*

Ad hydrophobiam.

Refert Aetius, quòd ſi coagulum catuli ſemel tantum ex aceto ederint hydrophobici, ſtatim capiet eos cupiditas potus aquæ, & ob id medicamentum hoc miris laudibus ab eo commendatur. *Mizald.*

Ad ebrietatem.

Ebrietati abſynthium, amygdalę, caules præmanſi conueniunt. *Cardanus.*

Ad ophthalmiam.

Eſt quidam piſcis, ſiue ſerpens maximus nomine ma[illegible] qui ſi eruatur oculus, & alligetur frõti patientis, ophthalmiam ſanare dicitur, piſci verò oculum renaſci: ſed altero illum capi lumine, qui viuentem non dimiſerit. *Corn. Agrip.*

Ad oculorum vitia.

Ad oculorum vitia, vnguem, nebulam, albuginem, & alia, ſequens remedium præſtantiſſimum eſſe mihi narratum eſt. Caput cati omnino nigri in noua olla aduritur, & cineratur, ex eoq; ad læuorem & tenuiſſimum pollinem deducto, nonnihil per tubulum pennæ mundæ, in oculum quotidie ter inſufflatur. Si quis verò ardor, noctu maximè, oculum infeſtet, folia quercus aqua madentia, bina vel terna ſimul oculo ſuperponuntur, & identidem inuertuntur. Dicebat ſecreti huius autor, viſum poſſe reſtitui hoc remedio poſt cæcitatem vnius duntaxat anni, experientiæ proponimus. *Mizald.*

Collyrium præſtantiſſimum contra omnis generis paſſiones oculorum.

Rec. Fœniculi,
Abſynthij,
Apij,
Rutæ,
Stheinvvurtz, vnà cum radicibus,
Euphragiæ,
Saluiæ,
Betonicæ,
Auripigmenti,
Pimpinellæ,
Cardobenedicti, ſingulorum an. partes æquales.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa miſce, ac vrinam pueri infunde, deinde

Rec. granor. Piperis triti num. xiiij.
Mellis cochlearia duo,
Caphuræ drach j.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa, per linteum exprime, & colaturã, ſeu ſuccum in vitreo vaſe conſerua ac inde ſingulis diebus veſperi & manè guttã vnam in oculum pacientis inſtilla. Animaduertẽdum tamen eſt, quòd hæc aqua per ſpacium ix. dierum Soli eſt exponenda, & deſtillanda, antequam in vſum transferatur. *Henr. Ranz.*

Ad narium fœtorem.

Rec. Xyloaloes crudi,
Roſarum,
Caryophyllorum, ſingulor. ana vnc. ij.
Spicæ,
Calami aromatici,
Mirrhæ,
Calamenthi, ſing. ana drach. j.

Confice cum bono vino antiquo aromatico, addendo moſchi grana vj. fac pilulas quantitate ciceris, & diſſoluatur vna pro vice cũ oleo nardino, & ſtilletur in nares, aut imponatur cum tenta, facta prius collutione cum vino odorifero. *Alex.*

Ad narium obſtructionem.

Rec. Succi betæ,
Succi maioranæ ana vnc. j.
Olei amygdalarum amararum drach. j.

Miſce, & per nares attrahantur. *Fioranantus.*

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Sanguis ex quacunq; parte corporis immodicè fluens ilicò ſiſtitur, ſi ſubtili & raro bombace inuolutum ſtercus ſuillum adhuc calens, in nares, pudendum muliebre, aut locum alium ſanguine manantem intrudatur. Quod ruſticis potiùs quàm aulicis ſcriptum erit, vt ſimiles habeāt labra lactucas. *Mizaldus.*

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Si ſanguis fluat è naribus, conſtricto eiuſdem partis digito perſæpe ſiſtitur. Alij in fronte patientis ex illius ſanguine ſcribunt CONSVMMATVM eſt. ~~*Card.*~~

~~*Sanguis vt cohibeatur, præcantatio.*~~

Si~~c mihi contigit, vt aliquando præciſo labio ſanguis nulla arte poſſet cohiberi, tum maximè quia comedebam, ſalem impoſueram; perſtrinxeram, nihil proficiebat, præcantatione vſus ſum illa, quæ à paſſione Domini ſumta eſt, & ilicò me admirante ceſſauit, neq; loquente, nec comedente apparuit ſanguis, etſi locus egregiè tum doleret, & vulnus appareret. Miraberis; neſcio ego an fides, an verba profuerint. verba hæc ſunt, SANGVIS MANE IN TE, SICVT FECIT CHRISTVS IN SE. SANGVIS MANE IN TVA VENA, SICVT CHRISTVS IN SVA POENA. SANGVIS MANE FIXVS, SICVT CHRISTVS QVANDO FVIT CRVCIFIXVS, ter repete. *Cardanus.*~~

Ad ſurditatem.

Rec. Axungiæ canis,
Succi abſynthij,
Olei veteris, ſingul. ana q. ſ.
Miſce & in aures inſtilla. *Sextus Platonicus.*

Ad ſurditatem optimum.

Rec Saluiæ,
Maioranæ,
Flor. roriſmarini,
Hyſſopi,
Arthemiſiæ,
Mentaſtri,
Calamenti,
Chamomillæ,
Millefolij,
Hypericonis,

Abrotani,

Saturegiæ, ſingul. ana M. j.

Coquantur in aqua, in olla vitreata, ſupra quã aures collocentur ita, vt fumus ingredi poſſit, maſticando rem aliquam, vt fabas, cõtinuò vt pori melius aperiantur, & tandiu, donec decoctum frigeſcat. Quo facto ſumito oleum colocynthidis, & vnam vel alteram guttam inſtilla, mox bombace in dicto oleo imbuta, obſtrue: demum aliquãtum ſupradictarum herbarum ſuprà ponito, ſomni tempore. Iteretur ſingulis diebus, & perfectè ſanabitur. *Roſc.*

Ad dentium dolorem & ſtuporem.

Dentium ſtuporem, quem Græci αἱμωδίαν vocant, portulaca manſa diſſoluit, Aphroſideo teſte. Quod etiã præſtat ſalis defricatio, vel quippiam recentis caſei ouilli dẽtibus ſtupefactis attritum. Addo quod in ὀδονταλγία, ſeu dentium dolore, nullum præſentius inuenias remedium emplaſtello facto ex pice vulgari, aut reſina liquefacta cum puluere aluminis, & nucis quam gallam nuncupãt, modò arteriæ temporali paulò ſupra dentem excruciatũ calidum apponatur, & ibidẽ pernoctare ſinatur, vel dies aliquot geſtetur. Sed id maximè locum habet in exſcarificatione dentium maxillarium, & ſuperioris ordinis. Experto, vt dicunt, crede Roberto. *Mizaldus.*

Dentium dolor mirè ſedatus.

Nuper dolor acerrimus duos vltimos maxillæ ſiniſtræ ſuperiores dentes vexabat: vnde conſenſu quodã & alios omnes ſuperiores eius partis dentes affligebat, & maxillam totam adeò, vt os excuti videretur: tum etiã oculum & aurem, & naſi partem, eandem vehementer vrgebat, nec vllo auxilio abſcedebat, ſed intermittens quandoque reuertebatur. Dextera manu dentes apprehendebam, diſtrahebam, nihil proficiebam. Tandem caſu aliquo inueni, quòd vbi ſiniſtra manu leuiter apprehendiſſem dentẽ, qui magis vexabat, ita vt pollice partem exteriorem, indice interiorem comprehenderem, ſtatim non ſolùm dolor illius dentis, ſed & totius partis ſedabatur. Illud verò mirabilius, quòd quantò leuius tãgebam, tantò celeriùs ac perfectiùs dolor ſedabatur. Fiebat autem ſedatio hæc confeſtim: & hoc cùm rediret dolor, ſæpius pluſquam vicies ſum expertus, donec ſic ſpontè abſceſſit, & liberatus ſum. *Cardanus.*

Ad dentium ſtuporem.

Dentibus, qui ſtupore obtorpeſcunt ab eſu acidorum, auſterorum, vel frigidorum, portulaca manſa remedio eſſe ſolet, ignibusq; ſacris auxiliatur, ac Veneris impetus & ſomnia frangit, &c. *Mizald. Horto medico.*

Ad dentium dolores.

~~Dente talpæ viuæ exempto ea demiſſa ſanari dentium dolores, inquit [illegible]~~

Ad dentium dolorem.

Dentium dolori prodeſt plerunque, ſi dentes coxarum oſſibus bufonis tangantur: antipathia enim eſt. ~~*Cardanus.*~~

Ad dolorem dentium.

Rec. Ligni guaiaci M. j.
Aquæ ardentis q. ſ.
Miſce, & in ore contineatur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad dentium dolorem.

Rec Piperis longi,
Maſtiçis,
Origani,
Saturegiæ,
Xylobalſami,
Pyrethri, ſingul. an. vnc. ß.
Trita in vnc. j. aquæ vitæ infundātur. De hac aqua parum in dentem ſtilla. *Roſcellus.*

Ad anginam.

Adeò eſt ſalutaris humanus ſanguis, vt elephantiaſi cōſpurcati ſolea in balneis ex illo tēperauerint, & Orpheus atq; Archelaus illitu eius anginam curari tradiderunt.

Ad anginam.

Cataplaſma ex puluere combuſtarum hirundinum, & nidi earundem, efficaciter prodeſt diſcutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ. *Mizaldus.*

Squinantiæ remedium.

Squinantieis bufo ſeu rubeta cocta, & pro emplaſtro impoſita adeò prodeſt, vt quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accenſæ fuerant, liberauerim. Crederim & filum, quo ſuſpenſa interierit, poſſe conferre. ~~*Cardanus.*~~

Ad ſtrumas.

Pedes omnes magnę rubetæ, ab ea viuēte abſciſſi, dum Luna vacua ad coniunctionem properat, colloq; ſtrumas

patientis ſuſpenſi adeò conferunt, vt perſæpe etiam morbo patientem liberent. *Cardanus.*

Ad columellam ſuffocantem.

Si contigerit à deſtillatione columellam in gutture laxari, ſuccus crudæ braſſicæ ſummo capiti admotus, illam in ſublimem oris partem reuocabit, ſolitumq; locum repetere coget: quod naturæ arcanis & ſecretis adſcribendum eſt. *Mizald. Horto medico.*

Ad columellæ inflammationem.

Excrementum pueri aridum cum melle Attico tritum præſtantiſſimum eſt remedium ad columellæ inflammationes, quæ ſuffocationem minantur. Sed puer ille paſcēdus eſt biduò lupinis cum optimo pane ſatis fermentato & ſalito: eique vinum vetus bibendum mediocriter dandum, vt quàm optimè concoquat. Tertio die ſumtum excrementum deſiccandum eſt, &, quo dictum eſt, modo vſurpandum. Gallinarum & perdicum caro in iure elixa poſſet exhiberi, niſi excrementum magis fœtidum redderet. Hoc Galeni ſecretum eſt, à quopiam precibus magnis impetratum, vt ipſe ſcribit.

Ad infantulorum ſiriaſin.

Vrticæ in mortario contuſæ, addito momēto vnguenti populeonis, arterijs temporum, ac metacarpij applicantur: remedio præſtantiſſimo ad extinguendum ardorem ſiriaſis infantulorum, plus minus biduo, modò ſingulis quaternis horis innouentur. *Langius.*

Infans vt non ſternutet.

In domo, in qua ciconiæ pennæ fuerint infantem non ſternutaturum, inquit Aetius.

Ad animi defectum.

Animi defectu collapſi eriguntur vellicato articulo digiti annularis, ſeu medij: nec non attritu auri ad eundem cum croci momento: per hunc enim vis quædam refocillatrix ad cor vitæ fontem dimanat. *Lemnius.*

DE MORBIS PECTORIS.

Ad tuſſim puerorum.

Dicit Tabarienſis, quòd ſi ſuſpenditur lapis ſpongię in collo pueri, qui tuſſit tuſſi vehementi, ſedatur tuſſis eius: & quando intromittitur in caput aſini, aut anum ſcarabeus, ſincopizat, & non vertitur, donec extrahatur ab eo. *Albertus.*

Ad difficultatem ſpirandi.

Clauenzanus adoleſcens, nomine Iacobus, qui iam per ſeptem annos ſpirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis ſæuisque acceſſionibus, deſperatus ab alijs Medicis, à me in duobus menſibus planè ſanatus eſt, factusque pinguis: ſed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, ſuperimpoſito ſuturę coronali, vna die fermè libras duas aquę detraxi, inde ſequentibus diebus idem actum eſt. ſed non tanta defluxit aqua: ſicque liberatus eſt. Exiſtimo cantharides idem poſſe, quod anacardi mel, & euphorbiũ etiam. Miſcebam etiam elateri granum vnum vncijs tribus lactis, iubebamq; eo tanquam erchino vti: & conduxit multũ, atquæ hæc omnia prius præpurgato corpore cum catapotijs: ſiccatoq; victu tenui, ſed humido tamen, parumq; alente, tum decocto indici ligni pro potu exhibito. ~~*Cardanus de Curationibus admirandis.*~~

Ad pleuritidem.

Scobis, vel raſuræ dentis apri vncia ſemis in pollinem redacta, & cum aqua hordei, vel eicerum rubrorum, aut decocto pectorali à pleuritico hauſta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat. *Mizaldus.*

Optimum facillimumque remedium ad pleuritidem, quo, vt alios taceam, fabrum quendam ſemimortuum, duobus diebus mirabiliter præſanauimus.

Accipe pomum odoratum, & flauum, ab interioribus nempe ſeminibus mundatum, atq; olibano eum impleto: deinde operculo eius ſuperaddito, ſub cineribus calidis coquito, donec perfectè, & abſque vſtione coquatur. Hoc pomum in quatuor partes ſecato, ægroq; ad comedendum præbeto. Quod cùm ritè factum fuerit, ſtatim aperietur apoſtema, tum apoſtematis pus expuetur, & ſic æger liberabitur. Quoniam faber quidam, cuius dentes iam erant clauſi, vt inſtrumẽto aliquo, pro inijciendo pomo aperire conaremur: qui cùm iniecto pomo per ſemihoram quieuiſſet, ſtatim magnam puris copiam expuit, deinde dormiuit, cibum petijt, ſanusq;, Dei auxilio, euaſit. *Alex. pedem.*

Ad pleuritidem.

Limatura, ſeu puluis dentium maiorum apri, detur in cochleari cum oleo lini. *Octauius Landus.*

Ad pleuritidem vnguentum.

Rec. Olei roſati vnc.vj.
 Terebinthinæ ana vnc.j.
 Sulphuris tenuiſſ. triti ana vnc.j.
 Millepedum contuſ.an.vnc.j.

Coquantur omnia ſimul per horam vnam, deinde coletur oleum, quo affecta pars inungatur. *Roſcellus.*

Ad empyicos

Si quis pleuriticus, empyicus, vel ſuppuratus ſcrupulũ pulueris ſeminum vrticæ cum ſyrupo violaceo, aut alio quopiam ex ijs. quos pectorales vocant, paulatim, & veluti lambendo deglutiuerit, viſcoſum humorem ac tenacem nullo negotio expectorabit. Secretum cuiuſdam nõ vulgaris Medici Pariſienſis.

Ad pthiſim aqua optima.

Rec. Tuſſilaginis,
 Limaciarum purgatarum,
 Hyſſopi,
 Capilli Veneris,
 Conſolidæ maioris, ſing. ana q.ſ.

Ponantur in cucurbitam plumbeam, & in balneo Mariæ deſtillentur, de qua ſumat patiens ſingulis diebus in aurora poculum vnum, ſtomacho ieiuno. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. ſulphuris ſublimati, & ſuper lapide porphirio cũ aqua roſarum in tenuiſſimũ pollinẽ triti, quantum ſufficit. Conſeruę roſarum quantum ſatis eſt ad cõficiendum electuarium. Doſis vnc.ß. ieiuno ſtomacho. *Innominatus.*

Ad phtiſim electuarium optimum.

Rec. herbæ Pulmonariæ,
 Roriſmarini,
 Betonicæ,
 Capilli Veneris, ſingul. ana drac.ij.
 Mellis deſpumati lib.j.
 Conſolidæ minoris vnc.viij.
 Tuſſilaginis vnc.j.
 Violarum drach.j. Miſceantur, & fiat electuarium ſecundum artem. *Roſcellus.*

Ad phthiſim remedium probatum & facile.

Accipe Tuſſilaginis,
 Lardi porcini benè contuſi ana quantum ſatis eſt,
Quorum recentium num.j.

Miſce

Miſce & coque pro placēta, qua cum per nouem dies manè vſus fuerit æger, effectum admiratione dignum videre licebit. Valet etiam ad impinguanda corpora macilenta. *Alexius.*

Ad phthoen.

Sanaui neptē adoleſcentulam à Pontificis libellis (Datarium vocant) Franciſci Alciati, poſtquam velut phthoe peſſima laborantem ipſe ego pro deplorata reliqueram, aderat febris vehemens, ſpirandi difficultas, maxima tuſſis, puris ſputum copioſum. itaque cùm cætera præſidia non valerēt, iuſſi vt ſola ptiſana pro cibo vteretur, aquaq; cum ſaccharo confecta: acciperet autē ſingulo mane vnc. iiij. decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei cum drach ij. ſacchari, conualuitq; perfectè, & ſanata eſt: hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ ſanitati reſtituti ſunt: erat autem illa, filia vnius, qui ex phthoe vera obierat. *Cardanus.*

Ad empyema & phtyſim.

Ex peſſimo empyemate, à Medicis egregijs derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum: nam neminem illo gratiorem expertus ſum. Erat autem à libellis Don Alfonſi Pezoni, regij quæſtoris, Hunc itaque febre, tuſſi aſſidua, ſputo ſanici, difficultatę ſpirandi laborantem, miris modis curare aggreſſus ſum, anno abhinc 4. coactuſq; ſum ſanguinem mittere, quod magis periculum, etiam morbum vererer, inde teſtudinum vſu, & ſyrupo etiam ex illis confecto, exquiſitaque victus ratione: in qua alij Medici non obſeruanda peccauerant, carnes & oua concedentes. tandem eum liberaui ſic, vt vxorem duxerit: & nunc etiam ſanus, mei memor viuat. Vſus autem ſum in eo deſtillatis aquis, cuiuſmodi ſuprà docui: tum decocto ligno Indico, cum humectantibus & expectorantibus, melle ſiquidem, altheæ, & ſymphiti radice, ſcabioſa, glyciriza: folijſq; longæ ariſtolochiæ. *Card.*

Anhelosis bonum remedium.

Ozymi ſuccus ex ſemiuncia epotus cum dimidio croci ſcrupulo, mirum in modum confert anheloſis, ac ſuſpirioſis. *Idem.*

Ad interna vulnera.

Si quis internè vulneratus decoctum radicis cariophyllatæ biberit, ſanabitur. Et ſi externa vulnera eodem colluuntur decocto, ſummoperè iuuabuntur. Valet prętcrea

ad lateris & pectoris dolores, nec non ad internas crudi- tates diſcutiendas. *Mizald.*

DE MORBIS VENTRIS.

Ad dolores ſtomachi, & appetitum conciliandum.

Cochlear pulueris electri, ſeu ambari albi ex vino, vel brodio ſumatur. *Ex Reuerendiß. Nuncio prothonotario Biglia Mediolanenſi.*

Ad dolorem colicum, & apoſtemata interna.

Os caluariæ hominis radatur, vel limetur in ea parte, in qua commiſſura in ſincipite eſt, in ſuperiore velut crux: ex eo puluere cum brodio, vel aqua aut vino, ſi deſit febris, detur ægroto drac.j. vel ſemidrach. in hauſtu, mouet vomitus vehementes, & ſedes: propterea dandus eſt, antequam vires ægroti omninò labefactentur. *Idem.*

Ad os ventriculi corroborandum, & conſtringendum.

Rec. pul. Coriandri præparati vnc.j.
Pul. Aniſi vnc.ß.
Pul. Coralliorum rubeorum,
Pul. Cinnamomi ana drach.ß.
Pul. Conſeruæ roſaceæ exiccatæ vnc.v.
Fiat puluis, quo vtatur à cibo cochlearis menſuram. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad ventriculum corroborandum.

Rec. Spec. diarrod. ablatis drach.iij.
Pul. trium ſandalorum drach.ij.
Pul. corticis citri ſicci ſcrup.v.
Aromat. roſ. drach.j.ß.
Sem. iv. frig. maior. ana vnc.ß.
Syrupi de pomis vnc.j.
Saccari albiſſ. q.ſ.
Fiant tabulæ, ſingulæ duarum drach. pondere, ex quibus vnam quotidie ſumito duabus ante prandium horis, adiectis adianthi conſeruę ſcilicet roriſmarini vnc.ß. myrobol. chebuli vnc.ij. *Vincent. Laur.*

Medicamentum contra ardorem ſtomachi, quem Germani den Sod *vocant.*

Rec. vetus ſaccarum roſar. & lapides Cancrorum quos cōtuſos & in puluerem redactos ſaccaro roſar. inſperge, adde

adde paululum de bolo armeno. Miſce hæc omnia ſimul. Obſeruetur tamen vt lapides Cancrorum dimidiam ſaccari partem quantitate ſua adæquent. *Ranzouius.*

Aliud.

Rec. ſeſquiunc. cretæ,

Tres nuces muſcatas, ſiue myriſticas,

Seſquiunc. ſaccari electiſſ. quod ex Inſulis Canarijs aduehitur. Fiat puluis. *Ranzouius.*

Ad pituitam ex ventriculo diſcutiendam.

Recipe caricarum pinguium per ſetaceum expreſſarum vnc. vj.

Medullæ Cartami vnc. j. ß.

Rhabarbari electi drach. iij. ß.

Cariophyllor.

Cinnamomi.

Nucis moſcatæ ſing. drach. j.

Miſce omnia ſimul, & cum ſirupo de corticibus citri, fiat ſolidioris formæ electuarium: vtatur vnc. ß. bis in ſeptimana, horis tribus ante prandium. *D. Lepor. Dal.*

Elect pro stomacho

Ad nauſeam à mari.

Abſynthium & pulegium tere cũ oleo & aceto, & nares interiùs frequenter frica. Idem facit ſemen apij cùm bibitum fuerit: prohibet enim nauſeam, ne commoueatur, & ſudabit eam cùm commouebitur, & abſynthium ſimiliter faciet. *Alex. Pedemontanus.*

Ad colicam.

Radix hyoſciami albi, quando ſuſpenditur ſuper patientem colicam, confert ei. *Ariſtot.*

Ad colicam.

Dixit Alexander, quando accipitur aliquid de vmbilico infantis, qui egreditur, ſi inciditur, & ponitur ſub lapide annuli de argẽto, vel auro, tunc ei, qui neſcit eum, non aduenit colica paſſio penitus. *Albertus.*

Colico cruciatui remedium.

Animalium calcanei combuſti ſummè pollent aduerſus colicos cruciatus, vt ſcribit Rhaſis.

Ad idem.

Sperma ceti humidum & recens, cõfert ad colicos cruciatus, & omnes interraneos dolores, cum alijs, quæ flatus diſſipent, exhibitum. Sed cauendum, ne quis eo vetere vtatur, aut nimio vſu eo aſſueſcat: nam alioquin periculoſum eſt. *Ex quodam Medico Germano.*

Ad idem.

Noui, qui bubulum ſtercus aridum in iuſculo ignarus bibit, & à colico dolore ſtatim euaſit. Audiui etiam à viris fide dignis, non paucos ruſticos eiuſdem potu liberatos. Quidam non ipſum excrementum, ſed expreſſum inde ſuccum bibunt, & melius habent. ~~Geſner~~

Ad idem.

Corculum galeritæ femori adalligatum, ſummè prodeſt aduerſus colicum cruciatum. Nec defuerunt qui illud recens eam in rem etiam deuorarint optato ſucceſſu. *Ex quodam Hiſpano.*

Colicis doloribus experimentum optimum.

Si iuuenem ceruorum tenerrima cornua, dum adhuc ſanguinoſa cuticula operiuntur, in taleolas ſcindantur, & fictili nouo diligenter operculato torrefacienda clibano committantur, factus ex iis puluis, addito pipere & mirrha coli cruciatibus cum vino generoſo mirificè confert. *Scribon. Largus.*

Ad colicam.

Oſſiculum hominis quodcunque appenſum, vt carnem attingat, doloribus ventris, qui certa periodo repetunt, prodeſſe exiſtimatur. *Mizaldus.*

Ad eandem.

Illud certum eſt, lupi ſtercus, inteſtina, corium comeſta, vel etiam ſolùm geſtata, colicam tollere: confirmant enim inteſtinum illud. ~~Cardanus.~~

Ad colicam.

Vmbilicus infantis, qui præciſus eſt, dum naſcitur, in argenteo annulo geſtatus, vt carnem tangeret, multis me vidente profuit coli doloribus paratis, vt hoc præſidio integra valetudine per multos annos fruerentur: forſan illis profuit fides: nam omnibus contingere hoc minimè credendum eſt. *Idem.*

~~*Ad ventris tormenta.*~~

~~Tradunt in torminib. anate viua appoſita ventri tranſire morbum, anatemq; emori. *Cornel. Agrippa.*~~

Ad colicos & nephriticos cruciatus.

Recipe acerrimi raphani vnc.j.

Oſſium meſpilor. drach.ij.

Blandè conquaſſata macerentur horis octo in vini albi generoſi vnciis quatuor, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in egreſſu lectus & eiuſdem ingreſſu: ita

ſu: itereturque potio, ſi opus fuerit doſim eius augendo, vel minuendo pro corporum & ætatum modulo. Non deerunt, qui pro tam ſalutari munere mihi ſummam ſint habituri gratiam. *Mizaldus.*

Oleum ad vermes.

Rec. Amygdalarum amararum
Sem. Perſicorum
Allij
Lumbricorum terreſtrium ſing. an. lib. j.
Gentianæ M. j.
Dictamni albi
Radices fraxini
Rad. graminis
Rad. imperatoriæ
Rad. pœoniæ Croci
Calami aromatici
Cariophyllorum
Aloes hepaticæ
Galbani Colocynthidis
Zingiberis
Nucis moſchatæ
Cinnamomi
Piperis nigri
Piperis longi
Carpobalſami
Olibani, ſingul. an. vnc. iv.
Corall. rubrorum vnc. iv.
Theriacæ lib. j.
Menthæ Abſynthij
Abrotani Centauriæ minoris
Fol. perſici
Herbarum porri
Pulegij Plantaginis
Rutæ Marrubij
Apij Saluiæ — ana M. j.
Anethi Camedryos
Maioranæ
Roriſmarini
Betonicæ
Foliorum lauri
Corticum mal. aurantiorum
Cort. mali granati ſing.

Sem.apij
Sem.portulacæ
Sem.raphani
Sem.caulium
Sem.plantaginis
Sem.porri
Sem.centauriæ minoris
Sem.mal.cotoneorum
Sem.fœniculi
Sem.petroſelini ſingul. } ana lib.ß.
Lupinorum
Baccarum lauri
Phaſeoli rubri ſingul.ana lib.j.
Cornu cerui vnc.vj.
Fellis taurini lib.j.
Aceti albi lib.j.
Olei maſtichini
Laurini
Nardani ſingul.ana lib.j.
Olei communis veteris lib.xiv.

Trituranda,triturentur:contundenda,contundantur,miſceantur, & ponantur in loco calido per dies quindecim: deinde coquantur vſque ad tertiæ partis conſumtionem: demum coletur, & ſeruetur oleum ad vſum. Quo ſi vti voles,tempora,nares, pulſus manuum,orificium ventriculi,vmbilicum inungito, iterando inunctiones aliquoties, videlicet ſingulis duabus horis. *Roſcellus.*

Ad vermes electuarium.

Rec. ſeminis cinæ vnc.j.
Dictamni albi vnc.ij.ß.
Croci drach.ß.
Mellis colati lib.ij.vel q.ſ.
Fiat electuarium. Doſis vnc.ß. *Roſcellus.*

Ad vermes.

adu[illegible] op[illegible]

Nihil efficacius ad exigenda ventris interranea,& lumbricos eijciendos,exiccatis in tegula ignita vermibus,exhibitoq; illorum puluiſculo verminantibus pueris. Nam confeſtim reliquos corpori inhęrentes excludit. *Lemnius.*

Aliud.

Experimento probatum habeo, puerorum lumbricos vuarum paſſarum eſu expugnari, ſi ieiunis abſq; vllo alio edulio illas exhibeas. Nam vt,amarulenta, ita dulcia affluenter

ﬂuenter hauſta, vermibus ſunt inimica: diſtendi enim, ac rumpi illos contingit, ſuauioris edulij copia. *Lemnius.*

Ad dyſenteriam.

Rec. coaguli leporis
Sanguinis leporini, ſingul. ana qu. ſatis eſt.
Miſce & da patienti. Omnia enim alui profluuia compeſcit. *Alexius & Mizaldus.*

Aliud.

Multi dyſenterias exitialiter graſſantes curauerunt hauſto decocto Indicis alteæ ex vino, ſi quidem febris aberat: vel plantaginis, hordeíve, ſi præſens erat. Id fuiſſe inter arcana doctiſſimi cuiuſdam Hiſpani Medici, pro certo accepi.

Ad dyſenteriam.

Dyſenterias, & alias ventris profluies quantumuis effrenes compeſcunt. Oſſa humana ad læuorem puluerata, & ex vino rubro ſubauſtero ſumta. *Mizaldus.*

Ad fluxum hepaticum.

Docet Rhaſis hepata anatum proprietatem habere ſiſtendi fluxum, qui ex debilitate hepatis naſcitur.

Ad ictericiam.

Iuſculum ex decoctione fragariæ herbæ cum ſua radice, ab icterico ieiuno dies aliquot hauſtum, illum perfectè ſanat. Secretum hoc cuiuſdam eſt monachi, ex quo ingentes pecunias corradebat.

Ad aquas hydropicorum.

Puluis Magnetis triobolari pondere epotus ex ſucco fœniculi, hydropicis aquas detrahit. *Mizaldus.*

Ad hydropicorum aquam.

Mirum eſt, quod affirmant, coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe, aqua pleno, in quod dehiſcat ore, aliquot poſt horis vel dieb. lapidem eructat, qui exceptus vaſe, quod ſubiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhauſta aqua liberat. *Hollerius.*

Ad hydropem.

Clyſteria ex decoctione cardui benedicti in vrina, omne genus hydropis curant ſæpius infuſa. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad hydropem.

Rec. Spicænardi Indicæ
Hepatis lupini ſingul. ana drach. ß.
Trita miſceantur cum ſyrupo de abſynthio, fiant pilulæ

Sem.apij
Sem.portulacæ
Sem.raphani
Sem.caulium
Sem.plantaginis
Sem.porri
Sem.centauriæ minoris
Sem.mal.cotoneorum
Sem.fœniculi
Sem.petroſelini ſingul.
} ana lib.ß.

Lupinorum
Baccarum lauri
Phaſeoli rubri ſingul.ana lib.j.
Cornu cerui vnc.vj.
Fellis taurini lib.j.
Aceti albi lib.j.
Olei maſtichini
Laurini
Nardani ſingul.ana lib.j.
Olei communis veteris lib.xiv.

Trituranda,triturentur:contundenda,contundantur,miſceantur, & ponantur in loco calido per dies quindecim: deinde coquantur vſque ad tertiæ partis conſumtionem: demum coletur, & ſeruetur oleum ad vſum. Quo ſi vti voles,tempora,nares, pulſus manuum,orificium ventriculi,vmbilicum inungito, iterando inunctiones aliquoties, videlicet ſingulis duabus horis. *Roſcellus.*

Ad vermes electuarium.

Rec. ſeminis cinæ vnc.j.
Dictamni albi vnc.ij.ß.
Croci drach.ß.
Mellis colati lib.ij.vel q.ſ.
Fiat electuarium. Doſis vnc.ß. *Roſcellus.*

Ad vermes.

Nihil efficacius ad exigenda ventris interranea,& lumbricos eijciendos,exiccatis in tegula ignita vermibus,exhibitoq; illorum puluiſculo verminantibus pueris. Nam confeſtim reliquos corpori inhærentes excludit. *Lemnius.*

Aliud.

Experimento probatum habeo, puerorum lumbricos vuarum paſſarum eſu expugnari, ſi ieiunis abſq; vllo alio edulio illas exhibeas. Nam vt,amarulenta, ita dulcia affluenter

fluenter hauſta, vermibus ſunt inimica: diſtendi enim, ac rumpi illos contingit, ſuauioris edulij copia. *Lemnius.*

Ad dyſenteriam.

Rec. coaguli leporis
Sanguinis leporini, ſingul. ana qu. ſatis eſt.
Miſce & da patienti. Omnia enim alui profluuia compeſcit. *Alexius & Mizaldus.*

Aliud.

Multi dyſenterias exitialiter graſſantes curauerunt hauſto decocto Indicis alteæ ex vino, ſi quidem febris aberat: vel plantaginis, hordeíve, ſi præſens erat. Id fuiſſe inter arcana doctiſſimi cuiuſdam Hiſpani Medici, pro certo accepi.

Ad dyſenteriam.

Dyſenterias, & alias ventris profluuies quantumuis effrenes compeſcunt. Oſſa humana ad læuorem puluerata, & ex vino rubro ſubauſtero ſumta. *Mizaldus.*

Ad fluxum hepaticum.

Docet Rhaſis hepata anatum proprietatem habere ſiſtendi fluxum, qui ex debilitate hepatis naſcitur.

Ad ictericiam.

Iuſculum ex decoctione fragariæ herbæ cum ſua radice, ab icterico ieiuno dies aliquot hauſtum, illum perfectè ſanat. Secretum hoc cuiuſdam eſt monachi, ex quo ingentes pecunias corradebat.

Ad aquas hydropicorum.

Puluis Magnetis triobolari pondere epotus ex ſucco fœniculi, hydropicis aquas detrahit. *Mizaldus.*

Ad hydropicorum aquam.

Mirum eſt, quod affirmant, coluber fluuiatilis funiculo à cauda prælligatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe, aqua pleno, in quod dehiſcat ore, aliquot poſt horis vel dieb. lapidem eructat, qui exceptus vaſe, quod ſubiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhauſta aqua liberat. *Hollerius.*

Ad hydropem.

Clyſteria ex decoctione cardui benedicti in vrina, omne genus hydropis curant ſæpius infuſa. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad hydropem.

Rec. Spicænardi Indicæ
Hepatis lupini ſingul. ana drach. ß.
Trita miſceantur cum ſyrupo de abſynthio, fiant pilulæ

N.18. auro coopertæ. Capiat pilulas iij. ſingulis diebus ſtomacho ieiuno. *Innominatus.*

Ad hydropem.

Rec. Liquoris tartari
Aquæ gentianæ ſing.an.vnc.j.
Spiritus vitrioli gr.iij.
Olei ſulphuris gr.iv.
Aquæ theriacalis
Miſce. Capiat ante ingreſſum laconici, & ſudet. *Innominatus.*

Ad calculum Imp. Max. I I.

Rec. Rhabarbari electi drach.ij.
Galangæ
Granorum paradiſi
Aniſi
Fœniculi
Agarici
Maſticis
Cinnamomi ſing.an.drach.j.
Glycyrhizæ vnc.ß.
Lapidis Iudaici drach.iij.
Mithridati drach.v.
Macis drach.iv.
Caryophillorum drach.ß.
Vini ardentis part.j.
Vini maluatici part.ij.
Ponantur omnia in vitro optimè obturato per dies 14, poſteà deſtillentur. Vtatur bis in hebdomada ad quantitatem cochlearis ſtomacho ieiuno. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad calculum puluis.

Rec. Gummi ceraſorum
Milij Solis ſing.an.drach.ij.
Sem.Petroſeli
Sem Melonum
Sem.Maluæ
Glycyrhizæ raſæ ſing.an.drach.iij.
Sacchari candidi drach.x.
Fiat puluis ſubtiliſſimus. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad lapidem, & phlegma veſicæ.

Rec. Rad.Fœniculi

Reſta

Reſtæ bouis
Chamædryos
Betonicæ
Parietariæ
Florum Cheyri
Roriſmarini
Saluiæ
Baccarum lauri
Iuniperi ſing.an.drach.ß.
Sem.geniſtæ ſcrup.j.
Violariæ
Altheæ
Aniſi ſing.an.ſcrup.j.
Sem.frig.maiorum
Cinnamomi
Nucis moſchatæ ſing.an.drach.j.
Glycyrhizæ raſæ drach.ij.

Fiat puluis ſubtiliſſimus. Doſis ſcrup. j. cum decocto cicerum rub. *D.Bieſius.*

Ad calculum puluis.

Rec. Sem.melonum drach j.ß.
Gummi ceraſorum vnc.ß.
Milij Solis drach ij.
Liquiritiæ raſæ drach.j.ß.
Sacchari candi vnc ij ß.

Miſce & fiat puluis. Doſis vnc. ß. cum brodio cicerum rub. *Iſabella Corteſa*

Ad calculum ſyrupus.

Rec. Saxifragiæ
Milij Solis
Sem.cæraſorum
Gran.alchechengi
Gentianæ
Cicerum rub.
} ana q.ſufficit.

Coquantur in aqua cotoneorum vſq; ad tertię partis conſumtionẽ: deinde coletur, & de colatura accipe lib.j.Mellis optimi lib.j.Aceti vnc.j.coquãtur, deſpumentur, fiatq; ſyrupus, de quo patiẽs quotidie in aurora capiat cochlearium vnum ſtomacho ieiuno. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad calculum balneum optimum.

Recipe Hyſopi, maluæ, petroſelini, parietariæ ana M.j. Seminis lini vnc. ß. ſaxifragiæ M.j. Ponantur in ſacculo

omnia, & in aqua ſufficienti coquantur, & fiat balneum, *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum puluis.

Rec. ſanguinis hircini præparati vnc. ß.
Lapidis Iudaici
Lapidum cancrorum
Sem. perſicorum ſingul. ana drach. j.
Sem. petroſelini drach. ij.
Sem. apij drach. ij.
Fiat puluis ſubtiliſſimus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum.

Rec. Rhabarbari drach. iij.
Granorum iuniperi drach. v.
Corticum caſſiæ vnc. ß.
Aniſi drach. j.
Fœniculi drach. j.
Lapidis Iudaici vnc. ß.
Agarici
Zingiberis
Cinnamomi
Galangæ ſingul. ana drach. j.
Macis ſcrup. ij.
Mithridati drach. ij.
Liquiritiæ raſæ drach. vj.
Vini optimi part. ij.
Vini ardentis part. j.
In vaſe vit. Vtatur bis in menſe cũ cochl. *Ex lib. manuſcr.*

Ad calculum probatum.

Rec. aniſi vnc. iv.
Cumini Romani, in aceto per diem integrum ad Solem infuſi, & reſiccati vnc. iv.
Sem. apij
Sem. petroſelini
Sacchari albiſſimi ſingul. ana vnc. iv.
Fiat puluis ſubtiliſſimus, quo vtatur æger ſtomacho ieiuno ſingulis diebus cochlearium dimidium cum pane toſto, vel brodio ciceris per menſem integrum, curabitur perfectè. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum puluis.

Rec. Rad. enulæ, rad pimpinellæ, ſem. aniſi, ſem. petroſelini, ſem. fœniculi, granorum iuniperi, ſem. ſaxifragiæ albæ an. vnc. ß. Fiat puluis ſubtiliſſimus, quo vtatur cum

vino calido manè ſtomacho ieiuno ſingulo die vltimo plenilunij, hoc eſt vno die ante nouilunium. *Ex libro manuſcripto.*

Ad calculos.

Braſauolus vim incredibilem tribuit pulueri meſpilorum ad deturbãdos è renibus calculos, & ciendas vrinas.

Ad calculum probatum.

Raphani in ſalis cumulos & ſalinas proiecti, vel conſepulti, in aqueam ſalſuginem maſſam totam deliqueſcere ac reſolui cogunt. Ex quo multi aduerſus calculum & tophos arenaceos in corpore cõcretos, aquam ex corticibus, vel toto corpore raphanorum expreſſam cum vino albo, & puluere terebinthinæ ex aduſtione, vel reſiccatione ad Solem ſalubriter & ſucceſſu admodum felici exhibent. Res probata, & nullo auro æquiparanda. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Aiunt nonnulli baccas leucacanthi, ſeu albi ſpini ex vino albo ſumtas deturbandis calculis admodum efficaces eſſe. *Idem.*

Ad calculos.

Si in lamina auri puriſſimi figura leonis ſculpatur Sole verſante in Leone, & Luna non aſpiciente ſextam domum, nec domino aſcendentis Saturnum, vel Martem, Lunaq; ab illis recedente, valebit ſigillum huiuſmodi circa renes geſtatum, ad ſæuiſſimos illorum dolores, & cruciatus. Et ſi componantur trociſci ex puluere ſelecti olibani cum hircino ſanguine, imprimanturque in dicta Lamina, & ſiccati ſoluantur in vino albo, quod à ieiuno bibatur, mirabilem effectum habebunt aduerſus calculos renum, & veſicæ lapidem. *Andreas Cordubẽſis, ad ſummum Pontif. Gregorium, & Albertus Magnus.*

Aliud ad idem.

Omnia genera lapidum, qui in capitibus piſcium repe riuntur, trita, & cum vino exhibita, colicum dolorẽ cõmpeſcunt, & calculum, qui in renibus defixus iacet, atterunt, & comminuunt. *Galenus, & Auicenna.*

Aliud ad idem.

Aduerſus calculum multi de experientia magnificant puluerẽ pellis lucij piſcis, cũ aqua parietarię ex vino albo hauſtum. Alij idem pollicẽtur de pelle piſcis barbatuli, & ſtillatitia aqua herbæ, quam argentariam vocant. *Mizald.*

Aliud aduerſus calculum.

Puluis vitri ab Abenzoare in hunc fit modum. Fruſtum vitri cryſtallini denſum & perſpicuum terebinthina reſina illinitur, & prunis imponitur, donec incādeſcat. Aqua extinctum, iterum illinitur, excoquitur & reſtinguitur. Vbi id ſepties iteratum erit, in ſubtiliſſimum puluerem atteritur. Ex eo pondus aurei, vel drachmæ vnius ex vino albo, calculos efficaciter comminuit. *Galenus & Auicenna.*

Aliud optimum.

Paſſerculus troglodytes vocatus, qui omnium auicularum, excepto regulo, minimus ſpectatur, & iuxta ſæpes ac muros victum quæritat, volatumq; perbreuem facit, naturalē vim admiratione dignam habet. Sale enim conditus, & crudus in cibo acceptus, concretos calculos lotio expellit, & ne renaſcantur prohibet, ac morbum perfectè ſanat. Conditur optimè pennis euulſis, atque inde largo ſale adobrutus, arefactus comeditur. Si plures adfuerint, coqui poſſunt more aliarum auicularum. Poſſunt etiam non deplumes vri in olla operta, & cinis vnius vſti, cum pauco pipere & cinnamomo exhiberi. Sunt qui viuum pennis præuulſis ſale condiant, quod melius eſt. Alij aſſatos edunt integros, ita vt nihil ex eis præter pennas abijciant. *Aetius & P. Aegineta.*

Ad calculos.

Gummi ceraſorum in vino albo ſolutum, contra calculum profuiſſe, certo experimento compertum eſt. *Mizaldus.*

Aliud optimum.

Accipe aquæ vitæ optimæ, olei amygdalarum dulciū, ſingulorum vnc.ij. miſce, & bibe ſtomacho ieiuno. *Ab amico experto.*

Ad calculum remedium bonum.

Ononis ſeu Anonis (quæ & acutella & teſta bouis vulgò dicitur) contra calculos plurimum laudatur. Nam ab illorum cruciatu celerrimè liberat, ac eos expeditè educit, puluere ex cortice radicum eius hauſto cum vino albo. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Hoc loco mihi ſanè quàm oportunè in mentem venit ſecretum cuiuſdam doctiſſimi Medici, facilè admodum & familiare ad deturbandos è renibus calculos. Id ſolùm conſtat

conſtat ſyrupo de hyſſopo cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decē, aut duodecim hyeme propinato adoleſcenti cuipiam, & alijs, ieiuno ventriculo, ille mihi fidem fecit ſe multos calculos è corporibus eorum excluſiſſe. *Mizaldus.*

Calculoſis & podagroſis amuletum.

Illud abſq; ſuperſtitione, radix pœoniæ maſculæ Maio collecta, & creſcente Luna, pro amuleto ſuſpenſa, podagricos, & calculoſos iuuat. ~~Cardanus.~~

Ad renum dolorem, & teneſmum.

Pulli columborum occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant: ſed dum interficiuntur, capite truncari debent. Eorundem carnes facultatem habent ſanandi teneſmum, quem cucurbita frequenter comeſa generare ſolet. *Rhaſis.*

Ad veſicæ lapidem.

Conſtat hac ratione aquam fieri poſſe, quæ lapidem veſicæ per catheterem immiſſa, ilicò cōfringet. Nam cùm duo ſint neceſſaria, & quòd lapidem atterat, & quòd veſicæ ſit innoxia, primùm præſtabit modus ac materia: nā extremos vapores è ſcorpionum cinere, vel Macedonici petroſelini, vel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus: ſic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. ~~Cardanus.~~

Ad renes expurgandos.

Si ſemen inuentum in pilulis & globulis lappæ minoris, in leuiſſimum puluerem redigatur, & cum pauco vino albo, generoſo exhibeatur, renes ab arenulis efficaciſſimè repurgabit, ſed aliquanto celerius, ſi cum aqua vitæ hauriatur. *Mizaldus ab experto.*

Ad vrinam ciendam.

Rubeta diſciſſa & renibus ſuperpoſita, vrinam cit vehementer, atque adeò, vt nonnunquam aſcititij hoc medicamento liberentur. ~~Cardanus.~~

Ad vrinam mouendam.

Scolimi, ſeu cinaræ radix decocta in vino, & pota, copioſam & graueolentem vrinam prolicit: eodemq; modo virulentæ & venereæ gonorrheæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus & Langius.*

Ad lotij difficultatem.

Centipedæ in cellis vinarijs repertæ lotij difficultates egregiè ſoluunt, ſi vino albo intritæ hauriantur: vel ſicca-

tarum puluis eſt eodem vino exhibeatur. Conſtat experimento cuiuſdam, qui ſicuti id ſecreti liberè id mihi impertiuit, ita ego aliud ei candidè commune feci. *Mizald.*

Ad ſtranguriam.

Lapilli ex capite limacum, & grandiorum cochlearum eruti, ſtrangurioſis vrinam moliuntur, illius meatus lubricando, ſi comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliantur etiam parturientibus, laxando & dilatando etiam muliebres locos. *Mizaldus.*

Stranguriæ remedium.

Ad ſtranguriam lingua anſeris ebibita mirabilis eſt, inquit Cardanus.

Ad veſicæ morbos.

Quædam à ſimilitudine miro modo liberant: à ſimilitudine, velut veſicæ bouis tres coctæ in aqua, ebibita aqua, ſiccatiſque veſicis, ac cum aqua ebibitis, dicunt omnes morbos veſicæ ſanari, præcipuè verò vrinæ incontinentiam. *Cardanus.*

Ad veſicæ ſcabiem.

Decoctum herbæ, quam Hippurim vocant, ſcabiei veſicæ, malo intolerabili medetur, facta in multis experientia. *Mizaldus.*

Ad gonorrhœam.

Cinaræ radix in vino cocta, & pota, venereæ gonorrhœæ præſens eſſe remedium fœlici ſucceſſu ſe probaſſe ſcribit *Ioan. Langius.*

Ardoris vrinæ medela.

Rec. Radicis maluæ,
Radicis altheæ,
Radicis Petroſelini, ſing. ana M. j.

Coquantur in aqua fluuiali vſque ad conſumtionem tertiæ partis, deinde coletur: cui adde butyri recentis ad quantitatem nucis, & bibendum præbe duab. horis ante prandium, ſtomacho ieiuno. *A quodam Equite Ferra.*

Ad mingentes in lecto.

Accipe Succi foliorum cupreſſi,
Olei ſeſamini, ſing vnc. ij. Miſce, & da in potu manè, & eundo dormitum tribus diebus, & non comedat acetoſitatem, neque olera, & valet propriè in mulieribus. *Bayrus, ſi rectè memini.*

Ad effluuium vrinæ.

Veſica ouilla, aut caprina cremata, & ex poſca bibita, vel leporis teſticulus ex vino odoro coctus, & potus, ijs qui vrinam inuiti reddunt, benefacit. *Mizaldus.*

Ad dolorem hemorrhoidarum.

Rec. Folia maluæ, Violariæ, Altheæ an. M.j.ß. Meliloti, Fœnigræci, florum Chamomillæ, ſeminis Lini ana M.j. Taſſi barbati M.ij. Paretur decoctum in aqua & vino rubro pari portione. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad hemorrhoidarum dolorem.

Rec. micæ panis, ſi fieri poteſt, hordeacei, & in lacte muliebri, vel caprino madeat, addito vitello ouorum, & croco. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad menſtrua alba vnguentum.

Rec. Coral. rubrorum,
Myrrhæ,
Corticum thuris,
Succi roſarum,
Nucum cupreſſi,
Balauſtiorum,
Maſticis,
Olibani,
Carabæ,
Spicæ nardi,
Galliæ moſchatæ,
Coriandri præparati, ſingul. ana ſcrup.j.
Olei roſarum,
Olei maſtichini,
Olei nardini,
Olei rutæ, ſing. ana vnc.ß. cum pauca cera fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Ad vterum loco mouendum.

Bardanæ maioris folium (quæ & Arction, & Perſonaria dicitur) ſummo capite geſtatum, matricem ſurſum tollit, ſub planta pedis, deorſum. Quod remedium præſtantiſſimum habetur aduerſus ſuffocationes, præcipitationes, ac diſlocationes matricis. De folio braſſicæ ſcribit Cato, quod vertici capitis impoſitum, vuluam ex defluxu pendulam, vel aliter affectam, rurſum rapit. *Mizaldus.*

Ad mulieres vtero ſtrangulatas.

Experimento certiſſimo compertum eſt, bituminis ſuf-

ſitu, ſiue crudum ſit, ſiue vtatur, mulieres vtero ſtrangulatas extemplò reuocari Quamobrem nonnullæ hoc morbo obnoxiæ, lana, exceptum illud collo appendunt: vt crebro olfactu ſuffocationis paroxyſmum arceat. *Langius.*

Vt mulieres fiant ſteriles.

Si dentes pueri in primis cùm cadunt, ſuſpendantur antequam veniant ad terram, & ponantur in lamina argenti, & ſuſpendantur ſuper mulieres, eas prohibent imprægnari & parere. *Albertus.*

Ad idem.

Si mulier accipit ſingulis menſibus de vrina mulæ pondera duo, & biberit, ipſa non concipiet. *Cleopatra.*

Aliud ad idem.

Si ſemen acetoſæ ligetur in panno, & ſuſpendatur ſuper tympanum ſiniſtrum, non concipiet, donec permanet ſuper ipſum. *Albertus.*

Aliud ad idem.

Quando bibit mulier vrinam arietum, vel ſanguinem leporis: vel ſi ſtercus leporis ſuſpēdatur ſuper mulierem, nunquam concipiet. *Albertus.*

Aliter vt ſteriles fiant mulieres.

Quòd ſi quis extraxerit calcaneum mulieris muſtellæ, ipſa exiſtente viua, & ſuſpendatur ſuper mulierem, non concipiet, donec maneat ſuper eam: & quando remouetur, imprægnatur. Vel, ſi accipiantur duo teſticuli muſtellæ, & ſtringātur, & ligentur in crucem mulieris, & habeat eos ſecum, mulier non concipiet. *Albertus.*

Vt homo ſemper eunuchus ſit.

Vt homo ſemper eunuchus ſit, accipe ex vermiculo, qui in æſtate lucet, & da ei bibere. *Albertus.*

Aduerſus ſterilitatem mulierum.

Semen rumicis, ſeu ſylueſtris lapathi, ſiniſtro brachio alligatum, ſterilitatem in mulieribus emendat. *Africanus.*

Mulier vt concipiat.

Si mulier non poteſt concipere, accipe cornu ceruinum puluerizatum, & miſceatur cum felle vaccino, teneat mulier ſuper ſe, coeat, & ſtatim concipiet. Vel detur mulieri neſcienti lac iumenti, ea hora coeat, & ſtatim concipiet. *Albertus.*

Conceptum iuuantia.

Iuuatur natura ſimilibus, lac equæ bibitum à menſibus, vterus

vterus leporis , hirci teſticuli adiuuant ad conceptum: Quædam certa ratione, phu, ſcobs ligni cupreſſi, cortex mori, & artemiſia. ~~Cardanus.~~

Abortum prohibentia.

Exiſtimant fœtus contineri, ſi vermis, qui in gramine inuenitur viuus, & antequam terram tangat, collo ſuſpendatur: diximus aliàs de ætite lapide. ~~Cardanus.~~

An mulier grauida ſit.

Si experiri voles an mulier ſit grauida, fac vt lotiũ reddat in vaſe æneo, & noctem vnam acum ferream, & perpolitam in illud demerge. Si prægnans erit, maculis rubris diſtinguetur: ſin minus nigreſcet, vel ferruginea, aut æruginoſa euadet. *Expertum fuiſſe intellexit Mizaldus.*

Filiorum, quos habitura eſt mulier, numerus vt cognoſcatur.

Caret autem ratione quod dicunt, nodos in vmbilico oſtendere filios ex eadem matre naſcituros: aut enim ſimpliciter atque hoc ſuperſtitioſius Aſtrologorum prædictionibus. Fieri enim poteſt, vt moriatur, aut caſta viuat, quæ plures ſit habitura filios: aut nõ ſimpliciter, ſed quia poteſt, hoc autem modo plures nodos habebunt, atque vni coniuncta viro plures, alteri pauciores: quod eſſe non poteſt, vt ſimul diuerſo numero comprehẽdatur, aut maximum numerum continebit, quomodocunq; cõiungatur. Cùm ergo rariſſimè contingat, hanc poteſtatem non fruſtrari: aut enim non commodè iuncta erit, vel etiam ſi commodiſſimè, morbis alijsq; occaſionibus impedietur: quomodo igitur ſciri hoc potuit, quod nunquam fermè accidit? Dicendum igitur erit, fœcundos vteros plerunq; plures nodos parere in vmbilico, ſteriles autem paucos, nec ad vnguem diſtinctos, vt euentui perſæpe concordare videantur: atque hoc modo problematum veritas exquiritur. ~~Cardanus.~~

Ad fœtus retentionem optimum.

Rec. Olei myrtini,
Maſtichini,
Terebinthinæ, ſingul. an. drach. j.
Sandali rubri & citrini,
Hipociſtidis,
Acaciæ, ſingul. ana drach. v.
Spodij,
Roſarum rubr. ſing. ana drach. v.

Boli Armeni,
Terræ ſigillatæ,
Raſuræ eboris,ſing ana ſcrup.ij.
Maſticis,
Myrrhæ,
Vernicis,
Sanguinis draconis,
Styracis liquidæ,
Picis Græcæ,
Mumiæ,ſing. ana drach.j.
Picis naualis,
Picis Græcæ,ana quantum ſufficit.

Fiat cerotum, quod partim ſupra renes,partim ſupra matricem,vel ſupra regionem veſicæ ponatur. *Roſcellus.*

Vt mulier cito pariat, & ſine dolore, expertum.

Rec. Gallitrichi quantum ſatis eſt,contundatur bene, & exprimatur ſuccus , de quo accipito poculum dimidium,& cum vino mulieri parturienti ad bibendum dato.Mox herbam expreſſam calidam ſupra vmbilicum ligato. *Alexius.*

Ad partum accelerandum.

Spolium ſerpentis quando ſtringitur ſuper ancham mulieris,accelerat partum: ſed cùm parit,illicò remoueatur. *Albertus.*

~~*Ad partum.*~~

~~Filia quæque ſeptima nata miro modo partum adiuuare traditur. *Corn. Agrippa.*~~

Ad partus facilitandos.

Si ex partu laborās mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, abſque dolore illicò pariet,quod ab amico probatum intellexit *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Paſtinacæ piſcis radius adalligatus vmbilico, fertur faciles partus facere,ſi viuente ablatus ſit,ipſaque denuò in mare demiſſa. *Cornel. Agrip.*

Et narrat Democritus, linguam chamæleontis,ſi viuenti erepta ſit,ad iudiciorum euentum pollere,eandemq; ſalutarem eſſe parturientibus circa domum:cauendum autem,ne domo inferatur, quia eſſet pernicioſiſſimum.

Ad ſecundas mouendas.

Calendulę aquam omnibus oculorum morbis conducere tradunt:ad hæc capitis dolores tollere, ſuffitumque

ex

ex eius floribus pudendo muliebri per infundibulum, vel aliter exceptum, ſecūdas morantes facile euocare, & profugas reducere. Hoc ſecreto vetulam quandam obſtetricem mira arte emunxi, dum mea egeret opera, in enixu puerperij cuiuſdam locupletis matronæ. *Mizaldus.*

Vnguentum purgans.

Rec. Olei roſati,
Olei violacei,
Olei amygdalarum amararum,
Olei rutæ,
Olei ſambuci,
Olei cataputiæ, ſingul. ana vnc. j.
Fellis veruecis,
Fellis taurini, ana vnc. j.
Fellis porcini vnc. j.
Ceræ quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat vnguentum, quo inungatur ventriculus, & vmbilicus, &c. *Roſcellus.*

DE MORBIS MANVVM.

Ad manuum tremorem.

Arthemiſia in aqua roſarum macerata tremulas manus emendat, ſi inde lauentur. *Mizald.*

Ad extrahendas ſpinas è digitis.

Rec. Abrotanum quantum ſatis eſt, tere, & cum aceto miſce, & ſuperponito. *Ex libro manuſcripto.*

DE MORBIS PEDVM.

Podagræ remedium, quo Rex Daciæ vtebatur.

Rec. Turpeti,
Hermodactylorum, ana drach. ij.
Zingiberis,
Salis gemmæ,
Cinnamomi, ana drach. v.
Diagridij,
Aniſi,
Fœniculi, ana drac. j.
Zuccari candidi vnc. j.

Fiat puluis, de quo ſumatur ad quantitatem drachmæ vnius, & dimidiæ, vſque ad duas, ſi non ſufficeret prima quantitas, & in æſtate ſumitur cū aqua endiuiæ, in hyeme

verò cum brodio pulli, per horas quinque, vel ſex ante prandium, dormiendo per vnam horam poſt, vel quieſcẽdo, & poteſt ſumi bis in menſe, vel ſaltem ſemel, & hoc penultima die Lunæ, præmittantur autem per tres dies omni manè vnciȩ ſex aquæ mellis ad modum ſyrupi, hoc enim diſponit vias pulueri: tempore verò intermedio omni ſero, cùm itur dormitum, ſumantur pilulæ duæ, vel tres de Iua, quæ conficitur ex puluere ipſius Iuæ, & terebinthina quantum ſatis eſt. Patiens verò pro poſſe ſobriè viuat, vt tanto remedio gaudere poſſit. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad podagram.

Rec. Picis naualis lib. ij.
Colophoniæ,
Ceræ, ana lib v.
Semen Naſturtij,
Baccarum Lauri,
Sulphuris viui,
Cimini,
Croci,
Abſynthij,
Aniſi,
Pulegij,
Maſticis, ſingul. an. vnc. ij.
Cinnamomi drach. j.
Zingiberis drach. ij.
Caryophyllorum drach. v.

Fiat emplaſtrum ſecundùm artem. *Ex lib. manuſcripto.*

Pilulæ ad podagram.

Rec. Aloes,
Myrrhæ electæ, ana drach. j.
Rhabarbari electi,
Agarici trociſchati, ana drach. v.

Cum ſyrupo roſato laxatiuo fiat maſſa. Ex drach. j. fingãtur pilulæ v. Capiat per duas horas ante cibum ſingulis quindecim diebus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad dolores podagricos in principio.

Rec. olei papaueris libr. ij.
Spicæ nardi vnc. ij.

Miſce & macera per octo dies ad Solem, deinde exprime, & ſerua. Tempore vſus adde aliquantulum aquȩ ex opio deſtillatȩ. Idem facit oleum Hioſciami. *Henricus Vvolffius.*

Pilulæ

Pilulæ ad podagram.

Rec Succi Hellebori nigri,
Succi fumi terræ,
Succi Colocinthidis,
Succi Gentianæ,
Succi Petaſites,
Succi Rhabarbari,
Agarici,
Rhabarbari pulverizati,
Maſticis, ſing.ana drach.j.

Miſce omnia bene,& fiat maſſa,ex qua formentur pilulæ,
Doſis drac.j.ex qua tres pilulę parētur. *Henricus Wolffius.*

Podagræ remedium.

Rec.Olei cinnamomi,
Olei ceræ,
Olei ſalis,ſing.ana part.j.Miſce. *Andernacus.*

Ad podagram in principio fluxionis.

Rec.Farinæ hordei vnc.iij.
Farinæ lentium vnc.ij.
Terræ ſigillatæ,
Sanguinis draconis ana drach.ij.

Coquantur farinæ lēto igne cum poſca, deinde miſceantur pulueres,cui adde Olei roſati vnc.ij. Ceræ nouæ vnc. j fiat in modum cerati. Et vbi fluxio ſedata fuerit,adde pulueris florum Chamomillæ vnc.ß. Croci drach j.Vitelli ouorum num.ij. *Ex Lib.manuſcripto.*

Ad podagram.

Experimentum Regij cuiuſdam Chirurgi aduerſus podagras & chiragras:Habe manipulum Arthemiſiæ,deferveſacito in oleo dulci oliuarum, donec decreſcat ad tertias:eo dolentem locum inunge, ſenties breui tempore dolorem ſedari. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Milui caput deplumie vſtum, & quantum capi poteſt tribus digitis cum aqua ſumtum, podagricis auxiliatur. *Mizaldus.*

Ad podagram.

Si acceperis dextrum pedem teſtudinis, & ſuſpenderis eum ſuper dextrum pedem podagrici,confert ei. Similiter ſi ſiniſtrum ſiniſtro, & ſic manus eius confert manui, & digitus digito. *Albertus.*

Ad dolores podagricos.

Nec mirum videri debet, quòd corium calcanei dextri vulturis ſuper pedem dextrum, & ſiniſtri ſuper ſiniſtrum podagrici, leuare poſſit dolores. ~~Cardanus.~~

Ad Iſchiados.

Decoctum corticis populi albæ iſchiadicos ſummè recreat. Quod etiam præſtat ſuccus frondiũ geniſtæ in aceto maceratarum. *Mizald.*

Ad articulorum affectus.

Oleum in quo decoctæ fuerint ranæ vſq; ad ſeparationem carnis ab oſſibus, plurimùm valet ad omnes neruorum & articulorum affectus, perfrigerataque membra, ſi eo calente vngantur. *Mizaldus.*

Ad arthritidem.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Ioan. Antonium Scazoſum, Ioan. Baptiſtam Mareſchalcũ è Senatus libellis, & filiam Ioan. Angeli Linati, tum alios innumeros: Sed iuuat horum trium inſigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazoſus biennio arthritide, nil proficientibus Medicis, quẽ ego exhibitione decocti ex ligno Guaiaco cum betonica. & catapotijs ex hermodactylis, curaui. At Io. Bapt. Mareſchalcus iiij. iã menſibus (eratq; menſis ille, quo curare aggreſſus ſum illum, Decembris) conflictabatur: præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem auerſabatur, & fermè immobilis cùm eſſet, meritò à Medico ſuo vel pro inſanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diffidebamus. Ego enim non exiſtimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiebant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quieſcit: ſed ſi nõ in melius proficiant, neceſſe vt in deterius prolabantur. Itaq: colocynthidam in melle coxi puro, mèl autem odoratis miſtũ, velut offam devorandum dedi: decoctumque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè ſanaui, vt nunquam poſtea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non ſolùm omnes Medicos, ſed etiam circulatores, ſumſerat vinum, aquam, vnctiones, & ſuffumigia ex cinnabari factitio, nec ſanari poterat. Dolebãt ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil perſæpe duceret, abſque ſpe, vt par

erat tot fruſtra tentatis potentiſſimis auxilijs. Itaq; exhibito vino cum optimo cortice, curandā interim particulā ipſam ſuſcepi, excogitatoq; præſidio, quod & cauſæ morbi & morbo aduerſaretur, ipſum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iuſſi: qua cum thure, ligno aloes, ſemine balſaminæ, ſtyrace odorata, cortice citrij miſtis, & ſæpe cruribus eo ſuffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copioſus) ſanata eſt perfectè, conualuitque: liberaui etiam Pet. Ant Beſutium, iuxta ædem ſacram Breram non procul à Porta Beatrice laborantem arthritide, eiſdem penè auxilijs, quibus etiam Scazoſum, cum hi à Medico ſuo omnibus in deterius labentibus deſtitutus eſſet.

Ne pedes aut manus à frigore lædantur.

Si quis nolit pedes, vel manus à frigore offendi, pinguedine vulpis inungat. *Mizaldus.*

Torpori ſanando.

Cùm membra compreſſa detinentur, ſpirituum tranſitus prohibetur, vnde torpēt adeò, vt non tutò homo illis ſe committat, ſentiturque ſtupor: at verò præter id vellicationem quandam, velut formicarum: ea fit, quoniam partes inæqualiter afficiuntur, ſtupidæ enim ſanis cohærent: quamobrē hic affectus, & ob impotētiam, & ob doloris ſpeciem quandam, grauis perſæpe homini eſt. Nihil autem præſentius, quàm membrum totum vehementer extendere, ac fricare, vel alterius lateris manu, pollice apprehenſo, pedem patientis cruris eleuare. *Cardanus.*

DE MORBIS PARTICVLAribus externis.

Ad capitis vulnera.

Rec. Aquæ vitæ lib. ij. ß.
Maſticis triti,
Myrrhæ puluerizatæ,
Aloes tritæ, ſing. ana vnc. j.

Bulliant bullitione vna ad ignem, deinde coletur aqua, cùm vulnera fuerint lota, ſequens puluis inſpergatur. Accipe Olibani, Myrrhę, Aloes ana vnc. j. Miſce & fiat puluis ſubtiliſſimus. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Olibani,
Myrrhæ,

Aloes,
Reſinæ, ſingul. ana vnc. j.
Fiat puluis, quo vulnera prius aqua vitæ lotæ aſpergātur.

Ad vulnera, ſpaſmum, & dolores, oleum.

Rec Terebinthinæ claræ lib. j.
Olei communis vnc. j.
Olibani
Myrrhæ
Sarcocollæ
Maſticis
Croci ſingulorum ana vnc. j.
Panis porcini
Caudæ equinæ
Rubiæ tinctorum ſingulorum ana vnc. j.
Vermium terreſtrium vnc. iij.
Ponantur omnia in retorta, & deſtillentur ſecundum artem. *Fallopius.*

Ad omnis generis vulnera, oleum mirabile.

Rec Terebinthinæ lib. j.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ ſingulorum ana vnc j.
Aquæ vitæ vnc. viij.
Miſce, & deſtilla in retorta, poſtea oleum ab aqua ſepara, & ſerua. *Fallopius.*

Aliud, præſertim ad neruorum vulnera.

Rec. Terebinthinæ claræ lib. j. ß.
Ceræ flauæ lib. j.
Nucis moſchatæ
Caryophyllorum ſingulorum ana vnc. j.
Cineris lignorum combuſtorum vnc. vj.
Laterum tritorum q. ſ.
Miſce, & in retorta deſtillentur. *Fallopius.*

Aliud eiuſdem, ad idem.

Rec. Olei abietini lib. j.
Albuminum ouorum coctorum lib. j.
Reſinæ vnc. vi.
Gummi hederæ vnc. ij.
Miſce, & deſtilla in retorta ſecundum artem.

Balſamum ad vulnera, eiuſdem.

Rec. Terebinthinæ claræ lib. j. ß.

Olei laurini
Galbani
Gummi Arabici
Gummi hederæ ſingulorum ana vnc.j.
Olibani
Ligni aloes
Galangæ
Caryophyllorum
Nucis moſchatæ
Conſolidæ minoris
Cinnamomi
Cedoariæ
Zingiberis
Dictamni albi ſing. an. drach.vj.
Styracis liquidæ ſingul. ana vnc.ij.
Moſchi
Ambræ ſingul.an.drach.j.

Pulueriżanda, puluerizentur, miſceantur: quibus adde aquæ vitæ lib. viij. pone in vaſe vitreo optimè obturato per dies octo, deinde deſtillentur primo igne lento, quouſq; oleum manare incipiat, tum augeatur, donec totum deſtillauerit, deinde oleum ab aqua ſepara, & ſerua.

Oleum ad vulnera.

Rec.Terebinthinæ lib.ij.
Olei lini lib.j.
Reſinæ pini vnc.vj.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ
Macis, Croci
Ligni aloes ſing.ana vnc.ij.

Ponantur in retorta, & deſtillentur primò igne lento, poſtea fortiori. *Fallopius.*

Oleum ad vulnera 24. horis curanda: & ad rupturam, &c.

Rec. Olei communis lib.vj.
Olei abietini lib. j.
Myrrhæ electæ vnc.vj.
Aloes lotæ

Olibani ſingulorum an. vnc.vj.
Mumiæ vnc.ij.
Glutinis communis vnc. vj.
Granorum tinctorum vnc.iiij.
Picis naualis vnc.vj.
Gummi arboris ſicomori vnc.ij.
Amurcæ olei lib.ij.
Altheæ vnc.vij.

Omnia in cucurbitam vitream robuſtam ponantur, & per horas xij. in balneo Mariæ coquantur: poſtea coletur, colaturæ addatur

Serpentariæ M.iiij.
Balauſtiorum M.iiij.
Conſolidæ maioris cum floribus, herba & radicibus M. iiij.
Betonicæ,
Nicotianæ ſing.ana M iiij.
Balſam inæ, cum herba & fruct.M.iiij.
Foliorum Cypreſſi M.iiij.
Veſicarum vlmi n xl.
Millefolij,
Braſſicæ marinæ ſingul. an.M.iiij.
Dactylorum maturorum n.xxv.
Hypericonis,
Perforatæ,
Centaureæ minoris,
Burſæ paſtoris ſing.an.M iiij.

Coquantur iterum in balneo Mariæ per horas xviij. deinde ponantur ad Solem per ęſtatem integram, in vaſe optimè obturato. Quo facto, omnia eximantur, colentur, exprimendo fortiter oleoq; deniq; addantur croci triti vnc. iij. coquanturq; ſimul per horas tres, & oleum ſeruetur ad vſum. Hoc oleo ad rupturã ſi vti voles, prius pili abradendi, deinde per 15. dies ruptura bis quotidie inungenda: mox veſica porcina, & faſcijs firmiter & ritè liganda. Curandum verò, vt in tecto æger per dies xv. quieſcat. *Roſcellus.*

Ad vulnera.

Ad vulnera quæuis pręſtantiſſimum eſt, ac paratu facile ſequens remedium. Sumuntur picis Græcæ, ſulphuris & olibani albi ſingulorum partes ęquales, teruntur, ouorum albuminibus excipiuntur & vulnerũ labris ritè obductis,

ductis,abſterſoq; ſanguine, ſuper linteolo impoſita eidē vulneri applicantur,faſcia deligantur, & dies aliquot ibidem manere permittuntur.Res mira & probata. *Mizald.*

Ad vlcera maligna.

Mirabilis & citò parabilis aqua, nullo auro comparanda,ad hunc fit modum.Aqua pura & lympida in vas nullo anteà liquore imbutum mittitur. Vbi efferueſcit,illico in viuam & recentem calcem,alteri vaſi nouo impoſitam effunditur: ac ibi tandiu quieſcere permittitur,donec detracta ſpuma, clara & pellucida appareat ſubſidente ad imum vaſis calce pultis modo diluta.Tum demum aqua ſupernatans excipitur per vaſis inclinationem, ſed calce immota,& phiala munda,aut alio vaſculo diligenter obturato, ad vſum ſeruatur. Vix credi poſſit quantum habeat energiæ & miraculi in vlceribus quibuſuis,& maximè à lue Venerea obortis. Nam fotu ex linteolo in ea repente madefacto, & vice emplaſtri poſt hæc vlceri impoſito,ac ſubinde renouato, ſaniē deterget, dolores ſedat, vlcus carne replet,ac inflammationes pauco tempore extinguit:non abſq; ingenti miraculo,cum ſui caloris vehementia alioquin incendat calx viua.Fruere hoc excellentiſſimo ſecreto,quod multa prece,precioq; multo,multis recuſaui. *Mizaldus.*

Precioſum oleum Balſaminum, quod inſtillari poteſt vulneribus,quæ non capiti,ſed alioqui corporis partibus ſunt inflicta.

Accipe olei roſati vncias nouem.
Rebarbaræ minutim contuſæ vncias ſex.

Hæc firmiter contecta in ampulla ſiue lagena ſtannea per tres dies ſtare facito. Deinde lagenam vna cum prædictis in balneum Mariæ immittito, & ad horæ medietatē probè bullire ſinito. Poſtea in lagenam inijce Maſticis ſubtiliter contuſi drachmas ſex. Item thuris,bdellij,opopanacis,caphuræ,ana ſiue partes æquales vnciam dimidiam, poſtea illud oleum per mundum panniculū laneum excolato,ita vt omnis virtus prædictarum ſpecierum inde exprimatur, habebiſq; in vſum paratum oleum præſtantiſſimum. *Ranzouius.*

Inſigne cataplaſma vulnerarium,contra quæuis ictum,quo vſus eſt Chriſtiernus II.Rex Daniæ.

Rec. Ceræ vncias tres cum ſemiſſe,

Colophoniæ ſeu picis Græcæ
Aſchenſchmaltz.
Mumiæ, ana ſeſquiunciam.
Myrrhæ vnciam vnam.
Minij vnciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis vnciam vnam.

Ceram vnà cum colophonia primũ diſſolui facito, deinde mumiam adijce, poſtea das Aſchenſchmaltz. Hæc ad lentum ignem collocato, & probè verſato. Deinde reliquis quoq; prædictis ſpeciebus immiſſis, ad lentũ ignem pauliſper ſtare ſinito, probè frequenterq; moueto, ſæpè etiã periculum facito, num ſatis ſit decoctũ, & in fundo ſubſidere incipiat. Stilla ex alto guttulas aliquas ex calida ſpatula in frigidam. Quod ſi illud infrigidari, & ſpatulæ adhæreſcere ſenſeris, ab igne remoueto, tam diuq; verſato, donec ſua ſponte ſit frigefactum, & in ſolidam coëat maſſam, ne ſequentia tria gummi in eo adurantur. Adde inſuper Thuris & Maſticis ana vnc. vnam, Caphuræ ſeſquiunciam, & in olla tam diu moueto, vt infrigidatum duritiem contrahat, & manibus tractari prædictoq; adipe [illegible]bigi poſſit. Et hoc modo cataplaſma ritè paratũ habes. Quod ſi igitur vulnus inflictum eſt recens, panno lineo craſſiori illito, & parti affectæ applicato. Quibuslibet etiam vulneribus, ſiue cæſim gladio ſecante, ſiue punctim mucrone ſint inflicta, hoc cataplaſma rectè adhiberi poteſt. *Idem.*

Potio vulneraria eiuſdem.

Rec. Limonij ſylueſtris, id eſt, Wintergrün & Betonicæ ana drachmam vnam, ſaniculæ & pedis leonis, id eſt, ſinnau ana drachmam dimidiam, cùm duabus menſuris vini in noua olla vitreata firmiter occluſa, quę farina ſubacta probè obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura huius potionis ad ſpacium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini ſauciato ſingulis diebus manè & veſperi ad quantitatem vnius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto braſſicæ folia, vel præcedens cataplaſma impone.

Alia vulneraria, qua vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas menſuras ceruiſiæ vetuſtiſſimę, inijce manipulum

nipulum clematis ſiue doruincæ, cauliculum artemiſiæ rubeæ, paulum herbæ, quæ dicitur Kobichcit/vel in defe-ctum huius ſume meram peruincã, decoque ad medietatem in vaſe fictili, operculo probè tecto. Deinde excola in ollam lapideam ſiue lagenam, ſic vt orificiũ eius probè obſtrui poſſit, ne aer ingrediatur, poſtea vſui ſerua. Ex hac potione dabis homini vulnerato ſiue læſo manè ieiuno ventriculo in meridie poſt ſumtum cibum, à veſperi cùm diſceſſurus eſt cubitum. Singulis vicibus ad quantitatem trium cochlearium, iubebisq; vt læſus poſtea duabus aut tribus horis abſtineat à cibis, & quoties inde biberit, paululum inſtillet in vaſculũ, & hoc vulnus abluat. Folium etiam braſſicæ rubrum, aut maximè fuſcum liquore huius potionis imbutum vulneri imponat, ita tamen vt aſperius folij latus verſus vulnus ſit cooptatum, quod linteo firmiter inuoluatur. Quòd ſi vulnus poterit conſtringi acu, fiat id quoq;, ne magna cicatrix inde remaneat, alioqui nihilominus tamen vulnera conſolidat hæc potio. *Idem.*

Vulnus vt ſine dolore infligatur.

Magneti nõ abſimilis videtur alius Magnes candidus, cuius ego experimentum tale vidi. Attulerat Laurentius Guaſcus Cheraſcius, prouinciæ Taurinẽſis Medicus empyricus, his diebus hunc lapidem, pollicebaturq; poſſe, ſi vel ſtylum aut acum tangeret, carnẽ totam abſq; vllo dolore penetrare: quod cum nobis, vt par eſt, ridiculum videretur, rem experimento in meis contubernalibus confirmauit. Ego tandem, vt tam incredibilis rei periculum facerem, acum ipſam prius lapidi affricatam cuti adiutorij brachij intuli, ſenſiq; primò leuiſſimã punctionis imaginem: poſt cum totum muſculum quaſi directa penetraret, acum quidem in profundum, qua penetrabat, penetrare ſentiebam, dolorẽ nullum penitus ſenſi: tumq; familiaribus, quod in me fuerã expertus credidi. ~~Cardanus.~~

Cataplaſma præſtantiſſimum, quod cum in comitatu Tyrolenſi apud Carolum V. Oenoponti commoraretur, Ioannis Friderici quondam Saxoniæ electoris Chirurgus, Illuſtriſſimum Holſatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemuis ictum & ad vulnera à tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

Rec. Galbanum

Eſcharoticum ſine dolore.

Fit eſcharoticum abſq; dolore, facile, quod cutem pertundit in horis 24. Si ſana eſt cutis, ipſum ſolo corio circumdatum imponitur: ſin autem ſanies, vt in ſuppurationibus ſubeſt, locus aceto acerrimo lauatur. Conſtat medicamentũ è tenero ſapone & calce viua tenuiſſimè mixtis, adeò vt in vnguenti formam tranſeat. *Cardanus.*

Vlceris maligni prodigioſa curatio.

Gallorum Regis frater natu minor laborabat vlcere peſſimo, prodigioſæque turpitudinis: curatus eſt afflatu perpetuo pueri annum agentis duodecimum. Nec abſq; ratione: ſpiritus enim à corde impubis, ætate firma tamẽ, ſyncerus eſt, ac corruptos humores emendare poteſt. *Cardanus.*

Ad vlcera.

Noui qui antelucano medij veris tempore, menſe nimirum Maio, ſtratis ſuper gramina linteaminibus, rorem exciperent, expreſſum decoquerent, deſpumarent, & tum demum panniculos in eius decocto madefactos, ſucceſſu admodum felici, vlceribus phagædenicis applicarent: & ſic aſperſa, ſiccataq; roris acrimonia ad vnguem cõſolidarẽt, vnà incocto aluminis, & olibani momẽto. *Mizald.*

Eſcharoticum cutim celerrimè perforans.

Sæpe nobis contingit, vt cutim ſeu carnem erodere ac perforare celerrimè velimus, non ſatis fidentes ſectioni: aliàs molliſſimum medicamentũ deſcripſimus, nunc efficaciſſimum: ex aqua enim ſaponis, aut lixiuio tinctorum, quod ex cineribus fit, conficitur hoc modo. lib. xij. lixiuij acerrimi ſuper calcem viuam & roboris cinerem ſuperfunduntur, permittũturq; deſtillare, inde ſuper aliam calcem, & cinerẽ denuo infunditur, repetiturq;, donec ouũ ſuſtineat aqua. Inde adduntur chalcanti vnc. ſingulæ in ſing. libras, aut dimidium, & in æneo lebete ſenſim ſpiſſatur, donec extractum cogatur in paſtillos: cochleari enim ſenſim extrahitur, hoc in octaua parte horæ, ſi rectè præparatum fuerit, perforat. *Cardanus.*

Vt ſcias an membrum aliquod ſit ſyderatum.

Si quis experiri volet num membrum aliquod amputãdum, verè ſideratum fuerit, & ſphaceliſmo tactum, partem eam porrorum, quæ vireſcit, contundat, & vna nocte membro ſuperponat. Id ſi poſtridie liuorem aut nigrorẽ nonnihil

nonnihil exuerit, ſignificabit vitale adhuc eſſe, ſin minus, mortuum & iuſtè amputandum, ne pars ſincera trahatur. Experimentis multis confirmatum fuiſſe mihi fidem fecit Hiſpanus quidam arcanorum naturæ explorator indefeſſus, quod poſteris impertitum volui. *Mizald.*

Ad extrahenda è vulneribus ſpicula.

Sagittæ ſpiculum, vel ferrum quoduis ex vulnere detrahes, ſi ſpecillum vulnerarium ſucco valerianæ imbutum ipſi vulneri indideris, & contuſam herbam ſuperligaueris. Sic enim non ſolùm reuelletur ferrum, ſed etiam vnà vulnus ſanabitur: niſi inſigniter mentiatur Italus, qui huiuſce rei periculũ ſe feciſſe mihi affirmauit. Idem præſtant folia hormini ſatiui, quæ noſtra eſt orualla, trita, aculeos ac ſpinas è corporibus detrahunt. *Mizald.*

Ad membra reſoluta.

Recipe Pinguedinis veruecis optimæ pocula duo, coquantur ad medietatis conſumtionem, deinde addatur olei roſacei poculum vnum, & iterum ad conſumtionem medietatis coquantur, quo partes reſolutæ inungantur. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Roriſmarini
Maioranæ
Menthæ
Sabinæ
Menthaſtri
Saluiæ ſing. quantum ſufficit.

Contundantur optimè, & cum medulla pedum bouis fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Ad reſolutionem neruorum.

Rec. ſanguinis humani qu. ſ. diſtilletur ſepties ſecundum artem, quouſq; aqua omnis exierit, qua nerui reſoluti inungantur. *Fallopius.*

Ad rupturam.

Rec. Foliorum & florum anthos
Foliorum mirtillorum ſing. ana vnc. ß.
Reſinæ
Emplaſtri de betonica ſingul. ana vnc. ij.
Terebinthinæ claræ q. ſ.

Fiat emplaſtrum. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad dolores podagricos.

Nec mirum videri debet, quòd corium calcanei dextri vulturis ſuper pedem dextrum, & ſiniſtri ſuper ſiniſtrum podagrici, leuare poſſit dolores. ~~Cardanus.~~

Ad Iſchiados.

Decoctum corticis populi albæ iſchiadicos ſummè recreat. Quod etiam præſtat ſuccus frondiū geniſtæ in aceto maceratarum. *Mizald.*

Ad articulorum affectus.

Oleum in quo decoctæ fuerint ranæ vſq; ad ſeparationem carnis ab oſſibus, plurimùm valet ad omnes neruorum & articulorum affectus, perfrigerataque membra, ſi eo calente vngantur. *Mizaldus.*

Ad arthritidem.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Ioan. Antonium Scazoſum, Ioan. Baptiſtam Mareſchalcū è Senatus libellis, & filiam Ioan. Angeli Linati, tum alios innumeros: Sed iuuat horum trium inſigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazoſus biennio arthritide, nil proficientibus Medicis, quē ego exhibitione decocti ex ligno Guaiaco cum betonica. & catapotijs ex hermodactylis, curaui. At Io. Bapt. Mareſchalcus iiij. iā menſibus (eratq; menſis ille, quo curare aggreſſus ſum illum, Decembris) conflictabatur: prætere duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem auerſabatur, & fermè immobilis cùm eſſet, meritò à Medico ſuo vel pro inſanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diſſidebamus. Ego enim non exiſtimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiebant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quieſcit: ſed ſi nō in melius proficiant, neceſſe vt in deterius prolabantur. Itaq: colocynthidam in melle coxi puro, mèl autem odoratis miſtū, velut offam devorandum dedi: decoctumque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè ſanaui, vt nunquam poſtea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non ſolùm omnes Medicos, ſed etiam circulatores, ſumſerat vinum, aquam, vnctiones, & ſuffumigia ex cinnabari factitio, nec ſanari poterat. Dolebāt ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil perſæpe duceret, abſque ſpe, vt par

erat

erat tot fruſtra tentatis potentiſſimis auxilijs. Itaq; exhibito vino cum optimo cortice, curandā interim particulā ipſam ſuſcepi, excogitatoq; præſidio, quod & cauſæ morbi & morbo aduerſaretur, ipſum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iuſſi: qua cum thure, ligno aloes, ſemine balſaminæ, ſtyrace odorata, cortice citrij miſtis, & ſæpe cruribus eo ſuffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copioſus) ſanata eſt perfectè, conualuitque: liberaui etiam Pet. Ant Beſutium, iuxta ædem ſacram Breram non procul à Porta Beatrice laborantem arthritide, eiſdem penè auxilijs, quibus etiam Scazoſum, cum hi à Medico ſuo omnibus in deterius labentibus deſtitutus eſſet.

Ne pedes aut manus à frigore lædantur.

Si quis nolit pedes, vel manus à frigore offendi, pinguedine vulpis inungat. *Mizaldus.*

Torpori ſanando.

Cùm membra compreſſa detinentur, ſpirituum tranſitus prohibetur, vnde torpēt adeò, vt non tutò homo illis ſe committat, ſentiturque ſtupor: at verò præter id vellicationem quandam, velut formicarum: ea fit, quoniam partes inæqualiter afficiuntur, ſtupidæ enim ſanis cohærent: quamobrē hic affectus, & ob impotētiam, & ob doloris ſpeciem quandam, grauis perſæpe homini eſt. Nihil autem præſentius, quàm membrum totum vehementer extendere, ac fricare, vel alterius lateris manu, pollice apprehenſo, pedem patientis cruris eleuare. *Cardanus.*

DE MORBIS PARTICVLAribus externis.

Ad capitis vulnera.

Rec. Aquæ vitæ lib. ij. ß.
Maſticis triti,
Myrrhæ pulucrizatæ,
Aloes tritæ, ſing. ana vnc. j.

Bulliant bullitione vna ad ignem, deinde coletur aqua, cùm vulnera fuerint lota, ſequens puluis inſpergatur. Accipe Olibani, Myrrhę, Aloes ana vnc. j. Miſce & fiat puluis ſubtiliſſimus. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Olibani,
Myrrhæ,

Alocs,
Reſinæ, ſingul. ana vnc. j.
Fiat puluis, quo vulnera prius aqua vitæ lotæ aſpergĩtur.

Ad vulnera, ſpaſmum, & dolores, oleum.

Rec Terebinthinæ claræ lib. j.
Olei communis vnc. j.
Olibani
Myrrhæ
Sarcocollæ
Maſticis
Croci ſingulorum ana vnc. j.
Panis porcini
Caudæ equinæ
Rubiæ tinctorum ſingulorum ana vnc. j.
Vermium terreſtrium vnc. iij.
Ponantur omnia in retorta, & deſtillentur ſecundum artem. *Fallopius.*

Ad omnis generis vulnera, oleum mirabile.

Rec. Terebinthinæ lib. j.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ ſingulorum ana vnc j.
Aquæ vitæ vnc. viij.
Miſce, & deſtilla in retorta, poſtea oleum ab aqua ſepara, & ſerua. *Fallopius.*

Aliud, præſertim ad neruorum vulnera.

Rec. Terebinthinæ claræ lib. j. ß.
Ceræ flauæ lib. j.
Nucis moſchatæ
Caryophyllorum ſingulorum ana vnc. j.
Cineris lignorum combuſtorum vnc. vj.
Laterum tritorum q. ſ.
Miſce, & in retorta deſtillentur. *Fallopius.*

Aliud eiuſdem, ad idem.

Rec. Olei abietini lib. j.
Albuminum ouorum coctorum lib. j.
Reſinæ vnc. vj.
Gummi hederæ vnc. ij.
Miſce, & deſtilla in retorta ſecundum artem.

Balſamum ad vulnera, eiuſdem.

Rec. Terebinthinæ claræ lib. j. ß.

Olei

Olei laurini
Galbani
Gummi Arabici
Gummi hederæ ſingulorum ana vnc.j.
Olibani
Ligni aloes
Galangæ
Caryophyllorum
Nucis moſchatæ
Conſolidæ minoris
Cinnamomi
Cedoariæ
Zingiberis
Dictamni albi ſing. an. drach.vj.
Styracis liquidæ ſingul. ana vnc.ij.
Moſchi
Ambræ ſingul.an.drach.j.

Pulueriżanda, puluerizentur, miſceantur: quibus adde aquæ vitæ lib. viij. pone in vaſe vitreo optimè obturato per dies octo, deinde deſtillentur primo igne lento, quouſq; oleum manare incipiat, tum augeatur, donec totum deſtillauerit, deinde oleum ab aqua ſepara, & ſerua.

Oleum ad vulnera.

Rec. Terebinthinæ lib.ij.
Olei lini lib.j.
Reſinæ pini vnc.vj.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ
Macis, Croci
Ligni aloes ſing. ana vnc.ij.

Ponantur in retorta, & deſtillentur primò igne lento, poſtea fortiori. *Fallopius.*

Oleum ad vulnera 24. horis curanda: & ad rupturam, &c.

Rec. Olei communis lib.vj.
Olei abietini lib. j.
Myrrhæ electæ vnc.vj.
Aloes lotæ

Olibani ſingulorum an. vnc. vj.
Mumiæ vnc. ij.
Glutinis communis vnc. vj.
Granorum tinctorum vnc. iiij.
Picis naualis vnc. vj.
Gummi arboris ſicomori vnc. ij.
Amurcæ olei lib. ij.
Altheæ vnc. vij.

Omnia in cucurbitam vitream robuſtam ponantur, & per horas xij. in balneo Mariæ coquantur: poſtea coletur, colaturæ addatur

Serpentariæ M. iiij.
Balauſtiorum M. iiij.
Conſolidæ maioris cum floribus, herba & radicibus M. iiij.
Betonicæ,
Nicotianæ ſing. ana M iiij.
Balſaminæ, cum herba & fruct. M. iiij.
Foliorum Cypreſſi M. iiij.
Veſicarum vlmi n xl.
Millefolij,
Braſſicæ marinæ ſingul. an. M. iiij.
Dactylorum maturorum n. xxv.
Hypericonis,
Perforatæ,
Centaureæ minoris,
Burſæ paſtoris ſing. an. M iiij.

Coquantur iterum in balneo Mariæ per horas xviij. deinde ponantur ad Solem per ęſtatem integram, in vaſe optimè obturato. Quo facto, omnia eximantur, colentur, exprimendo fortiter, oleoq; deniq; addantur croci triti vnc. ij. coquanturq; ſimul per horas tres, & oleum ſeruetur ad vſum. Hoc oleo ad rupturã ſi vti voles, prius pili abradendi, deinde per 15. dies ruptura bis quotidie inungenda: mox veſica porcina, & faſcijs firmiter & ritè liganda. Curandum verò, vt in tecto æger per dies xv. quieſcat. *Roſcellus.*

Ad vulnera.

Ad vulnera quæuis pręſtantiſſimum eſt, ac paratu facile ſequens remedium. Sumuntur picis Græcæ, ſulphuris & olibani albi ſingulorum partes ęquales, teruntur, ouorum albuminibus excipiuntur & vulnerũ labris ritè obductis,

ductis,abſterſoq; ſanguine, ſuper linteolo impoſita eidē vulneri applicantur,faſcia deligantur, & dies aliquot ibidem manere permittuntur.Res mira & probata. *Mizald.*

Ad vlcera maligna.

Mirabilis & citò parabilis aqua, nullo auro comparanda,ad hunc fit modum.Aqua pura & lympida in vas nullo anteà liquore imbutum mittitur. Vbi efferueſcit,illico in viuam & recentem calcem,alteri vaſi nouo impoſitam effunditur: ac ibi tandiu quieſcere permittitur,donec detracta ſpuma, clara & pellucida appareat ſubſidente ad imum vaſis calce pultis modo diluta.Tum demum aqua ſupernatans excipitur per vaſis inclinationem, ſed calce immota,& phiala munda,aut alio vaſculo diligenter obturato, ad vſum ſeruatur. Vix credi poſſit quantum habeat energiæ & miraculi in vlceribus quibuſuis,& maximè à lue Venerea obortis. Nam fotu ex linteolo in ea repente madefacto, & vice emplaſtri poſt hæc vlceri impoſito,ac ſubinde renouato, ſaniē deterget, dolores ſedat, vlcus carne replet,ac inflammationes pauco tempore extinguit:non abſq; ingenti miraculo,cum ſui caloris vehementia alioquin incendat calx viua.Fruere hoc excellentiſſimo ſecreto,quod multa prece,precioq; multo,multis recuſaui. *Mizaldus.*

Precioſum oleum Balſaminum, quod inſtillari poteſt vulneribus,quæ non capiti,ſed alioqui corporis partibus ſunt inflicta.

Accipe olei roſati vncias nouem.
Rebarbaræ minutim contuſæ vncias ſex.

Hæc firmiter contecta in ampulla ſiue lagena ſtannea per tres dies ſtare facito. Deinde lagenam vna cum prædictis in balneum Mariæ immittito, & ad horæ medietatē probè bullire ſinito. Poſtea in lagenam injice Maſticis ſubtiliter contuſi drachmas ſex. Item thuris,bdellij,opopanacis,caphuræ,ana ſiue partes æquales vnciam dimidiam, poſtea illud oleum per mundum panniculū laneum excolato,ita vt omnis virtus prædictarum ſpecierum inde exprimatur, habebiſq; in vſum paratum oleum præſtantiſſimum. *Ranzouius.*

Inſigne cataplaſma vulnerarium,contra quemuis ictum,quo vſus eſt Chriſtiernus II.Rex Daniæ.

Rec. Ceræ vncias tres cum ſemiſſe,

Colophoniæ ſeu picis Græcæ
Aſchenſchmaltz.
Mumiæ, ana ſeſquiunciam.
Myrrhæ vnciam vnam.
Minij vnciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis vnciam vnam.

Ceram vnà cum colophonia primũ diſſolui facito, deinde mumiam adiice, poſtea das Aſchenſchmaltz. Hæc ad lentum ignem collocato, & probè verſato. Deinde reliquis quoq; prædictis ſpeciebus immiſſis, ad lentũ ignem paulisper ſtare ſinito, probè frequenterq; moueto, ſæpè etiã periculum facito, num ſatis ſit decoctũ, & in fundo ſubſidere incipiat. Stilla ex alto guttulis aliquas ex calida ſpatula in frigidam Quod ſi illud infrigidari, & ſpatulæ adhæreſcere ſenſeris, ab igne remoueto, tam diuq; verſato, donec ſua ſponte ſit frigefactum, & in ſolidam coëat maſſam, ne ſequentia tria gummi in eo adurantur. Adde inſuper Thuris & Maſticis ana vnc. vnam, Caphuræ ſeſquiunciam, & in olla tam diu moueto, vt infrigidatum duritiem contrahat, & manibus tractari prædictoq; adipe ſubigi poſſit. Et hoc modo cataplaſma ritè paratũ habes. Quod ſi igitur vulnus inflictum eſt recens, panno lineo craſſiori illito, & parti affectæ applicato. Quibuslibet etiam vulneribus, ſiue cæſim gladio ſecante, ſiue punctim mucrone ſint inflicta, hoc cataplaſma rectè adhiberi poteſt. *Idem.*

Potio vulneraria eiuſdem.

Rec. Limonij ſylueſtris, id eſt, Wintergrün & Betonicæ ana drachmam vnam, ſaniculæ & pedis leonis, id eſt, ſinnau ana drachmam dimidiam, cũm duabus menſuris vini in noua olla vitreata firmiter occluſa, quę farina ſubacta probè obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura huius potionis ad ſpacium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini ſauciato ſingulis diebus manè & veſperi ad quantitatem vnius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto braſſicæ folia, vel præcedens cataplaſma impone.

Alia vulneraria, qua vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas menſuras ceruiſiæ vetuſtiſſimę, iniice manipulum

nipulum clematis ſiue doruincæ, cauliculum artemiſiæ rubeæ, paulum herbæ, quæ dicitur Rodicheit/vel in defectum huius ſume meram peruincã, decoque ad medietatem in vaſe fictili, operculo probè tecto. Deinde excola in ollam lapideam ſiue lagenam, ſic vt orificiũ eius probè obſtrui poſſit, ne aer ingrediatur, poſtea vſui ſerua. Ex hac potione dabis homini vulnerato ſiue lęſo manè ieiuno ventriculo in meridie poſt ſumtum cibum, à veſperi cùm diſceſſurus eſt cubitum. Singulis vicibus ad quantitatem trium cochlearium, iubebisq́; vt læſus poſtea duabus aut tribus horis abſtineat à cibis, & quoties inde biberit, paululum inſtillet in vaſculũ, & hoc vulnus abluat. Folium etiam braſſicæ rubrum, aut maximè fuſcum liquore huius potionis imbutum vulneri imponat, ita tamen vt aſperius folij latus verſus vulnus ſit cooptatum, quod linteo firmiter inuoluatur. Quòd ſi vulnus poterit conſtringi acu, fiat id quoq́;, ne magna cicatrix inde remaneat, alioqui nihilominus tamen vulnera conſolidat hæc potio. *Idem.*

Vulnus vt ſine dolore infligatur.

Magneti nõ abſimilis videtur alius Magnes candidus, cuius ego experimentum tale vidi. Attulerat Laurentius Guaſcus Cheraſcius, prouinciæ Taurinẽſis Medicus empyricus, his diebus hunc lapidem, pollicebaturq́; poſſe, ſi vel ſtylum aut acum tangeret, carnẽ totam abſq́; vllo dolore penetrare: quod cum nobis, vt par eſt, ridiculum videretur, rem experimento in meis contubernalibus confirmauit. Ego tandem, vt tam incredibilis rei periculum facerem, acum ipſam prius lapidi affricatam cuti adiutorij brachij intuli, ſenſiq́; primò leuiſſimã punctionis imaginem: poſt cum totum muſculum quaſi directa penetraret, acum quidem in profundum, qua penetrabat, penetrare ſentiebam, dolorẽ nullum penitus ſenſi: tumq́; familiaribus, quod in me fuerã expertus credidi. ~~Cardanus.~~

Cataplaſma præſtantiſſimum, quod cum in comitatu Tyrolenſi apud Carolum V. Oenoponti commoraretur, Ioannis Friderici quondam Saxoniæ electoris Chirurgus, Illuſtriſſimum Holſatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemuis ictum & ad vulnera à tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

Rec. Galbanum

Armoniacum,
Opopanacum,
Bdellium,
Ceram,
Olei communis ſing.ana lib.ij.
Argyritis ſie argenti ſpumæ præparatæ, Silberglett lib.1.
Olei laurini vnciam dimidiam.
Myrrhæ,
Thuris,
Maſticis,
Ariſtolochiæ,
Terræ cadmiæ,ſiue lapidis calaminaris præparati, Galmei vnciam vnam.
Caphuræ vnciam dimid.
Terebinthinæ drach. vnam.

Redige ad puluerē, quem fac igne excandeſcere,& quicquid diſſoluendum eſt, diſſolue,& in morem cataplaſmatis forma,modo ſequenti. Quatuor gummi macera nocturno tempore in aceto acerrimo ex vino confecto, in vaſe ex orichalco fabrefacto,aut olla incruſtata,ita vt acetum gummi quantitatē excedat, poſtea decoque gummi tantiſper,donec ſordes,excrementa aut ligna ijs ſeparentur. Deinde exprime,ſiue excola per linteum in cacabum aut lebetem,& gummi iterum coque vſq; ad conſumtionem aceti,& donec gummi à lebete ſegregentur.

Fac colliqueſcere oleum & ceram in pelui ex orichalco,immitte archyritim ſiue ſpumam argenti,& verſa rudicula, vt argyritis in fundum ſubſidat, & cùm colorem fuſcum induere cœperit, fac periculū lato cultro aut ſpatula. Quod ſi non adhæſerit cultro tenaciter,ſed inde reſoluitur,perfectæ decoctionis eſt ſignum. Ab igne igitur remoue ſtatim,& paululum infrigidari ſinito, non tamen nimis citò. Poſtea de quatuor gummi maceratis in aceto ſingulis vicibus ad quantitatem fabæ,vel nucis auellanæ, immitte in decoctū cataplaſma pedetentim,donec gummi propius ingreſſa fuerint. Nam ſi ſimul abijcerentur, cataplaſma nimis ebulliendo aſcenderet: fortaſſis etiam omnino effunderetur. Verùm ad maiorem cautelam peluim cum aqua in promtu habeto, vt ſi nimis forſitan bulliat,ſupra aquam teneri,& infrigidari poſſit: illudque rurſum emplaſtro adijce,quod in aquam effuſum eſt. Et

poſtquam

poſtquam gummi planè in emplaſtrum ingreſſa fuerunt, coſturā eius de integro repete, parumperq; decoque. Deinde adijce Myrrham, Maſticem, Thus, Terram cadmiam, Ariſtolochiam. Redige iterum in puluerem tenuiſſimum paulatim ſupra ignem, non nimis calidè tamen, ne pulueres ardore conflagrent vel conſumantur Extremo inijce Terebinthinam & oleum laurinum, & cùm planè ab igne remotum, & infrigidatum fuerit, adijce caphuram. Deinde effunde in aquam calidam, donec aptum efficiatur, vt manibus tractari, & ſubigi poſſit Poſtea macera oleo artemiſiæ, vt nitidum & puiū reddatur. Immitte in pellem hinnuli benè præparatam. Tunc ad 40 aut 50. annos vſui conſeruari poteſt. Conducit hoc cataplaſma aduerſus omnia vulnera ſclopetaria, contra ictus, & vulnerum inflammationem. *Hen. Ranzouius.*

Ratio conficiendi pulueris vtilis contra diſſectionem nerui alicuius, qui à Chirurgo eſt conglutinandus.

Rec. oculos cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerē neruis inſperge, & ſic is faſcijs ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium 24. horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpatio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſq; conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturam diſſoluat. *Idem.*

Ratio certa, qua fluxus ſanguinis ex quouis vulnere erumpentis cohiberi poteſt.

Ineunte vere, cum ranæ ſemina prima ſiue oua proijciunt, tūc accipe craſſioris linei panni vlnas tres, vel quatuor, plus minúſue quantum ſatis eſt. Hunc pannum cum huiuſmodi ouis ranarū probè abluto, Soliq; ſiccandum exponito. Deinde ſecundò tertioq; lotum, ſimiliq; modo in Sole ſiccatum vſui diligenter ſeruato. Cum autem hoc vti volueris, partem vulnere duplo maiorem, inde præciſam inſtar cataplaſmatis vulneri imponito, ſanguinis effuſio ſtatim ſupprimetur, quod certo experimēto in pluſimis eſt comprobatum. *Idem.*

Eſcharoticum ſine dolore.

Fit eſcharoticum abſq; dolore, facile, quod cutem pertundit in horis 24. Si ſana eſt cutis, ipſum ſolo corio circumdatum imponitur: ſin autem ſanies, vt in ſuppurationibus ſubeſt, locus aceto acerrimo lauatur. Conſtat medicamentũ è tenero ſapone & calce viua tenuiſſimè mixtis, adeò vt in vnguenti formam tranſeat. *Cardanus.*

Vlceris maligni prodigioſa curatio.

Gallorum Regis frater natu minor laborabat vlcere peſſimo, prodigioſæque turpitudinis: curatus eſt afflatu perpetuo pueri annum agentis duodecimum. Nec abſq; ratione: ſpiritus enim à corde impubis, ætate firma tamẽ, ſyncerus eſt, ac corruptos humores emendare poteſt. *Cardanus.*

Ad vlcera.

Noui qui antelucano medij veris tempore, menſe nimirum Maio, ſtratis ſuper gramina linteaminibus, rorem exciperent, expreſſum decoquerent, deſpumarent, & tum demum panniculos in eius decocto madefactos, ſucceſſu admodum felici, vlceribus phagædenicis applicarent: & ſic aſperſa, ſiccataq; roris acrimonia ad vnguem cõſolidarẽt, vnà incocto aluminis, & olibani momẽto. *Mizald.*

Eſcharoticum cutim celerrimè perforans.

Sæpe nobis contingit, vt cutim ſeu carnem erodere ac perforare celerrimè velimus, non ſatis fidentes ſectioni: aliàs molliſſimum medicamentũ deſcripſimus, nunc efficaciſſimum: ex aqua enim ſaponis, aut lixiuio tinctorum, quod ex cineribus fit, conficitur hoc modo. lib. xij. lixiuij acerrimi ſuper calcem viuam & roboris cinerem ſuperfunduntur, permittũturq; deſtillare, inde ſuper aliam calcem, & cinerẽ denuo infunditur, repetiturq;, donec ouũ ſuſtineat aqua. Inde adduntur chalcanti vnc. ſingulæ in ſing. libras, aut dimidium, & in æneo lebete ſenſim ſpiſſatur, donec extractum cogatur in paſtillos: cochleari enim ſenſim extrahitur, hoc in octaua parte horæ, ſi rectè præparatum fuerit, perforat. *Cardanus.*

Vt ſcias an membrum aliquod ſit ſyderatum.

Si quis experiri volet num membrum aliquod amputãdum, verè ſideratum fuerit, & ſphaceliſmo tactum, partem eam porrorum, quæ vireſcit, contundat, & vna nocte membro ſuperponat. Id ſi poſtridie liuorem aut nigrorẽ

nonnihil

nonnihil exuerit, ſignificabit vitale adhuc eſſe, ſin minus, mortuum & iuſtè amputandum, ne pars ſincera trahatur. Experimentis multis confirmatum fuiſſe mihi fidem fecit Hiſpanus quidam arcanorum naturæ explorator indefeſſus, quod poſteris impertitum volui. *Mizald.*

Ad extrahenda è vulneribus ſpicula.

Sagittæ ſpiculum, vel ferrum quoduis ex vulnere detrahes, ſi ſpecillum vulnerarium ſucco valerianæ imbutum ipſi vulneri indideris, & contuſam herbam ſuperligaueris. Sic enim non ſolùm reuelletur ferrum, ſed etiam vnà vulnus ſanabitur: niſi inſigniter mentiatur Italus, qui huiuſce rei periculũ ſe feciſſe mihi affirmauit. Idem præſtant folia hormini ſatiui, quæ noſtra eſt oroalla, trita, aculeos ac ſpinas è corporibus detrahunt. *Mizald.*

Ad membra reſoluta.

Recipe Pinguedinis veruecis optimæ pocula duo, coquantur ad medietatis conſumtionem, deinde addatur olei roſacei poculum vnum, & iterum ad conſumtionem medietatis coquantur, quo partes reſolutæ inungantur. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Roriſmarini
Maioranæ
Menthæ
Sabinæ
Menthaſtri
Saluiæ ſing. quantum ſufficit.
Contundantur optimè, & cum medulla pedum bouis fiat vnguentum. *Roſcellus.*

Ad reſolutionem neruorum.

Rec. ſanguinis humani qu. ſ. diſtilletur ſepties ſecundum artem, quouſq; aqua omnis exierit, qua nerui reſoluti inungantur. *Fallopius.*

Ad rupturam.

Rec. Foliorum & florum anthos
Foliorum mirtillorum ſing. ana vnc. ß.
Reſinæ
Emplaſtri de betonica ſingul. ana vnc. ij.
Terebinthinæ claræ q. ſ.
Fiat emplaſtrum. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad pediculos pudendorum.

Rec. Axungiæ porcinæ
Argenti viui
Saluiæ } ana quantum ſufficit.

Miſce omnia ſimul bene, fiatque vnguentum, quo partes pediculis obſeſſæ inungantur. *Fallopius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe ſaponis veneti qu. ſ. cui adde argentum viuum mortificatum. Miſce & agita probe, vt ad vnguenti formam vniantur, quo inunge poſtea partes pediculoſas, & quamprimum morientur. *Caſparus Schwenckfeldius.*

Aliud ad pediculos capitis.

Amaranthi flores in lixiuio decocti, ſi cũ illo caput abluatur, pediculos enecat, nec non furfures capitis & porriginem expellit. *Hieron. Tragus.*

Vt pars aliqua ſine dolore plurimum intumeſcat.

Si quis aqua deſtillationis, vel decoctionis crabronũ, aut veſparum cutem alicuius attigerit, ſic intumeſcet locus, vt hydropis, aut veneni magnæúe alicuius ægritudinis ſuſpicionem ingerat, ſed abſq; dolore. Remedio eſt Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meretriculæ quædam geſtationem vteri, etiam apud circumſpectos, & cauros, artificioſè mentiri ſolent: & ſuam miſeriam ere dulæ plebi falsò atteſtari, qui ſtipem vicatim emendicãt. Eſt id Rogati Pariſienſis Archimedici, & blitteorum, canariorum, oſtiariorum, templariorumque ludimagiſtri incomparabilis & locupletiſſimi artificium, è multis vnum, à quodam eius contemporaneo, & familiari mihi indicatum. *Mizaldus.*

Ad morſum canis rabidi.

Folia braſſicæ vti etiam ſemen, cum ſylphio & aceto trita, ac impoſita, morſum canis tum rabidi, rum non rabientis perfectè ſanant. His addere abſurdum non erit, quod oraculo quodam oſtenſum eſt, radicem cynoſrhodi, vulgus æſglæntierum odorarum nuncupat, vnicum & ſingulare eſſe remedium aduerſus morſum canis rabidi, niſi Plin. & Galenum abiurare velis. *Idem.*

Ad morſum canis rabidi, ſcorpionumq; ictus.

Homini à ſcorpionibus icto, remedio eſt cinis eorundem ex vino potus. Et rabidi canis morſum curari teſtantur

tur multi pilis eiuſdem animantis exuſtis, & ex vino propinatis. *Plin. & Lemnius.*

Ad morſum canis rabidi aliud.

Ad canis rabidi morſum, cancri in patella deuruntur, vt puluerari poſſint. Exhibeatur cochlearis menſura cum puluere radicis gentianæ ac thuris momento. Debet autem antidotus iſta frequenter iterari, & per ſeſquimenſem continuum aſſumi, quò rabies & aquæ pauor propulſetur. Probatum audiui. *Mizaldus.*

Aliud ad canum rabiem.

Herba, quæ Alyſſum vocatur, valet certo experimento aduerſus canum rabiem, & ob id Galeno & Aëtio teſte, à λύσσῃ, id eſt rabie, alyſſum nominatur. *Mizaldus.*

Ad morſum canis rabidi.

Cancri fluuiatiles morſis à rabido cane mirificè proſunt. Sed ij poſt canis ſyderis exortũ, Luna xiv. cùm Sol Leonem eſt ingreſſus, viui in patella ſunt adurendi, & in puluerem tenuiſſimum atterendi. Cuius cochleare vnum ex aquæ cyatho propinatur, dum adhuc recens eſt morbus, augendaque quantitas, ſi inueterauerit. Eo remedio vim adeò efficacem ineſſe ſcribit Galenus, vt nullos periiſſe dicat, quibus in tempore exhibitum fuit.

Ad viperæ morſum.

Miraculo eſt trifolium, herba hyacintho ſimilis, quando flores vere emittit, & ſemen habet κνίκῳ ἀγρίῳ ſimile. Hæc enim decocta multùm, & morſibus phalangis, aut viperæ ex aquæ fotu admota illis medetur, & dolores ſtatim ſedat. Eodem verò fotu in alio non morſo, parti ſanæ ſenſum ſimilem, & dolores ſimiles his, quos morſus inuehit, omnes excitat: morſus itaq; ſanat, & ferarum more partem affligit. *Iacobus Syluius Medic.*

Ad ſcorpionum ictus.

Semẽ agreſtis croci manu tritum, vel collo ſuſpenſum, plurimùm pollet aduerſus ictum ſcorpionum. In quam rem etiam prodeſſe aiunt radicem lauri & ireos. *Mizald.*

Ad ſcorpionum ictus, aliud.

Adeò venena plerunq; venenatis ſunt venena, vt aconitũ ex vino tepidum datum, percuſſis à vipera, aut ſcorpione, ſalutiferum eſſe expertum ſit à nonnullis Medicis præſtantiſſimis. *Idem.*

Aliud ad eundem.

Illud de multis videtur memorabile, quod qui rapha-

num prægustauerit, ſi à ſcorpione feriatur, citra vitæ aleã euadet: & ſi ſcorpionibus inſpergetur raphanus, illos ad mortem adigit. *Idem.*

Ad bubones.

Sunt qui affirmant, aquam ex humano ſtercore deſtillatam ardere: pinguior enim eſt, & ſatis tenuis, minus tamen quàm ex vino: conſtat ſanè aduerſari eam bubonibus, maximè gulæ. *Cardanus.*

Ad transferendos bubones peſtiferos.

Oſtrea viua peſtiferos bubones loco transferunt, & virus omne ad ſe trahunt. ſunt autẽ adglutinanda brachio, quà axillaris decurrit, ſiquidem bubo in alis eſt, ſi verò inguen obſidetur, lineamentis femoris, quæ vena cruris deſcribit. *Hollerius.*

Ad bubones peſtiferos.

Hyoſciamus peſtiferos bubonibus admotus illos fertur diſperdere. Vel, vt quibuſdam placet, diſpergere. Et ſi quis ante illorum emerſum plantam eam ſecum habuerit, nuſquam à bubonibus corripietur. *Mizald.*

Ad Carbunculos.

Puluis coriandri cum melle mixtus, & ſuper carbunculum poſitus, illum deſtruit. *Arnoldus Villanouan.*

Ad anthraces peſtiferos.

Galbanum emollitum, & ex lineo panno anthraci peſtifero coextenſum, & appoſitum, ſi curabilis eſt adeò illi adhærebit, vt reuelli non poſſit, niſi radicitus eum extirpet. Si verò incurabilis erit, ne tantillum quidem adhæreſcet. *Idem.*

Ad ictus venenatos.

Si quis ictus, vel demorſus ab animali iobolo & venenoſo, inſtillet ilicò tres vel quatuor guttas lactis ficulnei ſupra vulnus, mirum inueniet præſidium. Poterit etiam imponere gr. ſinapi cum aceto detrita. *Mizald.*

Ad ſtrumas.

~~Si pedes magnæ rubetæ, ſeu bufonis viuentis abſcindantur, quando Luna vacua ad Solis coniunctionem properat, & collo patientis ſtrumas circumdentur, adeò proſunt, vt ſæpe à morbo liberent. *Cardanus.*~~

~~*Ad ſcrophulas.*~~

~~Mirũ de ſeptenario experimentum, quòd maſculus omnis ſeptimus abſq; fœmella intermedia natus, vim habet curãdi ſcrophulas, ſolo tactu, vel verbo. *Cornel. Agrippa.*~~

Ad

Ad arthriticorum tophos extirpandos.

Si caſeus putris & vermiculoſus ſubigatur ex iure, in quo ſuilla perna diutius coxerit, detrahet arthriticis abſq; ferro tophorum particulas, emplaſtri modo illi appoſitus, vt tradit Galenus. Quod etiam præſtat, quaſi miraculo, coccus gnidius, cum myrrha & aceto tritus.

Ad quæuis apoſtemata.

Veterem anſerem maſculum triduana inedia macera: deinde illi obijce fruſta anguillæ recenter occiſæ, & excrementum eius collige: habebis præſens remedium ad quæuis apoſtemata. *Ex quodam peritiſſimo Chirurgo.*

Ad Verrucas.

Verrucæ folijs ficulneis contactæ aboleri, ac vaneſcere traduntur, ſi folia ipſa poſtea ſepeliantur. Sunt qui cordi columbi idem tribuunt. *Mizaldus.*

Ad Verrucas.

Si porros aut verrucas abolere volueris, abſcinde caput anguillę viuentis, & eas manante illinc cruore, defrica, & inūge: deinde caput ipſius anguillæ profundè ſepeli. Vbi marcidū erit, omnes protinus decident. *Ioan. Bapt. Porta.*

Contra verrucas experimentum bonum.

Pone pedes gallinæ ſub prunis calidis, donec excorientur, & cum corio ſeparato ab oſſibus frica verrucas ter aut quater calidè, & delebuntur. *Alexius.*

Contra clauos.

Hermodactylus ac ſemina in puluerem redacta, atque oxymeliti ſcilliticæ, vel ſucco calendulæ commiſta, clauos callosq; abolent etiam in partibus pudendis, quum à fœdo concubitu contracti ſunt. *Idem.*

Ad Verrucas.

Nulla in parte medicina ſuperſtitioſior, quàm in abolendis verrucis. Serapio refert, contactas ſingulas ſingulis ciceribus in menſium Calendis, ciceribusq; poſt terga reiectis, deleri.

Ad Verrucas.

Rec. Cepam rubram, contunde optimè, & miſceatur cum ſale: quo verrucæ inungantur. *Roſcellus.*

Aqua ad callos & verrucas.

Rec. Salnitri,
Vitrioli,
Viridis æris, ana vnc. ij.
Aluminis Zuccharini vnc. j.

Calcis viuæ vnc. ß.

Deſtilla in retorta. Prima aqua inutilis, ſecunda verò efficax ad clauos & verrucas. *Fallopius.*

Ad clauos in pedibus, probatum.

Allium contuſum ſuperligetur, quotidie renouando. Pedes autem clauoſos alternis diebus lixiuio lauare oportet, quibus ſiccatis allium ſuperligandum, donec cadant. Foramen deniquè vnguento aliquo abſtergente & conſolidante curandum.

Aduerſus cicatrices.

Cicatrices conſtat proprio ſemine abſcondi, & quaſi deliteſcere. ~~*Cardanus.*~~

DE FORMA CORPORIS.

CAP. V.

Forma, ſeu pulchritudo eſt vel corporis

- Totius,
- Partium: & vel
  - Trũci,
    - Capitis, atq; hęc conſiſtit vel in
      - Capillis
        - Tingendis.
        - Augendis.
        - Minuendis.
      - Facie
        - Coloranda.
        - Detergẽda.
      - Oculis Colorandis.
      - Dentib.
        - Abſtergendis, *ſiue* dealbandis.
        - Extrahẽdis.
    - Ventris, atq; hęc cõſiſtit vel in
      - Mãmillis
        - Minuendis
        - Conſtringendis.
      - Ventre Erugando.
  - Artuum: atq; hæc conſiſtit vel in manibus
    - Dealbandis,
    - Detergẽdis.

DE FORMA, SEV PVLCHRItudine totius corporis.
CAP. VI.

Homines vt pingueſcant.

SI cum lacertæ ſepo, halinitro, cyminoq; farinam tritici miſcueris, gallinæ hoc cibo ſaginatæ, adeò pinguefaciunt homines, qui eas ederint, vt diſrumpantur. *Cardanus.*

DE FORMA, SEV PVLCHRITVdine partium corporis, & primò de capillis tingendis.

Ad capillos deaurandos.

Capillos aurei coloris æmulos, vnà cum barba, ad hũc facies modum. Accipe fruſtula Rhabarbari, quæ à pharmacopœis deraduntur, & tanquam inutilia abijciuntur. Ea in lixiuium decoctionis foliorum & ramorum viſci ex quauis arbore detracti, tandiu infunde, & macera, donec emolleſcant. Facta expreſſione poſt leuem ebullitionem, ſpongiam ex lixiuio imbue, & capillitium identidem intinge, aut barbam, ſi viſum erit. Tum demum vtrinq; calidis linteis ſicca, quod tutius eſt, quàm igni, vel Soli exponere. Id vbi ſæpius egeris, abſq; vlla offenſa optatum aſſequeris. *Ex quodam Italo.*

Ad colorem argenteum capillis conciliandum.

Rec. Aquæ fluuialis lib.xxv.
Radicis & foliorum centaureæ vnc.iij.

Coquantur ſimul vſq; ad conſummationem tertiæ partis, deinde cùm ad Solem per dies quindecim fuerint, addantur

Gummi Arabici,
Tragacanthi,
Aluminis, ſing. vnc.ij.
Smegmatis, ſiue Saponis Veneti,
Aluminis ex vini fecibus, albi ſing lib.j.

Miſceantur, & coquantur aliquandiu, fiatq; aqua, quæ Italorum vulgò, *Bionda*, hoc eſt, flaua Veneta appellatur. Quãdo autem vti voles, manè capillos tinge benè, eósq; in pãno linteo inuoluito: deinde veſperi caput lixiuio, in quo herba Vitriola appellata, cocta fuerit, lauato atq; ad

Solem, vel ignem ſiccato. Quod cùm bis térve in hebdó-
mada factum fuerit, capilli albi, ſplendidi, & argento ſimiles reddentur. *Alexius.*

Capilli vt flaueſcant.

Capilli vt aurum flaueſcent, ſi acceperis aluminis rubei vnc. vj. vitrioli vnc. iv. ſalis nitri vnc. ij. & ex ijs ſtillatitiam aquam extraxeris, capillitiumque, vel cæſariē ſpongia in ea madefacta, & tātillum expreſſa, tinxeris, ac identidem repetiueris. *Mizaldus.*

Ad capillos rubro colore tingendos.

Rec. Foliorum nucis M. j. deſtillentur in cucurbita vitrea, qua ſolum capilli canefcentes lauentur diebus quindecim, & rubri fient: durabitq; tinctura menſem vnū. Faciem autem ea aqua ne tingito: nam nigra fieret. *Alexius.*

Capillos flauos tingere.

Flauos reddes multum mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è ſarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, raſura, & buxi frondibus, croco & cumino, ſi ſæpius capillos laueris, maximè flaueſcent, auriq; colorem imitabuntur. *Porta.*

Pili & capilli, vt virides videantur.

Capparorum aqua deſtillata, virides verè pilos & capillos efficit. *Cardanus.*

Ad capillos denigrandos.

Capillos aut barbam ſic denigrabis: Accipe lixiuij communis quantum voles, cui infunde folia betæ, ſaluiæ, & lauri, cum myrrha & corticibus iuglandium viridium. Tum demum coque omnia, & ex eorum lixiuio barbam, vel capillitium laua: aut madefacta ibidem ſpongia, & nonnihil expreſſa identidem tinge: miraberis effectum. *Mizaldus.*

Ad capillos nigro colore tingendos.

Nigricabunt valde capilli, corticum fixus, gallæ, elates, rubi, cupreſſi, & ſimilium lixiuio. Hoc tamen commodè tinges, modò barbam & capillos, ſi cui caneſcunt: argentea ſpuma, combuſtum æs fortis lixiuij quadruplo permiſcetur, dumq; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & reſiccatos calida perlues aqua. *Ioan. Bapt. Porta.*

Supercilia nigra tingere.

Sic nigreſcunt ſupercilia: Fringātur oleo gallæ, eas ſale ammoniaci puſillo tritabis. inde aceto immiſcebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur ſupercilia, &

per

lia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. *Idem.*

Ad pilos denigrandos.

Rec. Lixiuij menſuras v.
Lithargyrij vnc.vj.
Saluiæ,
Foliorum fici nigræ, ſing. M.j.

Miſceantur, & coquantur vſq; ad conſumtionem quartæ partis, & fiat lixiuium, quo cùm caput bis in hebdomada lotum, deinde ſiccatum fuerit, ſequenti vnguento vtitor:

Rec. Succi ſaluiæ quantum ſatis eſt,
Tartari nigri vnc.j.
Lithargirij, vnc.ß.

Miſceantur, & fiat vnguentum, quo plumbeo pectine ſæpius inuncto, capilli pectantur, & ſtatim nigri reddentur. *Alexius.*

Capilli vt nigri fiant.

Rec. ſucci corticum nucum viridium vnc.iij.
Vini rubri menſuram dimidiam.

Coquantur ſimul vſq; ad tertiæ partis cōſumtionem. deinde addantur olei communis lib.v. Miſce bene, & vnge capillos. *Marinellus.*

Aliud ad idem eiuſdem.

Rec. Myrobalanorum Indorum,
Gallarum ana vnc.j.
Lithargyrij drach.j.
Salis petræ,
Aluminis rochæ,
Aeris vſti, ana vnc.viij.
Salis gemmæ,
Tragacanthi ana vnc.j.

Omnia in puluerem redacta cum aqua, in qua nuclei dactylorū fuerint cocti, miſceantur, qua capilli inungantur.

Aliud eiuſdem.

Rec. Succi papaueris rubri,
Succi corticum nucum viridium,
Olei myrthini,
Olei de coſto, ſing. ana q.ſ.eſt.

Coquantur aliquandiu ſimul, & ſeruetur in vaſe aliquo ad vſum.

Lixiuium capillos nigros tingens.

Accipe nuces cupreſſi, & coque in vino & aceto vini

rubri,fiatq; lixiuium,quo caput lauetur. *Marinellus.*

Vnguentum capillos nigros tingens.

Rec. Gallarum in oleo communi frixarum vnc.ij.
Aluminis rochæ drach.ij.
Salis gemmæ drach.j.
Olei de coſto q.ſ.eſt.

Miſce,& fiat vnguentum,quo capilli inungantur. *Idem.*

Lixiuium ad capillos nigros tingenuos.

Rec. Spumæ argenti,
Aceti,vel ſucci citri,ana q.ſ.eſt.

Coquantur per ſemihoram,fiatq; lixiuium,quo caput lauetur. *Idem.*

Remedium capillos nigros tingens.

Rec. Foliorum capparorum q.ſ.eſt,coquantur in lacte vſq; ad conſumtionem tertiæ partis, & capilli inungantur. *Idem.*

Vnguentum ad capillos nigros tingendos,eiuſdem.

Accipe flores nucum, contunde optimè, & cum oleo communi miſceantur, fiatq; vnguentum, quo inungantur capilli.

Lixiuium optimum ad tingendos nigros capillos.

Rec. Baccarum myrthi,
Sumach,
Saluiæ,
Nucem Cupreſſi,
Myrobalanorum citrin.
Myrobal.chebulorum,ſing.ana q.ſ.

Coquantur omnia in lixiuio, vſque ad tertiæ partis conſumtionem,fiatq; lixiuium,quo caput lauetur. *Idem.*

Aliud capillos nigros efficiens.

Rec. Lumbricorum terreſtrium,vſtorum,vel foliorum ficus nigre,in puluerem redactorum,Olei amygdalarum dulcium,ſingulorum quantum ſatis eſt. Miſceantur,fiatque vnguentum ad capillos. *Alexius.*

Aliud, quo matrona quædam Veneta eſt vſa.

Rec. Olei tartari calidi quantum ſatis eſt, inungatur ſpongia vel pecten,quo capilli pectantur ad Solem,capite prius loto. Quod cum ter quotidie factum fuerit,fieri nequit,quin ſeptem diebus capilli nigri reddantur. Cæterùm

rum ſi odoratos eos facere voles, poſtremò capillos, oleo beniouino inungito: quoniam capillos non ſolùm odoratos, ſed etiam nigros reddit, & eſt rarum. *Alexius.*

Ad præcauendum canitiem.

Lacte canino caput & capillos inungito. Res expertá eſt. *Noſtradamus.*

DE CAPILLIS AVGENDIS.

Vt pili naſcantur citò.

Combuſtarum apium cinis, cum ſoricis ſtercore, ſi roſaceo illeueris oleo, naſcentur, & in manus palma: quibus & addere ritè poteris auellanæ, caſtaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renaſcendi vis deſtruitur, vel prodeunt molliores. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad barbam & capillos gignendos, qui poſtea non defluant.

Rec. Apes in cinerem combuſtas, quot volueris,
Semen lini vſti & triti tantundem,
Olei lacertarum viridium (fit autem hoc, ſi lacertæ virides viuæ in phialam aliquam vitream, olei communis plenam, ad ignem, vſque ad reſolutionem ponantur: deinde ad Solem per quindecim, vel viginti dies ſinantur) quantum ſatis eſt: miſceantur, & fiat vnguẽtum, quo partes pilis nudæ, manè & veſperi inungantur, & ſic breui renaſcentur capilli, & non decident. Verùm caput ſequenti lixiuio prius lauandum erit.

Rec. Lixiuij ex cineribus quantum ſatis eſt,
Capillorum Veneris,
Agrimoniæ,
Hederæ arboreæ, ſing. M. V.

Miſceantur, & coquantur: deinde coletur & ſeruetur ad vſum coopertum, quo cùm caput bis vel ter in ſeptimana lotum, deinde ſiccatum, mox leuiter prædicto vnguento illitum fuerit, fieri nequit, quin plurimi longiſſimique capilli generentur, firmiterq; hæreant. *Alex.*

Vt barba, vel pili naſcantur.

Apes in caniſtro ad ignem exiccentur, dum in pulueres redigi poſſint: hos pulueres oleo contempera, & locum vbi producere pilos volueris, illinito: mira experieris. *Noſtradamus.*

Digitized by Google

DE CAPILLIS MINVENDIS.

Ad partem aliquam depilandam.

Vt pili cadant ex quocũq; loco, nec amplius renaſcantur, efficiet ſtercus felis ſiccum, tritum, & forti aceto ita mixtum, vt fiat veluti ſpiſſamentum. Quo locus piloſus multoties in die defricabitur, ac inungetur, & in pauco tempore glaber, depilisq; euadet. *Experimentum à ruſtico.*

Aliud ad idem.

Vrina murĩũ, ſoricúmve, piloſum locum depilum reddit. Reſtituitur verò, ac emendatur talparum ſanguine, aut earundem pelle, ſi ei affricetur. *Mizald.*

Ad partem depilandam aliud.

Si ita glabram & depilem velis habere partem aliquam corporis, vt nunquam pilos rediuiuos emittat, tere formicarum oua cum hyoſciami & cicutæ ſucco, aut veſpertilionis, & teſtudinis ſanguine, & eo linimento locum inunge. Sunt qui aurea lamina candente pubeſcentem ſylulam abſq; vlla noxa ita perurant, vt pilorum ne vnum quidem veſtigium ſuperſit. *Alexius.*

Pſilothrum, quo perlitus locus glabreſcit illicò.

Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis auripigmenti tertio, fortique lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vſq; dum ad tertiam partem decoxeris, eaq; corpus vngere ſi quod glabrum facere voles. Sunt & finita, vti hederæ, & vitium lachryma, quæ veluti gummi eſt, & pſilothri effectum habẽt. Sed illud vt commodum ſatisfaciet. Et ſi nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu: vti formicarum ouorum hyoſciami ſucci, cicutæ, & pſyllij ſeminis, veſpertilionis, & teſtudinis ſanguinis. *Porta.*

Pueri ne pubeſcant.

Vt pueri puellæq; non pubeſcant, ſanguine tynni illine pudenda: frigidus enim eſt, ac craſſus: & ſi alibi illinatur, idem præſtabit. Facit & ad hoc lomentum fabarum, ſi aſſiduè eo in loco lauentur: detergit enim, atq; ita prohibet, donec cutis ſolidetur humore glutinoſo: talia autẽ, vt omnia fermè alia, minimè ſunt perpetua.

Ad pilos expellendos.

Rec. Calcis viuæ recentis vnc. iiij.

Auri-

Auripigmenti contriti vnc.j.
Lixiuij fortiſſimi, menſuras ij.

Miſceantur, & in olla coquantur, donec inſpiſſentur, vel anatis penna immiſſa ardeat, miſcendo continuè: deinde in vaſe aliquo vitreo, vitreatóve ſeruetur. Quando autem vti voles, primò partes, oleo amygdalarum dulcium (quò minus calor ſentiatur) deinde vnguento leuiter inungantur. Verùm ſi quis cutem ſubtiliorem habeat, ita vt ardorem aliquandiu ferre non poſſit, aqua ſequenti partem illiniat, & ſtatim ardor ceſſabit:

Rec. Aquæ roſarum vnc.ij.
Aquæ plantaginis vnc.i.
Sacchari albiſſimi vnc.ß.

Miſceātur, & fiat aqua. Poteris autem hac vti alternis tantùm diebus, prout videbitur, quòd ſi à tali vnguento abhorrueris, ſequenti vtitor:

Rec. Salis ammoniaci,
Fellis hircini, ſing. quantum ſatis eſt.

Miſceantur benè, & fiat vnguentum, quo partes hirſutæ inungantur. *Alexius Pedem.*

Aliud eiuſdem.

Rec. Succi radicis Chelidoniæ,
Auripigmenti,
Hederæ, ſingulorum quantum ſatis eſt,
Ouorum formicarum,
Aceti, ſingulorum part. j.

Miſceantur optimè, fiatq; vnguentum, quo ſi partes piloſæ ſæpius inunctæ fuerint, abſq; dubio capilli decident. Quòd ſi dolor poſtea ſucceſſerit, ſupradicta aqua loca affecta illini debent.

Vt pili cadant & non renaſcantur.

Rec. ſtercoris cati q.ſ. puluerizetur ſubtiliſſimè, cribretur, & cum aceto diſtemperetur ad formam vnguēti, quo pili inungantur. *Ex lib. manuſcripto.*

DE FACIE COLORANDA.

Roſeum faciei colorem conciliare.

Ex granis paradiſi, cubebis, caryophyllis, braſilij raſura, & ardenti aqua ſæpius extillata (vbi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua ſæpe facies madeat, dum operari incipit. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Digitized by Google

Ad conciliandum faciei ruborem.

Radix polygonati, ſeu Sigilli Salomonis, pallentes virginum genas ſolo affrictu rubicundas ac floridas efficit. *Mizaldus.*

Ad diluendum faciei nimium ruborem.

Accipe vncias quatuor nucleorum perſicorum & ſem. cucurbitę excorticatorum vnc.ij tere ac fortiter exprime, vt oleaginoſum liquorem elicias, quo mane & veſperi, faciei carbunculos, ac rubores tange, & paulatim diſparebunt, vel vt plurimum emendabuntur. *Idem.*

Aliud eiuſdem.

Cepacei liliorum bulbi in aqua decocti, faciei ruborē tollūt, ſi matutinis & veſpertinis horis illinantur. Acceptū à quadā matrona mangoniorū artifice ad vnguem facta.

Aquæ ad faciem mangonizandam, vt læuore ſplendeat.

Oui albumina coquantur, & dureſcant, ijs aquam extillabis, eritq; vſui apta, ſic roriſmarini, fabæq; florum & limonum ſucco. Hac autem aqua omnium præſtantiſſima, ſolertique cura excogitata: Talcum in minutiſſimum redigatur puluiſculum, & ollæ indatur, & item cochlearum multam immittes copiam, & operculato, ne fugiāt. nam alimento fraudatæ, immiſſum vorant talcum, concoquunt, vbi omne voraſſe noueris, cum teſtis tuſas vitreo accommodabis organo, aquam extillabis, & ſeruabis ad faciem. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aqua cutem ſplendidam reddens.

Accipe aquæ fontanæ deſtillatæ quantum voles, Myrrhæ, in ſing. huius aquæ phialas, vnc.j. cort. ouorum non coctorum n. iv. Gummi iuniperi cochleare dimidiū, medullæ panis, in lacte caprino molliti M.j. Miſceantur, & deſtillentur, quouſq; omnis aqua exierit; quo facto, ſumito ſeuum, quod Pomatam vocant, ſi haberi poteſt: ſin minus, adipem caprinum, vel gallinaceum, vel agninum, vel vitulinum, quæ tamen ſemel biſve in pura aqua ſunt percolanda: mox in ollam ad lentum ignem ponenda, vt liquefiant, addēdo ſenſim ſupradictæ aquæ deſtillatæ tantum, vt frigefactum olei vnguentive ſpeciem referat: verùm cùm aqua adipe permiſceri nō poſſit, ſed potius olei modo ſupernatet adeps, aliquātulum tartari vſti, ſed non multum, vel ſalis alcali, vel boracis in aqua diſſolui oportet, quo exactè permiſceri queat. Quod cùm factum fue-

rit, vnguentum in vaſis vitreis ſeruetur. Quum verò odoratum efficere voles, addito caphuræ, beniouini albi, moſchi, vel ambræ, quæ in aqua roſarum diſſoluta & percolata ſint, ſiue oleum Iaſmini, quod idem erit. *Alexius.*

Oleum cutem pulchram ſplendidamq́ reddens.

Rec. Tartari albi ℔.j.
Talci,
Salis ſing. lib. ß.

Miſceantur, & in fornace laterario, vel calcario ponãtur, donec comburantur. Quo facto, ſuper marmore teratur materia, deinde in ſacculo aliquo, in conum, ſiue acumẽ deſinẽte, in loco humido, aëreq; remoto, per quindecim vel viginti dies ponantur, ſupponendo vas aliquod, vt oleum diſtillans recipiat, & ſeruetur tãquam res precioſa. Quum autem vti voles, cutis prius lixiuio lauanda, atque ſiccanda: deinde oleo prędicto, cum panno aliquo linteo inungenda & fricanda leuiter erit: quoniã omnis generis maculas delet, cutem mollem nitidamq; efficit. *Idem.*

Ad faciem purpurandam.

Ad purpurandam faciem pallidulam, & decolorem venuſtandam: ſume ſantali rubri, & aceti acerrimi bis diſtillati, vtriuſque quantum voles, miſce & igni lento coque, addito aluminis momento, habebis rubricam tingendæ faciei perfectiſſimam. Quam ſi odoratam voles reddere, inijce moſci tantillum, vel odoris alterius, qui tibi arridebit. *Mizaldus ex artificijs cuiuſdam Itali.*

Ad faciem decorandam.

Alumen tritum, & cum albumine recentis oui agitatum, feruefactum, & continuò motum, in vnguenti ſpiſſamentum tranſit. Quo, ſi biduò, vel triduò facies mane, & veſperi inungatur, non ſolum emaculabitur, & erugabitur, ſed ſummè & pulchra, & grata reddetur. *Idem.*

Faciei decoratio.

Rec. Succi limoniorum vnc.ij.
Aquæ roſaceæ vnc.ij.
Argenti ſublimati drach.ij.
Ceruſſæ drach.ij.

In modum vnguenti miſce, & line locum veſperi, mane butyro inunge. *Cardanus.*

Smegmata mulierum.

Smegmata mulierum, quæ nitorem, & læuorem facie-

Google

bus inducunt: vti mica panis in caprinum lac aut ſerum iniecta, extillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirũ admodum ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet. Nec minus aſininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingẽtas ſemper ſecum aſinas, ac balnearum ſolio lacte illo corpus totum macerabat. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aqua reddens faciem iuuenilem.

Accipe ſulphuris viui vnc. j. Olibani albi vnc. ij. Myrrhæ vnc. ij. Ambræ drach. vj. Redigantur ſingula in puluerem, deinde commiſceãtur, & addita libra vna aquæ roſaceæ, deſtillentur in diplomate, ſeu balneo, vt vocãt, Mariæ. Excepta aqua ſeruetur in vaſe ad vnguẽ obturato. Cùm vti voles, tinge in ea linteolum album, quo faciem ablue ante ſomnum, & mane hordeacea aqua, aut fontana deterge: adeò venuſta & limpida erit facies, vt omnes mirẽtur, & exoſculari eã deſiderent. *Ex quodã lib. decoris muliebris.*

Vt cutis candore praſiet.

Recipe aceti deſtillati lib. j.
Spumæ argenti vnc. j.

Miſce, & in phialam aliquam vitream, ſuper laterem ad ignem per horam vnam, deinde ad Solem per dies octo ponantur, & ſeruetur. deinde ſumito

Aquæ cucurbitæ lib. j.
Salis gemmæ vnc. j.

Miſceantur, & in phialam aliam ſimiliter ad ignẽ per horam vnam ponantur, vt ſupra, & ſeruetur. Quãdo autem vti voles, ſumito huius aquæ cum ſale ſupradicti aceti cũ argenti ſpuma, ſing. part. j. Commiſceantur & fiat aqua lacti ſimilis, qua cum cutis, vel facies ſpongia fuerit ſubtiliter lota, alba, mollis, & læuis reddetur. *Alexius.*

Vt facies fucata palleſcat.

Crocum dentibus commãducabis, & ore propius mulieri inter alloquendum appoſito flatus deturbat faciem, & ſubcroceam reddit: ſi autem nullo fuerit circumlita fuco, inoxia remanet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aqua faciem denigrans.

Iuglandis calloſo, herbidoq; putamine illo, quod gulioca m dicunt, & gallis, chymiſtarum organis clariſſima eliciatur aqua, qua ſi facies, vel manus maduerint, nigreſcunt paulatim, vt Aethiopes videantur. Quod ſi abijcere, &

re, & priſtinæ albedini reſtituere velis: Acetum, limonis ſuccum, & colophoniam extillabis, talisq; lotura nigrum illud abijcit, & propulſat. *Idem.*

Ad mulierum fucos deprehendendos.

Purpureus mulierum color ſi fucatus eſt, deprehenditur commanſis granis cy mini, vel nuchleolo allij demorſo ab ipſis. Nam ſi natiuus eſt, durabit: ſi verò ceruſatus, hydargyratus, aut citrini vnguenti illitu conquiſitus, ſtatim obſoleſcet. *Langius.*

DE FACIE DETERGENDA & emaculanda.

Ad faciei maculas, & omnes lentigines.

Rec. Myrrhæ contritæ q.ſ. eſt.
Ouorum alba n. j.
Aquæ vitæ parum.

Miſceantur & contundantur optimè, deinde deſtillentur, donec aqua omnis emanârit: cui deinde tantũ lactis virginei addatur, quantum dicta aqua appenderit, & ſeruetur in vaſe vitreo. Lac autem virgineum fit, quãdo Lithargyrium in aceto coquitur & colatur: deinde aliquid olei tartari additur, & erit aqua lacti ſimilis. Quando autem vti voles, faciem prius aqua, in qua furfur aliquãdiu fuerit, abluito cum linteo, vel panno rubro, quod melius eſt, fricando benè: deinde cum linteo, albo mũdo facies exiccata fuerit, ſupradicto vnguento faciem vngito, manè & veſperi, & per ſe ſiccari permittito, atq; hinc rem admiratione dignam videre licebit. *Alexius.*

Aliud ad idem.

Si aurum candens, & ignitum in vino generoſo ſæpius extinguatur, & ſi cum tantillo tartari miſceatur, omnes maculas, quãlibet fœdas, ex quauis parte corporis abſtergit, & cohoneſtat: imò verò faciem leproſam, ac rubicundum naſum & verrucoſum emendat. *Lemnius.*

Aqua ad faciei ſerpigines, næuos, aliasque huiuſmodi maculas.

Rec. Salnitri,
Tartari albi, ſing. lib. j.

Terantur per ſe ſingula, deinde permiſceãtur, cribrentur, & fiat puluis ſubtiliſſimus. Quo facto, in catinũ aliquod collocetur puluis, ex quo maſſa formetur, ſacchari modo alta, deinde carbo accenſus ſuper acumẽ eius ponatur, &

ſic per ſe comburetur Quoniam cum ſalnitrum tenuium humidarumque ſit partium,tartarum verò craſſarum,per ſe comburi, atq; in maſſam quandam mutari neceſſe eſt. His ſic ſe habentibus,in ſcutellam aliquam,maſſa vel placenta illa immittatur, ſuperinfundendo aquam calidam, digitisq; frangatur, quouſq; optimè diſſoluatur: deinde cum per filtrum colatum,& in ollam nouam ad ignem vt vix ferueat,poſita fuerit,donec ſiccetur,puluis(in quo vis omnis continetur)in fundo relictus,ſeruetur. Quo facto ſumito ampullam, cui indantur aceti deſtillati vnc.iiij.aquæ vitæ ter deſtillatæ vnc. j. mox puluis ſupradictus infundatur,permiſceatur,atq; ad Solem per dies tres collocetur,vaſe optimè cooperto,& ſeruetur. Quum verò vti voles, mane & veſperi ſerpigines, aliasque huiuſcemodi maculas lauato, & paucis admodū diebus integrè ſanabuntur, cutisq; candida venuſtaq; reddetur. *Alexius.*

Aliud ad eaſdem maculas.

Rec.Feces vini albi, easq; ſiccabis,& ſiccas in vaſe ferreo in cinerem rediges. Quo facto,in ſacculo,in loco humido, per dies viginti, vel triginta, maneant, ſuppoſito vaſe aliquo vitreo, donec in oleum omnis commutetur, & ſeruetur in vitreo vaſe.Quo cum maculę,vel ſerpigines inunctæ fuerint, citò euaneſcent, cutisq; mollicula euadet.Quod ſi odoratum cupias,addito caryophyllos n.xx. *Idem.*

Ad maculas, pannos, lentigines, vitiligines, & incipientes impetigines.

Rec.Calchanthi vnc.iiij.
Halinitri vnc.iij.
Scobis chalybis vnc.j.
Caphuræ vnc.ß.
Diſtilla. *Cardanus.*

Ad maculas & lentigines.

Maculas peculiari medicamento faciei ſic delebis: Oua recentia quindecim aceto acerrimo cum cortice integra infunde,inde fracta excipe eodem aceto,& ſinapis vncia addita, vitreo vaſe deſtilla:aquam ſuperpone cotto dum dormitum vadis. Tolluntur maculæ,quas lentigines vocant. *Idem.*

Ad faciem lentiginoſam.

Albæ gallinæ ſanguis in faciem lentiginoſam effuſus, ibiq;

Ibidq; reſiccatus, & deterſus, omnes eius maculas oblite-rat. *Ex quodam Italo.*

Furfures à facie abſtergere.

Vaccinum, hircinum, & caprinum vel cum vitri puluere immiſceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venuſtat: Draconteæ autem ſuccus maculas omnes emendat, præcipuè ſi eis os dehoneſtetur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Ad faciei tubercula.

Meminit Con. Geſnerus vidiſſe mulierẽ, quæ à tuberculis faciei liberata eſt, ſola lotione aquæ deſtillationis fragorum: cum tamen illa priuſquam deſtillarentur, ſub fimo in vitreo vaſe eſſent putrefacta.

Ad faciem detergendam, maculasque omnis generis delendas.

Rec. Terebinthinæ venetæ lib. ij.
Ouorum recentium alba n. xij.

Miſceantur, & in cucurbita vitrea bis deſtillentur, & fiat aqua, cui addantur caphuræ contritæ ſcrup. x. & diſſoluatur benè, ſeruetúrq;. Quum autem vti voles ſumito huius aquæ vnc. j. aquæ teſtudinum vnc. j. miſce, ſæpiusque faciem laua. *Alex. Pedemon.*

Genarum liuorem abſtergere.

Genarum liuorem abſtergere ſic poteris, precipuè mulieribus, tempore, quo menſtrua patiuntur: Locus illinatur ceruſſa, fabarum puluere, aceto immixto; vel ouorum boletis melle mixtis. *Porta.*

Ad faciem elephanticam.

A tuberculis elephantiæ, & faciei leproſæ multi liberati ſunt ſola lotione aquæ deſtillationis fragorũ, illis prius in vaſe vitreo ſub fimo putrefactis. *Geſnerus.*

Ad faciei puſtulas, ex hepatis calore venientes.

Rec. Axungiæ porcinæ mundatæ,
Sulphuris viui ſing. part. j.
Aquæ perſici, & filicis deſtillatæ, ſing q. ſ. eſt.

Miſceantur ad ignem lentum, & fiat vnguentum, quo puſtulæ inunctæ ſanabuntur. Verum à vino cæteriſq; rebus calidis abſtinendum. *Alexius.*

Mixtura odorata.

Rec. Moſch. drach. iij.

Digitized by Google

Ambræ drach.ij.
Zibetti drach j.

Triturentur ſuper lapide porphyrio cum oleo amygdalarum dulcium, & fiat vnguentũ odoratũ,& pretioſum. *Iſabella Corteſe.*

DE OCVLIS COLORANDIS.

Oculorum colorem permutare.

Si oculorum colorem pueris permutare velis,ſic aſſequeris : Putaminum coryli nucis cinere,ex oleo ſinciput illinatur.Puerorum albos oculos denigrari cõtingit,operationem iterato. Pleraque extant experimenta:albos & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores:ſed hæc miſſa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, reſpondeant. *Ioan.Bapt.Porta.*

DE DENTIBVS ABSTERgendis ſiue dealbandis.

Ad dentes dealbandos puluis.

Rec.Coralliorum rubrorum,
Balauſtiorum,
Pumicis,
Aluminis vſti,
Gallarum,
Acaciæ,
Galliæ moſchatæ,ſing.ana drach.iij.
Cyperi,
Spumæ maris,
Cardamomi,
Salis Ammoniaci,
Salis mineralis,
Salis gemmæ,ſing ana drach.ij.
Spicæ nardi,
Ligni aloes,
Nucum cupreſſi,
Coſti,
Spodij,vel ſeminis mirtillorum,
Maſticis, ſing.ana drach.j.
Caryophyllorum, an vnc.ß.

Fiat puluis. *Ex lib. manuſcripto.*

Puluis

Puluis ad conſeruandam albedinem dentium.

Rec. Putamina trium ouorum,
Corallorum rubrorum drach. iij.
Fili ſerici albi, in olla noua ad cinerē exuſti drach. ij.
Cinnamomi drach ij.
Caryophyllorum drach. j.
Pirethri, drach ij.

His ad ſubtiliſſimum puluerem contuſis, dentes ſingulis diebus veſperi & manè fricato. *Ranz.*

Aliud eiuſdem.

Rec. Cornuum cerui vſtorum in ollam nouam ad cinerem redactorum vnc. j. ß.
Maſticis chiæ vnc. ß.
Salis ammoniaci drach. vj. [illegible] ſce.

Alius puluis dentifricius.

Rec. corallorum alborum, & rubrorum an. vnc. j.
Pyrethri,
Maceris,
Maſticis, ſing. ana vnc. j.
Pumicis,
Boli armeni, ſing. ana vnc. j.

Fiat puluis ſubtiliſſimus. *Hen Ranzouius.*

Aliud.

Dentifricia optima parabantur antiquitus, ex purpurarum, & buccinarum teſtis crematis, nūc autem citò poteris vti combuſti panis micis, punicis polline, corallis rubeis, ſępiarum teſtis, ceruino cornu, & ijs ſimilibus quorū vnumquodq; ritè expolit, & abſtergit. Sic cocci granulis ſi purpura perfricabis Omnium tamen optimè ſulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulſat omnes. Fit quoq; aluminis & ſalis aqua extillata. *Porta.*

DE DENTIBVS EXTRAhendis.

Vt abſq; dolore dentes eradicentur.

Tradunt nonnulli radices aſparagi ſiccatas, & dētibus infixas, illos abſq; dolore eradicare. *Mizaldus.*

Ad dentes ſine dolore extrahendos.

Colocynthidem ſylueſtrem coque, prius tamē tritam,

Digitized by Google

& in aceto infuſam, donec mellis acquirat craſſitudinem & ſcarifica gingiuas circa dẽtem, & intinge hoc pharmaco circa dentem, & iube claudere os per modicum temporis: poſtea accipe dentem cum digitis, & ſequetur ſine dolore. *Alexius.*

Aqua dentes extrahens ſine dolore.

Accipe ſal armoniacũ, & deſtilla per alembicum, tange cum ea aqua dentem, & cadet ſine dolore. *Idem.*

Puluis ad idem.

Puluis coralli rubri concauitati dentis immerſus, dentem eradicat. Diſſolue ammoniacum cum ſucco iuſquiami, tange dentem, & cadet. *Idem.*

Dentes vt audire videantur.

Illud ſanè mirum, quod quiſq; tamen poteſt experiri, lanceam ad lyram appoſitam, vt tangat vel ad hominis os, ſi quis caput lanceæ reliquum dentibus teneat, tanquam in dentibus ſit auditus, ſonũ, voces, ac verba procul exaudiet, quorum nec ſonum ſecus audire poſſet. *Cardanus.*

DE MAMMILLIS MInuendis.

Mammillæ ne creſcant.

Meliſſa contuſa in emplaſtri formã, & mammis mulierum ſuperpoſita, earum incrementum prohibet. *Fallopius.*

Mammillarum incrementum prohibere.

Condurantur cicuta, eiusq; magmata cum aceto virginum vberibus imponatur, & ſic coercet, vt creſcere nõ patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam ſolito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas ſic coerces. Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, maſtix, thus, tuſa omnia calido aceto immiſceãtur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorari oportet, & ſinito illic eſſe: ſi parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuãt & ad hoc meſpili oſſa, immatura ſorba, ſylueſtria pruña, acacia, & malicorium, balauſtiũ, immaturæ nuces, pineæ, ſylueſtria pyra, & plantago, ſi aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. *Porta.*

Vt mammæ mulierum mammis virginum ſimiles fiant.

Tradit Rondeletius poſt Plin. experimẽto compertum eſſe

eſſe ſquatinam piſcem mammis mulierum ſuperpoſitũ, illas adeò conſtringere vt virginum mammis aſſimilentur. Poterit & genitalibus partibus earundem ſimiliter facere. Arrigant aures cultui & voluptati ſtudentes.

Ventris rugas à partu abſtergere.

Diu aqua immatura coquantur ſorba, ouiq; immiſcens alborem, nec deſit aqua, cui arabum gummi ſit ſolutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: vel combuſtum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus ſal, myrrha, olibanum, maſtix, in puluerem redacta omnia, cum melle permiſceantur, & erugar omne Sed quærens Naturæ oſtium reſtringere: ex partu enim relaxari ſolitum eſt, quod & ſi viro diſplicuerit, ſic reſarcies: Omphacites gallas tritato tenuiſſimè, quibus caryophyllorum pulueris parum admiſceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. Vel ſi meretricũ & populariũ reſtringes & coarctabis. Gallis, gummi, alumine, bolo draconis ſang. acacia, plantagine, hippociſtide, balauſtijs, lentiſco, ſymphito maiori minoriq;, cupreſſi nucibus, vuarum acinis, glandium coſtis, vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiſcẽs nucleum oſtendit, maſtiche, & lemnia terra. Si hęc omnia rubro vino, vel aceto decocta ſint, & ſæpè madeat vulua, coarctatur & ſupprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta, intrò per arundinem traijciatur, vel ijs ſuffimenta ſubſtituantur. At ſi defloratam mulierem integræ virginitati reſtituere vis, tali pilulas cõſtitues pacto: Alumen combuſtum, maſtix, adiecto calcanthis & auripigmenti momento, in tenuiſſimum redigantur puluiſculum, vt ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pilulas vbi coegeris, digitis comprimito, & tenuem reſiccari curato, ac naturalium oſtio hymenęi loco accommodetur, vbi prius fuerit rupta, ſenis quibúſue horis immutando, pluuiali, vel ciſternina ſemper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde veſiculas inferunt, quæ contactæ ſanguinis inducunt profluuium, vt ferè dignoſci nequeat. Hirundine aliqui locum mordicus capi curant, ſic cruſtulas inducunt, & fricatæ ſanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint.

Porta.

DE MANIBVS DEAL-bandis.

Manus dealbandæ.

Rec. ſucci limoniorum q. ſ. Salis communis aliquantum. Miſce, quo manus inungantur: deinde per ſe ſiccari ſinantur: poſtea aqua communi lauentur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad manus denigrandas.

Puluis eius nucis, quam gallam vocant, proiectus in aquam, manibus lauandis prolatā illas ſummè denigrat, tantum abeſt, vt dealbare queat. Remedio erit cortex, aut ſuccus mali aurantij. *Mizaldus.*

Ad graueolentes alarum hircos.

Scolimi, ſeu cinaræ radix graueolentes alarum hircos, & reliqui corporis viroſum odorem cocta & emplaſtrata emendat. Idem etiam poteſt decocta in vino, & epota. Nam ita copioſam & graueolentem vrinam prolicit: eoq; modo virulentæ, & venereæ gonorrheæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus, & Langius.*

DE CIBO. Cap. VI.

Farina vt perennet.

FArina, quæ Auguſto menſe molita eſt, perennare in Italia ſolet. *Cardanus.*

Cocta vua vt ſeruetur.

Quum vinum coctum erit, & quum legetur, facito vti ſeruetur familiæ primum ſuiſque, facitoq; ſtudeas benè percoctum ſiccumq; legere, ne vinū nomen perdat. Vinaceos quotidie recentes ſuccernito, lecto retibus ſubſternito, cribrum illius rei parato, eos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, iubeto oblini, quod des bubus hyeme. Indidem, ſi voles, lauito paulatim erit lorea familiæ, quod bibat. *Cato.*

Caro vt vermicularis videatur.

Liræ chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. *Porta.*

Caro vt ſanguinoſa videatur.

Leporis excoctum, & congelatū ſanguinem in puluerē verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, vt nauſeabundus eijcias, & multa, quæ guloſis relinquimus. *Idem.*

Ad

Ad faciliè perferendam inediam.

Auicenna refert, quẽdam peregrè profectum, libram vnam olei violacei cum adipe mixti bibiſſe, & inediam abſq; vlla fame decem dierum ſuſtinuiſſe. Quod & oleũ amygdalarum, ac adipem vaccinum, ex viſcedine præſtare idem tradit Auicenna.

Contra famem.

Peregrinationes & bella ſæpe hominẽ in inopiã rerum omnium conijciunt, ita vt ingenti vehementiq; fame laborandum ſit. Quare non abs re fuerit pauca contra hanc ſubiungere. Fame igitur dominante, omnium animalium iecur aſſatũ in penuria panis ſatiat magis. Item panis coctus ex amygdalis dulcibus, & ſaccharo plurimũ nutrit. Panis quoque nauticus, ſiue bis coctus, eo quòd propter ſiccitatem ſitim minimè contrahat, & diutius reliquo incorruptus ſeruetur, in hunc vſum circumferendus eſt. Legimus quoq; quendam ruinis ædificiorũ obrutum, cùm nullam vitæ ſpem reliquam haberet, ſeptem dies noctesque ſola vrina epota famam ac ſitim toleraſſe. *Ranzo.*

Globuli contra famem.

Auicenna globulos contra famem compoſuit, qui ſunt conſeruandi, ne Solis calore colliqueſcant.

Rec. amygdalarum dulcium excorticatarum lib. j.
Adipis vaccini liquefacti lib. j.
Olei violarum vnc. ij.
Mulcilaginis,
Radicis altheæ vnc. j.

Terantur omnia ſimul in mortario, & fiant pilulæ, ſicut globuli nucis, inſtar Italicæ.

DE POTV. CAP. VII.

Vinum corruptum vt emendetur.

SOlent corruptum vinum in vas mundum transferre, lactiſq; partẽ decimam ſenſim adijcere, inde poſt dies octo reſerato vaſe minutim vendere, cumq; clarum & bonum videatur, ſi tamen diutius moretur in calice, vel vaſe denuò corrumpitur. Relinquit etiam, quod effuſum eſt in calicis margine butiroſam pinguedinem, ob quam fraus detegitur. Eſt tamen lucroſa fraus. Si tamen prohibere potius conſilium eſt, antequam conturbetur, ne putreſcat, decima pars ardentis aquę immixta efficit: melius longè ſulphur, ſed odore prodit dolum. *Cardanus*

Vinum corruptum vt emendetur.

Sed hoc loco in mentem mihi venit ſecretum multo argento œnopolis comparãdum, quod gratis libenter illis impertiam. Si diſſectum in particulas raphanum dolio vini immergas, fœtorem omnem, ac graueolẽtiam (ſi quę inſit) ad hęc acorem in ſe recipiet, ac contrahet. Qui ne ibi tabeſcat, & vitium trahet, confeſtim eximendus eſt: & ſi opus fuerit, recens inijciendus. *Mizaldus de Secret. hort.*

Vinum ne corrumpatur.

Ne vina corrumpantur, cutis vitis, ſympathia, & quia exiccat: nec non alumen, dum nouum eſt, & antequam ferueat, immixta, efficiunt. ~~*Cardanus.*~~

Vinum corruptum vt reparetur.

Tacendum non eſt, quod ſicuti à braſſica vini ſapor in dolio facilè corrumpitur, ita odore betæ, folijs eius demerſis, facilè reparatur. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum pendulum quomodo corrigatur.

Vinum pendulum ſic corrigitur. Sumito ceræ virgineæ lib. j. vel quantum ſufficit, incidatur minutim, & in vino ponatur, & breui tempore priſtinam ſuam naturam acquiret. *Ex libro manuſcripto.*

At vinum reparandum.

Vinum vitiatum reparabis, ſi in aliud doliũ illud transfundis, quod prius deraſum, & à fecibus deterſum fuerit, nec non decocto calido foliorum lauri, myrti, hormini hortenſis, quæ noſtra eſt orualla, iuglandis, aut radicis ireos, vel baccarum iuniperi, probè ac diligenter elotum. Vbi in vſum voles depromere, colorem ac ſaporem ſanè quàm gratum exhibebit. *Mizaldus.*

Aliud.

Vinum fœtidum & corruptum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine, iuſta portio mundi tritici ex ſacculo in eo ſuſpendatur, & exinde retrahatur. Nam quidquid erit fœtoris, ad ſe alliciet, ac ita vinum ſincerum & clarũ reddet. *Pictorius.*

Aliud.

Vinum peruerſum ac turbidum ſic emendabis. Accipe aliquot ouorum albumina, quę vbi diu ac multum agitaueris, & deſpumaueris, in dolium proijce, & moue. Idem aſſequeris, ſi peruetuſtos iuglandium nucleos duodecim filo transfixeris, ſub cineribus coxeris, & dũ adhuc calẽt, pendulos

pendulos in vino demerſeris, tandiuq; demiſeris, donec ſolito colore accepto, vinum tibi arriſerit. Nam tum demum excludēdi erunt. Secretū hoc cuiuſdā eſt œnopolæ.

Ad tollendum vini acorem & corruptelam.

Acorem & corruptelam omnē ſic depones à vino. Accipe iuſtam quantitatem ciccrum, & ea oleo inunge, coque, tere, vt fiat craſſamentum, velut maza & paſta. Ex ea proijce libram mediam in vinum, quod tendit ad acredinem, & ſapor ille intra diem naturalem emendabitur. *Mizaldus.*

Ad vini acorem.

Vino, quod acorem conceperit, medetur ollula aquæ bonæ plena, vt tradit Tarentinus, modò operta ſit diligenter, & in dolium vini demergatur. Poſt triduum enim ſi priſtinum robur reſumſerit, aqua olebit, & vinum perplacebit.

Vinum acidum vt emendetur.

Si vinum vehementer aceſcat, triticum tam diu in aquâ coquatur, donec criſpetur, inde poſtquam frigefactum fuerit, immittatur in vinum, cōcludaturq; vas, modus eſt ex centeſima parte. *Card.*

~~*Vinum ne peruertatur, præcantatio.*~~

~~Si in vaſe hæc verba ſcribantur: GVSTATE, ET VIDETE, QVOD BONVS EST DOMINVS. vinum impoſitum nunquam eo anno peruertetur. *Aphricanus.*~~

Vinum ne aceſcat.

Semen porri in vinum proiectū, efficit ne aceſcat: imò verò, vt acetum in vinum redeat, hoc eſt, acorem omnem exuat. *Petrus Creſcentius.*

Vinum aſperum lene fieri.

Vinum aſperum quod erit, lene & ſuaue ſi voles facere, ſic facito. De eruo farinam facito lib. iv. & vini cyathos iiij. cōſpergito ſapa: poſtea facito laterculos. Sinito combibant noctem & diem, poſtea commiſceto cum eo vino in dolio, & oblinito dies lx. Id vinum erit lene, & ſuaue, & bono colore, & bene odoratum. *Cato.*

Ad grauem vini odorem.

Coci acetum ſuis obſonijs apio, & cellarij grauem odorem vino, in faccis eximere ſolent. *Plin.*

Vini prauus odor, vt emendetur.

Tegulæ craſſæ & puræ partem calefacito igne, ſiccatoq; inde reſti alligatam in vas immittito, concluſoque vaſe,

poſt biduum experieris an ſit emendatum: aliter repetes, donec oportuerit. Et odore enim & duplici calore nil mirum eſt, præſertim repetendo ſæpius, emendari. *Cato.*

Vinum ſi voles experiri, an duraturum ſit.

Vinum, ſi voles experiri an duraturum ſit, necne, polentam grandem dimidiam acetabuli in caliculum nouum indito & vini ſextarium de eo vino quod voles experiri, eodem infundito, & impone in carbones, facito bis, aut ter, inferueat, tum percolato, polentam adijcito. Vinum ponito ſub dio. Poſtridie manè guſtato, ſi id ſapiet, quod in dolio eſt, ſcito duraturum. Si ſubacidum erit, non durabit. *Cato.*

Vinum ne aceſcat.

Lardum è vaſis operculo ſuſpende, pinguedine & ſalſedine prohibebit ſeparationẽ, & attenuationem, à quibus cauſis acetum generatur.

Ad vinum corruptum.

Vinum corruptum ac glutinoſum lacte bubulo modicè ſalito reſtauratur. Sunt qui calce, ſulphure, & alumine id moliuntur, quo ne homini infeſta ſint, ac noxam inferant, iridis radicẽ, & grana iuniperi commiſcẽda ſuadeo. *Lemnius.*

Vinum totum annum vt duret.

Muſtum ſi voles totum annum habere, in amphoram muſtum indito, & corticem oppicato, demittito in piſcinam, poſt xxx. diem eximito torũ annum muſtũ erit. *Cato.*

Vt vinum album rubrum euadat.

Alba vina in rubra abſque vllo detrimento ſtatim convertes, ſi puluerem mellis ad lapideam conſiſtentiam decocti & ſiccati in vinum album proieceris, & tranſuaſando miſcueris. Idem minore negocio præſtabit radix omnium lapathorum, ſi recens, vel ſicca in vinum mittatur. *Mizaldus.*

Vino ſapores, & odores diuerſos quomodo concilies.

Herbæ ſemina, aut aromata quæuis infunduntur in aquam ardentem per horas vigintiquatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tum aquæ ſic imbutæ modicum vino bibendo miſcebitur. *Euonymus.*

Vt vinum palato arrideat, atque odore & colore gratum ſit.

Malum Medicum ſeu malum Citrium caryophyllis vndique

dique ſtipatum cado inſeras ita,ne vinum attingat: nullũ nec vapidum nec mucidum ſaporem contrahet. *Alexius.*

Vinum nouum turbidum,vt citò fiat clarum.

Raſuræ latæ ſubtiles, leues nemoris fagi,quæ fiunt cũ aſcia;ſeu cum inſtrumento applanante lignorum inęqualitatẽ,ponãtur in vaſe,& duobus diebus clareſcit. *Idem.*

Vt neq; tonitrua neq; fulgura peruertant vina.

Ferri lamina cum ſale, aut ſilicibus doliorum operculis impoſita,noxam à fulgure & tonitru detrahunt. *Idem.*

Muſtum ne ebulliat.

Ex pulegio,vel origano coronam confice, & collo vaſorum circumpone. Vel interiora doliorũ labia lacte vaccino perunge,detinebit enim intus bulliens muſtũ. *Idem.*

Vt vinum nouum vetus fiat.

Rec.Meliloti vnc.j.
Glycyrrhizæ,
Nardi Celticæ,ſing.vnc.iij.
Aloes hepaticæ vnc.ij.
Contundantur, & miſceantur cum vino. *Euonymus.*

Vinum ne florem habeat.

Oenanthen ſiccatam in vinum inſpergito,aut farinam erui vino admiſceto. Vbi verò infrà ſeceſſerint flos & farina,vinum in aliud vas transfundito. *Alexius.*

A vino aqua quomodo ſegregetur.

Vas ex hedera cõficiatur,vinum conijcies,& ſi qua miſta fuerit aqua, breui tempore foras extillabit. *Idem.*

Vinum ab aqua quomodo ſeparetur.

Liquidum alumẽ in vini dolium mittito,deinde ſpongia vncta oleo vaſis os obſtruito,& inclinans effundi ſinito,& effluet ſolùm aqua. *Idem.*

Aliter.

Licia vel penicilli ex goſſipio,vel vinum dolio immergantur,vt ſuperemineant: ab eo enim aqua ſecernitur.

Vinum an habeat admixtam aquam.

Mala vel pyra ſylueſtria vino immergantur, ſi perfluitantia ſupernatauerint, meri: ſi verò merguntur, diluti indicium eſt. Vel canna Græca, vel palea,vel ſimili aliquid oleo inungatur, deinde in vinum ponatur,& extrahatur, quòd ſi guttæ aliquæ hærent,aquam habet. *Democritus Florentinus, & Sotio.*

Vinum an aqua ſit infuſcatum.

Si voles experiri an muſto remixta ſit aqua, ouum im-

relinquito qua interſpiret vinũ, poſtea oblinito. Poſt dies xl infundito in amphoras, & addito in ſingulas amphoras ſapæ ſextarium vnum. Amphoras nolito implere nimium anſarum infimarum vini, & amphoras in Solo ponito, vbi herba nõ ſiet, & amphoras operito, ne aqua accedat, & ne plus quatriduum in Sole ſiueris. Poſt quatriduum in culleum componito, & inſtipato. *M. Cato.*

Vt vinum maluatici guſtum præ ſe ferat.

Flore hortẽſis hormini, & ſemine in dolio vini poſito, dum adhuc feruet, tanta gratia ipſi vino conciliatur, vt Cretici aut maluatici guſtum præ ſe ferat. Arrigite aures œnopolæ ſed neminem obſecro veſtris improbis miſcellaneis defraudate. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum borraginatum vtile melancholicis, & cardiacis lætitiam affert, amentiam tollit, &c.

Rec. Florum borraginis quantum volueris, ponantur in muſto nouo vſque ad perfectam depurationem: deinde poſtquam conſederit, in aliud vas ſenſim fundatur, & ad vſum ſeruetur. *Arnoldus Villanouanus.*

Vinum ex Halicacabi granis educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & vrinam retentam ducit.

Rec. granorum Halicacabi contritorum quantum ſatis eſt, coletur vinum calidum, vel frigidum ſuper ipſa aliquoties, donec ſaporem & vim eorum recipiat, & ſaccharo vel melle condiatur. *Arnoldus & Dioſcor.*

Vinum Cidonites, prodeſt ſtomacho, dyſenteriæ, hepaticis, renum vitijs, difficultati vrinæ aſtringit, &c.

Rec. malorum cotoneorum mundatorum, & inciſorum lib.xi .ponantur in muſti cadum per xxx. dies: deinde reponatur. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum.

Rec Corticis cinnamomi interiorum drach.vj.
Zingibetis vnc. dimidiam.
Nucis moſchatæ drach.ij.
Caryophyllorum,
Granorum Paradiſi, ſing. drach.j.
Cardamomi, ſcrup.j.
Piperis.
Calami aromat.
Coriandri præparati, ſing. ſcrup.j.

Vini

Vini optimi lib.iix.
Sacchari albi q.ſ.eſt.

Pulverizanda pulverizentur, deinde miſceantur, & colentur ſecundum artem. Cæterùm hoc vinum lacte amygdalarum clarificari poteſt. *Euonymus.*

Aliud ad imbecillitatem ſtomachi.

Rec. Cinnamomi electi vnc.ß.
Zingiberis albi drach.ij.
Caryophyllorum,
Piperis longi,
Nucis moſchatæ, ſing ſcrup.ij.
Sacchari albi lib.dimidiam.

Omnia benè trita in meri albi menſuris tribus commiſceto, ac percolabis. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi electi vnc.j.ß.
Zingiberis vnc.dimidiam.
Caryophyllorum drach.ij.
Galangæ drach j.
Granorum paradiſi drach.j.
Vini rubri menſuras ij.

Miſce, & coletur ſecundum artem, lacte amygdalarum colando. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum facili ratione.

Rec. Cinnamomi electi vnc.ij.
Zingiberis vnc.j.
Carpeſij vnc.dimidiam.
Sacchari albi lib.dimidiam.

Trita hæc omnia in fiſcum ponātur, & ex eo vini optimi menſuras duas, liquantur aliquoties, vt vinum tranſeundo qualitates eas combibat. *Idem.*

Vinum Hippocraticum laxatiuum, contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat humores, & eoſdem mox per aluum educit.

Rec. Cinnamomi electi,
Paſſularum, ſing.vnc.dimidiam,
Zingiberis,
Zedoariæ,
Caryophyllorum,
Maſticis ſing.vnc.j.

DE MANIBVS DEALbandis.

Manus dealbandæ.

Rec. ſucci limoniorum q. ſ. Salis communis aliquantum. Miſce, quo manus inungantur: deinde per ſe ſiccari ſinantur: poſtea aqua communi lauentur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad manus denigrandas.

Puluis eius nucis, quam gallam vocant, proiectus in aquam, manibus lauandis prolatã illas ſummè denigrat, tantum abeſt, vt dealbare queat. Remedio erit cortex, aut ſuccus mali aurantij. *Mizaldus.*

Ad graueolentes alarum hircos.

Scolimi, ſeu cinaræ radix graueolentes alarum hircos, & reliqui corporis viroſum odorem cocta & emplaſtrata emendat. Idem etiam poteſt decocta in vino, & epota. Nam ita copioſam & graueolentem vrinam prolicit: eoq; modo virulentæ, & venereæ gonorrheæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus, & Langius.*

DE CIBO. Cap. VI.

Farina vt perennet.

FArina, quæ Auguſto menſe molita eſt, perennare in Italia ſolet. *Cardanus.*

Cocta vua vt ſeruetur.

Quum vinum coctum erit, & quum legetur, facito vti ſeruetur familiæ primum ſuisque, facitoq; ſtudeas benè percoctum ſiccumq; legere, ne vinũ nomen perdat. Vinaceos quotidie recentes ſuccernito, lecto retibus ſubſternito, cribrum illius rei parato, eos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, iubeto oblini, quod des bubus hyeme. Indidem, ſi voles, lauito paulatim erit lorea familiæ, quod bibat. *Cato.*

Caro vt vermicularis videatur.

Liræ chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. *Porta.*

Caro vt ſanguinoſa videatur.

Leporis excoctum, & congelatũ ſanguinem in puluerẽ verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, vt nauſeabundus eijcias, & multa, quæ guloſis relinquimus. *Idem.*

Ad faciliè perferendam inediam.

Auicenna refert, quēdam peregrè profectum, libram vnam olei violacei cum adipe mixti bibiſſe, & inediam abſq; vlla fame decem dierum ſuſtinuiſſe. Quod & oleū amygdalarum, ac adipem vaccinum, ex viſcedine præſtare idem tradit Auicenna.

Contra famem.

Peregrinationes & bella ſæpe hominē in inopiā rerum omnium conijciunt, ita vt ingenti vehementiq; fame laborandum ſit. Quare non abs re fuerit pauca contra hanc ſubiungere. Fame igitur dominante, omnium animalium iecur aſſatū in penuria panis ſatiat magis. Item panis coctus ex amygdalis dulcibus, & ſaccharo plurimū nutrit. Panis quoque nauticus, ſiue bis coctus, eo quòd propter ſiccitatem ſitim minimè contrahat, & diutius reliquo incorruptus ſeruetur, in hunc vſum circumferendus eſt. Legimus quoq; quendam ruinis ædificiorū obrutum, cùm nullam vitæ ſpem reliquam haberet, ſeptem dies noctesque ſola vrina epota famam ac ſitim toleraſſe. *Ranzo.*

Globul. contra famem.

Auicenna globulos contra famem compoſuit, qui ſunt conſeruandi, ne Solis calore colliqueſcant.

Rec. amygdalarum dulcium excorticatarum lib. j.
Adipis vaccini liquefacti lib. j.
Olei violarum vnc. ij.
Mulcilaginis,
Radicis altheæ vnc. j.

Terantur omnia ſimul in mortario, & fiant pilulæ, ſicut globuli nucis, inſtar Italicæ.

DE POTV. CAP. VII.

Vinum corruptum vt emendetur.

Solent corruptum vinum in vas mundum transferre, lactisq; partē decimam ſenſim adijcere, inde poſt dies octo reſerato vaſe minutim vendere, cumq; clarum & bonum videatur, ſi tamen diutius moretur in calice, vel vaſe denuò corrumpitur. Relinquit etiam, quod effuſum eſt in calicis margine butiroſam pinguedinem, ob quam fraus detegitur. Eſt tamen lucroſa fraus. Si tamen prohibere potius conſilium eſt, antequam conturbetur, ne putreſcat, decima pars ardentis aquę immixta efficit: melius longè ſulphur, ſed odore prodit dolum. *Cardanus*

Digitized by Google

Vinum corruptum vt emendetur.

Sed hoc loco in mentem mihi venit ſecretum multo argento œnopolis comparãdum, quod gratis libentet illis impertiam. Si diſſectum in particulas raphanum dolio vini immergas, fœtorem omnem, ac graueolẽtiam (ſi quę inſit) ad hęc acorem in ſe recipiet, ac contrahet. Qui ne ibi tabeſcat, & vitium trahet, confeſtim eximendus eſt: & ſi opus fuerit, recens inijciendus. *Mizaldus de Secret. hort.*

Vinum ne corrumpatur.

Ne vina corrumpantur, cutis vitis, ſympathia, & quia exiccat: nec non alumen, dum nouum eſt, & antequam ferueat, immixta, efficiunt. *Cardanus.*

Vinum corruptum vt reparetur.

Tacendum non eſt, quod ſicuti à braſſica vini ſapor in dolio facilè corrumpitur, ita odore betæ, folijs eius demerſis, facilè reparatur. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum pendulum quomodo corrigatur.

Vinum pendulum ſic corrigitur. Sumito ceræ virgineæ lib. j. vel quantum ſufficit, incidatur minutim, & in vino ponatur, & breui tempore priſtinam ſuam naturam acquiret. *Ex libro manuſcripto.*

At vinum reparandum.

Vinum vitiatum reparabis, ſi in aliud doliũ illud transfundis, quod prius deraſum, & à fecibus deterſum fuerit, nec non decocto calido foliorum lauri, myrti, hormini hortenſis, quæ noſtra eſt oru alla, iuglandis, aut radicis ireos, vel baccarum iuniperi, probè ac diligenter elotum. Vbi in vſum voles depromere, colorem ac ſaporem ſanè quàm gratum exhibebit. *Mizaldus.*

Aliud.

Vinum fœtidum & corruptum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine, iuſta portio mundi tritici ex ſacculo in eo ſuſpendatur, & exinde retrahatur. Nam quidquid erit fœtoris, ad ſe alliciet, ac ita vinum ſincerum & clarũ reddet. *Victorius.*

Aliud.

Vinum peruerſum ac turbidum ſic emendabis. Accipe aliquot ouorum albumina, quę vbi diu ac multum agitaveris, & deſpumaueris, in dolium proijce, & moue. Idem aſſequeris, ſi peruetuſtos iuglandium nucleos duodecim filo transfixeris, ſub cineribus coxeris, & dũ adhuc calẽt, pendulos

Digitized by Google

pendulos in vino demerſeris, tandiuq; demiſeris, donec ſolito colore accepto, vinum tibi arriſerit. Nam tum demum excludēdi erunt. Secretū hoc cuiuſdā eſt œnopolæ.

Ad tollendum vini acorem & corruptelam.

Acorem & corruptelam omnē ſic depones à vino. Accipe iuſtam quantitatem cicerum, & ea oleo inunge, coque, tere, vt fiat craſſamentum, velut maza & paſta. Ex ea proijce libram mediam in vinum, quod tendit ad acredinem, & ſapor ille intra diem naturalem emendabitur. *Mizaldus.*

Ad vini acorem.

Vino, quod acorem conceperit, medetur ollula aquæ bonæ plena, vt tradit Tarentinus, modò operta ſit diligenter, & in dolium vini demergatur. Poſt triduum enim ſi priſtinum robur reſumſerit, aqua olebit, & vinum perplacebit.

Vinum acidum vt emendetur.

Si vinum vehementer aceſcat, triticum tam diu in aqua coquatur, donec criſpetur, inde poſtquam frigefactum fuerit, immittatur in vinum, cōcludaturq; vas, modus eſt ex centeſima parte. *Card.*

~~*Vinum ne peruertatur, præcantatio.*~~

~~Si in vaſe hæc verba ſcribantur: GVSTATE, ET VIDETE, QVOD BONVS EST DOMINVS, vinum impoſitum nunquam eo anno peruertetur. *Aphricanus.*~~

Vinum ne aceſcat.

Semen porri in vinum proiectū, efficit ne aceſcat: imò verò, vt acetum in vinum redeat, hoc eſt, acorem omnem exuat. *Petrus Creſcentius.*

Vinum aſperum lene fieri.

Vinum aſperum quod erit, lene & ſuaue ſi voles facere, ſic facito. De eruo farinam facito lib. iv. & vini cyathos iiij. cōſpergito ſapa: poſtea facito laterculos. Sinito combibant noctem & diem, poſtea commiſceto cum eo vino in dolio, & oblinito dies lx. Id vinum erit lene, & ſuaue, & bono colore, & bene odoratum. *Cato.*

Ad grauem vini odorem.

Coci acetum ſuis obſonijs apio, & cellarij grauem odorem vino, in faecis eximere ſolent. *Plin.*

Vini prauus odor, vt emendetur.

Tegulæ craſſæ & puræ partem calefacito igne, ſiccatoq; inde reſti alligatam in vas immittito, concluſoque vaſe,

poſt biduum experieris an ſit emendatum: aliter repetes, donec oportuerit. Et odore enim & duplici calore nil mirum eſt, præſertim repetendo ſæpius, emendari. *Cato.*

Vinum ſi voles experiri, an duraturum ſit.

Vinum, ſi voles experiri an duraturum ſit, necne, polentam grandem dimidiam acetabuli in caliculum nouum indito & vini ſextarium de eo vino quod voles experiri, eodem infundito, & impone in carbones. facito bis, aut ter, inferueat, tum percolato, polentam adijcito. Vinum ponito ſub dio. Poſtridie manè guſtato, ſi id ſapiet, quod in dolio eſt, ſcito duraturum. Si ſubacidum erit, non durabit. *Cato.*

Vinum ne aceſcat.

Lardum è vaſis operculo ſuſpende, pinguedine & ſalſedine prohibebit ſeparationē, & attenuationem, à quibus cauſis acetum generatur.

Ad vinum corruptum.

Vinum corruptum ac glutinoſum lacte bubulo modicè ſalito reſtauratur. Sunt qui calce, ſulphure, & alumine id moliuntur, quo ne homini infeſta ſint, ac noxam inferant, iridis radicē, & grana iuniperi commiſcēda ſuadeo. *Lemnius.*

Vinum totum annum vt duret.

Muſtum ſi voles totum annum habere, in amphoram muſtum indito, & corticem oppicato, demittito in piſcinam, poſt xxx. diem eximito totū annum muſtū erit. *Cato.*

Vt vinum album rubrum euadat.

Alba vina in rubra abſque vllo detrimento ſtatim conuertes, ſi puluerem mellis ad lapideam conſiſtentiam decocti & ſiccati in vinum album proieceris, & tranſuaſando miſcueris. Idem minore negocio præſtabit radix omnium lapathorum, ſi recens, vel ſicca in vinum mittatur. *Mizaldus.*

Vino ſapores, & odores diuerſos quomodo concilies.

Herbæ ſemina, aut aromata quæuis infunduntur in aquam ardentem per horas vigintiquatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tum aquæ ſic imbutæ modicum vino bibendo miſcebitur. *Euonymus.*

Vt vinum palato arrideat, atque odore & colore gratum ſit.

Malum Medicum ſeu malum Citrium caryophyllis vndique

dique ſtipatum cado inſeras ita, ne vinum attingat: nullũ nec vapidum nec mucidum ſaporem contrahet. *Alexius.*

Vinum nouum turbidum, vt citò fiat clarum.

Raſuræ latæ ſubtiles, leues nemoris fagi, quæ fiunt cũ aſcia; ſeu cum inſtrumento applanante lignorum inęqualitatẽ, ponãtur in vaſe, & duobus diebus clareſcit. *Idem.*

Vt neq; tonitrua neq; fulgura peruertant vina.

Ferri lamina cum ſale, aut ſilicibus doliorum operculis impoſita, noxam à fulgure & tonitru detrahunt. *Idem.*

Muſtum ne ebulliat.

Ex pulegio, vel origano coronam confice, & collo vaſorum circumpone. Vel interiora doliorũ labia lacte vaccino pcrunge, detinebit enim intus bulliens muſtũ. *Idem.*

Vt vinum nouum vetus fiat.

Rec. Meliloti vnc. j.
Glycyrrhizæ,
Nardi Celticæ, ſing. vnc. iij.
Aloes hepaticæ vnc. ij.

Contundantur, & miſceantur cum vino. *Euonymus.*

Vinum ne florem habeat.

Oenanthen ſiccatam in vinum inſpergito, aut farinam erui vino admiſceto. Vbi verò infrà ſeceſſerint flos & farina, vinum in aliud vas transfundito. *Alexius.*

A vino aqua quomodo ſegregetur.

Vas ex hedera cõficiatur, vinum conijcies, & ſi qua miſta fuerit aqua, breui tempore foras extillabit. *Idem.*

Vinum ab aqua quomodo ſeparetur.

Liquidum alumẽ in vini dolium mittito, deinde ſpongia vncta oleo vaſis os obſtruito, & inclinans effundi ſinito, & effluet ſolùm aqua. *Idem.*

Aliter.

Licia vel penicilli ex goſſipio, vel vinum dolio immergantur, vt ſuperemineant: ab eo enim aqua ſecernitur.

Vinum an habeat admixtam aquam.

Mala vel pyra ſylueſtria vino immergantur, ſi perfluitantia ſupernatauerint, meri: ſi verò merguntur, diluti indicium eſt. Vel canna Græca, vel palea, vel ſimili aliquid oleo inungatur, deinde in vinum ponatur, & extrahatur, quòd ſi guttæ aliquæ hærent, aquam habet. *Democritus Florentinus, & Sotio.*

Vinum an aqua ſit infuſcatum.

Si voles experiri an muſto remixta ſit aqua, ouum im-

ponito: ſi ſtatim deſcendit, aquoſum eſt: ſin contrà, purū. Præterea, ſi vini in dolio feruentis impetum frangere voles, minimam caſei particulam in illud proijce, vel immitte, videbis rem miram. Cur autem id fiat, docebit *Georgius Valla Placentinus.*

Vt aqua vino mixta ſupernatet.

Sanguis gallinacei galli ſiccatus, puluẽratus, & vino aqua diluto mixtus, aquam ſupernatare cogit. *Ex relatione cuiuſdam monachi.*

Ad aquam à vino ſecernendam.

Scirpus ſiccatus, & vino lymphato immiſſus, quidquid ineſt aquoſi ad ſe rapit relicto vino. Quod ad exploranda vina dilutiora pulchrum erit, ac vtile. *Mizaldus.*

Vt vinum reddatur gratiſſimum.

Vinum palato arridebit, & cùm odore tum colore perplacebit, ſi malum medicum, ſeu citriū caryophyllis vndiq; compunctum & armatum ita in dolio ſuſpendatur, ne vinum attingat. Sic enim nullum ſaporem vapidum, aut mucidum contrahet.

Ne vinum vapeſcat.

Oleum vino, vel alterius generis liquori ſuperinfuſum, præpedit ne vapeſcat, aut corrumpatur. Nam omnis halitus, qui putredinem inferre poſſet, vnà cum externo aere, veluti quodam tectorio, excludit. *Plin.*

Aliud.

Si deſit commoditas æſtiuis menſibus vinum in ſubterraneas, & profundas apothecas mittere, prohibebis ne vapeſcat, detrudēdo in eius doliū lardi, & ſuillæ carnis ſalſæ ſeſquilibram lino inuolutam, aut maiorē capacitatē pro vaſis capacitate. Sed ita, vt dum vnū depromis, id vnà ad fundū vſq; deſcendere patieris donec vas exhauſtum ſit. Fiet ita, vt nec vinū à ſe degeneret, nec vapeſcat. *Lemnius.*

Ad vini feruorem citò reſtinguendum.

Theophraſtus ſcribit, quòd ſi quis in bullientē vini vrceum, punicem iniecerit, illius feruorem ſtatim ſedabit.

Ad vinum refrigerandum.

Ne vinum æſtiuis menſibus, & per Caniculę incendia, citò in cōgijs & amphoris vapeſcat, ſed ſuaue ſit, ac ſummè frigidum: collocentur vaſa œnophora in labro aqua frigida oppleto, deinde ſalpetræ, aut nitrum illi inſpergatur. Tanta frigiditate vinum imbui continget, vt vix dentes ferre poſſint. *Lemnius & Langius.*

Vinum

Vinum Græcum vt fiat.

Qui ager longè à mari aberit, ibi vinum Græcum ſic facitò: Muſti quadrantalia xx. in ahenū, aut blumbeum infundito, ignem ſubdito, vbi bullabit vinum, ignem ſubdito, vbi id vinum refrixerit, in dolium quadragenarium infundito, ſeorſim in vas aquę dulcis quadrantal. j. infundito, ſalis M. j. ſinito muriam fieri. Vbi muria facta erit, eodē in dolio infundito. Schœnum & calamum in pila contundito, quod fiet ſextarium vnum eodem in dolio infundito, vt odoratum fiet. Poſt dies xxx. dolium oblinito. Ad ver diffundito in amphoras: Biennium in Sole ſinito poſitum eſſe: deinde in tectū conferto. Hoc vinum deterius non erit, quàm Coum. *M. Cato.*

Vinum Coum vt fiat.

Vinum Coum ſi voles facere, aquam ex alto marinam ſumito, mari tranquillo, cùm ventus non erit, dies lxx. ante vindemiam, quo aqua dulcis non perueniet. Vbi hauſeris de mari in dolium fundito, nolito implere, quadrantalibus quinque minus ſit, quàm plenum: operculum imponito, relinquito, qua interſpiret. Vbi dies triginta præterierint, transfundito in alterum dolium puriter & leuiter: relinquito in imo quod deſederit, poſt dies viginti in alterum dolium item transfundito. ita relinquito vſque ad vindemiam. Vnde vinum Coum facere voles, vuas relinquito in vinea: ſinito, bene coquātur, & vbi pluerit, & ſiccauerit, tum deligito, & ponito in Sole biduum, aut triduum ſub dio, ſi pluuiæ non erunt: ſi pluuia erit, in tecto in cratibus diligenter componito, & ſi qua acina corrupta erunt, depurgato. Tum ſumito aquam marinam Q. S. in dolium quinquagenarium infundito aquę marinæ Q. X. Tum acina de vuis miſcellis decerpito, de ſcopio, in idem dolium, vſque dum impleueris, manu comprimito, vt combibant aquam marinam, vbi impleueris dolium, operculo operito, relinquito, qua interſpiret. Vbi triduū præterierit, eximito de dolio, calcato in torculario, & id vinum condito in dolia lauta, & pura, & ſicca. Vt odoratum bene fiet, ſic facito: ſumito teſtem picatam: eo prunam leuem indito ſuffito, ſerta, & ſchœno & palma, quā habent vnguentarij, ponito in dolio, & operito, ne odor exeat, antequam vinum indas. Hoc facito pridie, quàm vinum infundere voles de lacu quàm primùm vinum in dolia indito, ſinito dies xv. operta antequam oblinas,

relinquito qua interſpiret vinũ, poſtea oblinito. Poſt dies xl infundito in amphoras, & addito in ſingulas amphoras ſapæ ſextarium vnum. Amphoras nolito implere nimium anſarum infimarum vini, & amphoras in Solo ponito, vbi herba nõ ſiet, & amphoras operito, ne aqua accedat, & ne plus quatriduum in Sole ſiueris. Poſt quatriduum in culleum componito, & inſtipato. *M. Cato.*

Vt vinum maluatici guſtum præ ſe ferat.

Flore horrẽſis hormini, & ſemine in dolio vini poſito, dum adhuc feruet, tanta gratia ipſi vino conciliatur, vt Cretici aut maluatici guſtum præ ſe ferat. Arrigite aures œnopolæ ſed neminem obſecro veſtris improbis miſcellaneis defraudate. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum borraginatum vtile melancholicis, & cardiacis lætitiam affert, amentiam tollit, &c.

Rec. Florum borraginis quantum volueris, ponantur in muſto nouo vſque ad perfectam depurationem: deinde poſtquam conſederit, in aliud vas ſenſim fundatur, & ad vſum ſeruetur. *Arnoldus Villanouanus.*

Vinum ex Halicacabi granis educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & vrinam retentam ducit.

Rec. granorum Halicacabi contritorum quantum ſatis eſt, coletur vinum calidum, vel frigidum ſuper ipſa aliquoties, donec ſaporem & vim eorum recipiat, & ſaccharo vel melle condiatur. *Arnoldus & Dioſcor.*

Vinum Cidonites, prodeſt ſtomacho, dyſenteriæ, hepaticis, renum vitijs, difficultati vrinæ aſtringit, &c.

Rec. malorum cotoneorum mundatorum, & inciſorum lib. xij. ponantur in muſti cadum per xxx. dies: deinde reponatur. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum.

Rec Corticis cinnamomi interiorum drach. vj.
Zingiberis vnc. dimidiam.
Nucis moſchatæ drach. ij.
Caryophyllorum,
Granorum Paradiſi, ſing. drach. j.
Cardamomi, ſcrup. j.
Piperis.
Calami aromat.
Coriandri præparati, ſing. ſcrup. j.

Vini

Vini optimi lib.iix.
Sacchari albi q.ſ.eſt.

Pulueriżanda pulueriżentur, deinde miſceantur, & colentur ſecundum artem. Cæterùm hoc vinum lacte amygdalarum clarificari poteſt. *Euonymus.*

Aliud ad imbecillitatem ſtomachi.

Rec. Cinnamomi electi vnc.ß.
Zingiberis albi drach.ij.
Caryophyllorum,
Piperis longi,
Nucis moſchatæ, ſing ſcrup.ij.
Sacchari albi lib.dimidiam.

Omnia benè trita in meri albi menſuris tribus commiſceto, ac percolabis. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi electi vnc.j.ß.
Zingiberis vnc.dimidiam.
Caryophyllorum drach.ij.
Galangæ drach j.
Granorum paradiſi drach.j.
Vini rubri menſuras ij.

Miſce, & coletur ſecundum artem, lacte amygdalarum colando. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum facili ratione.

Rec. Cinnamomi electi vnc.ij.
Zingiberis vnc.j.
Carpeſij vnc.dimidiam.
Sacchari albi lib.dimidiam.

Trita hæc omnia in fiſcum ponãtur, & ex eo vini optimi menſuras duas, liquantur aliquoties, vt vinum tranſeundo qualitates eas combibat. *Idem.*

Vinum Hippocraticum laxatiuum, contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat humores, & eoſdem mox per aluum educit.

Rec. Cinnamomi electi,
Paſſularum, ſing.vnc.dimidiam,
Zingiberis,
Zedoariæ,
Caryophyllorum,
Maſticis ſing.vnc.j.

Digitized by Google

Polypodij drach.iv.
Epithymi drach.vj.
Eſulæ ℔.j.
Sacchari quantum ſatis eſt.
Miſce, & confice ſecundum artem, fiat potus & bene ſeruetur ad vſum. *Euonymus.*

Vinum Hippocraticum cum aqua ardente.

Rec. Cinnamomi electi vnc.ij.
Zingiberis vnc.dimidiam,
Granorum Paradiſi,
Piperis longi, ſing.drach.j.ß.
Caryophyllorum drach.j.
Nucis moſchatæ drach.dimidiam.

Trita omnia in vas aquæ ardentis ter quatérve deſtillatæ, plenum & clauſum per quatuor dies ponantur, & bis aut ter quotidie agitentur, demum coletur, & ſeruetur. Huius mediocre cochleare plenum immittes in generoſi vini rubei menſuram & ſacchari libra addatur. Si tamen vinum dulce ſit, ſaccharo opus non eſt. *Euonymus.*

Maluatici apparatus.

Rec. Galangæ optimæ,
Caryophyllorum,
Zingiberis,
Macis, ſing drach.j.

Hæc omnia craſſiuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato, infuſa in aqua ardente relinquito horis xxiv. deinde in linteo ſuſpẽdito à filo in vas capax ſommæ vt vocant, aut dimidiæ ſommæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonum & forte, quàm ipſum natiuum maluaticum. *Idem.*

Vinum maluaticum.

Rec. Moſchi,
Agallochi, ſing.drach.j.
Cinnamomi,
Cardamomi,
Caryophyllorum, ſing. drach.ij.
Sacchari candidi vnc.dimidiam.

Contundantur leuiter, & in ſacculo in vino ſuſpendantur. *Idem.*

Vinum de Romania.

Rec. Cinnamomi electi.
Succi glycyrhizæ, ſing drach.ij.

Aniſi

Aniſi drach.j.
Macis drach.dimidiam.
Sacchari drach.iij.

Hæc omnia trita craſſiuſculè in ſacculo ſuſpende in vino.

Vinum Græcum.

Rec. Zingiberis,
Galangæ,ſingul.lib.dimidiam.
Granorum paradiſi,
Caryophyllorum,ſing.vnc.iij.

Redigantur in puluerem nō tenuiſſimum, deinde in ſacculo ſuſpendantur in dolio vini mediocri (in ein Füder.) *Euonymus.*

Vinum muſcatellum.

Rec. Glycyrrhizæ,
Polypodij,
Aniſi,ſing.drach.ij.
Nucis moſchatæ,drach.iij.
Calami aromat.drach.j.

Terantur leuiter,& in ſacculo ſuſpendantur in vino.*Idem.*

Vinum ſapore Rhetici.

Rec. Cinnamomi,
Zingiberis,
Caryophyllorum ſing.drach.dimidiam.

Craſſiuſculè trita miſceantur: deinde linteolo illigentur, & in vaſe vitreo,aquæ ardentis pleno, atque optimè obſtructo:per horas duodecim ſuſpendantur. Cum vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundendum eſt vinum, ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur, vt liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera vndique madefaciat. Deinde vinum infunde,quod habebit ſaporem Rhetici vini. *Idem.*

Vinum Zedoarticum.

Rec. Cinnamomi,vnc.iij.
Caryophyllorum,
Nucis moſchatæ,
Granorum paradiſi,
Cardamomi,ſing.vnc.dimidiam.
Zedoariæ,drach.vj.
Cubebarum,
Piperis longi,ſing.vnc.ij.

Contundantur craſſiuſculè, & in ſacculo, in menſura

vini, quæ vulgò Oma vocatur, ſuſpendantur. *Idem.*

Claretum.

Rec. Cinnamomi vnc.ij.
Galangæ,
Zingiberis, ſing. vnc.j.
Caryophyllorum, drach.ij.
Granorum paradiſi,
Piperis longi, ſing. drach.j.
Mellis ℔.j.ß.
Sacchari lib.ij.
Vini albi menſ.iv.

Puluerizanda pulu erizentur, deinde miſceantur, & aliquoties colentur cum albuminibus ouorum clarificando. *Idem.*

Claretum.

Rec. Cinnamomi, vnc.j.
Zingiberis,
Granorum paradiſi, ſing. drach.j.ß.
Caryophyllorum, drach.ij.
Coriandri præparati, drach.iij.
Sacchari albi, vnc.iv.

Omnia trita & colata, reſeruentur in vaſe ſtanneo. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi vnc. dimidiam,
Caryophyllorum, drach.j.
Zingiberis vnc.ij.
Sacchari albi lib. dimidiam.
Mellis vnc.j.
Vini albi, menſ.iij.

Miſceantur, & fiat Claretum ſecundum artem. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi electi vnc.j.
Zingiberis vnc. dimidiam.
Galangæ,
Caryophyllorum,
Granorum paradiſi, ſing. drach.ij.
Croci, drach.j.
Mellis opt. deſpumati ℔.ij.
Vini optimi menſ.ij.

Omnia trita per ſacculum colabis, cuius pars ſuperior linea ſit, inferior lanea. Hoc vino ſi mulier vti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones. *Idem.*

Claretum

Claretum laxatiuum.

Rec. Cinnamomi vnc.j.
Galangæ, drach.vj.
Eſulæ,
Turbit,
Pilularum Hermodact. ſing. drach. dimidiam. Redigantur in puluerem, & fiat claretum cum melle, ſaccharo & vino ſecundum artem. *Idem.*

Vinum ſaccharatum, ſenibus frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus, & calor naturalis minuitur. Nutrit enim, & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus.

Rec. vini Maluatici,
Sacchari albiſſimi, ſing. lib. iv.
Coquantur ad lentum ignem vſque ad ſyrupi conſiſtentiam: deinde ad vſum ſeruetur. Vſus eius eſt cum duabus aquæ partibus. *Idem.*

Vinum vt aluum bonam faciat.

Vinum ſi voles concinnare, vt aluum bonam faciat, ſecundum vindemiam, vbi vites ablaqueātur, quantum putabis ei rei ſatis eſſe vini, tot vites ablaqueato, & ſignato, earum radices circumſecato, & purgato. Veratri radices condito in pila, eas radices dato circum vitem, & ſtercus vetus, & cinerem veterem, & duas partes terræ circumdato, radices vitis terram inſuper iniicito. Hoc vinum ſeorſim legito. Si voles ſeruare in vetuſtatem, ad aluum mouendam ſeruato, nec commiſceas cum cætero vino. De eo vino cyathum ſumito, & miſceto aqua, & bibito ante cœnam. Sine periculo aluum mouebit. *M. Cato.*

Vinum ad aluum mouendam.

Vinum ad aluum mouendam concinnare ſi voles: vites cum ablaqueabuntur, ſignato rubrica, ne admiſceas cum cætero vino. Tres faſciculos veratri atri circumponito circum radices, & terram inſuper iniicito. Per vindemiam de iis vitibus, quod delegeris, ſeorſum ſeruato, cyathum in cęteram potionem indito: aluum mouebit, & poſtridie purgabit ſine periculo. *Idem.*

Vinum ad aluum mouendam.

In vinum muſtum veratri atri manipulum coniicito in amphoram, vbi ſatis efferbuerit, de vino manipulum eiicito. Id vinum ſeruato ad aluum mouendam. *Cato.*

Vinum ad lotium.

Vinum concinnare, ſi lotium difficilius tranſibit. Capreidam, vel iuniperum contundito in pila, libram indito in duobus cõgiis vini veteris: in vaſe aheneo, vel in plumbeo deferuefacito. Vbi refrixerit, in lagenam indito. Id mane ieiunus cyathum ſumito, proderit. *Idem.*

Vinum ad tormina, ſi aluus non conſiſtat.

Ad tormina, & ſi aluus non conſiſtat, & ſi tincæ & lumbrici moleſti erũt, xxx. mala punica acerba ſumito, contundito, indito in vrceum, & vini nigri auſteri congios tres: vas oblinito, poſt dies xxx. aperito, & vtitor: ieiunus heminam bibito. *M. Cato.*

Ad dyſpepſiam & ſtranguriam.

Ad dyſpepſiam & ſtranguriã mederi malum punicum, vbi florebit colligito. Tres minas in amphoram infundito. Vini qu.c. veteris addito, & fœniculi radicem puram contuſam minam. Oblinito amphoram, & poſt dies xxx. aperito, & vtitor. *M. Cato.*

Ad vinum ementiendum.

Flos amaranthi in aqua maceratus vinum ementitur, grata febricitantibus impoſtura. *Mizald. Horto medico.*

Ne quis à vini potu oleat.

Iris troglotidys manducetur, & vinum potatum non exhalabit. *Alexius.*

Vt quis citò inebrietur ſine nocumento.

Lignum aloes Indum infundatur in vino, aut coquantur cortices mandragorę in aqua, donec rubeat, & diluatur vinum ex ea. *Alexius.*

Vt ex multo vini potu quis non inebrietur.

Rec. Succi caulium alborum,
Succi granatorum acrium, ſing. vnc. ij.
Aceti vnc. j.

Bulliant ſimul aliquandiu, & fiat ſyrupus, de quo ſumatur vnc. j. antequam bibatur. Vel amygdalæ amaræ quinque vel ſeptem in ieiuno comedantur. Pulmo caprinus vel ouis aſſatus, & commeſtus, & ſemen caulium, & abſynthium, & ſal naphticus, & amethyſtus geſtatus, omnia hæc ab ebrietate præſeruant. *Idem.*

Vini hauſtu nimio ne inebrietur accumbens.

Potator vini non inebriabitur, ſi chamæpityos, vel hederæ ramulis fuerit coronatus: vel ſi initio cænæ crudæ

braſſicæ

braſſicæ quatuor vel quinque cymata comederit. Hirundinis roſtri cinis, vel hirundinum combuſtarum puluis in vino potatus cum myrrha, in æternum non ſinit inebriari. Idem facit ſuccus foliorum perſici expreſſus, & cyathus ieiunè ſumtus. *Idem.*

Vt ebrij rurſum ſobrij fiant.

Sobrios reddit ebrioſos acetum aceruatim hauſtum, & braſſica comeſta, & dulciaria ex melle ac placentæ. *Idem.*

Ne quis ebrietatem ſentiat.

Qui caprinum pulmonem toſtum ederit, ebrietatē non ſentiet, etiam ſi bibendi certamine prouocetur. *African.*

Vinoſos abſtemios reddere.

Multi ſunt, cùm vinum liberalius hauriăt, vt nil eis pernicioſius ſit, in morbos, & deniq; in mortem incidant: at eos aſpernari, & abhorreſcere ſi voles, & Clitorius fons longè abeſt: Anguillas tres, vel quatuor vino immerſas ſinito, dum emoriātur: ebrioſo vinum admoueto, & pertædeſcet, ſemperque oderit, nec amplius bibet, vel quam minimè modeſtius degens. Mullum quoque vino ſuffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) ſi protinus à viro abſumatur, Veneris impediendæ poteſtatem habere: ſi à muliere, nunquam eam concipere. *Porta.*

Vinoſos abſtemios reddere, aliter.

Obſeruato, vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in commeſſatione præbeto, ſemper inde vina peroſuro. *Iarcas.*

An futura ſit vini copia.

Vpupa ſi cecinerit antè quàm vites germinent, futuram vini copiam præſagire aiunt. *Mizaldus.*

Ceruiſia vt per totum annum incorrupta & integra maneat.

Ceruiſia, apud Germanos, quæ Martio fit menſe, ſine vitio per totum ſeruatur annum. ~~*Cardanus.*~~

Ad langueſcentem ceruiſiam.

Ceruiſiam vbi à genuino ſapore degenerauit, aut vbi lāgueſcit, medicatis odoratiſq; reb. reſtituimus, ac ſaporis gratiam cōciliamus, nempe iridis radice, zingibere, nuce myriſtice, ſeu moſchata, caryophyllis, lauri baccis, eiuſq; aridis folijs, calamo odorato, origano, beta. *Lemnius.*

Aqua lactis fontanæ ſimilis.

Aqua lactis fontanæ perſimilis ſi habetur: ferueſactæ veſperi acetum album, aut aurantij ſuccum, aut ompha-

Digitized by Google

cium inſpergito:ſed caue ne bulliat,poſt linteo in ſacculi formam cõſuto,ac ſpiſſiore percolato:turbida primum exhib t,id verò ſæpius cum repetieris, vt aqua fontis tandem exibit. *Cardanus.*

Acetum vt fiat acre.

Quarta aut quinta pars aceti ad ignem feruefiat, deinde reliquo addatur,& ad Solem per dies octo exponatur, & acerrimum & iucundum erit. Cæterùm graminis radices vetuſtæ, & vuæ paſſæ, & pyri ſylueſtris folia contuſa, & rubi radix, & lactis ſerum,& glandis vſtæ, prunæ ignitæ,& cicerum decoctum,& teſtæ ignitæ, ſingula ex his in acetum coniecta ipſum acre faciunt. *Alexius.*

Vt illico forte reddatur acetum.

Acetum validum & forte illicò reddes, ſi in illud recentis hordeacei panis fruſtula inijcias, nam intra biduum valdè aceſcet. *Mizaldus.*

Vinum vt illico in acetum vertatur.

Si illicò velis conuertere vinum in acetum, proijce in illud ſal cum pipere & fermento ſubacido confuſum, & id celerrimè præſtabit. Si properantius perfici velis,laterem aut chalybis partem ignitam, ſemel atque iterum in vas demerge: aut raphani radices,vel immatura meſpila, corna,mora,aut prunula. Idem etiam præſtabit violæ altilis, qui nobis caryophyllata dici ſolet flos ſpectatiſſimus vino immiſſus. *Porta.*

Acetum vt ſubitò fiat.

Si acetum ſubitò facere voles, tuſam betæ radicem in vinum conijcies, poſt horas tres in acetum degenerabit. *Mizaldus.*

Vt acetum vini naturam adſciſcat.

Vt vinum ſubacidum, aut acetum vini naturam adſciſcat, porri ſemine effeceris, aut iniectis pampinis, ac capreolis vitis. *Lemnius.*

Acetum vt fiat arte.

Acetum fit ſale impoſito, & re quacunque aeri, quæ putreſcat (expertus ſum ego piper) lucro ingenti ſi filiquaſtrum ſeruetur. Fit & igne:cum enim feruet, inde exponitur Soli, aceto iam admixto, totum facilè aceſcit. *Cardanus.*

Acetum vt ex aqua fiat.

Pyra agreſtia triduo ſeruãtur in cumulo,inde aqua ſuperfunditur pauca,ſingulíſq; diebus vſq; ad dies xxx. Li-

cet etiam poſt hæc repetere: nam ſublata dulci parte,tum putredinis auxilio aqua in acetum tranſit. Dactyli enim & cariæ,& vuæ expreſſo dulciore ſucco,inde aqua addita, primò quidem ac ſecundò vinum, tertiò verò acetum acerrimum detrahitur.

Contra ſitim,ex calore.

Contra ſitim ex calore prouenientem; detineantur in ore cryſtalli,coralli, argentum,ſaccharum candidum,aut ſilex,qui aliquandiu in frigida aqua fontana iacuit. Iulepus etiam roſarum,& violarum cum aqua. Item cum radix glicyrhizæ recens è terra euulſa, & manducata, ſiue ex aqua pota ſitim ſedat. Quemadmodum & vigiliæ extingunt ſitim à calore ortam, ſic ſomnus ortam à ſiccitate. Frigida etiam aqua os colluere, prodeſt. Fici recentes ſitim leuant,caloremq; refrigerant. Nuclei nucis pineæ, portulacæ folium linguæ ſubditum, fraga, pyra, pruna, ceraſa, malorum citoniorum grana, lactucæ & cucumeris ſemina ad minuendam ſitim ſunt præſtantiſſima. Perfuſus aqua frigida panis, & cum vino ſumtus contra ſitim prodeſt. Vinum refrigeratur, ſi in aquam frigidam vnà cum cantharo collocetur, paniſque toſtus in aquam fontanam frigidiſſimam immittatur; cui poſtea inde exemto vinum infundatur,illudq; hoc modo bibatur,aqua interim ſæpius permutata.

DE VENERE.

CAP. IIX.

Veneris in caſtris fortiter militare.

SI quis Veneris in caſtris fortiter militare vult, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem ſtimulant. Sic eruca largè ſumta,cicer, cepæ, paſtinaca,aniſum,coriādrum,pinearum nucum nuclei,inter hos ſatyrion largè mouet ſemen, & fortius venerea in re obſtat,& mulieribus libido acrius excitatur, Veneriſq; vrticæ ſunt. Siq; nobis eſſet herba illa,quam Indus attulerat (cuius meminit Theophraſtus) vt non ſolum edentibus, ſed tangentibus iam genitalibus adeò vis quæ increſceret,vt valeret quoties coire vellent,& ea vſi fuerant,duodecies perfeciſſent,illum autē ad ſeptuageſimum coitum perueniſſe affirmat, vt tandem guttatim eſſet ſpermatis emiſſio,& in ſanguinem deueniret. Vnde ſi ex omnibus

Digitized by Google

vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio vtere: ſatyrij ſumito radices, pineæq; nucis nucleos, aniſum & erucam, vt æquali cretent pondere, ſcincorum medietas, moſchi parum, ſic electo, & deſpumato melle conficiantur, nec remouendum paſſerum cerebrum, ornogloſſum, ſylueſtris eruca, & ijs ſimilia. Si quis autem certando vellet mulieris ſemen mouere, coli glandem, moſchi, & vulgò dicti zibeti, caſtorei, cubebarum, & olei benè aſpergine irrigato, vel horum vnum: coeuntes enim largè mouent. Vterq; autem ſic delectabitur, longum piper, pyretrum, galanga contundantur, pulueris puſillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad venerem maribus excitandam.

Mirum eſt, quòd digitus magnus dextri pedis, cinere ſtellionis cum oleo, vel melle inunctus, latè ſufficere poteſt ijs, qui ætate, vel aliter, mortuum ferè habent penem, & rebus venereis peragendis parum ſunt idonei. Authores ſunt priſci illi rerum naturæ indagatores ſolertiſſimi, cum pleriſque recentium.

Ad venerem feminis excitandam.

Si teſtes anſerum, menſibus ſedatis illico à muliere comedantur, non ſolum ad excitandam libidinem conferre dicuntur: ſed etiam ad ſobolem procreãdam. Idem etiam effici ab vtero leporis lectum eſt. *Rhaſis & Albertus.*

Vt mulier virum ſuum admittat.

~~Quando mulier non vult virum ſuum, tunc accipiat vir eius aliquid de ſepo hircorum mediorum inter paruos & magnos, & liniat cum eo priapum ſuum, & coeat: ipſa enim amabit eum, nec coibit poſtea cum alijs. *Albertus.*~~

Vt mulier viro ſuo delectetur.

~~Si mulier non delectetur cum viro ſuo, accipe medullam lupi de pede ſiniſtr[illegible], & porta eam, & nullum diliget præter te. *Idem.*~~

Ad venerem augendam.

Rec. Caſtaneas vino cretico maceratas, deinde coctas num. x x.
Satyrionis num. x.
Schincorum num. ij.
Pinearum,
Piſtaceorum ſing. ana vnc. iv.
Sem. Erucæ vnc. ij.
Cubebarum vnc. j.

Cinna-

Cinnamomi vnc.ß.
Sacchari vnc.xij.
Fiat electuarium. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad venerem augendam.

Rec. Caſtanearum in vino optimo coctarum n.xx.
Piſtaciorum,
Pinearum mundat.ſing.ana vnc.iv.
Schincorum n.ij.
Satyrionis n.x.
Cinnamomi electi vnc.ß.
Sem.caulium drach.vij.
Cubebarum vnc.j.
Sacchari albiſſimi qu.ſufficit, fiat electuarium, de quo ſumat æger ad caſtaneæ quantitatem, ante vel poſt cœnam. *Roſcellus.*

Aliud eiuſdem ad idem.

Rec. Sacchari albiſſimi vnc.iv.
Piſtaciorum vnc.j.
Zingiberis drach.vj.
Piperis longi drach.ij.
Schincorum drach.ij.
Pinearum mundatarum vnc.v.
Contundantur optimè, miſceantur, & fiat electuarium.

Tabulæ ad idem.

Rec. Cinnamomi, zingiberis, piperis,
Sem. naſturtij, ſem.erucæ, ſinapis ſing.ana drach.ß.
Linguæ auis, ſem.cœpæ, ſchincorum, ana ſcrup.j.
Sacchari albiſſ.in aqua roſ.diſſoluti vnc.iv.
Fiat confectio in morſellis. *Roſcellus.*

Vt mares vel fœmellæ gignantur.

Plantæ mercurialis maſculæ (nam in marem & fœminam diſcriminant) decoctum, vel ſuccus diebus quatuor à primo purgationis die mulierib.bibitis, procreandi maris vim vtero confert: Fœminæ verò mercurialis, ſimilis ſuccus totidem diebus, pariq; modo aſſumptus, gignendæ prolis fœminæ vires ſuppeditat, ſi ceſſantibus menſtruis, & compoſito vtero, vir & mulier debitè cõgrediantur, & mutuo amplexu concaleſcant. *Dioſcor.& Plin.*

Vt mulieres pulchros pariant filios.

Hinc ſolerti euenit excogitatu, quonam pacto mulieres pariant filios: prodidit Empedocles mulieris in conceptione viſionem fœtum conformare; nam ſæpè imagines

& ſtatuas adamarūt mulieres, quibus ſimiles fœtus ediderunt, & ſæpè ſcriptis proditur mulieres nigros, & villoſos peperiſſe filios: & cauſam homines rimati, vbi multa diu exarūt ingenia, picturas in parietibus reperiêre ex aduerſo exiſtentes, quibus fœminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq; cogitatione animus affectus, ſimiles fœturas referebant. Vnde quod vſu venit, memoriæ mandandum iudico, & quod maximè ſalutare remur eſſe, & ſæpè occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conſpectu, Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentum ſolida, inde Venerem exercētes mulieres, animo verſent, vt fortiſſima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius contemplētur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipſæ coeuntes mente conceperint: nec parum id profuturum ſcio. Cùm id ſæpius præcepiſſem, audiuit mulier, ſtatimq; candidum marmoreum puerum, beneq; formatum ante oculos ſibi propoſuit: talis enim exoptabat formæ puerum coeundo, & vterum gerendo, quàm ſæpiſſimè animo eum deuoluebat, enatumque poſtea fœtum oſtendit mater obeſulū, nec à marmoreo ſimulachro diſſimilem, ita pallentem, vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit, aliquæ artificio ſunt laudatæ, ſucceſſuſq; fauit. Ne ſint præterea inordinati coitus, neúe in latera, ſurſumque fiant: plerìſque enim hoc in cauſa fuit, vt diuerſa orirentur monſtra. *Porta.*

Quomodo diſcolores, & pulchri fœtus gigni debeant.

Magnus eſt animi effectus, vel vis imaginationis: maximus verò dum ſui in exceſſum fertur, vt id aſſequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cum auidiſſimè cupiunt, vehementer excogitant, ſpiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ij ſanguinem mouent, vnde in molliſſima fœtus materia rei imagines exprimūt. ſic partus in perpetuum maculis varijſq; notis inficiunt, niſi deſiderio refricato quieſcant. Ideò non impunè rerum exploratores exquiſiuēre, ita ſignari fœtus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congreſſu, ſpermatis eiectione, & alijs. Ideò homini cum inſit cogitationis velocitas, animiq; celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures idcircò in homine, quàm in cæteris ani-

ris ani-

ris animalibus differentiæ:alijs enim cùm immobiles ſint animi,ſingulis in ſuo genere ſimilia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob,vti ſacræ teſtantur literæ.

Monstra quomodo gignantur, & de mira vi putrefactionis.

Nec ita facilior dabitur monſtra producendi modus, quàm è ſupra dictis.Si quis autem id ſummoperè affectarit,multas patefaciemus talia producendi vias. Principio putabat Democritus ex plurimorum commixtione ſeminum, cùm hoc antè, illud poſtea iactatū vteri partes ſubingreditur, & ſimul confunduntur, diſſidentq; membris, vt biceps homo,& multimembra gignātur animalia.Empedocles autem reſponſa omnia præoccupando verum concepiſſe viſus eſt. Ipſe enim ob ſeminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura diſtributionem, aut ob imprægnationem monſtruoſa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione,ablatione, tranſpoſitione, aut ſufflatione id euenire tradit. At Medici quidam id vuluæ adſcripſerunt, quæ ſæpè flatu imbuta,ſubuertatur. Natura ſagax in animalium efformatione membra primùm effingit,quę in corpore principatum obtinent: poſtea ex impedienti materie, nunc parcius,nunc profuſius operatur, vt ſe ſibi ſuggerit: ſic defectu coercita, vel redundantia ſuperata ab incepto impeditur opere, vnde partus producit monſtrifica labe affectos: vt in arte ſæpius perſpicitur: nunc mutilata, vt claudos,monoculos: nūc ſuperflua,vt hermaphroditas,quaternis oculis totidem brachijs, totidemque pedibus: ſic quæ fortuitò,vel arte ordinantur,adiuuat ipſa,& inchoatis dat finem.Tibi autem,qui cupidus arte quadam monſtra in lucem prodire deſideras, vt exemplis condiſces, multa horum lib.6. & 8 trademus principia: cogitato & exoriri, quæ conſequi poſſibilia fuerint: ſubſcribet enim natura votis, opereq; delectaberis, eaque euenient, quæ nunquam putaueris, anſamque præbent conficiendi, quę vetitæ deſcriptionis, & potius admirandi, quàm profani ſunt operis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata ſit, noſcendi ratio.

Aliqua huius rei experimenta attulit priſca ætas illa, aliqua verò & poſterior,paratu facilia,mirandaque:vt ho-

mines viſis potiùs ſenſum negare, & ſe ſtultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique deſiderio huiuſmodi demulcentur, inueſtigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidiſſimè ſitiunt, capiant conficiendi normam, videantq; experimentum: Gagatis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas, vel explendas preces) raſura, vel ipſe pila tundatur, ac ſetaceo cribro tranſmiſſus, in tenuiſſimum redigatur puluiſculum: inde ex aqua vinóve hauriatur, ſi ſcit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eamq; defloruiſſe prodit: ſi viri non adhuc congreſſus, vel puerperium faſſa fuit, eam compeſcit, & arctius cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifeſtat ſuccinum album, ſeu cryſtallum, quod electrum vocanr, ſi in puluerem redactum ieiunè ex vino ſorbeatur, & ad interiora feratur: nam ſi carnis ſenſerit maculam, mouet vrinam. Poſſumus ſic expeditius huius rei capere experimentum idē ſuffitu: ſi portulacæ ſemen, vel perſonatæ folia, quam vocant noſtrates lapatium, ardentibus prunis inſperſa, ad ſuffimenta ſubſtituantur, & virginitatis fumus proditor ſurgat, tunc in fundibulo alióve inſtrumento patulo vuluæ ore ſurſum permeet, proijciet extemplò vrinam, & meiet, nec retinere valet, ſi veneream paſſa eſt labem. Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere ſolùm, ſed ſemen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agalochum, quod xyloaloe dicunt, ſerretur, vel præcidatur, eiuſque ſerraturam viuis carbonibus affatim inſpargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus ſubiens, effluet latè ſemen, nec iniucundum erit ſpecimen. *Idem.*

Ad ligatos.

~~Ligatum à quopiam malefico ſanare creditur picus auis commeſta: adhæc ſuffitus ex dente hominis mortui: & ſi corpus totum inungatur felle coruino, & oleo ſeſamino. *Ex Cleopatra.*~~

~~Vel ſi argentum viuum in calamo, aut auellanæ nucleo vacuo cum cera occluſum ſub puluinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limite oſtij, per quod is in ædes, vel cubiculum intrat. *Hæc Vuierus.*~~

Ad ligatos ſoluendos.

Si ſponſus, inquit Varignana, Nicolaus, & Arnoldus, per nuptialem annulum mingat, ſolui ab impotentia Veneris & faſcino. Quòd ſi in amantis calceum ſtercus amatæ ponatur, vbi odorem ſenſerit, ſoluitur amor: nam odioſa eſt hæc res, & ab Ouidio deducta in lib. 1. de remedio amoris,

Illa ſuas redolent Phinei medicamina menſas.
Non ſemel eſt ſtomacho nauſea facta meo.

Impotentium cura.

Quidam dum erubeſcũt aut timent, à Veneris vſu prohibentur, & ſe veneficijs petitos exiſtimant. Multa ſunt, quæ huic malo occurrere creduntur: & formicæ volantes oleo ſambucino, vt dicunt, exceptæ, & membro virili illitæ: multaq́; alia, de quibus ſuprà dictum. *Cardanus.*

Vt mulier à coitu abhorreat, virq́; ad Venerem excitetur.

Si tauri omninò ruſi aridum genitale in puluerem convertatur, & ex eo pondus aurei vnius mulieri in vino vel iuſculo quopiam propinetur, faſtidium coitus illi adferet, ſicuti ſcripſit Rhaſis. Idem puluis idoneis medicamentis commixtus, languidam ac ſopitam Venerem in viris excitat. *Marcello empirico autore.*

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum ſibi impotentes.

Si virgam lupi viri vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec fuerit ſolutus nodus. *Albertus.*

Mulier vt alium virum non admittat præter ſuum.

Accipe fel hirci, & adipem, & exicca, vtraque deinde tere, & calefac ambo cum puro oleo, priapumq́; cum eo illine in circuitu hora coitus, & nullũ alium expetet præter te. *Albertus.*

Veneris deſideria obtundere.

Veneris deſideria obtundere ſic poteris: Rutam commanducato, & caphuram: deſtruit enim ſtatum, quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic deſtruit & inhibet Venerẽ, & ſi ſubſternatur, bibatur, vel manducetur, ſemẽ deſiccat. Vnde matronæ in Thermophoris Atheniẽſium folijs ijs cubitus ſibi ſubſternebãt, nec minus lactuca, quibus continuò comeditur, coeundi adimit facultatẽ: ideò

mines viſis potiùs ſenſum negare, & ſe ſtultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique deſiderio huiuſmodi demulcentur, inueſtigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidiſſimè ſitiunt, capiant conficiendi normam, videantq; experimentum: Gagatis lapidis(qui frequens eſt nobis,quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas, vel explendas preces) raſura, vel ipſe pila tundatur, ac ſetaceo cribro tranſmiſſus, in tenuiſſimum redigatur puluiſculum: inde ex aqua vinóve hauriatur, ſi ſcit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eamq; defloruiſſe prodit: ſi viri non adhuc congreſſus,vel puerperium faſſa fuit, eam compeſcit, & arctius cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifeſtat ſuccinum album, ſeu cryſtallum, quod electrum vocant, ſi in puluerem redactum ieiunè ex vino ſorbeatur,& ad interiora feratur: nam ſi carnis ſenſerit maculam, mouet vrinam. Poſſumus ſic expeditius huius rei capere experimentum idē ſuffitu:ſi portulacæ ſemen,vel perſonatæ folia,quam vocant noſtrates lapatium,ardentibus prunis inſperſa,ad ſuffimenta ſubſtituantur, & virginitatis fumus proditor ſurgat,tunc in fundibulo aliòve inſtrumento patulo vuluæ ore ſurſum permeet, proijciet extemplò vrinam, & meiet,nec retinere valet, ſi veneream paſſa eſt labem. Si veneris ignara,fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere ſolùm, ſed ſemen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agalochum,quod xyloaloe dicunt, ferrétur,vel præcidatur, eiuſque ferraturam viuis carbonibus affatim inſpargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus ſubiens, effluet latè ſemen, nec iniucundum erit ſpecimen. *Idem.*

Ad ligatos.

Ligatum à quopiam maleſico ſanare creditur picus auis commeſta: adhæc ſuffitus ex dente hominis mortui: & ſi corpus totum inungatur felle coruino, & oleo ſeſamino. *Ex Cleopatra.*

Vel ſi argentum viuum in calamo, aut auellanæ nucleo vacuo cum cera occluſum ſub puluinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limine oſtij, per quod is in ædes, vel cubiculum intrat. *Hæc Vuierus.*

Ad

Ad ligatos ſoluendum.

Si ſponſus, inquit Varignana, Nicolaus, & Arnoldus, per nuptialem annulum mingat, ſolui ab impotentia Veneris & faſcino. Quòd ſi in amantis calceum ſtercus amatæ ponatur, vbi odorem ſenſerit, ſoluitur amor: nam odioſa eſt hæc res, & ab Ouidio deducta in lib. 1. de remedio amoris,

Illa mas redolent Phinei medicamina menſas.
Non ſemel eſt ſtomacho nauſea facta meo.

Impotentium cura.

Quidam dum erubeſcũt aut timent à Veneris vſu prohibentur, & ſe veneficijs petitos exiſtimant. Multa ſunt, quæ huic malo occurrere creduntur: & formicæ volantes, oleo ſambucino, vt dicunt, exceptæ, & membro virili illitæ: multaq; alia, de quibus ſuprà dictum. *Cardanus.*

Vt mulier à coitu abhorreat, virq; ad Venerem excitetur.

Si tauri omninò rufi aridum genitale in puluerem conterratur, & ex eo pondus aurei vnius mulieri in vino vel iuſculo quopiam propinetur, faſtidium coitus illi adferet, ſicuti ſcripſit Rhaſis. Idem puluis idoneis medicamentis commixtus, languidam ac ſopitam Venerem in viris excitat. *Marcello empirico autore.*

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum ſint impotentes.

Si virgam lupi viri vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec fuerit ſolutus nodus. *Albertus.*

Mulier vt alium virum non admittat præter ſuum.

Accipe fel hirci, & adipem, & exicca, vtraque deinde tere, & calefac ambo cum puro oleo, priapumq; cum ea illine in circuitu hora coitus, & nullũ alium expetet præter eo. *Albertus.*

Veneris deſideria obtundere.

Veneris deſideria obtundere ſic poteris: Rutam commanducato, & caphuram: deſtruit enim ſtatum, quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic deſtruit & inhibet Venerẽ, & ſi ſubſternatur, bibatur, vel manducetur, ſemẽ deſiccat. Vnde matronæ in Thermophoris Athenieñſium folijs ijs cubitus ſibi ſubſternebãt, nec minus lactuca, quibus continuò comeditur, coeundi adimit facultatẽ: ideò

Pythagoras vocabat *ἄγονον*, quòd verborum inuolucris innuunt quoque Poetæ: Calimachus cecinit Adonidem, cùm Tactucam comediſſet, ab apro interemptum atque à Venere ſub lactuca conditum, quod olere tali (Atheneus ait) Venus elangueſcat, & impotentes viri ad cõcumbendum fiant. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ne quis illicita Venere afficiatur.

Cor maſculinæ cõturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit vt nec lites nec iurgia poſſint inter illos oriri, aut ſpargi. Etſi in corio lupi deferatur cor turturis, geſtans non capietur illecebro appetitu rerum venerearum. *Mizaldus.*

An mulier ſit caſta.

Exploraturus an mulier ſit caſta, ſic fiat: Cùm caſtitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim ſeduli diuturna exploratione conquiſiuimus, & experientijs clarè nouimus, non eos temerè ſic protuliſſe, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ ſępè admirati ſumus, ſæpeque irriſimus: Magnes lapis, ſi dormientis coniugis capiti ſupponatur, ſi caſta eſt, dulcibus virum detinet complexibus. ſin minus tanquam manu pulſa è cubili proijcitur. *Porta ex Alberto.*

Vt mulier cum aliquo adulterare non poſſit.

Mulier vt cum aliquo adulterare non poſſit, incide de capillis eius, & puluerem illorum tibi ſuper feretrũ ſparge, ante tamen vnge feretrum cum melle, & mox cõcas cum muliere, & cùm volueris ſoluere ex tuis capillis, fac ſimiliter. *Albertus.*

Vt corruptæ ab incorruptis vix dignoſci poſſint.

Stillatitia aqua aſteris Attici, vel potius, actici epota, aut vuluæ indita, mulierum alba profluuia mirificè ſiſtit. Adeò vt eius quoque diutina iniectione, corruptæ ab incorruptis vix dignoſci poſſint. Quod efficacius & celerius fiet, ſi eis decocto inſideant, vt mihi retulit, qui ſe expertum dicebat. *Mizaldus.*

DE SOMNO. CAP. IX.

Tabulæ ad ſomnum conciliandum.

Rec. Corticum radicis mandragoræ M.j.
Sem. hyoſciami vnc.j.
Sem. papaueris albi & rubri ana vnc.j.

Omnia

Omnia trita coquantur in aquæ fontanæ lib.ij. vſque ad tertiæ partis conſumtionem, deinde coletur, addaturque

Sacchari albiſſimi lib.j.

& cùm iterum ad perfectam ferè ſacchari conſiſtentiam cocta fuerint, adde

Nucis moſchatæ,
Galliæ moſchatæ, } ana drach.ij.
Ligni aloes,

Corticum mandragoræ,
Seminis hyoſcyami, } ana drach.iij.
Sem. papaueris albi & rubri,

Opii drach ij.

Fiant tabulæ ſecundùm artem. *Roſcellus.*

Somnos conciliare.

Si quis ſomnos conciliare voluerit, ſic poterit: E recenti opio, nudisq; allij capitibus aquam vitreis organis ſtillatim accipias, permiſceantur alijs, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in ſoporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aqua balneo, nec potatur nidore offendatur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aliud eiuſdem.

Aliud ad ſomnos violentius ex his fit. Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemen, diſſoluantur lactucæ ſucco, præſtantius autem aqua ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde vaſis deſtillationis aptis accommodato. Vbi autem incipiet feruere, aquam eijcito, feces ſeruato, calidisque cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerem, cribro excutiente, dulci aqua, deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne vapor euolet reſidēs, cùm prius reſeruata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accommodetur, non eadem, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumſiſſe, nec aliquibus exhibeatur, niſi magna neceſſitas vrget. Vel mandragoræ aqua opiū, & papaueris ſemen cum allio, vel rebus caput ferientibus remiſceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquat, ſatis eſt ſumſiſſe.

Pomum ſomnificum.

Fit quoque ſic ex omnibus pomum ſomnificum, quod conſtat ex his: Opio, mandragora, cicutæ ſucco, hyoſcya-

mi ſeminibus, vini fecibus, quibus moſchũ adijciatur, vt odore electum olitorem feriat: in pilas conglobato, quantum pugno quis prehẽdat, hoc ſæpius odorando lumina ſomno demulcet, ac ligat. Qui id autem ſtatis efficere certant horis, fruſtra conantur: variæ enim ſunt hominum temperies: qui verò affectarit, ſimilibus periculum captato, paremque operam impendendo inops fruaris. Ad retundendam eorum ſæuitiẽ ſatis eſt præſidij, ſi tale ex aceto diſſoluto, vel deſtillato tempora, naſum, & teſticulos perunges, vt eorum vi ſomnos propellant, ac ſoporãtem excitent. *Idem.*

Vt in ſomno mirabilia videas.

Referunt, ſi quis dormiturus tempora illiniat vpupæ ſanguine, viſurũ in ſomnis mirabilia, quod à ratione alienum minimè eſt. *Cardanus.*

Ad ſomnum inducendum.

Somno conciliando auxilia phyſica hyoſcyamus ſub ceruicali viridis. Fructus iunci caulis pinguioris epotus. Oleum, in quo oculus ſiniſter eritij incoctus ſit, in aurem inſtillatum. Vel appoſita hirundine in angulis oculorum, atque abducta, meconium inſtilla, potens eſt. Validius adhuc, ſi ex eodem fiat ſuppoſitorium, ſed auferatur ſomno iam inchoato. Vel plantam pedum inunge pinguedine gliris, aut vnguento ex aqua & aceto roſaceis, atq; argilla. Dicunt etiam, quòd vix credi poteſt, dẽtes inunctos ex ſorditie aurium canis, ſomnum profundum prouocare. *Cardanus.*

Inſomnia clara & iucunda, & obſcura, meticuloſaq; inducere.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem ſoluitur, tabeſcitq; quem caliditate iuncta in leue deſciſcere par eſt: cumq; natura in ſublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redũdare, vbi natura cerebri perpetuò obrigans rigore, ad inſtar imbrium generationis, vt in maiori mundo ſæpe viſitur, fit humificus, & nebuleſcit: ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit: & ad cor defertur principis ſenſus domicilium: interim caput opplet, grauedinoſum reddit, vt profundo demergatur ſomno. Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines deſcẽdendo aliorũ occurſu interpolentur: vt prepoſteræ mõnſtruoſæq; videantur: ſi matutino vbi excrementum, fecu-

lentus-

lentusq; ſanguis,à puro,& frugi diſcretus,& ipſe refrixit, & deferbuit,meracæ,abſolutæque viſiones demonſtrantur,& gratæ. Non ergo irrationabile duximus, eum immoderato tumefacta potu, virtus ſopita langueat, & natura edulij vapores attollantur, & ex ijs,quæ corpore abundant,in ſomno exultari, & immoderatè iactari,vt diuerſa incendia, tenebræ, grandines, putredines:ex flaua atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare,vel impiè cruentari ſanguinis abundantiam habere: imò temperiei eiuſdem præſagituram elici poſſe. Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis veſcentes flatuoſis,eorum vi ſalebroſæ imagines,monſtruoſæq;, quæ itidem attolluntur, ſi tenues modicæq; exhalationis,gratis animum exhilarant ſimulachris, & incolumes videntur.Sic extrinſecus applicando ſimplicia, ſecum illius rei phantaſmata infecta ſenſuum principi deferunt : arteriæ enim noſtri corporis (inquit Galenus) ad ſe intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas,dum continuò dilatantur,ſic ea ſomniemus, quæ præoptabimus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Somnia grata excitandi ratio.

Vt non minus peruigiles, quàm ſoporantes lætemur,en ſomnia grata excitandi ratio. Cenę ſummo,cùm cubitum pergimus,ſi leniter mandimus,hippogloſſum, meliſſam, ijsque ſimillima, conſopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora nō percuperet animus, agros,viridaria,arbores,flores,terram in virorem cōuerſam cernet,vmbroſis operculis opacam, ac deniq; oculos circunluſtrando, vernat vndiq; mundus,& arridet. Vel eleoſelini ſucco,populnearum nouellarum frondium,acori vulgaris,ſolani hortēſis,ſtramonii, aconito,maximeq; viridantium tempora perunxeris,collum vel iugulū,per quem venæ aſcēdunt ſoporariæ, loca vbi maximè venæ ſunt conſpicuæ, manibus pedibusque.Confert & iecur perungere: nam à ventriculo ſurſum euaporādo, permeat ſanguis ad iecur: à iecinore ad cor ſubit:ſic reciprocantes tinguntur vapores eiuſdemque coloris imagines referentes. *Idem.*

Somnia obſcura & tumultuoſa excitare.

Si quærimus ſomnia obſcura & tumultuoſa:fabas edimus,quia ſiccæ ac flatuoſę,& ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant inſomnia.Pleroſq; legiſſe memini,à fabis abſtineto,eiuſq; vsū interdixiſſe, & ferè legu

mina omnia, phaſeolos præcipuè quos ſmilaces vocant hortenſes, lenticulas craſſum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas, capitata porra, braſſicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vaporalentaque ſunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorem parientia, inſomnia ingerũt, in quibus phantaſmata deluxata, laceſſita, tortuoſa, turbida. Sic per aera delatus, maria, fluentaq; tranſnare videberis, ciuitates multas luſtrare, caſus, mortes, tempeſtatum ſæuitiam, nubilos dies, videre imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cœlum hyemare. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni aduſto acetóque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum aſciſcat) ignes, incendia, fulgura, coruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. *Idem.*

Somnia tumultuoſa ſuffitu edere.

Interfecti recenter viri calcaneum in pulucrem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò ſimul commixta, ſi accẽſis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarum occurſaculis deterrimis ſpectris, horribilibusq; afficies. Sic quoque ſi dormientis capiti viuæ ſimiæ nuper extractum cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum. Idem præſtabit onyches, ſi collo ligaueris. *Idem.*

Inſomnia mala vt arceantur.

Referunt dentes equi maſculi ſeu collo appendantur, ſeu brachio ſiniſtro, eos, qui mala ſomnia videre ſunt ſoliti, curare. *Cardanus.*

Vt quis non dormiat.

Dicit Pſellus Platonicus, quòd canes, & corui, & galli conferũt ad vigiliam, etiam philomela, & veſpertilio, & noctua, atque ex his maximè caput, cor, & oculi. Ideo dicunt, ſi quis cor corui, vel veſpertilionis ſuper ſe portauerit, non dormitabit, donec deponatur. Idem facit caput veſpertilionis aridum alligatum in dextro brachio vigilantis. Nam ſi ponatur ſuper dormientem, fertur non excitari, donec depoſitum fuerit.

Vt quis dormire nequeat.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit iacentem dormire, donec auferatur. *Albertus.*

DE

DE EXERCITIO. CAP. X.

Vt homines longa ſaltatione torqueantur.

Si vis homines longa ſaltatione vt torqueantur, vel riſu, ploratione, cantu, alijſque affectibus, ſic ritè poterit euenire, naturaleſq; magis habet cauſas. Sed vt reliquere poſſit experimenti ratio, prius pauca dicenda ſunt.

Eſt Phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus Tarantula dicitur: vniuerſa enim regio ſic eis laborat, vt perpauci ſint qui euadant: eorum morſus acerbior eſt, quàm Veſpæ ictus, & homines, qui ab eis iciuntur, diuerſis afflictantur caſibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymãt, delirant: ſed omnes ferè ſaltant. Meſſores enim, dum operi accumbunt, ignariq; doli, ſæpe acriter percutiuntur, muſicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq; in ſanitatem reſtituuntur. In quibuſdam enim cauernulis vitam degunt, easque in ſegetibus condunt, ſic facilè capies: Arundinum folijs ora ſibilum effingas, vt muſcæ voces imiteris, vbi illud animal ſenſerit, exit illicò: nam ſæpe eis depaſcitur, vt aranei, qui ampliſſimas ędificijs in noſtris telas contexunt, & muſcis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius puſillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remiſceto pulueribus, ne ſumentem offendat: venenum eſt enim: vbi illud abſorpſerit, ad tripudium ſaltationémque concitabitur, præcipuè ſi ſonis fuerit allectus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Iter facientes vt non fatigentur.

Iter facientes ſi ſecum portant arthemiſiam, ex itinere non fatigantur: & ipſa arthemiſia cõtuſa cum axungia, & applicata tollit dolorem pedum ex fatigatione itineris. *Petrus Bayrus.*

DE ANIMALIBVS TERREſtribus domeſticis in genere.

CAP. I.

Beſtiæ vt domum redeant.

Si vis vt beſtia ad hoſpitium ſuum redeat, line frontem eius cum ſepo, ſquilla, & redibit. *Albertus.*

Beſtiæ vt hominem ſequantur.

Ariſtoteles in libro de Animalibus inquit: Si ponat aliquis ceram contritam ſuper cornua vituli vaccarum, vadit cum eo vbicunque vult, ſine labore.

Vt beſtiæ non amplius comedant.

Si lingua beſtiarum inungatur cum ſepo aliquo, non guſtant cibum, nec comedunt, ſed prius moriuntur fame, niſi abſtergatur cum ſale & aceto. Item ſi cauda lupi aut pellis, aut caput ſuſpendatur ſupra præſepio, non comedent beſtiæ.

Ad impinguendum quadrupedes.

Animalia omnia, non ſolùm quadrupeda, maximè & celeriter impinguantur poſt tridui inediam cibo, qui maximè illis conueniat: exiſtimant equis hyoſcyamum & teſtudinum carnem conuenire, tum hordeum, ac talia. Ouibus cum cibo ſalem, quia potu præcipuè impinguantur. Cauſa huius eſt, quòd fames in his animalibus ſuperfluũ humidum abſumit, caloremq́; auget, & appetentiam cibi per plures dies excitat. Porrò beluæ non niſi naturali appetitu vrgente, cibos aſſumunt. *Cardanus.*

Iumenta vt appetant cibum auidius.

Amurcæ tanta vis eſt, tãta vtilitas, vt etiam boues præſeruet à morbis & cibi auidiores faciat, immixta ſenſim cibis atque potui quarto quintoq́ue die. Ita etiam exterius cum fece vini ac lupinorum cremore mixta illataq́ue iumentis, tum ouibus ſeruat pilum ac lanam, & cutim à ſcabie ac ricinis, imò lanam auget etiam: præſtat autem inunctas oues lauare ſalſa aqua. *Cardanus.*

Aduerſus omnia genera morborum Animalium.

Aduerſus omnia genera morborum ſalutaris confectio eſt.

Accipe Myrrhæ,
Thuris maſculi,

Malicorij

Malicorij tuſi,ſing.lib.
Piperis vnc.iij.
Croci vnc.iij.
Acaciæ,
Caſmiæ butyri,
Reſinæ vſtæ,
Abſinthij Pontici,
Pulueris ſerpilli,
Betonicæ,
Centaureæ,
Sagapeni,
Saxifragiæ,
Peucedani,ſing.ſemilibram.

Quæ omnia bene tuſa, & cribrata in mellis optimi ſextarijs tribus miſces,& ad carbones leuiter paululũ coques, poſt in vaſe ſtanneo,vel vitreo condita ſerua, ex qua confectione morbidis etiã ſi febriunt, ſingulis diebus cochlearia ſingula maiora cumulata cum hemina aquæ tepidæ & olei floris tribus vncijs dabis. Quòd ſi abſque febre ſunt morbidi,vel conualeſcere etiam cœperint,cum vino & oleo plurimis diebus dabis, donec animal liberetur, quam validiſſimam & approbatam nouerit potionem. *Publius Vegetius.*

Vt iumentorum vrina reddatur.

Si allio trito iumentorum natura tangatur, vrinam impeditam reddere, & nullo modo torqueri aiunt. *Mizald.*

Si iumentum ſanguinem minxerit.

Si iumentum ſanguinem minxerit, vel adſellatum fuerit,hac ratione curabitur.De ſuperiori vena ſanguis auferatur, aphodilli quoque herbæ radix teritur,& cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur,quæ glutinoſa videatur. Prodeſt etiam farinam triticeam cum adipe ſuilla, & puluere corticis mali granati decoquere, & non craſſas potiones,ſed liquidas per os fundere:& nõ ſolùm à curſibus,ſed etiam ab ambulatione abſtinendum eſt, vt glutinetur vena, quæ interrupta eſt. Contingit enim curſu,vel ſaltu,vt intrinſecæ venę rumpantur:quapropter rebus ſtipticis,& his, quæ conſolidationem faciant curentur.Super renes hoc anacollima oportet imponi: bulbos caſcedeas viuas contuſas, allia quinq;, anagallici libram, quæ omnia pariter benè trita commiſces, & renibus eius impones. Quod prodeſt etiam illis, quibus cuulſi,vel

Pythagoras vocabat ἄζυγον, quòd verborum inuolucris innuunt quoque Poetæ: Calimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comediſſet, ab apro interemptum atque à Venere ſub lactuca conditum, quod olere tali (Atheneus ait) Venus elangueſcat, & impotentes viri ad cõcumbendum fiant. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ne quis illicita Venere officiatur.

Cor maſculinæ coturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit vt nec lites nec iurgia poſſint inter illos oriri, aut ſpargi. Etſi in corio lupi deferatur cor turturis, geſtans non capietur illecebro appetitu rerum venereorum. *Mizaldus.*

An mulier ſit caſta.

Exploraturus an mulier ſit caſta, ſic fiat: Cùm caſtitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim ſeduli diuturna exploratione conquiſiuimus, & experientiis clarè nouimus, non eos temerè ſic protuliſſe, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ ſępè admirati ſumus, ſæpeque irriſimus: Magnes lapis, ſi dormientis coniugis capiti ſupponatur, ſi caſta eſt, dulcibus virum detinet complexibus. ſin minus tanquam manu pulſa è cubili proiicitur. *Porta ex Alberto.*

Vt mulier cum aliquo adulterare non poſſit.

Mulier vt cum aliquo adulterare non poſſit, incide de capillis eius, & puluerem illorum tibi ſuper feretrũ ſparge, ante tamen vnge feretrum cum melle, & mox cões cum muliere, & cùm volueris ſoluere ex tuis capillis, fac ſimiliter. *Albertus.*

Vt corruptæ ab incorruptis vix dignoſci poſſint.

Stillatitia aqua aſteris Attici, vel potius, actici epota, aut vuluæ indita, mulierum alba profluuia mirificè ſiſtit. Adeò vt eius quoque diutina iniectione, corruptæ ab incorruptis vix dignoſci poſſint. Quod efficacius & celerius fiet, ſi eis decocto inſideant, vt mihi retulit, qui ſe expertum dicebat. *Mizaldus.*

DE SOMNO. CAP. IX.

Tabulæ ad ſomnum conciliandum.

Rec. Corticum radicis mandragoræ M. j.
Sem. hyoſciami vnc. j.
Sem. papaueris albi & rubri ana vnc. j.

Omnia

Omnia trita coquantur in aquæ fontanæ lib.ij. vſque ad tertiæ partis conſumtionem, deinde coletur, addaturque

Sacchari albiſſimi lib.j.

& cùm iterum ad perfectam ferè ſacchari conſiſtentiam cocta fuerint, adde

Nucis moſchatæ, }
Galliæ moſchatæ, } ana drach.ij.
Ligni aloes, }
Corticum mandragoræ, }
Seminis hyoſcyami, } ana drach.iij.
Sem papaueris albi & rubri, }
Opii drach ij.

Fiant tabulæ ſecundùm artem. *Roſcellus.*

Somnos conciliare.

Si quis ſomnos conciliare voluerit, ſic poterit: E recenti opio, nudisq́; allij capitibus aquam vitreis organis ſtillatim accipias, permiſceantur alijs, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in ſoporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aqua balneo, nec potatur nidore offendatur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aliud eiuſdem.

Aliud ad ſomnos violentius ex his fit. Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemen, diſſoluantur lactucæ ſucco, præſtantius autem aqua ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde vaſis deſtillationis aptis accommodato. Vbi autem incipiet feruere, aquam elicito, feces ſeruato, calidisque cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerem, cribro excutiente, dulci aqua, deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne vapor euolet reſidẽs, cùm prius reſeruata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accommodetur, non eadem, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumſiſſe, nec aliquibus exhibeatur, niſi magna neceſſitas vrget. Vel mandragoræ aqua opiũ, & papaueris ſemen cum allio, vel rebus caput ferientibus remiſceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquat, ſatis eſt ſumſiſſe.

Pomum ſomnificum.

Fit quoque ſic ex omnibus pomum ſomnificum, quod conſtat ex his: Opio, mandragora, cicutæ ſucco, hyoſcya-

mi ſeminibus, vini fecibus, quibus moſchū adijciatur, vt odore electum olitorem feriat: in pilas conglobato, quantum pugno quis prehēdat, hoc ſæpius odorando lumina ſomno demulcet, ac ligat. Qui id autem ſtatis efficere certant horis, fruſtra conantur: variæ enim ſunt hominum temperies: qui verò affectarit, ſimilibus periculum captato, paremque operam impendendo inops fruaris. Ad retundendam eorum ſæuitiē ſatis eſt præſidij, ſi tale ex aceto diſſoluto, vel deſtillato tempora, naſum, & teſticulos perunges, vt eorum vi ſomnos propellant, ac ſoporātem excitent. *Idem.*

Vt in ſomno mirabilia videas.

Referunt, ſi quis dormiturus tempora illiniat vpupæ ſanguine, viſurū in ſomnis mirabilia, quod à ratione alienum minimè eſt. *Cardanus.*

Ad ſomnum inducendum.

Somno conciliando auxilia phyſica hyoſcyamus ſub ceruicali viridis. Fructus iunci caulis pinguioris epotus. Oleum, in quo oculus ſiniſter eritij incoctus ſit, in aurem inſtillatum. Vel appoſita hirundine in angulis oculorum, atque abducta, meconium inſtilla, potens eſt. Validius adhuc, ſi ex eodem fiat ſuppoſitorium, ſed auferatur ſomno iam inchoato. Vel plantam pedum inunge pinguedine gliris, aut vnguento ex aqua & aceto roſaceis, atq; argilla. Dicunt etiam, quòd vix credi poteſt, dētes inunctos ex ſorditie aurium canis, ſomnum profundum prouocare. *Cardanus.*

Inſomnia clara & iucunda, & obſcura, meticuloſaq; inducere.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem ſoluitur, tabeſcitq; quem caliditate iuncta in leue deſciſcere par eſt: eumq; natura in ſublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redūdare, vbi natura cerebri perpetuò obrigans rigore, ad inſtar imbrium generationis, vt in maiori mundo ſæpe viſitur, fit humificus, & nebuleſcit: ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit: & ad cor defertur principis ſenſus domicilium: interim caput opplet, grauedinoſum reddit, vt profundo demergatur ſomno. Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines deſcēdendo aliorū occurſu interpolentur: vt prępoſteræ monſtruoſæq; videantur: ſi matutino vbi excrementum, feculentus-

lentusq; ſanguis, à puro, & frugi diſcretus, & ipſe refrixit, & deferbuit, meracæ, abſolutæque viſiones demonſtrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta potu, virtus ſopita langueat, & natura edulij vapores attollantur, & ex ijs, quæ corpore abundant, in ſomno exultari, & immoderatè iactari, vt diuerſa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari ſanguinis abundantiam habere: imò temperiei eiuſdem præſagituram elici poſſe. Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis veſcentes flatuoſis, eorum vi ſalebroſæ imagines, monſtruoſæq;, quæ itidem attolluntur, ſi tenues modicæq; exhalationis, gratis animum exhilarant ſimulachris, & incolumes videntur. Sic extrinſecus applicando ſimplicia, ſecum illius rei phantaſmata infecta ſenſuum principi deferunt: arteriæ enim noſtri corporis (inquit Galenus) ad ſe intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuò dilatantur, ſic ea ſomniemus, quæ præoptabimus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Somnia grata excitandi ratio.

Vt non minus peruigiles, quàm ſoporantes lætemur, en ſomnia grata excitandi ratio. Cenę ſummo, cùm cubitum pergimus, ſi leniter mandimus, hippogloſſum, meliſſam, ijſque ſimillima, conſopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora nō perceuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem cōuerſam cernet, vmbroſis operculis opacam, ac deniq; oculos circunluſtrando, vernat vndiq; mundus, & arridet. Vel eleoſelini ſucco, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, ſolani hortēſis, ſtramonii, aconito, maximeq; viridantium tempora perunxeris, collum vel iugulū, per quem venæ aſcēdunt ſoporariæ, loca vbi maximè venæ ſunt conſpicuæ, manibus pedibusque. Confert & iecur perungere: nam à ventriculo ſurſum euaporādo, permeat ſanguis ad iecur: à iecinore ad cor ſubit: ſic reciprocantes tinguntur vapores eiuſdemque coloris imagines referentes. *Idem.*

Somnia obſcura & tumultuoſa excitare.

Si quærimus ſomnia obſcura & tumultuoſa: fabas edimus, quia ſiccæ ac flatuoſę, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant inſomnia. Pleroſq; legiſſe memini, à fabis abſtinctos, eiusq; vsū interdixiſſe, & ferè legu

mina omnia, phaſeolos præcipuè quos ſmilaces vocant hortenſes, lenticulas craſſum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas, capitata porra, braſſicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vaporalentaque ſunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorem parientia, inſomnia ingerũt, in quibus phantaſmata deluxata, laceſſita, tortuoſa, turbida. Sic per aera delatus, maria, fluentaq; tranſnare videberis, ciuitates multas luſtrare, caſus, mortes, tempeſtatum ſæuitiam, nubilos dies, videre imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cœlum hyemare. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni aduſto acetóque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum aſciſcat) ignes, incendia, fulgura, corruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. *Idem.*

Somnia tumultuoſa ſuffitu edere.

Interfecti recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò ſimul commixta, ſi accẽſis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarum occurſaculis deterrimis ſpectris, horribilibusq; afficies. Sic quoque ſi dormientis capiti viuæ ſimiæ nuper extractum cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum. Idem præſtabit onyches, ſi collo ligaueris. *Idem.*

Inſomnia mala vt arceantur.

Referunt dentes equi maſculi ſeu collo appendantur, ſeu brachio ſiniſtro, eos, qui mala ſomnia videre ſunt ſoliti, curare. *Cardanus.*

Vt quis non dormiat.

Dicit Pſellus Platonicus, quòd canes, & corui, & galli conferũt ad vigiliam, etiam philomela, & veſpertilio, & noctua, atque ex his maximè caput, cor, & oculi. Ideo dicunt, ſi quis cor corui, vel veſpertilionis ſuper ſe portauerit, non dormitabit, donec deponatur. Idem facit caput veſpertilionis aridum alligatum in dextro brachio vigilantis. Nam ſi ponatur ſuper dormientem, fertur non excitari, donec depoſitum fuerit.

Vt quis dormire nequeat.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit iacentem dormire, donec auferatur. *Albertus.*

DE

DE EXERCITIO. CAP. X.

Vt homines longa ſaltatione torqueantur.

Si vis homines longa ſaltatione vt torqueantur, vel riſu, ploratione, cantu, alijsque affectibus, ſic ritè poterit euenire, naturalesq; magis habet cauſas. Sed vt reliquere poſſit experimenti ratio, prius pauca dicenda ſunt.

Eſt Phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus Tarantula dicitur: vniuerſa enim regio ſic eis laborat, vt perpauci ſint qui euadant: eorum morſus acerbior eſt, quàm Veſpæ ictus, & homines, qui ab eis iciuntur, diuerſis afflictantur caſibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymãt, delirant: ſed omnes ferè ſaltant. Meſſores enim, dum operi accumbunt, ignariq; doli, ſæpe acriter percutiuntur, muſicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq; in ſanitatem reſtituuntur. In quibuſdam enim cauernulis vitam degunt, easque in ſegetibus condunt, ſic facilè capies: Arundinum folijs ora ſibilum effingas, vt muſcæ voces imiteris, vbi illud animal ſenſerit, exit illicò: nam ſæpe eis depaſcitur, vt aranei, qui ampliſſimas ędificijs in noſtris telas contexunt, & muſcis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius puſillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remiſceto pulueribus, ne ſumentem offendat: venenum eſt enim: vbi illud abſorpſerit, ad tripudium ſaltationémque concitabitur, præcipuè ſi ſonis fuerit allectus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Iter facientes vt non fatigentur.

Iter facientes ſi ſecum portant arthemiſiam, ex itinere non fatigantur: & ipſa arthemiſia cõtuſa cum axungia, & applicata tollit dolorem pedum ex fatigatione itineris. *Petrus Bayrus.*

DE SECRETIS ANIMALIVM TERreſtrium.

LIBER VI.

- *Secreta animaliū terreſtrium*
  - *Integrorum: vel*
    - *Domeſticorum, in*
      - *Genere*, Cap. I.
      - *Specie: tum*
        - *Maiorū, vt*
          - Equorum, Cap. II.
          - Aſinorum, Cap. III.
          - Boum, Cap. II I.
          - Taurorum, Cap. V.
        - *Minorū, vt*
          - Ouium, Cap. VI.
          - Hircorum, Caprarū, Cap. VII.
          - Porcorum, Cap. VIII.
          - Canum, Cap. IX.
    - *Sylueſtrium, in.* Vide literam A.
  - *Partium, vel*
    - Oſſium, Cap. XXVIII.
    - Cornuum, Cap. XXIX.
    - Pilorum.

A *Sylua.*

- A *Sylueſtrium, in*
  - *Genere,* Cap. X.
  - *Specierum*
    - *Maiorum*
      - *Simplicium: vt*
        - Ceruorum, Cap. X I.
        - Aprorum, Cap. X I I.
        - Leporum, Cap. X I I I.
        - Vulpium, Cap. X I I I I.
        - Luporum, Cap. X V.
      - *Mixtorum,* Cap. X V I.
    - *Minorum*
      - *Greſſilium: vt*
        - Murium, Cap. X V I I.
        - Talparum, Cap. X V I I I.
        - Muſtellarum, Cap. X I X.
        - Formicarum, Cap. X X.
        - Scorpionum, Cap. X X I.
        - Cimicum, Cap. X X I I.
        - Pulicum, Cap. X X I I I.
        - Pediculorum, Cap. XXIV.
      - *Repiliū: vt*
        - Coclearum, Cap. X X V.
        - Erucarum, Cap. X X V I.
        - Serpentum, Cap. X X V I I.

DE ANIMALIBVS TERREſtribus domeſticis in genere.

CAP. I.

Beſtiæ vt domum redeant.

Si vis vt beſtia ad hoſpitium ſuum redeat, line frontem eius cum ſepo, ſquilla, & redibit. *Albertus.*

Beſtiæ vt hominem ſequantur.

Ariſtoteles in libro de Animalibus inquit: Si ponat aliquis ceram contritam ſuper cornua vituli vaccarum, vadit cum eo vbicunque vult, ſine labore.

Vt beſtiæ non amplius comedant.

Si lingua beſtiarum inungatur cum ſepo aliquo, non guſtant cibum, nec comedunt, ſed prius moriuntur fame, niſi abſtergatur cum ſale & aceto. Item ſi cauda lupi aut pellis, aut caput ſuſpendatur ſupra præſepio, non comedent beſtiæ.

Ad impinguendum quadrupedes.

Animalia omnia, non ſolùm quadrupeda, maximè & celeriter impinguantur poſt tridui inediam cibo, qui maximè illis conueniat: exiſtimant equis hyoſcyamum & teſtudinum carnem conuenire, tum hordeum, ac talia. Ouibus cum cibo ſalem, quia potu præcipuè impinguantur. Cauſa huius eſt, quòd fames in his animalibus ſuperfluũ humidum abſumit, caloremq; auget, & appetentiam cibi per plures dies excitat. Porrò beluæ non niſi naturali appetitu vrgente, cibos aſſumunt. *Cardanus.*

Iumenta vt appetant cibum auidius.

Amurcæ tanta vis eſt, tãta vtilitas, vt etiam boues præſeruet à morbis & cibi auidiores faciat, immixta ſenſim cibis atque potui quarto quintoque die. Ita etiam exterius cum fece vini ac lupinorum cremore mixta illataque iumentis, tum ouibus ſeruat pilum ac lanam, & cutim à ſcabie ac ricinis, imò lanam auget etiam: præſtat autem inunctas oues lauare ſalſa aqua. *Cardanus.*

Aduerſus omnia genera morborum Animalium.

Aduerſus omnia genera morborum ſalutaris confectio eſt.

Accipe Myrrhæ,
Thuris maſculi,

Malicorij

Malicorij tuſi, ſing. lib.
Piperis vnc. iij.
Croci vnc. ij.
Acaciæ,
Caſmiæ butyri,
Reſinæ vſtæ,
Abſinthij Pontici,
Pulueris ſerpilli,
Betonicæ,
Centaureæ,
Sagapeni,
Saxifragiæ,
Peucedani, ſing. ſemilibram.

Quæ omnia bene tuſa, & cribrata in mellis optimi ſextarijs tribus miſces, & ad carbones leuiter paululũ coques, poſt in vaſe ſtanneo, vel vitreo condita ſerua, ex qua confectione morbidis etiã ſi febriunt, ſingulis diebus cochlearia ſingula maiora cumulata cum hemina aquæ tepidæ & olei floris tribus vncijs dabis. Quòd ſi abſque febrè ſunt morbidi, vel conualeſcere etiam cœperint, cum vino & oleo plurimis diebus dabis, donec animal liberetur, quam validiſſimam & approbatam nouerit potionem. *Publius Vegetius.*

Vt iumentorum vrina reddatur.

Si allio trito iumentorum natura tangatur, vrinam impeditam reddere, & nullo modo torqueri aiunt. *Mizald.*

Si iumentum ſanguinem minxerit.

Si iumentum ſanguinem minxerit, vel adſellatum fuerit, hac ratione curabitur. De ſuperiori vena ſanguis auferatur, aphodilli quoque herbæ radix teritur, & cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur, quæ glutinoſa videatur. Prodeſt etiam farinam triticeam cum adipe ſuilla, & puluere corticis mali granati decoquere, & non craſſas potiones, ſed liquidas per os fundere: & nõ ſolùm à curſibus, ſed etiam ab ambulatione abſtinendum eſt, vt glutinetur vena, quæ interrupta eſt. Contingit enim curſu, vel ſaltu, vt intrinſecæ venę rumpantur: quapropter rebus ſtipticis, & his, quæ conſolidationem faciunt curentur. Super renes hoc anacollima oportet imponi: bulbos taſcedeas viuas contuſas, allia quinq;, anagallici libram, quæ omnia pariter benè trita commiſces, & renibus eius impones. Quod prodeſt etiam illis, quibus euulſi, vel

emoti ſunt renes. His autem quibus per nares effluit ſanguis, poſca frigidiſſima caput eius fouebis, modicum ſalis adijcies, poſt anacollima in capite, & in temporibus oblinis, & in medicamento conſtrictis venis fluxum ſanguinis reprimis. *Publius Vegetius.*

De Dyſenteria iumentorum.

Si Dyſenteria iumentum apprehēderit, reuerſatur eius extalis, quæ vt curetur circumſecanda eſt cautiſſimè, ne inteſtinum, quod præpoſitum eſt extali, frangatur. Procidit inteſtinum à contactu, vitæ periculum facit ſi tangatur: quod ſemel non redit, ſed ſic remanebit, & paululum erit extalis ſupra. *Idem.*

Si animal ſanguinem vomat.

Si verò ſanguinē vomat, oportet geneſtæ ſuccum cum vino, atque porri ſucco, lixiuio, oleoque permixto faucibus infundere. Aliquando animalia ſanguinem vomunt, quibus hac potione ſuccurritur: abſynthium pōticum, & ſpicam nardi æquis ponderibus in cacobo nouo cum aqua decoques, & dabis in potu. *Idem.*

Ad tuſſim animalium.

Tuſſim quoque inſanabilem cura cum hemina paſſi, & tribus vncijs olei, & ouo crudo, ſi per triduum de fundis faucibus, addito fabæ polline, & fœnogræco binis cochlearijs. Pręterea valde tuſſientibus prodeſt fabæ frixæ ſextarius ſine ſale coctus, ſepi caprini vnciæ tres, butyri vnc. tres, allij purgati capita tria, decocta cum ſucco ptiſanæ, data per triduum. *Idem.*

Ad verrucas animalium, eiuſdem.

Alijs quoque partibus corporis naſcuntur verrucæ aliquando, & vitium deformitatis important, hac ratione curandæ. Lino ſubtili conſtringentur ipſæ verrucę, in cauſticum crudū imponitur, & ſpontè decidunt. Ferro etiam præcidunt, & de cauterio leuiter aduſta ſanantur.

Ad ſpaſmum animalium.

Spaſmum certum eſt animalia ſuſtinere, quæ neceſſitas his declaratur indicijs: ſubitò cōcident, & articuli eorum extenſi ſunt, & toto corpore palpitant, aliquando etiam de ore ſpumam emittunt. Quibus eſcam dabis poſca nitroque conſperſam, cucumeris quoq; ſyluatici puluerem, & nitrum tritum per ſeptem dies in potione dabis, vt purget. Sanguinis quoque marinę teſtudinis dimidiam cotylam, aceti tantundem, vini tantundem, laſeris aliquantulum

lum pariter miſces & ſuffundes in nares. Vtile dicitur terga eorum oleo & aceto, & nitro frequentiſſimè confricari. *Idem.*

De Podagra iumentorum.

Podagra nonnunquam ſolet occupare iumenta, cum hominum vitium tranſit in pecudes: cuius paſſionis hæc ſunt ſigna: nec ſtare poteſt, nec ambulare, ſed ſi cogatur, claudicat, & ſæpè ſe proijciet, ſic vt indigeſta ex hordeo animalia faciunt, quæ propter dolorem non coquunt cibum, & ideò fit horridum, & corpus eius calebit, venæ etiam extabũt, natura ſubmiſſa erit, in pedibus ſtercus hærebit propter nimium eorum calorem, ſicut ſubtritis ſolet euenire: cui proderit, ſi non ſinatur accumbere, ſed minutim deambulare, & loco ſicco: donec ſudet, multorum manibus confricandum eſt, vt vehementius ſudet ſanguinem ei detrahes à capite, à ſuperioribus venis, ſed non multum ſequenti die de poſterioribus locis detrahes ſupra talos, tertio de gambis, vel de ſub ipſis dolorũ locis. Memineris ſemper parũ oportere detrahere. Aquam calidam dabis in potu, in qua adijcies puluerem nitri, & triticeam farinam, pollinẽ quoq; thuris acetabulum plenũ in vino maceratum infundes, & triduo per nares ſingulas cotylas: betas etiã excoques, & aquam earum ad tres cyathos ſuffundes, & exercebis eum ſingulis diebus, vẽtrem quoque eidem expurgabis, vt auferatur humor peſſimus qui deſcẽdit in venas. Hoc genus purgationis adhibebis: thimi acetabulum plenum in vino veteri dulci macerabis, & ſingulas cotylas per nares eidem infundis, fœnum viride apponis. Quod ſi defuerit, ſiccum nitro aſperſum dabis. Si nihil profecerit, caſtretur, & vitio carebit: nam podagra raro vexat eunuchos. *Idem.*

Ad ſtrumas iumentorum.

Plerumque ſtrumæ, vel parotides, aut ſcrophulę iumẽtorum guttur infeſtant, & faucium tumorem producunt. Nam & ſubtecto ſunt capite, & tanquam ab ſtranguria præfocantur. Hoc primum fomentis calidis, & cataplaſmate ex polline hordeaceo, & reſinæ vncijs tribus mero valido coctis, curari expedit: & cùm collectio fuerit maturata: ſcalpello ſecari opus eſt, & quicquid collectum fuerit emittere, & aceto & ſale & oleo infuſos lemniſcos ſubijcere: cæteris quoque diebus traumatico, & medicamẽtis aptis ſolerter curare, ſi vulnus pateat, dum ſanetur.

Nam in his locis ex præcluſione citò ſolet fiſtula fieri:quę ſi euenerit, papyro,& collyrio poterit ſanari. *Idem.*

Ad faſcinatum animal, eiuſdem.

Faſcinatum animal triſte eſt, grauatur inceſſu,maceſcit,& niſi ſubueneris,incidet in morbum. Bituminis igitur, & ſulphuris parū cum granis lauri ex aqua defundis per nares.Præterea coriandrum,vel ſemen ipſius cum ſulphure & teda carbonibus circumferes, ex aqua feruenti animal conſperges,ſuffumigabis Vniuerſis quadrupedibus remedium præſtat iſta ſuffumigatio:.curat,atq; morbis reſiſtit.

Ad coſſos,vermes,vel tineas.

Coſſos, vermes, vel tineas,cæteraque animalia ventris extinguit, ſi heminam cineris ex oliuæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoque confectio,ſed aquę ſæpè mortiferam liberat paſſionem:pulueris ſantonici,itemque abſynthij pontici, nec non lupini crudi,& herbæ centaureæ,& erui pollinis, & ſeminis raphani binas vncias mittis,addisq; cornu ceruini vnciam,ſem.apij vnciam vnam,ſinopidis pontici paſtillos tres, opopanacis ſemiunciam,vini tenetani,vel alterius auſteri ſextarios duos, olei viridis ſextariū,quæ tepefacta ita animali defundis, vt per os cornu accipiat,in cliuo conſtitutum, quatenus ſuccus facilius ad interiora perueniat. Poſtero die idem animal conſtituatur in cliuo & per clyſterem inteſtino illius tepidæ potionis ſextarius ingeratur,quatenus alternis diebus ex vtraque parte iniecta potio,coagulare quod appellatur poſſit infundere,in quo illæ noxiæ beſtiolæ coguntur & pertuſo ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. *Idem.*

De impetigine animalium.

Impetigines quoque in articulis,vel genibus inter neruos commiſſuralibus locis aliquādo naſcuntur,& fit vulnus ſimile ragadio, & non facilè ſanatur, niſi ſtalticis,vel ſtipticis rebus, nō ſine alligatura, vel interdum aduſtione curetur.Malagmas quoque conuenientes oportet imponi. *Idem.*

Vt pili iumentorum renaſcantur.

Quòd ſi pili tardius creſcunt, viuam teſtudinem ſupra ſarmenta combures, & cineres eius in nouum cacabum mittes,additis vncijs tribus aluminis crudi,medullæ ceruinæ quod ſufficit, & vino infuſo decoques,& dieb. plurimis

rimis impones, reuocare pilos creditur. Puluis de fabis combuſtis vel de lupinis crudis, vel de folijs fici combuſtis ſeuo commixtus ſuperponitur aſſiduè. Quòd ſi nulla præcedente cauſa decidunt pili, ſpica nardi, vuas paſſas pariter tundes, & ex aceto decoques, calidumq; medicamentum glabro corpori impones. *Pub. Vegetius.*

Ad denigrandos pilos albos.

Si album pilũ nigreſcere cupias, atramenti ſutorij ſcrupulos ſeptem, odolaphinis, aliàs rododaphnidis ſuccum ſcrupulos quatuor, ſepi caprini, quod ſufficit pariter temperabis, & vteris. *Idem.*

Vt pili nigri albeſcant, eiuſdem.

Si è diuerſo albos pilos facere volueris, cucumeris ſylueſtris radicum libram vnam, nitri ſcrupulos duodecim, in pulueres coges, heminam mellis adijcies, quibus permixtis vteris. *Idem.*

DE SECRETIS ANIMAlium in ſpecie.

DE SECRETIS EQVORVM. CAP. II.

Vt ferox equus miteſcat.

EQVVS calcitroſus, vel quodvis aliud animal, patienter ſinet ſe curari in ſtabulo, & ferreis apud fabrũ calceari soleis, ſi exiguum & rotundum ſilicem alterutri aurium immiſeris, & apprehẽſam auriculã manibus perſtrinxeris, ac retinueris: ſic enim ſtabit immotus, & quantumuis ferox, quieſcet. Si in vtramque aurem ſingulos ſilices intruſeris, tam mitem habebis, quàm eſt ouis. Expertum accepit à quodam equiſone & ſtabulario Regis Nauarræ *Mizaldus.*

Vt equi curſu non fatigentur.

Luporum dentes maximi, equis adalligati, infatigabilem curſum illis conciliare traduntur. *Plinius.*

Ad equum clamoſum.

Si nimis clamoſus erit equus, ligetur capiti eius lapis perforatus, ſic enim emendabitur. Addo quod equus aures retrò proijciens, plerumq; eſt ſurdus, & qui nunquam in turba aliorum hinnit, natus. *Autor Simoneta Cardinal.*

Equus vt fiat gradarius.

Equorum greſſum, quem aliqui vocãt tolutarium, alij gradarium, ſeu aſturconem, qua ratione fiat fæcundum à Gallis, haud dubium eſt, cùm enim equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu. Itali ligatis binis, & binis pedibus, dextris inuicem, atque ſiniſtris inuicẽ, cogunt eos binos, & binos ſimul mouere, ſpatula etiam mota, ſed genu præcipuè agitato, atq; flexo. Galli vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Aſturconis diſciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam ſi iuncturã ſolam inferiorem moueat, etiam ſi ambas dextras ſimul atque ſiniſtras, nõ perfici gradarium greſſum conſtat. Sunt igitur duo genera gradarij inceſſus equorum: Gallicus, Italicus. Mollior eſt inceſſus, quicunq; fit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum ſpatij ſuperatur. Mulę tum molliter incedunt, mota inferiore iunctura, vocaturque inceſſus ille Traina: cum autem genu Aſturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, dum figitur. *Cardanus.*

Vt equi varijs coloribus naſcantur.

Varij coloris naſcẽtur equi, ſi tantiſper, dum maſculus init fœminam, ſtragulo diſcolore illa operiatur. Nam quales oculis equi ineuntis colores obieceris, tales proculdubio referet pullus. *Author Abſyrtus.*

Illud ipſum etiam in canibus experiri poterit, ac alijs animalibus.

Equos vel pecudes, diſcolores progignere.

Equos vel pecudes diſcolores progignere quærens, id effecit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: ipſe virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, queúe facilè corticibus ſpoliari poſſunt, edolatas corticibus interſeptas, circulis redimitas & ſinuatas, vti colubros albo nigróue interſtinctas colore, in canalibus iuxta aquas in paſcuis, & pręſepibus fixit, vbi grex ouili pecoris ſtabulabatur, & coitum ineundo, & oculos circumluſtrãdo, nil niſi virgas aſpicerent, vt quos dabãt fœtus, diuersè eſſent colorati, & paſſim candida vellera pullis infuſcarentur maculis, non iniucundum viſu, ſic lanigera omnia animalia, vel vniuerſum pecus. Valet hoc in equis, idq; plurimum obſeruant, qui eius curam habent, & ad coitũ equas admittunt,

mittunt, & equilia, vbi coitum explent, tapetis & pannis, varijs depictis coloribus exornãt, vnde diſcolores equos, ſcutulatos, ſpadices, diuerſeq; coloratos efficiunt. *Porta.*

Equi vt habeant paruum caput, & iubam pulchram.

Caput equi pulli, ſi ſæpius frigida lauetur, extenuatur & macreſcit. At cõtra ſi collum calida, craſſeſcit, crinesq; creſcunt, iubaq; pulchrior euadit. *Cardanus.*

Ad equos obſtinatos.

Si equus, vel ſeſſorem reſpuat, vel nauim ingredi nolit, vel timeat rotas, aut alia, idque maximè contingit caſtratis, & qui malè vident, & timidis, lapillum ex filo ſuſpenſum in aurem immittito. Si hoc non profit, quòd illorum ſenſum perturbat, oculi vitta vinciantur: profuit hoc ſępè. Virga etiam ſi cædantur crura, quæ retrò, agit vel eleuat: ignis quoque caudæ ſubmiſſus, tum inſtrumentum ferreum, quod dum retrò cedit, illum pungit, & ſauciat: optimum enim hoc eſt: ita ſi in humum procumbat, infra ventrem ſint aculei. Quod ſi moderatè ſolum obnitatur, non ſit autem reſes, leuiter caſtigandus, & rei, quam timet, admouendus: nam acriter vbi impellatur, durior ſæpe fit, quod maius periculum ſubeſſe exiſtimet. *Idem.*

Vt equi ceu mortui procidant, & poſtea alacriores fiant.

Lingua ſerpentis virginea cera incluſa, & in aurem ſiniſtram cuiuſcunque equi demiſſa, illum veluti mortuum humi procumbere cogit: ablata, non ſolum eum expergefacit, ſed etiam multò alacriorem reddit, vt retulit quidam Anglus.

Equi vt in furorem agantur.

Certius quòd laſere equi naribus illitis, eum in furorẽ agerent, imò etiam homines. At noſtrum laſer imbecille eſt, aut aliud: nam laſerpitium herba olim erat. *Cardanus.*

Ne equi, vel oues tranſeant.

Si ex lupi inteſtino funiculum feceris, & illum ſub arena, aut terra ſepelieris, equos, & ouile pecus hac tranſire prohibebis, etiam ſi fuſte adigantur. *Albertus.*

Equi ne à muſcis moleſtentur.

Si quis ſucco foliorum cucurbitæ pilos equorũ & aliorum animalium æſtate media intinxerit & madefecerit, non paruo rei miraculo muſcarum tædijs, ac moleſtia carebunt. *Cardanus.*

O 4

Ad equos clauo læſos.

Cùm vſus equorum maximè ſit neceſſarius,contingit iter agentibus,præcipuè tędioſa iactura,ſi vel ferream ſoleam amittant, vel clauo pes lædatur. Afferre ſolent clauos,& malleolum,idem tenaculæ vices gerit. At ſi iam ex clauo equus claudicat, exemto illo, & vngula excauata molliter, ne corona lædatur,aut ſordes aliqua lateat,ſulphur liquefactū repurgato vlceri indito:ſoleam exterius, ne locum læſum præmat incuruato: reliqua pinguedine & cera oblito,tum ſoleæ foramina,quæ clauis non complentur. Sic mihi contigit aſturconem Archiepiſcopi Amulthonis dono datum, cōfeſtim è claudo ſanum reddi, inquit *Cardanus*.

Ad equos clauatos, probatum.

Ferrea ſolea ab equo quamprimum auferatur affectúſque vino optimè lauetur.Quo facto, ſumito ſambuci me diam pelliculam, quam ſupra affectum locū ponito,mox aliquot guttas ſeui,ferro calido liquefacti inſtillato ſupra pelliculam:& ſoleam ferream probè adaptato: & equita quò voles. *Ex libro manuſcripto.*

Ad cæcitatem equorum.

Rec. vitrioli romani vnc. ß. Salis armoniaci drach. ij. zingiberis triti vnc.ß. Caphuræ drac.ij.Caryophyllorum vnc.ß. Aquæ roſarum vnc.ß. Aquæ fœniculi vnc.ß. Vini optimi drac.ij. miſce, & pone in vaſe vitreo ad Solem per dies triginta. Cum vti voles,cum penna molli & parua in hac aqua intincta,equorū oculos inunge,& cura ne equi oculos fricent. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad equorum tuſſim.

Oua quinque ſub veſperam,in acerrimo ac forti aceto macerata, & diluculo, vbi exteriorem putaminis callum intabuiſſe obſeruabis, in fauces equi tuſſientis, lingua exerta,proiecta & deuorata, tuſſim illius curant.*Ex cuiuſdam Hippiatri ſecretis.*

Ad ſcabiem equorum,probatum.

Rec.axungiæ porcinæ lib.ß.
Olei laurini vnc.j.ß.
Argenti viui vnc.ij.
Ellebori albi vnc. j.
Miſce benè. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad

Ad vnguem oculorum puluis, hominibus & equis idoneus.

Rec. Ouum gallinæ, extrahe albumen totum, vitello adde tantum ſalis, quantum albuminis ſpacium continebatur, miſce bene: deinde accipe lignum alni viride brachij magnitudine, & dimidiæ vlnæ longitudine, facque in eo foramen ſecundum longitudinem ſatis longum, vt vitellum cum ſale imponi poſſit. Impoſito vitello, foramen claui ligneo eiuſdem arboris obtura optimè, ne quouis modo expirare poſſit. Igni impone, & vre, donec in carbonem vertatur, vel donec mixtura impoſita à carbone ſecernatur, quam aufer, & ſerua. Quòd ſi vti voles, in tenuiſſimum puluerem redigito, & per cannulam pennæ ad ciceris magnitudinem in oculum ſufflari curato. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad equorum dyſuriam.

Si equi dyſuria, ſeu meiendi difficultate laborent, foliatis ſambuci ramis vndique illorum corpus diu ac blandè verbera, & tum demum folia ipſa collo eorum, & capiti, nec non corpori vniuerſo coapta. Nam iumentorum impedimentis arbuſcula hæc maximoperè confert. *Simoneta Cardinal.*

Ad vrinæ difficultatem equorum.

Quidam cepam ablato cortice circum veſicam ponũt. Alij apij ſemen tritum cum vini heminis duabus, aut cepæ ſemen eodem modo cum vino, aut columbinum ſtercus, aut polij folia, aut ſmyrnij corticem ſiccum, aut nitri drachmam: cum allij capite contuſo, infundunt cum vino. Alij vino nigro ſolo vtuntur. *Abſyrtus.*

Ad ſanguinis mictum.

Si ſanguinem mingat equus, lomento fabæ purgato, cocto, adipem ceruinum miſcebis, & cum modico vino per os ad triduum infundes. Aut lactis caprini hemina, amyli mina dimidia, oua decem, olei cyathi tres, omnia mixta ſimul per cornu infundantur. *Idem.*

De pulmonis vitijs.

Vitia in pulmone hærentia, & cõſiſtentia, acetum acre tepefactum, & infuſum ſanat: aut vrina hominis cum adipis ſuilli liquefacti drachmis xx. Cauendum autem, ne ex muliere ſit vrina, cui naturales ſubeũt purgationes. *Idem.*

De tuſſi equorum.

Incipiente tuſſi, farinam hordeaceam immixtis fabis,

aut eruo, in potu exhibere oportet. Inualeſcente autem tuſſi, mellis cyathos duos, picis liquidæ tantundem, olei tantundem, butyri drachmas xxiv. calefacies, & adipis ſuilli veteris modica parte adiecta exhibebis. Quod ſi neque ſic ſedetur. marrubium teres cum oleo & ſale, vinoq; diluta infundes. Alij marrubij ſucco, & oleo, & rutæ ſylueſtris radice vtuntur, quidam thus ammiſcent, aut ipſo cum oleo vtuntur. *Idem.*

Ad anhelos equos.

Agaricus pro medicamento maximè anheloſis equis conuenit, & fenugræcum: ſic equum meum curaui: laudant veteres ſanguinem catuli, qui decem dies non exceſſerit, in potu. Item potens auxilium: ex amaris nucibus, hydromellite, & ſylueſtris cucumis radice fiant paſtilli, & cum melle dentur: radix quoque herbæ lanariæ pectori vel aurium, vel narium radicibus impacta, vel ex mori radice errhinum, & capitis frictio cum vino modico olei adiecto. Cæterùm familiaria auxilia acria, & valida eſſe ſolent, cuiuſmodi ſulphur, nitrum, piper, caſtoreum: ruta quoque in plurimis morbis conuenit, victus plerunq; abſtinentiam equi ſibi inſtituunt. Exhiberi debent omnia cum lacte aut vino. Sed & gentianæ radix vtiliſſima eſt. *Cardanus.*

Ad equorum herpetem.

Herpeti verò, quem vermem vocāt Veterinarij, vermiculum, qui in cardui fullonum vertice naſcitur pennę anſeris incluſum, abſq; offenſa, diſciſſa cute frōtis, inſerito, conſuitóq; vulnus, ſolet viginti poſt dies emori, totidēq; diebus equus liberatur. Alij hellebori fructum recōdunt: vrtica fœtida in potu, & cibo data (ſcrophulariā vocant) eſt proprium huius morbi auxilium. Curant alij igne, alij ſectione venæ, atq; purgationibus, quæ duo fermè omnibus morbis equorum conueniunt: cum enim parum dormiāt, plurimo verò cibo vrantur, atq; exercitio, tum abſq; ordine, vtroq; auxilio indigent. Ex purgationib. maximè conuenit medicamentum, quod ex myrrha gentiana, ariſtolochia longa, radicibus ebuli, & baccis lauri conſtat. Curſu à purgatione exercētur, in aqua autem ab vſtione, liberis in paſcuis ab vtroq; nutriuntur. Generaliter autem ſi in paſcuis non ſint, loco calido ægri equi alēdi ſunt, boniſq; cibis. Sanguis caſtratis non admodum minuendus, quia minus abundāt: eo & plus etiam ſi abundent, læduntur. *Cardanus.*

Ne equi aut boues morbis præmantur.

Equi & boues aliquo morbo non prementur, ſi illis cornu ceruinum appenderis. *Abſyrtus.*

Remedium contra omnes morbos equorum.

Aduerſus vniuerſas infirmitates equorum vel boum, vbi primum cœperint ægrotare potio iſta ſuccurrit; Radix ſcillæ, radices populi, quæ Græcè appellatur *[illegible]* (nam eſt fuſcior, & nubellula) & ſales communes quantum ſufficit mittes in aquam, eamq́; animalibus vſq; ad ſanitatem dabis in potu. Quod ſi deſperatas valetudines præoccupare volueris, ne vnquam accidant animalibus tuis, incipiente vere hanc illis præparabis potionem, & per 14. dies continuos dabis in potu. *Pub. Vegetius.*

De oculorum inflammatione.

Si oculus equi ſit inflammatus, thuris maſculi, ſiue vt alij habent, medullæ agninæ vtriuſq; drachmam vnam, croci, oſſis ſepiæ, vtriuſque drachmam vnam, olei roſacei drachmas decem, candidum ouorum decem, miſcebis ſimul, & ſublimes. Aliud ad oculum inflammatum medicamentum, conſtat ex thure, amylo, melle attico. *Abſyrtus.*

De albugine equorum.

Sal ammoniacum tenuiſſimum ad mel Atticum aut aliud bonum miſceatur, & illinatur, aut butyri tantundem adijciatur. Aut ſepiæ os tritum per arundinem inſuffletur. Aut ſilphij radix cum oleo tuſa, bis in die ſublinatur. Aut erucæ ſemen integrum, velut eſt inſuffletur in oculum, & ſinatur, donec ſemina attenuatoria ſua acredine extenuent & extergant ipſas albugines. *Idem.*

De profluuio alui, equorum.

Si aluus fluat, ſanguis ex venis in capite auferatur: bibat aquam tepidam farina hordeacea permixtam. Si inde nihilo mitius malum fiat, oleum per nares infundatur. Cohibēt autem & mali punici putamina aluum profluā, vnà cum rhoe ſyriaco contuſa, & per os exhibita. *Idem.*

De tormine equorum.

Equus torminoſus lauetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. v. vini veteris heminas vj. olei heminas iij. ſimul diluta, & in tres partes diuiſa, infundito. Venter inſuper aqua calida marina, aut myrti baccis, in aqua coctis, calfiat. Polij etiam folia, aut abrotanum, aut amygdalæ amaræ. ammixto vino nigro auſtero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodeſt & apij

ſemen, & cucumeris pari portione, vtrumque cum mellis & vini pari menſura in potu datũ. Aut cardamomi ſemen tritum cum aqua, Medica etiam herba madida obijcitur, itemq; hordeum. Voluuloſi porrò equi infuſo per ſedem immiſſo eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drach. xl. additis olei drach. xxx. conſtat. Eodem modo & nitrum tritum cum vino infundere per anum potes. Similiter etiam ſi ad terram minxeris, & luto inde accepto ventrem illeueris, tormina ſedabis. *Idem.*

De febriente equo.

Febricitans equus calido lauacro curetur, hyeme verò foueatur, vt ne frigeſcat. Alimentum potiſſimum erui, aut tritici farinæ exhibeatur. In potu aqua tepida offeratur, vino cum oleo tepefacto totum corpus inungatur, venterq; purgetur, & ſanguis ex collo, aut venis circa guttur, ſiue pectus, aut de pede detrahatur. Genua autem calido confricentur, vbi verò conualuiſſe videtur, aqua calida lauetur. Si verò ex laſſitudine febricitet, & macilẽtus reddatur, lactis caprini heminam, amyli menſuram, olei heminæ dimidiam, oua quatuor, amixto portulacæ contuſæ ſucco, ad dies tres, aut plures infunde, donec ſanus fiat. Si verò ob humorum impreſſionem in tonſillas, aut partes circa caput factam, febrierit, confouendus eſt ipſe, & palatum eius ſale cum origano tuſo, & per oleum excolato illinatur. Pedes & genua aqua calida calfiant. Partes circa os ſolano trito, & vini fece cõfricetur. Algis aut viridi gramine, ſeu fœno, abſq; hordeo nutriatur. Si verò ſanguis per nares ipſi feratur, coriandri ſuccus, aut laſeris ſuccus dilutus, per nares infundatur. *Idem.*

Ad impinguandos equos graciles.

Si gracileſcat equus, frumentum torrefactum, aut hordeum pinſitum dupla menſura ipſi obijciatur: ter in die potum ducatur. Si verò perſeueret macies, furfur frumento miſceatur, & leuibus gymnaſijs exerceatur. At verò ſi non ſit edax, ſolani & polij folia aqua potabili trita, & diluta naribus infundunt. Hordeum verò & eruum aqua macerata proponunt: aut melãthij cyathos duos terunt, & admixtis olei cyathis tribus, cum vini hemina faucib. infundunt. Nauſeantem curabis allio trito, & vini hemina affuſa, ac data. Si vrinæ emittendæ teneatur, ouorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os infundimus. *Conſtantinus Cæſar ex Abſyrto.*

Malagma

Malagma ad neruos claudos equorum.

Accipe Sepi hircini lib.
Mollicidinæ ſemi lib.
Reſinæ lib.
Eruginis ſemi lib. Miſce. *Publ. Vegetius.*

Compoſitio pulueris quadrigarij.

Quadrigarium puluerem vocant qui ex diuerſo pigmentorum genere mixtus, & per ſe adiuuat equos, & alia animalia, & alijs potionibus pro modo, vel curatione miſcetur. Huius Chiron talem compoſitionem ſaluberrimam credit:

Tragacanthi pondera iij.
Aloe vnc. vj.
Myrrhæ vnc. vj. & ſcrup. j.
Coſti vnc. j. & ſcrup. j.
Armoniaci vnc. j. & ſcrup j.
Caſſiæ vnc. j. ſcrup. j.
Gentianæ,
Ariſtolochiæ longæ,
Centaureæ,
Betonicæ,
Saxifragiæ,
Samſuci,
Opij,
Abrotani, ſingul. lib. j.
Eupatoriæ vnc. vj.
Cardamomi vnc. vj.
Folij vnc. iij.
Spicæ nardi vnc. iij.
Spicæ Celticæ vnc. vj.
Aſari lib. j.
Dauci vnc. iij.
Caſtorei,
Opopanacis,
Galbani,
Strutij, ſingul vnc. vj.
Panacis radicis vnc. j.
Liquiritiæ vnc. vj.
Abſynthij faſces iij.
Succi herbæ periſterei ſiccæ & cribratæ vnc. v.

Hæc omnia pariter conteres, & diligentiſſimè in vaſe vitreo, vel ſtanneo ſeruabis. Cùm opus fuerit ſingula co-

chlearia, vel ampliùs, ſi vires patiuntur, equis vel iumentis ſingulis dabis, addito vino & oleo. Interdum alijs potionibus miſces, ſi ratio artis, vel cura mandauerit. *Publ. Vegetius.*

Vt equæ abortiant.

Ariſtoteles dicit, quòd equæ, quando odorant fumum lampadis extinctæ, abortiuntur, & indignantur: vt ſimiliter hoc accidit quibuſdam mulieribus prægnantibus.

DE SECRETIS ASINORVM. Cap. III.

Vt Aſinus non rudiat.

ASinus lapidem habens caudæ alligatum rudere non poteſt. *Simoneta Card:n.*

Aſini animo delinquentes.

Illud ſilentio nequaquam inuoluam, quod Plutarchus tacitū noluit, quid illud, inquies? aſinos & equos linqui animo, qui ficos dorſuarij comportarint: ſed maiore miraculo dignum eſt remedium, quo & ipſis, & hominibus quoque ſuccurritur. Exanimata ferè iumenta, extinctoſq; penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat: namque ſi pauxillum huius vorauerint, protinus cibo ſeſe recolligentes roborantur, & priſtinum iter proſequuntur. Nec ſecus in hominibus eueniſſe idem prodidit Plutarchus: Brutum, inquit, per altas niues in Apolloniam proficiſcētem, cùm animus defeciſſet, panis ab hoſte muros vrbis defendente proiectus, ex tempore recreauit.

Claudicatio aſinorum vt ſanetur.

Cæterùm claudicātes aſinos curabis ſi aqua calida totum pedem circūlaueris, & ſcalpello expurgaueris: quod poſtquam feceris, vrinam veterem calida, in qua adeps maximè caprinus eliquatus ſit, aut ſi ijs haberi nequeat bubulus, circumfundes, atq; hoc facies vſquequò ſanitatem adipiſcatur. *Conſtantinus Cæſar ex Abſyrto.*

DE SECRETIS BOVM. Cap. IV.

Boum cicuratio.

NOuellos cùm quis emerit iuuencos, ſi eorum colla in furcas deſtitutas incluſeris, ac dederis cibum, diebus paucis, erunt manſueti, & ad domandum proni. *Varro.*

Boues ne pedes ſubterant.

Boues ne pedes ſubterant, priuſquam in viam quoquã ages, pice liquida cornua infima vngues. *M. Cato.*

Boues vt valeant.

Boues vt valeant, & curati bene ſient, & qui faſtidient cibum, vt magis cupidè appetant, pabulum, quod dabis, amurca ſpargito, primò paululum dum conſueſcant, poſtea magis, & dato rarẽter bibere commixtam cum aqua æquabiliter quarto quinto quoque die. Hoc ſi facies, ita boues & corpore curatiores erũt, & morbus aberit. *Idem.*

Boues vt non fiant debiles.

Eruum maceratum tritum ſingulis menſib. in potu exhibe, plagam boum curabis malua ſylueſtri, trita. *Democr.*

Boues laborantes, vt non laſſentur.

Oleo & terebinthina coctis cornua illinito. *Idem.*

Boues vt à muſcis non infeſtentur.

Lauri fructum tenuiſſimè tritum, & ex oleo coctum bobus illinito, aut ex ſaliua propria ipſorum boum eos inungito. Tauri illito naribus roſaceo, tenebris offuſis vertiginoſi fiunt. *Aphricanus.*

Boues vt pingues fiant.

Boues pingues facies, ſi redeuntibus à paſcuis prima die braſſicam conciſam, & acri aceto maceratam obieceris: deinde paleas excuſſas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinque. Sexta autem hordei moliti heminas quatuor, & ſex ſequentibus diebus paulatim alimentum auxeris. Et hyeme quidem circa gallicinij horam nutries, deinde circa diluculum, quando & potum dabis. Reliquum alimenti circa veſperam. Aeſtate autem primum pabulum ſub diluculum: ſecundum ad meridiem offeres, deinde potum exhibebis, & ſic tertium pabulum circa horam nonam dabis: & rurſus potum hyeme quidem aquam calidiorem, æſtate autem tepidam. At verò ora ipſorum vrina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à vermibus purgantes volſella exemtis. Naſcuntur enim vermes in linguis ipſorum, quos deinde ſale confricant. Sed & ſtramenti ipſorum curam habere oportet. *Sotio.*

Bos ſi ægrotare cœperit.

Bos ſi ægrotare cœperit, dato continuò ei vnum ouum gallinaceum crudum, integrum facito deuoret. Poſtridie caput vlpici conterito, cum hemina vini, facitoq; ebibat,

ſublimiter terat. & vaſe ligneo det. Boſq; ipſius, & qui dabit, ſublimiter ſtet. Ieiunus ieiuno boui dato. *M. Cato.*

Bobus medicamentum.

Si morbum metues, ſanis dato
Salis micas iij.
Folia lauri iij.
Porri fibras iij.
Vlpici ſpicas iij.
Allij ſpicas iij.
Thuris grana iij.
Herbæ ſabinæ plantas iij.
Rutæ folia iij.
Vitis albæ caules iij.
Fabulos albos iij.
Carbones viuos iij.
Vini ß. iij.

Hæc omnia ſublimiter legi, teri, darique oportet, ieiunus ſiet, qui dabit. Ter triduum de ea potione vnicuiq; boui dato. Ita diuidito, cùm ter vnicuiq; dederis, omnem abſumas. Boſq; ipſius, & qui dabit, facito, vt vterq; ſublimiter ſtent, vaſe ligneo dato. *Idem.*

Boues vt pingueſcant, eorumq; lectus.

Bobus ex equis roboreæ plantæ cum ſtramine ſupponantur: ſic enim iacentibus molle, ſtantibus durum fiet. Pingueſcunt boues dulcibus frondibus vlmi, Sole, & lotione aquæ. *Cardanus.*

De capitis dolore boum.

Dolorē capitis bouis prius cognoſcere oportet. Quando igitur demiſſis auribus nō comedit, capitis dolor adeſt. Lingua igitur ipſorum thymo trito cum vino & allio, & ſale tenui confricetur. Ptiſana etiam cruda vino diluta prodeſt. Quin & lauri folijs manus plenæ menſura acceptis, & in os immiſſis, aut mali punici putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in duabus vini heminis diluta, & per nares infuſa curabis. *Democritus.*

De profluuio alui boum.

Rhāmni folia contuſa, & bitumine intecta edere dato. Alij mali punicæ folia tuſa, & polenta obducta, in cibo exhibent. Alij farinæ frumenti ſiue tritici torrefacti heminas duas, cum aquæ menſura dimidia ſubactas exhibent. *Idem.*

De tor-

De tormine boum.

Qui torminibus vexatur bos, in vno loco non perſiſtit, neq; cibum attingit, ſed ſuſpirat, ac gemit. Modicum igitur alimentum ipſi obijciendum eſt, & caro circa vngues perpungenda, vt ſanguis inde promaneat. Quidam circa caudam aperiunt, vt ſanguis effluat, & panniculo obligant. Alij cepas, & ſalem ſimul vniunt, & coacta in ſedem, quàm penitiſſimè protēdunt, & ad curſum cogunt. Alij nitrum tuſum per os ingerunt. *Idem.*

De febriente boue.

Bos febriens non admittit cibum, deorſum nutat, lachrymatur, ſordes in oculis habet, circa oculos cauatur. Eum curant hoc modo: Ex opacis locis gramen capito, & lauato, eiq; edendum præbeto, aut vitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidiſſima, verùm non ſub dio, ſed maximè loco vmbroſo, aures verò & nares ſpongia aqua imbuta detergantur. Quidam cauterio faciem ipſius perurunt, & partes ſub oculis itidem, easque ſpongia vrina veteri calida imbuta bis per diem confricant, donec cruſtæ excidant, & vulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures, vt ſanguis effluat. Quidam polentam vino ſubigunt, & edendam præbent: alij muria diſſoluunt, & amiculis concalefaciunt: alij cytiſum præbent cum vino, id quod non bobus tantùm, ſed & alij pecori auxiliare eſt. *Didymus.*

De tuſſiente boue.

Hordeum molitum maceratum, & palearum tenerrimas partes repurgatas, & erui moliti heminas tres in tres partes diuiſas, ſingulatim edendas præbeto. Quidam artemiſiam herbam tritam, ac dilutam aqua exprimunt, & ante pabulum ad dies ſeptem infundunt. *Conſtant. Cæſar.*

De ſuppuratis bobus.

Si vlcus ſuppuratum collegerit bos, vrina bouis veteri calida ipſum purgare, ac eluere oportet, & lanis extergere. Deinde emplaſtra ex ſale tenui, ac pice liquida imponere. *Idem.*

Ad boues claudos.

Si ob perfrigeratam partem bos claudicet, pedem lauare oportet, & affectam partem ſcalpello aperire & vrina vetere fouere: deinde ſalem inſpergere, & ſpongia aut panniculo extergere: poſtea adipem caprinum, aut bubu-

lum, ad ferrum calidum affrictum dolenti parti inſtillare. Si ex calcata ſpina, aut eiuſmodi quopiam claudicauerit, alia quidem ſimiliter facieda ſunt: Verùm cera cum oleo vetere, & melle, eruiq; farina colliquata, & refrigerata vlceri indatur, deinde teſta tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tuſa admixta imponatur, & panniculo integatur, obligeturq; diligenter, vt nihil temerè ſubeat, donec ſtare potuerit. Sic enim ſanus euadet. Tertia autem die reſolue, eademque adhibe. Si verò ob influentis materiæ impetum claudicarit, pars ipſa cum oleo & paſſo cocto calefiat: deinde cruda hordeacea farina calida imponatur. Quum verò matura facta fuerit, & mollis, diuidatur, ac eluetur: elotæ autem parti diuiſæ lilij folia, aut ſcilla cum ſale, aut polygonũ, aut marrubium tuſum imponatur. *Florentinus.*

De ſcabie boum.

Scabiem & eruptiones vrina bubula veteri, & butyro quidam oblinentes. Alij reſinam, aut picem liquidam cum vino cataplaſmatis modo imponunt, & ſic ipſos ſanant. *Conſtantinus Cæſar.*

De vermibus boum.

Aqua frigida quidam irrorãt vlcera, & ſic enecant vermes. *Idem.*

Ad pediculos boum.

Bouem ſupinum deijcere, ac proſternere oportet, & capite ſurſum ſpectante, linguam contemplari, an bullas habeat. Has autem ferramentis acutis & ignitis inurere oportet, deinde ſylueſtris oleæ folijs contuſis cum ſale vlcera illinere, aut ſale tenui cum oleo, aut butyro cum ſale. Aut cucumeris ſylueſtris aridi radix contuſa, ſimul cum ficubus ad edendum præbeatur. Aut polentæ heminæ duæ & farinæ frumenti torrefacti tantundem, vino madefacta exhibeantur. *Idem.*

Si bouem ſerpens momorderit.

Si bouem ſerpens momorderit, Melanthij cætabulum, quod Medici vocant Smyrnium, conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipſum morſum ſtercus ſuillum apponito. Et idem hoc (ſi vſu venerit) homini facito. *Marcus Cato.*

DE SECRETIS TAVRORVM.

CAP. V.

Vt tauri cicureſcant.

TAuri indomiti & feroces, fico alligati cicurantur, & immobiles conquieſcũt. Quod & caprifico illorum collis circundatæ, Plin. adſcripſiſſe mihi videtur.

Taurus vt manſueſcat.

Aelianus tradit taurum manſueſcere, ſi dextrum ipſius genu faſcia deligetur. Accedat ex Seneca, quòd ſicuti tauros rubicũdus color excitat, ita mappa alba vrſos ac leones proritat.

DE SECRETIS OVIVM.

CAP. VI.

Vt oues aliquem ſequantur.

OVes eum ſequi ſolent, vt ſcripſit Didymus, qui vellere illarum aures obturauerit.

Vt aries non incurrat, nec impetat.

Cornua ipſius propè auriculas eius perforato. *Conſtantinus Cæſar.*

Vt prægnante oue cognoſcatur qualem colorem habeat fœtus.

Aperito prægnantis os, & ſiquidem inueneris linguam ipſius nigram nigrum agnũ pariet. Si verò albam, album. Si autem variam, varius erit & partus. *Didymus.*

Vt agni non ægrotent.

Hederam ad dies ſeptem edendam exhibe, & non ægrotabunt. *Idem.*

Oues ne ſcabræ fiant.

Oues ne ſcabræ fiant, amurcam condito, puram benè facito, aquã vbi lupinus deſeruerit, & fecem de vino bono inter ſe omnia commiſceto pariter. Poſtea cùm detruderis, vnguito totas, ſinito biduum aut triduum conſudent: deinde lauito in mari: ſi aquam marinam non habebis, facito aquam ſalſam, ea lauito. Si hæc ſic feceris, neque ſcabræ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ricini non erunt moleſti. Eodem in omnes quadrupedes vtitor, ſi ſcabræ erunt. *M. Cato.*

Oues vt à cibo deterreantur.

Lupi ſtercus in ſtabulis pecudum occultatum, non ſolùm eas à conſueto cibo deterret, ſed etiam veluti œſtro

quodam maleficij actas, vltrò citroq; exagitari, balare, & continenter trepidare cogit, ac ſi præſens eſſet, aut cum eis diuerſaretur infenſiſſimus, ac voraciſſimus illarũ hoſtis lupus. Quem vel ex ſolo odore latitantis eius fimi ſibi inſidiari putant. Nec ijs rebus faciunt, donec ablatum ſenſerit dictum ſtercus. Hoc ſanè aucupio vidi quoſdam impoſtores circumforaneos, iactitantes ſe pecoris ægrotantis, vel aliter affecti, ſummos eſſe Medicos, magna pecunia ſimplices ruſticos emunxiſſe, vel pro pecunia præpinguẽ ouiculam ſecum aſportaſſe. Idem poſſe lupi caudam tradunt Rhaſis & Albertus. imò verò quiduis ex eo animali ad caudas translatum, tãta eſt eius antipathia, & naturalis diſcordia cum ouillo pecore vniuerſo. *Mizald.*

Ad ouium morbos mirum remedium.

Ventriculum arietis in aqua & vino coctum, pleroſque ouium morbos ſanare in potu datũ, haud immeritò proditum eſt: nam ſympathia eſt. *Cardanus.*

Quando, & quomodo oues tondendæ.

Neq; frigore adhuc exiſtente, neque æſtatis tempore, ſed medio vere oues tondere oportet. Vulnera, quæ inter tondendum cõtingunt, pice liquida illinantur. reliquum corpus ex vino & oleo, aut ſucco lupinorum amarorum decoctorum. Præſtat tamen vinum pari amurca mixtum, aut oleum & vinum album, cera & adipe commixtis illini. Hoc enim & lanæ nocumentum non affert, & ſcabiem fieri non permittit, & vlcerationem fieri prohibet. Obſeruare autem oportet, vt probè deterſæ, poſt primam diei horam, reſiccato rore per noctem in lanas illapſo, tondantur, magis vetiq; in Sole. Exudante enim dum tundetur, ouicula, ſudor lanis excipitur, lanaque coloratior & mollior redditur. *Didymus.*

Vt oues & capræ peſtilentia non laborent.

Si ciconiæ ventriculum aqua contritum, cochlearij vnius menſura ſingulis infuderis, peſtilẽtia non tentabuntur. *Conſtantinus Cæſar.*

Vt pecora multum lac faciant.

Omnia pecora immenſum lac dabunt, vnaque fœtum nutriant, ſi cytiſum comederint, aut dictamnum ventribus ipſarum alligaueris. *Aphricanus.*

Peſtilentiæ ouium medela.

Prouidere oportet, vt oues primum in peſtilentẽ morbum nõ incidant. Vere itaq; incipiente ſaluia mõtana, & marrubium

marrubium herba, ſimul tuſa in potu miſceātur, ad quatuordecim dies. Idem & autumno totidem diebus faciendum eſt. Si verò eas corripiat morbus, iiſdem remedijs vtendum. Cytiſi quoq; fœnum prodeſt in pabulo ſumtū, & arundinis radices tenerrimæ in potu maceratę. Aegrotantes inſuper in aliam regionem transferēdæ ſunt, vt neque ſanæ ipſis permiſceātur, & ipſę aqua & aere alio participantes conualeſcant, & corroborentur. *Leontius.*

Ad ouium ſcabiem.

Scabies ne ab initio quidem acceſſerit, ſi quis poſt tonſuram ex his, quæ diximus, illinat. Si verò negligentia tua contingat, curabis ipſam hoc modo: Amurca inſulſa excolatur, & aqua in qua lupini amari macerati ſunt, & fex vini albi, ſingula pari copia mixta in vaſculo calefiant, & his illita ouis ad biduū permanet. Tertia deinde ex aqua marina calida lauatur, & poſtea etiam ex aqua potabili. Alij cupreſſi pilulas ſimul cum aqua affundunt. Alij ſulphur & cyperum, cum ceruſſa & butyro tuſa illinūt. Quidam mingente aſino in via, id quod conſiſtit lutoſum illinunt. Quidam adhuc diligentiores melius faciunt, & non prius, quicquam prædictorum remediorum ſcabioſæ adhibent, quàm pars affecta ſit detonſa, & vrina vetere confricta. Scabiem porrò ouium curabis etiam vrina lauando, & ſulphur cum oleo illinendo. *Didymus.*

Ad diuerſos ouium morbos remedia.

Si Solis ardor oues læſerit, caduntq; aſſiduè, & non edunt, betę ſylueſtris ſuccus exprimatur, & infundatur: coganturq; etiam betas edere.

Si difficilem haberent ſpirationem, aures ferro incidantur, & in alios locos transferantur.

Si tuſſis vexet, amygdalæ purgatæ, & tuſæ, vini cyathis tribus mixtæ per nares infundantur.

Si ex nocentiore pabulo venter intumeſcat, ſanguinis detractione curabis ipſas, lācinatis & apertis ſupra labra venis, & his, quæ ſub cauda ſunt, iuxta ſedem, ſed & hominis vrinam ſeſquiheminæ menſura infundere oportet.

Si vermes cum herba comederint, idem faciendum eſt.

Si hirundinem glutiuerint, acetum acre calidum, aut oleum infundatur.

Si abſceſſum in ſuperficie habeat, diuidatur, & in vulnus ſal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur.

Si à reptili quapiam morſa ſit, aut percuſſa, melāthium

cum vino præbeatur, fiantque, & obijciantur ea quæ in bobus & reliquis prædiximus.

Lupi in pecora non facient incurſum, & ſcillam ei, qui dux gregis appellatur, alligaueris. *Anatolius.*

DE SECRETIS HIRCORVM, & caprarum. CAP. VII.

Ne hirci fugitiui fiant.

Hirci fugitiui non erunt, ſi barbas illis præcideris. *Florentinus & Zoroaſter.*

Vt capræ multum lac præbeant.

Herbam Quinquefolium Pentaphyllũ Græcis dictam, antequam bibant, ad dies quinque edendam præbe. Capræ multum lac faciunt, ſi dictamnum circum ventres ipſarum alligaueris. *Florentinus.*

DE SECRETIS PORCORVM. CAP. VIII.

Ad impinguendos porcos.

Pingueſcunt porci furfuribus frumentaceis, & quiſquilijs arearum, & frumento. Hordeum autem ſupra hoc, quod pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit. *Florentinus.*

Peſtilentiæ Suum medela.

Porci peſtilentem affectionem non incurrent, aut illapſi ſanabuntur, ſi in aquam, vnde bibunt, aſphodeli radices conieceris, aut etiam vbi frequenter lauantur. *Idem.*

Sues ne ægrotent.

Sues non ægrotabũt, ſi nouem cancros fluuiales edendos præbueris. Cognoſcuntur ægrotantes ſues euulſis è ceruice pilis. Si enim ipſi pili puri fuerint, ſani ſunt. Si verò cruenti, aut ſaniem quandam craſſiorē circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur Phyſicus aſphodeli radicis modicè tuſæ minas tres, ſingulis ſuibus in cibo admiſcere iubet, & ante ſeptimum diem firmam ſanitatem inde recuperare teſtatur. Si febricitent, ſanguis ex cauda detrahendus eſt. Si tonſillæ infeſtentur, ex ſcapulis ſanguis auferatur. Si verò ignotus morbus occupet, per diem & noctem totam includantur, neque cibus neq; potus ipſis offeratur. Verum radices cucumerum ſylueſtriũ tuſæ in aquam mittãtur per diem ac noctem, ipſaq; aqua poſtridie in potu præbeatur, poſtquam enim largius biberint,

berint, paulò poſt morbi cauſam ſimul euoment. Quandoquidem verò edax animal eſt, ſplencque maximè ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines vinum pro aqua ſupra miricæ prunas fuſum, ac potatum ſanabit. Cui rei euidens teſtimonium Democritus præbet. Idem Democritus hominis ſpleni medelam promittit, ſi ferrum prunis candefactum aqua extinguas, deinde aquam aceto miſceas, & bibēdum dolenti ſplenem præbeas. Quum verò à reptilibus commorſæ fuerint ſues, iiſdem auxilijs, quæ ad pecora prædiximus, curabuntur. *Didymus.*

DE SECRETIS CANVM.
CAP. IX.

Canis vt quemuis ſequatur.

Pinguedinem de matrice canis ſumito, & cum pane ad comedendum cani dato: & ſequetur. Eadem etiam pinguedine calceamenta inuncta, efficiunt, vt canes omnes ſequantur. *Fallopius.*

Canis ne te deſerat.

Cani ſi ranam coctam dederis, effigies, vt nunquam à te diſcedat. Verùm ego ranas plures dediſſe canib. coctas obiter me exiſtimo, qui tamen mihi non paruerunt. Verum ſi eum diſcedunt, ab alio verberantur: ſi cibum à te ſolum accipiunt, non deſerent. Exiſtimant quidam, exhibito pane ſub ala contento, ita vt ſudore maduerit, fieri obſequentiores amantioresq; domini. [redacted]

Canes ne latrent.

Si vis canes ne latrent: Nigri canis oculum viuenti iam ipſi detrahatur, ſi tecū detineris eum, alij canes tibi adhærenti, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foras voces emittēt: quod fortaſſe euenit odore oculi. Violentius operabuntur, & tutius deges, ſi oculis vel luporū corde comitaberis. Sic quoq; dicitur de hyenæ lingua in manu detenta, nec ſolum illa canes elingues, ſed geſtantem ab eis incolumem reddit. *Ioan. Bapt. Porta.*

~~*Canes vt obmutescant.*~~

~~Similis virtus eſt in oculis hyenæ, quæ quodcunq; animal luſtrauerit, è veſtigio hæret, ſtupeſcit, & mouere ſe nō poteſt. Similis virtus eſt in oculis luporū quorundam, qui ſi quem prius viderint, ſtupeſcit, & raueeſcit adeò, vt ſi clamare voluerit, non habeat vocis miniſterium.~~ [redacted].

Vt aliquem canes fugiant.

Cor canis habentem fugiunt canes. *Idem.*

Canes vt quam celerrimè venationi ſe accommodent.

Primum reſoluendum eſt, cui generi eos applicare velis, & eorum animalium, quæ venationi ſunt deſtinati, ſanguinem cum oſſis ſtatim poſt ablactionem ſubminiſtres: nempè ſi ad ceruos, & lepores, ceruinum, vel leporinum: ſi ad apros & vulpes, aprum & vulpinum ſanguinem dabis. Si ad perdices cor & inteſtina, & caput porriges. Hac ratione fiet, vt ſtatim horum animalium veſtigia inſequantur, nec alijs auiculis, aut animalibus obuijs animum applicent, & à recta venatione auertantur. *Ex lib. manuſcripto.*

Canes ne rabie corripiantur.

Subeſt linguæ catellorum neruus vermiculi effigiem præ ſe ferens, rotunda & tereti forma: qui ſi eximatur, eos à rabie immunes reddit, facitque vt minimo latratu ſint infeſti, nec quenquam lætali morſu impetant. *Colum. & Plin.*

Ad canum rabiem.

Rabientes canes concludantur, cibusq; non præbeatur ad diem vnum, deinde ex veratro quippiam in potum miſceatur. Quum fuerint purgati, hordeaceo pane nutriantur. Eodem etiam modo commorſos à rabioſis canibus curabis. *Theomneſtus.*

Canum morbi curatio.

Canum venena ſunt, ſpongia frixa cum adipe, deuoratur enim: nec reddi poteſt (tum et enim) nec concoqui. (eſt enim contumax.) Eadem ratione, ſed minus occidunt, pelles animalium: nux illa, quam vomica vulgus vocat, leuis atque duratum vitrum: nam reliqua venena vomere ſolent, curantur autem oleo copioſo ebibito, quod & in morbis ſponte naſcentibus plerunque vtile eſt. *Cardanus.*

Ad canum pulices ſcabiemque.

Pulices canum perdes aqua marina, & muria, deinde cyprino illito cum veratro, aquaq; & cumino, & vua acerba. Aut cucumeris radice illita cum aqua. Præſtat autem amurca corpus illinere: ſcabioſis enim medebitur. *Theomneſtus.*

DE SECRETIS ANIMAlium ſylueſtrium in genere.

CAP. X.

Animalium feritas vt mitigetur.

CRATEVAS Hippocratis herbarius, tradit aſperſu plantæ œnotheręex vino, omnium animalium feritatem, nedum hominum mitigari. Quod de radice intellexit Theophraſtus. Sic Aelianus oenuttam ceruos, & canes inebriare ſcribit.

Feras vt arceas.

Vt à feris tutus ſis, præter arma, hæc ſunt auxilia. Ignis, eum enim horrent: non ita ſerpentes, nam quædam ſeu ob lucem, ſeu ob calorem ſponte accendant. Funis attractus: vel ſi deſit, figat lignum in medio: nam vbi viderint, inſidias timent. Retro etiam euntes verſus illos, abſconſo capite, ſed iumenta præcipuę timēt. Et cornu, ſi quis inſonet vehementius. Conſtat ergo machinas igneas quadrifariam illas arcere, aſpectu ignis, ſtrepitus auditu, fœtoris olfactu, tum demum ſi attingas. Odore etiam maximè tetro abigerentur, ſi vis odoris, aut ſonitus, aut lucis augeri adeò poſſet. [redacted],

Vt à feris tutus ſis.

Si quis leonis pinguedine perunctus, à feris eſt tutus, cum odorem illum ſeu viuentis, ſeu mortui expaueſcant. Hoc autem maximè intrepidus obuiam iueris: nam ſi fugam arripueris, vix odorem percipient. [redacted]

DE SECRETIS ANIMAlium ſylueſtrium in ſpecie.

DE SECRETIS CERVORVM.

CAP. XI.

Cerui quomodo ſenectutem renouent.

~~NOTVM eſt, quòd cerui renouant ſenectutem ſuam comeſtione ſerpentū, eodem modo phœnix renouatur per rogum, quem ſibi cōſtruit. Corn. Agrippa.~~

Ad ceruos fugandos.

Cerui formidant funiculum, qui pennas quaſdam circumſitas, & appenſas habet, nimirum pennarum motum

imaginantes. Contemnunt autē eiuſmodi terriculamenta, vbi homines ipſis aſtantes viderint. *Democritus.*

Ad ceruos alliciendos.

Cerui tibias, & fiſtulas concinnas audientes, non aufugiunt, ſed iucunditate tonorum capti permanent, atq; ſic capiuntur. *Idem.*

DE SECRETIS APRORUM ſylueſtrium.

Cap. XII.

Vt quis à ſylueſtribus ſuibus ſecurus ſit.

SI velis ab incurſu ſylueſtrium Suum ſecurus eſſe, cancri vngulas, ac pedes pro amuleto alligatos habeto. *Democritus.*

DE SECRETIS LEPORVM.

Cap. XIII.

Aetas leporum quomodo ſciatur.

ANnorum quot ſint lepores, ſi quis velit ſcire, inſpicere oportet foramina naturæ: quòd ſine dubio alius alio habet plura. *Archelaus.*

Lepores quomodo impinguandi.

Hos nuper inſtitutum, vt ſaginarent pleraq;, cùm exceptos è leporario concludunt in caueis, & loco clauſo faciunt pingues. *M. Varro.*

Ad lepores congregandos.

Succus hyoſcyami cū ſanguine iuuenis leporis mixtus, & in leporina pelle conſutus, fertur omnes lepores congregare, qui fuerint in eo tractu, vbi ſepultus iacuerit: non ſecus quàm matrix canis, alios canes. Ex vetuſtiſſimo cōmentario. Sunt qui mihi affirmarint id verum eſſe.

DE SECRETIS VVLPIVM.

Cap. XIIII.

Ne vulpes gallinaceos vorent.

VVlpes gallinaceos non attingunt, qui vulpinum iecur comederint. *Corn. Agrippa.*

DE

DE SECRETIS LVPORVM. CAP. XV.

Ad arcendos lupos.

QVòd ſi lupi cauda in villa ſepeliatur, prohibet ab introitu eius lupos. *Rhaſis & Albertus.*

Lupi vt beſtijs non noceant.

Si cauda lupi ſupra præſepio vaccarum, aut pecudum ſuſpendatur, non appropinquabit lupus, donec auferatur. *Albertus.*

Ad lupos capiendos.

Lupos venaberis hoc modo. Blemmi piſces ſunt parui marini, quos aliqui lupos appellāt. hi venationem terreſtrium luporũ perficiũt hoc modo. Viuos ipſos quàm plurimos piſcaberis, & conteres in mortario, aut pila, & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi verſantur, vento videlicet ſpirante, accipiesq́; ex his piſcibus, & in ignem mittes, cruorem deinde, & carnes agninas tenuiter conciſas probè permiſcebis, & ad contuſos piſces adijcies, ſecedesq́; ex illis locis. Poſtquam enim rogus grauiter olere cœperit, lupi eius regionis omnes congregabuntur. Vbi autem participauerint carnibus, aut odore, tenebris offuſis vertiginoſi redditi ſopotabuntur. Itaq́; velut torpentes ipſos reperiens mactabis. *Diophanes.*

DE SECRETIS ANIMALIVM. CAP. XVI.

Animal è diuerſis commixtum.

ANimal è diuerſis commixtum ſic generare poſſumus: Animalia quære multipara, id eſt quæ plures edãt vno nixu fœtus, & quæ maximè ſalacia ſint, & in quib. vincat coeundi voluntas, mares fœminis obſequia ſollicitent, commiſcere inter ſe curabis, quibus par quoq́; ſit corporis magnitudo, geſtationis tempus, æquum, vel ſanè non longè diuerſum: ſic ex alienigenorũ inter ſe animalium congreſſu, diuerſa prodeunt ſemiſera monſtra, multiplici naturę varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici ſolet, producendique eius modum docet Ariſtoteles. Leæna cũ pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati, & maculoſi fœtus, vt refert Philoſtratus. Cũ Pantheris quoq́; coeũt lupi, ſic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitᷣ, maculoſa pel-

le pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, ſic vulpe, lupo, & tygride, ſimia, leone, & ſimilibus, vt crebro græcè dici ſoleat: ſemper noui aliquid Africam efferre: ob aquæ enim inopiam egeſtatemque ſiticuloſis in regionibus, è longinquo coguntur bibēdi gratia in vnum congregari, vi aut voluptate ad commiſcendum cogēte, & inibi è varia ſeminum mixtura, varias ſubinde animalium naſci formas: nec tales fœtus Africæ regionibus tam prodigioſi habentur, cùm familiaris ſit incolis eorum partus. In nouis igitur procreandis exemplis vtitor. Item in Aeliano legi, apud Sybarim paſtorem fuiſſe nomine Crathin, qui cum capellam omniū formoſiſſimam deperire cœpiſſet, & libidinis œſtro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, nō citra ſuauiarionem crebram: idemq; capellarius amator, pabulū lætius amœniusq; obijciebat, vt illi ſuauior fieret anima: inde ex cōcubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem. *Ioan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS MVRIVM. CAP. XVII.

Mures vt necentur.

MVRES necantur veratro cum polenta obiecto aut ſylueſtris cucumeris ſemine cum veratro nigro, & colocynthide, & polēta. Si verò calchantus, & origanū, & apij ſemen, & nigella ſuffumigetur, fugabuntur. Si verò cinerem quercinum cauernę appoſueris, incinerati ſcabie infeſtantur, & necantur. Si ferri limaturā, hoc eſt ramenta lima detrita, fermento immixto depoſueris, vbi abundant, ea guſtata morientur. *Paxamus.*

Mures vt excæcentur.

Si libeat mures excæcare, tithymalum contuſum, & cū polenta, & vino mulſo mixtum, ipſis appone: vbi enim ederint excæcabuntur. *Idem.*

Mures vt fugiant.

Si vnico mure apprehenſo caput ipſius excoriaueris & dimiſeris, reliqui fugabuntur. Item mures fugantur hæmatites lapidis ſuffitu, & myrica viridi ſuffumigata. *Paxamus.*

Mures vt congregentur.

Anatolius amurcam in peluim æream infundere iubet, & in

& in media domo noctu deponere, eoq́; pacto omnes mures etiam in alijs domibus congregari adſeruit.

Ad congregandum mures.

Habe duos mures viuos, vel plures, quos in prælatum fictile miſſos, igni ex fraxineo ligno excitato expone. Vbi concaleſcet fictile, iucundo ſpectaculo videbis ad pippitū & ſibilum incarceratorum, mures è proximo omnes accurrere, & ſe in ignem recta præcipitare, ac ſi obſeſſis auxiliares venirent. Quod fraxini fumo aſcribendum arbitrarer. *Mizald. ex Alberto.*

Aduerſus agreſtes mures, nec non domeſticos, auxilia.

Mures iacta ſemina nullo modo perſequi tradit Apuleius, ſi bubulo felle macerata fuerint, antè quàm ſpargantur. Necabuntur ſi folijs rhododaphnes illorum aditus clauſeris. Non deſunt ex Græcis, qui ſylueſtris cucumeris, aut hyoſcyami, vel amygdalarum amararum, & veratri nigri pares portiones contuſas polentæ immiſceant, ac oleo ſubigant, agreſtiumque murium, aut domeſticorum cauernis, & cuniculis apponant. Plinius abigi ſcribit cinere muſtelæ, aut felis diluto, & ſeminibus reſperſo.

Vt mures à cinaræ radicibus arceantur.

Cinaræ radices à muribus ſummè expetuntur: quarum voluptate allecti ſemel turmatim, vel è longinquo accurrunt: ſicut in ſuis agriculturæ ſelectis præceptionibus adnotauit Varro Græcus: ſed non abſq; auxilio, & remedio. Tradit enim inſultantem illorum aciem lana radicibus obuoluta arceri, aut ſtercore ſuillo, vel cinere ficulneo eiſdem appoſito.

Ne quem mus araneus mordeat.

Ne mus araneus animal mordeat, mus ipſe viuus captus creta circumdatur: quæ cùm indurterit, ſuſpenditur in collum, & ſic nō contingetur è morſu, certiſſimum eſt. *Vegetius.*

~~*Ne caſeus à muribus edatur.*~~

~~Si cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi caſeos, nec corrumpi præterea vetuſtate: tantum inter mures & muſtelas eſt diſſidium. *Corn. Agrippa.*~~

Mures, vt literas non vorent.

Atramentum librarium diluto abſynthij temperatum, literas à muribus tuetur. *Dioſcorides.*

DE SECRETIS TALPARVM.

Cap. XVIII.

Talpæ quomodo capiendæ.

SI talpas accipere voles, illorum foraminibus & oſtiolis porrum, aut cepam debes obiicere. Nam foras ac ſi ſtupidi eſſent, confeſtim proſilient. *Albertus.*

Talpæ vt congregentur.

Talpa fictili incluſa cum accenſo ſulphuris puluere, ſocias ad ſe euocat alias, ceu flebili voce illarum auxilium implorans. *Albertus, ſi rectè memini.*

Talpæ quomodo expugnandæ.

Paxamus nucem, aut vaſculū quodpiam anguſtum & ſolidum perforari iubet: ibiq; paleas & cedriam, vel (vt legit Palladius) ceram, quantum opus fuerit, cum ſulphure includi: omneſq; talparum aditus, & ſpiramenta diligenter obſtrui, ne per ea fumus penetret. Ita tamen, vt vnum tantum os, & foramen relinquatur, quod amplum ſit: in cuius oſtiolo, dicta nux, aut vaſculum intus accenſum, ſic collocabitur, vt ab vna parte flatum poſſit accipere, qui cedriæ & ſulphuris nidorem in talpæ tumulū diffundat. Eo artificio impletis fumo cuniculis, talpas omnes vel protinus fugere, vel enecari deprehendes. Sunt qui veratrum album, aut cynocrambes corticem tuſum, & cribratum, & cum polenta, & ouis rigatum, vinoq; & lacte ſubactum in offas, & paſtillos cogūt, ac eos talparum cauernis immittunt. Plerique ad has abigendas feles in hortis educant, ac muſtelas cicutāt, vt ſuo venatu peſtē hanc arceant, cuniculorum faucibus ac ſpiraculis admotæ. Alij foramina earūdem rubrica, & ſucco cucumeris ſylueſtris implent, ac ſaturant: vel captam vnam cum accenſo ſulphure in ollam proiiciunt, putantes eò conuenire alias omnes. Nō deſūnt, qui illarum oſtiolis laqueos ſetaceos adhibent. Ruſticis ſatis eſt virgam, aut foliaceum ſambuci ramum defixiſſe. Plinius autem ſola amurca necat.

DE SECRETIS MVSTELARVM.

Cap. XIX.

Vt muſtelæ & ſciuri cicures fiant.

MIrabile quippiam occurrit, quod hoc loco non tacendum: nimirum quòd muſtelæ & ſciuri tentato

allio dẽtibus, vix audent in poſterum mordere, cicureſq; hoc modo fiunt. *Mizaldus.*

Muſtelæ quomodo necandæ.

Muſtelas vel occides, vel fugabis, ſi ſalem ammoniacũ, & frumentum, ſeu (vt alij legunt) fermentum commaceraueris, & ad locum, vbi frequenter diſcurrunt, proieceris. Vel captã vnam, cauda & teſticulis amputatis viuam demittunt: demitte, & reliquæ emigrabunt. *Africanus.*

Muſtelæ ne noceant.

Muſtelarũ genus omne pellitur nidore felis exuſti, qua ratione infecta omnia à ſui generis. ~~*Cardanus*~~.

Ad muſtelas congregandas.

~~Fel ſtellionum in aqua tritum, fertur congregare muſtelas, vt inquit *Cornelius Agrippa*~~.

Feles vt ab auiarijs arceantur.

Feles ab auiarijs arceri traduntur pullis gallinaceorum ſucco rutæ perfuſis: aut illa, vt multis placet, vndequaque armatis. *Mizaldus.*

~~*Felis vt ſine maſculo concipiat.*~~

~~Non ſolum animalium inter ſe amicitia eſt, ſed etiam cum alijs rebus, vt cum metallis, & lapidibus & cũ vegetabilibus: ſic feles, ſiue catus gaudet nepita herba, ad cuius affricationem concipere traditur, & defectum maſculi ſupplere. *Agrippa.*~~

DE SECRETIS FORMICARUM. CAP. XX.

Ad formicas fugandas.

SI formicas captas vſſeris, reliquas formicas fugabis, quæ res experimento conſtat. *Diophanes.*

Formicæ vt expellendæ.

Expelles formicas ex cauernis ſuis, ſi cochlearum tegmina, hoc eſt, tectas cum ſtyrace vſſeris, & contuſas in agmen ipſarũ cõſperſeris. Similiter expelles formicas origano, & ſulphure tritis, & circũ aceruos ipſarum adſperſis. Penitus autem intereunt formicæ, ſi ſuccum cyneraicum oleo diſſolutum ipſis affuderis. *Idem.*

Formicæ vt plantas non contingant.

Formicæ non contingent plantas, ſi truncos obleueris lupinis amaris cum amurca tritis, aut coctis. *Idem.*

Formicæ vt mellarium vas non contingant.

Vas mellarium non contingẽt formicæ, etiam ſi opor-

culo caruerit,ſi albam lanam circumdederis,aut terra alba,aut rubrica circumſcripſeris. Quidam ſuccum laſeris aceto dilutum truncis illiniunt, & in foramina ipſarum infundunt. *Idem.*

Formicæ vt interimendæ.

Intereunt penitus formicæ, radice ſylueſtris cucumeris ſuffumigata, aut Siluro maximè Alexandrino ſuffito ad lentum rogum.

Formicæ vt arceantur.

Arcebis formicas felle taurino & pice cum amurca mixtis,indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix,mixta & illita. Quidam piſcem appellatum coracinū ex arbore ſuſpēdunt, atq; ſic formicas diſperdūt. Quod ſi formicæ exurantur, aliæ odore ipſarum diffugient. *Idem.*

Formicæ quomodo abigendæ.

Palladius contra formicarum agmina hoc monſtrat propugnaculum.Si formicæ,inquit,habent in horto foramina, cor noctuæ admoueto: ſi foris veniūt,omne horti ſpatium cinere, aut cretæ candore vel oleo obſignato. Et paulò poſt:Formicas abiges,ſi origanum & ſulphur trita, ad illarum foramina reſperſeris. At Plinius præſtantiſſimum aduerſus formicas remedium eſſe ait,limum marinum,aut cinerem obturandis illarum foraminibus,ſi non ſint rigui. At omnium efficaciſſimè heliotropio herba necantur. Quidam aquam diluto latere crudo,eis inimicam putant.

Aliter.

Accipe ſulphuris libram dimidiam,liqueſcat ad ignem in vaſe terreo, adde ſalis tartari, vel ſalis cinerum vnc.iij. vel iiij.miſce bene, agitando,donec ſubrubeum acquirat colorem,auferatur ab igne,& fundatur ſupra aſſerē prius aqua humectatum: & cum induratum fuerit,tere minutim & ſuperfunde aquæ fontanæ quantum ſufficit,relinquaturq; in vaſe vitreo,donec aqua fiat colorata.Hac tinctura accrui ipſarum aſpergantur, vel arborum trunci,& peribunt,vel diffugient.Probatum. *Alexius.*

Formicæ vt locum ſuum amittant.

Accipe origanum ſuccum,puluerizа ſubtiliter,& ſuper locum, vbi degunt formicæ aſperge, & amittent locum ſuum. *Albertus.*

~~*Formicæ ne arbores aſcendant*~~

~~Ne formica arbores conſcendat, lupinus cum fæcibus~~ teritur,

teritur, coq́; ima linea circumlinitur. *Columella, Plinius, & Palladius.* Simili modo formicæ fugiunt, ex corde vpupæ, non ex capite, pede, vel oculis. *Agrippa.*

Aliter.

Lupinum cum oleo terito, arborũ ac plantarũ radices, ſiue caudices illinito. Plurimi ſola amurca necant.

Aduerſus formicas.

Cor veſpertilionis prohibere exitum formicarum affirmãt, ſed ſulphur illas prohibet, credo odoris magnitudine & prauitate. Nihil, vt expertus ſum, in arboribus aqua tutius: circumdantur cera, illa aqua impletur. *Card.*

DE SECRETIS SCORPIOnum. CAP. XXI.

Aduerſus ſcorpiones.

SI ſcorpium vnum captum [illegible]aſſeris, etiam reliqui fugabuntur. Si quis autẽ raphani ſucco manus ſuas diligenter illinat, intrepidè & citra periculum ſcorpiones, & reliqua reptilia apprehendere poteſt. Ipſi verò raphani ſcorpiis impoſiti ſtatim ipſos interficiũt. Scorpij plagam ſanabis, argentei annuli ſigillo ad locum appreſſo. Sandaracha cum galbano, & butyro, ſiue adipe caprino ſuffita, ſcorpios & omnia reptilia fugat. Si quis ſcorpiones in oleo coquat & locũ à ſcorpione percuſſum inungat, dolorem ſedabit, ictumq; curabit. *Diophanes.*

Scorpiones vt domicilia non obrepant.

Scorpio in domicilia non obrepit, quoties coryli nucula laquearibus appenſa cohærebit. *Plutarchus.*

Ad ſcorpiones fugandos, & interimendos.

Si locum in quo verſantur, ſurculo aut ramulo veri heliotropij circumſcripſeris, illos hinc egredi poſſe negat Plinius. Si verò herba ipſa imponatur, aut reſpergatur, protinus emori tradit. Idem fieri aiunt tactu radicis herbæ, quam ſcorpionidem dicunt: imò verò à ſcorpione minimè lædi, qui herbam geſtabit. Afri promittũt ad manipulum ocimi cum cancris decem marinis, vel fluuiatilibus tritum, à proximo omnes conuenire. Tradunt ijdem, ſi à ſcorpione quiſpiam percuſſus, aſino inſideat, ſpectans ad eius caudam, perniciosũ ſeſſoris virus in aſinum tranſire. Indicium erit, ſi deflauerit, & pepederit aſinus. *Mizaldus.*

q

Scorpiones vt innocenter tractes.

Si quis ſideritim, vel ſcorpium herbam tenuerit, ſcorpios innocenter tractare poterit. *Tarent.*

Ad ictus ſcorpionum.

Sic ſcorpionibus contrarius eſt ſtellio, in tantum, vt viſu quoq; pauorem eis afferat, & torporem frigidi ſudoris: itaq; in oleo putreſaciunt & interficiunt, cum eo ictus inungẽtes ſcorpionũ. *Corn. Agrippa de Philoſophia occulta.*

Crocodilus vt reddatur immobilis.

Si quis crocodilum ibidis penna tangat, immobilem reddet. *Idem Agrippa.*

DE SECRETIS CIMICVM.
CAP. XXII.

Cimices necantia.

PIx liquida, & ſylueſtris cucumeris ſuccus in lectos miſſa, cimices necant. Similiter & ſcilla confecta, atq; aceto trita, ſi inde lectus per ſpongiam illinatur. Similiter citriorum folia cum oleo coquito, & lectorum commiſſuras illinito. Aut fel tauri, aut hirci, acri aceto dilue, indeq; lectum & parietes illine. Idem contingit, ſi oleum antiquum, & ſulphur viuum triueris, ac lectis illeueris. Non erunt cimices, ſi gluten piſcium coctum grabatis illeueris. Eos verò, qui iam ſunt perdes, ſi amureã coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipſis adſperſeris. Aut hederæ, aut capparis folia oleo diſſoluta lectis illeueris. Hoc medicamine, etiam qui in pariete ſunt cimices tollentur. Efficax autem pharmacum præparatur hoc modo: Staphidis ſylueſtris acetabulum, ſcillæ in tenues partes ſectæ tantundem, aceti acris cochlearium vnum: ſimul teruntur hæc, deinde calefiunt, & ſic locus illinitur. Et cedriæ partem vnã, paſſi partibus quatuor permiſces, ac illines. Idem facit, & capræ aut vituli fel, cum pari modo paſſi ac aceti. *Didymus.*

Ad cimices perimendos.

Cimices ſuffitu hirundinum necantur, ſi grabatũ operimentis contegatur, vt vapor tranſpirare non poſſit, & viceuerſa, hirũdines interficiuntur cimicum ſuffitu. Scolopẽdra etiam ſiccata, & ſuffumigata idem facit. Et hederæ folia trita ammixtis hirundinibus decem. *Florentinus.*

Cimices vt perimendi.

Pedes leporis aut cerui circa fulcra lecti alligati, iuxta

dorſum

dorſum,quo te reclinas,non ſinunt cimices naſci. At verò in profectionibus, ſi vas aqua frigida plenum ſub lectum poſueris, cimices te nõ contingent,dum dormis. Etenim calidæ effuſio,qua omnes vtuntur, eos quidem, qui occurrunt, perdit: verùm non eſt impedimento,quò minus velociter regenerentur. *Democritus.*

Ad cimices.

Facias fumigium cum fimo bouino, & fugabit cimices. *Innominatus.*

Ad cimices necandos probatum.

Accipe abſynthij,rutæ, olei communis,aquæ ſingulorum quantũ ſufficit, coquantur omnia benè vſq; ad conſumtionem aquæ, deinde coletur oleum, cui miſceatur axungiæ quantum ſatis eſt,& fiat vnguentum,quo lecticarum iuncturæ inungantur. *Alexius.*

Aliud ad cimices interficiendos,expertum.

Accipe axungiæ porcinæ,argenti viui,ſingulorũ quantum ſatis eſt,miſceantur optimè,& fiat vnguentum, quo lecticarum iuncturæ & rimæ inungantur. Idem facit tinctura ſulphuris,de qua ſuprà in capite formicarũ mentionem fecimus. *Idem.*

Ad cimices.

Recipe abſynthij M.j. ellebori albi vnc.j.Coquantur in lixiuio,vſq; ad tertiæ partis conſumtionem, quo iuncturę lectorum inungantur. *Roſcellus.*

DE SECRETIS PVLICVM.

CAP. XXIII.

Pulices quomodo perimendi.

SCrobem facito, & rhododaphnes contuſas in ipſum mittito,iſticq; omnes concurrẽt.Abſynthium, aut cucumeris ſylueſtris radix. aqua marina irrigata, ac reſperſa,pulices necãt.Diſperdit autẽ ipſos penitus melanthium aqua maceratum,ac reſperſum.Aut conyzæ coctæ decoctum irroratũ. Diſperdit eoſdem ſimiliter ſemen ſinapis,& rhododaphnes,ambo feruefacta,& in domo reſperſa. Calcẽ viuã cribrato,& poſtquã locũ verreris inſpergito,indeq; necabuntur.Idem continget ex amurca pauimẽtis aſſiduè irroratis. Cyminũ itẽ ſylueſtre tritũ,ac aqua mixtũ, & ſeminis cucumeris ſylueſtris drach.x. triti & in aquã demiſſi, indeq; domo reſperſa pulices cremare faciũt. Idem chamelęæ radix, & populi nigræ folia tuſa, &

aqua macerata, & tribolus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris reſperſa, & aqua marina enecat. Quòd ſi in medio domus quis peluim deponat, & circulum machæra penitus ferrea circūſcribat (præſtat autem ad hanc rem machæra, qua homo occiſus eſt) & reliquā domum, prætérquàm locum circunſcriptum cremore ſtaphidis ſylueſtris, aut lauri foliorum tuſorū conſpergat, aut etiam muria, aut aqua marina cocta, omnes pulices in peluim congregabit. Fictile quoq; vas defoſſum, ita vt labra æqualia pauimēto habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in ſeſe congregabit, etiā eos, qui adhuc in pallijs delitéſcunt. Sub lecto paruulū ſcrobē facito, & in ipſum ſanguinem caprinū mittito, congregabitq; pulices iſthic, & ex alijs veſtibus ad ſe alliciet, ac euocabit. Cæterùm ex amphimallis, & denſiſſimis tapetibus, in quibus plurimi pulices delitéſcunt, eximi ac euocari poſſint, ſi ſic in vrna aut dolio ipſe ſanguis caprinus deponatur. *Pamphilus.*

Ad pulices & cimices necandos.

Abſynthium, ruta, abrotanum, mentaſtrum, ſaturegia, iuglandis folia, filix, pſeudonardus, quę nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, pſyllum, anagyris: omnia, vel aliqua culcitris ſupponantur: aut coquantur in aceto ſcillitico, ac inde toralia conſpergantur. *Alexius.*

Aliud ad pulices & cimices eiuſdem.

Decoctio tribulorum, aut perſicariæ, aut colocinthidis, aut rubi, aut foliorum caulium, ſparſa per domum, fugat eos.

Pulices omnes in vnum locum vt conueniant.

Inunge paruum baculum ex pinguedine ericij, & planta eum in medio cubiculi, & omnes pulices baculo adhærebunt. *Alexius.*

Aduerſus pulices.

Si ſanguis, vel pinguedo vrſi in ſcrobe aut vaſe ſub lecto ponatur, cōuenient in eo loco pulices, ac morientur. *Arnoldus de Villanoua.*

Ad pulices.

Cum lixiuio & lacte caprino ſimul mixtis, cubicula inſpergito.

Pulices quomodo deuellendi.

Rec. lupinorum fabas, & abſynthium, quæ duo in aqua coquantur, qua cubicula inſpergantur. Idem præſtat aqua,

aqua,in qua abſynthium, colocynthis, folia perſici, verbena,& coriandrum fuerint cocta. *Fallopius.*

Aduerſus hortenſes pulices.

A pulicibus plantæ non lædentur, ſi naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiſcueris. Iuuat etiam acre acetum, ſucco hyoſcyami cõtemperatum,& beſtiolis illis reſperſis. *Anatolius.*

DE SECRETIS PEDICVLorum. CAP. XXIIII.

Ad pediculos palpebrarum.

PAlpebræ cũ aqua maris, vel aqua ſalſa,aut ſulphurea fricentur, aut epithimentur: aut ex aceto ſcillitico cũ alumine & aloe liniendo pilos palpebrarum. *Alexius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe pomum ad mollitiem coctum,& mundatum à corticibus, ſeminibusq;, argenti viui parum,miſceantur ſimul ad formam vnguenti,quo partes pediculoſæ inungantur,& morientur. *Ab Italo quodam.*

Ad pediculos & lendes capitis.

Interficit eos hoc vnguentum:Accipe
Olei communis vnc.iij.
Ceræ vnc.j.
Staphiſagriæ,
Argenti viui extincti cum ſaliua ieiuni,ſingulorum drach.iij.

Fiat vnguentum, quo vngatur loco ſaponis,quando caput lauatur. *Bayrus.*

Aliud eiuſdem ad pediculos & lendes.

Accipe Sandarachæ, nitri, ſing. drach. j. ſtaphiſagriæ, drach. ij. cum aceto & oleo confice, & vnge,Helleborus albus, & nitrum, & ſtaphiſagria, & oleum de ſcibin,& coniunctim, & diuiſim valent, & ſumach, radix lapathi acuti,& oleum.

DE SECRETIS COCLEArum. CAP. XXV.

Ad limaces.

QVòd ad limaces attinet, ſi vel amurcam recentẽ,vel ex caminis fuliginem illis reſperſeris,oleribus non minus commodabis, quàm ſi inter illa cicer conſeueris,ad hortenſium multa portenta vtile. *Mizaldus.*

De Secretis Erucarum.

Cap. XXVI.

Aduerſus erucas.

QVòd ad erucas & campas attinet, ſunt nonnulli qui reſperſo ficulneo cinere illas perſequũtur, ſunt qui in hortis ſcillã areatim ſerant, aut hinc inde ſuſpendant. Alij fluuiatiles cancros clauis, pluribus locis affigũt. Quæ ſi obſtinatè reſtiterint, & præſcriptis auxilijs pugnauerint, hanc oppones machinam. Vrinam bubulam, & amurcam æqualiter miſta, igni, donec ferueant, admouebis, & vbi refrixerint, illorum imbre olera ac arbores cõſperges: quod Anatolij eſt experimentum. Plinius virgis ſanguineis, quæ his ſunt obnoxia tangenda præcipit. Palladius fuſticulos, vel faſciculos alliaceos ſine capitibus, per omne horti ſpatium comburit. Adhæc veſpertilionum ſtercora, vt nidor è fumo pluribus locis excitetur. Quæ res præſentiſſimum habet miraculum. Eaſdem tradit Plinius ab oleribus arceri, ſi cicer vnà ſeratur, & illis remiſceatur: aut cancri ramis arborum à cornibus locis pluribus ſuſpendantur. Naſci quoque prohibentur, imò verò præſentes collectim perduntur, ex Græcorum obſeruatione, ſi aliquot de vicino horto ſublatas, in aqua cum anetho coxeris, eaq; perfrigerata herbas aut arbores reſperſeris, quæ nidulantes erucas, & ad fotum incubantes ſuſtinent. Sed valde cauendum erit, ne aqua illa faciem, vel manus contingat. Porrò remedium certum, ac paratu facile erit, ſi circa arborum crura, aut arborum brachia, bitumen & ſulphur incẽdas. Vel fungos ſub nucis arbore naſcentes fumum dare ibidem cogas, galbanúmue aut caprarum vngulas, vel ceruinum cornu, à venti flatu auerſus, comburas. Sunt qui cinerem vitigineum per triduum in aquam mittant, qua poſtea olera, & arbores copioſa aſpergine luſtrant. Multi in ficulneo lixiuio proijcienda ſemina præmacerunt. Noſtrates hortenſium coloni arte admodum facili eaſdem ſic hodie paſſim expugnant. Vbi apricis locis illæ poſt pluuias inceſſerunt, matutinis horis frutices olerum, aut ramos arborum ſuccutere ſolent: ſic enim dum adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidunt, nec ampliùs ad ſuperiora perreptant: præbentq; occidenti viam admodum pronam, ac præſentem. Cæterùm ſi cuiuſcunq; generis animalcula

oleribus,

oleribus, & arboribus nocentia perdere voles, Diophanem Græcum auſculta. Ventriculum verucecis (inquit) recentiſſimè mactati, & ſuis adhuc ſordibus excrementicijs pleni, diligenter tibi comparato: eumq́ ſpatio illo, quo beſtiolis ſcatet hortus, terra leuiter adobruito. Peracto biduo, ibi blattas, & animalcula alia gregatim cõgeſta reperies: quæ vel aliò deportabis, vel eo loco altiſſimè defodies, ne reſurgant: id eùm bis, vel tertiò feceris, genus omne, quod nocebat, extingues, ac verè perdes. Ruſtici apud nos paleis intortis arborum truncos armant, & erura coronant: quibus ſumma arborum petentes erucæ implicantur, ac veluti obiectis laqueis, & compedibus, vel profligantur, vel ſic à cœpta via actutum reuocantur. *Hæc ex Mizaldo de Secretis hortorum.*

Aduerſus erucas.

Animalia noxia oleribus arcẽtur aqua inſolationis dierum decẽ cancrorũ, aut pagurorũ. ~~*Cardanus de Subtilitate.*~~

Aduerſus hortenſium animalcula.

Stercus omnium optimum herbis ac oleribus cenſetur eſſe cinis tenuiſſimus, natura calidus. Nã pulices hortenſes, vermes, erucas, limaces, ac animalcula alia ſtirpes depopulantia, occidit, vel abigit. *Mizald.*

DE SECRETIS SERPENTVM. CAP. XXVII.

Aduerſus ſerpentes auxilia & ſecreta.

FLorentinus rerum agri interpres, apud Græcos ſummus, & diligens, ſcribit, ſerpentes in hortis, aut alibi nequaquam ſtabulaturos, ſi abſynthiũ, aut atthemiſiam, abrotanúmue per ambitum plãtaueris, vel in angulis commodè diſpoſueris. Qui ſi alicubi verſari fuerint aſſueti, ſuffitu radicis lilij, aut cornu cerui, vel vngulæ caprinæ actutum abigi tradit. Palladius omni auſteritate eoſdẽ fugari, nocentesq́; ſpiritus, grauèolentis fumi innocentia exagitari ſcribit. Democritus mori penitus affirmat, ſi quercina folia ſuperinijciantur, aut ſi quis ieiunus in illorum os expuerit. Apuleius arundine ſemel duntaxat percuſſos obſtupeſcere contendit: ſæpius verò roborari. Tarentinus Græcæ agricolationis peritus, eum à ſerpente affici poſſe negat, qui ſucco raphani oblitus fuerit, aut raphanum ipſum guſtauerit. Quod Athenæus & Galenus cum pleriſque alijs malo medico, ſeu citro aſcri-

bunt, & pulcherrima hiſtoria confirmant Sed ſerpenticidam Florentinum rurſum audire moleſtum non erit. Serpentes (inquit) nunquam accedent vbi cerui adeps iacuerit, aut centaureæ radix, aut gagates lapis, aut aquilæ, vel milui ſtercus: fugabiturque omne reptile, ſi nigellam, pyrethrum, galbanum, cerui cornu, hyſſopum, ſulphur, peucedanum, & caprarum vngulas miſcueris, deinde triueris, & acetum acerrimum fuderis: compoſitisq́; ex ea miſcellanea ſphærulis, fumum ac vaporem excitaueris. Nam diffuſo per aerem rerum iſtarum nidore, reptile quoduis, ac ſi flagello ageretur, procul fugere, vel expirare animaduertes. Quidam prodiderunt punicæ ramum venenata omnia, nedum ſerpentes, fugare. Quapropter ſtragulis conſultò imponi ſolet ijs ædibus, in quibus verſari ſolent ſerpentes, & venenoſa quæuis animalcula. Quorum agmina in vnum locum, ceu piſces in naſſam, idem Florentinus cogebat, dolio à ſalſamentis inueterato, & circa hortum, agrum, aut locum alium ſerpentibus, ac venenatis beſtiolis obnoxium, defoſſo. Nam in id reptile omne confeſtim accedebat, accedensq́; vltrò illabebatur Plinius de ſilere loquens hæc tradit: Serpentes & hunc fruticem refugiunt baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt, & circunferunt. Cæterùm experimento certiſſimo probatum, & cõfirmatum eſt, vſtis & accenſis corijs, quæ veteramentorum ſunt, ſerpentes efficaciter fugari: neque eos modò, qui in hortis, agris, aut domibus oberrant, ſed qui in hominum corpora ingrediuntur, dum per æſtatem alto ſomno oppreſſi, aperto ore in campeſtribus obdormiunt. Quod Marcus Gatinaria Medicus celebris memorat accidiſſe cuidam homini ſuo tempore. Cui cùm fruſtra adhibita eſſent innumera medicamenta, & præſidia alioquin efficaciſſima, de omnibus præſentiſſimum & mirabiliſſimum fuit veteramentorum fumus, & nidor infundibulo hauſtus, & exceptus. Nam cũ primùm immanis fera (erat enim vipera prægrandis) fumi nidorem præſenſit, viſa eſt à circumſtantibus egredi per anum, magna omnium admiratione, & incredibili ſtupore. Quod hic ſcriptum, & adnotatum volui, ceu ſecretum magnum, & paratu facile multisq́; profuturum. Sed hic non eſt omittendum, quòd ſerpentes ignem valde oderunt: non ſolum, quia oculos illorum hebetat, ſed quòd natura ignis veneno aduerſatur. Oderunt etiam

validum odorem iaculantia, qualia ſunt allia & cepæ. Amant ſabinam, hederam, ac fœniculum: ſicut biſontes ſaluiam, & viperæ erucam. Omnium peſſimè, & infenſiſſimè auerſantur ac oderunt fraxinum, adeò vt ne matutinas quidem occidentaléſve vmbras eius, quàm ſunt longiſſimæ, attingant, ſed procul fugiant. Quin experti prodimus, inquit Plinius, quòd ſi gyro ex fraxinea fronde claudantur ignis & ſerpens, in ignem potius, quàm fraxinum ſtatim fugiet ille: mira naturę benignitate, quę prius quàm ſerpentes prodeāt, ſicuti florere fraxinum permittit, ita ante conditos folia nequaquā deponere ſinit. Virgilius omnis eruditionis parēs, cedro vel galbano incenſis illos perſequitur, & exagitat.

Diſce (inquit) & odoratam ſtabulis incendere cedrum,
Galbaneóq; agitare graues nidore chelydros.

Hæc Mizaldus ex Priſcis ſuprà nominatis.

Ad ſerpentes ſtupefaciendos.

Ariſtolochia rotunda cum campeſtri rana diligenter trita, addita atramenti ſcriptorij parte aliqua, facit vt ſerpentes ceu mortui ilicò ſubſiſtant, & hæreant, ſi ex illa miſcellanea aliquid ſcribatur, & coram illis proijciatur. *Autor Albertus.*

Serpentes vt abſque periculo tractari poſſint.

Succus raphani, perunctis eo manibus diligēter, facit, vt tutus tractare poſſis ſerpentes. *Cardanus ex Tarentino.*

Ad ictum, ſeu morſum ſerpentum.

Si à ſerpente quiſpiam demorſus fuerit, niſi febricitet, bibat ſuccum è folijs fraxini, vino albo generoſo exceptum: folijsq; ipſis tegat morſum: miraculum à multis felici ſucceſſu probatum & expertum demirabitur. Nec temerè: nam certam cōtra ſerpentes antipathian habet fraxinus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS OSSIVM.

CAP. XXVIII.

Oſſa vt molliantur.

Referunt oſſa molliri ſuccis apij, millefolij, raphani, praſſij cum aceto, ſi in his immerſa fimo obruantur equino. *Cardanus.*

Oſſa vt dealbentur.

Oſſa dealbantur mirum in modum decocta cum aqua

& calce, ſi perpetuò diſpumaueris. ~~Idem.~~

Oſſa vt mollia reddantur.

Rec. Vitrioli Romani,
Salis communis, ſing. ana quantum ſatis eſt.

Trita deſtillentur, aquaq; ad vſum ſeruetur. Cùm vti voles, oſſa in dicta aqua macerentur, & mollia reddantur. *Iſabella Corteſe.*

Oſſa viridi colore tingenda.

Rec. Aceti acerrimi menſuram j.
Viridis æris,
Limaturæ orichalci ana vnc. iij.
Rutæ M. j.

Terenda triturentur, contūdenda contūdantur, & miſceantur: in quo oſſa per dies xv. macerentur. *Iſabella Corteſe.*

Oſſa alba nigro colore tingenda.

Rec. Lithargirij,
Calcis viuæ ana vnc. vj.
Aquæ fontanæ quantum ſufficit.

Miſce. In hac aqua oſſa coquantur, & nigro colore tingantur. *Iſabella Corteſe.*

Ad tingenda oſſa quæuis, & ligna, probatum.

Accipe acetum fortiſſimum, ponatur in vaſe vitreo, cui addatur limaturæ æris, vitrioli Romani, aluminis, floris æris, ſingulorum quantum ſatis eſt. Miſceantur, & relinquantur ſic per dies ſeptem: deinde ad ignem bulliant in vaſe recipiente oſſa, vel ligna, addendo parum aluminis, & quo volueris colore tingentur. *Alexius.*

Ad ebur emolliendum.

Si ebur molle ad omnem impreſſionem emolliendam vis facere, elixatur in aqua cum radice mandragoræ ſex horis ad minus, & fiet molle ſicut cera. *Idem.*

Ad ebora polienda.

Sed ne omittamus, quòd ebora perbellè expolire fertur, & ſalis cumulos in aqueam ſalſuginem tranſmutare, & redigere, ſi raphanis conſepeliatur. *Mizaldus.*

DE SECRETIS CORNVVM.

CAP. XXIX.

Cornua vt molliantur.

EST & chymicæ artis opus mollire cornua, quod longa coctione fit, addito præſertim cineris modico in aquam;

aquam: contingit hoc non ante octauam horam. fiunt ex his capuli ac manubria gladiorum, pectines, latrunculi. Aromentariæ autem pyxides, thecæ, vaſaque alia etſi eodem modo fiant, aliud tamen eſt Gallorum hac in arte inuentum, ac longè præſtantius. *Cardanus.*

Cornua quomodo denigrentur.

Manifeſtum eſt, quod aceto & aqua ardēte, ac calchanto cornua frigida, vel molliter tepida denigrātur. Adduntur etiam quæ coloris ſubſtantiam retineant. *Cardanus.*

De ſecretis Pilorum, vide ſuprà de ſecretis Equorum.

DE SECRETIS LIBER VII.

De homine dictum eſt hactenus, quātum ſecretorū nobis exponendorum ratio poſtulauit. Cùm itaq; de reliquis etiam animalibus nobis agendum ſit, hoc libro eorum animalium ſecreta proponemus, quæ in aquis degunt, ſed ſequenti volucrum, & eorum, quæ aeris attractione vitam ſuſtentant.

DE SECRETIS PISCIVM IN genere. CAP. I.

Piſces vt vnum in locum congregentur.

ACCIPE Origani, thymbræ, ſamſuchi ſing. drach. iij. corticis thuris, myrrhæ, ſinopidis, ſing. drach. viij. polentæ vino odorato diſſolutæ minam dimidiā, hepatis porci aſſati vnc. iii. adipis caprini tantundem, allij tantūdem. Singula ſeorſim tundito, deinde arenam tenuem ammiſceto, & horam j. aut alteram in locum antea immittito, retiaque circundato. Alij delphinium herbam maſculam contuſam & cribratam immittentes, prouocant piſces, vt manibus prehendant. Quidam allij minam dimidiam, & ſeſami torrefacti tantundem, pulegij, origani, thymi, ſampſuchi, thymbræ, ſtaphidis ſylueſtris, ſing. drach. xxxij. polentæ minam, alicæ tantundem, corticis thuris drach. xvj. cum terra & furfuribus commiſcent ac injiciunt. *Florent.*

Piſces omnigeni, vt in vnum locum congregentur.

Accipe ſanguinis bouini, ſanguinis caprini, ſanguinis ouini, ſtercoris bouini tenuium inteſtinorum, ſtercoris caprini tenuium inteſtinorum, ſtercoris ouini tenuium inteſtinorum, thymi, origani, pulegij, thymbræ, ſampſuci, allij, vini odorati fecis, ſing. part. j. adipis aut medullæ eorundem animalium, quantum ſatis videbitur. Omnia ſingulatim, aut ſimul contundito, & in maſſas redigito, eaſque in locos ante horam inijcito, retibusque eoſdem cingito. *Democritus.*

Fluuiales piſces vt capias.

Accipe adipis ouilli, ſeſami torrefacti, allij, vini odorati, origani, thymi, ſampſuchi aridi, ſingul. moderatas portiones tundito, & pane exceptas inijcito. *Didymus.*

Ad omnes piſces capiendos.

Accipe ſanguinem capræ nigræ, vini odorati fecem, polentræ maſſam, ſimul miſceto, & pulmonem capræ tenuiſſimè conciſum ſimul ſubigito, ac vtitor. *Democr.*

Piſces ne quis capiet.

Si circum funiculum piſcatorium ſalem aſperſeris, nemo piſcem venabitur. *Idem.*

Ad piſces capiendos ineſcatio.

Accipe ſiluri viroſi vnc. j. paphorum fuluorum volatiliũ, aniſi, caſei caprini, ſing. drach. iv. opopanacis, drach. ij. ſanguinis porcini, drach iv. galbani drach. iv. Omnia diligenter terito, & ſimul mixtis vinum ſincerum auſterum affundito, & collyria inſtar ſuffimentorum formato, atq; in vmbra ſiccato. *Tarentinus.*

Ad fluuiales piſciculos capiendos ineſcatio.

Accipe ſanguinem vituli, & vitulinas carnes valdè conciſas, in vas fictile mittito, ac ſinito per dies decem, poſtea pro ineſcatione vtitor. *Idem.*

Ineſcatio, qua piſces in promtu habentur, eiuſdem.

Polentam ſubige, & maſſas inde factis ipſis obijce.

Ad piſces pelliciendos.

Semina roſæ cum grano ſinapis, & pede muſtelæ circa retia poſita, aut his appẽſa, piſces ad ſe pelliciũt. *Albertus.*

Ad piſces capiendos.

Cicindelas, id eſt, muſcas noctu lucentes, in cucurbita vitrea igne lento deſtillato, donec aqua omnis exierit: deinde aqua extracta, vnà cum argẽti viui vncijs quatuor

in

in phialam, vel aliud vas vitreum rotundum, & optimè obturatum, ne aqua ingredi queat, ponatur. Quo facto, vas in rete aliquo collocetur diligenter, ne frangatur: deinde cum in aquis demerſum fuerit, ita ſplendebit, vt piſces lumine allecti, cumulatim eò concurrant. *Alexius.*

Ad alliciendos piſces.

Si vrtica cum pentaphyllo teratur, & cum ſucco ſemperuiui, ſeu aizoi, & ex eo manus inungantur, proijcia-turque magma in aquam piſcoſam, miſſæ manus in eam piſcium agmina ad ſe allicient. Idem fiet, ſi in piſcatoriam fiſcellam, vel ſagenam, aut reticulum imponantur huiuſcemodi miſcellanea. *Hermes.*

Piſces quomodo alliciendi.

Piſces agminatim confluent, pacato flumine, aut maris littore, ſi aquā decoctionis ariſtolochiæ rotundæ admixta calce reſperſeris. Quod ſi eiuſdem puluerē deguſtent, velut exanimati ſupernatantes comprehendentur. *Plin.*

Ad piſces capiendos.

Si ex cocculis ab oriente allatis, cum cymino, caſeo vetuſtiſſimo, farina tritici & vino in ſpiſſamentum coactis, formentur ſphærulæ magnitudinis piſi, & piſcoſis omnibus quieta aqua, inijciantur, quotquot piſces deguſtabunt, earum illico ſtupefacti, & velut inebriati ad ripas diſſilient, & ita manibus capi facilè poterunt. Experientia multoties probatum. *Ex Mizaldo.*

Piſces vt facilè capiantur.

Piſces cibo capiuntur: cibus igitur quatuor debet habere cōditiones: vt ſit odoratus. nam procul allicit eos, qualia ſunt aniſum, panaeis ſuccus, & omnibus melius cyminum. Sit iucundi ſaporis, vt edentes inuitet, & fallat: talia ſunt ſanguis, pręſertim ſuillus: caſeus, præcipuè caprinus: panis, maximè triticeus: papiliones, melioresq; inter eos fului. Sit caput feriens, vt celeriter vim veneni ad illud ferat: vt aqua ardens, fex vini. Sit demum veneficum, quod attonitos reddat: ex quo genere eſt calthæ flos, calendulam vocant, quod ſingulo menſe floreat: nam herba hæc, cuius lutei ſunt flores, in fruſta conciſa, prægrādes etiam horæ ſpacio reddit attonitos: Eſt calx, quę etſi aquam cor rigat, occidit tamen piſces Eſt tithymalli cuiuſcunq; ſuccus: eſt vtraque nux vomica, & quæ methel ſeu ſomnifera dicitur. Sed nihil præſtantius eo fructu, qui ex oriente vehitur, vocant cocculum: nigra bacca eſt, perſimilis lau-

rinæ, ſed minor ac rotundior. Compoſitio noſtra ad piſces capiendos experta. Baccarum orientalium, ſiue cocculårum quadrans vnciæ, cymini & aquæ ardentis, ſing. ſextans, caſei vncia, farinæ vnciæ tres digerantur contuſa in paſtillos. *Cardanus de Subtil.*

De Naſſis.

Retrimẽtum, quod ab expreſſa myrobalano reliquum eſt, ſtercus humanum, panem purum, ſingula ſeorſim terito, indeq; hæc tria ſimul miſceto, & in naſſam mittito, vtitor, & ſuccedet. *Tarentinus.*

Aliud de Naſſis.

Ineſcatio, velut ſcriptum reperi, Ichthyophagorũ qua piſcantur, cape opercula ſiue teſtas, & carunculas in petris naſcentes, & cum his venare. *Idem.*

Ad capiendos omnis generis piſces, omni tempore.

Accipe nardi celticæ folia iv. cyperi vnum, ſmyrnij magnitudine fabæ Aegyptiæ, cumini, quantum tribus digitis prehendi poteſt, ſeminis anethi pugillum tuſa ac cribrata in harundinem inde. Viſu verò expetiente, lumbricum ſiue inteſtina terrę ablue, & in vaſculum mitte, & ſoleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco, quod ſatis eſt, admiſce, & adiectis lumbricis ad maſſam tere, & ineſca. *Idem.*

Vt piſces in mari in vnum locum conueniant.

Accipe teſtas marinas iij. quæ circa petras naſcuntur, & expreſſa ipſorum carne, in teſtam ipſorum inſcribe ſubſcripta, & è veſtigio videbis piſces in vnum congregatos, vt admireris. Sunt autem nomina: Iao, ſabaoth, hoc nomine Ichthyophagi vtuntur. *Idem.*

DE SECRETIS PISCIVM in ſpecie. Cap. II.

Ad magnos piſces capiendos, omniaq; marina, velut glaucos, orphos, & ſimiles.

GALLI teſticuli cum nucibus pineis torrefactis ac tritis commiſcentur, ita vt ſint teſticulorum drach. viij. nucum pinearum drach. xvj. teruntur autem in farinæ ſpeciem, fiuntq; collyria, quorum eſca piſces illectantur. *Tarentinus.*

Ad

Ad mullos ſcarosq́; magnos capiendos.

Accipe phlœni fluuialis carnis drach. viij. lentis integræ torrefactæ drach. viij. ſquillorum fluuialium drac. iv. malabathri drach. j. trita hæc albumine oui gallinacei excipe, & collyrijs vtere. *Idem.*

Ad murenas capiendas.

Accipe ſiluri fluuiatilis drach. xvj. ſeminis rutæ ſylueſtris drach. viij. adipis vituli drach. viij. ſeſami vnc. xvj. ex tritis collyria facito ac vtitor. *Idem.*

Ad polypos & ſepias capiendas.

Accipe ſalis ammoniaci drach. xvj. butyri caprini drac. viij. terito, & collyria liquida facito, eaq; ſeminibus, aut linteis non fimbriatis illinito. Sic circum depaſcent, & nō diſcedent. Tu verò celeriter attrahe & locuſtas, & murices, & quæcunq; habes in ſcapham mitte. *Idem.*

Teſtudines & teſtacea quomodo capienda.

Accipe ſalis ammoniaci drach. vj. cepæ drach. j. adipis vituli drach. vj. ferramenta forma fabarum facito, eaque pharmaco illita admoueto, & ſponte ad odorem progredientur, ſeq; ipſa tradent. *Idem.*

Ad mugiles capiendos.

Accipe hepatis thymi drach. iv.
Squillorum marinorum drach. viij.
Seſami drach. iv.
Fabæ freſæ drach. viij.
Hamiarum crudarum drach. ij.
Trita hæc ſapa adſtillata excipe, & collyrijs inde formatis inescationis loco vtere. *Idem.*

Aliud, ad mugiles marinos capiendos.

Accipe arietis membrum, in ollam crudam mitte, & alia olla impoſita obturata, vt nullibi tranſpirationi ſit locus, & in fornacem vitriariam mitte, vt aſſetur, à matutino in veſperum, & reperies ipſum molle redditum velut caſeum, ex eo itaq; ineſcabis. *Idem.*

Ad capiendos mugiles marinos, ſcaros, mullosq́; eiuſdem.

Accipe ſepiarum teſtam cum ſiſymbrio viridi, quod eſt muſcus, & aqua & polline, & caſeo bubulo, mixta vtere.

Ad mugiles marinos capiendos.

Accipe folij malabathri pilulam vnam, piperis grana x. melanthij grana iij. floris iunci odorati, allij internæ par-

tis parum quid. Omnia trita miſceto, deinde medullam panis puri in vini Mareotici hemina vna madefacito, aridaq; eo excipito, vnitisq; ineſcato. *Idem.*

Ad mugiles, capitoneſque

Accipe panem ex polline, & caſeum caprinum, & calcem viuam, miſce ſimul, tundeq; ac marinam aquam affunde, collyrijsq; inde formatis ineſca. *Idem*

Ad pagros marinos capiendos

Accipe melanthij decoctum cum locuſtis, & lumbricis, tere, additoque polline frumenti, & affuſa aqua, ad mellis ſpiſſitudinem redige, & vtere. *Idem.*

Thynni quomodo capiendi ex eodem.

Accipe nuces iuglandes, ad cinerem exurito, & cum maiorana terito, & cum pane puro aqua madefacto, ac caſeo caprino in maſſas cogito, atq; vtitor.

Ad cerros capiendos, eiuſdem

Accipe allium tritum cum pane, & caſeo vitulino, ac caprino, & polline tritis ſimulq; mixtis, in maſſas redige, & locum ineſca.

Paſtinacæ marinæ, vt capiendæ.

Accipe hirundinis ſimum cum ſimilagine madefactum ſubigito.

Aliud.

Lactucæ ſemen coquito, affuſoq; butyro, & ſimilagine, ſimul terito.

Ad Salpas.

Accipe muſcum viridem ex petra, in oleo coquito, eoque ineſcato. *Idem.*

Ad glaucos capiendos.

Amias & pulchros itemq; aloſas aſſato, ipſosq; exoſſato, & adiecto muſco, & hordei farina craſſiore, maſſas facito, eisque ineſcato. *Idem.*

Ad Trachuros, Malanurosq; capiendos.

Aſininum ſtercus in coriãdri ſucco madefacito, & cum ſimilagine maſſas ineſcatrices facito. *Idem.*

Ad polypodes, eiuſdem.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & ineſcato.

Ad Sepias capiendas.

Fecem vini ſine aqua cum oleo terito, & ad locum progreſſus in mare mittito, vbi videbitur Sepia atramentum dimiſiſſe, & progredientur in locum, in quo apparuit oleum, & ſic ipſas prehende. *Idem.*

Ad Locuſtas capiendas.

Mormyrum ad robuſtum quiddam alligato, & puras numero decem terito, modicoq; muſco admixto, in petram exponito, & ſic prehendes. *Idem.*

Ad capiendos Melanuros, ex eodem.

Hepar caprinũ accipe, eoq; hamos tuos ineſca. Si verò aliam quandã prædam in mari reperimus. Itemq; ad multos alios piſces, vngula caprina, aut aſinina ꝑ eſca vteris.

Ad gryten fluuialem capiendum.

Accipe furfuris hordeacei minas duas, lentis integræ chœnicem vnam, miſce, & garo ſyncero ſufficienti macera, & ſeſami chœnicem adde, indeq; paululum diſperge, & circum circa obijce. Simul enim vt diſperſeris, omnis tenuis gryte aduenict, imò, etiamſi ſtadijs quinq; abſit, in vnum conuenient omnes. Cæterùm magni piſces ab odore diffugient. Sic igitur vtaris, & ſuccedet. *Idem.*

Ad porcos capiendos.

Accipe ſeſami drach.iv. capitum alliorum drach.ij. coturnicis ſalſæ carnis drach. ij. opopanacis drachmam vnam. excipe parietum gymnaſiorum ſtigmentis, & collyrijs inde formatis, vtitor. *Idem.*

Ad capiendas anguillas.

Accipe ſcolopendræ marinæ drach.viij. ſquillorum fluuiatilium drach.viij. ſeſami drach.j. excipe, & vtere. *Idem.*

~~*Anguillæ vt reuiuiſcant.*~~

~~Anguillæ defectu aquæ mortuæ reuiuiſcunt, ſi corpore integro exiſtente ponantur ſub fimo in aceto, & addatur de ſanguine vulturis, poſt paucos dies omnes recuperant vitam. *Cornelius Agrippa.*~~

Cancri quomodo capiantur.

Cancri capiuntur virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſint, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites, aut loca, quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo, cùm cancer non adeò celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert domum bene robuſtos, & viuaces, ac magnos: nam parui ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt, ſed & quæ auertant. ~~*Cardanus.*~~

Ad cancros capiendos.

Accipe ranas, in partes diuiſas, quas in plures immitte

naſſas: colloca in loca, vbi cancri degerę ſolent, & ingredientur naſſas. *A quodam piſcatore.*

~~*Ad ranas congregandas.*~~

~~Referunt ſepulto capro felle, ranas ad illum congregari. *Agrippa.*~~

Ad moleſtum ranarum clamorem.

Ceſſabit ranarum garrula coaxatio, ac nocturnus vlulatus, & clamor pleriſq; ingratus ac moleſtus, ſi lacuum, & fluminum ripis, vbi inhabitant, accenſa adhibeatur vna lucerna, vel plures, pro loci amplitudine, & ranarũ copia, quemadmodũ Aphricanus in Geoponicis teſtatur, & nos Pariſienſi cuipiã pręſidi de illarum moleſtia conquerenti, certo & optato experimento confirmauimus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ANIMALIVM AERIVM ſeu volatilium.

LIBER IIX.

Secreta animalium volatilium, in
- *Genere,* De his, Cap. I.
- *Specie: vel*
  - *Integrorum*
    - *Terra contentorum*
      - *Domeſticorum*
        - *Maiorũ, videlicet*
          - Gallinarum, Cap. II.
          - Columbarũ, Cap. III.
          - Pauonum, Cap. IV.
        - *Minorũ, vt*
          - Hirundinum, Cap. V.
          - Veſpertilionũ, Ca. VI.
      - *Syluestrium*
        - *Maiorũ: ſcilicet*
          - Phaſianorũ, Cap. VII.
          - Perdicum, Cap. IIX.
          - Turturum, Cap. IX.
          - Coturnicum, Cap. X.
          - Turdorum, Cap. XI.
          - Graculorũ, Cap. XII.
        - *Minorum,* Cap. XIII.
    - *Amphibiorum: videlicet*
      - Anſerum, Cap. XIV.
      - Anatum, Cap. XV.
  - *Inſectorum. vt* vide ſignum A.

A. *Inſe-*

A. *Inſectorum: vt*
- Apum, Cap. XVI.
- Fucorum, Cap. XVII.
- Veſparum, Cap. XIIX.
- Muſcarum, Cap. XIX.
- Curculionum, Cap. XX.
- Locuſtarum, Cap. XXI.

DE SECRETIS ANIMALIVM volatilium in genere.
CAP. I.

Ad aues congregandas.

VISCVM quercinum ſylphio coniunctum, & ad arborem quampiam cum hirundinis ala ſuſpenſum, aues ad ſe congregat. *Albertus.*

Vt aues manibus comprehendas.

Accipe grana quæuis in fece vini, & ſucco cicutæ imbibita, & auibus obijce. omnis auis, quæ inde guſtat, inebriatur, & perdit vires. *Idem.*

Auicularum iucunda educatio.

Docentur mirum in modum auiculæ canere, & maximè carduelcs: Filum pedi annectitur, ſicque alligatur ſemicirculo ligneo, ſemicirculus ſpeculi tabulæ intruditur, alius infrà ambitu maiore, ita vt aſcendere deſcendereq; poſſit: ludit cum propria imagine, ſibi ſimilem in ſpeculo eſſe exiſtimans, à lateribus ſuperioris circuli, duæ paruæ ſitellæ, altera milio, vel panico, vel nucibus: altera aqua plena, eaque ratione conſtructę, vt vna dimiſſa, altera trahatur. miraberis auiculæ induſtriam, cum nunquam aliàs hoc ſtudio opus fuerit ei. *Gaudanus.*

Aues vt capiantur.

Veratrum album cum cibis auibus conſuetis mixtum, atque eo cibo aues paſtæ, moriuntur, & ſic capiuntur, & tamen tuto edi poſſunt. Certius, quòd amiculæ ſi panicum, aut milium cum auripigmento albo coquatur, ſtatim intereunt: & tum tutò eduntur: bis enim infringitur vis veneni.

Ad aues à fructibus arcendas.

Allia arborum ramis ſuſpēſa, accedentes ad fructuum deprædationem auiculas longè arcent, vt in Græcorum georgicis adnotauit Democritus.

Ad alites à ſemente fugandos.

Magi putant rubetam fictili nouo incluſam, medioq; defoſſam agro, arcere alites à ſemente. Verùm inſtante meſſis tempore effodiendam eſſe volunt, & extra limites agri abijciendam, ne fruges fiant amaræ. *Plin.*

Aues quomodo capiantur.

Nux vomica aues reddit attonitas, ſi cibis earum immiſceatur. Memini me aliquando cornices manu cepiſſe, cū inter carnes nucem illam tritam miſcuiſſem. Auiculæ ſi edant grana, quæ vel in fece vini cum cicutæ ſucco, vel in aqua ardente, vel etiam in fece ſola potentioris vini, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bouis, attonitę redduntur. Quæ verò gregatim incedunt, gregatim etiam capiuntur: vt perdices, magis his anſeres, omnium maximè anates. Cicuratas enim ex ſuo genere pręciſis alis iuxta aquas vallo circumducto alere oportet copioſo iucundiſſimoq; illic cibo. Id anatibus inter reliqua eſt ſorgum incoctum aquæ: nocte cùm cicures clamant, agreſtes deſcendunt ad cibum: nam animalia omnia conſenſum habent in quatuor vocibus, cibi, venereorum, pugnæ ac timoris, ſeq; mutuo intelligunt. Retibus igitur, quæ coopertoria vocent contractis, hærent enim palis inuoluta, clauduntur, vt quandoq; mille vno impetu anates captas referant. Et quanquam mirum videatur, certum tamē eſt, nullum eſſe felicius aucupium. Eliguntur verò è cicuribus, quæ colore agreſtibus ſint ſimillimæ. *Cardanus.*

Aues quomodo doceantur loqui.

Loqui docentur aues tenebris, ac lucerna, fame, ac vino, eliguntúrq; iuuenculæ, & lingua latiore, & ex pſittacis, qui quinos habent in pedibus digitos: aptiores enim hi ad ſermonem. Porrò fames præcipuum eſt neceſſitatis diſcendi vinculum, vt Perſius dixit:

> *Quis expediuit Pſittacum ſuum χαῖρε,*
> *Picasq; docuit noſtra verba conari?*
> *Magiſter artis ingenijsq; largitor*
> *Venter, negatus artifex ſequi voces.*

Tenebræ aues magis reddunt ſolicitas, ac ſenſum & memoriam colligunt. Vnde etiam homines melius in tenebris

bris recordantur & cogitant, atque deliberant. Lucerna verò adhibetur, quia in exquiſitis tenebris aues dormiũt, timentque, vt ſenſus excutiatur, non augeatur. Tenui igitur lucerna opus eſt. *Idem.*

Ad auium pediculos.

Si aues pediculis detinentur, oleo lini illito curantur. *Idem.*

Auium voces vt intelligantur.

Si vis auium voces intelligere, aſſocia tecum duos ſocios in quinto Calendas Nouembris, & vade in quoddam nemus cum canibus quaſi ad venãdum, & illam beſtiam, quam primò inueneris, defer tecum ad domum, & præpara cum corde vulpis, & ſtatim intelliges voces auium, vel beſtiarum. & ſi vis, vt aliquis intelligat, oſculare eum, & intelliget ſimiliter. *Albertus.*

Rapaces aues, vt pennas mutent.

Quod ſi plumas mutare velis, ac pennas, carnes muris cum puluere piſciculorum dato, vel carnes gallinę ſerpentum carnibus nutritæ. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANIMALium volatilium in ſpecie.

DE SECRETIS GALLINARVM.

CAP. II.

GALLINAS ſic farcito. Gallinas teneras, quæ primum pariunt, concludat, polline vel farina hordeacea conſperſa rotũdas faciat, eas in aquam intingat, in os indat, paulatim quotidie addat, ex gula conſideres, quod ſatis ſiet. Bis in die farciat, & meridie bibere dato, nec plus aqua ſita ſiet horam vnam. *Cato.*

Gallinæ vt pingueſcant.

In culina facias tibi fieri capſam, pluribus interſtinctam capſulis, ſingulis cum ſuis foraminibus, per quæ capita foras extrudere poſſint gallinæ, cibumq; capere. His itaq; capſulis gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, ſingulæ ſingulis: cibuſq; ſingulis horis offeratur, parum pro vice, potu interdicto. Cibus autem ſit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capſulas inferius eſſe peruias, vt excrementa permeare poſſint, quæ ſingulis diebus dili-

genter auferenda. Cæterùm vltra tres hebdomadas incluſas eſſe gallinas non oportet: præ nimia enim pinguedine, interirent. *A quodam Holando.*

Gallinæ vt pingueſcant. aliter.

Pingueſcunt maximè gallinæ, & craſſiſſimæ fiunt, in domo tenebricoſa, & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas Græci ocyptera vocāt, euulſis, oblatoq; cibo farinæ hordeaceæ, aqua ſubactæ. Alij hordeacea, & loliacea farina vtuntur. Aut hordei & ſeminis lini cruda farina. Quidam etiam polentam admiſcent. Aliqui his & vinum affundunt. Quidam panem frumentaceum bonum, madefactum præbent. Plurimi milio enutriunt. *Florent.*

Oua ne comedant gallinæ.

Oui candidum euacuetur, ad vitellum autem, hoc eſt croceum oui, gypſum liquidum infundatur, vt in teſtæ duritiem tranſeat. Etenim à guloſitate ſtimulabuntur, & nihil amplius reperient, citò abſtinebunt ab ouorum vaſtatione. *Florentinus.*

Gallinæ vt magna pariant oua.

Si cupias vt gallinæ magna tibi pariant oua, rubricam diſſolutam cibo earum admiſceto, & maiora oua gignēt. Item magna oua parient tibi gallinæ, ſi teſtam laconicam tuſam furfuribus & vino admiſcueris, & ſubacta gallinis obieceris. *Leont.*

Gallinæ quomodo ſine ſtrepitu capiantur.

Sunt, veluti mendici Aegyptij, qui gallinas, anates, anſeres, cuniculos hamo ſuffurātur, dum ſtatim trahunt: neque enim concutiēdo, aut voce furtum prodere poſſunt, dum ſenſim ac celeriter ad ſe trahunt. [redacted]

Gallinæ vt à pulicibus defendantur.

In cubilibus cùm pepererunt gallinæ, tollere ſubſtramen oportet, & recens aliud ſubijcere, ne pulices, & cætera animalia naſcantur, quæ gallinam conquieſcere non patiuntur. *Varro.*

Gallinæ vt ſint à vulpibus ſecuræ.

Referunt decoctam vulpem, & in fruſta diuiſam, datamq; in cibis gallinis, illas ſecuras reddere à vulpib. per bimeſtre temporis ſpatium: idemq; in anatibus atq; anſeribus: id verò expertū in valle Anguſciæ nomine Glemores, in Scotia, cùm vulpium maxima ſit copia. *Cardanus.*

Gallina vt non ſit grauedinoſa.

Origanum madefacies, & cremorem in potu exhibebis, aut

aut vrina lauabis,aut allio nares illines,aut in aquam cõiectum allium potandum præbebis. *Leontius.*

Gallinæ vt non abortiant.

Gallinas non abortire facies,ſi qui candidum aſſatum, & vuæ paſſæ toſtæ tantundem, ſimul triueris, & propoſueris ante alium cibum. *Pamphil.*

Gallinæ tenebris offuſis,vt fiant vertiginoſæ.

Laſer & mel miſceto, & in ipſis frumentum macerato, idq; gallinis obijcito. *Berythius.*

Gallina vt à fele non lædatur.

Felis Gallinam non continget, ſi ſub alam ipſius ruta ſylueſtris ſuſpendatur. Similiter autem neque vulpes,neque aliud aliquod animal ipſas continget, & multò magis,ſi vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris. *Africanus & Democritus.*

At vitia oculorum in gallinis.

Oculum gallinæ curabis muliebri lacte,aut portulacæ ſucco,oculis forinſecus illitis. Aut ſalem ammoniacum, & cuminum, & mel æquis portionibus contuſa ſimiliter illinito.Ipſas verò ſub vmbram deducito. *Paxamus.*

Ad gallinarum profluuium alui.

Alui profluuio medeberis,polentæ manus plenæ menſuræ,& ceræ pari copia,vino ammixtis, & in maſſas coactis, ſi has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorum,ſiue cotoneorum decoctum in potu exhibueris. Eadem etiam aſſata proſunt. *Paxamus.*

Ad gallinarum pediculos,eiuſdem.

A morbo pediculari gallinas liberabis, cumino toſto, & ſtaphiſagria paribus portionib,tuſis, illita inde gallina ex vino: & ſi lupinorum ſylueſtrium decoctorum aqua ipſas prolueris.

Ad gallorum grauedinem.

Grauedinem inducit eis ſordidus potus, quare potus exhibeatur.Medeberis autem grauedini ſiue muco,ac pituitæ, allio in fruſta conciſo, & in oleum feruens coniecto,ita vt perfrigerato oleo os eluatur.Quòd ſi etiam ederint allium ipſum,magis ſanabuntur. Staphiſagria autem & per ſe, & eruo ammixta prodeſt. Item ſcilla purgata, & aqua macerata,& deinde cum polenta obiecta. Quòd ſi grauius infeſtet grauedo, partes ſub genua ferro lancinantur, & partes circa oculos exprimuntur, & ſale tenui confricantur ipſa vlcuſcula. Quidam origanum & hyſſo-

pum,ac thymum ſuffumigant, caputq; gallinæ ſupra vaporem detinent,roſtrum item allio confricant. Alij in lotio hominis alia coquunt, & roſtra quàm acutiſſimè defricant,vt oculos non contingant. *Paxamus.*

Gallus vt non calcet gallinam.

Si quis inungat anum galli oleo, non calcabit gallinam,nec poterit.

Vt Gallus non vociferet.

Si quis vult, vt gallus non vociferet, caput eius inungat oleo,& frontem. *Idem.*

Vt pulli ſine gallinæ fotu excreſcant.

Puluinaria duo reple ſtercore gallinarum tenuiſſimè trito, inde plumas gallinarum annecte conſuendo vtrique molles ac denſas,oua verò capite tenuiore ſuprà extante, colloca ſuper alterum puluinar, deinde reliquum ſuperpone in loco calido, permitteq; immota duob.diebus,pòſt verò ad vigeſimam vſq; diem illa ſic verte,vt vndiq; æqualiter foueantur,inde ſtata die,quæ iuxta vigeſimam primam eſt, pipillantes iam ex ouo ſenſim educito. Nec mirum,cùm Ariſtot.narret Syracuſis ſub terra foueri, in Aegypto verò nullo auxilio prorſus. Noſtra ætate compertum eſt,ſuppoſito igne leui,atq; fimo edi pullos, ſed è pluribus tamen paucos. Supponunt ignem,ne fimũ refrigeretur. [redacted] *ex Democrito.*

Ouorum excubatio circa gallinam.

Oua tepido demergas fimo,ſeniſq; diebus recens ſubijcito,ne ſeneſcat,ſed tempore ſuo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo ſemper, donec excludant, qui quæruntur pulli.Sic & tepente clibano. *Ioan.Bapt.Porta.*

Vtrum ex ouis mares,vel fœminæ ſint orituri, dignoſcendi ratio.

Si quis cognoſcere affectarit marem progigni, an fœminam,ſic cognoſcet. Ariſtot.ait,& probat Auicenna,ex orbiculari breuiq; ouo mas, ex oblongis acutiſque fœmina progignitur:& ſuffragatur ratio:nam virtutis perfectio in maſculis ouis æqualiter abit,& continet extrema: in oblongis à centro longius abit materia,in qua eſt vitalis calor. *Idem.*

Vt pullus fiat viſu iucundiſſimus.

Si palumbum marem cum gallina coire procurabis,aut perdicem, vel phaſianum, pullus emerget, non iniucundus

dus viſu. Et albam ſobolem dabũt pauones, phaſiani perdices & alites huiuſmodi, ſi auiaria, vel caueas, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubãt, & excludũt, ſuſq; deq;, & ex omni parte albis velaminib. obtẽderis, & ornaueris. Artificium hoc acceptum fero ornitothropho cuiuſdam principis viri, licet etiam à multis deſcriptum fuerit, ſed neſcio an probatum. *Mizaldus.*

Vt pullus quaternis pedibus & alis naſcatur.

Quónam fiat modo pullus gallinaceus quaternis alis enaſcatur, quaterniſq; pedibus. Quod docet Ariſtoteles: Oua illa ſeligito, quę bina comperies retinere bolcta, pellicula quadam nõ tenui intercurſante, ſed albumina continentur, quæ fœcundiores ſæpe gallinæ aſſolent parere, ex magnitudine cognoſces, patetq; intuentibus Soli exponendo, exuperante iam materia productũ, ex plurium ſeminum commixtu, ſemenque habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubanda ſupponas, vt ſuo inſeſſu foueat ea, elapſo iam debito tempore, tales excludet fœtus pedibus, aliſque quaternis. curabis vt commodè educentur. Si autem membrana diſterminabitur, gemini diſcreti pulli generantur, ſine vlla ſuperuacua parte. Sic enim & biceps naſcetur ſerpẽs, & animal omne, quod ouo excluditur: ſi tale euenerit, non mediocris erit admirationis: ſępius enim monſtra in prolificis animalibus & multiparis quàm in minus fœcũdis & imperfectioribus animalibus, in alijs verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus faciliùs monſtra prodeunt, quàm in nobilibus. *Porta.*

Animal viſu & tactu inficiens.

Nec inficior artificio ingenioque enaſci poſſe animal viſu & tactu inficiens, ac ſi regulus vel catoblepa eſſet, caueto q;, qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facile euenturum iudico, ſi illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aeris matricem infecerit. Fœcunda mergito oua, vbi arſenicum, vel ſerpentum virus eliquaueris, venenaq; cætera mala, per dies aliquos immorari ſinito: validius operatur intus, ſi ritè appoſueris, glocis ſubijcienda curato, manibus ne conquaſſes, ne inutile perdas, quod præualiturũ ſperas. Nec dabitur occaſio maior monſtra producendi diuerſa, quã ouis: & huiuſmodi ſæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex ſe fiunt: ideò Leontius ferri laminam aliquam, clauorum

capita, lauriq; ramulos, vbi nidiculantur, afferre iubet, ne prodigioſos & mõſtruoſos edant partus. Fimo commodè vti poſſumus, eſt enim naturali calori ſimillimus, nec ſpernendum retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totque genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putreſiunt: quòd ſi quis rectè conſiderauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet ſecretorum principia. *Ioan. Bapt. Porta.*

Caporum mores vt variè mutentur, & pingueſcant.

Capos & gallos referunt, & iure edito allio ferociores reddi ad pugnam: capi etiam deplumati & vrtica tacti, pullos fouent, & curant: conſutis etiam oculis mirum in modum impinguantur. *Cardanus.*

Vt pullus etiam iugulatus ſanguinem non mittat.

Referunt collo pulli cinerem bufonis ſuſpenſum efficere, vt ne iugulatus ſanguinem mittat. *Idem.*

Vt pullus in menſa ſaltet.

Si vis vt pullus ſaltet in diſco: Accipe argentum viuum, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incaleſcit, mouet ſe, & faciet ipſum ſaltare. *Albertus Magnus.*

Oua vt ſeruentur.

Oua ipſa ſeruabis hyeme quidem in palcis, æſtate in furfuribus. Alij aqua abluta oua ſale tenui integunt & ſic conſeruant. Quidam ad iij. aut iiij. horas in muriam tepidam mergunt, deinde extracta in furfures, aut paleas deponunt. *Leontius.*

An oua ſint plena, vel vacua dignoſcendi modus.

Cæterùm plenum ouum, aut non plenum, cognoſces ex immiſſu in aquam, defectuoſum enim innatabit: plenum deorſum demergetur. *Idem.*

Ouorum excubatio citra gallinam.

At ſi defecerit matrix, ſic dabitur ouorum excubatio citra gallinam, vt docet Democritus: Gallinarũ vel columbarum ſtercore tuſo, atque in cerniculo ſubtiliter ſuccreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne ſimul collidantur, ſubſtratis eorum pennis, & circumpoſitis cubilia extruantur: turbinatior ouorũ pars ſurſum vergat, & vicenis quaternisque

ternisque horis,alternis vicibus innouato circumuoluendo,vt ęquabiliter concalefiant,ſic effœtę efficere ſunt ſolitæ,loco calido, & tepente ſeruentur:vbi bis deni dies elapſi, & completi fœtus, & pulli roſtralis oua percudere incœperint, auſculta num pipiant:ſæpe enim propter eorũ putaminum craſſitudinem erumpere nequeunt,vel rimis fatiſcunt.teſta tollito, & gallinam inducito. Et ſi collibuerit aliter potes:Oua tepido demergas fimo,ſenisque diebus recens ſubijcito, ne ſeneſcat, ſed tempore ſuo foueat,& gallinę calorem imitetur,vertendo ſemper donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Ioan.Baptiſta Porta.*

Oua vt molleſcant,& ampullis includantur.

Oua acri aceto infunde tandiu, donec cortex eorum molleſcat, deinde cùm in anguſtum vrceum fuerint immiſſi, aqua frigida ſuperinfundatur, & priſtinã duritiem acquirunt. Acetum enim emollit oui corticem, vt in anguſtũ vrceũ immitti poſſit:aqua verò dureſcit. *Cardanus.*

Oua vt inſcripta facias.

Gallas & alumen cum aceto terito, donec atramenti ſpiſſitudinem habeant, & ex hoc quicquid libuerit, ouo inſcribito, & poſtquam ſcriptura in Sole fuerit exiccata, ouum in muriam acrem demittito, & reſiccatum coquito,& decorticato,& reperies inſcriptionem. Si verò cera intexeris ouum,& ſtylo inſcripſeris,donec teſta apparuerit literas exarando,deinde permiſeris aceto macerari per noctem, & ſequenti die ceram abſtuleris,reperies literarum figuram de aceto cõſpicuam, & tranſparentem redditam. *Africanus.*

Ouum vt hominis caput magnitudine ſuperet.

Decem vel plura boleta, & albumina inuicem ſeparabis,boleta leuiter cõmiſceto, & in veſicam immittito,rotundamq; ligando imitaberis figuram,in ollam aquæ plenam immittas, & cum bullis intumeſcere cernis,vel cum duritiem traxerint,exime,& albumina addito accommodãdo,vt in medio inſideant,& iterũ coqui ſinas,ſic corticibus enudatũ habebis,quas ſic effinges: Ouorũ cortices albas & elotas contercs,vt in tenuiſſimum puluiſculũ volent,forti aceto,vel deſtillato emacerari ſinito,dum molleſcant:nam ſi ouum in aceto diutius fuerit appoſitũ,cortex eius diſſoluitur, & tenereſcit, vt facilè per ſtrictum

os phialę(vt antea dictum)poſſit immitti:vbi fuerit intromiſſum,clara aqua in priſtinam redit duritiem,vt demirari contingat. Cortices cùm vnguenti formam præ ſe tulerint diſſolutę,penicillo aliquo ſuper excoctum ouum corticem inducas,& clara dureſcit aqua,tunc verum & naturale habebis ouum. *Ioan.Bapt.Porta.*

Ouum vt in aere aſcendat.

In Maio menſe oui corticem vacuum rore impleto, Soliq; in meridie apponito , & ab eo eleuabitur:& ſi difficilis aliquando fuerit aſcenſus , baculi vel tabulæ adminiculo dum aſcendere incipiat facilius eleuabitur. *Idem.*

DE SECRETIS COLVMBARUM. CAP. III.

Vt columbæ non fugiant,ſed ſobolem amore complectantur.

IAnuas & feneſtras,& angulos columbarij oleo balſamino illine, & manebūt. Non fugient colūbæ,ſi cuminum & lentem in aqua mulſa macerata obieceris. Et ſi aquam mulſam dederis in potu, aut lēticulam per ſe paſſo coctam edendam præbueris, amorem prolis in ipſis excitabit. *Diaymus.*

Columbarum philtrum,vt non fugiant.

Præparatur, vt columbæ non fugiant, eiuſmodi philtrum.Teſtæ tuſæ ac cribratæ,& coſtus,& vinū vetus odoratum ſimul mixta exhibentur prodituris ad paſcua.Quidam farinam hordeaceam coctam ficubus aridis ammiſcent,& addita mellis parte proponunt.Alij cuminum ad paſcua ituris offerunt. Columbæ permanent, ſi veſpertilionis caput ſupra turrem poſueris. At vitis ſylueſtris ramos vnà cum floribus pro temporis occaſione in columbarium depoſueris. *Didymus.*

Eſca ad alliciendas columbas,vt alias ſecum ducant ad columbarium.

Rec.Argillæ antiquiſſimæ & in furno piſtoris vſque ad rubedinem combuſtæ, vel luti antiqui ex furno vnc.j.
Verbenæ fœminæ drach.iiij.
Tritici in vino ſublimato macerati & triti drach.iiij.
Cardopatiæ drach. vj.
Caphuræ drach ß.
Cymini drach. iij.

Vini

Vini ſublimati vnc.j.ß.

Mellis quantum ſatis ad formandas pilulas ad magnitudinem piſorum,quæ inter columbarum edulia ponantur. Quidam addunt vrinam & ſanguinem humanum. deinde recipe herbæ verbenæ quantum volueris, & impendatur in domicilio columbino. *David Vezelius Pharmacopæus Colmarienſis.*

Vt multiplicentur columbæ.

Si cranium hominis ſenis in periſterotrophio, ſeu columbario ſuſpendatur,multiplicabuntur ibi columbæ,ac quietè viuent. Idem præſtabit lac mulieris puellam à bimatu lactantis, ſi in vitreo vaſe ibidem ſuſpendatur. *Albertus.*

Columbæ vt ad columbaria trahantur.

Columbæ alliciuntur hoc paſtillo: Maizi,ſeu ſorgi lib. ix.cymini lib. vj. mellis lib. x. coſti lib. j.ſeminis viticis lib. v.Coquantur omnia in aqua ad illius conſumtionem,inde additur vini odorati optimi quantum ſufficit,cum lib. xv.cæmenti vetuſti, & fiat tumulus in columbarij medio: columbæ aliæ cùm odorem ſenſerint ad locum veniunt: ſentiunt autem cum ipſis commiſcentur indigenis columbis: cùm ſemel adierint locum,relinquere nequeunt, ſuauitate cibi allectæ. *Cardanus.*

Columbæ vt maneant,& alias peregrinas ſecum adducant.

Si vnguento illeueris columbas, & alias externas inducent. Si verò cuminum obieceris ad paſcua exituris, tum ipſas retinebis, tum alias multas cum ipſis venire facies, vnguenti odore ductas. Si verò viticis ſemen acceperis, & vino vetere per triduum maceraueris, deinde autē eruum vino illo rigaueris, & columbis obieceris, ipſasque ſtatim euolare permiſeris, externæ columbæ ſpiritus fragrantia percepta,omnes in columbarium venient. Citius autem ingredientur, ſi ſaluiam cum thure in columbario ſuffumigaueris. *Diaymus.*

Feles vt columbas non infeſtent.

In feneſtras & ingreſſus, alioſq; plures columbarij locos,rutæ ramulos deponito, & ſuſpendito. Habet enim ruta naturalem quandam contrarietatem aduerſus beſtias. *Idem.*

Serpens vt non accedat columbarium.

Serpentes nō infeſtabunt columbarium, ſi in quatuor

angulos columbarij inſcripſeris Adam. Quod ſi feneſtras habuerit, etiam in ipſis ſcribes. Serpentes autem eliminabuntur peucedani ſuffitu. *Democritus.*

Feles vt columbas non lædant.

Neque feles, neq; aliud animal inſidias ſtruere poteſt, aut aggredi, cùm non ſint domus in propinquo, è quibus inſidiari queant. *Quintiliorum.*

Reptilia vt columbarium intrare non poſſint.

Neq; poſſibile eſt reptilia per columnas aſcendere poſſe, cùm ſint valdè diligenter oblitę, tectorioq; inducto explanatæ. *Quintiliorum.*

Columbæ vt conſeruentur aduerſus noxia animalia.

Lupi caput ſeu odore ſeu ſpecie creditur ſuſpenſum in columbario arcere viuerras & muſtelas. *~~Card. & Agrip.~~*

Palumbum recentem ſic farcito.

Palumbum recentem vt prenſus erit, ei fabam coctam toſtam primùm dato, ex ore in eius os flato item aquam. hoc dies ſeptem facito. Poſtea fabam freſam puram, & far purũ facito, & fabæ tertia pars, vt inferueſcat, cùm far inſipiat, puriter facito, & coquito bene. Id vbi coxeris, depſito bene, oleo manum vnguito. Primum puſillum, poſtea magis depſes, oleo tangito depſitoque, dum poteris facere turundas. Ex aqua dato eſcam temperato. *M. Cato.*

DE SECRETIS PAVONVM. CAP. IIII.

Pauones reliquiq; pulli vt albi generentur.

PAuones reliquiq; pulli albi generantur, ſi auiaria vel caueas, quibus concluduntur, eorumq; cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cãcellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: rectè pauimenta ſunt euerrenda, ne niſi alba penitus conſpiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaque fouent, ſic albicantem dabunt ſobolem: idem in alijs facito. *Ioan. Bapt. Porta.* Cæterùm natis pauonibus biduò cibus non eſt dandus. Tertia verò ex hordei farina vino ſubacta, & trito pinſito, zea pinſita, in aqua pura macerata, cibantur, & connutriuntur. *Didymus.*

DE

DE SECRETIS HIRVNdinum. CAP. V.

Hirundinum pulli vt albeſcant.

OVA hirundinum oleo illita, cùm quindecim diebus iam cubauerit hirundo, pullos ædere albos: qui tamen proceſſu temporis mutata pluma, more aliarum hirundinum nigreſcunt. *Cardanus.*

DE SECRETIS VESPERtilionum. CAP. VI.

Ad veſpertiliones.

IN vijs publicis platani folia ſuſpendas, & veſpertiliones non ingredientur. Occidit ipſas hedera ſuffumigata. *Africanus.*

DE SECRETIS PHASIANOrum. CAP. VII.

Phaſiani vt fiant pingues.

PIngueſcunt incluſi, ita vt prima die accipiant cibos, ſequenti verò aqua mulſa, aut vinum potens apponatur. Cibus ſit cruda hordeacea farina aqua ſubacta, particulatim autem apponatur, & paulatim, deinde faba freſa molita, & ptiſana, & milium integrum, & ſemen lini coctum, & ſiccum cruda hordeacea farina mixtũ. His etiã oleum adijcere potes, maſſaſq; ex ipſis facere, eaſq; cibi loco offerre, vt inde ſaturentur. Quidam etiam fœnum grecum ad dies quinq; aut ſex obijciunt bilem purgare ex volucribus his cupientes. Pingueſcunt vt plurimum diebus ſexaginta. Curantur autem & hæc gallinarum genera, medelis ac remedijs domeſticis gallinis relatis. *Varro.*

DE SECRETIS PERDICVM. CAP. IIX.

Ad perdices capiendas.

PErdices natura calidiſſimæ, & ad coitum feruentiſſimæ exiſtunt: vnde mares ipſarũ zelotypia moti inter ſe decertãt. Quandocunq; igitur fæminis præſentibus duo mares reperiuntur, ſtatim ad pugnã deueniunt, neq;

prius certamen diſſoluitur, quàm alter ipſorum ſuperatus ſecedat. Qui igitur ſuperior apparuit, hunc omnes fœminæ de cætero ſequuntur, atque hic ſuperbiens victum velut fœminam ſalit, & de cætero ille in fœminarum ordinem redactus ſequitur victorem. Perdices facilè venaberis ſi farinam vino madefactam obieceris. *Berytius.*

DE SECRETIS TVRTVRVM. CAP. IX.

Ad impinguendum turtures.

PInguefcunt quidem turtures milio & panico, itemque largo potu. Gaudent autem & tritico, & pura aqua. *Diaymus.*

DE SECRETIS COTVRnicum. Cap. X.

Coturnices vt pingues fiant.

COturnices milio, frumento, lolio & aqua pura ſaginantur. Quandoquidē verò coturnices veratro veſcentes non tutè ſatis in cibo accipiuntur, quid earū eſus & diſtentionem, & vertiginem inducat, ea ſanè gratia milium cum ipſis concoquere conuenit. Si verò quis ab earum eſu iam apprehenſus ſit his affectionibus, milij decoctum commodè biberit. eandem verò vim & myrti baccæ habent. Hanc etiam in lethalibus fungis acceptis magnificè proſunt. Verùm milium etiam aliam quādam virtutem habet naturalem. Si quis enim panem miliarem præſumſit, nunquam à veneno noxam incurret. *Idem.*

DE SECRETIS TVRDORVM. Cap. XI.

Turdi quomodo impinguentur.

TVrdi in calida domo nutriuntur, perdicis domunculæ eius partibus infixis, & lauri ramulis, aut etiā alijs in angulos poſitis. Verùm in pauimento puro cibus objiciatur, hoc eſt ficus aridæ aqua maceratæ & expreſſę, tuſæq;, & farinæ triticeæ, aut hordeaceæ admixtæ. Myrti etiam baccæ & lentiſci, & hederæ fructus, itemq; lauri & oleæ, & quæcunq; eiuſmodi. Pinguiores autem ipſos reddet milium & panicum, & puriſſima aqua. *Idem.*

DE

DE SECRETIS GRACVLOrum. CAP. XII.

Ad graculos fugandos.

GRaculos fugabis, ſi vnum captum ſuſpenderis. Reliqui enim eo viſo fugient, laqueos in poſſeſſione ea eſſe putantes. Graculos omnemq; aliam auem prohibebis accedere, ſi veratrum nigrũ madefactum vnà cũ hordeo obieceris. Rectè facies, ſi priuſquam deſidãt graculi in aruo, ipſos ſtrepitu quodam propulſaueris. Sufficiens eſt autẽ ex crepitaculis & taurino tergore ſtrepitus ad has aues perterreſaciendas, atq; abigendas. *Leontius.*

Accipitres quomodo capiantur.

Accipitres columbarij interficere ſolent, duabus virgis viſcatis defixis in terram, inter ſe curuatis, cùm inter eas poſuerint obligatum animal, quod item petere ſoleant accipitres, qui ita decipiuntur, cùm ſe obleuerunt viſco. *Varro.*

DE SECRETIS PARVARVM auium. CAP. XIII.

Auiculæ vt pingueſcant.

PAruæ auiculæ milio & panico gaudent. Auicularum præcipuè philomenarum, & melanocephalarũ cibus medicinalis, Paſton Italicè dictus, cicerũ excorticatorũ, nec ſubtiliſſimum in puluerem redactorũ, lib. ij. butyri vnc. v. mellis vnc. iij. amygdalarũ vnc. vj. croci dimidium quadrantis: ſunt qui cum ouorum luteo conficiant. Si ægrotent, abſciſſa puſtula alba, quæ ſuper caudam iacet: ſi intumuerit, effluente ſanie, cibum oblatum capiunt, debent autẽ loco ſatis libero, & calido emitti: ſic ſæpè ſum expertus. Calidum enim omnibus paruis animalibus ſanguineis, & præcipuè auibus vtile.

DE SECRETIS ANSERVM. CAP. XIIII.

Anſeres quomodo ſaginentur.

Anſeres ipſi pingueſcunt in domibus calidis polentæ partibus duabus, & furfurum partibus quatuor aqua calida ſubactis, & obiectis, vt inde, quantũ velint, edant. Ter die cibum ſumunt, & circa mediam noctem. Bibunt largiter. Verùm poſtquam magni euaſerunt, caricas ſiccas in

tenuia ſegmenta conciſas, & aqua ſubactas, per dies viginti in potu exhibe, vt magnum faciant hepar, ſitq; ipſe anſer pinguis, ſic nutriunt. Incluſo nimirum frumentum maceratum obijciunt, aut hordeum eodem modo. Frumentum enim cito pinguefacit. Hordeum verò carnem albam facit. Paſcatur autem prædictis ſpeciebus ſingulatim, aut etiam vtriſq;, ad dies vigintiquinq;, bis per diem oblatis collyrijs inde factis, ita vt ſeptem collyria ſingulis primis quinq; diebus offerantur, conſequenterq; paulatim numerus augeatur vſq; ad dies viginti quinq;, vt ſint dies ex toto triginta. Quibus impletis maluas ferueſacias, & decocto eius adhuc calido fermentum madefactū exhibebis, atq; id facies quatriduū. Iiſdem etiam diebus aquam mulſam offeres, ter ſingulis diebus ipſam permutans, & nō eadem vtens, & ſic in ſequentibus vſq; ad ſexaginta diebus, aridis ficis contuſis cum prædicto fermento vteris in eorum alimentū, cōtingetq; tibi poſt dies ſexaginta, & ipſo anſere, & hepate eius, tenero ac albo vti, quòd ſanè exemtum in vas amplum mittendū eſt, in quo calida ſit aqua, quæ etiam iterum atq; iterum eſt permutanda. Præſtant autem fœminarum tum corpora tum iecinora. Sint verò anſeres non anniculi, ſed duorum annorum vſque ad quatuor. Porrò ſtatim vt ex ouis prodeunt pulli, polenta & frumentum madefactum cibi loco obijciantur, & naſturtium viride. *Quintilij.*

Anſerum ſaginatio.

Eodem modo anſerem, quo gallinam farcito, niſi prius dato bibere, & bis in die, bis eſcam. *Cato.* Ad ſaginandum eligunt pullos anſerinos circiter ſeſquimenſe qui ſint nati: eos includūt in ſaginario, ibiq; polentam & pollinem aqua madefactam dant cibum, ita vt perinde ſe ſaturent. Secundum cibum largè vt bibant faciunt poteſtatem. Sic curati, circiter duobus menſibus fiunt pingues. Quotieſcunque ſumſerunt, locus ſolet purgari, quòd ipſi ament locum purum, neq; ipſi vllum, vbi fuerint, relinquunt purum. *Varro.*

Anſer viuus excoctus.

Anſer, vel anas, vel aliud viuacius animal, ſed in hoc anſer omnibus anteſtat, ſit toto corpore implumis, capite colloq; relicto, ſit hinc inde inuallatus igne, & circumſeptus nō arctè, ne ſuffocetur fumo, néue igne torreatur citius: non largè, ne impunis euadat: intus paſſim pocilla & ollulas

ollulas aquę plenas, cui ſal & mel adijcias, ibiq; lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſellatim diſco conciſis, ipſe totus liquamine obductus & laridatus, vt eſculentior ſit, & facilius decoquatur, ignem admoue. Feſtinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulãdo & fugiendo præſepit ignis, & iter includit, ſic improbus aquam abſorbendo cõpeſcitur, cor, cęteraq; membra refrigerando, medicamẽti vi laxat aluum, abſtergit, & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, ſpongia continuo cerebrum, & cor humectato: vbi verò inſania ferri, & ceſpitare conſpexeris, deficit cordi humidum: remoue, cõuiuis appone, euulſis ſemper partibus vociferantem, vt ferè prius commeſſatus, quàm mortuus videatur. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ANATVM.
CAP. XV.

Anatum ſaginatio.

PIngueſcunt anates largiore alimẽto, quemadmodum pleraque volucrum genera, frumento, aut milio, aut hordeo. Cæterùm aliqui magis cicures habere anates volentes, oua ipſarum circa ſtagna perquirunt eaq; gallinis ſupponunt, excluſosq; pullos educant, & manſuetos habent. *Didymus.*

Anates vt manibus facilè capiantur.

Si quis locum obſeruet, ex quo potum ſumunt anates, & euerſa aqua vinũ nigrum immittat, vbi id hauſerint cadent, & prehendi facilè poſſunt. Idẽ & vini fex facit. *Idem.*

DE SECRETIS APVM
CAP. XVI.

De apibus, & morborum earum medelis.

LOcus in quo apes futuræ ſunt, ad hybernum, aut vernum Solis exortũ cõuerſus eſſe debet, quo & hyeme & æſtate calfiant, & auræ inſpirantes ipſas recreent. Aqua optima apũ examinibus eſt, quæ per aſperos calculos defluit, incorruptaq; ac minimè turbida exiſtit. Nam & ſanitatem, & bonum mel facit. Verum petrarum ſaxa itemq; ligna collocare oportet, aquam paulùlum ſupereminentia, quibus inſidentes abſque labore bibant. Si verò non ſit fluens à terra aqua, à puteo exhauriatur, aut à fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè apes,

ne ex aquæ geſtatione ægrotent. Pabulo thymi maximè gaudent, & ex eo abundè paſtæ, & plurimum mel conficiunt & ſobolem pariunt. Saluia quoq; & thymbra, ac cytiſus, iucundiſſima ſunt apibus pabula, & recentia examina cytiſo maximè adhæret, eoq; minore labore fruuntur. At verò clauſtra, hoc eſt vaſa, quibus excipiuntur, optima ſunt ex tabulis oxeinis, aut ficulneis, ſimiliter & ex pineis, aut fagineis. Latitudo ſit cubitalis: longitudo duorũ cubitorũ. Forinſecus autem calce, & bubuli ſtercoris tectorio oblinantur: minus enim ſic putreſcent. Perforantur ea ipſa obliquè, quo venti leniter inſpirantes, tum aranearum telas, tum alia marceſcentia reſiccent, & perfrigerent. Gaudet maximè quiete hoc animal, & ægrè fert hominum acceſſum. Quare oportet apum cuſtodem murũ circum extruere ex raris lapidibus, quo ipſæ per cauernas inuolantes, tum aues inſidiantes, tum rorem effugere poſſint. Amant conſueta paſcua, & ſi habitationes innouent ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipſas ſeruare oportet. Porrò tithymalum depaſtæ, & ſucco guſtato, ex alui profluuio laborant. Quare ſi quis in vicinia naſcatur, extirpandus & euellendus eſt, ipſæq; curandæ mali punici tegmine, hoc eſt cortica tuſo, & tenui cribro excuſſo, ammixto melle, ac vino auſtero. Pedunculos autem ipſarum curabis ramulis mali arboris & caprifici incenſis ac ſuffumigatis. Hebetudinem verò videndi, ſanabis foliorum origani ſuffitu. *Florentinus.*

Apium comparandarum formula.

Cùm examen exiturum eſt (quod fieri ſolet cùm adnatæ proſperè ſunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam: vt olim crebro Sabini factitauerunt propter multitudinem liberorum) huius quòd duo ſolent præire ſigna, ſcitur. Vnum, quòd ſuperioribus diebus, maximè veſpertinis, multæ ante foramen, vt vuæ, aliæ ex aliis pendent conglobatæ. Alterũ, quòd cùm iam euolaturæ ſunt, aut etiam interceperũt, conſonant vehementer, proinde vt milites faciunt, cùm caſtra mouent. Quæ primò tum exierunt, in conſpectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ ſunt, reſpectantes dum conueniant. Cùm à mellario id feciſſe ſunt animaduerſæ iaciundo in eas puluerem, & circum tinniendo ære, perterritas voluerit perducet. Non longè inde ramum, vel quid aliud oblinunt erithace, atque apiaſtro, cæteriſque rebus, quibus delectantur.

delectantur. Vbi conſederunt, afferunt aluum propè eiſdem illicijs illitam intus, & propè appoſita, fumo leui circumeundo cogũt eas intrare vt in nouam coloniam: cùm introierunt, permanent adeò libenter, vt etiam ſi proximam poſueris illam aluum vnde exierunt, tamen nouo domicilio potius ſint contentæ. *M. Varro.*

Apes quomodo transferendæ.

Si emtori cuipiam, aut etiam ob aliam cauſam neceſſe ſit ipſas transferre, noctu & placidè, & obligatis eum pellibus vaſis, eas tollat ante diem. Hac enim fallacia neque fauos perturbabis, neq; animalia contriſtabis ipſa moleſtando. *Florent.*

Apes vt non fugiant.

Apes non fugient, ſi vituli recens nati ſtercus loculorũ oſculis obleueris. Fixo autem, & inhabitante adhuc examine, regem leuiter alis prehendito, eiusq; extrema infringito. Ipſo enim intus manente, non diſcedent. Non fugient apes, ſi ſylueſtris, & ſatiuæ oleæ folia ſimul trita aluearibus ad veſperam illeueris, aut aqua mulſa parietes & aluearia obleueris. Recens porrò editis, cibum in peluibus apponere oportet, vinum mulſum, in quo ſint thymi, & thymbræ multum floridę, vt ne ſuffocentur. Alij vuis paſſis contuſis, & modica thymbra admixta, maſſas faciunt, ex eisq; examina optimè enutriunt, quũ propter hyemem, aut æſtum domi manentes famelicæ ſunt, prætergreſſis autẽ decẽ diebus vernis, fimi bubuli aridi fumo ipſas ad paſcua expelles, & purgabis atq; euerres ipſa vaſa. Stercoris enim fœtor ſegnitiem eis inducit, & aranearum caſſes ipſas impediunt. Si verò multæ fauorum ſtructuræ in vaſis fuerint, deteriores eximere oportet, ne ob loci anguſtiam ægrotent. Fauos autem ex vno vaſe plures quàm duos auferrę non oportet. Macilentæ enim & debiles erunt. *Didymus.*

Quo tempore apes vindemiarę oportet.

Optimum tempus vindemiæ mellis, & fauorũ eſt pleiadum ortus, ſecundum Romanos verò mẽſis Maij principium. Secũda vindemia eſt incipiente autumno. Tertia pleiadibus occidentibus circa Octobrẽ menſem. Non tamen definitis, ac certis diebus, ſed iuxta fauorum perfectionẽ. Si enim antequã perfectè concepti ſunt faui, mella eximantur, ægrè ferũt, & ceſſant præ ſiti. Idem faciunt etiã ſi auarior omnem fructum ademeris, & aluearia penitus

euaeuaris. Oportet enim decimam partem ipſis relinquere tum vere, tum æſtate, hyeme verò duabus relictis ipſis partibus, tertia tantum eſt auferenda. Sic enim neque præ triſtitia animum deſpondebunt, & alimentum abundè ſuppetet. Cæterùm bubuli fimi fumo ipſas expellere oportet, aut maluæ ſylueſtris maſculæ ſuffitu quam dendromalachen Græci appellant. Eiuſdem ſucco vindemiatorem illini oportet, ob ipſarum morſus. Prodeſt & Melitteon, quæ & melittena, & meliſſophyllon, illita, & flos lentiſci. *Idem.*

Vt mellis vindemiator ab apibus non pungatur.

Ad farinam fœnigræci torrefacti maluæ ſylueſtris ſuccum affundito cum oleo, factaq; mellis ſpiſſitudine, faciem & nudas corporis partes largiter illine. Indidē etiam ſorbeto, & in alueαria ter aut quater inſufflato Fimū item bubulum aridum in ollula accendito, & admotum feneſtellæ aluearij fumum ad dimidiam horam irrumpere ſinito, & poſtea eleuatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; ſic vindemiā perfice. Similiter autem & fucorum nidos ac cellas extirpabis, ſi ad bubulum fimum farinam fabaceam ammiſcueris. *Paxamus.*

An mel ſit adulteratum, dignoſcendi ratio.

An adulteratum, aut integrum ſit mel, ipſo accenſo cognoſces. Quod enim adulteratum non eſt purè ardebit. *Diophanes.*

DE SECRETIS FVCORVM. CAP. XVII.

Ad tollendos fucos.

SI fucos tollere libeat, veſpere incipiente operculа vaſorum intrinſecus aqua irrorato, & circa diluculū vaſa aperito inueniesq; fucos guttis operculorum inſidentes Semper enim melle repleti ſitiçuloſi ſunt, & aquæ appetentia inſatiabili ab humore operculorum non diſcedunt. Quare poſſibile fuerit ipſos omnes diſperdere, ita vt ne vnus quidem aufugiat Sunt autem magni, aculeoq; carentes, & ignaui.

Democritus.

DE

DE SECRETIS VESPARVM.
CAP. XVIII.

A veſpis vt non impetaris.

MAluæ ſyluestris ſucco aduerſus veſparum impetum illinaris. *Paxamus.*

Ne quis à veſpis pungatur.

Si quis ſylueſtris maluæ ſucco perunctus erit cũ oleo, vel plantam ipſam ſecum habebit, à veſpis nõ pungetur. Quòd ſi recenter punctus fuerit, etiã infixo aculeo, idem opitulabitur ſuccus, aut oleum ſimplex. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MVSCARVM.
CAP. XIX.

Ad muſcas.

MVſcas Berytius Græcus hoc flagello procul arcere docuit. Si veratrum (inquit) addito auripigmento cum lacte maceraueris, & illius rore ac imbre locũ à muſcis obſeſſum reſperſeris, omnes vel fugabis, vel perimes. Quód etiam præſtabit alumen cum origano, & lacte tritum, qua miſcellanea quæcunq; illita fuerint, à muſcis non contingentur. Prodeſt etiam laurus, cum nigro veratro tuſa & in lacte, aut aqua mulſa macerata: eius enim aſpergine, ceu quodã toxico necantur, aut nunquam redituræ, aliò confeſtim euolant.

Generalis ratio fugandorum, & arcendorum inſectorum.

In vniuerſum inſecta omnia quinq; modis arcẽtur: aut prohibendo generationem: ſic in locuſtis oua conterere ſolemus. Aut ad ventum: locis concluſis, clauſis feneſtris, quoniam muſcæ obſcuro loco non volant, ab earum tædio fimus tuti. Quædam apertè inſecta pellunt, & occidunt, vt duo extrema illa, ignis & præſertim flãma, & immẽſum frigus. Inde ſapor acris, & amariſſimus, velut acetum, fel tauri, decoctum cucumis anguini, ellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quædam odoris propria quadam vi, vt ſulphuris, atramenti, calchantíue, florum & foliorum ſambuci, vtriuſq; coriandri, cornuum & vngularum. Quædam multiplici genere incommodi illa afficiunt, vt rutha, ærugo. Antiqui verò duobus maximè, quorum nunc obliti ſunt homines commodiſſimè ad omnia ſeruanda vtebantur, pice atq; amurca olei. Pix ab aere

tutatur, amurca ab animalibus. Inuenio inter odorata, ſtyracē ſuffitu omnia fermè inſecta animalia pellere. *Cardan.*

Ad muſcas congregandas.

Si muſcas in vnum locum congregare velis, ſcrobem facito, & rododaphnas contuſas in ipſum mittito, iſticq; vniuerſas congregabis. *Anatolius.*

Ad muſcas, araneas, ſcorpiones, aliarumq; ſimilia, ædibus expellenda.

Pennas vpupę, quot volueris in cubiculo accendito, ita vt fumum ſentiant. Quæcunq; enim fumum percipient, effugient, & nunquam redibunt. *Alexius.*

Contra muſcas.

Si vis ne approximent muſcæ domo, pone condiſim, & opiam cum calce, & inde albifica domum cum ea, & non ingredientur muſcæ. *Albertus.*

Muſcæ vt boues non infeſtent.

Muſcæ non infeſtabunt boues, ſi lauri fructum oleo incoctum ipſis illines. Ex toto autem brutis non inſedebūt, ſi leonino adipe illinantur. *Anatolius.*

Ad perimendas muſcas.

Veratrum cum lacte, aut ſapa, auripigmēto addito, maceratum & reſperſum, muſcas perimit. Si verò alumen, & origanum trita illeueris, non inſidebunt. *Idem.*

Muſcæ vt equos & mulas non moleſtent.

Si quis ſucco foliorum cucurbitæ, mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate media, non paruo rei miraculo muſcarum moleſtia carent. *Cardanus.*

Ad culices.

Cuminum manſum probè in ore, ſuccum gignit, quo ſi facies, manus, totumq; corpus (ſiquidē fieri poteſt) inunctum fuerit, minimè tibi moleſti erunt. Nam huiuſmodi odor eis valdè aduerſus eſt. Cæterùm, ſi vino, in quod cuminum contritum iniectum ſit, feneſtræ, vel cubiculorum portæ, atq; etiam parietes aſperſi fuerint, cubicula minimè introibunt, odorem, vt antea dictum, vitantes. Quòd ſi muſcas quoq; è domo depellere voles, ſumito ſaturegiæ, foliorum ſambuci, cumini, ſing. quantum ſatis eſt, miſceantur & coquantur in aqua, qua, cùm domus, vel cubicula aliquantulum madefacta fuerint, muſcæ omnes euolabunt. Verùm nihil cibi eis permittendum, ne eo allectæ odorem contemnant. *Alexius.*

Ad

Ad culices.

Si canabis humidæ ramum florentem iuxta te pones dormiturus, culices te non contingent. *Democritus.*

Ad culices.

Culices perdit pilus equinus extentus iuxta ianuam, & per mediam domum, & non permittit ipſis introire. Exigit eoſdem calcantha & nigella ſuffitu. Si ſpongiam acri aceto imbutam à capite ſuſpenderis, & ſub pedes, culices te non contingent. Fugabis eoſdem rutam madefaciens, & domum reſpergens. Item conyza cocta, & domo ex decocto reſperſa. Aut galbani ſuffitu, aut ſulphuris, aut cymini. Fugantur item aceti ſimplicis, & origani vapore ac nidore. Stercus bubulum ſuffitum & muris ſublitum, culices eliminat. Idem continget ſi ex imulæ ſextante, & muricum vſtorum drachmis duabus, amicula ſuffumigaberis. Spongia aceto imbuta ſi ex faſtigio domus ſuſpendatur, omnes culices illic congregabit. Culices moleſti non erunt ei, qui canabem in lecto ſubſtratum habet. Rutam aquam macerato, aut conyzam coquito, indeque domum irrorato, & culices exterminabis. Exiguntur item bdellij ſuffitu. *Democritus.*

~~*Muſcæ & apes ſubmerſæ, vt reuiuiſcant.*~~

~~Muſcæ ſubmerſæ ſi ponantur in cineribus tepidis, reuiuiſcunt: & apes ſubmerſæ ſimiliter vitam recuperant in ſucco nepetæ. *Corn. Agrippa.*~~

DE SECRETIS CVRCVLIONUM. CAP. XX.

Ad curculiones perimendos, expertum.

Accipe ſalſuginis, allij, ſingul. quantum ſatis eſt, coquantur ſimul, & hac ſalſugine pauimenta ac parietes irrigentur. *Alexius.*

Aliud eiuſdem.

Accipe ſagapeni, amurcæ, caſtorei, ſauinæ, ſulphuris, cornu ceruini, hederæ, galbani, ſingulorum quantum ſufficit, ex quibus fiat ſuffitum.

Frumento ne curculio noceat, neu mures tangant.

Lutum de amurca facito, palearum parum addito, ſinito, vt marceſcāt benè, & ſubigito, eo granarium totum oblinito craſſo luto, poſtea conſpergito amurca benè omne quod lutaueris. Vbi aruerit, eo frumentum refrigeratum condito. *Cato.*

DE SECRETIS LOCVSTArum. Cap. XXI.

Aduerſus locuſtas.

SI nebula locuſtarum accedat, omnes intus maneant conſpicui, & deliteſcentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc obſeruatum ſit derepente inſtiterint, nihil omnino contingent, ſi lupinis amaris, aut cucumeribus ſylueſtribus in muria feruefactis conſpergantur. E' veſtigio enim moriuntur. Similiter præteribunt ſubiectam regionem, ſi captas veſpertiliones, ex ſublimibus regionis arboribus ſuſpenderis. Si autem captas locuſtas exuſſeris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriuntur, partim demiſſis alis venatorem expectant, & à Sole corrumpuntur. Fugabis locuſtas, ſi confecto ex ipſis garo ſcrobes effoderis, eoſq; garo reſperſeris, ac madefeceris. Antequam enim pręterient dies, ſi acceſſeris reperies ipſas in ſcrobibus ſomno aggrauatas, quomodo verò ipſas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino cōtingēt locuſtas ex eis, quæ abſynthio, aut porro, aut cētaurea, aqua tritis reſperſeris. *Democritus.*

DE SECRETIS Plantarum.

LIBER IX.

Secreta plantarum, tū in
- *Genere.* De his agit, Cap. I.
- *Specie; vel*
  - *Integrarum*
    - *Arborū: in*
      - *Genere.* Cap. II.
      - *Specie*
        - Hortenſium, Cap. III.
        - Sylueſtrium, Cap. IV.
    - Fruticum, Cap. V.
  - *Partium videlicet:* vide ſignum A.

A. *Partium*

A. Partiū: videlicet

- Radicum, Cap. VI.
- Foliorum, in
  - *Genere*, Cap. VII.
  - *Specie*, Cap. IIX.
- Florum, in
  - *Genere*, Cap. IX.
  - *Specie*, Cap. X.
- Fructuum in
  - *Genere*, Cap. XI.
  - *Specie: tum*
    - Arborum, Cap. XII.
    - Fruticum, Cap. XIII.
    - Herbarum, Cap. XIV.
- Seminum in
  - *Genere*, Cap. XV.
  - *Specie*, Cap. XVI.
- Lignorum, Cap. XVII.

DE SECRETIS PLANTARVM in genere. CAP. I.

Plantæ vt maiores euadant.

GENERALITER autem ſata ſemina Luna creſcente, robuſtiores plantas, & inſipidiores generare: vt con trà Luna lumine deficiente, id eſt ab oppoſitione, tenuiores, & acriores: inde natum exiſtimo, vt magni fructus, aut radices, ſeu herbæ, rarò odore & ſapore præſtent. *Cardanus de varietate rerum.*

Plantæ ſteriles quomodo fructiferæ reddantur.

Si omnino ſterilis planta ſit, Ariſtot. conſulit, vt diuiſa radice lapis immittatur. Nam ſi denſus ſit cortex, temperato calore fructifera redditur.

Plantas vt à rubigine tuearis.

Cornu & ſtercus bubuli crematum, tuetur (vt dicunt) plantas à rubigine. ~~*Cardanus de ſubtilitate.*~~

Plantæ vt à vermibus tueantur.

Si plantæ vermibus laborent, æneo clauo purgãdæ: æs amarorem firmum in planta reliquit, ſimiliter fel bubulum ſuper radices ſparſum: vermes enim dulci aluntur, fel autem illud amariſſimum. ~~*Idem Cardanus de Varietate.*~~

Plantas quæ occidant.

Referunt nucis ramum, dentibus deorſum, ab eo qui prius lentes manderit, ſi floreat, totam arborem interimere. Etenim non alia eſt ratio, quàm ſi his temporibus planta violetur, aut cortex medulla vehementius lædatur: clara autem ratio eſt, cur ignitus clacis radicis trunco principaliori infigatur. Sunt qui fabarum putamina iuxta radicem ſparſa, exitium arboribus pleriſq; parere exiſtiment. Cæterùm arbores ſeu plantas occides ſi terebra ſub diebus canicula ad medullam perforaueris, petroleumq; cum ſulphure inieceris: nam æſtu ſauciæ facilius pereunt: quamobrem & cortice circumſecto, aliæ ſimiliter ſub eodem tempore intereunt. Certum eſt enim, animam vel in cortice, vel medulla contineri: hæc autem vtraque, & in trunco & in ramis, & in radice. Si ergo inutiles herbas exccueris his temporibus, ſulphureq; ac cinere inſperſeris, morientur. ~~*Idem.*~~

Vt planta fiat Draconi ſimilis.

Lini ſemen radicibus raphani immiſſum, & mox terræ optimæ ſtercoratæ mandatum, plantam Draconi ſimilem producit. Cuius guſtus acetum & ſalem præ ſe fert, & ob id mirè expetitur in acetarijs. Nam ea præſente nec aceto, nec ſale opus eſt: quemadmodum mihi retulit regiorum hortorum præfectus quidam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ARBORVM in genere. CAP. II.

Arbores vt citò creſcant.

Circum arbores, quas ſeueris, quoties menſibus, vſq; donec trimæ erunt, fodere oportet, ſi voles vt citò creſcant. *Cato.*

Arbores vt reddantur fœcundæ.

Semina roſæ cum ſeminibus ſinapi, & pede muſtelæ ſuſpenſa inter ramos infœcundæ, & parum feracis arboris, illam mirum in modum recreare, ac fœcundare traduntur. *Mizaldus.*

Vt omnes

Vt omnes arbores fructus multò maiores ſolito ferant.

Sumito bracteam antiquam, & æruginoſam, hancq; in cornu bouis effigiem conformato, ita vt qua parte acutum deſinit, paruum foramen habeat: quæ cùm intrinſecus muria lota fuerit, vel mali, vel pyri, vel perſici, vel alterius fructus, ſemen immittito, ſed ita, vt ea pars ſeminis, qua germinare incipit ad foramen tendat: deinde in fundo alia bractea optimè claudito, ne alia ex parte, quàm foramine exhalare queat. Quibus factis, forinſecus quoque eadem muria irrigetur: deinde Septembri, vel Octobri plantetur, vt terra interim aliquo modo ferrum excedere poſſit: cùm enim ſemina incluſa humiditatem percipere incipiunt, ac deinde ſatis humecta fuerint: fores emittunt germina & radices, hinc inde per bracteam repentes ac flectentes tandiu, donec ipſam permeent. Quoniam radices natura duræ & acutæ, hinc inde repentes pungunt, donec (adiuuante etiam terra, quæ excedendo perforat, attenuatque) foramina aliquot, per quæ radices erumpunt, effecerint. Germen autem creſcendo, & circumoberrando ſaporem muriæ, tum etiam colorem ferri in ſe recipit. Cæterùm cùm germina egredi cogantur, ſimul in vnum coeant, & agglutinentur neceſſe eſt, vt ex pluribus vnum germen efficiatur maximum, & per conſequēs fructus ſuos multò maiores ſolitis proferat, quod viſu pulcherrimum erit. *Alexius.*

Vt arbores feraces fiant meliores.

Amurca cum aqua commixta arbores feraces circumfundito, meliores fient. *Cato.*

De arborum inſitione, quæ fit ſub cortice & in trunco.

Tres ſunt modi inſitionis, & vnus quidē ex eis propriè Inſitio appellatur: alter verò Infoliatio: tertius verò Inoculatio. Arbores igitur craſſi corticis, & humiditate refertas, quarum cortex multam humiditatem ex terra haurit, qualis eſt ficus, & ceraſus, & oleæ planta, iuxta corticem inſerere conuenit. Oportet autem ante inſitionem paxillum ex forti ligno præparatum habere, vt eum inter corticem & lignū paulatim demittamus, ita vt infractus permaneat cortex. Hoc enim maximè obſeruare neceſſe eſt: deinde ſenſim ablato paxillo, ſurculum ſtatim adhibere. Vocatur autē hic modus Infoliatio. In arborib. verò

tenuis corticis, & ſiccis, nimirum quæ non in cortice, ſed intra medullam humiditatem habent, qualis eſt citrium & vitis, & quæcunque eiuſmodi, ipſam liquoſam partem mediam findunt, & ſurculos immittunt. Appellaturq; hic modus Inſitio. In vtriſq; autem prædictis modis compendiariam inſitionem facere oportet, ne ſurculus, qui inferendus eſt dilatione facta, reſiccetur. Oportet autem ſurculos ex generoſis, & vigoroſis, ac fructuoſis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus Boream ſpectantibus, ſintq; teneri, & leues, & denſis oculis, tria cacumina habentes, aut duo: ad fundum verò vnimembres, habeantq; craſſitudinem digiti parui, & ſint duorum annorum: anniculi enim promtè quidem excurrunt, verùm ſunt infructuoſi. Acuātur autem ſurculi acuta falce ex vna parte ad fundum, quemadmodum ſcriptorium calamum exacuare ſolemus, eo vitato, vt ne medullæ imminutio cōtingat. Adhibere autem ſurculum oportet ea figura, vt lignoſum quidem ad lignum, corticoſum verò ad corticem vergat. Sitq; deraſus & exacutus ſurculus paris magnitudinis ad fiſſuram, & cauitatem, in quam eſt immittendus. Sit igitur deraſus ad digitos duos. Poſt inſitionem verò, nihil de ſurculo auferēdum eſt, ſed ſinendum, vt habet. Locus autem luto infarcto argilloſo integatur. Fulua enim terra ad hanc rem inepta eſt, truncos enim exurit. In tantùm verò vtilis eſt inſitio, vt etiam ſi quis ipſas plantas in ſe ipſas inſerat, habitatiores, & præſtantiores fiant. Cæterùm ſurculi deſinente Luna accipiendi ſunt, decem aut pluribus diebus ante inſitionem, deponendiq; in vaſe cooperto, ac probè munito, ne perfluentur, & tranſpirent. Oportet enim ſurculos quidem acceptos adhuc concluſos eſſe. Id verò, in quo inſitio fit, iam ad germinationem feſtinare. Quapropter oportet decem, aut pluribus antea diebus ſurculos accipere. Cauſam verò ob quam nō ſtatim, vt accepti ſunt ſurculi, ipſos inſerimus, diſcere conuenit. Si enim adhuc feruens, & tumidus ſurculus, ſtatim in id, quod eum ſuſcipiet immittatur, neceſſe eſt, antequam vnitio fiat, parum quid de ſurculo emaceſcere, & laxationem fieri inter immiſſum & ſuſcipiens lignum, & de cætero aër in locos intermedios cauos ingrediens, concretionem fieri non permittit. Si verò ad dies aliquot ſurculi in vaſe quopiam antea deponantur, in ipſo vaſe ſuſtinent, quod paſſuri erant poſt inſitionem, & de cætero vbi

iam

iam inſiti ſunt, neq; amplius laxatio fit vinculorum, neq; aer ingredietur, ſed compendio coaleſcet. Surculi præterea non Borea ſpirante inſerendi ſunt, ſed Auſtro. Atq; illud quidem manifeſtum eſt, quòd imber inſitioni quidem commodus eſt: infoliationi autem inutilis. Noſſe item expedit, quòd poſt Aequinoctium autumnale, vſq; ad Solſtitium hyemale, inſitio ritè fieri poteſt: item poſt Fauonij flatum, hoc eſt, à ſeptima Februarij menſis, vſq; ad Solſtitium vernum. Quidam verò optimum tempus inſitionis eſſe aiunt, ſtatim poſt Caniculæ ortum, & rurſus in æſtate poſt ſubcaniculares æſtus. At verò ſi ex longinqua aliqua diſtantia locorum afferantur ſurculi, portentur ſanè in vaſe aliquo in lutum infixi, ipſumq; vas diligenter oblinatur, ne perflentur, & tranſpirent dum apportantur. *Florentinus.*

De inſitione, quæ fit per inoculationem, ſeu emplaſtrationem.

Inoculatio ante Solſtitium æſtiuum cōmodè, & opportunè perficitur. Ego verò etiam circa Aequinoctium vernum in die ſerena, cùm in principio germinationis eſſent arbores, inoculaui, & vehementer ſucceſſit. Purganda eſt arbor, in quam inoculatio fit à ſobole. hoc eſt, propaginibus, & coma, relictis perfectioribus & adultioribus ramis, in quos infoliaturus eris, deinde accipienda arboris fructuoſæ progenies, & anniculum germen, ex eoq; oculus inſerendus iuxta exactam ſcalpturam præparati trunci. Ipſum autem corticem purum exactè excoriare oportet: lignoſum verò integrum, & intactum ſinere, ac ſeruare. Hoc enim valde neceſſarium habetur. Præſtat autem oculum, qui eſt in immittendo germine, in oculum, qui eſt in trūco incidere. In ipſum enim poſitus omnino coaleſcit. Licet etiam citra oculū in alteram trunci partem in loco leui infoliationem facere. Oportet autem & cortices vtrorumq; trūcorum æqualis craſſitudinis eſſe. Facta autem concretione ſtatim quod ſupra commiſſuram eſt, reſcindo, ne in hoc ipſum alimētum ædat, ſed in id, quod eſt coaptatum. At verò vbi ſurculi inſiti tria folia adepti fuerint, vincula diſſoluta auferātur. Ego verò ſæpenumerò non ipſum oculū ex anniculo germine acceptū ipſum per ſe ipſum infoliaui, ſed relicto oculo in ipſo germine illæſo, ex parte retro oculum ſita corticē deraſi, & conſpicua ligni parte, quemadmodū in calamo ſcriptorio fieri

ſolet, ſculpta, ſic oculum cum parte ligni reſidua inſoliaui, & generoſiorem ex huiuſmodi inſitione arborē adeptus ſum. Cæterùm ſi ſiniſtræ ramorum partes inoculationem ſuſceperint, duplum fructū producent. *Didymus.*

Ad transferendas & tranſplantandas arbores.

Quòd ad arborum poſitionem attinet, raris interuallis ponendæ ſunt arbores, ac plantādę: vt cùm creuerint, ſpatium habeant, quo ramos extendant. Nam ſi ſpiſsè poſueris, nec infrà ſerere quid poteris, nec ipſæ fructuoſæ erūt, niſi interuulſeris. Dum transferre volueris, antequam id aggrediaris, ſedulò tibi notandum erit, quibus ventis expoſitæ erant, vt ſimili ſitu illas componas, & implantes. Quod dum facis, in imum vſq; ſcrobem ſarmentorum faſciculos craſſitudine brachij debes demittere, ita vt ſupra terram paululum extēt. Nam æſtate paruo labore aquam radicibus per illos ſubminiſtrare poteris. Sed optimum erit annum antè quàm plantare voles, ſcrobem fodere, vt terra Sole & pluuijs opportunè maceretur, & quod poſitum eſt, citò comprehendat. Quòd ſi eodem anno & ſcrobem facere, & arbores ſerere voles: minimum ante menſes duos ſcrobem fodies, poſtea ſtramentis incenſis calefacies. Quem ſi latiorem patentioremq; feceris, lætiores vberioresq; fructus percipies. Scrobē verò clibano ſimilem aperies: cuius imum ſummo patentius ſit, vt laxius radices vagētur, ac minus frigoris hyeme, minusq; æſtate calidi vaporis per os anguſtū penetret. Generatim autem ſic arbuſculas, & arbores diſpones, ne imbecilla à valentiore prematur: quia nec viribus, nec magnitudine par eſſe poteſt, impariq; temporis ſpatio adoleſcit. Porrò ſummè cauendum eſt, ne poſt rigidas tēpeſtates, & violentas cœli iniurias, arbores ferro vulneres, vel amputes, pręſertim quæ fructiferæ ſunt. Cauendum præterea, ne vna arbor alterius ſtillicidium quatiente vento excipiat, præſertim ſi diuerſæ fuerint genere. Adhęc ne æſtate radices contra Solem nudentur, aut ab eo feriantur, & ne hominis manu cacumina duriter tractentur: aut à pecoribus prærodantur: nam in poſterum capere incrementum nequeunt, maximè ſi tenellæ fuerint. Arbuſculæ omnes prius quàm transferantur, rubrica ſunt notandæ: vt cum ponentur, eaſdem cœli partes aſpiciant, quas in ſuo ſeminario videbant: alioquin frigore, vel calore laborabūt ab his partibus, quas præter conſuetudinem ſub alio tractu

expoſitas

expoſitas habuerint. Erit ergo plaga cœli in translatis ſimilis retinenda ne Aquiloniæ partes meridianis oppoſitæ Solibus findantur, aut algeant meridianæ aquilonib. obuerſæ. Pleriq; arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri præcipiunt, cenſentq; non negligendum ne radices mora inareſcant: néve à Septentrionibus, aut ab ea parte cœli vſque ad exortum brumalem, vento flante, effodiãtur arbores: aut ijs ventis radices exponantur: nam ita emoriuntur, ignaris cauſæ agricolis. Proderit etiam quàm plurimùm terræ, in qua vixerint arbores, radicibus cohærere: ac totas ceſpite circunligari. Rigari debebunt, quoties cœleſtis imbris negabitur profuſio, & ingens æſtus perſeuerauerit: nam ita maioris incrementi fructus dabunt, ac vegetiores, lætioresq; euadunt. *Mizaldus ex Columella, Catone & Plinio.*

Ad inſtantem arborum rubiginem & pruinam.

Si inſtanti & præuiſæ rubigini, ac pruinæ, obuiam ire voles, paleas multas, ſi adſunt, aut horti, vel agri euulſas herbas, frutices, & ſpineta, pluribus locis combures: maximè qua parte ventus ſpirabit: ita enim impendens malum auerti ſcripſit Diophanes. Berytius in Græca geoponicon ſchola celebris, vbi illam in aëre congregari animaduertebat, bouis cornu ſiniſtrum cum bubulo ſtercore illicò incendebat, & fumum multũ per horti vel agri ambitum excitabat, ventoq; opponebat. Apuleius fumum trium cancrorum vſtorum cum bubulo vel caprino ſtercore, aut palcis, auxilium præſentiſſimum eſſe ſcripſit. Quòd ſi illa anticipauerit, rubigo inquam, damnum hoc modo reſarcies, vt tradit Berytius. Cucumerum ſyluestrium, aut colocynthidis radices, vel folia contunde, & aqua macera: indeque à rubigine prehenſa ante Solis exortum irrora, ac reſperge. Idem aſſequeris ficulneo aut quercino cinere, aqua infuſo; & quo dictum eſt modo, aſperſo. Proderit, eodem Apuleio teſte, ramos lauri multos per hortum, vel agrum defigere, ac plantare: nam in illos, ſicuti & plurifariam obſeruaui, rubiginis noxa omnis tranſit, & abit. Quæ frequentiſſima ſolet eſſe in roſcido tractu, conuallibusq; ac locis perflatum neſcientibus. *Mizaldus.*

Aduerſus carbunculum & pruinam arborum.

Aduerſus carbunculum, qui vitibus peculiaris eſſe ſo-

let, Plinius tres cancros viuos cremari iubet, vitibus aut arboribus appenſos. Græci contra pruinam in horto, vel agro fabas intus & extra ferunt. *Idem.*

Ad arbores ægrotantes.

Quòd ſi ægra fuerit arbor quæuis, illius radicibus affundi debet amurca aquæ remiſta æqualiter: item ſummum præſidium eſſe aiunt, fecem vini, aut aquam lupini decocti circunfundere, vel lupinum ipſum circa radices ſerere. *Didymus & Plin.*

Ad arbores emaciatas & languidas.

Si emaciata fuerit arbor, & languida, habitior fiet, ſi radices circunfoſſas, & item truncum, vetere vrina humana, eaq; virili, vel pecorum lotio, imbueris. *Paxamus.*

Vt arbor ſtet illæſa.

Illæſam, & à vitijs arborarijs immunem habebis arborem quãuis, ſi bubulo, taurinóve felle radices illius perfuderis, aut fabarum, vel aliorum leguminum paleis circumpoſitis, aceribúsve frumenti reſperſis, eaſdem radices veſtiueris, & re geſta terra adiuueris. *Mizaldus.*

Aduerſus caniculæ æſtum, & ſiderationem.

Si caniculæ æſtu fatigatur arbor, & ob id ſiderari periclitatur, trium fontium ſingulos ſextarios poſt ſolis occaſum radicibus iube influere: ſed ita ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam ſymphoniacam, (quæ Apuleio eadem eſt cum Apollinari, & hyoſcyamo) circa truncum arboris, coronæ modo intorque. Vel ex ea iuxta imum caudicem cubile facito. Si fuerit ſiderata arbor, & veluti tabe ægrotans, vnguẽto delibutam quaſi reuiuiſcere obſeruabis, vt ſcripſit Democritus. *Idem.*

Aues ne arborem impetant.

Arbor ab alitibus non impetitur, quæ aliorum faſciculum ſuſpẽſum habet: aut falce putatoria allio perlita, expurgata eſt. *Democritus.*

Ad arbores infrugiferas.

Si florum largo prouẽtu luxuriando nullum ferat fructum, querno, vel fagineo palo radicum foramini impacto, & terra occultato, velut inita fœcundabitur. Proſunt & fabaceæ paleæ trunco radicis circumiectæ, vt ſcripſit Zoroaſter. Columella arborem terebrare præcipit, & in foramen viridem oleaſtri taleam demitti: nam ita arbor velut inita fœcundo ſemine fertilior euadet. M. Cato amurcam æquis partibus cum aqua remiſcendam cenſet: deinde

deinde arbori circumfundendam. Quæ ſi maxima erit, commiſti amphora vna ſatis erit:ſin minor, pro ratione fundendum erit. Si arbores etiam feraces fuerint, hac miſcellanea meliores quoq; fient. Africanus portulacam & tithymalum probè contuſa, & miſta, arborum truncis illinebat, vt fœcundiores adoleſcerent: hisq; columbinum fimum nonnunquam addebat. *Mizaldus.*

Ad arbores habentes fructus defluos.

Quæ ſi, veluti ægrotantes arbores, fructum defluũ habebant, nec retinere poterant, Sotion Græcorum hortulanus diligens & peritus, lolium quod zizaniorum nomine venit, cum radicibus euulſum in coronæ figurã efformabat, & arboris trunco circũdabat: vel marinos cancros paguros nuncupatos, eidem circunligabat: aut plumbea corona amplexabatur. Præterea radicem ablaqueabat, eamq; perforabat, & cuneum ex corno immittebat, terra circumaggeſta. Quidam nudatas radices aliquot craſſiores ac maiores findunt, & fiſſuræ ſilicis fragmentũ immittunt, deinde ligant, & accumulata terra rurſus adobruũt. Palladius rubrica, aut amurca inſulſa, aquę remiſta arborem illinit. Vel cancrum fluuialem cum rutæ ramo, aut lupinorum faſciculum eidem ſuſpendit. *Idem.*

Ad arbores, quæ deciduos flores vel folia habent.

Arboribus ſi flores, aut folia decidant, hunc in modum auxiliaberis ex Quintilliorum Græcis Georgicis. Circunfoſſis radicibus, palearum fabearum, aqua temperatarum, & maceratarum menſuram magnam magnæ arbori, paruam verò paruæ circumpones, & ita defluuio laborantem curabit. *Idem.*

Aduerſus vermes arborum.

Si à vermibus infeſtabitur arbor, de Florentini conſilio ſic illam defendes: Lemniam terram, quam ſigillatam vocant, & origanum cum aqua tere, eaq; miſcellanea radices illine, aut ſcillam in circuitu planta. Si verò piceos paxillos circa arborem defixeris, tabeſcent vermes, ac decident. A quibus etiam ſuillum ſtercus vino dilutum illæſam ſeruabit, ſicut ſcripſit in ſuis Græcis Georgicis Didymus, modò illud circa arborẽ frequenter inijciatur, quod etiam præſtare poteſt columbinum ſtercus, nudatis radicibus circumpoſitũ. Adhæc taurinum fel, iiſdem frequenter ingeſtũ: nam ita neq; citò ſeneſcet arbor, neq; vermes

facilè producet. Palladius feces veteris vini per triduum affundit. *Hæc ex Ant. Mizaldo.*

Auxilia contra arborum vitia lib. 6. alia videbis.

Arbores ne à iumentis lædantur.

Cancros, & fortè etiam gammaros, ſalicibus ſuſpenſos, tum etiam alijs arboribus, iumenta ab illarum iniuria arcere, pro conſtanti traditum eſt: id verò contingit partim formæ abſurditate, partim odoris fœditate: nam iumenta odorem omnem animalis mortui, plerunq; etiam viuentis, ſi eiuſdem ſpeciei, refugiunt. *Cardanus.*

Ad arbores necandas.

Arbores necare ſi volumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim ſpoliata, interit omnis arbor, ſed tardius & celerius, vt tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario, ſtatim emoriuntur: hyeme autem robuſtis arboribus diuturnior eſt interitus. At ſubere corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. Sic paſtinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. Et menſtruatus pannus radicibus admotus, præſertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. *Porta.*

Ad arbores extirpandas.

In traiectam terebro arborem, puerile lotium, vel cepa, vel cuneus myrteus immittatur, præſertim dum floret: vel radici ablaqueatæ dictamnus, faba, vel pannus menſtruo muliebri imbutus admoueatur: nam ita arbor tabida ariditate conficietur. Sunt qui in terebratam medullam viuum argentum inijciant. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in ſucco cicutæ vno die macerato, & radicibus ablaqueatis reſperſo.

Arbores necare.

Oleum commune radicibus fundatur: & peribunt breui. Vel fac foramen vſq; ad medietatem, ſeu medullam, in quo infundatur argentum viuum & oleum, & obturetur cera & creta, & breui tẽporis ſpacio ſiccabitur. *Fallopius.*

Arbores vt à pecoribus non lædantur.

Cãcros, hoc eſt paguros, fluuiales, aut marinos, nõ pauciores quàm decẽ in aquã cõiectos ad dies octo ſinito, & cõcluſos ſub dio exponito, vt ad dies decẽ inſoluetur, & ex aqua inſtillato ſuper ea, quę illęſa manere velis ad dies octo, & admiraberis efficaciã. Idem facit caninũ ſtercus vrina putridiſſima admixta, & circunſperſa. *Democritus.*

DE

DE SECRETIS ARBORVM hortenſium. CAP. III.

Aduerſus vermes arboris mali.

MALVS omnium maximè vermiculationem ſentit, hoc eſt, vermium eroſionē. A quibus immunis erit, ſi ſcilla circūpoſita fuerit. Quos ſi hęreditarios habuerit, felle bubulo, vel ſuillo ſtercore miſto humanæ vrinæ, & radicibus affuſo extinguetur. Si verò negotium exhibere perrexerint, cortex æreo clauo, vel ſcalpro fodicandus erit, atq; vellicādus, donec mucrone vermes tacti radantur, & deturbentur: ſed vlceratū locum bubulo ſtercore obducere licebit. Porrò ſi generoſiſſimæ quæq; malorum plantulæ, taurino felle radicibus admoto, ita ſcrobibus imponantur, vt cacumen tantùm ſuper terram extet, à vermibus immunes prorſus erūt, cum fructibus, qui inde naſcentur. *Mizaldus ex Palladio, & Anatolio.*

Vt malus ſobolem proferat numeroſam.

Si fructum multum eam parere cupis, & ſobolem numeroſam proferre, ſectum plumbei tubi ſeu canalis os patulum, ſic vt circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra circunducito: & cùm mala cœperint adoleſcere, vel arbor ipſa floreſcere, torquem illum, & circulum eximito: idq; quotannis facito, vt fœcunditatem arbor concipiat. *Mizaldus.*

Ne pomifera arbor rumpatur pondere grauata.

Quia pomiferis arboribus, vti etiam alijs, frequēter vſu euenire ſolet, vt degrauatę fœtuum pondere, laborare videantur, adeò vt nonnunquam rumpātur incuruati rami, furcis ſuppoſitis oneri impares fulciendæ erunt. *Idem.*

Ad mala caduca.

Si caduca fuerint mala, fiſſæ radici lapis impactus illa retinebit.

Ad piros ſteriles.

Si ſterilis fuerit pyrus & languida, fœcundabitur eo artificio, quod ſuperius expreſſimus. Pleriq; vbi adoleuerit arbuſcula, altè ſolent ablaqueare, & iuxta radicem truncum findere, ac fiſſuræ cuneum tedæ pineæ, aut ex fago, vel quercu adigere, atq; ita obruere. *Idem.*

Ne lapidoſos fructus pariat pyrus.

Si lapidoſos fructus emittit pyrus, iubet Quintilliorum

agricultura arborem ad imas vſq; radices retegi, & quicquid lapidoſum inuenitur, ſecerni ac excludi: altera terra cribro excreta, alterius loco ſuffuſa, & addito ſtercore repoſita, quod ſummè proderit, ſi rigare non ceſſaueris. *Idem.*

Vt pyrus copioſum & dulcem ferat fructum.

Si dulciora & copioſiora pyra arborem tibi exhibere voles, trunco proximè radicem terebrato, cuneum ex fago, vel quercu, vt ſcripſit Diophanes, defiges, aut vini fæcem nudatis radicibus inſtillabis.

Remedium ægrotantis pyri in flore, aut à vermibus infeſtatæ.

Si dum floret ægrotabit pyrus, curabis vere vini veteris affuſa radicibus ablaqueatis per triduum: regeſtatum demum terra. Si à vermibus infeſtentur arbor & fructus, radicibus felle bubulo, vel taurino frequenter imbutis, & perunctis morientur omnes, ac in poſterum gigni prohibebuntur. *Mizaldus.*

Remedium pro ægra aut ſterili arbore cotonei, vel aliter laborante.

Si ægra fuerit arbor cotoneorum, amurca æqualiter aquæ remiſſa, radicibus affundatur. Aut calx viua cum creta & aqua temperetur, arboriſq; trunco illinatur. Si ſterilis fuerit, infœcunda, vermiculoſa, aut aliter laborans, recurre ad ea, quæ ſuperius tam generali, quàm particulari ſecreto ſcripſimus.

Pruni languidæ, & minus feracis remedium.

Si lãguida fuerit prunus, & minus ferax amurca æqualiter cum aqua temperata radicibus infundi debet. Vel bubulum lotium ſolum, aut humanum, idq́ue vetus, miſtum æquis partibus cum aqua. Vel cineres è furno, maximè ſarmentorum. *Palladius.*

Aduerſus vermes prunum infeſtantes.

Prunus ſi à vermibus vel formicis infeſtatur, rubrica & pice liquida illini debet.

Ceraſi putreſcentis remedium.

Quòd ſi humore nimio concepto putreſcere obſeruabitur, foramen in trunco excauari debet, quo ille poſſit educi. Si formicas patitur, ſuccum portulacæ licebit affundere, cum aceti parte media miſtum: aut fæcibus vini truncum florentis arboris illinere. *Pallad.*

Ceraſa vt fiant præcocia.

Præcoces fructus dabit, ſi ante florum exortum calx viua radicibus circumponatur, aut aqua calida ſæpius infundatur: ſed poſtea paruo temporis tractu inareſcit.

Ceraſus vt vuas ferat.

Si quis ceraſo nigram vitem inſerat, verno tẽpore vuas proferet. *Florentinus.*

Morus vt fiat feracior, & candidos ferat fructus.

Nonnulli ſcripſerunt arborem mori feraciorem & proceriorem fieri, ſi forato prorſus trunco cunei inſerantur terebinthi hinc, inde lentiſci. Eadem, ſi populo albæ inſeratur, vel inoculetur, candida mora proferet. *Berytius.*

Perſica malus vt lætior euadat.

Habitu multò lætior euadet, ſi ſimulatq; poma perſica ederimus, illorum oſſa ponamus, & conſeramus, carnis parte aliqua in eis relicta. *Florent.*

Languidæ & tabeſcentis perſicæ remedium.

Perſica ſi lãguida videbitur, veteris vini feces aquæ miſtas oportebit infundere: & frequenti aggeſtione cumulare, veſpertinoq; humore iuuare, ac obiectis vmbraculis defendere, ſi ardore Solis ſiccata contabeſcat. In quã rem etiam proderit ſerpentis ſpolium appendere. Si vermibus infeſtatur, cinere amurcæ miſto extinguentur: vel bouis vrina cum aceti tertia parte confuſa. Si à pruinis periclitatur, ſtercus illi ingeratur, vel vini feces cum aqua permiſtæ. Vel quod magis prodeſt, aqua, in qua faba fuerit incocta. Contra vitia omnia proficit ſpartum alligatum: vel ſuſpenſa ramis ſpartea. *Mizaldus.*

Ne caduca & deflua ſint perſica.

Si caduca & deflua fuerint perſica, nudatis radicibus, cunei lentiſci vel terebinthi adigãtur: aut arbori terebratæ in medio, palus ſalicis imprimatur. *Idem.*

Vt è perſico, & nuciperſico malum componas.

E perſico & nuciperſico malum componere: per inſitionem efficies, quam emplaſtrationem vocant agricolę, vt ſi è perſico, & nuciperſico ramos abſtuleris nouellos feraces, & qui adoleſcendi, magnumq; germinandi præſagium dabũt, ipſis duobus digitis circumſignatis, gẽmæ vt in medio collocẽtur, ſic cortices acuto ſcalpro à ligno

leniter, ne lædantur, euellas: has per medium findito, vt ſimul compactæ ritè coaleſcant, & cicatricis locus non appareat, ſed gemma vna videatur, alterutrum inſerere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conſpicitur, reliquis amputatis, ne alimentum ſurripiant, vt omne inſito ſeruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito eiuſdem gemmæ quantitates, ac ita gemmam aptato, vt circumciſæ parti par ſit: circa eam vincito, ne lędas: ac luto munire plagam oportet, ſupra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, ſic germinabit, & ſobolem dabit mediam retinens ab vtroq; genitore naturam, quam nunquam arbores peperêre: erit enim malum perſicum, & nuciperſicum æmula facile repręſentans. Sic mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur. Et mala pyris odoratis comprehendi iubet Diophanes, & ea Mirapidia nominari. Et mala cotoneis obſeruantur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienſes Melimela vocata, vt Diophanes quoq; ſcriptum reliquit: Et inuicem diuerſis generibus commixta, citromala limonibus, & medicamala cum acidis, ſic ſemiacida, & ſemidulcia. Perſicum ex ſanguineo, & albo ſic mellita mala, & reliqua multifario prouentu eueniſſe conſtat. *Ioan. Bapt. Porta.*

Amygdaloperſicum.

Exoritur ſumma quoque cum diligentia malum, quod foris perſicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare poſſumus Amygdaloperſicum. E perſico arbore decerpas ſurculum, quem ſi dulci amygdalæ inſerueris, inde enatum germen, denuò inſerueris alteri, idq; ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleũ continens, pleraq; poterit ingenioſus artifex componere: mihi viam oſtendiſſe ſufficiat. *Idem.*

Meſpilus quomodo à vermibus ſit expurganda.

Vermibus in ſenecta crebrò infeſtatur Meſpili arbor: qui prægrandes, & quàm cæteris arboribus diuerſis cernuntur: purgandi æreo ſtylo, atq; amurca, vel humana vrina veteri, aut viua calce perfundendi, ſed parcius, propter arboris noxam. In quam rem plurimum etiam proderit decocti lupini aqua. *Mizaldus ex Palladio.*

Ne labantur poma meſpili & moleſtæ ſint formicæ.

Si labuntur poma meſpili, fruſtum de eius radice præciſum,

ciſum, in media trunci parte figat. Si moleſtæ ſunt formicæ, rubrica cũ aceto, & cinere tẽperata necabuntur. *Idem.*

Quomodo nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, ſuccurratur.

Quòd nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, ſi voles accommodare, lixiuio per annum continuum ter in menſe rigabis. *Idem.*

Quomodo ex amaris dulces fiant amygdalæ.

Theophraſtus tradit & poſt illũ Plinius, ex amaris dulces fieri amygdalas, ſi ſtipite circumfoſſo, & ab ima parte perforato, defluens vndiq; pituita detergeatur. Quod Africanus in ſuis Georgicis Græcis etiam monuiſſe videtur, hunc in modum ſcribens: Ex amaris dulces fient amygdalæ, ſi circumfoſſo ſtipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quam lachryma quotannis effluat, donec dulceſcit fructus.

Vt fructum copioſum ferat amygdalus.

Quòd ſi amygdalus perſeuerauerit folia ferre, fructum verò nullum dare, partem trunci iuxta terram forato, vel potius radicem, & pinguis tedæ cuneũ in foramen tranſfigito, humanaq; vrina affuſa obruito: aut ſilicem ſic inſere, vt libro tegente claudatur. Item copioſiorem fructum dabit, ſi ferreus palus arbori adigatur, impreſſoque foramini querneus inſeratur paxillus. *Mizaldus ex Palladio & Theophraſto.*

Aduerſus pruinam amygdali.

Vbi à pruina metus erit, antequam floreat amygdalus, radices nudentur, & albi lapides minutiſſimi, arenis remiſti congerantur: atq; vbi iam tempus videbitur, vt debeat germinare, effoſſi ſubmoueantur. *Idem.*

Ficus ne fructus amittat.

Arietis cornua circa radices obturentur. Vel truncus ipſius arboris, qua parte turget, ſcarificabitur, vt poſſit humor effluere. *Idem.*

Aduerſus vermes ficuum.

Si vermibus laborauerit ficus, ramum terebinthi, vel lentiſci taleam cum plantis fici, cacumine inuerſo ponemus. Perdentur verò calce viua radicibus inſperſa, vel in cauas trunci partes miſſa. Sunt qui æreis vncinis illos tollant. Alij amurcam, alij veterem vrinam ablaqueatis radicibus miſcent: ad hæc bitumen & oleum. *Idem.*

Fici vt groſſos teneant.

Fici vt groſſos teneant, facito omnia quomodo in olea dicetur, & hoc amplius: cùm ver adpetet, terram adaggerato benè, & groſſi non cadent, & fici ſcabræ non fient, & multo feraciores erunt. *Cato.*

Olea vt fructum ferat.

Olea ſi fructum non feret, ablaqueato. Poſtea ſtramenta circumponito. Poſtea amurcam cum aqua commiſceto æquas partes. Deinde ad oleam circumfundito. ad arborem maximam vrna commixti ſat eſt. Ad minores arbores pro ratione indito. Et idem hoc ſi facies ad arbores feraces, eæ quoq; meliores fient. Ad eas ſtramenta ne addideris. *M. Cato.*

DE SECRETIS ARBORVM ſylueſtrium. CAP. IIII.

Ad arbores ſylueſtres extirpandas.

Lupini florem in ſucco cicutę vno die macerato, & ablaqueatis radicibus reſpergito. Vel ſub diebus caniculæ illas ad medullam perforato, & petroleum cum ſulphure inijcito. *Democrit. & Plin.*

DE SECRETIS FRVTICVM. CAP. V.

De vitium inſitione.

Qui vitem inſerere velit, craſſum truncū deligat qui vnum atque alterum ſarmentum ſuſcipere queat. Quidam in terra inſerunt, ad ſemipedis altitudinem deſcendentes, & ferè in vitis fundo inſitionem faciunt. Quidam in planicie inſerunt, id quod optimum exiſtit. Quod verò in alto inſeritur, difficulter coaleſcit, à ventis agitatum. Si autem neceſſitas cogat in alto inſitionem facere, propter leuitatem exiſtentem in profundo, præparatum palum habeto, quo ad ipſum deliges, quod in alto inſitum eſt, propter ventos. Quidam etiam in humeros trunci inſitionem faciunt. Quòd ſi in ceraſum vitem inſeras, valdè præcoces vuas habebis. Quo tempore enim ceraſus proprium fructum ferre ſolet, eodē & vuas dabit, hoc eſt vere. Tempus inſitionis ver eſt, glacie iam ceſſante, quādo dum inciditur vitis, humorem neq; multum, neq; aquoſum, ſed craſſum & glutinoſum remittit. Sarmenta ad inſitionē accipienda ſunt rotunda, ſolida, denſis oculis,

lis, maximè ex brachijs. Sufficiunt autem ſarmento oculi duo, aut tres. Si verò terra obruatur, tres aut quatuor. Cęterùm ab vno ſarmento plures quàm duos ſurculos ſecare ad inſitionem non conuenit. Quod enim poſt primos ſeptem oculos ſupereſt, ſterile & inutile exiſtit. At verò firmius coaleſcent noua ſarmenta periſyni ſarmenti partem habentia. Neq; verò ſtatim, vt ablata ſunt, à vite ſarmenta inſeremus, ſed poſt ſectionem obtecta plaga, in dolio deponemus, ne tranſpirent priuſquam tamen germen fundere incipiant, & dum adhuc clauſa ſint inſeremus. Quæ igitur ad terram ad ipſum vitis fundum inſerimus, firmius vtique inſerentur, eleuata ſimul terra ad ipſorum enutriationem, verum fructum tardiorem reddent, velut alia in terra plantata ſermenta. Quæ verò in altiore parte inſita ſunt, difficulter coaleſcent à ventis conquaſſata: citius tamen fructum producent. Oportet autem ea, quæ in alto inſeruntur eſſe leuia & plana, craſſitudine pollicari: aſpretudinem verò à ferra, acuta falce læuigare expedit. Porrò ſarmentum, quod inſerendum eſt, ad duorum & dimidij digiti longitudinem ex vna parte detrahere oportet, quemagmodum videmus ſculptos, & formatos calamos, cum quibus ſcribimus, ita vt ex vna parte medulla appareat illæſa, ex altera verò ipſe cortex. Deponendum eſt autem ſarmentum totum quatenus deraſum eſt, vt ne, quod inter truncum & ſarmentum medium eſt, hiet, explendumque calce, aut argilla Prohibebitur enim ita vt humor, & is, qui in ipſo eſt humor, cuſtodietur. Cæterùm pars trunci, quæ ad plagam ſpectat, vinculo ligãda eſt, ſimplici quidem, ſed infracto, deinde luto glutinoſo illinenda. Quidam etiam bubulum ſtercus ad lutum admiſcent. Quæ igitur hoc modo inſita ſunt, eorum vinculum aqua per ſpongiam irrigamus, ſub crepuſculum veſpertinum in æſtatis maximè vigore. Vbi autem iam germinans quatuor digitorũ fuerit, ridicam iuxta defigere oportet, & alligare, vt à ventis ſit ſecuritas. Quum verò germẽ auctum fuerit, vinculum falce diſſecare conuenit, vt à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in ſarmentum diſtribuatur. At verò Luna deſinente ſarmenta decidere oportet ad inſitionem. Ita enim robuſtiora erunt. Quidam non ſolum vere, ſed & poſt vindemiam inſitionem faciunt. Tunc enim vitis denſiorem impetum ac concitatiorem habet. *Florentinus.*

De inſitione per terebrationem.

Optima mihi eſſe videtur inſitio per terebrationem. Neq; enim vitis, in qua inſitio fit, interim ocioſa manet, ſed ſimiliter fert fructum, & fermentũ coaltum ſimul augeſcit, vite nihil offenſa ex terebratione, neq; compreſſa ex coarctatione. Fit inſitio per terebrationem hoc modo. Truncum vitis terebra gallica appellata præforato, & præſtantioris in proximo ſitæ vitis ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua matre decifum. Sic enim ſarmentum viuet, tum à veteri parente nutritũ, tum viti, quę ipſum ſuſcepit coaltum & concretum. Intra duorum verò annorum ſpatium vnietur. Tunc igitur poſt cicatricem inductam, ſarmentũ decidere oportet quod adhuc ex veteri matre detinetur, & truncum vitis, in quam inſitio facta eſt, quantum ſupra terebrationem extat, ſerra deſecare. Ex de cætero ſarmentum inſitum principalis vitis pars exiſtat.

Vt idem racemus diuerſos habeat acinos, hoc eſt ſingulares vuas, alios albos, alios nigros, aut fuluos.

Accipienda ſunt duo differentia diuerſi generis ſarmẽta, eaq; findenda per medium, cum animaduerſione, ne in oculos fiſſura perueniat, neque quicquam de medulla excidat, atque ita alterius alterum adiungere oportet, & adglutinare, vt oculi coincidant, & quantum poſſibile eſt ſe mutuo contingant, & duo oculi quaſi vnus fiat. Inde verò validè conſtringere ſarmenta cum papyro oportet, & ſcilla integere, aut glutinoſiſſima terra, atq; ita plantare, & interiectis diebus tribus, aut quinq; irrigare, vſque quo germen producant. *Didymus.*

Vitis vt ſerotinas vuas proferat.

Racemos qui primũ enati fueriut auferre oportet, rurſus enim alij pro ipſis naſcentur. Inſuper & plantæ multã curam habeto, iterumq; racemos producet, hi verò maturi facti ſerotini erunt. Eos itaq; racemos in vaſa fictilia infernè perforata imponito, & ſupernam partem diligenter contegito, ipſaq; vaſa ad vitem alligato, quo à ventis immota permaneant. *Tarentinus.*

Vua vt abſq; vinaceis generetur.

Vuam abſq; vinaceis quidam ſic faciũt. Sarmenti quod plantaturi ſunt tantam partem, quantam terra adobruere oportet leuiter ex æquo findunt, & auriſcalpio medullam

lam omnem eximunt, deinde papyro humida obligatum ſarmentum deponunt. Præſtabilius tamen fuerit, ſi totam ſarmenti partem, quæ in terram deponitur, ſcillæ inſertã depoſueris. Scilla enim tum ad naſcendũ, tum ad vniendũ conducit Alij ipſas vites iam fructiferas incidũt, & ſarmenti fructiferi medullã auriſcalpio eradunt, quantũ fieri poſſibile eſt, eam ex alto eximentes, ſarmẽto nõ fiſſo, velut eſt indicatum, ſed integro dimiſſo. & laſeris Cyrenaici ſuccum aqua diſſolutũ, aut ſapæ ſpiſſitudinẽ coctum infundunt, & erecta ſarmenta ad ridicas alligant, ne videlicet ſuccus effluere poſſit. Singulis aũt deinde octonis diebus ſuccum eundem ſarmento infundunt, donec germen emittat. Idẽ facies & in punica malo, ac ceraſo, ſiquidẽ & hatũ poma abſq; granis ac nucleis naſci velis. *Democritus.*

De vite Theriaca, & purgatoria.

Quòd ad multã conferat vitis Theriaca manifeſtũ eſt, & maximè ad ſerpentiũ plagas. Modum autem quo paratur nunc dicemus. Ramuli vitis, quẽ plantare volumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum menſuram, & exemta medulla, Theriacam antidotum in ipſum ſarmentum indidimus, deinde papyro obuolutam fiſſam partem plantamus. Qui diligentiores circa hanc parandam haberi volunt etiam in radices antidotum diffundunt. Similiter autem & purgatoriam vitem eodem modo faciemus. Veratrũ videlicet in fiſſum ſarmentũ ſubdentes. Verùm noſſe oportet, quòd ſarmentum à Theriaca vite ad plantandum acceptum, non eandem vim habet. Elangueſcit enim tranſplantatum, aut translatum & inſitum, nimirũ antidoto per tempus tranſpirante. Quapropter conuenit antidotum oportunè radicibus illinire. *Florentinus in ſuis Georgicis.*

Vt vitis pedunculos aut erucas non faciat, neq; à glacie affligatur.

Vrſino adipe corticem illinito & vitis pedunculos non producet: aut adipe vrſino falces vngito nemine ſciente, quibus videlicet vitem putaturus es, & neque peduncuIi, neq; glacies vitem iniuria afficient. At falces oleo, in quo allium contritum ſit illinito. Si verò erucas, quæ in roſis reperiantur, in oleo coxeris, & inde falces illeueris, neque ab alio animalculo, neque à pruina vitis iniuriam perpetietur. Aut adipe hircino, aut ſanguine ranarum falces vngito. Aut coticula cinere cum oleo prælita falces acuito.

Vitis ſarmenta vſta, & vitis lachryma permixta, cum vino in mediam vineam deponito, & vermes non enaſcentur. *Aphricanus.*

Vites, vt neq; à pruina, neq; à rubigine lædantur.

Stercus aridum per diuerſa ſpatia in vinea deponito, ſecundum vineti ventum: & vbi incumbentem pruinam videris, ſtercus ſuccendito. Fumus inde elatus pruinam diſpergit. Quæ verò facilè à pruina aduruntur vites tardius putare oportet, quum ad germen fundendum concitantur. Sic enim tardius efflorеſcent. Quemadmodum igitur & Hippuris, vitis credita eſt pruinam minus curare, quod vt opinor, tardè germinat, calido iam Sole exiſtente. Quidam fabam in vineta ſeminant, & vites à pruina illæſas futuras credunt. *Diophanes.*

Aduerſus pruinam vitium, eiuſdem.

Si contigerit vites à pruina lædi, & manifeſtum eſt fructum periiſſe, incidendæ ſunt & valdè breuiter præſecandæ, vt vis earum permaneat. Nam & ſequenti anno priorem fructū reddet. Quidam experientia in Bithynia edocti affirmant, quòd vbi ſuſpecta fuerit pruina, conueniet myricæ quidem maximè, aut ſi haberi non poſſit, cuiuſcunq; tandem ligni cinerē in vinea diuentilare. Sic enim inſidens oculis vitis cinis illabentem pruinam depellit.

Aduerſus rubiginem vitium.

Simul vt videris rubiginem in aëre congregari, ſtatim bouis cornu ſiniſtrum vnà cum bubulo ſtercore vrito, & fumum multum per ambitum arui, ſecundū ventum facito, quo ventus omnem fumum ad rubiginem ferat. Diſperget enim omne aeris vitium fumus. Apuleius tradit trium cancrorū vſtorum cum bubulo ſtercore, aut paleis, aut ſtercore caprino, fumum ſufficienter iuuare. *Berytius.*

Ad vites ſteriles.

Truncum ſcalpro, aut ſerra, aut quod melius eſt cuneo quercino findito, & lapidē in fiſſurā indito, vt partes trunci inuicē diſparentur, & in ipſum vrinā humanā veterem infundito, ad menſurā heminarū quatuor, ita vt eam ſenſim omni trunco circūfundas, vt etiā radices inde perfuſæ in integrū reſtituātur. Deinde iniice ſtercus terra mixtum. Oportet tamen eos, qui lapidē in truncū imponunt, defodere, & vertere ea, quæ ſunt circa radicē. Hanc verò curam in autumno facere oportunum eſt. *Democritus.*

Ad

Ad vites ſideratas.

Sideratas vites cognoſces quidem ex eo, ꝙ folia valdè ſubrubra habent. Curabis autem, ſi terebro truncum valde perforaueris, & per foramen quernũ paxillum indideris, aut ſi parum de radice abruperis, ſimiliterq; palum intruſeris, & terrã circumaggeſſeris. Atq; ſic ſanè vitem curabis. Alij autem huiuſmodi vites marina aqua rigant: alij & has, & quæ à quocunq; inſtrumẽto percuſſæ ſunt, oleo cum bitumine coƈto oblinunt. Alij velut in Bithynia experimento deprehenderũt, quomodo ſideratis ſit ſubueniendũ, clauo nimirũ truncos penetrantes. Alij verò vrinam humanam trunco, & radicibus affundunt. *Caſianus.*

Ad vites ægrotantes.

Aegrotantem vitem cinere ſarmentitio, aut quercino cum aceto mixto ad truncum conſperſo, curabis. Valde prodeſt & vrina hominis radicibus affuſa. Quidam verò ægrotas vites excindũt iuxta terrã, deinde leuiter obruunt terra adiacẽte, modico ſtercore ipſi admixto, & quum turiones egerminauerint, debiles quidem extirpant, generoſos verò ſumũt, & rurſus ſequẽti anno commodiorem ex reliƈtis eligentes, reliquas tollunt. *Demageron.*

Ad vites lachrymantes.

Vites multam lachrymam emittentes, quantam vix credi par eſt, & in totum corpus vitis non diſtributũ abijciũt. Falce igitur truncum incidemus, & exulcerabimus ſinu videlicet in ipſo faƈto. Si verò nihil profuerit hoc faƈtum, etiam radicum craſſitudinẽ exſculpemus, aut aliquo modo vlcerabimus, & amurca ad medietatem coƈta, ac perfrigerata plagas illinemus. Subieƈtum verò cæſuræ oculum foris inungemus, quod multo melius eſſe experimẽto conſtat. *Sotion.*

Ad vites deſluas, quas Rhyadas Græci appellant.

Vites Rhyadas, quæ latinis defluę ſiue fluxę vocari poſ ſunt, ex folijs cognoſces ſubalbidis & ſubareſaƈtis, ſed & ſarmentũ latum, & inſtar lori traƈtile, ac molle habẽt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo ſubaƈto illinens ſtirpes, & irrorans, quæ in ambitu ſunt trunci. Ipſæ etiã vites cinere liquido faƈto reſpergendæ ſunt. Quidam verò marinã aquam radicibus affundunt. Alij racemorũ ſummas partes auferre, & impedire ſtudio habent. Vocatæ autem ſunt Rhyades fruƈtum non continentes, à defluxu. *Idem.*

Ad vites fructum putrefacientes.

Sunt quædam vites,quæ fructum recens productũ putrefaciunt,priuſquã racemi cõnutriantur, & matureſcant. Talibus igitur medeberis portulacę folio. Alij autem polentam portulacæ folio. Alij autem polentam portulacæ admixtam trunco circumlinunt. Alij portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris veteris heminas quatuor radicibus inijciunt, aut etiam arenam. *Varro.*

Ad præſciendum vtrum vini vbertas & bonitas, aut contrà prauitas futura ſit.

Acinum, hoc eſt vuam particularem de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quiddam exilierit, vbertatem oſtendit. Quidam ſi multum fermentum prouenit,etiam liquidum fructum abundaturũ pollicentur. Cæterùm vinum bonum & potens futurum coniectamus, ſi per vernum tempus imbres plures fiant. Idem futurum indicant imbres oborti quum erui magnitudinem vua habet, & adhuc acerbà exiſtit. At verò quæ ad ipſum vindemiæ tempus oboritur pluuia,non ſolum aquoſum, ſed & deprauatum vinum ac vappam faciet. *Democritus.*

DE SECRETIS RADICVM.
Cap. VI.

Rapæ vt maximæ fiant.

Rapæ maximę euadunt,ſi profunditate digiti germen eruatur, inde ſulcis rariores obruantur,atq; terra iniecta calcabis. [redacted]

Raphanus vt dulceſcat.

Si Raphanos dulces habere cupis, ſemina mulſo, vel paſſarum vuarum ſucco, aut ſaccharata aqua biduo præmacerare debes,& ſiccata terræ committere. *Florentinus.*

Raphani vt maiores fiant.

Si raphanos maiores fieri peroptas,ſublatis folijs omnibus ſolo caule tenui dimiſſo,terræ ſępè operies. *Pallad.*

Ad agreſtes pulices raphanos infeſtantes.

Quia ab agreſtibus pulicibus infeſtantur plurimum raphani,ne illis noceant, remedium eſt, eruum interſerere. *Theophraſtus.*

Allium vt dulceſcat.

Allia dulciora fient, ſi in plantando oliuarũ nuclei illis commiſceantur, & conſerantur: aut fractæ leniter ſpicæ, terræ

terræ traduntur: vel inpangendo, olearum fraces adhibeantur. *Sotion.*

Allium vt odoris virus deponat.

Si allia terræ committantur, & ex eadem eruantur, Luna ſub horizonte latẽte, virus odoris exuent, & mandentium halitum nullo modo vitiabunt. *Sotion. & Palladius.*

Tædium halitus è manducatis allijs conciliatum quomodo aboleatur.

Tædium halitus à manducatis allijs conciliatum, aboletur, ſi cruda faba illis ſuperaddatur. Alij betę radicem in prunis teſtam ſupermanducant. *Didymus.*

Porrum vt ad prodigium vſq; excreſcat.

Si porri caput acuta arundine, vel ligneo ſtylo pupugeris, & raporum, vel cucumerum ſemen in foramine occultaueris, adeò intumeſcet porri caput, vt prodigium videatur. *Mizaldus.*

Ad tetrum portorum odorem.

Qui cuminum prægustauerit, fœdum & tetrum porrorum odorem nunquam exhalabit, etiamſi larga manu porrum ipſum manducauerit: nam eius eſu grauis halitus extinguitur. *Sotion.*

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ ſæpè mulierculis ab impoſtoribus, & circulatoribus venditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; ſcalpri acie fœminam vel virum effingito, adiectis genitalibus, cùm abſolutam noueris, inguina, vel pilorum loca ſtylo perforatò, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effoſſa ſcrobe, tam diu ibi ſinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas. *Ioan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS HERBARVM in genere. CAP. VII.

Herbæ vt à pulicibus non corrodantur.

Olera à pulicibus non corrodentur, ſi ſeminibus ipſorum parum erui in ſeminãdo ammiſcueris. Hæc verò vel maximè raphanis & rapis conueniens exiſtit. Alij magis naturali auxilio vtuntur, erucam ſimul ſerentes, aut plantantes, & præſertim cum braſſicis. Hæ enim magis à pulicibus infeſtantur. *Anatolius.*

Aduerſus herbarum erucas.

Cinerem vitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aſpergito. Aut bitumine & ſulphure viuo olera ſuffumigato. Similiter non erunt erucæ, ſi ſemen in lixiuium cineris ficulnei miſſum maceraueris, & ita ſeminaueris. Cæterùm erucæ, quæ iam ſunt, perdentur vrina, & amurca ex æquo mixtis, & igne feruefactis, deinde refrigeratis, & ſic oleribus adſperſis. Si verò etiam alterius horti erucas acceperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irroraueris, præſentes erucas perdes. *Anatolius.*

Ad herbas iuuandas.

Omnia olera in vniuerſum iuuantur, ſi eruca iuxta ipſa conſeratur. *Fronton.*

Ad olera diſperdenda.

Anſerum ſtercus muria diſſolutum, oleribus adſpergito. Eſt enim anſerum ſtercus oleribus nociuum. *Idem.*

DE SECRETIS HERBARVM in genere. CAP. VIII.

Lactuca vt lata fiat.

IN latitudinem ſeſe diffundet ſi vel rarior pangatur, vel cùm caulem faciet, eo leniter inciſo, gleba, aut teſta prematur, quò minus in ſcapum erumpat Nam eo ponduſculo velut coercita, cùm non poſſit in altum ſurgere, in latum perreptare, effundique cogitur. *Mizaldus & Floren. & Columel.*

Lactuca vt fiat candida, & ſpecioſa.

Si lactucas bona ſpecie velis habere, duobus diebus antea, quàm eas ablaturus es, comas ipſarum, hoc eſt, ſupernam partem ligato. Sic enim albæ & ſpecioſæ erunt. Inalbat ipſas etiam arena ſupernè infuſa. *Florentinus.*

Lactuca vt ſeſſilis ſeu pomata fiat.

Seſſilem facies, quæ in caulem pomat, ſed conuolutis folijs in globum extuberet, vel in orbem circumagatur (pomatam nôſtrates nuncupant) ſi translatæ radix, vbi in palmæ altitudinem adoleuerit, ablaqueata, bubulo fimo recenti oblinatur, & congeſto aggere irrigetur, dumq; ad incrementum venerit erumpens germen, ferri acie præſcindatur: & ei fictilis teſta, nō picata, imponatur, ne longitudinis, ſed latitudinis augmentum capeſcat. *Idem.*

Lactuca vt fiat ſuauis.

Suauiores habebis lactucas, ſi coercitis caulibus, ceſtibili pullulatu prodire compuleris. *Idem.*

Lactuca vt fiat odorata.

Odoratæ naſcentur lactucæ, ſi illarum ſemen in citrij ſemen imponatur, & ita terræ committatur. Quam rem etiam præſtabit lactucarium ſemē diebus aliquot in aqua odorata maceratum. *Florentinus & Mizaldus.*

Lactuca vt ſapore & forma multiplici fiat.

Caprinum aut ouillum ſtercus accipito, & quantumuis paruum ſit perforato, & induſtriè euacuato, ſemenq; lactucæ, naſturtij, ocymi, erucæ, raphani, aut quæcunq; velis in euacuatam partem densè indito, & in profunditatē non minorem duorum palmorum paruorum deponito, ſtercore tenero, ac raro præſubſtrato, deinde tenui terra aggeſta, & ſenſim aqua rigato, atq; etiam vbi enatū fuerit ſemen irrorato, aſſiduè ſtercus inſpergendo, & poſtquam in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibeto, naſceturq; lactuca cū iniectis ſimul ſeminibus concreta. Alij duas aut tres caprini aut ouilli ſtercoris pilulas confringunt, & ſemina ipſis admiſcent, eaq; ſimul in linteolum mittunt, & rigata defodiunt, aliaq; item cura adhibita lactucam multiplicem, & variarum ſpecierum habent. *Didymus.*

Lactucam ſeminibus multis conſitam naſci.

Si lactucæ folia, quæ iuxta radices ſunt, euellimus, ſingulisq; gradibus ſemen condimus, ocymi ſcilicet, erucæ, naſturtij, & ſimilium, admixtaq; fimo obruimus: enaſcetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrſus. *Ioan. Bapt. Porta, ex Palladio.*

Beta vt albior & maior fiat.

Si maiores & albiores facere betas velis, radices ipſarū fimo bubulo recenti intege, & quemadmodum in porro, germen finde, & lapidē latum, aut teſtam impone. *Sotion.*

Braſſica vt fiat ſapore & magnitudine inſignis.

Braſſicam & ſapore & magnitudine præcipuā reddes, ſi omnium primùm in paſtinaco ſeras: deinde ſi terram ſu gientes cauliculos ſeces & à terra proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules: ita ne plus quàm cacumen emineat. Sæpius ſarrita, & ſtercorata melius conualeſcit, plenioriſq; incrementi cauliculum facit, & cymam. *Mizaldus.*

Apium vt folij latiſſimi fiat, & criſpum.

Magnum euadet apium, ſi ſeminis eius, quantum tribus digitis apprehendi poteſt, in panniculum vetuſtum illigaueris, deinde ſtercore inte ctum ſtatim rigaueris. Similiter maximum erit apium, ſi circunfoſſis radicibus paleas adieceris, & rigaueris. Criſpum autem erit apium, ſi ſemen eius priuſquam plantetur, in pila leniter tundatur, atque cylindrus ipſi inducatur. *Florentinus.*

Apium hortenſe ocyſſimè producere.

Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina, in ſolutam terram conuolue, cui combuſtorum fabalium cinerem admiſce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ irroraueris, & crebris irrigationibus, panno operi, ne calor euaneſcat: ſic pauculo tēporis curriculo, paucis elapſis horis terram diſcutiet: amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamq́; ſpectantibus admirationem ingeret. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aſparagi vt in magna copia proueniant.

Si velis aſparagum multum prouenire, arietum ſyluestrium cornua tenuiſſimè contuſa ſulcis committito, & rigato. Quidam magis præter opinionem tradunt, quòd ſi integra arietum cornua non in tenues partes tuſa & ſecta, perforentur, & pangantur, aſparagum producent. *Didymus.*

Aſparagi vt toto anno edules inueniantur.

Si velis aſparagum per totum annum habere, cùm fructum adimis, ſtatim ſarrito in ſuperficie radices. Sic enim tractata planta rurſus, aſparagum rurſus emittet. *Idem.*

Conuoluulus in vinea ne fiet.

Conuoluulus in vinea ne fiet, amurcam cōdito, puram benè facito, in vas ahenum indito congios duos, poſtea igni leui coquito, rudicula agitato crebrò, vſq; adeò dum fiat tam craſſum, quàm mel. Poſtea ſumito bituminis tertiarium, & ſulphuris quartarium. Conterito in mortario ſeorſum vtrunq;. Poſtea infriato quā minutiſſimè in amurcam calidā, & ſimul rudicula miſceto, & denuò coquito ſub dio. Nam ſi in tecto coquas, cùm bitumen & ſulphur additum eſt, excandeſcet. Vbi erit tam craſſum, quàm viſcum, ſinito refrigeſcat. Hoc vitem circum caput, & ſub brachia vngito, conuoluulus non naſcetur. *M. Cato.*

Gramen

Gramen ne germinet.

Referunt bidente cupreo extincto in ſanguine hirci, gramen erutum, non amplius repullulare. *Cardanus*

DE SECRETIS FLORVM in genere. CAP. IX.

Flores & fructus temporius adducere.

ELige florem, quē mauis: nam quod vni, omnibus cō-uenire: ſi roſa, tēpore anticipato circiter Octobrem, calcem inter fictilia vaſa ſerito in terram, cribro ſuccretam, & ſtercore admixto, liquidiorem factā, bis in die calida foucbis aqua: & ſi aer vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum, & noctu ſub dio relinque. Vbi verò gelicidia, & hiberni imbres ceſſauēre, & aeris euocatur mollities, Soli expone, ſi diei permittit apricitas. Hoc dum tempus expoſtularit, & primū ver affulſerit, & calice germinare incipiēte, calidiori aqua infundatur: iugi enim & lenta ſcaturigine gaudet. Sic prima erumpet, quæ erat inter vernos flores nouiſſima. Cōſiderandum præterea intempeſtiuam fieri germinationē placida hyeme, auſtróue ſequente, non horrida & niuali, vti è Theophraſto elicitur, cùm vis generandi, humorque fœcundus aggregatur, aliàs per ſe, aliàs ex parte reſidua humoris, quò fructus prodierant. *Porta.*

Flores vt vernos aut æſtiuos ad brumam deferas.

Si florum plantulas cum radicibus, in vinaceis, quibus cortices ſunt exemti, ſepelieris, aut in fimo equino idētidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent ſub brumam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS FLORVM. in ſpecie. CAP. X.

Vt roſæ vegetæ ſeruentur.

LEgantur roſæ, reliquique flores, non iam ſatiui, cùm iam patefacti perennant, ſed flore iam dehiſcēte, caſuram in liquidā picem immerge, & arundine fiſſa condantur, ritè picētur, & ſub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxā afferat Vel arundinē iam viridē findito, roſam vel florē intus cōdito, & fiſſuram vt coeat, curabis, ſic ouans habebis quod optas. Vel ſic aliter: Vas fiat quernū, floribus reple, & roſis, quæ nondum oſcitēt,

benè operculato, & picato, ne intrò fortaſſe aqua permeet, putei vel ciſternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putreſiant, ibiq; multum durabunt virides, oc cluſi: cùm omnes dehiſcant, velis, pediculum in malum figito, aut aceto immergito, Soli oſtendendo. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Roſæ vt vegetæ ad annum vſq; ſeruari poſſint.

Roſas vegetas ſeruabis hoc modo. Rec. vini & ſalis q. ſ. in ollam fundito, pòſt roſis, quas reſeruare vis, eam impleto. (Oportet autem vt colligas roſas adhuc cõcluſas) ollam operculo obturato & in cellam reponito. Quibus cùm vti voles, eas vaſe detecto eximito, & ad Solem vel fornacem exponito, vt dehiſcant. Habebis autem roſas tam pulcras & odoratas quaſi recenter eſſent decerptæ. *Caſpar Schuuenckfeldt.*

Roſa vt odoratior fiat.

Roſæ odoratiores fiunt, ſi allium iuxta eas plantaueris: nam quæ ex frigiditate langueſcunt, calore exacui ſolent. *Didymus.*

Roſa vt præcox fiat.

Si præcoces roſas habere velis, duobus palmis in gyrũ effodies, & calida aqua manè ac veſperi irrigabis. *Idem.*

Roſa vt omnibus menſibus compareatur.

Si menſibus omnibus roſam tibi comparaturus es, menſibus omnibus plantare, ſtercorare, & rigare debes. Verùm id in borealibus regionibus haberi non poteſt. *Idem.*

Roſa præcox.

Præcoces roſæ aliter fiunt, tum in cophinis, tum in fictilibus plantatæ, ſi eadem cura tractaueris, qua præcoces cucurbitas ac cucumeres ſuo loco dicemus. *Idem.*

Roſæ vt recentes & virides ſeruentur.

Cõſeruabis roſas recẽtes, & in vigore, ſi ipſas in amurcam immiſeris, ita vt liquor eis ſupernatet. Alij herbidam adhuc hordei ſegetem vnà cum radicibus auulſam, in dolium non picatum mittunt, & roſas concluſas adhuc imponunt, teguntq;, ac conſeruant. Alij viride hordeum in pauimentum conſternunt, & roſas ſuperinijciunt. *Idem.*

Roſa vt Ianuario menſe fructum ferat.

Si roſa in æſtate media bis per diem rigetur. Ianuario menſe fructum ferre ait Democritus.

Roſa vt tempore malorum fructum ferat.

Si roſa in corticem mali inſeratur, & inoculetur, tempore malorum roſas naſci ait Florentinus.

Roſæ vt albæ fiant.

Roſas dum aperiri incipiunt, ſulphure ſuffumigabis, & è veſtigio albas habebis. *Didymus.*

Roſa & Iaſmes vt flaueſcant.

Inſitione doceamus quomodo roſa & iaſmes flaueſcant: quia geniſtæ flos inter cæteros maximè flauus enitet: nos eum roſa & iaſmino æmulari quærimus, & ſociatio, cùm non ſit iugabılis per ſurculum, vel infoliationẽ, ideò roſam iuxta geniſtam ſerimus, eam cũ genitali terra transferimus, adeò & libentius in ſinu parentis, quàm nouercæ adoleſcunt: ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, roſam vndiq; abraſam inſerimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox vbi creſcentis trunci vi fuerit coercita, à radice ſeparabimus, & ſupra inſitionem truncum reſcindimus, ſic roſa non illepida venuſtate reflaueſcet, ſic iaſmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet, vt oculorum aciem perſtringat. Sic vndique diuerſis quibuslibet coloribus delectat, quibus ſcilicet adoptabitur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Roſa vt fiat viridis, lutea, & cærulea.

Nunc perſcrutemur, an fieri poſſit roſa viridis, lutea, & cœrulea. Id ſic exequemur: Foris caudicem, vti roſæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, ſi viridem ærugine, ſi cœruleum Indico, vel lapide ſic dicto, ſi flauum croco, prius tamen in pollinem redactis, præcaue tamen, ne auripigmenti, vel alterius rei huiuſmodi quidquã immiſceat: enecat enim virus plantam, mox ſtercora, & lina, & colore florem inficiet, ſecum ducens nutrimentum.

Ad roſas, vel caryophyllos, vario colore breui tempore tingendos.

Sumito terræ pinguiſſimæ quantum voluerit: ſiccetur ad Solem probè, donec in puluerem tenuiſſimum redigi queat, deinde cùm in vas aliquod poſita fuerit, germẽ aliquod florum alborũ implẽtetur. Verùm cauendũ, ne terra alia aqua, quàm ſequẽtibus madefiat. Itaq; ſi ex albis floribus, rubros efficere voles, ſumito ligni braſilij, minutim inciſi, quãtum ſufficiat, & coquatur in aqua, vſq; ad conſumtionem tertiæ, vel quartæ partis, & fiat aqua rubra,

ſoli commutati vbertate fieri ſolet. Quanquam multos id aſſecutos vidi, defixis in ouillam, aut caprinam baccam, vel cannulam fragilem, detritúmve linteolum, diuerſis vetonicæ ſeminibus arte compoſitis, & terra, ac ſtercore diligenter opertis. Nam ſemina illa in vnam coaleſcunt radicem, quæ ramos florum varietate illuſtres emittit. *Mizaldus.*

Vnica violarum planta vt omnium colores referat.

Si omnes omnium colores vnam plantulam violarum referre cupis, ſingularum ſemina confuſa, in tenuem cannulam, aut detritum linteolum include, & terræ optimæ ſubactæ, ac ſtercoratæ, vt fieri ſolet, depone. Experimentum mihi ſæpenumero probatum, ſumma cum voluptate, & pari admiratione miraberis. *Idem.*

Lilia, vt fiant purpurea.

Si lilia purpurea facere velis, dum florent, cauliculos ipſorum acceptos decem, aut duodecim ſimul colligato, & ſuper fumum ſuſpendito: remittunt enim ex caulibus radiculas paruas ſimilitudine bulborum. Vbi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipſos in fecem vini nigri immiſſos macerato, donec purpurea, & probè tincta apparuerint tibi ipſa diſtrahenti. Deinde hoc modo plantato ſingulis fece ſufficiente affuſa, hinc lilia producta purpurea florebunt. *Anatol.*

Lilia rubra vt fiant.

Rubrum lilium facies, ſi intra cortices cinnabarim fundas, cauendo ne bulbos ſaucies. Si verò etiam alio colore ipſa oblinas, cuiuſcunque coloris volucris lilia gignentur. *Florentinus.*

Lilia vt per annum recentia permaneant.

Lilia per totum annum recentia permanebũt hoc modo: Auferunt ipſa vnà cum ramulis nondum aperta, ſed adhuc concluſa, imponuntq; in vaſa fictilia noua, non picata, deinde vaſa cooperta reponunt, atque ſic recentia totum annum durant. Si quando autem medio tempore quis eis vti velit, Soli exponat, quo concalfacta aperiantur. Quo verò alio atq; alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipſorum plantas, alios in altitudinem digitorum xij. alios iix. alios iv. deponito, & diu lilia habebis. Idem etiam in alijs floribus facere licet.

Anatolius.

DE SECRETIS FRVCTVVM, in genere. Cap. IX.

Fructus vt habeas præcoces.

VT fructus habeas præcoces, irriga ſæpe calida aqua, Soli expone, ſtercore columbino equinoq; foue, aut calce, quæ illam admittunt, vt ceraſia & inutiles ramos ſenſim ac inutilia quæq; præcide. *Cardanus.*

Fructus vt ſerotinos habeas.

At ſi ſerotina velis, contraria ratione ages, in vmbra, & multis operta folijs ſinito, præcidito iam natos fructus cum ramis, antequam matureſcant, dennò enim florebunt, & alios fructus mittent: quos vt ad maturitatem deducas hyeme vaſis fictilibus, quæ ex arbore pendeant, includito. *Idem.*

Fructus vt ſuauiores odoratioresq; fiant.

Semina vel grana triduo mulſo, lacte ouillo, vel aqua, vbi ſaccharum eliquaueris, quod veteres præſtare exiſtimarunt, ſunt maceranda, & inſolata ponenda, & maiorem fructus contrahent ſuauitatem. Si odoratiores quæris: Semina nardino oleo, ſucco vel ſtillaticio roſarum liquore, aqua deſolutis in ea moſcho & Zibetto appellatis. vbi aliquantulum madefeceris, iam ſiccata ſerito, & ſuaueolentes fructus, mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius ſemina combiberint. Sed ſi ſeminum cacumina confringes, pauculo ibi morentur tempore. *Porta ex Florentino.*

Fructus omnes vt augeantur.

Si fructus velis fieri maiores: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo ſequaci flexu imponatur annexus, néve dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet ſpiritus: ſic cõpletis fructibus, elapſo tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus, quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis craſſitie: humorẽ enim, quem Sol & aër ab eo ſurripiunt, ſeruat olla, & coercet, ſurgenteſq; vapores fructus incraſſant, & augeſcunt.

Fructus vt formam quam voles, aſſequantur.

Formam quã aſſequantur deſideras, finge in ligno ma gnitudine fructus perfecti: huic circũpone gypſum aqua diſſolutum craſſitudine digiti minimi, biſariam diuiſam.

Siccam

Siccam hanc figuram (celeriter enim ſiccatur) auferes à ligno:id facilè fiet, ſi priùs lignum oleo illineris. Detractam hanc formam cauam è gypſo bifariamq; diuiſam, fructui creſcenti, qui iuſtæ magnitudinis medium exceſſerit,arctiſſimè circumligato, demittitoq;, donec fructus ad iuſtam peruenerit magnitudinem. Habebis fructum forma ea,qua lignum dedolatum erat,liceat & inſcribere quæcunque volueris:vt verè dicere poſſis:

Creſcite,& in titulos ſurgite riè meos. ~~Gaudenus~~

Fructus vt vim purgandi nanciſcantur.

Si ad radices helleborum,aut cucumerem ſyluestrē,vel ſcammoneā poſueris, pruni aut ceraſi, magis etiam vitis cùm ablaqueatur,fient fructus illarum purgantes. *Cato.*

Fructus è diuerſis compoſitus,quomodo fiat.

In monſtrificis naturæ compoſitionibus,ac tranſmutationibus,haudquaquam alia, quam inſitione ducitur via meliori,hāc ſatis laudauimus, lōgè ſecùs laudaturi poſthac, mutuò poſtquam diuerſorū complexu indiſſolubilem vnum efficiat nexum,mirādiq; præbeat rationem: & ſi inſitiones laborioſas, ac impoſſibiles aliquis exiſtimabit, ſit effectus laboris leuamen, & ferè impoſſibiles inſitiones ſolerti emēdabis cura, nec te ab eo rudis agricolę, & inſcij artificis dimoueant dicta in eo,quod demonſtratur experiētia:& animo obuolue, quæ à priſcis memoriæ prodita ſunt : vti ficum platano inſeri,& moro Morū caſtaneæ,terebintho,& albæ populo inde alba naſci mora. Caſtaneas nuci & quercui.Punicam varijs gaudere adulteriis,& omnibus immiſceri lætatur. Ceraſum perſico,& terebintho. Ceraſo terebinthum,& perſicum. Coronea oxyacāthæ. Vitem in oleo fructus dare,& elæoſtaphylos appellari,quos oliuam latinè dicimus:quam Florentinus ſe apud Marium Maximum vidiſſe perhibet, fructum guſtaſſe, & æſtimaſſe quòd verè acinū & olei baccam ſimul guſtaret. Myrtū ſalici inſertam, & punica quoq; retuliſſe mala ferunt, & cæteris, quas intueri par eſt, longè tamen noſtris difficiliores: & tandē omne genus ſurculi omnib. arborib. inſeri poſſe autumat Columella,& docet. Hinc omnis fructuum compoſitio,hinc omnis eorum adoptatio,hinc inſuetos largiuntur fructus. *Ioan.Bapt.Porta.*

Fructus creſcentes vt figuras omnes,vel impreſſiones ſumant.

Si humanum caput, equinum, aliorúmve animalium

mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypſo molli, ac ſiccеſcente formabis, & ſtyli acie findito, vt archetypum eijcias, vt iterum poſſit aptè coniungi. Si lignea erit perſona, ſit intus excauata, ſi ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi ſint incrementi, fictilibus typis (aperto loco, qua petiolus intromittatur) claudātur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipſis eorum incunabilis, & in eam adoleſcere, vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit reſtitutus magnitudinē, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit, valetq; id maximè in cucurbitis, pyris, ſtrutheis, vt placebat Democrito, citreis, punicis, & malis inſanis. Ex Quintilianorum placitis ſcriptum video: ſi arundine in longum fiſſa excauabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo creſcens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimirum protenſi. Quod ſi inter duos diſcos compreſſam appoſueris cucurbitam, in orbem planum excreſcit, & maximè figuras pręſtat omnes, quibus cogitur. Si in victilem vaginam poſtquam defloruerit conieceris reuolutam oſtendet anguis figuram. *Ioan. Bapt. Porta ex Aphricano, & alijs priſcis.*

Fructus quomodo exos, & enucleatus euadat.

Vetus eſt Philoſophorum dictum: pręcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi in ſerendis ſurculis, vel viuis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructūm exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus prodituram, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni. Omnis enim aiunt, arbor, cui aliquatenus demta eſt, viuit: ſed omnino ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt, ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſſima, maximeq; vitalis ſit: alimentum enim quòd à ſola miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omne alimentum viuentis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſyphonem hauritur. id monſtrat materies expers medullæ quæ recuruatur, & in orbem redigitur, vſquequò omnino reficcetur; idq; priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, experientię commouent placita, multum erit vſui, nec parum commoditatis affert. *Idem.*

DE

DE SECRETIS FRVTICVM in ſpecie. CAP. XII.

Poma vt in vigore diu maneant.

PRæcocia pyra, mala, cotonea, ſed muſtea ſpernenda, ficus, tuberes, & zizipha, cum ſuis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca ſunt ſeparanda, vndiq; diligenter inſpiciendo ſint'ne integra, nec manibus quaſſentur, inciſos eorum tenaces calida vires amburi pice, parum tangendo: nam facilius principium putrefactionis exhiberent, inde canabi ſtupáve inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt ſint omnia ſubmerſa, & ſeparata cuſtodi, ne ſimul commiſceas, ne ſe mutuò côtingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo impoſito, operculatumq; vas pellicolato, & per annum viridia ſemper habebis: & ſic omne pomum in melle ſeruari poteſt, quod in vetuſtatem reponitur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Mala vt diu conſeruentur.

Mala in multum tempus durant, ſi in vigore ſunt decerpta, id quod manu faciendum eſt, & cautè, vt ne quaſſentur, ſingula verò in algas, hoc eſt maris muſcum, ſeorſim inuoluantur, vt vndiquaq; ſint cooperta, & imponantur in ollas crudás, apponâtur etiam algæ vnà cum lignis malorum, vt ſe mutuò non contingant, deinde ollis opercula obdantur, & deponantur in loco ſublimi perfrigerato, extra fumum, & omnem graueolentiam. Si algę non ſint, in valdè minutas ollulas crudas ſingula mala indantur, & addito operculo reponâtur. Quidam terra figulina ſingula mala oblinunt, ſiccant & reponunt. Seruantur etiam integra mala, ſubſtratis ipſis nucum folijs. Melius autem feceris, ſi ſingula mala in folia nucis inuoluta repoſueris. Conſeruabis etiam mala, ſi in ollas intrinſecus inceratas repoſueris, & diligêter ipſas cooperueris. Imputrida perdurant mala, ſi in hordeum immittantur. Conſeruabis eadem & hoc modo. Accipe vas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inueteratis, exple, & vas myacantha, aut aliquó alio ſecurè obtura, & in quacunq; arbore ſuſpêde, & per totam hyemem ſine, & talia permanebunt qualia ſunt iniecta. Quod ipſum etiam experientia condidici. Seruantur etiam mala ſic. Vnumquodq; malum ficulneis folijs ſiccis inuoluito, inde luto argillæ albæ intege, & perfri-

gerata in Sole repone. Permanent etiam conſeruata à vini fece, & ipſum quoque vinum conſeruabunt omnium miraculo. Sed & in ollam nouam immiſſa, & olla in dolium vini immerſa, ita vt ei innatet, & dolium oblinatur, recentia erunt mala, & vinum ipſum odoratum. Quin & in ſinuoſas capſas componuntur cum tormentis puris, & conſeruantur. Hyemalia autem mala optimè in ſeminibus ſeruantur. *Apuleius.*

Mala quomodo ſeruanda & reponenda.

Mala circa autumnale æquinoctium ſunt legenda pro cœli, ſoli, & arboris cuiuſq; natura: nec ante xv. Lunam, vt ſcribit Plinius: idque cauta manu, ne contuſione, aut vulnere aliquo lædantur, ſeparatis cadiuis, putreſcentibus, ac vermiculoſis, à præſtantibus & generoſis. Seruabuntur optimè tabulatis extra fumum, & graueolentiam in loco frigido, & ſeptentrionalibus feneſtris aperto: quæ ſereno die patentes lucem accipere debent, excluſis auſtris: nam aquilonibus multò nocentiores fructibus eſſe ſolent: à quibus poma quæq; rugis deturpari certum eſt. Seruantur præterea in frigido & arido loco ſupra paleas, vt ſcribit Varro. Ideò qui oporothecas faciunt, ad aquilonem, vt feneſtras habeant, & aëre perflentur ſummè curare debent. *Mizaldus.*

Poma vt in arbore diu immorentur.

Ramulos intorqueri iube, ne matureſcens humor in ipſa dilabatur, ea incolumia ſeruabuntur contra æſtiui caloris blandimenta: tali maximè pacto punica ſeruantur, ne hiantia diſpereantur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Poma vt imaginem quamuis referant.

Gypſo, aut figulari luto quamcunq; voles inſculptam imaginem tege: & in duas partes apto inſtrumento, ea induſtria ſeca, vt iterum illæ ritè coniungi poſſint ac committi. Deinde in figulina excoque: cumq; malum, ad dimidium peculiaris incrementi peruenerit, hiſce formulis include, validiſque vinculis firmiter obſtringe, ne fictiles typi diuellantur auctu obuoluti mali. Quod vbi capacitatem illorum expleuerit, tales animalium figuras repræſentabit, quorum & habitum & imaginem ibidem mentiri viſum tibi fuit. Quæ res in effingendis malis non ſolum locum habebit, ſed etiam in pyris, cotoneis, perſicis, citrijs, punicis aurantijs, & reliquis pomorum generibus. *Mizaldus ex Aphricano.*

Malis lineamenta imprimere.

Si excocto gypſo,ac liquidiore aqua redacto,ſupra mali cortices,notas graphio deſcripſeris, cùm ad debitam ipſa creuerint craſſitiem, atque decerpſeris, graphidis veſtigia depreſſa extabunt ac refricata nobis erunt perſpicua. *Ioan. Bapt. Porta.*

Mala vt fiant dulcia.

Si dulcia fieri deſideras,ſtercus caprinum vrina humana diſſolutum cum veteris vini fece, radicibus infunde. *Mizaldus.*

Mala vt non putreſcant.

Si imputria mala habere voles, felle viridis lacertæ inungatur caudex: erit & hoc aduerſus formicas remediũ præſtantiſſimum. *Idem.*

Mala vt non ſint caduca.

Si caduca fuerint mala, fiſſæ radici lapis impactus, illa retinebit. *Aphricanus.*

Mala vt fiant rubra.

Arbor vrina rigetur,& rubeſcet fructus. Quidam verò malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incuruatos ramos, qui fructum habent, citra conquaſſationem palis religant, & ſcrobes in propinquo ipſorum, aut alia vaſa aqua implent, coniectatione facta,vt in meridie Solis ſplendor in aquam illabens,calidumq; vaporem remittẽs,& per refractionem in fructum incidens,coloris bonitatem, & rubedinem operetur. Quidam roſas ſeminant ſub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes. *Berytius.*

Poma vt fiant rubra aliter.

Si citri mali vel pyri ſurculum rubro inſeramus moro, inde enata rubra dabunt poma.Sic rhodacena inſigni calore ſanguinea ex mori inſitu eueniſſe conſtat. *Porta.*

Pyra quomodo fiant rubicunda, & effigiata.

Pyrus moro inſita, rubicunda pyra feret, vt tradit Tarentinus. Modum effigiandi pyri, in quas volueris formas,requires ſupra ex pomis.

Pyra quomodo legenda, & cuſtodienda.

Legẽda ſunt pyra eo modo,quo mala, eaq; methodo, nimirum die ſereno, & blanda manu,ne vulnerentur, caducis & vitiatis,à ſanis & integris ſecluſis,decreſcẽte Luna,& vegeto Solis calore. Quod vbi factũ erit,in picato vaſe diligẽter includẽtur: cuius os deorſum reclinabitur,

atq; breui ſcrobe eo loco obruetur circa quem perennis aqua decurret. Alij optimè ſeruari affirmant, ſi illitis pice ſurculis vel pediculis ſuſpendantur. Alij ſapa, vel paſſo, aut dulci vino merſa, vaſis plenis cuſtodiunt. Sunt qui inter ſcobes obruant. Plerique ſiccatis frondibus iuglandis inuoluta reponunt. Nonnulli in vinaceis diſcreta, ne ſe contingant, ſepeliunt. Ruſtici inter paleas, aut frumenta ſeruant. Alij ſtatim lecta cum tenacibus ſuis picatis vrceis condunt, & oribus vaſculorum gypſo, vel pice clauſis, ſub dio obruta, ſabulóve tegunt. Seruantur omnium optimè, vt reliqui fructus, melle, modò non ſe contingãt. *Mizaldus ex Democrito & Palladio.*

Cotonea quomodo fiant effigiata.

Mala cotonea animalium ſpeciem præ ſe ferent, ſi in formas typorum indita, augeſcere in ipſis permiſeris. *Democritus.*

Cotonea quomodo legenda, & conſeruanda.

Imprimis cotonea mala quàm maturiſſima & integerrima, ſine macula, ſereno cœlo, ac decreſcente Luna colligere debes: & in lagena noua, quæ ſit patentiſſimi oris, deterſa, qua caneſcũt lanugine latè ac leniter componere, ne collidi poſſint. Deinde cùm ad fauces vſq; fuerint compoſita, vimineis ſurculis, aut circulis ſic erunt arctanda, vt modicè premantur, ne cùm humore fuerint imbuta, ſuſtollantur. Tum quam optimo, & liquidiſſimo melle vas vſque ad ſummum ita replebitur, vt pomum quoduis ibi ſubmerſum videatur. Sed ſummopere tibi cauendum erit, ne immaturum illud & crudum reponas, alioquin ita indureſcet, vt vſui eſſe non poſſit. Audio nonnullos cotonea oſſeo, aut ligneo cultro (quod ferrum metuunt) aperire priuſquam melli ſeruanda committant: adhæc ſemina eximere, à quibus pomum vitiari putant. Res ridenda potius quàm audiẽda. Alij lecta cotonea dolijs muſti ad fecem vſq; mergebant, atque ita claudebant, vinum hinc odoratius reddi promittẽtes. Alij in nouam ollam dolio vini innatantem illa recondunt, & dolium oblinunt. Sunt qui folijs fici obuoluta cuſtodiant. Pleriq; ſtupis, tomentóve mundo veſtita, in ciſtis cõcinnant, & diſponũt. Multi in ſcobe, vel milio, hordeo, aut auena lõgo tẽpore incorrupta ſeruant. Sed in ea domo nec ſunt condenda, nec reponẽda, vbi reliqui fructus fugaces, vel alij quiq; tenelli cuſtodiri ſolent. Nam illos ſuo acerrimo odore vitiant,

ác labefactant. Non deſunt, qui ficis, aut nucis folijs inuoluta ſeruent. Alij creta figulina illinunt, ſiccataque in Sole, ſuſpendunt, & dum vſus poſtulauerit cretam diluunt. Pleriquc arculis ligneis ſeparatim includunt, & in tabulato ſicciſſimo, ac frigidiſſimo loco, vbi neq; fumus, neque teter ſit odor, collocant: ita vt floſculi ſurſum, pediculi verò deorſum ſpectent, nec alterum ab altero corrumpatur: deinde ſcobe populnea, vel abiegna interpoſita, luto paleatò opercula munita ſuperponunt, ne introire poſſit ſpiritus. *Mizaldus ex Democrito, Catone, Varrone, Columella, Palladio, & Plinio.*

Pruna vt ſine oſſiculis naſcantur.

Prunum abſq; oſſiculis tibi comparabis, ſi tenellam arborem ad binos pedes reciſam vſque ad radicem findas, abraſaq; & excauata ſcalpro vtriuſq; partis medulla, con feſtim ſeiunctas partes vinculo conſtringas, ſuperioremque partem ac diuiſuras laterum fimo, vel argilla, ceráve obducas, ac charta madida munias: elapſo anno obfirmata cicatrice omnia coaluiſſe perſpicies: Hanc deinde arborem ſurculis, qui fructum non tulerūt inſeres & ſine oſſiculis poma proferet: ſiue illa fuerint pruna, ſiue ceraſia, perſica, meſpila, palmulæ, lapidoſáve corna: *Idem.*

Ceraſia quomodo oſſiculis carentia fiant.

Si exoſſata habere cupis ceraſia, teneram adhuc arborem ad binos pedes recides, & vſq; ad radices findes, abraſaq; ferro partis vtriuſque medulla, illicò ſeiunctas partes vinculo perſtringes: & ſummitatem ac diuiſuras laterum fimo oblines: poſt annum ducta cicatrice dum diuortia coaleſcent: eidem arbori ſurculos, qui adhuc fructum non tulerunt, inſeres, & hinc ſine oſſibus ceraſa recipies. *Idem.*

Mora vt fiant alba.

Mora ipſa ſi alba reddere optabis, in albam inſerantur populum, vel inoculentur, & albeſcentia dabunt poma. *Berytius.*

Mora vt reponenda, & ſeruanda.

Mora in vitreo vaſe diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ipſorum iuſculo, & vino demerſa, ac diligenter operta: modo non fuerint nimium matura, vieta, & flaccida ſeu languida. *Idem.*

Perſica vt inſcripta & figurata naſcantur.

Perſica inſcripta ſic faciemus. Poſtquam perſici fructum

X

comederis, oſſiculum ad dies duos ſiue tres aqua macerato, & leniter aperito, & repertam intra os amygdalam ſiue nucleum accipito, in eiuſq; cortice ſtylo æreo inſcribito, quicquid tandem libuerit, non profundè, deinde papyro inuolutum plãtato. Quicquid ſanè in amygdala inſcripſeris, hoc ipſum fructu reperies. Quidam etiam hoc ipſum in vera amygdala faciunt eodem ſucceſſu. *Democr.*

Perſica vt fiant rubra.

Rubra facies perſica, roſis ſub ipſas plantas conſitis. Facies & iuxta alium modum rubicundum fructum. Si enim obrutum perſici os poſt dies ſeptẽ detexeris. In his enim diebus ſua ſpõte aperitur, & cinnabarim intra oſſiculum infunderis, & hoc ipſum rurſus obrutum cura & diligentia dignatus fueris, inde rubra perſica habebis. Fortaſſis etiam alium colorem ſi infundere libuerit, eundem quoque ſimiliter fructui affricabis. *Idem.*

Perſica vt fiant miræ magnitudinis.

Vt perſica miræ magnitudinis tibi compares, amygdalas item & nuces, & ſimilia, accipies tres, vel quatuor nucleos ex illis, quos ita coaptabis, vt corpus vnum conſtituere videantur. Hos iunctos, & ſi opus fuerit, colligatos, in vas aliquod terra ſtercorata plenum immittes, plantabis, ac ſepelies: ſed ita vt vas illud foramen habeat in operculo, per quod nucleorum germen exigere cogatur. Sic fiet, vt nuclei illi in vnam coaleſcant arborem, quę ſuo tempore fructus eximiæ magnitudinis ac pulchritudinis edet ac profert. Sunt qui nucleos non in vas, ſed fiſtulam, aut tubulum terra ſaturatum mittãt. Sed id multò leuius, & facilius tibi ſi comparare ſtudes, diligenter interlegenda erunt perſica illa, quæ parua & languida apparebunt, nimiaque vbertate matrem onerabunt: vt arboris ſuccus ad reliquorum nutrimenta conuertatur. Sic enim ſaluæ copia in pauciores fœtus ſe conferens, illos altili ſaginabit incremento, ac maiores reddet. *Mizaldus.*

Perſica vt ſine oſſe producantur.

Perſicum ſine oſſe producere poſſumus, nouo inſitionis modo. Circa ſalicem perſici plantam ſerimus, loco riguo, humido, & ſuperfœtante: ſin minus, aquationibus adiuua, vt lignum turgeſcat, & ſibi, & aduenis ſurculis ſuccum porrigat ſuperfluentem. Sic ſalix brachij magnitudine, in medio terebretur, perſici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen ſaligni trunci inducimus:

ducimus: foramen luto diligenter operimus, ac vinculis aſtringimus: anno ſubinde elapſo, vbi iam cohæſerunt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantum mox prominet ſupra terebrationem, & compagem, reſecamus, ne eò feratur alimentum: & ab inſitionis coalitu ſuccus auocetur, & arbos alia grauata ſtirpe adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite ſalicis in terram demerſo, in arcus ſimilitudinem flectatur, & coalitis, perſicum ſuccidıtur, transfertur, & in terra exaggeratur, ſic perſicus ſalici nupta, & maritata, mira iucunditate ſine oſſibus fructus pariet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Perſica vt ſine oſſe proueniant, aliter.

Truncum arboris infernè perforabis, & medulla exciſa, ſalicis, aut corni paxillum impinges. *Aphricanus.*

Nux ne lignoſum fructum progignat.

Si predurum & lignoſum fructum nux progignat, cortex in orbem vulnerandus erit, vt noxij humoris vitium deducatur. Alij radicum ſumma præcidunt. Pleriq; terebratæ radici buxeum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreúmve clauum. *Mizaldus.*

Nuces vt abſq; putaminibus gignantur.

Nuces nudas ſine putaminibus facies, ſi contracta nucis teſta, internoq; nucleo illæſo cõſeruato, ei ipſi lanam, aut recẽtia vitis ſeu platani folia circumdederis, vt ne nudus exiſtens fructus à formicis corrodatur, & ſic plãtaueris. Idem in amygdala Florentinus tradit, ſi cinis aſſiduè trunco & radicib. circumfundatur. Imo & in reliquis fructuum generibus, quæ teſtam forinſecus habent, ſi iuxta eundem modum fuerint plantata. *Aphricanus.*

Aliter.

Loco, quo iuglandẽ plantare deſtinaueris ſcrobem defodito, & puluerátam imponito terram, ac ferulæ ſemen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum cælato, & ſic habebis longo tempore præoptatos fructus. Sic poſſumus & Tarentinam efficere, alij Moluſca vocant: nam & Tarentinam dicunt, quę eſt molli ac fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur. Hanc lixiuio per annum ſæpè irriga, cinerem radicib. inijce: vt prodidit Damagerõ. Et arborẽ quoq; penitus perforans, duras, & maſculas nuces friabiles facies. Sic de auellana nuce, & amygdala: antequã florem produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida in-

fundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: ſit priori modo, vt nudum nucleum, & friabilem teſtam afferat, vt non putamine, ſed verius integatur cute, adeò tenella, vt ſimul mandatur, & tandem de fructus omnibus qui teſta integuntur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Amygdalæ amaræ vt fiant dulces.

Dulces autem facies amarulentas amygdalas antea, ſi forato trunco in quadrangulo palmi parui altitudine lachrymam quotannis effluere ſinas, donec dulceſcant. Quidam melius faciunt, & circumfodiunt ſuillum ſtercus, & vrinam affundẽtes, deinde aggeſta terra rigant ſingulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali excíſus fructum abijcit. Tenerã verò & dulcem ex dura, & amara facies, ſi truncũm vſq; ad radices in ſuperficie exiſtentes nudaueris, & aqua calida aſſiduè rigaueris, antequam flores emittant. *Aphricanus.*

Amygdalæ inſcriptæ, vt fiant.

Amygdalæ teſtam induſtriè confringito, ita vt internum nucleum integrum conſerues, apertaq; teſta in nucleum quodcunq; libuerit ſcribito, rurſuſque colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac intectam, ſtercore ſuillo aggeſto obruito. *Idem.*

Punica mala, vt non hient.

Dum Punicas plantas, ſilices in ſcrobem præmitte. Si verò prius plantatæ fuerint, ſcillas iuxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipſa mala hiare non permittunt. Similiter autem ſi ſecundum caput plantatę fuerint, non hiant. *Aphricanus.*

Punica mala vt dulceſcant.

Radices arboris circumfodito, & ſtercus ſuillum aggerito, & ſuperingeſta terra, cum vrina hominis rigato. Vel mala ſic dulciorem efficiunt fructum, ſi vrina aſſiduè, caprino ſtercore, & vini veteris fece radices plantæ rigaueris. *Paxamus, & Anatolius.*

Malum punicum, vt ſine granis facias.

Si exemeris quemadmodum in vua, conſpicuã medullæ partem, & fiſſum lignũ obruas, & poſt tẽpus recideris ſupereminentem plantæ partem, quæ iam germẽ emiſit, fructum ipſum ſine granis punica producet. *Aphricanus.*

Punica mala, vt fiant rubicundiora.

Si punicum malum rubicundius efficere velis, plãtam aqua cum lixiuio balnearum permixta rigabis. *Idem.*

Vt

Vt ſciatur, quot grana habeat malum punicum.

Vnum punicum malum aperias, & numeres, & quot in ipſo grana reperies, tot in ſingulis eſſe iudica. *Idem.*

Punici mali acinos augere.

Punici mali acinos augere ſic poſſumus, vt nimo videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum ſerito, cornifq; truncum terebrato, ac per foramen immittito punicam: vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus ſeparabis, inde cornum iuxta coalitum reſecabis, ne aduenæ arbori ſuccum adimat, & euocare poſſit, vt ne cui magis, quàm inſito ſeruiat: ſic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabuntur, ſaporeque inſignes, vt ſpecioſiores videri nequeant. *Porta.*

Punica quomodo in miram magnitudinem excreſcant.

Tradunt in miram magnitudinem punica mala protuberare, ſi olla fictili circa arborem obruatur, vel ita aptetur, vt ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne reſiliat, illigatus, ipſaq; olla contra aquarum incurſus operta muniatur: nam ſuo tempore poma eiuſdem magnitudinis qua fuerit, opportunè reddet: imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollæ aut vaſculo impreſſeris. *Mizaldus ex Gargilio Martiali.*

Punica, vt in arbore ſeruentur viridia.

Cùm matura fuerint punica, antequam rumpantur, petioli, quibus dependent ſunt intorquendi, toto anno viridia in arbore ſeruantur. *Pall. & Plin.*

Punicorum multitudo quomodo comparetur.

Punicorum multitudo comparabitur, ſi tithymali & portulacæ ſuccus æqualiter miſtus, trunco arboris antequam germinet, illinatur. *Palladius.*

Punicorum acini, vt candidi fiant.

Candidi fient punicorum acini, ſi argillæ & cretæ miſcueris quartam gypſi partem, & toto triennio hoc genus terræ radicibus inſperſeris. *Gargilius Mart.*

Punica vt ad hybernos vſus ſeruentur.

Punica ad hybernos vſus ſeruabuntur, ſi leni manu decerpſeris, ne tactu aſperiore vitientur, aut vulnus ſentiāt, deinde pediculis incoctam & liquidam picem demerſis, refrigerata ex ordine ſuſpenderis. Sunt qui tota in picem mergant, & vbi refrixerint, ſuſpendant. item ſi integra collecta in aqua marina, vel feruēte muria tandiu demergan-

tur, vt liquorem combibant, & madeſcant. deinde Sole triduo reſiccentur (ſed ita vt nocte ſub dio non maneant) poſtea loco frigido ſuſpenduntur: cùm volueris vti, aqua dulci macerabis. Alij argilla, vel figulari creta induunt, & ſiccata, loco frigido ſuſpendunt: atq; cùm vſus exegerit, in aquam demittunt, & cretam reſoluunt. Alij fœno, vel culmo ſingula inuoluũt, & inſuper luto paleato craſsè liniunt: atq; ita maioribus ramis alligant ne vento commoueantur. Alij in ſiccam arenam diſtincta, & ſecreta deponunt: aut in frumentario aceruo ad vmbram, donec rugoſa fiant, diligenter condunt. *Mizaldus ex Berytio, & alijs.*

Malum citrium, vt effigiatum naſcatur.

Citrij fructum ſimulachri formam reddere facies, vel humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo. Gypſo aut luto quicquid voles integis, & perfrigeratum in duas partes inſtrumento quopiam acuto ſecas, ita vt anterior, & poſterior pars coaptari ac committi queant, indeque ſiccatum in figulina torres. Quum verò fructus ad dimidiam partem ſui augmenti peruenerit, formas illas circumdatas vinculis diligenter munies, nec ab augmento eius, quod circumdatum eſt diuellatur, & ſuſcipiet omnino circumdatas formas. *Aphricanus.*

Citria quomodo fiant rubra, & medium illorum dulce.

Si rubra citri poma voles efficere, ſurculum moro inſerito, & rubrum pomum dabit. Medium pomi dulce fiet, vt tradit Palladius ſi truncus obliquo foramine ab imo terebretur, vt altera parte non exeat: ſic humor effluere permittetur, donec poma formentur: mox foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmant, ſi ſemina priuſquam ponãtur, ouillo lacte, aut mellita vel ſaccharata aqua maduerint. *Mizaldus.*

Citria malæ quomodo conſeruanda.

Si citrij fructum gypſo ſubacto probè illeueris, illæſum, & per totum annum integrum cõſeruabis. Citria in hordeum occultata, & obruta non putreſcunt. *Sotion.*

Citria mala vt per totum annum habeas.

Citria ſi toto vis habere anno, eum ſeruabis morem, qui in Aſſyria peculiaris, multiſq; etiam locis frequẽs eſt. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali reſcindes ſtirpe, & luxuriem ferro corripies: partem relinques,

Digitized by Google

qua parte ſtrinxeris genuina arboris ferocitate, alia ſubſtituer, eiſq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque noua fœtura inuitari. *Porta.*

Ficus inſcriptæ vt fiant.

Oculum fici, quem inſoliaturus es, inſcribito, quomodocunq; velis, & ficus inſcriptæ germinabũt. *Democritus.*

Ficus quomodo fiant præcoces.

Matureſcent ficus ante tempus, ſi columbæ ſtercus, & piper, & oleum iuxta adieceris. *Idem.*

Ficus vt fiant purgatoriæ.

Quum ficum plantas, ad ſummas radices veratrum nigrum contuſum ſimul cum tithymallo mittes, & habebis ficus ventrem emollientes. *Idem.*

Ficus quomodo æquè alba & nigra fiat.

Diuerſa ſarmenta accipito, & prius colligatos ramos eiuſdem temporis ac ætatis exiſtentes, in ſcrobe deponito, ſtercoratoq; & rigato. Cùm verò germinauerint, rurſus vtroſq; oculos in idem colligato, quo in vnum truncum coaleſcant, & poſt duos annos, ſi ita viſum fuerit, tranſplantato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam maiori ſecuritate idem faciunt hoc modo: Duorum ficorum diuerſorum ſemina ſiue grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant. *Leontius.*

Caricæ vt durent.

Ad multum tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanum ſuſpendantur, vbi panis eſt extractus, & in fictile nouum non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere vnà cum fundo & pediculo, ex quo dependent, & muriam cum oleo feruefactã in Sole irrorare, & in vas mittere, idq; luto oblinere. Noctem tamen vnam antea rori exponere, & poſtea vaſi committere. *Paxamus.*

Ficus vt virides ſeruentur.

Ficus ſeruari poſſunt virides, ſi in melle ita diſponantur, vt neque ſe inuicem, neq; vas contingant: quod operculo diligenter tegi debet. Idem continget, ſi ſingulæ intra cucurbitam viridem claudantur, loculis vnicuique cauatis, & ſuſpenſa in vmbroſo loco cucurbita, vbi nec ignis, nec fumus inſpiret. Verùm cum petiolis legi debẽt: nam ſic diutius integræ durant. *Aphricanus & Palladius.*

Oliuæ vt dulceſcant.

Accipe cineris quercini ſextarium vnum: calcis viuæ recentis tertiam ſextarij partem, miſceantur bene, addens

do aliquantulũ aquæ vt humectentur nonnihil, coeantq́; in vnum: deinde cùm ſic per horas duas relictum fuerit, in vas aliquod ligneum cum foramine in fundo ponatur, ſubigendo benè, & ſuper infundẽdo ſitulas tres, vel quatuor aquæ, & per foramen coletur lixiuium. Quòd ſi ad duas ſitulas non peruenerit lixiuium, alias duas aquæ ſuperinfundito, vt duas lixiuij colligere queas. Quibus ſic ſe habentibus, oliuas virides recentes, & incorruptas ſumito: deinde cùm in lixiuio tandiu, donec fundum petãt, vel dentibus caro ab oſſibus flauis ſecernatur, fuerint, in aquam frigidam iniicito, mutando aquam ter quatérve. Cauendum omnino, ne abſq; aqua remaneant: quoniam ſubitò nigreſcunt, coloremq́; illum ſuum natiuum cum ſapore amittunt. Præter naturam enim videtur, atq; idcirco iucundiſſimum eſt videre, vt tam folia, quàm fructus, naturalem colorem conſeruent. Cæterùm per tres, aut quatuor dies in aqua recenti ſinendæ ſunt. Quòd ſi autem aqua quotidie quater, aut quinquies mutentur, biduo dulces euadent, ita vt cum ſale & aceto edi queãt. His peractis, muria erit ſuperinfundenda, & ſic quoq; bidui ſpatio eſui erunt aptæ. Verùm hoc notandum, oliuas, quæ aquam nõ tetigerint, pelliculam tenuiorem obtinere, eſuiq́; iucundiores eſſe. Si verò tetigerint diutius erunt macerandæ, nec tamen vnquam adeò erunt delicatæ, propterea quòd pelliculam ſiue corticem habebunt aſperiorem, etiam ſi virides pulchræq́; exiſtant. Porrò aliter etiam oliuæ parari poſſunt. Oliuæ ſiccæ, aquam nunquam ingreſſæ, in muriam per menſem vnum ponantur: deinde in aliam per dies xv. vel xx. poſtea rurſus in aliam efficaciorem, & erunt dulces: ſed modus huiuſmodi rarus eſt. *Alexius.*

DE SECRETIS FRVCTVVM, fruticum. CAP. XIII.

Vuas Vere producere.

SI verno tempore ceraſum arborẽ ſua gerere mala conſpicimus, nos tunc vuas optamus, ſic nõ deerit copia, vti è Tarentini & Pãphili elicitur dictis. Quando ab ijs gummi effluere deſijt, ne putreſcat, & vermiculetur, emuſcari iube lanuginem quandam, quæ obuallat arborẽ: officiet enim inſitis multũ. Sit inſitio, quam emphyliſmon vocant: ſic enim faciliùs coaleſcit: Arboris inde cortex relaxetur,

laxetur,& tenuis, & validus cuneus inter lignum & librũ adigatur, ſed ſenſim leui manus libramento, ne corticis faſcia lædatur, cuneo ſubducto, ſurculus præacutus nigræ,& feracis vitis immergatur, & ligetur: ſic Vere, conſueto ceraſorum tempore fœnerabitur vuas, cùm cogatur ſubiecti trunci alimoniam ſurripere. *Ioan. Bapt. Porta, ex Tarentino & Pamphilo.*

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum vel flagellum obruendum ex æquo diducito,lapilloq; diſcuneabis à ſummo capite,hinc inde medullam omnẽ oſſeo ſtylo erodẽdo in parte illa, vel quàm abſcondet terra: vel quantum fieri poſſit altè excauato: ſubinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui ſolo vnam defodito ſcrobem,& deponito,illudq; fixo ligetur calamo, ne poſſit intorqueri, ſic compages vna, vt priùs coagmentatur: & præſtabilius fuerit,ſi quantum ſarmentum erit excauatum,intus ſcillæ bulbum demerſeris: veluti enim glutino quodam adiungit,humore humectat, & calore fouet,vt inſitio quędam, vel idem etiamnum eueniet, ſi inferendo ſurculo vniuerſa medulla ſubtrahatur. *Idem ex Democrito.*

Vitis vt bothryones albos afferat, & nigros acinos.

Palmes idem, vt vuam candidam ſimul,& nigram afferat, & in eadem vua, acina alia nigra, alia candida,& ea æquè diuiſa appareãt. Malleolos tres,quatuor, vel plures diuerſorum generum & colorum ſumito,facileq; ductiles,quos æqualiter compoſitos, atque arctiſſimè colligatos,in tubulum, vel arietinum cornu inſerito, vt ab vtraq; parte ſuperemineant: ſubter ſarmẽta reſoluito,ac in ſcrobe ſtercorata terra obruito,dum germina agant,rigato:at biennio, vel triennio exacto, cùm vna compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange, ſi cornu iam emarcuit:vbi maximè cohæſerunt,ſerra præcidito, ac pulueratam terram ſupra exaggerato,terraque pinguis truncum operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus,ſarmenta ſuccum miniſtrare nequeant: tunc ex compoſitarum virgarum coitu, arbor vna exurgit, verſicolores vuas præbens. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aliter.

Sint ſarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alte-

rum: & cùm putantur, per medium ſunt findenda, præcauendo, ne quicquã de medulla excidat, & ſic inter ſe iunges diuiſa, vt vtriuſq; oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctius ligabis, & glutinoſa terra adlinire curabis, ternisq; diebus crebra ſibi ſuccedat irrigatio, donec ex vtroque vnicum erumpat germen, vuasq; producat, in quibus diuerſi generis, & coloris ſint acini. *Didymus.*

Vuæ vt ad Ver vſq; ſeruentur in vite.

Circã ipſam vitem, quæ fructu plena eſt, loco vmbroſo ſcrobem fodies, altitudine trium pedum latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus recoques aſſiduè ſarmẽta fructibus plena, & illæſis botryonibus alligabis, vt ſolum non contingant, cooperies, vt imber eò penetrare non poſſit. *Berytius.*

Vua vt fiat odorata.

Si odoratam vuam facere volumus: Sarmentum obruendum, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum quo volumus vuam olere, & aliquantulum maceratur eiuſdem odoris aqua, & vuam dabit abſorpto humore olentem. *Paxam.*

Vuas vt ab auibus & gallinis tuearis.

Vt gallinæ atq; eiuſmodi aues vuis abſtineant, labruſcæ acinos edendos dato: idẽ enim fermè contingit, quod hominibus qui acerbos fructus deuorauerint, obſtupeſcunt enim dentes. *Cardanus.*

Vuas & alios fructus ne veſpæ contingant.

Oleum ſorbeto, & velut inſufflans ad vites, & vuas atque alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRVCTVVM, herbarum. CAP. XIIII.

Cucurbitæ quomodo fiant longæ, & vaſtæ & craſſæ.

SEmina de collo cucurbitæ ſumta recto cacumine ſeres, ſtercorabis, ac rigabis. Si vaſtioris incremẽti optas, de medio ventre extractum ſemen, inuerſo cacumine telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitæ vt latæ & amplæ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, ſemina quæ in fundo latitant, inuerſis cacuminibus terræ mandabis. *Iidem.*

Cucurbita vt ſine ſemine naſcatur.

Non habebunt ſemen cucurbitæ intra ſe, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum primum mox vbi increuerit, cucurbitæ, ſiue cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis ſarmenta ſolent, vt ſumma pars tantùm virgulti emineat, & poſtquam auctum fuerit, rurſus idem iterum ac tertiò defodito, & exortus iuxta medium, & ſuper terram extantes ſecato, ſolumq; poſtremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres ſemine carentes. Similiter ſine ſemine eadem facies, ſi triduo antequam ſemines, ſemen ipſum oleo ſeſamino maceraueris. *Quintilius.*

Cucurbitæ vt fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres ſic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, ſtercore admixto liquidiorem factam, & anticipato conſueto tempore. Vere videlicet inchoante ſemina implantabis, & cùm ſol fuerit, & calor, & moderata pluuia, cophinos ſub dio expones, circaq; Solis occaſus eos in domum conteċtam inferes. Atq; hoc aſſiduè facies, aquam irrorans, quando vſus poſtularit. Poſtquam verò perfectè ceſſabunt frigora, & glacies, cophinos, ſiue dolia in locum ſubactum & excultum deportatos defodies, ita vt labra æqualia ſint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abſtuleris ipſorum virgulta, citius fructum producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeres quomodo formæ variæ, & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunque velis figuram, ſi teſtacea feceris vaſa, eaq; paruis adhuc circumpoſueris, & obligaueris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum ſecta, excauataq; & compoſita, ac coarctata, ſi in eam cucurbitam, aut cucumerẽ, dum adhuc parua eſt, immiſceris, augeſcens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & deiectorias, vt alia pleraque ſi illarum ſemen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, ſcamonia, colocynthide, aut alijs purgantibus medicamentis ſimplicibus præmaceraueris, deinde ſeminaueris. *Idem.*

Cucurbitæ quomodo conſeruentur.

Cucurbitas ſeruabis ſic:Has teneras acceptas concide, deinde aquam feruefactam affunde,& per totam noctem ſub dio perfrigera, indeq; in muria acri compone,& diu permanebũt. Hodie per hybernos mẽſes omnes,laquearibus & tabulatis ædium appenſæ,virides & cibis non ingratæ, à noſtratibus vbiq; cuſtodiuntur: maximè quæ citrulli nuncupantur. *Quintilius & Mizaldus.*

Cucumeres ocyſſimè producere.

Si eorum ſemina recentia, æſtiuo tempore humano cruore immerſeris, nõ infirmi,ſed ſani,adulti, & fului fieri: retinet enim in ſe calidiorem efficacioremq; vim:crebrò permuta, ne contabeſcat, ſed immarcidus maneat oportet, morentur per hebdomodam, ſic inſolata ſemine ſcrobiculis effoſſis, in fœcundam & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuerſa: nec obfuerit, ſi viua calx ſubſternatur:ſubinde calida aqua,vel ardenti rigatus caulis foras emicabit:pãnis tege,ne calor elatus euolet,eum ſerpere ſpectabis, ſi propiùs non admiſeris, cui caducus hæreat, & in immenſam monſtrificè creſcet magnitudinem: quanquã breui temporis proceſſu vitam aſcititiam expirabit. Idem de peponibus & melonibus faciendum eſt. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Cucumeres & fructus omnes ſerotinos facere.

Si velimus cucumeres & fructus omnes ſerotinos efficere: ſcimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere ac frigora pertimeſcere:vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſi frigori maximè obſtabunt,nec ab eo necabuntur. Aliter quoque vegetes perdurare valent:apud puteum ſerantur,& tam tempeſtiuos in puteos dimitte, ac ſuprà rectè operi,ne Sol,ventiq; noxam exiccando deferant: iuuant & aquæ ſurgentes vapores vt diu viridi maneant habitu. Vel ſtercoroſo loco,& aprico,vbi ſemina poſiturus eris. Si rubos aut ferulas habere volumus poſt autumni æquinoctium his iuxta terram reciſis, excauatis,& ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus,ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus,qui poſſit & inter frigora non necari. *Idem.*

Melones quomodo dulces & odoratos reddes.

Melones roſarum fragrantiam ſpirare facies, ſi ſemen ipſum cum roſis aridis poſueris, & mixtim plantaueris.

Dulces

Dulces verò efficies, ſi ſemen ipſorum lacte & melle maceraueris, & refrigeratum ſeminaueris. *Florentinus.*

Cinara vt ne ſpinis horreat.

Eueniet cinaræ, vt ne ſpinis horreant, ſi pungenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina. Vel ſi lactucam ſcindamus in partes, & ſingulis ſingula cōdantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaues & odoratas habebis cinaras, hac videlicet via ac modo: ſi ſemina in odorato liquore aliquo, aut ſucco triduo præmaceraueris, & ſiccata terræ commiſeris: nam ſaporem eum referent, cuius humorem combiberint. Vnde laurum redolebūt, ſi illa cum lauri folijs maceraueris, aut in lauream baccam intruſeris, & ita plantaueris. Simile erit experimentum in reliquis. *Mizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces prouenient cinaræ, ſi ſemina in lacte, melle, aut aqua ſaccharata, vel vino aromatite maduerint, & ſiccata tellurem intrauerint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINVM, in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

SI timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur ſemina, paleis contegi poterunt: quibus tranſuerſæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut ſarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra ſeruentur.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſemperuiui paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab auibus, formicis, agreſtibus muribus, & alijs hortorum prędonibus non ſolùm illęſa ſeruabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam prętantiora euadent. *Aphricanus.*

Sata vt incolumia ſeruentur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, ſi collecta fuligine, quæ ſupra focos hæret, pridie quàm ſatio fiat, cum ſeminibus miſceantur: vel portulacæ aqua ſemina ipſa conſpergantur, vt tota nocte ſuccum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab auibus depopulentur.

Ait Plin. eſſe allium in aruis, alum nuncupatum, quod

fundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: fit priori modo, vt nudum nucleum, & friabilem teſtam afferat, vt non putamine, ſed verius integatur cute, adeò tenella, vt ſimul mandatur, & tandem de fructus omnibus qui teſta integuntur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Amygdalæ amaræ vt fiant dulces.

Dulces autem facies amarulentas amygdalas antea, ſi forato trunco in quadrangulo palmi parui altitudine lachrymam quotannis effluere ſinas, donec dulceſcant. Quidam melius faciunt, & circumfodiunt ſuillum ſtercus, & vrinam affundẽtes, deinde aggeſta terra rigant ſingulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali exciſus fructum abijcit. Tenerã verò & dulcem ex dura, & amara facies, ſi truncum vſq; ad radices in ſuperficie exiſtentes nudaueris, & aqua calida aſſiduè rigaueris, antequam flores emittant. *Aphricanus.*

Amygdalæ inſcriptæ, vt fiant.

Amygdalæ teſtam induſtriè confringito, ita vt internum nucleum integrum conſerues, apertaq; teſta in nucleum quodcunq; libuerit ſcribito, rurſuſque colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac inte&tam, ſtercore ſuillo aggeſto obruito. *Idem.*

Punica mala, vt non hient.

Dum Punicas plantas, filices in ſcrobem præmitte. Si verò prius plantatæ fuerint, ſcillas iuxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipſa mala hiare non permittunt. Similiter autem ſi ſecundum caput plantatę fuerint, non hiant. *Aphricanus.*

Punica mala vt dulceſcant.

Radices arboris circumfodito, & ſtercus ſuillum aggerito, & ſuperingeſta terra, cum vrina hominis rigato. Vel mala ſic dulciorem efficiunt fructum, ſi vrina aſſiduè, caprino ſtercore, & vini veteris fece radices plantæ rigaueris. *Paxamus, & Anatolius.*

Malum punicum, vt ſine granis facias.

Si exemeris quemadmodum in vua, conſpicuã medullæ partem, & fiſſum lignũ obruas, & poſt tẽpus recideris ſupereminentem plantæ partem, quæ iam germẽ emiſit, fructum ipſum ſine granis punica producet. *Aphricanus.*

Punica mala, vt fiant rubicundiora.

Si punicum malum rubicundius efficere velis, plãtam aqua cum lixiuio balnearum permixta rigabis. *Idem.*

Vt

Vt ſciatur, quot grana habeat malum punicum.

Vnum punicum malum aperias, & numeres, & quot in ipſo grana reperies, tot in ſingulis eſſe iudica. *Idem.*

Punici mali acinos augere.

Punici mali acinos augere ſic poſſumus, vt nimo videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum ſerito, cornisq́; truncum terebrato, ac per foramen immittito puniceam: vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus ſeparabis, inde cornum iuxta coalitum reſecabis, ne aduenæ arbori ſuccum adimat, & euocare poſſit, vt ne cui magis, quàm inſito ſeruiat: ſic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructûs æmulabuntur, ſaporeq́ue inſignes, vt ſpecioſiores videri nequeant. *Porta.*

Punica quomodo in miram magnitudinem excreſcant.

Tradunt in miram magnitudinem punica mala protuberare, ſi olla fictili circa arborem obruatur, vel ita aptetur, vt ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne reſiliat, illigatus, ipſaq́; olla contra aquarum incurſus operta muniatur: nam ſuo tempore poma eiuſdem magnitudinis qua fuerit, opportunè reddet: imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollæ aut vaſculo impreſſeris. *Mizaldus ex Gargilio Martiali.*

Punica, vt in arbore ſeruentur viridia.

Cùm matura fuerint punica, antequam rumpantur, petioli, quibus dependent ſunt intorquendi, toto anno viridia in arbore ſeruantur. *Pall. & Plin.*

Punicorum multitudo quomodo comparetur.

Punicorum multitudo comparabitur, ſi tithymali & portulacæ ſuccus æqualiter miſtus, trunco arboris antequam germinet, illinatur. *Palladius.*

Punicorum acini, vt candidi fiant.

Candidi fient punicorum acini, ſi argillæ & cretæ miſcueris quartam gypſi partem, & toto triennio hoc genus terræ radicibus inſperſeris. *Gargilius Mart.*

Punica vt ad hybernos vſus ſeruentur.

Punica ad hybernos vſus ſeruabuntur, ſi leni manu decerpſeris, ne tactu aſperiore vitientur, aut vulnus ſentiāt, deinde pediculis incoctam & liquidam picem demerſis, refrigerata ex ordine ſuſpenderis. Sunt qui tota in picem mergant, & vbi refrixerint, ſuſpendant. item ſi integra collecta in aqua marina, vel feruēte muria tandiu demergan-

tur, vt liquorem combibant, & madeſcant. deinde Sole triduo reſiccentur (ſed ita vt nocte ſub dio non maneant) poſtea loco frigido ſuſpenduntur: cùm volueris vti, aqua dulci macerabis. Alij argilla, vel figurali creta induunt, & ſiccata, loco frigido ſuſpendunt: atq; cùm vſus exegerit, in aquam demittunt, & cretam reſoluunt. Alij fœno, vel culmo ſingula inuoluũt, & inſuper luto paleato craſsè liniunt: atq; ita maioribus ramis alligant ne vento commoueantur. Alij in ſiccam arenam diſtincta, & ſecreta deponunt: aut in frumentario aceruo ad vmbram, donec rugoſa fiant, diligenter condunt. *Mizaldus ex Berytio, & alijs.*

Malum citrium, vt effigiatum naſcatur.

Citrij fructum ſimulachri formam reddere facies, vel humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo. Gypſo aut luto quicquid voles integis, & perfrigeratum in duas partes inſtrumento quopiam acuto ſecas, ita vt anterior, & poſterior pars coaptari ac committi queant, indeque ſiccarum in figulina torres. Quum verò fructus ad dimidiam partem ſui augmenti peruenerit, formas illas circumdatas vinculis diligenter munies, nec ab augmento eius, quod circumdatum eſt diuellatur, & ſuſcipiet omnino circumdatas formas. *Aphricanus.*

Citria quomodo fiant rubra, & medium illorum dulce.

Si rubra citri poma voles efficere, ſurculum moro inſerito, & rubrum pomum dabit. Medium pomi dulce fiet, vt tradit Palladius ſi truncus obliquo foramine ab imo terebretur, vt altera parte non exeat: ſic humor effluere permittetur, donec poma formentur: mox foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmant, ſi ſemina priuſquam ponãtur, ouillo lacte, aut mellita vel ſaccharata aqua maduerint. *Mizaldus.*

Citria malæ quomodo conſeruanda.

Si citrij fructum gypſo ſubacto probè illeueris, illæſum, & per totum annum integrum cõſeruabis. Citria in hordeum occultata, & obruta non putreſcunt. *Sotion.*

Citria mala vt per totum annum habeas.

Citria ſi toto vis habere anno, eum ſeruabis morem, qui in Aſſyria peculiaris, multiſq; etiam locis frequẽs eſt. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali reſcindes ſtirpe, & luxuriem ferro corripies: partem relinques, qua

qua parte ſtrinxeris genuina arboris ferocitate, alia ſubſtituer. eiſq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque noua fœtura inuitari. *Porta.*

Ficus inſcriptæ vt fiant.

Oculum fici, quem inſoliaturus es, inſcribito, quomodocunq; velis, & ficus inſcriptæ germinabũt. *Democritus.*

Ficus quomodo fiant præcoces.

Matureſcent ficus ante tempus, ſi columbæ ſtercus, & piper, & oleum iuxta adieceris. *Idem.*

Ficus vt fiant purgatoriæ.

Quum ficum plantas, ad ſummas radices veratrum nigrum contuſum ſimul cum tithymallo mittes, & habebis ficus ventrem emollientes. *Idem.*

Ficus quomodo æquè alba & nigra fiat.

Diuerſa ſarmenta accipito, & prius colligatos ramos eiuſdem temporis ac ætatis exiſtentes, in ſcrobe deponito, ſtercoratoq; & rigato. Cùm verò germinauerint, rurſus vtroſq; oculos in idem colligato, quo in vnum truncum coaleſcant, & poſt duos annos, ſi ita viſum fuerit, tranſplantato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam maiori ſecuritate idem faciunt hoc modo: Duorum ficorum diuerſorum ſemina ſiue grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant. *Leontius.*

Caricæ vt durent.

Ad multum tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanum ſuſpendantur, vbi panis eſt extractus, & in fictile nouum non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere vna cum fundo & pediculo, ex quo dependent, & muriam cum oleo feruefactã in Sole irrorare, & in vas mittere, idq; luto oblinere. Noctem tamen vnam antea rori exponere, & poſtea vaſi committere. *Paxamus.*

Ficus vt virides ſeruentur.

Ficus ſeruari poſſunt virides, ſi in melle ita diſponantur, vt neque ſe inuicem, neq; vas contingant: quod operculo diligenter tegi debet. Idem continget, ſi ſingulæ intra cucurbitam viridem claudantur, loculis vnicuique cauatis, & ſuſpenſa in vmbroſo loco cucurbita, vbi nec ignis, nec fumus inſpiret. Verùm cum petiolis legi debẽt: nam ſic diutius integræ durant. *Aphricanus & Palladius.*

Oliuæ vt dulceſcant.

Accipe cineris quercini ſextarium vnum: calcis viuæ recentis tertiam ſextarij partem, miſceantur bene, addens

do aliquantulũ aquæ vt humectentur nonnihil, coeantq; in vnum: deinde cùm ſic per horas duas relictum fuerit, in vas aliquod ligneum cum foramine in fundo ponatur, ſubigendo benè, & ſuper infundẽdo ſitulas tres, vel quatuor aquæ, & per foramen coletur lixiuium. Quòd ſi ad duas ſitulas non peruenerit lixiuium, alias duas aquæ ſuperinfundito, vt duas lixiuij colligere queas. Quibus ſic ſe habentibus, oliuas virides recentes, & incorruptas ſumito: deinde cùm in lixiuio tandiu, donec fundum petāt, vel dentibus caro ab oſſibus flauis ſecernatur, fuerint, in aquam frigidam inijcito, mutando aquam ter quatérve. Cauendum omnino, ne abſq; aqua remaneant: quoniam ſubitò nigreſcunt, coloremq; illum ſuum natiuum cum ſapore amittunt. Præter naturam enim videtur, atq; idcircò iucundiſſimum eſt videre, vt tam folia, quàm fructus, naturalem colorem conſeruent. Cæterùm per tres, aut quatuor dies in aqua recenti ſinendæ ſunt. Quòd ſi autem aqua quotidie quater, aut quinquies mutentur, biduo dulces euadent, ita vt eum ſale & aceto edi queāt. His peractis, muria erit ſuperinfundenda, & ſic quoq; bidui ſpatio eſui erunt aptæ. Verùm hoc notandum, oliuas, quæ aquam nõ tetigerint, pelliculam tenuiorem obtinere, eſuiq; iucundiores eſſe. Si verò tetigerint diutius erunt macerandæ, nec tamen vnquam adeò erunt delicatæ, propterea quòd pelliculam ſiue corticem habebunt aſperiorem, etiam ſi virides pulchræq; exiſtant. Porrò aliter etiam oliuæ parari poſſunt. Oliuæ ſiccæ, aquam nunquam ingreſſæ, in muriam per menſem vnum ponantur: deinde in aliam per dies xv. vel xx. poſtea rurſus in aliam efficaciorem, & erunt dulces: ſed modus huiuſmodi rarus eſt. *Alexius.*

DE SECRETIS FRVCTVVM, fruticum. Cap. XIII.

Vuas Vere producere.

SI verno tempore ceraſum arborē ſua gerere mala conſpicimus, nos tunc vuas optamus, ſic nõ deerit copia, vti è Tarentini & Pāphili elicitur dictis. Quando ab ijs gummi effluere deſijt, ne putreſcat, & vermiculetur, emuſcari iube lanuginem quandam, quæ obuallat arborē: officiet enim inſitis multũ. Sit inſitio, quam emphyliſmon vocant: ſic enim faciliùs coaleſcit: Arboris inde cortex relaxetur,

laxetur,& tenuis, & validus cuneus inter lignum & librũ adigatur, ſed ſenſim leui manus libramento, ne corticis faſcia lædatur, cuneo ſubducto, ſurculus præacutus nigræ,& feracis vitis immergatur, & ligetur: ſic Vere,conſueto ceraſorum tempore fœnerabitur vuas, cùm cogatur ſubiecti trunci alimoniam ſurripere. *Ioan.Bapt.Porta, ex Tarentino & Pamphilo.*

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum vel flagellum obruendum ex æquo diducito,lapilloq; diſcuneabis à ſummo capite,hinc inde medullam omnẽ oſſeo ſtylo erodẽdo in parte illa,vel quàm abſcondet terra: vel quantum fieri poſſit altè excauato: ſubinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui ſolo vnam defodito ſcrobem,& deponito,illudq; fixo ligetur calamo, ne poſſit intorqueri, ſic compages vna, vt priùs coagmentatur:& præſtabilius fuerit,ſi quantum ſarmentum erit excauatum,intus ſcillæ bulbum demerſeris: veluti enim glutino quodam adiungit,humore humectat, & calore fouet,vt inſitio quędam, vel idem etiamnum eueniet, ſi inferendo ſurculo vniuerſa medulla ſubtrahatur. *Idem ex Democrito.*

Vitis vt bothryones albos afferat,& nigros acinos.

Palmes idem, vt vuam candidam ſimul,& nigram afferat, & in eadem vua, acina alia nigra,alia candida,& ea æquè diuiſa appareãt. Malleolos tres,quatuor,vel plures diuerſorum generum & colorum ſumito,facileq; auctiles,quos æqualiter compoſitos, atque arctiſſimè colligatos,in tubulum,vel arietinum cornu inſerito, vt ab vtraq; parte ſupereemineant: ſubter ſarmẽta reſoluito,ac in ſcrobe ſtercorata terra obruito,dum germina agant,rigato:at biennio, vel triennio exacto, cùm vna compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange, ſi cornu iam emarcuit:vbi maximè cohæſerunt,ſerra præcidito, ac pulueratam terram ſupra exaggerato,terraque pinguis truncum operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque,reliquos amputa, ne relictis omnibus,ſarmenta ſuccum miniſtrare nequeant: tunc ex compoſitarum virgarum coitu, arbor vna exurgit, verſicolores vuas præbens. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aliter.

Sint ſarmenta,vt nigrum alterum,candicans verò alte-

rum: & cùm putantur, per medium ſunt findenda, præcauendo, ne quicquā de medulla excidat, & ſic inter ſe iunges diuiſa, vt vtriuſq; oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctius ligabis, & glutinoſa terra adlinire curabis, ternisq; diebus crebra ſibi ſuccedat irrigatio, donec ex vtroque vnicum erumpat germen, vuasq; producat, in quibus diuerſi generis, & coloris ſint acini. *Didymus.*

Vuæ vt ad Ver vſq; ſeruentur in vite.

Circa ipſam vitem, quæ fructu plena eſt, loco vmbroſo ſcrobem fodies, altitudine trium pedum latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus recoques aſſiduè ſarmēta fructibus plena, & illæſis botryonibus alligabis, vt ſolum non contingant, cooperies, vt imber eò penetrare non poſſit. *Berytius.*

Vua vt fiat odorata.

Si odoratam vuam facere volumus: Sarmentum obruendum, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum quo volumus vuam olere, & aliquantulum maceratur eiuſdem odoris aqua, & vuam dabit abſorpto humore olentem. *Paxam.*

Vuas vt ab auibus & gallinis tuearis.

Vt gallinæ atq; eiuſmodi aues vuis abſtineant, labruſcæ acinos edendos dato: idē enim fermè contingit, quod hominibus qui acerbos fructus deuorauerint, obſtupeſcunt enim dentes. *Cardanus.*

Vuas & alios fructus ne veſpæ contingant.

Oleum ſorbero, & velut inſufflans ad vites, & vuas atque alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRVCTVVM, herbarum. CAP. XIIII.

Cucurbitæ quomodo fiant longæ, & vaſtæ & craſſæ.

SEmina de collo cucurbitæ ſumta recto cacumine ſeres, ſtercorabis, ac rigabis. Si vaſtioris incremēti optas, de medio ventre extractum ſemen, inuerſo cacumine telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitæ vt latæ & amplæ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, ſemina quæ in fundo latitant, inuerſis cacuminibus terræ mandabis. *Iidem.*

Cucurbita vt ſine ſemine naſcatur.

Non habebunt ſemen cucurbitæ intra ſe, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum primum mox vbi increuerit, cucurbitæ, ſiue cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis ſarmenta ſolent, vt ſumma pars tantùm virgulti emineat, & poſtquam auctum fuerit, rurſus idem iterum ac tertiò defodito, & exortus iuxta medium, & ſuper terram extantes ſecato, ſolumq; poſtremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres ſemine carentes. Similiter ſine ſemine eadem facies, ſi triduo antequam ſemines, ſemen ipſum oleo ſeſamino maceraueris. *Quintilius.*

Cucurbitæ vt fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres ſic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, ſtercore admixto liquidiorem factam, & anticipato conſueto tempore. Vere videlicet inchoante ſemina implantabis, & cùm ſol fuerit, & calor, & moderata pluuia, cophinos ſub dio expones, circaq; Solis occaſus eos in domum contectam inferes. Atq; hoc aſſiduè facies, aquam irrorans, quando vſus poſtularit. Poſtquam verò perfectè ceſſabunt frigora, & glacies, cophinos, ſiue dolia in locum ſubactum & excultum deportatos defodies, ita vt labra æqualia ſint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abſtuleris ipſorum virgulta, citius fructum producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeres quomodo formæ variæ, & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunque velis figuram, ſi teſtacea feceris vaſa, eaq; paruis adhuc circumpoſueris, & obligaueris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum ſecta, excauataq; & compoſita, ac coarctata, ſi in eam cucurbitam, aut cucumerẽ, dum adhuc parua eſt, immiſceris, augeſcens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & deiectorias, vt alia pleraque ſi illarum ſemen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, ſcamonia, colocynthide, aut alijs purgantibus medicamentis ſimplicibus præmaceraueris, deinde ſeminaueris. *Idem.*

Dulces verò efficies, ſi ſemen ipſorum lacte & melle maceraueris, & refrigeratum ſeminaueris. *Florentinus.*

Cinara vt ne ſpinis horreat.

Eueniet cinaræ, vt ne ſpinis horreant, ſi pungenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina. Vel ſi lactucam ſcindamus in partes, & ſingulis ſingula cōdantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaues & odoratas habebis cinaras, hac videlicet via ac modo: ſi ſemina in odorato liquore aliquo, aut ſucco triduo præmaceraueris, & ſiccata terræ commiſeris: nam ſaporem eum referent, cuius humorem combiberint. Vnde laurum redolebūt, ſi illa cum lauri folijs maceraueris, aut in lauream baccam intruſeris, & ita plantaueris. Simile erit experimentum in reliquis. *Mizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces prouenient cinaræ, ſi ſemina in lacte, melle, aut aqua ſaccharata, vel vino aromatite maduerint, & ſiccata tellurem intrauerint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINVM, in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

SI timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur ſemina, paleis contegi poterunt: quibus tranſuerſæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut ſarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra ſeruentur.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſemperuiui paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab auibus, formicis, agreſtibus muribus, & alijs hortorum prędonibus non ſolùm illęſa ſeruabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam prętantiora euadent. *Aphricanus.*

Sata vt incolumia ſeruentur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, ſi collecta fuligine, quæ ſupra focos hæret, pridie quàm ſatio fiat, cum ſeminibus miſceantur: vel portulacæ aqua ſemina ipſa conſpergantur, vt tota nocte ſuccum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab auibus depopulentur.

Ait Plin. eſſe allium in aruis, alum nuncupatum, quod

to. Diebus xx. aut xxx. ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter ſubacto, de vnoquoq; ſemine legitimo & recẽti, probationis gratia, diuiſis ſpacijs, ac ſignatis, paululum ſeres, & ſi aeris vrgebit incendium, opportunè rigabis: proiectum in aridam commodius pullulet, & ante coſmicũ dicti ſideris exortum tempeſtiuè ſe prodat. Hoc peracto, ſedulus obſeruabis, exorto Procyone, quodnam è iactis ſeminibus incolume, vegetum ac illæſum emerſerit & durauerit: atq; illud fertile ac fœcundũ euaſurũ prædices: reliquum verò, quod non prodijt, aut vietam, languidamq;, & flaccidam plantulam emiſit, inutile ac ſterile futurum tibi perſuadebis. Nam certo certius eſt, inſanum & æſtuans Caniculæ ſidus per illa ſua canina incẽdia, quædam ex ſatis lædere, alia minimè. Ex quo noxæ vel beneficij indicium per annum futurum vnicuique ſementis generi ſidus natura aridum ac feruens, præſenti exitio, vel ſalute nunciabit, ac præmittit. *Zoroaſter.*

Fertilitatis præſagium.

His vtcunq; poſitis non prætermittam pulcherrimum fertilitatis, vel ſterilitatis præſagium, & prognoſticon, quod ex nucis arbore Virgilius poſteritatẽ latere noluit: licet amygdalæ aſcribant:

Contemplator item (inquit) *cum ſe mox plurima ſyluis*
Induet in florem, & ramos curuabit olentis.
Si ſuperant fructus, pariter frumenta ſequentur:
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuria foliorum exuberat vmbra,
Nequicquam pingueis palea teret area culmos.

DE SECRETIS SEMINVM in ſpecie. CAP. XVI.

Frumentum vt valdè excreſcat.

Frumentũ ſupra mẽſuram augmentũ ſumet, hoc modo: Nitrum & ſpumam nitri terito, & ad tenuem terrã admiſceto, & ſic aceruis adijcito. Eadem res etiam integrum & illæſum frumentum ſeruabit. *Aphricanus.*

Farina vt incolumis ſeruetur.

Farinæ incolumes perſeuerant ad tempus, tædis pinguibus contuſis, & in ipſas iniectis. Quidam verò cuminum & ſalem ex æquo terentes, & maſſas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

Hordeum quomodo incolumis ſeruetur.

Hordeum incolume ſeruabunt lauri fertilis folia ſiccá, & omnis cinis, præſertim à lauri ligno impoſitus. Similiter ſeruat hordeum ſemper viuum herba ſiccata cum calamintha, & vnà cum gypſo hordeo admixta. Quidam vas aceto plenum & contẽctum operculo in medio hordei ponunt. *Damageron.*

Faba vt incolumis ſeruetur.

Fabæ marina aqua rigatæ, & reſperſæ, integræ, & illæſę permanebunt. *Didymus.*

Fabæ vt ad coɛturam commodæ fiant.

Quo ad coɛturam fabæ commodæ fiant, pridie quam conteras ipſas, in aqua nitroſa macerato. *Idem.*

Cicera vt maiora fiant.

Quorundam ſuperuacanea cura eſt, qui maius cicer eſſe volentes, cum corticibus ipſum ſimiliter præmaceratum addito nitro in aquam ſerunt. *Florentinus.*

Cicer præcox.

Quòd ſi præcox cicer facere velis, ipſum circa hordei tempus ſeminato. *Idem.*

Lentes vt citius melioresq; naſcantur.

Lentes bubulo ſtercore arido ante ſementem oblitæ, meliores, & citius naſcentur. *Idem.*

Lentes vt maiores naſcantur.

Lenticula in vaginulis maior fit, ſi aqua tepida addito nitro macerata feratur. *Idem.*

Lupini vt dulceſcant.

Lupinum dulce fit aqua marina, & fluuiali, ad triduum maceratũ. Vbi verò cœperit dulceſcere, ſiccatur & deponitur, pecoribusq; tum paleis pabuli loco exhibetur.

Legumina vt facilè coquantur.

In ſeminando vnà cum ſtercore & nitrum admiſcebis. Sic enim parata ipſa ad coɛturam facies. Quod ſi non ſuccedat, vbi hoc feceris velisque legumina breui percoqui, parum ſinapis in ollam inijce, & ſtatim quæ coquentur, diſſoluentur, ſiue carnem, ſiue legumina coxeris. Si verò amplius quid de ſinapi inieceris, penitus diſſoluta euaneſcent.

Democritus.

DE

DE SECRETIS LIGNORVM.
CAP. XVII.

Ne ligna igne ardeant.

Ligna & tabulata alumine illita, non ardeſcunt, vt nec poſtes, fores aut lacunaria ære viridi imbuta, modò cruſta durior ijs obducatur, & alumen, plumbiq; albi cineres, pigmentis copioſè miſceantur. Cuius rei ſpecimen edidit Archelaus Mithridatis præfectus in lignea turri contra Syllam, quam fruſtra incendere conabatur, eo modo quo Cæſar caſtellum ex larigna materia conſtructum circa Padum, vt tradit Plinius.

Pulcherrima ad ligna tingenda variè, quibus fabri lignarij vtuntur ad menſas conficiendas varijs teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumito ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi, cum ſtramine, quantũ ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſuerſa collocentur, cui ſubijcito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi vno die tantum, quantum ſatis eſt, extrahi nõ poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur addaturq; in ſingulas menſuras eius liquoris, aluminis, & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, vt lubet condes, eaq; ad Solem, vel ignem pones: poſt vbi vti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nã quod diutius in vaſis manent, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia reliquis clariora & dilucidiora, aliã magis fuſca, alia media, qui colores nulla vnquam elui ratione poſſunt. *Alexius.*

Modus conficiendi Hebeni, vt videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formã acquirere poſſunt, præſertim dura, quæ ſunt lucidiora, vt buxus, cedrus, morus tam albus, quàm niger, quæ ligna omniũ ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quamuis niger morus aptior. Sumito itaq; huius generis ligna, atq; in aqua aluminoſa per tres dies, vel ad Solem, vel propè ignem ponito, vt tãtum calefiat: deinde in oleo communi, vel Seſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorum tantum, quantum auellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quo ma-

Google

gis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur: Nam tunc & ambuſta, & fragilia fiunt. Ritè autem cocta ſi fuerint, nihil pulchrius deſiderari poſſe videtur. *Idem*.

DE SECRETIS METALLORVM.

LIBER X.

Metalla in
- *Genere*, De quibus Cap. I.
- *Speciē: vel*
  - *Metalla verè: atq; hęc vel.*
    - *Liquida:* vt Argentum viuum, Cap. II.
    - *Dura: & vel*
      - *Pura ſiue perfecta: vt*
        - Aurum, Cap. III.
        - Argentum, Cap. IIII.
      - *Impura ſiue (vide A)* *Duriora: vt*
        - Aes, Cap. V.
        - Ferrũ, Ca. VI.

Metallica & hæc vel
- *A. minus perfecta: & vel*
  - *Molliora: vt*
    - Plumbum, Cap. VII.
    - Stannum Cap. VIII.
    - Stybium, Cap. IX.
- *Ardent: vt*
  - Sulphur, Cap. X.
  - Cinnabaris, Cap. XI.
  - Auripigmentum, Cap. XII.
- *Non ardent: cuiuſmodi ſunt*
  - Chryſocolla, Cap. XIII.
  - Sal, Cap. XIIII.
  - Vitrum, Cap. XV.

DE

DE SECRETIS METALLOrum, in genere. CAP. I.

Metalla vt in calcem & aquam tranſmutantur.

QVAE metalla in aquã tranſmutantur, primo in calcem reducta (deducũtur autem igne in fornacibus, ſolo, vel aceto ſuperinfuſo ardenti materiæ, vel ſale iuncto, dum coquitur) inde aqua ſublato ſale, vel liquido æri trita, & infuſa, ſed & metalla ſale, & igne in calcẽ tranſeunt, vel aqua ſeparationis, vel attenuata, & hydrargyro copulata poſt trita cum ſale, inde igne ſublata hydrargyro & ſale cum aqua. *Cardanus.*

Metallo quomodo friabile adimitur.

In calcem redigito, ſub fimo condito: poſt hæc facito, cùm incanduerit igni, reſtinguantur, vel liquata proijciantur, vbi ardens aqua ſæpe purgata, terebinthina reſina, ipſius oleo, cera, ſepo, euphorbio, myrrha, factitia chryſocolla, qua vtuntur aurifabri, vt celeritatem dent fundendo, auriq; ferrumini: nam ſi inhabile metallũ fuerit tundendo, quia vnctuoſa ſæpe corpora præmollire ſolent: ſi omnibus, vel aliquibus ijs liquore ſubacto in paſtillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cedit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo craſſeſcant, & vti luculenta reddantur, metallum igni apponito, vt accenſis carbonibus igneſcat, & exemtum reſtinguatur, ac ſinito ſemiſſem horæ combibere. Vel canicula perungantur, illaq; infundantur, & ſuppriment fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cedunt, & ſub eo extenduntur, vbi prius tacti in partes diſſiliunt multas. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Metalla in corpus reducere.

At ſi volueris metalla in corpus reducere, quia in calcẽ verſa, non denuò leui iunguntur artificio, conſentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in noſtris operationibus vſu veniat. Hęc huiuſmodi retinent vim: chryſocolla, tartarum, alumẽ, ouorum vitella, ſal alchali, ammoniacum, ſalnitrum, & quem ſaponem vocãt, omnibus ijs, vel eorum quibuſdã globulos effingimus, ac fuſorio in vaſe, vbi calces liqueſcunt igni proijciuntur, & in priſtinum revertuntur ſtatum: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamẽ animaduerſione dignum eſt, ſi calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & ſimilibus: cum albumine & tartaro ar-

gentum:amurca verò olei maximè in hoc præualet,id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur,ſed magis concinnum præbeant. *Idem.*

Metallum nobilius in cutem trahere.

Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo poſſit quis nobilius metallū in cutim trahere, quod idiotæ dicunt Chymiſtæ: putant enim partes in meditullio poſitę ſe impoſturis foras allicere, ac extrahere,& interna tas partes ſolis vilioribus cōſtare.Sed à veritate diſcedūt, quia in ſuperficie tātùm remiſſiores exeunt partes, & aliquantulum viuum argentum foras allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum ſubintrant, duriores relinquuntur, expoliunt, & dealbant: antiquorum fortaſſe numiſmatum fide ducti,intus meracum,æs,foras autem ſimplex argentum conſpicientes: ſed hæc ſimul ferruminata ſunt malleis tuſa,tum demum typis excuſa, id tamē artificio ſimili ſic fieri poſſe penitus eſt arduum, nec fieri poſſe iudico. Quæ tamen expoliunt, hæc ſunt: communis ſal, alumen, calcanthum, ſulphur viuum, & pro auro tantùm ærugo, & ſal ammoniacum: cùm opus obeundum eſt, eorum partem in puluerem redigunt,& cum metallo vaſe aliquo intermittunt,fictili luto circumlito,& operculato, exili peruio ſpiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt,& ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres peruſti reſident,quod fumo dignoſcunt, laxato obtuberamento viſunt,ſed metallū igni accenditur, donec igneſcat,& ignitum ijs immergunt. Vel aliter:Aceto accommodant dum ſtrigmentoſum fiat, & vbi circumlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum cōtinent,diu decoquetur, extractum in vrinam conijcies,ſale,& aceto ebullire finito,donec nulla prorſus ſordes emergat,& fœdæ medicamentū maculæ aboleantur: & ſi candidiſſimū non deprehēderis,idem munus rurſus obeas,dum perficitur. Vel ſic aliter ſeriatim procedas:opus cū ſale,alumine,& tartaro ex aqua in olla ſinas ebullire, quum tota ſuperficies inalbuerit, ſinito pauliſper:inde ſulphuris,ſalnitri,ſalis,æquis portionibus ebulliant tribus horis,vt in eo rum pendeat medio,nec vaſis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis, dū ſulphuris virus euanuerit: demū vt prius ebullias denuò, & ſic inalbeſcit,vt ab igne ſe tueatur,nec vti vitioſum improbabitur, vtile reperies,ſi

ritè

ritè peregeris, & gaudebitis, niſi in veſtram pernitiem eritis abuſuri. *Idem.*

Ad metalla inauranda.

Aureum colorem metallis ac lapidibus ſic induces. Accipe ſalis ammoniaci, calchanti albi, ſingulorum partes quatuor æquales, ſalis lapidei, & æruginis partes tres ex vnoquoque. His in tenuiſſimum puluerem redactis, annulum, lapidem, aut metallum quoduis ita obrue, vt à dicto puluere circumtegatur. Poſtea ſic in ignem per horam impone, & extractum recenti vrina immerge, ablue & deterge. Ex cuiuſdam ingenioſi artificis experimento. *Cardanus & Mizaldus.*

Ceratum ſeu elixir ad metalla tranſmutanda.

Sume inprimis de ſulphure extracto à ſpecie quantum vis, albificato, vel rubificato, & tere ipſum bene in tabula vitrea die vno, aut duobus, & imbibe ipſum ex oleo illius ſpeciei deſtillato & albificato quatuor diebus, quinq; cũ deſiccabitur: tere & imbibe ipſum, & aſſa inter duo vaſa, & ita facias donec fiat ſicut cera. Deinde ſume ipſum ſicut ceratum, & pone ſuper omnes duas partes eius, & mediã, quatuor partes argenti viui de lapide, ex quo extraxiſti ſulphur, & fac vnamquamq; ſpeciem cum ſua ſpecie, & quodcunq; genus cum ſuo genere, neque diuerſifices ea, quoniam errabis. Tuum quoq; argentum viuum ſit congelatum cum aqua lapidis: Ambo verò cerata ſimul iunge, & tere bene ex oleo, & diu tere, & aſſa ea cum igne parum fortiori: fient enim dura. Deinde tere ea benè, & pone ſuper ea ſalem armoniacum, qui fuit rubificatus cum igne lapidis, & imbibe poſtea bene, & renoua quaq; die ſtercus inhumando, ſoluetur enim, & fiet aqua rubicunda, ſicut ſanguis, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum tenui igne, & quum congelabitur, tere ipſum benè & imbibe ipſum ex aqua ſedine, & diſſolue ipſum, & poſtea congela ipſum, & ita facias ter: proueniet enim tibi ceratum, quod ſuper Lunam proijce, quoniam ipſa fiet Sol, aut proijce ſuper duo plumba aut ſuper ferrum, & conuertet ea in Solem. Et hæc quidem eſt via, quod colorat rubificando. Scias ipſum. Via autem eius quod albificando colorat eſt huius conuerſa: Et hoc eſt, vt ſumas de eius argẽto viuo albo ſublimato quatuor partes, & de ſulphure albo partes tres, & tere eas benè, & pone ſuper eas de ſale armoniaco albo extracto ex lapide partes duas, & te-

re hoc totū benè, & imbibe ex aqua ſalis ammoniaci ſolu ti benè, & aſſa ipſum leui aſſatione, & hoc fac ter, ſed qua libet vice ſit aſſatio vehementior. Deinde poſt hæc tere ipſum bene, & imbibe ex aqua ſalis armoniaci, & dimitte ſtare cū ſuo humore, & pone in vaſe vitreo, poſt inhuma & muta ſtercus quaq; die, & fac ſic, donec ſoluatur. Poſtea tere ipſum & congela: ignis verò ſit tenuis, donec cōgeletur, & fiat album, ſiue cineritij coloris. Et ſi color ille fuerit in eo, redi ad terendum, ad aſſandum, & congelandum, donec congeletur, & ſit album: prius tamen ipſum ſolue, vt fiat aqua currens, & nō ſit maſſa, neq; turbidum, & egredietur ceratum, & multum albū. Cuius vnam partem ſuper decem millia veneris rubeæ proijce, & ſit Luna. Hæc eſt ſententia eorum, qui operati ſunt cum argento viuo & ſulphure. Eorum verò, qui cum argento viuo ſolum operantur, operatio talis eſt, vt ſequitur. Sume de argēto viuo ſublimato fixo, & de argēto viuo ſoluto partes æquales, fixum verò tere, & imbibe ipſum ex ſoluto, & tere ipſum benè, & aſſa leuiter: hoc fac donec bibat illud ſolutum totum: deinde tere ipſum, & imbibe ex ſoluto terēdo, donec fiat ſicut medulla, & tādiu imbibas ipſum donec tantum bibat, quantum ipſe eſt, & aſſa ipſum inter duo vaſa cum igne forti: & ſi emiſerit fumum, redi ad terendū ipſum, & reduc ipſum ad opus ſublimationis, donec fundatur in vaſe inferiori: fiet enim rectum, & non emittet fumū. Ex ipſo proijce, quoniam colorem bonum efficiet: poſtea imbibe ipſum etiam ex ſua aqua, & tere benè, & ſolue. Soluetur paruo tempore, poſtea congela ipſum, & proijce ex ipſo ſuper quodcunq; corpus volueris: faciet enim mirabilia, & præcipuè ſuper ferrum: ipſum enim mollificabit & conuertet in Lunam rectam. Eorum verò, qui cum ſolo ſulphure operantur, operatio eſt talis: ſume de albificato & ſublimato quatuor partes, & imbibe ipſum ex ſua aqua, aut ex aqua argēti viui. Quòd ſi volueris, vt ipſum ſolum ſit ex ſua aqua ſolummodo: fac de ipſo ſicut feciſti, & non diuerſifices: ipſum enim faciet plumbū, & ſtannum, & æs, Lunam, & ipſum ſimiliter facit argentum viuum Lunam in ſua hora. Scias autē quòd argentum viuum congelatur in duobus plumbis, videlicet congelatur ſulphur præparatum in ferro. Scias ergo quomodo, quia eſt magnum arcanū, modus autem operandi cum ſolo ſale armoniaco eſt, vt ſumas ex eo deſtil-

lato,

lato & cerato partem vnam, & imbibe ipſum ex ſua aqua fortiter terendo: ſolue ipſum, & ſi eius ſolutio difficilis fuerit, imbibe ipſum ex ſua aqua, & tere benè: ſoluetur enim: & quum factum fuerit aqua clara, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum igne debili in Sole, aut cineribus calidis, & hoc eſt maximum ſecretum. Et iſti ſunt quatuor modi albificandi. Quòd ſi rubificare volueris, ponas pro quaque re alba rem rubeam, terere verò & imbibere & aſſare, & ſoluere, & congelare eſt in hoc vnum, vt in alio. Et ſi coniunxeris argentum viuum & ſulphur, & præparaueris ea cum ſale armoniaco erit optimum. Et ſi cōiunxeris argentum viuum & ſulphur, atque ſalem armoniacum, & præparaueris cum ſuis aquis, erit bonum. Lauda ergo Deum. *Hæc Rhaſis in libro experimentorum.*

Ad quæuis metalla inauranda.

Accipe vernicis liquidæ libram j. terebinthinæ, olei lini, ſingulorum vnc. j. Miſceantur omnia optimè, & ſeruetur ad vſum. *Alexius.*

Theſaurorum inuentio.

Referunt candelam ex ſæuo humano accenſam, delatamq; loco, vbi theſauri reconditi ſint, ſtrepitu illos detegere: inde etiā dum proxima fuerit extingui. Quod ſi verum eſt, ex ſympathia contingit: ſæuum enim ex ſanguine, ſanguis autem ſedes animæ atq; ſpirituum, quæ ambo cupiditate auri & argenti, dum homo viuit, tenentur, & ob id etiam ſanguinem perturbant. Itaq; velut in corijs arietis atq; lupi antypathia viget, quanquam mortuis: ita hîc ſympathia. Melius tamē Hiſpanus quidam abſq; candela, theſaurum reconditum inuenit. Itaq; nulla certior ratio rerum, quàm quæ principijs prudentię cōnſtat: proxima naturalibus à longè petita: reliquæ, quæ proprietate ſumuntur, aut falſæ omnino, aut raræ: velut illum, quod panis fruſtum in aquam proiectum, è directo cadaueris humani conquieſcat, ſi id ſub aqua lateat. Sed ad priorem hiſtoriam redeamus. Oportet autē generali methodo perquirere veritatē. Si igitur candela hęc ob aurū, & argentum ac gemmas ſepultas agitatur, par eſt etiā ab inſepultis hoc fieri, itaq; hac ratione talia quęrātur. Eſt autem Magnetis quoddā genus, quod argentū trahit: ergo tenuis virgula argēto eo infecta fuerit, vbi verſatilis conſtiterit, ad argentum, præſertim multum, licet ſepultum,

conuertetur. Oportet autem optimum eſſe lapidem, qualem nōdum vidi. Alius modus ſumitur à ſonitu. Subſidet enim plerunq;, & maximè vbi vacuum relictum fuerit, reſonat. Et rurſus vbi murus plus æquo craſſus eſt: nam ibi abſconditum aliquid eſſe ſignificat: atq; hoc facile animaduertentibus, alijs incomprehēſibile. Item terebris prælongis chalybeis loca prætentantur, talia candelæ præſtant. *Cardanus.*

Modus veræ artis proplaſtices, ad Numiſmata, aliaq; omnis generis mediocriter extantes formas, ex metallo quouis, aut etiam cryſtallo, vitro, marmore, fingendas.

Ante omnia terram, in qua formæ imprimuntur, in promtu eſſe oportet: quæ cùm variè conficiatur, nos tantùm varia genera, eaq; omnium optima ponemus: vt ſi vnum haberi non poſſit, his quæ haberi poſſunt, vtamur. Illud tamē primum ſciendū eſt, ex ijs, quæ hic ponemus, ſingulis per ſe, aut ex aliquot miſtis, aut omnibus ſimul, nos vti poſſe. Sunt enim omnes optimæ. Caput totius artis eſt, vt materia in qua formę imprimuntur, ſit ſubtiliſſima, & ferè impalpabilis: quoniam effigies in ea exprimūtur nitidius: deinde etiam facilius in ſe omnis generis metalla recipit abſq; corruptione, optimeq; cū magiſtra permiſcetur, ita vt ſiccata durior euadat. Poteſt deniq; ad plurimas fuſiones ſufficere, ita vt non ſtatim à prima fuſione frangatur, ſitq; alia materia paranda. Cæterùm ad plumbeas formas fingendas, quęlibet terra commoda eſt: modò tenuiſſima, beneq; cū magiſtra ſubacta ſit, vt dicetur.

Terra prima, in fundendis Metallis apta.

Recipe lapidis Smyris, quo omne armorum genus extergitur, quantum ſatis eſt, conteratur optimè, & igni candeat, vt inferius docebitur: deinde madefiat ad modū paſtæ, fiant typi ad fingēda numiſmata. Poſſunt autē hi typi in multos annos incorrupti eſſe, ſi diligenter conſeruentur: qui ſi tandem frangerentur, rurſus conteri debent atque cum magiſtra miſceri: ea enim ratione ſubinde meliores euadunt.

Secunda.

Sumito fruſta vaſorum, ex argilla Valentina, vel Treguendana, quibus vaſis vitriarij, vitrum liquefactum in fornace continere ſolent. Erit autem melius, ſi quis eorum vaſorum fundum, aut vas ipſum à medio ad fundū, abiecto

abiecto tamen prius vitro circumhærente: vel ſi hæc haberi non poſſint, ſumantur ea, quæ poſſunt. Sumito igitur aurificum crucibula noua, tot, vt eorum vaſorū, quæ dixi, fruſta, pondere æquent: hæc omnia ſimul in æneo mortario conterantur: deinde ſuper lapide prophyrite, vt colores ſolent, cum aqua molantur: & ſubinde recoquendo attenuetur puluis, vt infra dicetur, ſeruetur in ſcorteis ſacculis, aut ligneis arculis concluſis, ne ſua tenuitate in aërem volet.

Tertia.

R. Teſtarum tellinarum, vel chamarum marinarum.
Corticum ouorum, ſing. tantundem.
Accendantur vt igni candeant, & vt prius dictum eſt, de alia argilla, terantur ſæpius, & eodem modo ſeruentur.

Quarta.

Ferri ſcobem, aut ſquamam, aut vtranq; puram & mundam, in ferrea caſſide, alióve firmo, ad ignem vaſe collocato, acetum optimum ſuperinfundito, ad ignem per horas octo habeto. Quo facto rurſus acetum infundito, igni accendito vt incandeat, molatur poſt, atque eadem interentur, vt in alijs eſt dictum, & ſeruentur.

Quinta.

R. Punicis igni candentis, quaterque in aceto extincti, part. j. ſcobis ferri, part. ij. miſceantur, & igne candeſcant vt ſuprà: deinde trita aliquoties, recondantur vt alia.

Sexta.

Sumito oſſa veruecis, præſertim capitis quæ meliora ſunt, combuſta: deinde trita, & cribrata, quātum ſatis eſt, ponantur in vaſe aliquo ferreo ad ignem tandiu, donec optimè candeſcant, tum addito tātum ſæui, quantum manu cōprehendi poteſt: miſce benè ferro aliquo, vt ſæuum vnà cum puluere comburatur: deinde ſic ad ignem relinquatur, per horam dimidiam. Quibus factis, auferatur ab igne, conteratur, igne candidum fiat, humecteturq;, quibus ſæpius iteratis, ſubtiliſſima perfectiſſimaq; euadet.

Septima.

Rec. Oſſium ſepiarum vſtorum, tritorum, & cribratorum, quantum ſatis eſt, & fiat modo quo iam dictum eſt, de verueeis oſſibus. Fit præterea argilla hæc, ex quadam terra, quæ Tripoli affertur: item ex vitium cineribus, ex carta combuſta, ex equino ſtercore arido, atque iuſto, ex lateribus, bolo armeno, terra rubra, atque huiuſmodi a-

lijs quæ nunquam igne liqueſcunt,neq; diſſiliunt, neque ſquamas,ſiue cruſtas faciunt,ſed perpulchrè quaſuis formas recipiunt.

Modus reducendi prædictas terras,ad tantam ſubtilitatem,vt fermè tactum ipſum non recipiat.

Sumito pulueres prædictos,ſiue terras,quas primo optimè conterito, & cribrato, deinde in vaſe aliquo firmo ad ignem ponito,tandiu donec candeſcant,rurſuſq; conterito vt prius,cum aqua vel aceto. Quod cùm ſexies factum fuerit,ponatur in catino vitreato,ſuperinfundendo tantum aquæ,vt ad quatuor digitos emineat:miſceantur parum baculo aliquo mundo,vt turbida fiat aqua : deinde pauxillum ſic relicta,aqua auferatur ſenſim, ponaturque in alio vaſe mũdo. Quo facto,recens aqua ſuper materiam infundatur, miſceaturque vt prius, donec turbida reddatur:deinde cùm rurſus aliquantulum quieuerit, ſenſim auferatur,prioriq; aquæ ablatæ addatur. Hoc autem tandiu faciendum,donec tenuiores pulueris partes,aqua fuerint omnes ablatę.Quòd ſi quid in primo catino craſſioris pulueris fuerit relictum,conteratur rurſus,vt prius, atq; ſupradictæ aquæ depoſitæ iam addatur. His omnib. factis,relinquantur aquæ tandiu, donec probè reſiduum fecerint: deinde aqua ſenſim ablata ſiccetur puluis, mox ſemel tantùm,ſed optimè conteratur, cribroque ſetaceo, vel etiam ſerico denſiſſimo transfundatur,& habebis puluerem omnium ſubtiliſſimum, quem in vaſe aliquo optimè clauſo recondes,ne quo modo in auras euaneſcat.

Aqua,quam Magiſtram appellant,ad prædictos pulueres contemperandos.

Vt prædictæ terræ formentur, & formatæ, ſiccatæ cohæreant, nec diſſiliant,aut reſoluantur in puluerem, talis aqua,quam Magiſtram vocant,componenda erit,quæ in hunc modum ſe habet:

R.Salis communis quantum ſatis eſt,eumq; lineo panno, aqua imbuto, inuolutum , vel in crucibulo inter carbones, vel in olla parua bene lutata, in loco, vbi follibus per horam ignis probè poſſit excitari,ponito:mox vbi refrixerit,teratur,tritum olla vitreata collocetur, deſuperq; tantum aquæ communis effundatur, vt ad quatuor, vel ſex digitos emineat, miſceaturq; tandiu ad ignem , quouſq; diſſolutum & frigefactum coletur bis per pannum è lana, quem filtrum vocant, optimum. Huius aquæ vſus eſt

eſt ad humectandam, tenacemq; faciendam terram, vt inferius dicetur. Fit quoq; huiuſmodi aqua vel magiſtra, ex ouorum albis, ſiquidem optimè baculo aliquo ex fici arbore concutiantur, donec ſpumam reddant: deinde cum ſic per noctem vnam fuerint, coletur aqua ſub ſpuma contenta, & ſeruetur ad pulueres, in paſtæ formam redigendos. Eſt quidem hæc aqua melior: quoniam argilla fit tenacior, & formæ expreſſiores, nitidioreſque fingentur. Vnde quidam prædictæ aquæ, ex ſale confectæ, aliquantulum huius aquæ addunt. Quidam verò aquam è gummi addunt, prout iudicio, & vſu edocti, magis expedire exiſtant.

De rebus, quæ ad fundendi artem in promtu eſſe debent.

Cùm quodlibet boni artificis opus abſq; inſtrumentis ſuis proprijs perfici nequeat, operæ pretium eſſe videtur, vt ea, quæ huic arti inſtrumēta ſunt neceſſaria doceamus. Itaque primò diligentiam adhibere oportet, vt carbones ex lignis recentibus, duris, ſiccis habeantur, quemadmodum & crucibula abſq; fractura neq; alba, neq; nigra, ſed cinericij coloris eſſe oportet. Præterea charta aliqua craſſior non deſit, ad ventilationem crucibulorum: ita quoque vacua harundo, ad exſufflandas ex crucibulis ſordes. Inſtrumentum quoque aduncum, ad extrahendos carbones ex crucibulis: & prælum quo formæ ipſæ, quas etiam ſtaſetas vocant, comprimentur, vt inijci metalla fuſa commodius poſſint. Ad hæc tabulæ binæ, vel plures, politæ, & leues, ex nuce, robore, vel buxo, vel ære, inter quæ formæ conſtringantur, vertiq; valeant. Duæ aut plures plagæ laneæ, ad manus ſint, quibus vacua illa ſpacia, in comprimendis formis, impleantur. Opus præterea eſt circino, & regula ad partiendum, & ad certam mēſuram exigendas formas, & canales per quos metalla decurrūt. Ferrum inſuper, ligonis forma, ſed in acumen tendens, ac vtrinq; ſcindēs, vt typorum viæ, per quas metalla fuſa ingrediuntur, expediantur: quòd ſi hoc deſit, fiat cultello aliquo, magna cum diligentia. Olei quoque & terebinthinæ parum, quo charta, vel bombycis fila imbuta, & accenſa, vt intrinſecus ſiccati iam typi, optimè fumo afflentur, quo metalla melius fluant. Quoniam verò aliquando nimium loca caua fumo implentur, ita vt inæqualia reddantur, leporinus pes appoſitus erit, cùm ad alia, tum ad

fuliginem detergendam. Duæ quoq; ſcopæ, altera filis æneis condenſatis, altera ex ſetis, cuiuſmodi ſunt illæ, quibus ad pectines tergendos vtuntur, quibus opus ante informationem, & poſt, tanquam pectatur & extergatur.

Ratio numiſmata conflandi, & exprimendi.

Primò ſumito numiſma illud, quod exprimendum eſt, atq; in aceto, cui aliquantulum ſalis, paleæq; vſtæ additũ fuerit, immittito: deinde lauato, fricatoq; bene ſupradictis ſetaceis ſcopis, tum aqua abluito, & panno aliquo mundo ſiccato. Quo facto, alteram formæ partem, nempe fœminam, ſuper tabulam, vel è robore, vel ex ære, vt diximus, collocato: atq; ita, vt pars media, quę ſcilicet alteri formæ coniungitur prona, deorſumq; ſpectet, numiſmata, aut quicquid fingere paras, prius purgatum, vt eſt dictum ponito recto tramite ad viam, per quam metallum liquefactum decurrit, præſertim ſi vnicũ fuerit numiſma. Quòd ſi duo ſint, ponantur ad latera formæ, ita, vt iter in medio, per quod metalla fundi poſſint, relinquatur. Si verò numiſmata plura duobus fuerint, ſui ſint ſingulis canales, qui ab ore, ſiue medio canaliculo, metallum ad ſingula numiſmata deferant. Nam illud cauendum eſt, ne à numiſmate in aliud numiſma metallum tranſeat. Quibus factis. ſumito prædictæ terræ, optimæ cribratæ quantum volueris, ponatur in catinum maximum, ſuperinfundẽdo ſenſim aquam magiſtram, donec tantũ humeſcat, vt inter manus compreſſa, minimè adhæreat, ſed ſiccæ farinæ inſtar, pugno compreſſæ remaneat. Hanc in hunc modum ſubactam, ſuper numiſma in ipſis typis ponatur, comprimẽdo optimè digitorum parte carnoſa: deinde manibus id, quod melius fiet, ſi alteram quoq; tabulam ſuperimponas: deinde inſtrumẽto aliquo ſcindente & regula, terra circa formam adhærens, & redundans, æqualiter, diligenterque auferatur. Quo facto, pannus è lana ſuperponendus: deinde tabula, & ſic ſtrictè ambabus manibus typi inuertendi: deinde ablata tabula ſuperiore, ſi quid adhæſerit, pede leporino, probè & leuiter eximendum. Pòſt altera formę pars ſumenda, atque eadem terra implenda, comprimenda optimè, vt prius, ferroq; ad æqualitatem reducenda. Deinde ferri acumine, ſuperior formæ pars, parum attollatur, manibuſq; dextrè, auferatur, ita, vt numiſma eximi poſſit. Quòd ſi facilè auferri non poſſit, ſubtili pennæ aculeo circum leuiter attollatur, vel etiam cul-

telli

telli acumine decuſſatim percutiatur, quo obuerſo typo auferri queat. Si verò numiſma perfectè expreſſum non videretur, rurſus ſub prælo, inter duas tabulas, vt prius comprimatur. Quibus omnibus factis, ferro aliquo curuo ſcindente, circino & regula, canalibus diſpertitis, ad ignem ſiccentur, mox bombyce, oleo, & terebinthina imbuto, atque accenſo afflentur fumo: poſtea ſi quid fumi ſuperflui relictum ſit, leporino pede tollatur. Quòd ſi metalla infundere voles, inter duas tabulas vnà cum pannis ſub prælo ponito, comprimendo aliquantulum: deinde metallum liquatum inijcito, ſi fuerit argẽtum, vel æs album, cognoſcitur ex ſuo ſplẽdore, & claritate: ſi verò ſtannum, ſtuppa, vel charta iniecta cõburitur, & optimè hinc inde fluet, niſi ſtannum fuerit: tunc enim ſublimati centeſima, & antimonij octaua pars inijcienda erit: ſic enim nõ ſolùm optimè fluet, ſed durius quoq; metallum efficitur. Porrò frigefactis typis, numiſma dextrè eximatur, ac ſeruetur. Quòd ſi alia efficere voles, iterum formæ fumo erunt afflandæ: deinde ſub prælo comprimendæ, vt antea iam eſt dictum: hocq; faciendum toties, quoties alia numiſmata efficere voles. Cæterùm ſi formæ nondum videantur fatigatæ, ſed ad alia metalla infundenda aptæ, in loco aliquo ſicco conſeruari debent. Si verò fractæ, rurſus conteri, puluiſque melior, vt ſuperius eſt dictum, fiet. Porrò numiſmata, ſiue recentia, ſiue vetera, tum coqui, tum in aqua alba poni debent: præſertim ſi non fuerint ex ſtanno, vt infrà docebitur.

Ad numiſmata ex creta liquida, penicillo formanda, quod multò faciliùs eſt, quàm typis ſuperioribus, ſed formæ ſemel tantùm vtiles ſunt: nec res paulò ſubtiliores his effinguntur: quæq; penicillo denuò tangi non poſſunt.

Sumito numiſma nitidum, beneque ablutum & ſiccatum, vt prius eſt dictum: deinde oleo illitum ſequenti vngito miſtura, quæ ſic ſe habet: Recipe ſupradicti luti ſapientiæ ad Solem, vel ad ignem ſiccati, atq; in puluerem tenuiſſimum redacti, cribratiq;, quantum ſatis eſſe videatur: quo deinde aqua communi liquefacto, altera numiſmatis pars illinatur: deinde ſiccata rurſus prædicto luto, ſed ſpiſſiore, inungatur, ſiccetur q;. Quòd cùm quater vel ſæpius fuerit factum, altera ſimiliter pars oleo prius illita

inungatur, ita, vt totum numiſma luto obducatur, maximè ſi ad auferēdum numiſma, per medium formam ſcindere noles. Sin minus, antequam altera numiſmatis pars inungatur, prius lutum numiſmati adhęrens contritis carbonibus aſpergendum, quo altera pars ſuperaddita minimè adhæreſcat, ſed facilè remoueri poſſit. His factis, altera quoque numiſmatis pars, ſupradicto luto humectato, penicillo illinatur, & iterum ſiccata ſpiſſiore luto liniatur, & ſiccetur, hocq; quater, vel, vt voles, quemadmodū feciſti, quum primam formaſti. Verùm antequam bene ſiccetur lutum, partes cultello aliquo ſemper oportet leuiter redundantes reſecare, ne coaleſcant: eius, inquam, partes, quæ carbone aſperſæ fuêre. Cùm autem iam probè fuerit ſiccatum, commiſſuræ illæ cultello leuiter tractentur, attollendo, vt altera formæ pars à numiſmate extrahi queat. Qua ablata, altera quoque auferatur, quod fiet, ſi lutum modicè cultello percutiatur, numiſmate deorſum tendente. Quibus omnibus factis, ſumito ambas luti partes, atq; primò foramen, per quod liquefacta metalla decurrere debent, ad latera vtraque fingito: deinde filo aliquo ferreo, partes ſimul colligato probè, coquitóque in fornace, vel ſub carbonibus accenſis, donec conſumentur carbones. Quòd ſi coquantur, antequam coniunctæ fuerint partes, non erit abſurdum, modò poſteà filo ritè colligentur. Cùm autem metalla liquefacta infundere voles, inter duas tabulas, vel ſub prælo ponito, metallumq; infundito: deinde frigidum exigito, & inuenies numiſma egregiè formatū. Verùm ſi ex argento fuerit opus aliquod, erit dealbandum, vt deinceps dicetur. Si ex ſtanno, dealbare nihil opus erit: ſi verò ex auro, æris flore, & vrina eſt colorandum, ſed neque ex argento, neque ex auro numiſmata, non in his cretaceis formis, ſed in ſuprà dictis fundenda ſunt. Hoc luto ſic parato, aliter, & quidem facilius conflari numiſmata poſſunt, nēpe hoc modo. Sumatur id quod formandum eſt, atque id ex cera, & terebinthina commiſta conſtet: mox ea cera, hac creta, ſiue luto congeratur, vt antè diximus: deinde foramen inducatur: deinde ad ignem ponatur, ita vt foramen in ima ſit parte, per quod cera omnis liquefacta exeat. Quo facto metalla liquefacta infundantur. Illud ſemper tenendum eſt, vt formæ, quocunq; modo ſint, cùm eſt fundendum, caleant.

Album

Album ad Numiſmata, aliaq; opera dealbanda, etiam ad argentea opera antiqua expolienda, & tanquam renouanda.

Sumito numiſmata, vel aliud quoduis opus antiquum, vel nouum, & ponito ſuper carbones accenſos, tandiu verſando, donec cineris colorem ſuſcipiant: deinde extergente ex æris filis ſcopa, cùm optimè extersum fuerit, in ſequentem ponatur aquam, quæ huiuſmodi eſt:

Rec. Aquæ marinæ, vel communis q.ſ.eſt.
Salis albi M.j.
Tartari,
Aluminis ſing.q.ſ.eſt.

Miſceantur, & coquantur in vaſe aliquo vitreato. Quòd ſi opus ex ære, ſophiſtica ratione dealbatum fuerit, ſumito argenti, in tenuiſſimas bracteas deducti, ſiue foliorum argenti denarium vnum,
Salis Ammoniaci vnc.j.ß.
Salnitri drach.ij.ß.

Miſceantur, & ponantur inter carbones accenſos, in vaſe aliquo cooperto, ſed cum operculo in medio perforato, tandiu, donec vapores omnes euanuerint, deinde frigida conterantur optimè, & fiat puluis. Cùm autem vti voles, huius pulueris vnc.j. prædictæ aquæ addito, & per octauam horæ partem coquito: deinde numiſmata, vel alia opera immittito. Quo facto, aquam, & opera ipſa in aquam claram, tepidamq; effundito, tartaroque & alijs in fundo reſiduis, opus optimè fricato, demum aqua frigida abluito, & ſiccato.

DE SECRETIS METALlorum in ſpecie.

DE SECRETIS ARGENTI viui. CAP. II.

Argenti viui congelatio cum odore Metallorum.

ARgenti viui congelatio cum odore metallorum, & præcipuè plumbi, fit hoc modo: Purgetur plũbum, & à ſcorijs ſeparetur, liquatum in foucam proijcito.

Digitized by Google

vbi iam frigeſcere incipiet,ligni præfixa cuſpide,& detra-ꝺta,fluidum immittito argentum,& congelatur,pila tun-dito,& multoties reiterabis,vbi durum iam habes,ſępius colliquato, & in claram aquam immerſo, tandiu opus i-terabis,donec durum,& ſub malleo ductile habes,nec ta-men inutile fore cenſeas. *Ioan.Bapt.Porta.*

Argenti viui congelatio cum caſſide ferrea, vel patina.

Fit & alia argenti viui congelatio cum caſſide ferrea, vel patina,proijciendo cum eo aquam,qua fabri ignitum extinguunt ferrum,ac illo duplum immittatur ammoniaci ſalis,calchanti,& æruginis:vehementiq; igne ſinat ebul lire,ferrea ſemper ſpatula verſando: & ſi abſumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur,ne ſinat e-bullire:ſic diei quadrante congelatum habes, inde linteo ſiſco, vel corio ſtrictè manibus congelatum exugito, vt exudet quantulumcunq; habet, expreſſum denuò congeletur,dum omne perficiatur, ſic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua detractis,quod peſſum ierāt ſordibus,in eandem fideliam miſceto,& confundito, donec lotum clarum habeas,ſub dio tribus noctibus apponito, & in teſtæ duritiem craſſeſcit. *Idem.*

Mercurij coagulatio lutea auri Rhenani colo-rem induens.

Rec. Aeruginis,ſalis communis ana drach.ij. quæ con terendo miſce diligēter, pone in lebetem ferreum ſuper-infunde aquam ac tādiu bullire ſine, quoad aqua fiat pur purea. Tunc lebeti immitte Mercurij vnc.j.ebulliant rurſus ferrea ſemper verſando ſpatula,quæ exemta & probè abluta exiccа. Poſt accipe tutiæ partem vnam,& curcumæ radicis partem vnam cum ſemiſſe, contundantur diligenter, & in pollinem tenuiſſimum, donec nigreſcant, redigantur. Quo facto,puluerem nigrum cum Mercurio coagulato fac ſtratum ſuper ſtratū,vaſe obturato,& luto obducto, igni ad horas vj. rurſus apponito, ita vt ignem carbonibus ſemper exaggeres, quo lebes totus incandeſcat. Tandem liqueſcant,& ſic habebis Mercurium auro rhenano ſimilem. *Ex lib.quodam Germanicè manuſcripto.*

Argentum viuum congelatum in aurum tingere.

Illud autem argentum viuum congelatū in aurum tin-gere

gere ſi vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cũ Cadmiæ terræ pulueribus alternis fuſorium vas, & teſtaceum compleas, quibus mixtura mediet, è ſeidijs, & paſſis vuis, & cyperi radice Indica illa, quam officinę Curcumam dicunt, contuſis & inuolutis expletum vas luto circumlinias & Sole exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penſet, ſic igni appones, vt ferueat horis vj. & incandeſcat, inde vi folium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat: & vbi fluxerit, frigeſcat carbonibus tumulatũ, ſic aurum coloratum, & ſplendidiſſimum reperies. *Porta.*

Argentum viuum cum æneis pilis fixum reddere.

Et aliter argẽtum viuum cum æneis pilis fixum reddere poſſumus, & congelare: Aerea duo hemiſphæria fabricemus, vt ſe inuicem penetrent, ne expirare poſſint: intus viuum argentum cum cryſtallini arſenici æquali portione, & tartari ritè contuſorum, & cribro ſuccretorum immittantur: luto foras commiſſuræ perlinantur, ne reſpirent: ſic reſicceſcãt, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, poſtremò incandeſcat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vaſis concauo coalitum inhæreſcere videbis, malleo percuſſum decidet, liquato, & proijcito, & optimum dabit argenti colorem, difficileque ab eo ſecernitur. Si æri immiſcere placet, cum eliquato æris triplo immiſceas, & ſine argento optimum oſtendet album, dulce, & malleabile. Vel aliter: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accẽſo igne mirè viuum argentum in operculo congeſtum reperies, & mirabilius congelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac deniq; auro conficiunt, diuerſiſq; vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit ſciſſe, nec meminiſſe obfuerit. *Idem.*

Argenti viui congelatio cum oleo.

Fit & argenti viui congelatio cum oleo alia, & ſic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingenioſa eſt valdè. Ex argento, rubro arſenico & aurichalco, vas efformetur in ſcyphi ſpeciem, quod ritè operculum cooperias, ne reſpiret, viuo argento reple, & iuncturæ lùto muniantur aliquo oui albumine, vel reſina pini, vt fit, & in ollam ſuſpendatur, lini oleo plenam, & naturalis dies medietate ſinas ebullire, extrahe, & exemtum corio vel ſtramine exprimito, & ſi quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet,

quantum ponderis amiſiſſe vides, ex aurichalco, & arſenico rependas: è pondere enim dignoſcere non poſſumus & vtere. *Idem.*

Argenti viui coagulati fixatio.

Iam poſcit ordo fixationes aliquas apponere, cùm ſem per coagulationibus ſubſequatur, quæ plus aliquando, minúſve retinent partium. Vnde argenti viui coagulati fixatio hęc ſic procedit, nec abſq; ratione: Teſtaceum vas, quod igni reſiſtat, parato, cuius fundo, ſambuci radicum raſuram ſubſternas, manibus calcando, & accommodando, aliud deinde ſternito pauimentum è cryſtallino vitro, pila tuſo, & per incerniculum traiecto, & ſubtiliſſimo: inde piperis, zingiberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas: inde vas reple puluεribus eiſdem ordine præpoſtero, operculum imponito, ac luto munito, Soliq; interdiu credendum, vt ad candorem reducatur. Si vas inuertas, & leuibus ſubiectis prunis ſupra primam incandeſcat per horam, inferius poſtea, & colliquetur, & purum reperies argẽtum, ſi quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri, feliciſſima hæc ſucceſſit, omnibus vti poteris, vel in corpus illuc fixat, quo fuerit congelatum. Eſt & alia argẽti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, ſi placuerit: ſalnitrũ & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igni intus admoto, flammam erigens comburitur, remanens in aquam vertatur, & leui flamma euolet humidum, & ſal remanens cum chryſocollæ factitię combuſtæ (comburitur enim vt alumen) triplo permiſceatur, ſalis alcali duplo, hoc congelatũ inuolue vaſe duro, ignis ſupra admoueatur, inde circum, tandem inferius ſenis quibúſve horis, & partes retinent congelati aliquas. *Ioan. Bapt. Porta.*

Argentum viuum vt cogatur.

Fumus metallorum, præcipuè plumbi, cogit argentum viuum. *Gaudenus.*

Modus Mercurium præparandi indurandique, vt ſub malleo ductilis & fluidus fiat, varijsq; modis elaborari poſſit. Ex quo argenteo innumeræ ſtatuæ Viennæ & Neoſtadij in Auſtria confectæ ſunt.

Liquefac Saturnum, quem adhuc calidũ in vas rotundum ponito, lapillum imprimito rotundum, vt foueam nanciſ-

nanciſcatur, tege linteolo, ſuper quod collocetur Mercurius & in cineribus calidis, donec dureſcat, relinquatur: infractis dein particulatim Mercurij partibus in acetum forte conijcito, coquito ad horæ quadrantem: vel partes Mercurij cōfractas cum ſucco Bugloſſæ, pauxillo aceti & olei ebullire ſinito, vt ſupra dictū. Nam hac ratione mortificatur. Quibus factis, adde ſalis Armoniaci drach. ij. aceti mēſuram ſemiſſem: Mercurium in vaſe operculo obducto & probè lutato ad octo aut decem dies relinque, quo acetum Mercurio ſurditatem adimat omnem: poſtea Mercurium vaſe circumlutato ad ignem ponito, donec ſenſim incandeſcat, & fragorem edat. Tandem Mercuriū in ollā cuius fundus ſulphure tectus ſit, ſuſpendito, eamque luto munito lento igni apponendo, vt ſenſim incaleſcat, & Mercurius à ſulphure fumam recipiat. Hoc fac per menſem ſemel in die, & mercurius fuſilis ductilisq; erit. *Vvilhelmus & Martinus Friderici Imp. Chymici.*

Ex plumbo argentum viuum vt fiat.

Sumito plumbum in tenues laminas redactum: ponantur in vaſe vitreo, vnà cum ſale communi interpoſito, deinde cooperiatur optimè, & ſub terra relinquatur per dies nouem: & argentum viuum reperies. *Fallopius.*

Modus ſublimati Mercurij, ſiue argenti viui, quo vtuntur chymiſtæ & aurifices.

Accipe argenti viui libram vnam, ponatur in ſcutellam ligneam, addito aceti & ſalnitri puſillo, miſcendo benè, atque mortificando, quibus factis, addito ſalis communis contriti libram ſemiſſem, ſalnitri in puluerem redacti drach. iv. aluminis vſti, & triti libram j. cum dimidia. Miſceantur bene, & ponātur in cucurbitam lutatam, ad collum vſque, & alembico ſuperaddito diſtilletur in cineribus, primò igne lento, quouſque humiditas omnis exierit, quæ conſeruanda erit. Valet enim ad multa & varia, præſertim ad macerandum argentum viuum. Humiditate exemta, augeatur ignis continuè, donec argentum viuum conſpiciatur album, id eſt, donec videatur ſupra feces manere, vt albus panis. Quòd ſi velis vt plus aſcendat ad collum vſque, papyrum circum eam partem, quæ foris nuda apparet ponito: deinde igne plus aucto, videbis paulatim aſcendere ad ſuperiora Mercurium ipſum, ad formam campanæ. Quibus deinde frigefactis, atq; alembico ablato, eximatur cucurbita, atque mundetur foris,

ſecus,ne fracta,aliquo modo argentum vitietur: demum frangatur cucurbus, vt argentum colligi queat, verum ita,vt à fumo non lædatur. Cæterùm hac ratione poſſunt fieri maſſę ducentarum librárum in vna cucurbita,modò debita materiarum proportio ſeruetur. Porrò materia in fundo relicta: nempe feces terantur, & in aqua feruenti diſſoluantur, colenturq;, deinde coquantur & ſiccentur. Remanebit enim in fundo materia ſali ſimilis, ex ſale & alumine mixta. Valet enim hoc ſalnitrum ad ſublimandum argētum viuum recens,addito aceto, vel loco aceti, aqua per ſublimationem diſtillata. Porrò ſupradictum argētum viuum ſublimatum, cum alumine,vel vitriolo denuò & facilè ſublimari poterit, ſi modo pro qualibet libra ſublimati argenti,addantur ſalis,vel aluminis vſti,vel calcis viuæ libra ſemiſſis,deinde in cucurbitam ponantur ad ſublimandum vt priùs. Nam ſi citius ſublimabitur,pulchrius meliuſq; euadet: quanto enim ſæpius ſublimatur, tantò citiùs pulchrius euadit. Alchimiſtæ præcepta Geberis, D.Thomæ, aliorumq; Philoſophorum ſequentes, tantum ſæpè laboris in ſublimando ſumunt, vt id fixum reddant: ſuntque qui centies,atq; etiam ducenties ſublimarunt:quorũ omnis labor irritus tamen fuit:quod quidem certum eſt euenire, quòd ſemper feces, nempe alumē,vel ſal, vel vitriolum,vt dictum eſt,addiderint: & cùm ignis natura ſit volitantia ſiſtere atq; conſtringere, conſtat,quo ſæpiùs ſublimata fuerint, eò etiam duriora effici. Verùm ea pars,quæ paulatim conſtricta erat,cum ferè fecibus permiſceretur,nuſquã apparebat. Quare hi,cùm cauſas, & modos, vt par eſt, non conſiderarent, viderent autem ſublimatum paulatim deficere,aut euolaſſe, aut igne conſumtum credebãt potiùs, quàm fecibus eſſe permixtum.Itaq; cum philoſophicè quis fixando ſublimato, progredi vult,oportet vt ter,vel quater, cum ſale, vel alumine vſto,vel calce viua,vel calco, vt antea dictũ eſt,ſublimetur. Nam ſic,non ſolùm ab omni terreſtri materia,verum etiam à qualibet redũdanti humiditate purgabitur. A materia quidem terreſtri expurgatur: quoniam remanent in fundo cucurbitæ vnà cum reliquis fecibus, id eſt, cum ſale,alumine,& vitriolo. Ab humiditate verò ſuperflua, quoniam partim per euaporationem, vnà cum aceto reſoluitur, partim per iteratã ſublimationem ignis naturam aliquo modo aſſumit: quæ cauſſæ potiſſimũ ſunt,

vt

vt fixus reddatur, quæ duo fixionis præcipuè ſunt partes, aut potiùs ſolæ. Neq; quicquam, in hoc propoſito, rem eſſe fixam intelligimus, quantum excoctam eſſe, tãtamq; cum igne habere ſocietatem, vt neq; fugiat ampliùs, neq; quouis modo igne abſumatur. Quare cùm ter quatérve ſublimatum fuerit, vt dictum eſt, ſublimetur per ſe, abſq; reliquarum additione, toties, donec in fundo fixum remaneat, neq; ignis vlla iam vi fugiat, & minuatur. Verùm ſi citiùs, faciliuſq; parare voles, hac ſecuriſſima, ac philoſophica via procedito: nempe ter, aut quater ſublimatis, vt dictũ eſt, adiungatur quarta pars argenti puriſſimi calcinati, vt ſuo loco docebitur: quibus deinde optimè mixtis, & ſublimatis, miſceãtur ſimul: nempe illud, quod ſublimatum eſt, cum illo, quod in fundo relictum eſt, & conterantur: deinde turſus ſublimentur. Hoc quidem toties faciendum, quoties non ampliùs aſcendat, ſed in fundo maneat, etiam igne vehementer. Atq; ſic erit perfectum, album, mundum, fuſile, & penetrabile. Quod ſi quis maiorem copiam facere velit, neq; argenti optimi, quartam partem addere poſſit, ſumat partem aliquã ter, aut quater ſublimati; cui addatur deinde quarta argẽti puri pars, & ſublimetur, vt dictum eſt. Quibus factis, ſumatur hoc argentum fixum, cui addantur argenti viui, priùs ſublimati, non fixi, partes tres, miſceantur, & ſublimentur, vt ſuprà dictũ eſt, donec fixum remaneat. Quòd ſi adhuc maiorem copiam facere voles, rurſus partes tres non fixi, huic addito, atq; rurſus, vt priùs facito, donec fixum euadat, atq; ſic deinceps procedendo, donec ſatis magnã habueris copiam. Modus autem hic melior eſt quàm ſi ſemel totum ſublimetur. Quoniam ſæpius volatile fixum redditur & fixum volatile, id quod Philoſophi commendant: nam fuſibilius, penetrabilius, & maioris virtutis efficitur. Atq; omne ſecretum conſiſtit in hac via ſublimandi, vt nũc diximus, quam primi Philoſophorum, & excellens ille Geber, ſequuntur, niſi quòd occultè admodum teneant, vtrum ſublimari debeat, quamuis argentum viuum dicat, tamen aliud quiddam intelligit, quod etſi ſimilitudinem cum argento viuo habeat, tamen natura ad perfectiorem gradum adductum eſſe conſtat: quemadmodum exempli gratia, paſta ex farina conſtat, non prima ratione, ſed ad perfectius reducta. Cæterùm hæc alta ſcientia aliunde eſſe nõ poteſt, quàm à ſolo Deo, qui non

omnibus, quibus vult (vt omnes teſtantur Philoſophi) eam largitur, & ſubtrahit. *Alexius.*

Hydrargyrum vt ex corpore foras euocetur.

Oleum ſulphuris demerſum corpori hydrargyrum foras allici volunt, ſtatim illito à balneis. *Hollerius.*

Cæterùm admiratione dignum eſt, quod ex morbo Neapolitano inunctus, ſi aureum annulum, vel numiſma in ore teneat, & lingua hinc inde volutet, argentum viuum, quod corpori ex illitu & vnguine innatat, ab auro rapitur, & in annulum deuoluitur: nec priſtino reſtituitur nitori, niſi igni admotus. *Lemnius.*

Argentum viuum è plumbo extrahere.

Poſſumus quoq; argentum viuum è plumbo extrahere, in hunc modum: Tenuiſſima plumbi ramenta in ardentem aquam, nullo phlegmate redundantem proijciantur, adiecto tartari, & ſalis momento, vel quòd medietatem æquet, & aqua ſuper plumbum quadrante ſupereemineat, os operculato, & per menſem ſub fimo obruito, poſt detrahe, & vitreo in vaſe obtorto, ne multum aſcendendo laboret, ignis ſubijciatur, & aquam extillans viuũ argentum in guttulas verſum aſcendere conſpicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Vel aliter argentum viuum è plumbo vberius faciliori ſic detrahes via. Sit victilis ollæ fundum crebris foraminibus laceſſitum, & exiguis, in aliam ſubintret ollam, ac tenaci luto commiſſuras ſtipabis, breui, eiuſdemque capacitatis effoſſa ſcrobe obruatur, ſola vndiq; terra pedibus conculcata, ſuperiorem vacuam medio tenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæſitum plumbum, & tenue tritum diſſeminabis, viua calce reple totam denuo, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expergificabis, ſupra ſic opercula impoſito, omniq; oblinito ſpiramento, ignem adhibe vehementem: & vndiq; tumulabis, & per diem immoretur fortiſſimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in ſubiectum vas viuum decidit argentum, ſextæ illius reſpondens parti. *Porta.*

Ad tingendum & figendum Mercurium.

Mercurium, vel ſi mauis, argentum viuum, vna eademque via fixum & tinctum ſic habebis. Sume ſalis nitri & vitrioli Romani, vtriuſq; drach. iij. mitte in vas diſtillatorium, ſeu chymicum organum, vt aquam elicias: priorem abijce, poſteriorem ſerua. Ea eſt, quæ ſtillabit dum alembicum,

bicum, vt vocant, rubeſcere incipiet. Hæc abſque vlla diſſtillatione ſedulo tibi cuſtodienda erit. Vſus ſic erit, Accipe Mercurij optimi, & vt par eſt, purgati, vnc. j. ſulphuris vnc. ij. & aquæ prædictę vncias tres: permitte omnia ſimul ſtare, donec aqua limpida euadat. Hanc cum ſua hypoſtaſi & ſedimēto rurſus diſtilla, & in fundo alembici reperies Mercurium extinctum, fixum, rubrum, & completum. Audiui à quodam, quem huius ſecreti participem feceram, ſe abſq; ſecunda diſtillatione Mercurium reddidiſſe, qualem hic proponimus, niſi quòd plus ſatis rubicundo tingebatur colore: erat nihilominus corpore adeò duro & fixo, vt nec igni, nec malleo vinceretur, quibus illum examinandum præbuerat. At ſi bonus iſte vir me feriò conſuluiſſet, & rogaſſet, ſaturatū, ac profuſum colorem cum vna & ſola coctione facilè emēdaſſet, ac diluiſſet. Hic qui habet aures audiēdi eas arrigat, & pro tam gratuito arcano mihi gratias ſaltem agat, partemq́; lucri hinc emerſuri, in pauperes libenter eroget. *Mizaldus.*

Argenti ex viuo argento faciendi modus.

Argentum viuum purgatum, cum ſale armoniaco & vrina bis, aut ter ſubigatur & fricetur, optimè deinde cum ſalina inferius dicenda: poſtea iterum bis aut ter cum vrina fricetur, ſingulis vicibus per pannum linteum colando. Quo facto, argentum viuum ſic præparatum in crucibulum ponatur ad ignem temperatum: & eùm incaluerit, carbones candētes imponito: & cum ignis flammam colorem mutare perceperis, ignem paulatim augeto, donec flamma apparuerit cerulea: tum ignem plurimum augeto eum folle aliquo diligens pro more in hac arte artificium.

Quod verò ſi firmum ſeu fixum, & minimè fumoſum conſpexeris, ab igne auferatur, & habebis argentum optimum. Salina conficitur hoc modo.

Rec. Salis communis q.ſ. diſſoluatur in aqua fontana, deinde coletur per filtrum: demum coquatur donec in fundo ſalina apparuerit, qua ad ſupra dicta vtere. *Fallop.*

Argentum viuum vt in calcem, ſiue puluerem rubrum redigatur (præcipitatum vocant.)

Hydrargyrum repurgatum à ſordibus ampullæ inditur, & in æquali aquæ validæ pondere ſupra cineres modicè ſoluitur: deinde per arenam paulatim euocatur, dum

puluis rubicundus in fundo remaneàt. Is poſteà catillo imponitur, & leuiter incaleſcere ſinitur: vel in patella fictili vitreata, vino ſubtiliſſimè deſtillato aliquoties perfunditur, incenditurque: hoc exuſto, puluis aqua roſacea diluitur, exiccaturque, tandem iterum vinum admiſcetur, accenditur, collocaturq; in locum calidum, donec ſiccus euaſerit. Quidam vnc.iv. hydrargyri, in vnc.vj. aut octo aquæ validæ diſtillatæ ex ſalis nitri & aluminis pari menſura, ſoluunt: mox aquam ad pulueris ſiccitatem extillant, & in catillo modicè exurunt, reſeruantque in loco calidiore: ne humore infectus tandem in priſtinam ſuam formam conuertatur. *Andernacus.*

Oleum hydrargyri, ſiue balſamum.

Fit autem dum hydrargyrum in calce fecularum vini exiccatarum purgatur: deinde per calcanthum, ſalem nitri, & alumen in altum eleuatur: poſtea vini ſpiritu correcto digeritur, donec in mucoſam pinguetudinem tranſeat: hinc liquor extrahitur, & in arena igne fortiſſimo vrgetur quoad humor lactis inſtar extillet: hinc iterū affunditur, & oleum albiſſimum ſuauiſſimumque, omnis erodentis facultatis expers prouenit: quod omnium metallorum olea præſtantiſſima ſuperat. Ex eodem ſi cum auro digeratur, congeleturq; poſtea, ſummum artis magiſterium, ſiue elixir confici tradunt. *Paracelſus.*

DE SECRETIS AVRI.
CAP. III.

Aurum excreſcere & augere.

SI optabis aurum excreſcere plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliúdve, ſi ponderi magnitudo non reſpondet: Aurum fluido argento manibus digitiſve perfricabis, dum illud bibat, donec quæſitū expleat pondus ſuperficiei cohæreſcens: deinde validum parato lixiuium, ex ſulphure & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus ſubiectis prunis, tandiu indeſinenter bulliat, dum ſuum iam colorem contraxiſſe perſpexeris: ſic eximito, & habebis. Vel ex ouorum bolethis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodq; excreſcere volueris, ſic habes aliud optimum: ſi ritè peregeris aurū ſatis ponderoſum reddes, nec cælaturæ formæq; erit impedimento: ſedulus tamen eſto. Antiquorum late-

rum

rum uberrimi ſalis nobis vbiq; venalis, ac flagrātiſſimus calcanthi puluis paretur, aptoq; inſpargas vaſe: Argentū puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui artificio aliquo: inde aurum viciſſim cum puluere inſpargendo accommodabis, ac præpoſterè vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes ſpiritu, detrahe, & ſolis pulueribus ſine argenti calce innouabis & explebis. Si aurum colorem deperdet, ſic reſarcies: ſalnitra, ammoniaco ſale, calcātho, & laterculorum puluere, cum vrina ſtrigmentum facies, aurum operi, & lento cōdes igni. Eſt & loturæ genus aliud, vti fieri conſueuit: Aceto ebullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tartaroque, dum amiſſum recuperet colorem. Si fulgentiſſimum nitet, & remiſſius optas, remedio eſt, vt vrina madefactum in candentem laminam refrigerari ſinas. Sic calcanthum cōcremabis, vt flagrantiſſimum reddas: in vas coniectum, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſſimum & flagrantiſſimum colorem permutetur, ex inuito & recondito, nec in malum ſuſcipies vſum. Poſſumis æris ramentis aliter opus explere, argenti vicem explens, nimiumq; ponderis ſuſcipiet. Et fit aliter: Antiquos lateres ignitos in oleo reſtingues, inde terito, & cum viuo argento remiſto, marmore ſimul læuigato, ac vitreo in vaſe ad ignem imponito: eliciatur oleū, cuius igniti operis extinctione augeſcit pondere. Aliter autē, & perfectius aurū augebitur: Si æris duplū cum argēto colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas. Parato interea è fortis aquæ fecibus puluerem ſalnitri ſcilicet, & calcanthi, ac forti in vaſe fuſorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpoſtero ordine vas explebis, poſtremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe, ſemper idem innouando, dum ad ſtatum peruenerit pondus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Ad auri & argenti pondus augendum.

Aqua ex ſtercore humano chymicis organis diſtillata, auro & argento pondus adauget. *Mizaldus.*

Aurum ex argento extrahere.

Quæritur & apud Chymiſtas aurum ex argento extrahere: nec tam parum, quin ſumtibus reficiens, multū non ſuperlucreris, hæc eſt eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri ſcobs in fuſoriū vas, & durum igni tandiu in-

candeſcat, dum ſoluatur: inde factitiam chryſocollã, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arſenicũ paulatim inſpergito, & poſtquam inaſperſeris, æquali argenti pondere iniecto, exquiſitè purgetur, vaſe cineribus parato & forti, iam excluſis ſordibus omnibus auri in ſeparationis aquam immergito, & aurum deorſum vaſis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculioſum, & laborioſum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè miniſtrato, ne tempus & oleum teras. *Porta.*

Ad faciendum Solem.

Accipe ſulphuris viui & Salis nitri ana, tere omnia ſeorſim, poſtea miſce pulueres, & pone in bocia vitrea bene lutata, & ignem lentum appone per horas duas, poſtea ignem auge, donec fumus ceſſet: poſt fumũ veniet flamma extra collum bociæ, & aſcendet per vlnas, ſed brachia duo, vel tria: & ceſſata flamma, remanebit ſulphur in fundo, quaſi albus & fixus, tunc extrahe, ac recipe dictũ ſulphur fixum, & tantundẽ ſalis ammoniaci, & tere omnia, & bene in puluerem redige, ac commiſce: deinde omnia pone ad ſublimandum, dando primitiùs ignem lentum, deinde fortiorẽ, donec aſcendat per horas quatuor, ſublimatum extrahe, & omnia, nempe tam ſublimatũ, quàm feces ſimul incorpora, & iterum ſublima, vt primò vſque ad ſex vices, & ſulphur remanebit in fundo vaſis: quod accipe, & tere, ac ſuper marmor, aut vitrum in loco humido pone, & conuertetur in oleum: de quo pone duas vel tres guttas ſuper vno ducato in crucibulo liquefacto, & fiet oleum, quod pone ſuper marmor, & cõgelabitur: de quo pone partem vnam ſuper quinquaginta Mercurij purgati, & fiet Sol optimus. *Carauan Hiſpanus.*

Pulcherrimum opus ad multiplicandum Solem.

Ad honorem & laudem Dei tractetur hoc, quod ſequitur, de aliquibus metallorum tranſmutationibus. Et primò dicimus, quòd Luna de ſe eſt verum Sol, & illi aliud non conuenit, quàm perfecta decoctio. Et ideò fac, vt habeas vncias tres Lunæ finæ, & fiat cineritium ex duabus partibus cineris vitis. aut lignorum benè recoctæ, & lotę, & vna parte oſſium equi, vel bouis, benè combuſtorum, vt alba ſint, & in puluerem redacta ſubtilem, & miſce cum dictis cineribus, & irroretur aqua, poſt fac tuum cineritiũ in patella terrea forti, aut in fouea, in terra, iuxta quod debet eſſe

bet eſſe magna benè æqualis, & benè læuigata, & benè exiccata. Poſtea fundatur tua Luna in dicto cineritio, & ſit benè purgata, & affinata, ita vt tua Luna ſit vt copellata. Poſtea cape tuam Lunam ita mundificatã, & percute in laminas tenues, ſpiſſitudinis albi duplicis, vel circa. Poſteà habeas de ſale communi preparato per modũ qui ſequitur. Capies poculum terreum & impleas ſale, poſtea detine in tuo hypocauſto, & facies circumcirca, & vſque deſuper fortem ignem carbonum, per ſpacium quãtuor, aut quinque horarum. Et cum terminus dictus præterierit, permitte quieſcere quantum vis, vel coagulari, extinguendo tuum ignem. Poſtea cape tuum ſalem, quando eſt benè albus, & pone in vno alio vaſe, cũ aquæ mundæ magna quantitate, & permitte totum liqueſcere circiter per diem vnum, & moue ſepius, vt citius fundatur. Poſtea cape linguas filtri, & diſtilla paulatim dictam diſſolutionem in aliud vas, poſtea cape patellam terream plumbatam, & intus pone aquam diſtillatam, ſuperius dictam, & pone ſuper paruum ignem, & coagula paulatim, poſtea habeas palettam ſtanneã planam & mundiſſimam, cum qua colliges tuum ſalem ea menſura, qua cõgelabitur, & ſerua tuum ſalem, quoniam eſt præparatus, poſtea cape tuam Lunam ita purgatam, & percuſſam, vt ſuperius dictum eſt, & habeas duos *gliodes de Barbier* (Gallicè) & in vno fac vnum ſtratum tui ſalis, poſtea vnum laminarum: poſtea ſalis, & ita alternatim, donec duo tua vaſa ſint plena, poſtea coniunge vnum alteri, & luta iuncturas, poſtea habeas furnellum ventoſum, factum ad tuam diſcretionem, qui habeat craticulam ferream, ſuper quam pones tuum vas infoſſum, in bonum ignem carbonum, ita vt ſit ſemper vt rubeum, per ſpacium v. horarum. Et ſupra tuam fornacem erit cappa, vel tegumentum terreum, quod tuũ furnellum totum teget, & in fundo (aut ſuperius) habebit vnum paruum ſpiraculum. Et cùm terminus tuæ materiæ tranſierit, remoue vas, & permitte frigeſcere, poſtea cape tuam materiam, & pone tuum ſal ad ſiccandum, & cape tuas laminas, & videbis, quod erũt ex imperfectione ſua nigrefactæ. Ergo frica eas benè, de tuo poſſe, vt prohibeas eorum obſcuritatem, poſtea repone in nouo ſale in tuo vaſe, vt antea feciſti, poſtea in tuo furno, vt ſuprà: & ita toties fac, vt inuenias, quòd tua Luna nil plus nigredinis teneat. Et tũc habebis tuã Lunã præparatã, vt facias opus

tuum. Tunc ergo fundè,& facias virgam rectam,& politam, & pondera, vt ſcias iuſtè quantum habeas. Et facias inde ſexaginta partes æquales: poſtea habeas de fino Auro quantum de Luna,& purga per modum qui ſequitur. Cape de craſſo ſale aliquantum ſicco ad ignem, ſed non nimis, poſtea cura vt habeas mortariū æris, aut aliud benè læuigatum, & intus tere dictum ſalem ad extenuandum: poſtea habeas ex magis vetuſtis tegulis, & magis rubeis, quàm ſit poſſibile: & tere benè minutim, & cribra optimè,& mundè, poſtea cape duas partes tuarum tegularum ita præparatarum,& vnam partem tui ſalis antedicti,& bene ſimul miſce, poſtea cape aurum ſuperius dictum, & percute in laminas tenues, vt feciſti de Luna,& cape duo vaſa, vt feciſti cum Luna,& intus facies ſtratum tui cementi, & poſtea ſtratum tuarum laminarum, &c. quouſque totum ſit plenum vtrumque vas, poſtea iunge ſimul,& luta, poſtea pone in tuo furno ardēte cum bono & forti igne per ſpacium xxiiij. horarum. Et in octo primis horis dimittes tuum ignem tectum ſuo coopertorio, vt moderetur calor ignis: & alijs octo horis remouebis cooperculum:& vltimis octo horis facies ignem fortiſſimum qui fieri poſſit. Et in omnibus ſupradictis terminis tenebis tua vaſa rubefacta, vt de Luna feciſti, poſtea cape tuum aurum, quoniam eſt preparatum,& pondera,& fac vt tantum habeas, quantum de Luna æqualiter, poſtea habeas vas factum ex optima terra, benè politum,& funde tuum aurum intus, poſtea da illi ad comedendum peciam vnam, vel fructum argenti tui ſupradicti. Et ad primum fructum quod dabis, habebis peciam nigri ſmalti, vel encauſti (eſmail) latitudinis tui crucibuli, quam pones intus, tenendo tuam materiam in fundo,& ſtatim fundetur,& cuſtodiet tuam materiam, vt nihil diminuatur, poſtea habebit tuum vas vnum cooperculum, quod teget,& tegumentum pyxidis. Et in fundo dicti cooperculi erit foramen (buhat) paruum, quod ſuperabit, aut ſupereminebit igni, per quod ſcies num tua materia ſit fuſa,& per quod tu illi dabis quotidie, id eſt, ſingulis vigintiquatuor horis ſtructum tuæ Lunæ, poſtea claude, vel obtura cum paruo cuneo, vel obturaculo terreo. Et non eſt obliuioni tradendum, quòd oporteat, vt tua materia ſemper ſit fuſa die noctuque. Et ſcias, quòd tota Luna præparata, vt dictum eſt, quam intus proijcies, conuertetur in purum Solem.

lem. Et ita potes proijcere vſque ad numerum infinitum, & probatum eſt. Et ne obliuiſcaris, quòd ſub tuo vaſe oportet ponere ſub craticula tui furni paropſidē, ſiue ſcutellam terream, ne ſi tuum vas frangeretur, tua materia nimis amitteretur. *Raymundus Lullius.*

Alio modo ſubtilius, eiuſdem.

Capiatur Luna affinita, vt ſuprà dictum eſt, & limetur limatura benè mundè, poſtea miſceatur cum ſui ponderis ſale communi præparato, vt ſuprà, poſtea pone in crucibulo clauſo, & lutato in vno furno, vt ſuperius dictum eſt, per quatuor dies (fortaſſe horas) poſtea extrahatur aqua, & lauetur cum dulci aqua calida: fundetur ſal, & ita toties lauetur, vt aqua exeat dulcis, & clara: & ſingula vice permitte tuam Lunam reſidere. antequam aquam extrahas, & ſalem, poſtea exicca: poſtea iterum miſce cum ſui ponderis noui ſalis præparati, vt ſuprà, & coque per terminum, vt ſuprà, poſtea laua, vt dictum eſt. Et ita habebis tuam Lunam præparatam & albam: quam pone in vno perot (vas eſt) benè polito ad furnum tāquam ad minium faciendum, & calcina per ſpacium ſeptem dierum, per modum faciendi minium ex plumbo, & octodecim horas pro quolibet die, faciendo ignem cum flamma bene clara deſubtus ſine fumo. Et ſæpius conuerre dictam calcem Lunæ cum cochleari ferreo paruo, & qualibet vice claude & obtura os tui vaſis cū ſuo cooperculo benè iuſtè: & quolibet die irrora tuam calcem Lunæ cum aqua ſequenti: Et ita tua calx fiet admodum pulchra, & naturæ Solis. Et tunc habeas tuum fermentum ex fino Sole, & imbibe, & coque in furno venti, vt dictum eſt ſuperius, præterquam quòd iſtud nutritur ad trigeſimum, & aliud ad ſexageſimum. Et nota quòd ſuper tuo fermento fuſo ad furnellum ponatur parū vitri, aut nigri ſmalti (eſmail) vt ſuperius dictum eſt, & non decreſcet aliquid. Et reuerſio, ſeu recurſio, ſeu recurſus tui operis eſt, quòd quando conuerteris tantum pondus Lunæ in Solem, vt tuum fermentum ponderat, capiatur tua maſſa, & funde pro Marcha v. eſtrelius (Gallicè) finiſſimi æris cum tua maſſa, poſteà fac accudere in tenues laminas, & pone in cemento, ſtratum ſupra ſtratum alternatim per placentulas craſſas, ſicut panis denarij, vel oboli (in Picardia vel Gallia) & nutrias in igne rubeum, vt eſſe poteſt ſine fuſione, & per in-

tegrum diem, & ita erit ſinum, & admodum bonũ: poſteà permitte frigere, & aperi. Et cemẽtum ita fiat. Recipe partem ſalis communis præparati, partes duas tegularum veterum, & magis rubearum, quàm inueniri poſſint: poſtea terantur in mortario æneo, cum piſtello ferreo, & fac tanquam lutum cum aceto fino, & vtere, vt vis. Et tua crucibula ſint fortia, benè polita, & ex forti terra macinata, ex alijs crucibulis, aut ſimilibus, & oſſibus vſtis, albis, tritis in tenuem puluerem: Cementum Solis aliter etiam ſic ſit (vt in margine erat) Duæ partes tegularum ſarracenicarũ, tertia ſalis miſta in fundo crucibuli poſitæ, auri tenues laminas ſuperpone, iterum puluerem ſuperponẽs, ſic donec fuerit crucibulum plenum, pone ſuper tripodem in olla perforata, & imple ollam carbonibus prius in loco, vbi non ſit ventus: & ſic affinabit aurum.

Aurum & argentum quomodo clàm deferatur.

Aurum & argentum aqua ſeparationis ſolue, aut ſolutum denigra, inde aurum plumbo, argentum pici liquefactis immiſce, aut arenæ: & ſic occultè deferes. *Cardanus.*

Aqua aurum ab argento ſeparans.

Rec. Salis petræ vnc. viij.
Vitrioli vnc. iiij.
Sulphuris vnc. j.

Trita, & deſtillata, aqua ad vſum ſeruetur. Cùm vti voles, argentum cum auro imponito, & argentum in aquam reſoluetur, aurum verò in cineres redigetur. Coletur aqua à cineribus. *Fallopius.*

Aqua aurum ab argento ſeparans.

Accipe halinitri partem vnam, liquidi aluminis, quod rochæ vocant, partes tres, arenæ mediam, ſiccata diligenter, & purgata igne diſtillatur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vaſis facies: auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerumq;. Separatur autem ſic: Aquæ extractæ partem modicam accipe, cui argenti puriſſimi pondus oboli, id eſt, xij. granorum impone, ac impoſitã cineribus tandiu permitte, donec diſſoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet: quibus ſublatis, quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquę, à qua iam detraxeras addes, quæ ſimili exemplo, & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet: quibus ſublatis aquam totam puriſſimam, ac magis habebis ad argentum,

gentum, ac cætera metalla, præter aurum, diſſoluendum efficacem.

Vt aurum ab argento ſeparetur.

Solem, ſeu aurum, ſic à Luna, ſeu argento ſeparabis. Corpus rei deauratæ oleo lini inunge, & pulueres aluminis rochæ vocati, ac ſalis ammoniaci deſuper inſperge: deinde calida omnia in aquam extingue, remanebit in eis aurum ſeparatum. Ex quodam perito aurifabro. *Mizald.*

Liquor ſiue aurum potabile.

Auri per regale cementum, ſiue ſtibium purgati lamellę, ex viridi ſalis liquore in puluerem reſoluuntur: is deinde aqua pluuiali ſtillatitia tandiu abluitur, donec nulla amplius ſalſedo ſubeſſe percipiatur. Aut ſi celerius idem expedire cupias, auri laminæ cum plumbo in lamellas redacto obteguntur, & per horas 24. cementantur, vt vocāt, læuiganturq; dum calx auri ſubtiliſſima fiat. Poſtea tantum ſpiritus vini ſuper elotum puluerem, vel calcem repurgatam funditur, quantum ſex digitos tranſuerſos ſuperemineat: ac iuncturis vaſis probè oblitus, macerantur in aqua temperatè calida, ſiue balneo Mariæ, diebus viginti, aut triginta. Tum liquor citrinus, relicto in fundo vaſis puluere candido effunditur, & ſpiritus vini ex ampulla vitrea per operculū à flauo auri liquore modicè ex balneo ſeparatur. Poſtremò idem liquor auri extractus, ad ſummum gradum vſq; eleuari, hoc eſt, quinquies per ampullam incuruatam (retortulam appellant) vrgeri debet: atque tunc quinta auri eſſentia abſolutè parata dicitur, ſummum Chymicorum myſterium. *Paracelſus.*

Aurum potabile.

Aurum in folia redactum, cum aceti ſpiritu diſtillatur, ſeparaturque, & ex aqua vitæ præparata menſem digeritur, dum ſuccus appareat, cuius ſcrupulus ex ſpiritu, vel humore alterius rei propinatur. *Andernacus ex Paracelſo.*

Aurum diaphoreticum.

Vas vino rubro nigroq; optimo repletur, & in aquā frigidiſſimam collocatur: deinde duæ habentur patellæ aureę, quarum vni, quæ alteram excipere poteſt, linteola rara, & exigua induntur: atq; ſic illa vino imponitur: poſtea his incenſis, altera alteri ſtatim immittitur, finiturq;, dum omnia cōburantur. Vaſculis iam refrigeratis, ſemotoq; cinere, oleum colligitur: idque toties repetitur, dum ſatis collectum fuerit. Tandem omnis liquor ampullę inditur,

& ex cineribus calidis per operculum ſtillatur: hoc multi pro auro potabili vtuntur, & ſecreti loco habent, atque hunc in modum ex alijs etiam metallis olea elicere poſſumus, vt ex argento ad oculorum affectus: ex ære, ad cutis vitia. *Paracelſus.*

Auri balſamum.

Si oleum, ſiue balſamum auri paratur, quod Paracelſus butyrum & axungiam Solis nominat: quod tum intrò ſumtum, tum foris inunctũ, quæuis vlcera maligna, etiam elephantiaſim, eiuſque ſpecies curare, & (vt ſummatim dicam) plus præſtare ſcribit, quàm humana mens comprehendere poſſit: habet hoc modo. Auri in lamellas tenuiſſimas redacti drachma, cum olei è pino ſemuncia miſcetur, inditurq; vitro, & digeritur per menſem: deinde oleum abluitur, & puluis, qui in fundo vaſis remanet, ex melle adhibetur. Vel ſic rectius: foliorum auri drachma, olei maſtichini diſtillati drachmæ ſex miſcentur, macceranturque in fimo equino diebus triginta, deinde oleum ex calida aqua abluitur, & aurũ ſpiritu vini perfunditur, digeriturque diebus duodecim: poſteà per balneum extillatur, dum oleũ in fundo butyri inſtar remaneat, quod ter in ſeptimana vlceribus inungitur: quinetiam membris conuulſis, & quouis modo debilitatis ſubuenit illum. *Andernacus ex Paracelſo.*

Aurum vitæ ſiue præcipitatum cum auro.

Hydrargiri per acetum & ſalem purgati vnc. ij. auri orietalis optimi, in lamellas tenuiſſimas redacti drachma, in catino triangulari calido ad mixturã ſubiguntur (Barbari amalgana appellant:) hæc in aquam frigidam funditur, & ſi quid ex hydrargyro reliquum fuerit, illud per corium exprimitur, ipſaq; ex ſale, & aceto lauatur, donec nullæ appareant ſordes. cura interim adhibita, ne hydrargyri quantitas imminuatur. Quòd ſi accidat, augeri ea debet ita, vt ad auri drachmam illius drachmæ ſeptem vel octo remaneant: deinde ampullæ luto obductæ induntur, affundũturq; aquæ validę vnciæ duæ & operculo ſuperimpoſito, eadem rurſus euocatur per arenam calidam: omnibus refrigeratis aqua protecta iterum infunditur, diſtillaturque, vt anteà: idque repetitur quinquies: atque tunc puluis rubicundus prouenit, quem aurum vitæ, & aurum præcipitatum vulgo nuncupant. poſteà idem in catillum ponitur, cooperiturque, & inter carbones

candentes

ſandentes ſinitur, dum excandeſcat: mox idem eximitur, & vbi refrixerit, aqua roſarum humectatur, rurſusq; exiccatur. Iunioribus denarij dimidij: adultis verò integri pōdere datur. Peſti medetur: morbum gallicum curat: elephantiaſim, aquam intercutem, aliosq; morbos difficiles abigit: viſcerum obſtructiones reſerat ijs: qui venenum hauſerunt, opitulatur: vlceribus malignis curandis tum intrò ſumitur, tum extrinſecus vnguentis, & emplaſtris quæ purgant, feliciter ad ſordida cauernoſaq;, non autem ſerpentia curanda admiſcetur. *Andernacus ex Paracelſo.*

Modus terendi auri.

Sumito foliorum auri tantum, quantū volueris, ponātur in crucibulum, vel teſtam ad ignem: deinde ſumito argenti viui quater tantum, & ſimiliter in alium crucibulū, vel teſtam ponatur ad ignem, ſed nō prope, vt tantùm caleſiat. Auri verò folia tandiu ad ignem relinquēda, donec rubeſcere incipiant, ſed non liqueſcant. Quibus factis, auferantur ab igne crucibula, & miſceatur argentum viuum cum auri folijs, miſcendo aliquantulum ſimul ligno aliquo: deinde ſubito in ſcutellam aquæ plenam inijciātur, & fiat malagma. Verùm ſi aliter facere voles, folia auri, cū argento viuo, ſuper lapide porphyrio conterantur, donec optimè fuerint mixta, atq; contuſa: deinde bis, térue aqua communi lauentur, quòd ſi parum aceti, vel ſucci limoniorū addas, optimè feceris: nam melius citiusq; permiſcetur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, ſumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, vt pars aliqua argenti viui exeat: vel exprimatur per damæ, ſiue agni candidā pellem, quod melius eſt: deinde quod in pelle hæſit, cōteratur cum ſulphure viuo optimè prius contrito, tanto, vt dimidiam maſſę menſurā non excedat. Quibus factis, ponatur in vaſe aliquo ferreo ad ignē, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totū ſulphur combuſtum, & quod relictum, flauum fuerit: deinde frigidum in ſcutella aquę plena, toties lauetur, donec auri colorem ſumat, & ſeruetur ad vſum. Quando autem quis vti volet, addat tantum aquæ roſarū, vel communis, in qua gummi Arabici diſſolutum ſit, quantum ſatis eſt hæc miſce, & fiat liquor aureus ad ſcribendū & pingendū. Quod cùm ſcriptum pictūq; fuerit, fricentur literæ dente aliquo leuiter, quod cum alio mollito auro, quo omnes ferè pictores vtuntur, fieri nequaquam poteſt. *Alexius.*

Modus terendi ſiue molendi auri, aliter.

Sumito folia auri, quæ in ſcutella aliqua vitrea cũ iulapio roſaceo cõterito, & miſceto digito medio, vt optimè miſceantur: deinde ſuper lapide porphyrite, aut marmoreo poſitis, rurſus probè conterantur, addendo aquã ſenſim: poſteà auferatur, atq; in ſcutellam colligetur, lapide bene loto aqua, vt ritè colligi poſſit. Quibus ſic ſe habentibus, aurum bene digito lauetur: deinde cum in fundo reſiduum fecerit, aqua ſenſim auferri debet, aliaq; ſuperinfundi calida, ac denuò lauari, hocq; toties faciendum, donec iulapium, lauando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis amplius non apparuerit. Poſtea exiccatum aurum, in vaſe aliquo vitreo ſuper cinerem calidum poſitũ, tandiu ſinendum erit, donec optimè caleſiat: atq; colorem ſuum naturalem recipiat: quo facto, contemperetur aqua gummi: & fiat liquor ad vſum. *Idem.*

Ad reſtituandum auri colorem.

Si aurũ à ſuo colore degenerauerit, ſic illud emendabis ac reparabis. Ex ſale ammoniaco, calcãtho, nitro, & laterculorum puluere, fac cum vrina ſpiſſamentũ, & ex eo obductum, opertumq; aurũ lento igni impone. Idem fiet, ac multò leuius, ſi cum ſale ammoniaco, ærugine & tartaro, tandiu in aceto feruea aurum, donec deperditum colorem recuperet. Gratis mihi nequaquam acceptum, tibi tamen gratis, vt alia multa exhibeo. *Mizaldus.*

Cimentum optimum ad aurum expurgandum.

R. laterum pulueriſatorũ & ſalis triti ana partem vnam, humectatis aceto q. ſ. pone in crucibulum ad medietatẽ, deinde aurum laminatum, eumq; replendo fac ſtratum ſuper ſtratũ, cauebis tamen ne ſe inuicem attingant. Quo facto vas totum obſtrue lutatoq; benè ne vapor euolet, crucibulum ſuper lapidem palmæ altitudinem non excedentem locato ita vt cum lapillis nõ duris admodum totum circumdes donec crucibulum nullos amplius capiat. His factis ſubſternito ignem validum per horas xxiiij. Et habebis aurum repurgatum. *Ex libro Germanico.*

DE SECRETIS AB ARGENto ſumtis. Cap. IIII.

Hiſtoria antiqua de argento in aurum verſo.

Quidam Maurus in terra Maurorũ acceſſit ad quẽdam fabrum

fabrum, & eidem portauit xx. argenteos, vt eos ad ignem in crufolo mitteret: quibus fuſis, faber ærarius ſuper ipſis proiecit puluerem; quem dedit ſibi Maurus. Erat autem puluis viridis, fumum citrinum in igne faciens argentum conuerſum eſt in aurum, & illud aurum ærarius vendidit aurifici ad precium auri precioſiſſimi. Aerarius inde rediēs dedit precium Mauro: tandem Maurus, miſericordia motus erga ærarium, dixit ei: Hanc confectionem pulueris te docebo: Recipe auri calcinati, vel puluerizati, æris vſti, croci ferri, ſingulorum vnciam vnam, ſalis ammoniaci rubificati vnc. tres, alibi additur vitrioli rubificati vncia: ſoluatur ſal armoniacum, & eo ſoluto in cera, id eſt, cum ſua aqua imbibe dictos pulueres auri, æris, vitrioli & croci, ferri, ſuper prophyrite aut marmore, molendo, & terendo per longam contritionem. Poſtquam pulueres biberint totam iſtam aquam ſalis, pone in phiala vitri habente collum longum ſub fimo equino calido per dies xxj. mutando fimum calidum de quatuor in quatuor diebus. Poſtquam ſolutum benè fuerit, & in aquam conuerſum, congela in ipſum in aliqua phiala ſuper furnello ſuper cineres calidos. Quo congelato, pone partem vnam ſuper decem partes argenti fini præparati. Nota quod ſi aliqua pars remanſerit inſoluta, molias adhuc cum aqua ſalis armoniaci, quouſque ſit totum ſolutum: hoc fac vt non perdas aurum tuum, ſemper reiterando imbibitionē cum aqua ſalis armoniaci. Si autem dictam congelationem reſolueris iterum, & omnia per ordinem, vt ſuperius feceris, vna pars tinget viginti: & ſic multoties multiplicare poteris: augebis enim decem ſingula vice. Illum ærarium vidi in Toleto, qui mihi iſta retulit, & cuidam conſanguineo ſuo ſeni: & ærarius ille erat ſenex, & ego & Magiſter operati ſumus ſecundum modum prædictum. Aurum ſic debet puluerizari cum odore plumbi, vel cum aqua, in qua ſæpius ſit extinctum plumbum. Vel fac aliter: Soluatur plumbum in vaſe, quod ſuperius habeat foramen modicum, ad quantitatem vnius aurei, & ſuperponatur aureus ita, vt recipias odorem plumbi ex illa parte, deinde verte & aliam, & cum ſic factum erit aliquoties, aurum poteris conteri. Aes vſtum autem cum ſulphure viuo calcinari debet: & antequam in illis miſceatur, debet ablui cum aqua pura, vel aqua & ſale, donec ab eo exeat a-

quà limpida. Crocum ferri fiat cum aceto,ad ignem lentum,vt fiat rubrũ,ſic verò fit: Limaturam ferri aceto forti imponas, & ſic acetum rubrum & clarum,& ponatur ad Solem duobus vel tribus diebus: poſtea effundatur leniter acetum, ac ſeruetur, & aliud acetum limaturæ ſuperponatur ad ſolẽ:& fiat ita, donec tota limatura ſoluatur, vel redigatur in puluerem tenuiſſimum: & iterum totum acetũ deſiccetur ad Solem. Sal armoniacus ſoluatur per frigidum & humidum,vel per calidum & humidum.

Rec.ſolutionis eius partes ij.æris vſti partẽ j. croci ferri partem vnam, ſalis armoniaci ad quantitatem omnium: ſoluatur ſal armoniacum, & ex eo imbibantur pulueres, per longam contritionem, illa poſtea ponantur in fimo equino calido ad ſoluendum quindecim diebus, potes iſta reſoluere in fouea mutando ſæpè fimum calidũ:deinde coagula ſuper cineres ad lentum ignem.Huius coagulationis ſeu congelationis pars vna tingit decem de Luna præparata. Et ſi ſolueris ſecundò, modo prædicto omnia faciendo,pars vna tingit viginti,& ſic augmentare potes. *Hæc ex practica Magiſtri Odomari.*

Argentum in aurum tingere.

Argentum in aurum tingere dabitur ſic facultas: Lixiuium primò tale parabis acre. Calx immittatur in ollam; cuius fundum crebris foraminibus ſit ſolutũ,tenuibusq;: peruium ſupra lignũ,vel tegulam accõmodabis:inde puluerẽ, & aquã paulatim infunde calidã, ac per arcta fundi foramina in ſubiectã fideliam mundã defluat,ac iterabis, vt acerrimũ fiat, in hoc tritũ immittas ſtibiũ, vt in tenues auras euolare poſſit, otioſo igni ebullire ſinas: nã vbi inferbuerit, purpuraſcet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in reſidentes pulueres denuò lixiuiũ immittas,& in prunas ſufferuefacias tantiſper,donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratũ lixiuium conferuefacito ſubiectis ignibus, donec euanuerit aqua, reſidentẽ verò reſiccatũ puluerem,cũ tartari oleo deſiccato,& diſſoluto,& ex auri,& argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fuſorio vaſe viciſſim inſpargito, carbonibus cælato tantiſper & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. *Ioan Bapt. Porta.*

Argentum vt in aurum tingatur, tam completè, vt verè credatur aurum.

Ex argenti elimata ſcobe, cum argenti viui triplo igni-

malagma

malagma cõficee, ac vitreo in vaſe carbonibus inferueſcat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum ſuperatur, inde ſal ammoniacum, & viuũ ſulphur æquali argẽti pondere triturentur, ac vitreo in vaſe aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur dum eius vis ſalem ammoniacum, ſulphur inde viuum argentum ſublimet, & vaſis collo inhæreat: vas frange, & argentum aureo colore inſignitum, ſuiq; ponderis vel maioris ſeruato, talemq; illico parato aquam: Romanum calcanthum cum duplo rubei cyprij calcanthi ſtillatitij, quod vocãt coparoſam, & optima ſit (nam hinc omne dependet) ſic ſalnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris ſexta, & vitreis organis aquã ſtillatim exugito: cuius partes duæ cũ ſeruato argento per naturalẽ diem lento igne bulliant, inde aucto diſtillationis igne aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chryſocollæ calce teſtaceo in vaſe fuſorio accommodetur, ore aperto, & luto obſtructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis: luteſcit enim argẽtum maxime colore nunquam cariturum, vel cum permutaturum, vt examinibus omnibus auri expoſitum, coloris parum; vel nil ammittat. Sic aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculioſè. Meminiſſe iam debes è ſtibio confecti æris vſti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri poſſit. Si auro commiſces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. Aliter quoque fit obtimè: ſi argenti viui congelationem, quam cum caſſide diximus, tertiæ argenti parti remiſcebis, argentum aureo colore inſignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire ſinas, & colore augebitur magis. hoc autem extremo impones auri examini, ex communi ſcilicet ſale, & laterum puluere, addito tamen calcantho, aurumq; ſic purgatum accipies, & examinibus obſtat omnibus, ac non ſolum in ſecundum, ſed etiam tertium migrat ordinem. *Idem Porta.*

Coloratio Lunæ.

Rec. acetum bonum, factum ex vino rubeo, & habeas limaturam ferri, & pone in vaſe terreo de Rauiax: poſtea habeas acetũ, in quo ſit ſoluta ſua ſexta pars ſalis armoniaci: poſteà pone ſuper dicta limatura, vt ſupereminea: vnum, aut duos digitos. Poſtea obtura tuum vas, & pone

ſuper cineres tenues per ſpatium octo dierum, & moue quotidie bis, aut ter cum virgula lignea, & fiet totum rubeum, aut vermilium, vt ſanguis, poſtea cola, & munda benè, & adijce acetum nouum pariter vt ſupra: & ita toties fac, vt de hoc aceto ſatis habeas, & antequam hoc facias, vel hoc facto, habeas libram argẽti viui ſublimati, & libram ſalis armoniaci, & tere in puluerẽ, & miſce ſimul, & ter ſublima ſimul, & qualibet vice miſce: quod aſcẽderit, cũ eo, quod in fundo remanet, & tuus mercurius manebit niger in fundo tui vaſis: & tum ſal armoniacũ aſcẽdet altè ad vas. Poſtea miſce tuum dictum mercurium cum tantundem ſui ponderis limaturæ ferri, & pone ſuper marmor, & fundentur in aquam: quam materiam ita fuſam proiice totam in acetum ita rubeum in vaſe clauſo, & poſito per tres dies ſuper calore tenui. Poſtea purũ diſtilletur per filtrum, & ponatur in alembico, & per balneum Mariæ ſeparetur humiditas. Poſtea ſuper cineribus in fornace recipe in alia phialia, per modum aquæ fortis oleum, vel aquam exeuntem vermiliam, & ſerua ſeorſum: & ſuper feces ponatur de aceto nouo, & ſoluantur, poſtea deſtillentur per filtrum, & congelentur per balneum, poſtea per cineres ſepara oleum rubeum, & poſtea pone cum alio, & ita fac toties, vt totum habeas ſeparatum, poſtea reſeruetur. Et ne obliuiſcaris, quod hoc facto miſceatur tuum ſal armoniacum cum tantũdem calcis viuæ, & ponatur ſuper marmor, infundetur in aquam, quam recipe, & pone cum ſua quarta parte, aut tertia ſalis petræ. Sic facias aquam fortem, & per alembicum in cineribus ſuper furnello diſtilla aquam; in qua aqua forti ſolue puriſſimum Solem in folijs, quantum ſolui poterit. Poſtea cape tuum oleum rubeum, & ſi eſt libra vna, pone libram ſemis tuæ aquæ ſolaris ſimul. Et pone in phiala ſuper cineribus tenuibus per vigintiquatuor horas, poſtea per alembicum in balneo congeletur, & poſtea pone ad putrefaciendum in fimo equino calido in phiala vitrea benè firmata, & clauſa per quindecim dies: poſtea congela, vt ſit tanquam mel. Et habeas Lunam finam albam, & cementatam, & vnge hoc vnguento ab vtroq; latere, & pone in vno crucibulo ſtratum ſupra ſtratum, quo ad ſit plenum, & ad decem vncias ſit huius vnguinis vncia vna, & clauſo, & lutato tuo crucibulo pone in calore quatuor dierum poſt fac ignem fuſionis, vt totũ fundatur,

fundatur, & habebis Solem ad vigintiquatuor caratos, qui ſi tibi non placet, recude tenuiter in laminas, & vnge vt ſupra. Et ſi nimium colorem habebit, noli tantum apponere, & ita erit tua Luna perfecta (additio in margine) Rec. vnam quantitatem limaturæ ferri, & vnam æris vſti, & benè loti: & cape de ſale armoniaco ad quantitatem omnium dictarum rerum, & fac omnia ſimul benè bullire, poſtea deſicca ſuper cineribus calidis, aut ſuper prunis, vel ad Solem, & fac puluerem, & proijce vnum eſtrelin illius pulueris ſuper tres eſtrelins argenti fini fuſi, & hoc videbitur Sol. Item vna fini auri, vna fini argenti, vna fini æris fuſi ſimul faciunt aurum octodecim carati cum vna æris vſti fuſi. Aes vſtum ſic fit. Limaturæ cupri vnum pondus, & quartam partem ponderis ſulphuris viui & miſce, deinde pone hoc in crucibulo, & cooperi cum tegula, & luta cū luto ſapientiæ, ne aliquid vaporis inde poſſit exire. Deinde pone os crucibuli inferius, & cooperi ipſum cum carbonibus, & ita dimitte per aliquas horas, deinde extrahe ab igne, & inuenies ęs vſtum, quod laua, vt decet. *Raymundus Lullus.*

Argentum in aurum commutare.

Rec. argent. viui vnc. iij. ponatur im ampullam vitream optimè perlutatam ad ignem donec ferueſcat, cui cum auri foliati vncia vna permixta fuerit, ab igne auferatur, & addatur

Salis armoniaci vnc. j.
Salis ellebrot vnc. ß.
Boracis drach. ij.
Argenti viui purgati vnc. ij.

Quo facto ſigillo Hermetis ampulla claudatur optimè, ne quouis modo expirare poſſit, & ponatur ad fornacem ignis per tres dies continuos: poſtea ab igne auferatur: & cum frigidū fuerit, ampulla, ſiue cucurbita aperiatur: materia eximatur, & in puluerem ſubtiliſſimū redigatur, quî Philoſophis dicitur Elixir. Et cum aurū facere voles, ſumito argenti finiſſimi vnc. v. & cum ad ignem liquatū fuerit, ſupradicti Elixiris vnciam vnam addito, & in aurum optimum commutabitur. Sal autem Elebrot ſic conficitur.

R. Salis communis purgati, }
Salis gemmæ, } ana vnc. j.
Salis alkali }

Quibus tritis addantur ſucci menthæ, ſucci caryophyllo-

rum an. vnc. ij. aquæ fontanæ libras ij. miſceantur omnia optimè, & erit factum. Lutum verò ſapientiæ fit è luto optimo ſicco, & cribrato, & cum albuminibus ouorũ mixto. Argentum deniq; viuũ cum aceto acerrimo purgatur, lauando ter aut quater, dein per linteũ colando. *Fallopius.*

Argentum vt inauretur.

Argentea vaſa auro incruſtari, & obduci nequeunt, niſi argenti viui miniſterio, cui vni ſe obſequioſum præbet, ac tractabile. Nam cùm omnia metalla reſpuat, ſoli tantùm auro, ceu amico & familiari libenter ſociatur, maritatur, & agglutinatur. Hinc argento ægerrimè adhæreſcit, ægrè plumbo, difficillimè ferro, æri mediocriter. *Lemnius.*

Argentum in calcem vertere.

Si vis argentum in calcem vertere, vel aliud, ſic fiat: ex argenti ramentis, & viuo argento triplicato malagma confice, inde communi ſale porphyretico marmore multum læuigabis, vbi ad perfectam vnionem perueniſſe ſcies, in obtorto vitreo vaſe locato, quòd facilior ſit adſcenſus: igni appone, eiusq; vigore viuum argentum per fiſtularum colla in receptaculum dilabatur, quod vaſis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam ſubinde affundens, dum nullum ſalſuginis veſtigium excernatur, & amarorem amiſerit omnem, dulceſcente aqua iam calcem habebis. Eſt & parandi ratio alia: Argentum forti aqua ſoluatur, vt aſſolent aurifabri, & fontis immiſceas aquam, quæ communem ſalem excederit, ſic argentum ad imas vaſis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem teſtaceo vaſe, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcique aqua ſalſedinem amoueas, quod denuò ſemper exercebis, dum totũ abiiſſe cernes, & modus lauandi ſit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes. Eius ramenta cum ſublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vaſe, & flagrantibus prunis exponantur, vt vis ignis viuum argẽtum expellat, & in ima vaſis parte fixum argentum, vti ceram reperies, gemmis aptum, pixydicula ſeruetur. *Ioan Bapt. Porta.*

Argenti liquefaciendi mira ratio.

Illud mirum eſt, quod referunt, quoddam genus argẽti minimè liqueſcere follibus: cumque omnem circa hoc curam expoſuiſſent, edocti priorum principum exemplo, vaſa illa, in quibus argẽtum liqueſcere conſueuerat, cum

argento

argēto ſupra, & carbonibus in imo perforata, à lateribus montium cacuminibus imponebant vento flante, atque ita liquefactum, denuò poſtmodum, cum follibus in paruis vaſis repurgabant. *Cardanus*

Argentum excreſcere, vel ponderoſius reddere.

Sale aliqui, & antiquis teſtis, argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & denſentur partes, quæ pondus adducunt. At ſic expeditius idem effigies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato viuo argento viciſſim inſpergunt, in vaſe igni contumaci, & ſupra luto, & vinculis munito, ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemtas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu: quod peſſum it, plumbum ad receptaculum oras expellunt, vt ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argentum: quæ ſolet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies, multum denuò rem perage, dum auri expleat pondus. Poſſumus ſic & aliter argentum augere: Stillatitium & forte acetum in labellum infunditur, confractum ſtibium, ac lima quęſitum plumbū tundantur, & ſuccernantur, quidquid non tranſmeat, denuò in pilam rei petitur, & molitur, vt ſic tenuius cribretur, in diſtillatum acetum inijcies, & ſub fimo conditur, dum ſoluta conſpicias omnia, igni poſtea demittito vas, & opus intus extinguito ſæpe. Vel ex ijs aquam extrahito, & idem præſtabit. Cum ſulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Argentum vel aurum diminui.

Nunc verò reſtat, quomodo poſſit, & ſine formæ quoque ac celaturæ argentum, vel aurum diminui. Forti aqua aſſolent multi, opus autem tuberculis, & depreſſionibus ſcabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere aſperges opus, & circumundiq; candelam admoueto, vel ſub opere incendes, paulatim exardeſcens conſumitur, malleo decute in aduerſum partē, & ſuperficies cadet, quantitatis eiuſdem, cuius volueris, vti ſulphure, vteris. *Idem.*

Ad lunam dealbandam.

Lunam ſeu argentum ita dealbabis: Accipe ſalem ammoniacum, alumen rochæ vocatũ, & plumæ, ſalem gemmæ, tartarum, & vitriolum Romanum, ſingulorum partes æquales. In puluerem redacta ſimul miſce, & in aqua limpida diſſolue: deinde Lunam quandiu viſum erit, ibidem feruere permitte, videbis eam ad miraculum vſque dealbari. *Ex ſecretis & experimentis cuiuſdam Chryſopœophili, Mizaldus.*

Vaſa vt argenteis ſimilia reddantur.

Hydrargyrum forti aceto remixtum, vaſa argenteis ſimilia reddit, ſi eo illinantur. *Mizaldus.*

Aqua argentum colore aureo tingens.

Rec. Salnitri libras ij.
Aluminis rochæ libras v.

Trita & mixta diſtillẽtur, aqũaq; ad vſum ſeruetur. Cùm vti voles, argẽtum igne liqueſcat, in dicta aqua fundatur, & extinguatur, & auri colorem acquiret. *Fallopius.*

Aqua argentum diſſoluens.

Rec. Vitrioli Romani libram j.
Salis Armoniaci libras v.
Salis nitri vnc. iv.
Cinabari vnc. iij.

Trita diſtillentur ſecundum artem.

DE SECRETIS AB AERE ſumptis. CAP. V.

Aes coquere, ſiue vrere.

Remanet vt doceamus & æs coquere, quod à multis traditur: ſtibium tamẽ nullibi, quod ſciam, traditum eſt, taliq; expedies pacto: Aes fuſoris in vaſe liquato, cum æquis ſtibij portionib. ſimul colliquatis, tantundem ſuperaddito ſtibij, & ſuper planum marmor proijcias, vt in eius ſuperficie frigeſcat, vt aptius in lamellas ducantur: duos deinde excauabis lateres, vt intus commodè accommodari poſſint laminæ: vbi accommodaſti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto ſtipetur, reſiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari ſinito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vſum accommodato. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aes aureum reddere.

Aere combuſto ſic aureum colorem affinges: Si ex calcantho,

cantho, ſalnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facias aquam, ac ſolutum fatiſcat in ea combuſtum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano ſæpius argentum inſpargendo, & ignibus committendo. *Idem.*

Aes argenteum reddere.

Si verò quæris æs argenteum reddere, vel cyprium, vti ſæpe pueri, & circulatores aſſolent, vt illicò vaſa argenti nitorem capiant, cõficiendi hæc eſt ratio: Ammoniacum ſal, alumen, & ſalnitrum pari pondere miſceantur, & modica argenti ſcobe lima quæſita igni admoueto, vt inferueſcant, & vbi fumare deſierint, reſperſa puluere, vel ſaliua oris madefacta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. *Idem.*

Aliter.

Argenti puſillum forti aqua ſoluatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci ſalis, dum ſtigmenti craſſamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inareſcant: ſic eis æs, vel aliud conſimile genus digitorũ tractatione crebra, ac ſaliuæ complexu fricanti argenteum videbitur. Nec minus idem euenit argẽto viuo, mireq; dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, veluti vrina, aceto, limonum ſucco, & ſimilibus: de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehẽduntur. Sic quoq; ſi æs ſoluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, ſic idem in auro & argento, & metalla diuerſimodè colorabimus, & fricabimus. Sic tactu argentum poſſumus inficere, vt infectum reijciatur: Manibus ſublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numiſmata manibus verſans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, vt ſint ea ſæpius defecata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum ſale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quouſq; eorum appareant notæ, & profundius fiat commixto: ſit vaſis fundum crebris foraminibus laceſſitum, & per eã colliquatum metallum deſcendat, vt recrementa, & ſpurcitias ſuprà relinquat, nullaq; extet ſcoria, eoq; præſtantiora fuerint, quò minus excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cuius tamen meminiſſe ſemper oportebit. *Porta.*

Aes eximiè dealbare.

Si ſalem ammoniacū, & oui cortices ſimul trituraueris, ſi ex ijs aquam chymico organo exceperis, in eaq; æs ignitum extinxeris, miram ſuſcipiet albedinem. Adde quod ex antimonio extractum hydrargyrum, ſeu viuum argentum, æs eximiè dealbat, ſi ſuper eo proijciatur, vel defricetur. Quod non facit foſſile, & metallicum, à Plinio vomica perpetui liquoris nuncupatum. *Mizaldus.*

Vt æs, vel cuprum argenti nitorem induat.

Si ſal ammoniacum, alumen & nitrum pari pondere miſceantur, additaq; argēti pauca ſcobe, igni admoueantur, vt ferueſcant, vbi fumare deſierint, puluere illorum aſperſo, vel ſaliua oris madefacto, confricetur æs, vel cuprum, illicò argenti nitorem induet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad æris metalla colore argenteo tingenda.

Rec. Aquæ fortis vnciam vnam, in ea denarium optimi argēti, prius malleo attenuatum, deinde in partes minutas conciſum inijcito, & ad ignem in vaſculo idoneo, donec in aquam reſoluatur, argentum ponito. Quo facto, auferatur ab igne, addaturq; tartari albi, contriti tantum, vt totam aquam imbibere queat, & fiat maſſa, qua cùm opus aliquod æreum confricatum fuerit, album, & argento ſimile reddetur. *Alexius.*

Cuprum vt citò fundatur.

Qui cuprum citò fuſibile, & ductile habere volunt, equi vngulas inter eliquandum, & fundendum vnà ei addunt. *Ex Italo, & quodam experto fuſore accepit Mizald.*

Aeruginis parandæ modus.

Rec. Scobem orichalci vel cupri in puluerem tenuiſſimum redactam qu. volueris, humectetur vrina veteri, & Sale Ammoniaco, Aſcia Soli ſiccandum exponetur, madefac eum rurſus, vt antea, donec viridis appareat, idque iterando, donec ſufficientem æruginis copiam habeas. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Laminas cupri melle illinito, ſaleque vſto ſalito poſtea in acetum ſuſpenſo ſub fimo ad duas ſeptimanas relinquito. *Ex lib. Germanico.*

Aliud.

Vel accipe laminas cupri perpulcrè politas dein atramentum ſutoriū cum vrina in lapide porphyrio tere, cum quo line vndiq; cuprum, & in Sole exicca. Laminis exiccatis

ctatis & in ollam vitro obductam poſitis igni valido appo nito ad ſpacium duarum horarum, vt bene incaleſcat. Operculo interdum detecto vaporem euolantem conſidera, quem cum deprehẽderis nigrum, vas remoue ab igni, vt infrigidetur, laminas cupri exime, manibus contere, & ſi quas cõterere non potes, opus iterato, & vt quoq; puluериſentur, cogita. His factis abluatur puluis aqua calida vel vrina in pelui, & cùm in fundo materia reſederit, atramentum effunde, quod ei cupro innatat, reliquum à Sole exicca. De hoc puluere accipe libram vnam & tartari in calcem redacti vnc.ij. conterendo inuicem benè miſce & exiccari ſine. Ponatur tãdem in ollam antedictam ignem ſubſternendo & carbonibus exaggerãdo, donec fumum deprehendas viridem. Infrigidetur olla detecta ærugo optima extrahatur. *Ex lib. Germanico.*

Modus cuprum ita præparandi, vt auri colorem referat, & optimè elaborari poſſit.

Rec. Cupri, lapidis calaminaris ana vnc.ß. tutiæ drac. ij. incandeſcat cuprum, extinguatur in vrina iterando bis. Idem facies de lapide calaminari, & tutia. De ſoluto cupro accipe vnc.ß. addendo mellis vnc.j. decoquantur adinuicem, donec mel nigreſcat, & ſiccum fiat, vt contundi poſſit, poſt melle cum lapide calaminari & tutia contuſo, ad ignem ebulliãt rurſus, quoad cuprum liquefactum fuerit, & habebis. *Ex lib. Germanico.*

Aurichalcum argenteo colore tingere.

Rec. Argenti viui ſubliniati.
Salis Armoniaci, ſing. ana q.ſ.
Coquantur in aceto, in quo aurichalcum prius calefactũ extinguatur, & argenti colorem adipiſcetur. *Fallopius.*

Aes vt fiat dulce vt argentum.

Rec. Aes vſtum, & funde cum borace in crucibulo: poſtea extingue in oleo *de peintre* (Gallicè) & ponatur ſuper incude, & ſenſim, & lento modo planetur, & iterum coquatur in crucibulo, & extinguatur in oleo *de peintre*, & ita fac quater, vel quinquies, ita vt ſit dulce ſatis: & illud æs vſtum eſt finum æs ad alligandum aurum, & poni poteſt medietas plus quam alterius æris, & erit inde aurum pulchrius, quàm alterius æris.

Raymundus Lullus.

DE SECRETIS FERRI.

Cap. VII.

Ferrum auri colore tingere.

Ferri laminas fictili in olla, viuo intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies: tertiò, & in vas patuli oris ponito, vbi diſtillatum acre acetum infundatur, ſub Caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum peruenerit, rurſus ſub Sole habendum; vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat, finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, & reſidens puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. *Porta.*

Ad ferrum inaurandum.

Accipe Aquæ communis libras iij.
Aluminis vnc. ij.
Vitrioli Romani vnc. j.
Floris æris denarium j.
Salis gemmæ vnc. iij.
Auripigmenti vnc. j.

Miſceantur, & coquantur. Quando autem bullire incipiunt, addito tartari è vini fecibus, ſalis communis vnc. dimidiam: ferueant aliquantulum: deinde auferantur ab igne: atque ea aqua ferrum pingito, mox igni calfacito probè: deinde læuigetur. *Alexius.*

Ad ferrum aureo colore tingendum.

Accipe olei ligni vnc. iij.
Tartari vnc. ij.
Vitellorum ouorum, ad duritiem coctorum, & conſutorum vnc. ij.
Aloes vnc. dimid.
Croci grana v.
Curcumæ grana ij.

Coquantur omnia aliquandiu in olla noua, & fiat oleum ad ferrum pingendum. Quòd ſi iam dictæ ſpecies, oleo non benè cooperirentur, adde vt cooperiantur, prius diligenter læuigatum, & erit aureus color. *Idem.*

Aqua

Aqua ad ferrum auro foliato obducendum, vel auro, argento viuo reſoluto, quo aurifices ad argentum inaurandum vtuntur.

Accipe Vitrioli Romani vnc.j.
Aluminis vnc.ij.
Salis ammoniaci vnc.j.

Redigantur in puluerem tenuiſſimum, coquanturque in aqua communi, qua cùm ferrum prius mundatum, læuigatumq;, deinde intinctum fuerit, ſuperaddantur auri folia, deinde ſiccetur ad ignem, læuigeturq; lapide hematite, vt mos eſt Si verò auro, argento viuo reſoluto, ferrum inaurare velis aurificum more, adde ſupradictæ aquæ, floris æris drachmam j. ſublimati vnciam dimidiam: miſceātur, & cùm aliquandiu efferbuerint, ferrum in dicta quoque aqua ferueat. Quòd ſi pre magnitudine ferrum aqua tegi non poſſet, optimè cum dicta aqua feruente fricetur, & ſic ad aurum argento viuo diſſolutum, accipiendum accendetur. Hoc autem quomodo fiat, in libro præcedente, capite de Auro conterendo, docuimus. Cæterùm ferrum iam auro obductum, ad ignem lucerna, vel ſulphure, more aurificum, vel cera, vt in Germania fit (quod longè melius eſt) infumetur. *Idem.*

Ad ferrum argentumq; æris colore tingendum, quod ad inaurandum multò melius eſt, diutiusq; auri colorem retinet.

Certiſſimum eſt, aurum in album ferrum argentúmve inductum non ita benè apparere, quàm in æs: propterea, quòd vbi vel rantillum ferrum detegi, ſiue aurum abſumi incipit, illicò ferri argentiúe color apparet, in rubro autem colore non ita detegitur. Itaq; quidam periti, & iudicio præditi, lignum, aut huiuſmodi materiam non rubrica, vt plerique omnes faciunt, ſed fuluo quodam, auréove colore ſolent contegere. Nam tametſi aurum tempore aliqua in parte vaneſcat, non ita vt in rubro, multò etiam magis in albo facilè dignoſcitur. Hoc quoq; ipſum in ferro, argentóve inaurando commodè fieret. Verùm vt hæc nunc miſſa faciam, ad æris colorem ferro argentoque inducendum, fiat hoc modo: Accipe floris æris, vitrioli, ſalis ammoniaci, ſingulorum quantum ſatis eſt. Redigatur in puluerem ſubtiliſſimum: deinde in aceto forti coquatur per ſemihorā, mox ab igne auferatur, immittaturque ferrum, vel argentum, vaſe optimè cooper-

Google

to, tandiu donec frigeſcat: atq; ſic habebit ferrum æri ſimile, aptiſſimum ad aurum recipiendum. *Idem.*

Ferrum quomodo molleſcat.

Ferrum molleſcit ſucco corticum fabę, aut maluæ, ſi in his, non aqua extinguatur. Vt verò cùm foditur ductile fiat, torretur gleba, ac ſub dio exponitur: imbribus molleſcit, quod terreum eſt, Sole colliquatur, quod eſt humidum, ignibus acrior pars, & quæ quaſi illi venenum eſt, abſumitur. Ita dum ſæpius torretur, dio exponitur, molle fit, ac quantumuis tractabile. Fila etiam ferrea, ſi ignita per ſe refrigerari permittantur, adeò ductilia euadunt, vt vice lini ad vinciendum vti poſſis. *Cardanus.*

Ferrum quomodo cælctur.

Molle itaq; ferrum hoc modo cælatur: pingitur quod fingere cupis in ferro; ex aduerſo pila plūbea ſubijcitur, inde malleolo tunditur pars, quam cōpreſſam cupis: quę prominere debet, plumbo excepta non ſubſidet: ita animalium & plantarum ſubtiliter imagines referunt, vt cera expreſſas & elaboratas acutis ſcalpellis diceres. Si verò aqua frigida ferrum, dum candet, extinguatur, & durū & minimè ductile, & fragile euadere neceſſe eſt. Nā aquæ frigore cogitur ignis, qui intus eſt, humidumq; innatum ferri celeriter abſumit: quo cùm ductile eſſet, ac ob id molle ſublato, fragile & durum euadere neceſſe eſt. *Idem.*

Ad rubiginem ferro eximendam.

Ferro rubiginem eueſtigiò adimit, illique ſplendorem conciliat oleum tartari, quod ipſum etiam lētigines emaculat in facie, omnesq; puſtulas fœdas, quæ frōtem mentumq; deformant, abolet vi abſterſoria. *Alexius.*

Ferrum vt purgetur.

Arte ferrum repurgari, & nobile reddi, Ariſtot. in Meteoris docet, dicens: Ferrum ſæpius excoctum repurgatur: & quod illi ineſt terrei, tranſit in ſquama, ipſum verò tranſit in chalybem.

Ferrum in æs commutare.

Si ferrum in æs cōmutare deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat: alumine, & atramento ſutorio tingi poteſt. in Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido, fertur puteus eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in ęs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctū, in puriſſimum æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur:

Fuſorium

ſuſorium in vas ferrum conijcito, dum vehementi occan duerit igne, & fluxum fieri incipiet, viui ſulphuris aſpergine ſaturabis, paulatim remoue, & in virgas proijce, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſoluatur aqua, ex ſalnitro,alumineq; confecta,calidis inferueſcat cineribus, dum in vapores ſoluta euaneſcat, remanens puluis in corpus redigatur,& habebis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ferrum vt in chalybem mutetur.

Cortex mali punici, ferrum mutat in chalybem. *Cardanus.*

Vt ferrum ita induretur, ne aliud ferrum facilè ſcindat.

Terræ lumbricos diſtilla: ſeorſim rapas etiam & radices peponum diſtilla. Miſceantur pari menſura. In his aquis ferrum madefiat. Durius euadet ferrum, ſi bis id infuderis. *Noſtradamus.*

Crocus ferri, ſeu Martis.

Scobs chalybis ſubtiliſſima, aqua fontana primùm à ſordibus repurgatur, & exiccatur: deinde in aceto fortiſſimo maceratur dieb. tribus aut quatuor, poſtea exiccata patinis fictilibus imponitur, & in fornace flāmis flagrantiſſimis læuigatur, dum croci detriti inſtar ſubtilis euaſerit. Interea verò patinam eximere, & quod iam læuigatum ſuprà apparet, penna modicè auferre: mox illam iterum fornaci immittere conuenit. *Innominatus.*

Ferrum vt dureſcat, & molle rurſus fiat.

Sumito verbenam cum cauliculis & folijs conquaſſato, ſuccum per lineum pannum exprime, eumq; in vitro reſerua ad vſum. Quando ferrum durum reddere voles, ſuccum verbenæ pari portione cum vrina humana, eaq; virili miſceto. Poteris etiam addere ſuccum curculionis Germani vocant Engerling incandeſcat ferrum ea parte, quam vis dureſcere in ſuccis his immergito, donec maculæ aureæ appareant. Et ſi multum coloris cærulei deprehenderis, nondum ſatis durum eſſe ignoſcas. Vel in aqua ſtercoris extracta ferrum extinguitur. Quidam diſtillant aquam ex teſtudinibus rubeis, & in ea ferrum extinguūt. *Ex lib. Germanico.*

Ferrum vt molleſcat.

Excipe vaſe quodam, vel pelui ſanguinem humanum, ſeponatur, donec ſanguis craſſus ſubſideat, ſerum ſan-

guinis effunde & vſui diligenter ſerua. Poſt arma calefa-cta ſero hoc obline penicillo, vt imbibat ſerum, & mollia fiant arma. *Ex lib. Germanico.*

Aliud.

Sume mel deſpumatum, recentem vrinam hirci, alumen, borram, oliuum Baumől & ſalem ana q.ſ. His inuicem ſingulis commixtis immergito ferrum & extinguito. *Idem.*

Aliud.

Sterne ſuper corium ramenta cornu & ſal ammoniacum lotio aſpergēdo, inuolue corio ferrum, quo corium à ferro comburatur & ſic molleſcat. *Idem.*

Chalybs quomodo indureſcat.

Chalybs dureſcit aqua frigida, ſi in hoc extinguatur, & ſi aciei color eſt cæruleus, chalybem calorem ſuum naturalem adeptam ſcito. *Idem.*

Chalybs quomodo molleſcat, vt cælari poſſit.

Chalybem mollem redde lixiuio ex cinere roboris & calce non extincta para, & cola per horas duas. In hoc lixiuium chalybs conijciatur & diebus quatuordecim relinquatur: ſin verò vis, vt rurſus eam duritiem, quam antea habuit, recipiat, in aquam frigidam pone. *Idem.*

Aliud.

Rec. Salis Ammoniaci, calcis viuæ ana qu. ſ. his adde ſaporis veneti paulo plus, miſce benè agitando, chalybem cum moſcho omitte, vt ab his humectetur, relinquatur ibi tribus vel ad ſummum quatuor horis, effundatur paulatim. Hic modus duntaxat pertinet ad particulas chalybis. Potens autem magna fruſta mollia reddere ſi immiſeris ſtercori vaccino, albumini & glutini aceto humectatis, vt antea dictum. *Idem.*

Cultrorum aciem duram ac denſam reddere.

Aqua ex contuſis lumbricis per pannum expreſſa, & ſucco raphani æquis portionibus mixta, vſqueadeò duram, & denſam reddit aciem cultrorum, enſium, & aliorum inſtrumentorum, quæ bis aut ter, dum cuduntur in illa extincta fuerunt, vt ferrum aliud, ac ſi plumbum eſſet, facilè incidant. *A quodam Pariſienſi Macheropœo accepit Mizaldus.*

DE

DE SECRETIS PLVMBI.
CAP. VII.

Plumbum in aurum tingere.

PLumbum in aurum ſic facilè tingere poteris: Combuſtum æs lapidea prius pila ſubtiliter pinſito, & tenuiter cribrato, identidem chryſtallinum vitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inſperſis repleatur fictile fuſorium vas, vt vtrinque combuſtum æs contingat, adhibe paulatim ignem, inde follium flatu liqueſcat: vbi autem refrixerit, adhærentias ſeparabis, & ter quaterq; eandem operam impendas, & colorabitur, inde cadmiam terram tenuiter tuſam, & rubeam habeas, ac paſſis vuis, aridis ficubus, & dactylis remiſtis in vaſe ſubſternito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: & ſemicoloratas bracteas viciſſim inſpergito, ac operculo inhibeto: tenui tamen foramine peruio, tandiu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalauerit, inde vi follium ignem vexando colliquetur, & in virgam proijciatur: nec auri patitur ſocietatem. Cadmia autem terra ſic purpuraſcet: Ferri ramentis cum lebete igneſcunt, ammoniacum ſal inſpergito, remiſceto, & in pilam proijce, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proijcito, diſtillatum per acre acetum infundendo, per mēſem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus in cadmiam terram ſæpius imbibas, & rubeſcet: in alijs vtitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habero, in pilam calcanthi par pondus inijcito hæmatitis lapidis & ſulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmentum ſeſquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ ſextū, omnia in minutiſſimas partes cōcidito, aptoq; vaſe ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato poſtea, & vis ea ſublimet omnia, cuius pars vna ſuper plumbi quatuor in auri colorem conuertet. *Porta.*

Arcanum Philoſophorum, vt ex Saturno facias aurum perfectum.

Rec. Libram ſemis Mercurij Philoſophorum, & vncias duas ſulphuris eorūdem: amalgama vtroſq; ſimul, ita quòd de alterutro nil appareat, ſed remaneat puluis niger ex his duobus: quem recipe, & pone in phiala ſtricti oris, & pone ſuper fornaculā, ſeu furnellum olla mediante cum cineribus cribratis, vt ſcis: & fac, quòd cineres non

aſcendant ad materiam, & da in principio ignem leuem per octo dies, ad hoc vt ſpiritus non aſcendant, & ſi quid aſcenderit in illis octo diebus, reduc cum illo, quod in fundo vaſis remanebit, frangendo vas ſingulis octo diebus poſt primam materiam factam, quæ erit nigra: & ſic frangendo vitrum, tere materiam tuam, & repone in alio vitreo vaſe: & ſic facias omni octauo die, donec videas materiã tuam, in colore cineris: tum diminue cineres per vnum digitum, ita quòd non remaneat de cineribus niſi per duos digitos, & ſuperpone igni, & tandiu permitte, donec materia ſit rubea. Et quando videris eam rubeam, diminue iterum de cineribus per digitum, & ſic per conſequens, quouſq; ſit albiſſima vt nix, & quod poſtea reuertatur in colorem rubeum, de qua medicina recipe vnciam vnam, & proijce ſuper octo Saturni præparati, & fiet Saturnus niger, & durus vt ferrũ: de quo ita duro & nigro, proijce vnciam vnam ſuper vnciãs octo Saturni, & fiet rubeus: de quo rubeo proijce vnciam vnam ſuper octo libras Saturni præparati, & habebis aurum perfectũ. Laus Deo. *Magiſter vdomarus.*

Aurum ex plumbo.

Rec. Plumbi purgati libram j.
Salis Armoniaci puluerizati vnc. j.
Salis Elebrot triti drach. ij.
Salis nitri in puluerem redacti vnc. ß.

Ponantur omnia in crucibulum ad ignem vehementem per horas duas: poſtea auferatur, & habebis argentum ſyncerum. *Fallopius.*

Aurum ex plumbo facere.

Calcanthi Cypriani libra vna cum aquæ fontanæ libra commiſceatur: deinde per filtrum, poſtea per alembicum diſtilletur, & ſerua aquam in vaſe vitreo ad vſum, poſtea vncia vna argenti viui in crucibulum ponatur ad ignem, & cùm feruere incipit, adde auri foliati optimi vnciam vnam, & ab igne ſemoue. Quo facto ſumito plumbi optimi purificati atq; liquefacti, libram vnam, cui præſcriptũ aurum cum argento viuo miſceto ad ignem bene cũ ferro aliquo: & cum omnia optimè permixta fuerint, adde ſupradictæ aquæ vitrioli vnc. j. & refrigerari permittito, & habebis aurum optimum. Plumbum autem hoc modo purificatur. Plumbum liqueſcat ad ignem, & in aceto funda-

fundatur & extinguatur acerrimo: iterum liqueſcat, & in ſucco Chelidoniæ: poſtea in aqua ſalſa: mox in aceto, cui ſal armoniacum fuerit permixtum: demum in cineribus fundatur, prius ſemper ad ignem liquefaciendo: & optimè purificatum erit. *Fallopius.*

Saturnus & Iupiter ita tranſmutantur.

Primò fundatur in crucibulo, & ſuperpone tantũ Mercurij viui, quantum ponderat, & erit tanquam puluis. Poſtea bene lauetur cum ſale & aceto, poſtea cum aqua, quoad nigredo ſit tota remota, poſtea exicca, & miſce, cum ſuo ſale communi arſo, & calcina per quatuor dies, & noctes ad ignem, cum clara flamma: poſtea laua, vt antea cum illis, ita vt nigredo tota remoueatur. Poſtea funde, & deduc in corpus per deſcenſorium, ſic ſunt purgata ab eorum ſordicie. Poſt ad hunc ſaturnum ita purgatum debes addere ad marcham quinq; eſterlins fini Solis: & ad Iouem duo cum dimidio finæ Lunæ. Et opus eſt, vt iſtud fermentum ſit amalgamatum cum viuo argento, & factum ita ſubtile, vt queat tranſire per medium panni duplicis. Poſtea pone ſuper igne in crucibulo, & calefac paulatim, donec totum receperit. Poſteą pone in vno thes (vas puto) ad bonum ignem mouendo cum virga ferrea, quo ad viuum argentum diſcedat, & Saturnus maneat: calcinetur ita vt ſit ita vermilium, vt ſcarlatum, aut album, & tunc eſt robouſſez: poſtea habeas pro libra Saturni vnum quartum vitrioli rubificati, dimidium quartum ocreæ (docere) vnciam vnam tutiæ Alexandrinæ, & dimidiam libram calcis viuæ, & omnia ſimul puluerizentur terendo tenuiter. Poſtea calcina ſeptem dies ad flammam, poſtea reduc in corpus cum ſale petra, & euphorbio, & reſina, & cape quod finum erit: ita Solem, aut Lunam habebis. Et pro Ioue cape dimidiam libram calcis, vnum quartum calaminæ albæ alumen (aereum) vnum quartum, fac vt dictum eſt anteà, & erit perfectum. Item nota quod fieri poteſt ſpecialiter Saturnus, ſine leuamento, vel fermento Solis. Et ita fit. Capiuntur laminę ferreæ, ſubtiliter cuſæ, vel fabricatæ, & toties calefac rubeas, & extingue in aceto rubeo. & in vino: ſemel in vno, & ſemel in alio, vt relinquat ſuas ſquammas, & mundetur, vt Venus, & vermilium. Poſtea amalgama cum argento viuo, & fac vt dictum eſt ſupra de Sole ex Luna, & perfectum eſt. *Raymundus Lullus.*

Plumbum in ſtannum vertere.

Tantam plumbum cum ſtanno affinitatem habet, vt facilè poſſimus vertere plumbum in ſtannum, quod ſimplici euenit lauacro, dum enim ſæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in ſtannum tranſmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fœdam, ſemper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum conuertet. *Porta.*

Plumbum & ſtannum in calcem vertere.

At plumbum & ſtannũ in calcem vertere ſi volumus: ſtannum vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem proijcito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuiſſimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tãtiſper mutata aqua, & colata, donec victo ſale dulceſcat, & ſalſilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum, vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel alio modo, vt granulotum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liqueſcat cratere oris ampli, vnco ferro ſuperficiem erodendo, vt cutim detrahat ſuperficialem, excoriando ſemper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento viſitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel aliter: Factili cratere ampla, lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea ſpata verſando, per diei quadrantem, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollam inijce, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, ſetaceo cribro trãſmiſſum ſeruetur. *Idem.*

Ad plumbum liquefactum manibus tractandum.

Si ſucco maluæ, aut mercurialis manus oblinas inoffenſè citraque læſionem plumbum liquefactum tractare poteris modo celeri motu id perficias. *Alexius.*

DE SECRETIS STANNI.
CAP. IIX.

E ſtanno ſpiritum elicere.

Stanni elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, olle inditur,

Inditur, cuius ſuperius ſeptem, vel multas pertuſas accommodabis ollas, ac ſpiramenta luto claudas, & munias: ſupra vitreum vas inuerſo ore accommodabis, vel aperto canali cum ſubiecta paropſide: inde ignem adhibe, & incandeſcentis rumorem audies, euolat in fumo ſpiritus, & ollarum cameris, & vaſis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in eliminando ſtanno, in liquatum ſtannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illico: & citius euolat ſpiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum ſi terreum à latere perforabis, commodius, paullatim inijcies, & obturabis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Stanni ſtridorem tollere & mollitiem.

Stannum eſt & argenti æmulum, ſimulq; multum colore communicant, hærentq; : ſuapte natura ſtannum talem ſortitur colorē, vt alia maximè dealbat corpora, ſed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quiq́ue artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates abolefcimus, ac funditus eruimus ſtridorem, videlicet ſurditatem, liuorem, & molliciem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, ſed vti aduentitijs illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus ſtanni ſtridorem tollere, & molliciem. Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & deſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus. At ſic perfectius, & commodius expedies. Igne ſtannum poſtquàm fuerit ſolutum, argentum viuum inijce, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atq; curuetur, inferuſcat igni, eiuſq; vi argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur: remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat ſtridorem. Sic verò aliter rectius expedies: In calcem redigito, vti ſupra docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eueniet, viciſſim tertio proſequere,

in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt prius igne candens videatur, quàm ſoluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem, vt durius igne ſoluatur, vt igniantur, ſed manifeſtius in ſtanno, quàm in alijs metallis id experitur. *Idem.*

Stanno ſurditatem adimere.

Si vis ſtanno ſurditatem adimere. Quia per ſe molle eſt ſurdum: cedit enim percutienti: metallis verò reliquis aſſociatum, ſit magis durum, & ſonorum. Sed hoc opus, hic labor erit: cōſortium enim peruicax omnium reſpuit, niſi plumbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio. Forti aqua ſolutum fatiſcat, ſic argentum ritè purgatum plumbo, aliúdve vnà miſceatur aquæ, & leui igne vas inferueſcat, & vi redundantis caloris in vaporem ſoluta ad ſumma elata deuolet aqua: reſiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infuſa tantiſper aqua, donec coniuncta, ac per minima complexata videantur: vel vtrumq; in aquam ex calce redigatur, & permiſceatur: ſpirituum enim (vt aiunt) corporumq; fit mixtio. Si contingat ipſius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorum, fulgens, & optimum quod vocant, habebit album. Commiſceri quoque poterit argento, & alijs ſtannum, per viuum argentum, quod aliquos ſenſiſſe video, & optimum parant pſeudargyron: In liquatum cum viuo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutius igne detinent, detrahunt, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluūt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. *Idem.*

Stannum in plumbum vertere.

Facile quoque ſtannum in plumbum vertere quiſque poterit, ſi ſæpius in calcem reducet, & præcipuè, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur. *Idem.*

DE SECRETIS STIBII. Cap. IX.

E ſtibio ſpiritum elicere.

E Stibio poſſumus extrahere ſpiritū hoc modo: ſtibiū, quod ſeplagarijs antimoniū dicitur, tenuiſſimè manualibus

nualibus molis ſubigitur, & tritatur: inde noua olla carbonibus accẽſis condita rubeſcat tota, cui ſtibium, tartari duplum, ſalnitri quadruplum optimè tuſa paulatim inijcies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne ſurgẽs fumus euolet: tollito demum, & aliud proijcito dum totus comburatur puluis, igni poſtea aliquantiſper proroget moras, extracta refrigerari ſinito, & ſuper extantes tollito feces, & in fundo inſidens viuum argẽtum reperies, quod vocant Chymiſtæ Regulum, & plumbum præ ſe fert, facileq; in hoc transformatur. Si enim (Dioſcorides ait) paulò magis crematur, in plumbum vertitur. *Porta.*

Vitrum antimonij.

Accipe antimonij crudi libras duas, vel tres. Contere ſuper lapide minutiſſimè: contritum immitte in patellam non vitreatam, atque admoue ad ignem lentum, vt ita mundificetur, continuè agitando cum ſpatula ferrea, vel cochleari ferreo, donec incipiat veluti cõglebari, tum remoueatur, & rurſus ſuper lapide, vt antea, comminuatur, iterumq; igni admoueatur, fiatq; hoc per decem, vel duodecim vices, calcinando & terendo, donec puluis cineris ſubalbidi formam adipiſcatur. Poſtea immittatur in crucibulo vnà cũ vncia ſalis ammoniaci, & cooperiatur, inq; copioſum ignem immittatur, atq; obruatur ita, vt carbones trium digitorum altitudine excedant ipſum crucibulum: ita liquabitur, & coquetur ſufficienter intra dimidiæ horæ ſpatium, poſtea eximatur, & in pelui aurichalcea tenuiter diffundatur, & refrigeretur, & habebis vitrũ antimonij, quod hyacinthi inſtar pellucet. Datur à granis tribus vſq; ad nouem cum æquali menſura gummi tragacanthæ, & ſacchari ſufficiente quantitate, in forma vel tabularum, vel electuarij, vel pulueris. Hoc in colicis, & febricitantibus ſæpiſſimè feliciter ſum vſus.

Oleum ſtibij.

Antimonium in tenuiſſimum puluerem redactum, ac cucurbitæ vitreæ impoſitum, aceto acerrimo, & diſtillato maceratur ſuper leui ignis calore, tantiſper, donec rubro colore acetum inficiatur. Coloratum in aliud vitrum transfunditur, nouumq; fecibus ſuperaffunditur, donec rurſum rufum colorem concipiat. Iſtæ autem transfuſiones, & additiones noui aceti ſuper feces, toties ſunt repetendæ, donec nullam amplius rubedinem pulueres ex ſe emittant. Acetum verò collectum leui igne diſtillari de-

bet, donec rubedo paulatim condenſari incipiens, alembicum petere videatur. Tunc refrigeranda ſunt vaſa, ac liquor rubeus, quadraginta diebus fimo calido macerari debet, donec perfectam olei formam acquirat. *Quidam ad Geſnerum.*

DE SECRETIS SVLPHVRIS.
Cap. X.

Sulphur ſublimatum.

SVlphur à ſordibus probè repurgatum, calcantho in calcem redacto, & ſale torrefacto commiſcetur, inditurq; vaſi, & ex arena calida vrgetur, dum flores appareant citrini. Quòd ſi aliquoties iteretur, flores tandem album acquirent colorem: qui per ſe, vel in oleum reducti, & exhibiti, plurimorū morborum medicina exiſtunt. *Innominatus.*

Tinctum ſulphuris.

Accipe oleum terebinthinæ claræ & albæ, cum aqua fontana diſtillate, vel per balneum, pel per veſicam, quantum ſatis eſt, ſulphuris ſublimati ſuper lapide optimè triti, tantum, vt oleum terebinthinæ per digitos duos emineat: miſceantur in vaſe vitreo bene, deinde ponatur ad Solem, vel fornacem, vel in balneo Mariæ per dies aliquot, vel donec oleum tingatur. Quo facto, ſenſim oleum effundatur in phialam: rurſus aliud oleum terebinthinæ ſuperfundatur ſulphuri: iterumque in balneo digeratur, & effundatur. Quod cùm quater, quinquies, vel toties factum fuerit, donec oleum non amplius tingatur: collectum oleum omne in balneo Mariæ deſtillandum eſt, & remanebit tinctura in fundo cucurbitæ, plurimorum morborum medicina.

Oleum ſulphuris.

Si vis autem ſulphuris oleum, ſic extrahes: vas vitreum habeto oris ampli, & concauum, in campanæ formam: vbi luto illeueris, pede ferreo ſuſpendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ, extillans oleum recipias, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas ſulphuris conditum: ignem tunc ſuccendito, & dum comburitur, aliud recentius ſuperindatur. Nam dum vritur conſumeretur, erigens ſe fumus, vaſisque ferens fundum, humectis exhalationibus corpo-

corporeſcit, & reciprocans in oleum coaleſcit, ac inde dilabitur.

Aliud ignem admittens, & detinens.

Viuum cape ſulphur, non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remiſcero, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito, in neceſſarijs vtitor. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS CINNABARIS.
CAP. XI.

Modus parandi cinnabaris.

OMnes, qui ſecretis, & rebus metallicis delectãtur, artem conficiendi cinnabaris agnoſcunt, ſed in parua admodum copia, vt duarum aut trium librarum. In Germania verò & Gallia quidam, grandes facientes maſſas, quas in Italia aduehunt. Quare cùm ipſi occultũ hoc teneant, nos ad communem vtilitatẽ, in publicum edere voluimus. Sumito argenti viui partes nouẽ, ſulphuris citrini partes duas, quidam ſumunt tres, alij quatuor, alij cũ argento viuo æquant pondera. Nam ad pinguendum, ſulphuris copia abeſſe nihil poteſt, quin potius, cinnabaris accendit ruborem: ad alia verò, tres aut quatuor vnciæ ſulphuris, in ſingulas argẽti viui libras ſatis ſunt. Sulphur in patella, ſiue olla aliqua ampla ad ignem ponatur, vt liqueſcat, liquatum ab igne remoueatur paululum: deinde poſito argento viuo in panno aliquo, addatur ſulphuri, ſenſim comprimendo pannum, & continuò miſcendo, donec optimè permiſtum, frigidumq; fuerit. His optimè miſtis, & frigefactis, materia eximatur, contundatur, atq; ſubtiliter conteratur: deinde cribretur, & fiat puluis, de quo ſumito tãtum, quantum volueris, & ponatur in amplam cucurbitam vitream, luto ſapientiæ obductam. Verum cucurbitã plenam eſſe non oportet, ſed ad quartam ſolum partem. Quibus factis, ponatur cucurbita in fornace ſuper cineribus, & coquantur primo igne lento per horas tres, deinde aucto. Verùm ſi magnam copiam efficere voles, adde ſenſim puluerem alium, miſcendo ſemper baculo aliquo, cucurbita continuè ſuper igne ſtante. Sed vt res perfectè fiat, infundibulum in cucurbita ſitum eſſe oportet, per quod baculus in ſuprema parte circum luto obductus, ita vt infundibuli os, cum demittitur baculus obturet, quo continuè materia permiſceri queat,

Quibus factis,ac primò puluere ad ignē per horas quinq; cocto, donec vel omnino, vel pars aliqua eius ſublimata fuerit, addantur duo cochlearia recentis pulueris calidi, attollendo baculum,vt inijci queat:deinde rurſus demittendo. Ponitur autem baculus,aut alius puluis inijci valeat: nam niſi poneretur,cucurbitæ os ita à puluere adhærente obſtrueretur, propter ſublimationem, vt alius addi non poſſet.Atq; in hoc tota ars conſiſtit,ad conficiendas maſſas quantumuis magnas. Si enim materia ſimul inijceretur, tunc antequam materia ſublimaretur,cucurbita ipſa fornaxq; liqueſceret Quare per partes ponenda erit, vt cum prima pars cocta, atque cucurbitæ circum adhæſerit, alia addatur, atque in fundo cucurbitæ coquatur, donec itidem vt prima adhærear,atque rubeſcat. Atque ſic continuè addendo puluerem,fiet maſſa cinnabaris inſignis,cuius in medio foramen erit,à baculo cōtractum. Quòd ſi foramen quoque obturare voles addito puluerem, baculo prius extracto: deinde ore cucurbitæ obſtructo,coquito tandiu, donec puluis in medio quoq; ſublimetur,adhæreat, & obſtruat foramen. Atque hic eſt modus conficiendi cinnabarem optimus,atque in Italia huc vſque incognitus. Cæterùm hoc animaduertendum videtur,vt baculus aliquando moueatur, attollaturque ne puluis adhæreat,obſtruatq; in fundibuli foramen,prætetea ſi ignis quoque magnus atq; continuus ſit,nihil nocebit. *Alexius.*

Cinnabaris quomodo fixus reddatur.

Iam tertij ordinis medicinas aggredi opportunum fuerit: ſi quidem ſcio multum animos ab huiuſmodi lectione detinuiſſe, cum à libri initio nil aliud concupierint,ſic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ myſteria panduntur,apud eos tamen,qui nummos exoptant,ſi ferè aliquis eſt, qui eos non depereat. Et ſi alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradimus, cùm nobis non ſit eorum copia, in aliud tempus fortaſſe differre cēſuimus. Multi ſunt,qui multa periclitauère experimenta: quorum ea,quæ lucroſiora, & expeditiora ſunt trademus.Et ex ijs primò cinnabarim fixum reddere, qui id facere quęſierit, ita faciundum eſſe cenſeo : cinnabaris confractæ partes ad magnitudines iuglandū vitreo in vaſe capacitatis eiuſdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori diſſeminatas condito,& viciſſim inſperſas, luto munias,& reſiccari

cari ſinito,ſin minus in Solem,vt repetas oportebit: inde cineribus immerſum randiu lenro igni decoquas.quouſque infractum plumbeo colore liueſcit, quòd ſi nec ſic quidem,iugem operam impendas,dum ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotū examinibus omnibus expoſitum,pertinacius obſtabit,maioris ponderis & virtutis:& quo leuiori vteris igne, tanto felicius res peragetur.Sic verò animatur argentum, & amiſſum reſarcietur. Sublimato viuo argento ex aceto diſtillato bulliat, inde viuum argētum remiſcebis,& vitreo recuruo vaſe viuum argenrum in ignem inferuefacto deuolet,& in receptaculum dilabatur, & ſeruetur:ponderis(ſi ſapis)parum amiſiſſe comperies. Aliter ſic, & citius,& lucroſius ſic facies. Infractas cinnabaris partes ad reſſerarum magnitudinem in oblongum linteum ſacculum accommodabis,ollæ lateribus vndique diſtantem, indelixiuium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo,viuæ calcis quadruplo, & cineribus roboris æquali portione, confectum,vti fieri ſolet, vel ratione aliqua parandum : per diem ebullire ſinas, exime, & ebulliat cum oleo , iugem operam impendes,& integram cum nocte diem ſinito quoque illic eſſe, & exemtas ex oleo cinnabaris partes,oui albumine ſubacto perlinito , ac in tertia parte elimatæ argenti ſcobis reuoluto,in fundo apti vaſis ſubſternito, ritè figularia creta munitum,vt diximus,ignem adhibe diebus tribus & tam poſtremò augeſcat, vt igni cedat, & ferè liqueſcat,detrahe,& ex fecibus extremo argenti examine perluito,& ad verum, & naturale deducito. Sic & aliter fixum reddere poſſumus: ſic teſtaceo in vaſe rotundo vndiq; clauſo,vbi exili ſpiramento cinnabarim immiſeris,glutino ex oui albore illinas, ne vi ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorū ferratura,quouſq; eundem contraxiſſe colorem cernes : ne feſtines: opus enim omne corrumpit, & ſæpè à Philoſophis præceprum noſces:ſed hoc miniſterium quærit maius. Nec aliter inutiliter fixum additur, vſto ære inſparſo fictili in olla, prius tamen calcantho diſſeminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto,& triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe,& argentum æs retinebit ſi rectè hęc animaduertes non parum nanciſceris lucri: omnibus enim anreſtat, qui tali parantur arte, facultate, & fructū:nec pauca dixiſſe pœniteat.Id autem ingenioſorum reperit diligentia,

vnius Pharmacopolę exemplo, qui cum cinnabarim conficere quæreret, in argentum caſu optimè verſum inuenit. Vtilius fixum redditur, ſi cinnabaris arte conficitur, ſulphure non aduſtibili, ac maiori parte. *Ioan. Bapt. Porta.*

Cinnabaris parandi modus, ad ſcribendum.

Cinnabaris, cum ſuper lapide porphyrite optimè aqua communi contritum, deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum, vel vitreum, vrinaque ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet, poſtea auferatur ſenſim vrina, atque ruiſus recens addatur. Quod cùm octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ouorum alba, optimè agitata, & in aquam puram diſſoluantur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, vt tranſuerſum digitum emineat, rurſusq; ſimul agitato: deinde cum reſiduum fecerit, auferantur ouorum alba ſenſim, rurſusq; recētia addantur, fiatq; hoc toties, quoties cum vrina factum fuit. Hoc quidē nulla alia ratione fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ouorum recentia, miſceantur optimè, & fiat liquor ad ſcribendum, & pingendum. Cęterùm hic liquor in vaſe aliquo obturato ſeruandus erit: deinde cùm quis hoc vti volet, liguo aliquo miſcendus, ſeruatur etiam diutiſſimè incorruptus. *Alexius.*

DE SECRETIS AVRIPIGMENTI. CAP. XII.

Auripigmentum ſublimare.

PRimò teratur auripigmētum, vt tennius poterit, fictilem ollam intus vitream conijcies, & oleum infundatur, quod non minus dodrante ſuperemineat lignea rude miſcendo ſemper, ne fundo inhæreſcat, reſiccatum terito, ſimilemq; impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, æriſue ramentis in vaſe claudatur vitreo oblongo, & concamerato, non ad ſummū vſque labrum replendum, ſed medio tenus, ritè venter foras luto muniatur, & ad Solem conſerto, finitoque in Sole eſſe vſq; dum reſiccatum fuerit, & igni reſiſtere valeat, clibano accōmodabis, os ne claudas, ne occluſo ſpiritu ſtranguletur, coercitumq; ſuſpiret auram, leuis verberet ignis fundum vaſis, inde paulatim ſenis concreſcens

creſcens horis igne tandem candeat, eiuſq; vi petat fugitiua pars vaſis cameras, ibiq; in argentum album congeſtum inſideat: vas frange, detrahe, ad vſum recondito. Euenit idem in deſcenſu, nam in præceps facilius fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, aliјs adiungantur leuioribus, vt facilius aſcendat. Ad hunc modum cætera etiam metalla ſublimari poterunt. *Ioan. Bapt. Porta.*

Oleum auripigmenti ſiue arſenici.

Auripigmentum eum duplo ſalis nitri pondere conteritur: deinde carbonibus ſub dio accenſis catinus imponitur, ſiniturque dum excandeſcat, huius poſtea Chymicus aſſidens, auripigmentum immittit: quod lento igne liqueſcere ſinit, donec non amplius ebulliat: mox rurſus tantum iniјcit, idemque vt prius exurere permittit. Hoc tandiu agit, vſque dum ſatis iniectum fuerit: atque tunc conſumto iam ſale nitri, igne vehementiore per horas quatuor, aut quinque vrget, quo ad auripigmentum in fundo butyri inſtar liquefactum reſideat, refrigeratumq; aerio nitore albeſcat, poſt conteritur, imponiturque marmori, & in loco humidiore ad liquorem reſoluitur: qui tandem ſingulari artificio ex ampulla deſtillatur. Hoc auripigmenti oleum cum melle illitum craſſitiem extenuat: terebinthina exceptum elephantiaſim abigit: ani vlceribus, & iјs, quæ cicatricem ægrè ducunt, prodeſt. *Paracelſus.*

DE SECRETIS CHRYSOCOLLAE. CAP. XIII.

Chryſocolla, quam Boracem vocant, quomodo purganda, & multiplicanda.

QVam nunc Boracem appellant, ab antiquis chryſocolla dicebatur, cuius duo genera fuere. & naturale, & artificiale, vt ex Dioſcoride, Plinio, alijsq; conſtat. Ea vtebantur in quibuſdam medicinis, atq; ad aurum conſolidandū, qua etiam hodie vtuntur. Ineſt enim ei vis quædã, liquefactionē metalli ad conſolidandum aptè accelerandi. Vtuntur etiam hac noſtri, ad auri & argēti ſcobem liquefaciendam, atque in vnum corpus cogendam. Præterea & mulieres quædam ad faciem dealbandam, & cutē mollem, venuſtamq; reddendam, propter quòd neq; dentibus, neq; cuti vllam perniciem afferat. Apud veteres reperiebatur viridis chryſocolla, quę hodie neq; inueniri,

neque parari poteſt. Habetur quidem à noſtris alba vnà, altera nigra, quæ fortaſſis nonnihil ad veterum viridem alludit. Alba, in fruſtula lōga formata, & neruoſa, aluminis ſimilis eſt, ita, vt vel plurimi decipiantur, vel alios decipiat. Nam ſuper ignem depoſitā ebullit, atque inflatur, remanet poſtea alba, ſpongioſa, & fragilis, aluminis inſtar. Cognoſcitur autem differentia à peritis, inter alumen & chryſocollam tribus modis: quorum primus eſt ex ſapore ſumtus: ſiquidē aluminis ſapor quodammodò ſubacris, & aſtringens eſt, cùm neutrum horum chryſocollæ inſit, ſed ferè ſaporem inſipidum contineat, vt medius ſit inter oleum & lactis ſerum. Quare plurimi impoſtores, cùm alios decipere volūt, ponūt aluminis fruſta in oleo amygdalino, & lactis ſero. Sunt præterea ex ijs, qui addunt mel, vel ſaccharū, vt ſapor acris, aſtringensq; aluminis obtundatur. Reperiuntur & alij, qui ad ignem liquant res prædictas, addendo ſalnitrum, ſodam herbam, ex qua alumē catinum conficiunt, vel ſal alkali, tartarum, alumē ex vini fecibus: deinde in loco frigido formant lapillos, ſimiles chryſocollæ, ſed aliquo modo differentes. Nam chryſocollæ lapilli ſunt longi, aluminis verò quadrati. Secundus modus, alumē cùm vſtam ad ignem fuerit, plurimùm materiæ relinquit vſtæ, ita, vt plus quàm antea eſſe conſpicitur, minimum enim, quod ab vſtione relinquitur, exiſtit. Tertius denique modus, quo alumē à chryſocolla dignoſcitur eſt, quòd metalla alumen neque liquet, neque ita bene conſolidet, vt chryſocolla. Nam quòd etiam aliquo modo liquefaciat, id accidit virtute ſalnitri, ſalis alkali, & tartari, quæ aliqua ex parte colliquationem iuuant. Cęterùm cognoſci poteſt ex hoc, quòd ſalnitrum ad ignē poſitum ſtridet, & ſcintillat. Quidam ex prædictis miſturis in ſero lactis diſſolutis, & in lapillos congelatis, cōponunt lapides, verùm ſapore ſalſos, lucidos, & in liquando nimis vehementes. Quare volentes aurum conſolidare, aut argentum, ipſum aurum, vel argētum vnà diſſoluunt. Quæ ſaccharum in ſe continet, auro vel argento ſemper inducit maculas. Fiunt etiam compoſitiones quædam, quæ etiam ſi vim, vt chryſocolla, conſolidandi, & colliquandi obtineant, tamen forma & ſapore differunt, quarum aliquas paulò pòſt recenſebimus. Sed vt ad veram, & perfectam veniamus chryſocollam, quæ noſtris temporibus inuenitur, dicimus, ſuperioribus annis conſueuiſſe ex

Alexan-

Alexandria aduehi doliola quædam, adipe quodam plena, in medio lapides paruulos continente, quod paſtam chryſocollę nominant, quam Arabum ſcriptores quidam veteres nitrum Alexandrinum appellant. Hiſce verò temporibus ex occidente quoque aduehitur, neſcio qua de cauſa, an ſcilicet ibi facta ſit, vel aliunde, nempe ex India apportetur, propter quod magnā ſuperioribus annis hic fuiſſe penuriam intelligerent. Eo enim tempore, vnc.j. vendebatur coronato vno, quo nunc libra facilè haberi poteſt. Modus autem parandi ijs in locis ſic ſe habet: In auri & argenti, atque etiam ęris fodinis aquam quandam inueniunt, quæ (quemadmodum ego ipſe vidi, & expertus ſum) per ſe ipſa eſt apta, atq; perfecta ad conſolidandum, liquandum vel aurum vel argentum id quod etiam in Germaniæ quadam parte ſuperiore comperi, vbi ſimilis aqua inuenitur, omnibus adhuc incolis incognita. Sumunt hāc aquam vnà cum fecibus, quam coquūt ad certum ſpacium, quæ ſic colata, ſpacio temporis in lapides paruos, ſalnitro haud abſimiles, cogitur. Quoniam autē hi lapides conſiſtere ſic nequeunt, ſed diſſoluuntur, fit, vt his lapidibus, vnà cum ſuis fecibus in fundo relictis, tanquam nutrimento, axungiam porcinam, vel alterius animalis pinguedinem addunt. Hoc facto, ad fodinas ſeſe conferunt, ibique foſſam amplam faciunt, cuius fundum & materia inſternunt, & ſuper hanc lapillos, quos diximus, collocant, deinde rurſus adipis maſſam, mox iterum lapillos, atque ita pergunt ad eam, quæ placet, altitudinem, alterum ſuper altero collocantes, ſic tamen, vt extremum ſtratum ſit ex illa pingui materia: ibi per menſes aliquot apertam relinquunt: quanquam plerique hæc omnia domi in terra, aut in amplis vaſis faciunt. Cùm autem libet vendere, atque aliò mittere dolia, vel parua, vel magna, vt videtur, ea materia vnà cum lapidibus replent, & hoc paſtam chryſocollæ, ſiue boracis appellant. Mittunt etiam ex iam dictis locis chryſocollam & lapillos abſque iam dicta paſta, ſed eo paratos modo, quo iam diximus: quoniā ab hinc triginta annos maior copia factitij, quàm eius pinguis maſſæ afferebatur: propterea quòd in Italia ea vti neſciebāt, nec reparare, aut purgare lapillos norāt: itaque nullus erat ferè eius vſus, preterquàm in quibuſdā diſtillationibus, ad fucos muliebres eliciendos. Verùm tandem quidam Venetus, & mulier quædā ab ipſo edo-

cta,id refringere & conficere cœperunt, atque inde magnum quæſtum fecêre, donec paulatim conficiendi modus & alijs cœpit innoteſcere: quamuis alijs magis, alijs minus, fortè pauci ſunt, qui ea facilitate, & bonitate facere norint, quam nos hic perfectè trademus. Sumito itaque hanc maſſam, eam inquam, quæ plurimos in ſe lapillos continet, & rancida minimè eſt: quoniam indicat eſſe veterem, & lapillos eſſe comminutos, atque magna ex parte conſumtos: deinde in libras decem paſtæ, aquæ tepidæ mediam ſitulam miſce, & pone in vaſe aliquo teſtaceo, manibus benè pinſando, & miſcendo, panis in morem. Quod cùm factum fuerit, coletur optimè, lapidesq; in cribro relicti eximantur, ponanturque in catinum, ſuperinfundendo oleum oliuarum, vt in acetarijs conficiendis fieri ſolet: deinde cùm ad Solem benè purgati, & vncti manibus fuerint, ponantur in ſacco, miſceanturque probè, ſicut ſacchari confectiones ſolent, & ſeruentur in ligneis vaſis, tanquam optima chryſocolla. Quòd ſi reficere, & multiplicare voles, ſumito aquam illam colatam, atque ad ignem lentum coquito, ad derfectam vſq; confectionem, ſpumando tam feces, quàm ſpumam accuratè. Coctionem autem eſſe perfectam, tribus modis licet cognoſcere, primò ſi aquæ gutta ſuper vnguem poſita non diffluit: ſecundò ad modum ſyruporum, ſi in charta hæreat, aut, quod eſt tertium, ſi funiculus in ea extinctus, & inter digitos ductus, aſperitate quadam digitos tentauit: ſi cocta fuerit, cacabus ab igne auferatur, & operculo ad hoc aptè parato, ne quid ſordium ingredi queat, operiatur: mox in fuſoris cumulo ſepeliatur, ſuperque furfur, craſſioribus pannis, aut lodice, aut culcitra, preſsè admodum contegatur: poſſes etiam fimo calenti, per octo vel decem dies condere. Quod cùm factum fuerit, auferatur, & inuenies pinguedinem quandam, ſiue cruſtam in ſuperficie, quam deſumtam ſeponens, inuenies præterea tanquam glaciei fruſtula quæ pariter exemta, inque alio vaſe poſita, aqua diligenter elues, & in vmbra ſiccabis. Quo facto, illos lapillos, qui in ſetaceo cribro manſerant, cum his nouiſſimis miſceto: inde aluminis ex vini fecibus albi, ſed non ex eo, quod pro ſpecimine proponi ſolet (nam id inutile eſt) ſed ex optimo, libras tres, ſalnitri vncias octo, aquæ communis ſitulas tres miſceantur, & ponantur ad ignem lentum, deſpumando benè, donec perfectè

fectæ, vt prius, cocta fuerint. Quo facto, auferetur ab igne, & reponatur donec optimè reſideat, tum ſumito huius aquæ ſitulam vnam cum dimidia, ponatur ad ignem lentum, & cùm feruere incipit, addito prædicti pinguedini, vel cruſtæ, ſiue cutis, ſuperius exemtæ libras vij cum dimidia, coquantur quantum ſatis eſt, vt prius. Tum ab igne remouebis, ponesque in ligneo vaſe aliquo, ſupraq; vas duos baculos, decuſſatim collocato, è quatuor baculorum angulis ſingulos funiculos alligato, ſed vt funiculi tendantur ad ſingula capita, plumbi fruſtum appendito, ac ſic in materiam demittito, ita tamen, vt à fundo digitos quatuor abſint: hoc autem fit, vt materia ad funiculos adhæreſcat. His rebus adminiſtratis, eo modo condes, vt aliud ſupra feciſti. Hoc autem in ſacco, id eſt, fouea non ponitur, ſed vbi eximendum erit, quod funiculis adhæſit, penna oleo imbuta linitur, reliquum verò cacabo adhærens, oleo erit conſpergendum. Cæterùm lapilli, qui eximentur, non ſint minores auellanis: qui autem minores ſunt, relinquantur in aqua, ac rurſus coquantur vt ſuprà: atque ſic continuando, donec omnis aqua in chryſocollam conuertatur. Verùm hoc notandum videtur, vt primæ maſſæ in aqua tepida diſſoluendæ addatur, ciceris inſtar, coaguli leporini, quo melius reliquæ chryſocollæ partes coagulentur. *Alexius.*

DE SECRETIS SALIVM.

CAP. XIIII.

Sal alkali.

Fiat foſſa, cui tranſuerſim imponantur ligna, quibus ſupponatur aceruum herbæ kali, & accenſo igne, fiat vt in foueam ſtillet liquor ex herba: qui liquor tādem cōcreſcit, & fit ſal alkali, coloris partim nigri, partim cineritii, valde acris & ſalſus, vt etiā corrodat. *Ioan. Bauhinus.*

Sal ammoniacum quomodo ſublimetur.

Sal ammoniacum ſublimatur, vel ex ſquama ferri, vel ex arena repurgata, vel per feculas vini exiccatas, & in ſalē redactas, hoc modo: Sal ammoniacum cū æquali ſquamarum ferri pondere cōteritur, inditurq; vaſi, & igne primùm exiguo, poſtea adauctiore vrgetur, donec excandeſcat: in eo caloris gradu ſeruatur horis duodecim: deinde refrigeratis omnibus, eximitur id quod eleuatum eſt,

& cum pari ſalis præparati pondere rurſum in altum pellitur, vt antea: idque toties reiteratur, donec ſal niuis inſtar albeſcat.

DE SECRETIS VITRI. CAP. XV.

Vitri elaborandi modus.

MOdus elaborandi vitrum conſtat hoc modo: Fruſta vitri excocta, & omni genere colorum (hæc autem Venetijs, vt pleraq; alia pulcherrima fiunt) candelæ exponuntur: & vt in tenuitatem quam volueris, atq; mollitiem deuenerint, cōfeſtim admota loco, annexaq; franguntur, aut extenduntur: & ob celeritatem hæc ambabus manibus fiant. Difficilius eſt in his, non vt in alijs initium aſſequi, quàm ex initio exactam artem. *Cardanus.*

Vitrum fictitium.

Fit etiamnum pro adulterandis gemmis vitrum fictitium, & illud ex vitri albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiūt, ſic efficies. Multa ouorum albumina ſimul exagitabis, ijs veſicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui ſinas, detrahe, & per multos dies reſiccari curabis, loco tamen non puluerulento: nam nō relucens vituperatur, & ſic lapideſcet, vt in vitri duritiem tranſeat. Si autem coloratum reddere quæſieris, coloratis aquis ebullire ſinas, ſi topazion, aqua croco in ea diſſoluto, ſi pyropum, braſilis raſura: ſic alios tingito. At ſi nitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderoſos immiſceto colores: vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, ſic vitri pondus imitabimur, non tamē duritie tum robuſtiſſima, vt ſcalpturis pertinaciter reſiſtat, nec radi abnuat lima. *Ioan. Bapt. Porta.*

Vitrum vt molleſcat.

Vitrum molleſcit maximè plumbo, tenax fit diuturna coctione, plumbum metallaque in calcem prius redigere oportet: abſumitur enim pars impurior, & opaca, & vis illius tamen in vitro manet. *Cardanus.*

Vitrum vt diuidas.

Vt vitrum diuidas, filum ſulphure & oleo imbue, locū circunda, accende, repete, donec locus optime incaluerit, ac ſtatim filo alio aqua frigida madefacto rurſus circunda

tundabis : frangitur enim eo loco , ac ſi diuiſum fuerit adamante. Namque ex adamante certjus & exactius diuiditur, ſed longiore tempore opus eſt. Et rurſus rota ænea & ſmiride. *Cardanus.*

Vitrum quomodo molleſcat, aliter.

Si in ſanguine hircis & ſucco ſenecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle quàm eſt cera, vel argilla: ſic vt quiduis ex eo fingi poſſit. Priori verò naturæ reſtituetur, ſi in frigidam demergatur. *Geber & Albertus.*

Aliter vt molleſcat.

Si ſanguis hirci, & cineres vitri æquis portionibus mittantur in acetum, deinde chymico organo diſtillentur, & in acceptam aquam vitrum maceretur, plicatile, cereum, ac ductile euadet. Indurabitur verò, ac priori naturæ reddetur, ſi in frigidam mittatur, vel eadem lauetur. Ex ſecretis cuiuſdam ingenioſi vitriarij. *Mizaldus.*

Vitrum viride vt fiat.

Vitrum viride fit ex cinere filicis: falſum enim aliquid continet, & chali ſimile: vnde melius redditur. *Cardanus.*

Chryſtallus vt fuſilis fiat.

Chryſtallum terito, & in cerniculo in tenuiſſimum puluerem ſubcernito, cũ tartari ſalis medietate, ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validiſſimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liqueſcat, apte deinde vaſe colliquetur, ſed omnibus longè à ſordibus: ſi enim fœtulentus fortaſſe fuerit, arguitur, & dolis detegitur, ſed inoffenſa interniteat perſpicuitate, quod ſi ſalis pluſculum ſuggeratur, celerius liquefit. Aſſolent multi chryſtallum præparare aliter, vt facilius liquetur, ſic, & operi aptior eſt. Ferreum cochlear capitur magnum, luto muniunt, & in fractas cryſtalli partes igni committunt, dum illæ incandeſcant, inde tartari oleo reſtingunnt, id multoties innouant, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur. Hoc in adulterandis vtimur gemmis. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Ad vitrum ferruminandum.

Albumen oui conquaſſatum, calcique viuæ admiſſum vitri fragmenta ferruminant, ac teſtacea quæque ita glutinat, vt diſſolui nequeant, propter lentorem ac tenacitatem glutinoſam. *Mizaldus.*

Ad vitri fragmenta conglutinanda.

Accipe Vernicem liquidam, craſſam, & inueteratam cum qua fragmenta vitri conglutina, coniunge benè & liga, ne quouis modo diſiungantur: deinde pone ad Solem, vel fornacem per multos dies, donec optimè ſiccetur vernix: quæ demùm circum hærent cultello dextrè abradantur: & erunt optimè glutinata, ita vt neque liquore, neque alia aliqua re vnquam à glutine liberentur. Cauendum tamen, ne liquor calidus ſeu feruens infundatur. *Alexius.*

Vitra quomodo conglutinanda.

Accipe viridis æris q. ſatis eſt, incorporetur bene cum vernice liquida, & vtere. *Roſcellus.*

Gluten ad vaſa lapidea.

Rec. Minij, ceruſſæ, calcis viuæ vernicis ſcriptoriæ an. vnc. ß. omnia in tenuiſſimum puluerē redacta, cum quatuor ouorum albuminibus incorporentur. *Roſcellus.*

Aliud ad Idem.

Rec. Vernicis liquidæ,
Ceruſſæ,
Boli armeni ſing. an. q. ſufficit.

Aliud ad Idem.

Rec. Vitellorum ouorum q. ſ.
Viridis æris, parum.
Miſce. *Idem.*

Aliud ad Idem.

Rec. Viridis æris,
Minij,
Vernicis liquidæ ſing. an. q. ſufficit.
Miſce. *Idem.*

Gluten ad vitra.

Rec. Salis communis in aqua diſſoluti
Cineris cribratæ an. vnc. j.
Farinæ ſiliginis drach. ij.
Miſce, & vtere. *Roſcellus.*

Aliud ad Idem.

Rec. Cornu cerui
Laterum tritorum
Picis Græcæ
Spumæ ferri
Albuminum ouorum ſing. an. q. ſatis eſt.
Miſce. *Idem.*

Aliud

Aliud ad vitra, & vaſa terrea.

Rec. Calcis viuæ
Oſſium animalium
Ceruſſæ an. vnc. j.
Minij vnc. ij.
Viridis æris
Tartari an. vnc. ij.

Omnia in tenuiſſimum puluerem trita, cum vernice liquida commiſceantur. *Idem.*

Aliud ad Idem.

Rec. Calcis
Ceruſſæ
Albuminum ouorum an. q. ſufficit.

Miſce. *Idem.*

Gluten ad vitrea vaſa coniungenda.

Rec. Vitellorum ouorum
Fabarum recentium
Calcis viuæ an. q. ſufficit.

Miſceantur. *Roſcellus.*

Aliud ad vitra, & lapides.

Rec. Vitri triti
Calcis viuæ
Lactis ficuum an. q. ſufficit.

Miſce. *Roſcellus.*

Aliud ad Idem.

Rec. Ceræ nouæ
Picis Græcæ
Maſticis
Olibani
Laterum tritorum ſing. an. part. j.

Terenda triturentur, & ad ignem miſceantur. *Idem.*

Aliud eiuſdem.

Rec. Sulphuris
Maſticis
Olibani
Picis
Ceruſſæ
Cineris parum ſing. an. part. vnam.

Miſceantur omnia benè ad ignem, & vtere.

Aliud eiuſdem, ad Idem.

Rec. Calcis viuæ tritæ
Vernicis liquidæ

Albuminum ouorum ana q. ſufficit.
Triturentur ſimul ſuper lapide prophyrite & fiat gluten pro lapidibus.

Aliud ad idem.

Rec. Maſticis vnc. ß. ceræ albæ, Vitri triti, Laterum tritorum ana vnc. ß. miſceantur optimè ad ignem, & fiat glutem pro lapidibus. *Roſcellus.*

Speculorum compoſitio.

Specula chalybea vocata, fiunt ex æris partibus tribus, ſtanni & argenti parte vna, antimonij decimaoctaua parte. Aliqui, imò plures, argentum compendij cauſa relinquunt. Sunt, qui ex ſtanni libra, æris triente, colliquatis iam, ac tartari vncia, auripigmẽti albi ſemiuncia additis, ac donec fumũ emittant ſuper prunas decoctis, laminas conficiant. Denique exceptum metallum liquatum denuò tabulis ad rectitudinẽ formatis, calefactis, & fundo lachrymæ laricis, & vitis cinere læuigatis, in ſpeculi figuram deducunt. Pòſt aqua, & arena tabulæ glutino annexum leuigãt: inde ſmeriglio, aut punice leui, quartò ſtanni calce. Argentea verò ſpecula minore negotio miſcentur, quandoquidem ipſum per ſe ſolum argentum, quaſi id præſtat, quod à ſpeculis requirimus, verum & illuſtrius, & minore ne frangantur periculo. [redacted]

Specula quæ iuniores efficiunt.

Specula quæ iuniores homines repræſentant, ſunt quæ rugas non oſtendunt, & rubri aliquid immiſſum habent. Porrò rugas non oſtendunt, quæcunque non ſunt omnino exquiſita, ſed tamen ſplendida, itaq; & talia vidimus, & caſu & arte fiunt, vt quædam decennio iuniores redderent. [redacted]

Quomodo res multiplicata videri poſſit.

Inter ludos, qui circumferuntur, non parum iucunditatis eſt ſpecillum inſtrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutãtur omnia) illud ergo à ſolidiori vitro maioriq; craſſitie paretur, vt aptius in facies, & angulos accõmodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamem medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt diſgregetur viſus, ne verum conſpicere poſſit. E pluribus ergo ſuperficiebus iam paratis, oculis apponi, & ſi alicuius

faciem

faciem intuebimur, Argentum vel oculatum totum:ſi naſum:non niſi naſum:ſic manus digitos,& brachia, vt non hominem, ſed Poetis fictum Briareum, ſi nummum videre contigerit, multos non vnum conſpicies, vt nec manibus tangi valeat, ſed tangentem ſæpè ludat, meliuſq; fuerit cum eo dare, quàm accipere, ſi in trireme longius intuearis, armata videbitur claſſis. Si in ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens. fitq; vt res geminari videatur, & duplices cereas hominum facies, binaque corpora: & hinc fiunt diuerſi conſpiciendi modi, vt res vna alia videatur, quæ omnia quærentibus, & explorantibus patefiunt. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculis planis, vt caput deorſum, pedes ſurſum videantur.

Si quis planis ſpeculis, ſurſum pedes, caput verò deorſum ſpectare conſpiciat (quanquam id repræſentādi proprium concauis ſpeculis ſit) planis tamen ſic efficere conabimur: Specula plana bina ſecundum eorum longitudinem colloeabis, vt ſimul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri poſſint, rectumq; efficiant angulum: vbi ritè paratum fuerit, ſecundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tūc ſpeculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectius inſpectando, & caput intorqueri videbitur, cùm ſecundū eorum latitudinem faciem diſſecabunt, fiet imago huiuſmodi, vt caput infrà, pedes verò ſuprà locati videantur: quòd ſi amplum fuerit, totus ſpectabitur inuerſus homo, id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud reſidit, vt obtortum videatur. *Idem.*

Speculum occulta detegens.

Speculi, quo occulta videamus talis eſt compoſitio. Plana duo ſpecula ex cryſtallo factitia, qualia Venetijs fiunt, qui non adeò vt chalybea vitiantur, æqualia ad vnguem iunge ita, vt alterius longitudo longitudini reliqui ad amuſſim hæreat, & vt circa axem poſſit velut integumētum circumuolui, ſicut ſuperficies vnius cum alterius ſuperficie quandoq; vnum planum efficiat: quandoque ſolidum, rectum, obtuſum, acutumq;, vt libuerit. Tunc in ſublimi ſpeculum immobile è directo loci ſuſpendes latentis, ita vt ſpeculi facies plano tuo perpendicularis immineat: ſpeculi autem mobilis facies longitudinem loco,

quem deſideras,oppoſitam habeat: tunc quicquid geretur in cubiculo illo,modò lux adſit,circumuoluto mobili ſpeculo donec æqualem angulum faciat, quod oculus tibi declarabit,dum quod quęris vides,ſpectabis omnia. Quòd ſi locus, quē videre deſideras ſublimior ſit, quàm ille,in quo es,editiore loco ſuſpende. *Cardanus*.

Speculum,in quo ea cernuntur,quæ longè alienis in locis geruntur.

Eadem ratione,ſi velis quod procul fit, quinque millia paſſuum videre, & interiectis muris, vt in hoſtili ciuitate, edito loco ſpeculum ad perpendiculum ſeu finitori ęquidiſtans quammaximum ſuſpende,aliud verò in manu habens,vt illius facies reſpiciat(non prorſus ſupina,neq; ad perpēdiculum exquiſitè erecta) ſpeculum quod ſuperius collocaſti,demum ſenſim te è directo primi ſpeculi elongabis,paulatimq; ac alternatim,modò dextra,modo ſiniſtra inflectes,donec locū planè conſpicias in ſpeculo tuo, tunc illud vix mouens à ſitu, videbis quæcunq; illic aguntur,& fiunt: nec aliud eſt huius rei, vt dixi, quam machinarum hoſtilium ignearum impedimentum. *Idem.*

Speculum è planis,in quo vnius rei imagines plures appareant.

Speculum autem è planis compactū, cui ſi vna res demonſtrabitur, plura illius det ſimulachra, prudens inuenit vetuſtas, vt è Ptolomæi ſcriptis præcipitur, cuius talis eſt compoſitio. Plana tabula,vel loco,quo tale erectum quęris,hemicyclus diſponatur,& hanc ſecundum imaginum merum æquè diuidas punctis:ijs chordas ſubtēdas, & abſides abſcindatur: inde ſimilis latitudinis paralelogramma erigas plana ſpecula & altitudinis, firmiter glutinentur,& accommodentur ne conuelli poſſint,ſecundū longitudinem adiuncta, & ſuper planam ſuperficiem erecta, poſtremò ſpectantis oculus circuli locetur centro, vt vniformē ad omnia viſum habeat, ſingulis ſingulas ſpectabis facies,& in circulum diſpoſitas,vti in choreis ſæpè viſitur,vel theatrali ſpectaculo: Ideò ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur:è centro enim faceſſentes lineę perpendiculares omnes, ſuper eorum ſuperficiem incidunt: in ſe ipſas ergo reflectuntur, ſic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæq; ſuam,ſic deuoluendo diuerſæque ſitum

ſitum euariando, varios & diuerſos monſtrat ſimulachrorum ſitus. *Ioan Bapt. Porta.*

Speculum multiuidum conſtituere.

Speculum conſtituitur, quod polythaton, id eſt, multorum viſibilium dicitur: Illud enim aperiendo, & claudendo ſolius digiti viginti, & plura demonſtrat ſimulachra, ſi igitur id parabis. Aërea duo ſpecula, vel cryſtallina rectangula ſuper baſim eandem erigantur, ſintque in hemiola proportione, vel alia: & ſecundum multitudinis latus vnum ſimul colligentur, vt libri inſtar aptè claudi, & aperiri poſſint, & anguli diuerſentur, qualia Venetijs factitare ſolent: faciem enim vnam obijciens, in vtroq; plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauſeris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtuſiori cernes angulo, pauciora conſpicientur numero. Sic digitum oſtendens, non niſi digitos cernes, dextra inſuper dextra, & ſiniſtra, ſiniſtra conuiſuntur, quod ſpeculis contrarium eſt, mutuaq; id accidit reflexione, & pulſationes vnde imaginum viciſſitudo eſt. *Idem.*

Speculum, in quo dorſum tuum videas.

Quòd ſi dorſum tuum videre velis, ſpeculis duobus planis id commodè aſſequeris, quæ quantum maiora fuerint, eo erunt etiam meliora. Primum retro collocabis medio ſitu inter ſupinum, & rectum, alterum ſublimiore loco, quàm tu ſis medio ſitu inter pronum, & erectum ante oculos tuos, optimeq; quæcunque in tergo habes videre poteris. Memineris etiam ſi, gratia exempli, annulum ex aduerſo ſpeculo collocaueris, annulus verò & ipſe ſpeculum ſit, velut incluſo Saphiro, videbis in ſpeculo imaginem annuli, cuius gemma imago tua apparebit; hoc autem ex multiplici reflexione continget. Idem in duobus continget ſpeculis, & multò maiore miraculo in tribus. *Cardanus.*

Speculum, vt vterum, & gulam videas.

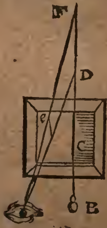
At ſi profunda obſcuraque, vt vterum, gulam, cubiculum tenebroſum videre propoſitum ſit, amphoram magnam aqua plenam vitream collocato è directo loci, & lumen poſt amphoram, vt amphora media ſit in recta linea inter lumen, ac locum, quem videre deſideras: inde omni alio ſublato lumine, oculum tuum colloca vbi amphoræ lumen non impedias, locum tamen inſpicere poſſis, videbiſq; cuncta, vt in luce clara. *Idem.*

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur.

At ſpeculum, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris. Plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, vel ſeſquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis eiuſdem & paria, & ſuper ſtylum inuicem inclinata vniantur, eriganturq; ſuper planum aliquod perpendiculariter, vnde ſuper mobile latus fixa moueantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in vno accedi, & regredi in altero inſpicias: & quanto hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt ſimul in hoc veniens, in altero diſcedens videatur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculum plures repræſentans vnius rei effigies.

Sunt & ſpecula, quæ multas facies oſtendunt, vt quæ è planis multis conſtant. Sed hæc notiſſima, illa admiratione digna, quæ vnica ſuperficie plures reddunt imagines. Erat mihi ſpeculum quadratum, è vitro planũ, quod vtramq; aurem geminatam referebat, quaſi ſecunda primæ eſſet imago: erat & remotior. Id effecit, vt crederem, ſpeculum fuiſſe in Hiſpania, & ipſum planum, quòd duplicem referret imaginem, faciei alteram atque propinquiorem ſimillimam veræ, reliquam quaſi mortui: nam eadem ratio in vtriuſque. Demonſtremus autem cauſam huius, vt rem ſciamus, & cõficere doceamus. Nam qui vident talia, perterrentur non ſolũ miraculo rei, ſed etiam imagine ipſa. Nam & aures illæ poſteriores pallidæ admodum videbãtur. Quia igitur pallidiores hæ figuræ & minus efficaces, ac conſpicuæ, ac ſimiles

les primis imaginibus, manifeſtum eſt, quod velut in iride duplici, poſterior ex priore fit. Sed ex quo reflexio? Videtur etiam non ſemper duplex iris, nec niſi in paucis ſpeculis duplices imagines. Sit igitur oculus A. quod videtur B. ſpeculum C. concurſus ad angulos æquales in C. puncto, concurſus cum recta & B. ad perpendiculum in D. vbi videbitur & B. Cum igitur inclinantur B. & A. valde, quia A C B parum diſtant à ſpeculi ſuperficie, refrangitur ex C. quia non ad vnguem planum eſt ſpeculum, in E. Altius igitur E. quam C. altius igitur F. videbitur ſupra D. Quod verò altius videtur, & ſub æquali angulo, & longius eſſe exiſtimatur: quare F. poſt D. etiam eſſe videbitur. Cardanus.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur.

Sic ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpicione ea intueri, quæ longè, & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamen eſto in ſpeculorum ſitu. Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtra, vel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum, ſi fuerit opus, vel parietibus figatur, vndiq; mouendo, & inclinando, quouſq; quæſitum imaginet locū, quod oculis admouendo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra, vel alio inſtrumēto minimè falles, & ſuper lineam perpendiculariter erigatur, angulum ſecantem, & reflexionis, & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. Sic & in diuerſis eueniet locis. Hinc euenit, quod ſi vno minus fuerit commodum ſpeculo, idem pluribus ſpectare poteris: vel ſi diſtantia nimia viſile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectum dirimatur. Speculum ſuper accommodabis, & alterius regione ſuper lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: ſin aliter, neutiquam eueniet, & locum conſpicies optatum: vnum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis eliſa imago oculo euolat, eaq; cernes, quæ primùm offenderint: dum imago per rectas profertur lineas, nec locorū, vel parietum anfractum cohibetur viſile: facilisq; fuerit conſtructio. Sic ſæpè ſimulachra transferre conſueuit. At ſi aliter faſtigioſum aliquod, vel erectum ſpectare quæſieris, quod neutiquam viſus cernere poſſit: ſecūdum longitudinem bina

adiunges ſpecula, vt diximus, & ligno, vel parietis culmine firmiter alterum vt promineat, & rem habeat obiectã: reliquum verò funi, vt aptè dimoueri poſſit, quando libuerit, & cum primo nunc obtuſum, nunc acutum cauſet angulum, vti vſus expoſtularit, dum viſæ rei linea ſecundi ſpeculi medio viſus refringatur, & incidentię, & reflexionis pares ſint anguli, & ſi alia videre quæris, erige: ſi infima deprime, donec refringatur viſui, tum demum ſpectabitur: ſi manibus alterum habebis, inſpecto illo facilius eueniet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculum horas oſtendens.

Sunt & qui ſpecula finxerunt tot facies, quod horæ diei ſunt oſtendentia, cuius rei teſtis eſt Ptolomæus. Sed & pars imaginis partem cuiuſcunque horæ declarabat. Sit igitur quadrilaterum, rectangulum, tertia parte longius, quàm latum: diuiſum autem in duodecim quadrata æqualia A B C D E F G H K L M & N: conſtituatur ſpeculũ iuxta eandem rationem diuiſum totidem interuallis, atque ſuper ea velamen altius in A.B. & in B. quàm C. & in C. quàm D: ita vt D. ſpeculum tangat. Eadem ſit proportio E. ad F. & K. ad L quæ A. ad B. & F. ad G. & L ad M. quæ B. ad C. atque G. ad H. & M. ad N. quæ eſt C. ad D. Sint verò velaminis partes ita diſtinctæ, vt altiores poſſit ſenſim transferri ſuper humiliores, ita vt primo ex A. in B. inde vtraque velaminis pars ex B. in C. inde partes omnes in D. quo fit, vt cùm grauius fiat pondus, eo breuiore rota circumferatur, vt tempore translationum fiant æqualia. Addantur igitur horologiorum rotæ ſingulis tetramorphis, vt ſint três rotæ, atque in ſingulis diſcrimina æquationum, vel in Planetis vt motus ſit eò velocior propter rotam breuiorem, quo pondus magis augetur: ita fiet, vt cum poſt primi tetramorphim ſecunda, inde tertia detegatur, atq; in ſingulis facies ſingulæ, vt pro horarum numero ac partium, facies ac partes facierum in ſpeculo videantur. Hæc autem omnia facilè in horologijs horarum inæqualium, quibus Romani vtebantur, perſpiciuntur. Cùm enim rota, quæ voluitur axem habuerit, ſuper quo mouetur extra centrum eius, tantò celerius mouebitur in parte

A	E	K
B	F	L
C	G	M
D	H	N

in parte propinqua axi, quo axis ab eadem parte à centro rotæ magis remouebitur. *Cardanus.*

Speculum quomodo conſtituatur, vt nil imagines, niſi quæ volueris.

Conſtituit ſic quoque ſpeculum, vt eo inſpecto aliquis imagine non viſa ſua, alienam videat rei ſpeciem, nec vndiq; circumſpectam: Planum ſpeculum in pariete firmabis, ſuper planum perpendiculariter erectum, & ſub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem ſcindas, ſub certam picturæ, vel idoli alicuius quantitatem: eamque ei apponas ſecundum portionis quantitatem, ac operias, vt ſpectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere poſſit. Speculum conſtituto loco imaginem refringet, vt viſu, & viſibili per ſpeculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quē locum reperies, vt ſuperius docui. Incedens ergo inſpector, nec ſui imaginem, nec quicquam cernet vnquam, cùm ei opponitur, & ad ſtatutum peruenerit locum, picturæ vel alterius rei ſimulachrum cernet, quod nec alibi ſpectare valet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculum è planis quomodo conſtituatur quo imaginem in aere volitantem aſpicias.

Nec erit minoris conſtructionis, & voluptatis ſpeculum illud è planis compoſitum, quod humi iacens homines volitantes oſtendit, nec ſine miraculo intueberis. Si quis id aſſequi velit, facilis ſic erit conſtructio. Bina iungantur ligna, vt gnomonis figuram imitentur, & fixa vndequaq; conſtituant angulum, vt orthogonij trianguli, & iſoſcelis figuram habeant, firmiter: inde in vnoquoque pede ſpeculum magnum vnum æquè ſibi è regione aduerſans, & æquè ab angulo diſtans, proſternatur eorum alterum, iaceatq;: quorum medio locetur ſpectator è terra eleuatus aliquantulū, vt facilius calcanei formam accedendo, & recedendo cernat, illico enim cernes, ſi in recta linea te conſtitues angulum illum ſecante, ſitque horitonæi æquidiſtans. Sic imagines ſpeculo illud in aliud tranſuerberat, quod ſpectat intuitor: manus & pedes agitet, & iactet, vt volantes plumigeræ ſolent. ſic videbis ſuam imaginem in altero volitantem, vt ſemper moueatur, dum modo è reflexionis loco non receſſat, nam vetaretur.

Idem.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei penſilem imaginem in aere vt videas.

Habet & columnare ſpeculum conuexum, vel eius hemycylindrum (quod parum referre arbitror) talem ſitum in domicilio, vel loco alio conſtitutum, vt claræ rei ſimulachrum in aëre non ſine miraculo pendulum imaginet. Quòd ſi videre affectabis, ſic parabis. Cylindricum ſegmentum, media domo ſupra tabulam, vel tripodem erectum firmetur, vt perpendiculariter ſolum feriat, inde è foramine aliquo, vel rimula, à ſpeculo aliquantulum diſtanti oculus collocetur: & ſit fixus, ne hinc inde moueri poſſit: è ſpeculi deinde regione rumpatur paries, ac feneſtrę inſtar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò baſis exiſtat, vti fieri ſolet, vbi pictura, vel imago aliqua collocetur, vt oculo ſpectari poſſit, ſed à ſuperficie columnaris ſpeculi reflectatur: vt pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri non poteſt, in aëre penſilis videatur, quod non ſine admiratione quis intuebitur: efficit id quoq; ſpeculum pyramide conuexum, ſi ſic accõmodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo quem inferius explorabimus. *Idem.*

Sphærico concauo, vt penſilis quoque imago videri poſſit.

Poteſt & facilius eiuſdem rei imago reflexa in aëre videri, quam conuexo cylindrico, & clarius concauo eueniet ſpeculo ſphærali, mirabilius tamen in eius ſegmento: à ſpeculo enim longè videbitur, cùm in ſphæræ centro appareat. Illud obſcuro aliquo conſtitues loco, & vbi aliquantulum ab eo diſtabis, inuerſum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra ſpeculum in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dũmodo oculares radij per ſpeculi centrum acti, ſpectrum ſimulachrumq; in ſpeculo quoq; videas, inde vicinius viſum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quòd ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt qui non miretur: nam ſi propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obuiare, & diſrumpi: ſi quis verò ſtricto mucrone inuaſerit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retrò manus agat, & ſi quis dum aliquis inflexerit, pugnum retrò demõſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat faciem

retorqueat, & inclinet. Vt tandem facilius centrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris. Pagina, vel cera portionis arcum capias, vt vtrinq; chordam inducas, & perpendiculariter bifariam ſecato, & in concurſantibus lineis, vel emidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concauis omnib. cognoſci poteſt. Sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus. *Idem.*

Speculi concaui imaginationes & operationes.

Centro concaui hemicycli iam inuento, diuerſitates omnes cognoſcere facilè erit, cùm ex eo omnia regulentur, & noſcantur. Si vis ergo inuerſum ſpectare caput, extra ſpeculi centrum, caput habeto & inuerſum ſtatim inſpicies, & pedes ſurſum. Si perfectum non fuerit hemiſphærium, ſed eius ſegmentũ, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij craſſitudine reddet. Talia fecit concaua ſpecula Aoſtius, vt refert Seneca, vt redderent maiorem iuſto imaginem; qui quadra fuit libidinis magna, ſic ſpecula diſponens. vt dum draucum pateretur, ſui admiſſarij motus omnes auerſus videret, talique falſa membri craſſitie ſeipſum fallens oblectaretur Si ijs omiſſis, dextra ſiniſtra videbuntur: & paulatim caput elongando, maior efficitur facies, cum centro vicinum fuerit, facies binas & quaternos cernet oculos, qui latius ſpeculũ mouendo videbuntur, vel caput: ſpeculi enim paruitate ſimul videri non poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit, non niſi ſeipſum cernet, eo tranſacto & duplicatas facies; & inuerſa bina cernet capita, dum modo linea per centrũ acta, oculorum intercapedinẽ feriat: omnia tamen in contrariam partem moueri videbuntur, inſpector foris cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodum ſæpè & ratione accidit, vt res plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque ſpeculum in terra, vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo diſtent, & inuicem intueantur: os ſtrictum & longũ, & deformis compreſſa multum apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet ſpeculum, quod eminus ignem iaculatur, nec combuſtionem cauſſatur paruam. Qui verò periculum facere concupierit, ſplendentis Solis radijs ſpeculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies,

lucisq; conus oſtendit, & inducit illico flammam. Quòd ſi diu perſeuerarit, plumbum, vel ſtannum colliquefacere poteſt, quanquam aurum, & argentum radios colliquaſſe me legiſſe memini. Si verò maioris ſpheræ fuerit ſegmentum, per maiorem accendit diſtantiam. *Idem.*

De parabolæ ſegmento. & de ſpeculis alijs vſtorijs.

Quod ſpeculum valdè perurat, ſæpius retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, ſpeculum conſtruere fuerit oportunum: poſtquam horum meminimus, quale Galeni, & multorum teſtimonio Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtium triremes incendiſſe. Scito paraboleam ſectionem inter cæteras maximè perurere, radios enim violentius congregat, & in vnũ coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verò cupientibus pateat fabrica, ſpeculum tale conficiendi cape normam. Sit diſtantia nota, ad quam radios emittere, & comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: commoditatis gratia è cera, vel ereta fiat, inde plana ſuperficiei axi æquidiſtans pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigium in amblygonio hyperbolem: verſus baſim in oxigonio ellipſim habebis, nos parabolam quærimus: ſit tamen portio minor, vt facilius excauetur ſpeculum, & mirabilior res videatur: abſciſſę portionis ſuperficiem, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per faſtigium, & baſis medium axem induicito fixum, & materiam aliquam excauabis chalybeam, vel ferream, vel (ſi mauis) mixturam aliquam, qua pabaris archetypum: tale ſic efformatũ ſpeculum parabola dicitur, ſed ſecundum datam diſtantiã violenter Soli appoſitum, vt ipſius axis ſit cõtra Solem, comburet: incidentes enim radij ſpeculo & perpendiculariter ferientes, ſimul in vnũ reflectuntur, & coincidunt, vt omnes vnius radij vicem gerant comburentis multum: ideo nulla eſt inter ſectiones alia, quæ longius & valentius ignem immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt, multa ſpecula parantur. nec ſine ignitione forti, vti ex planis multis ſimul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non poſſet, vt conſtat geometricę rationis examine. Sic tamen è planis vſtorum fabricabis ſpeculum. Sphæricũ aliquod concauum materia paretur qualibet, & ſimul in caua ſuperficie

perficie ordinentur, vt ſe inuicem tangant, nec vacuum relinquant, ſintq; ſpeculi ſegmenta hexagona, quadrangula, vel trigona: & fuerit pręſtantius, vt multarum ſuperficierum numero radij numerentur, ſic Soli oppoſitū, circa centrum accēdit ignem. Referebat Attenius ex ſeptem hexagonis ſpeculum in vnum colligatis ignem accendi, nec experientia ſuccedit, niſi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globoſis tumentibus ſpeculis ignem accendi poſſe inficior vt multorum numero fiat in vnoquoque radiorum congreſſus: ex vno tamen impoſſibile nec ſine labore huiuſmodi talium compoſitio fieret. Poteſt quoq; idem fieri, multorum ſpeculorum concauorum compoſitione, & interſecatione, nec ſine laborioſa operantis induſtria, ſed opus efficacius expedirent, nec minus interſectione multorum ſpeculorum pyramidalium. *Idem.*

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diuerſitates videantur.

Nunc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet, vt ad eius fabricam accedatur. Circulum capies arctę, vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quātitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in Mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadā, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat, vt ex ea reſecatus videatur, contrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt inſtar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtroſq; ſuperans, ſic deinde incuruetur lamella vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo, vel rimula relinquatur vlla, & conuexa ſuperficies ſeruata prominens, tunc intrinſecus applicetur ſecundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduerſetur conuexitati: ſed lamella eadem vtraque ſine impedimento recipiat portiones, ſic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura ſpeculum conſtruatur, vti docebimus, & per politum multas oſtēdet imaginum diuerſitates. Primò dextra dextra videbuntur, & ſiniſtra ſiniſtra, cùm planorum omnium ſpeculorum

luciſq; conus oſtendit, & inducit illico flammam. Quòd ſi diu perſeuerarit, plumbum, vel ſtannum colliquefacere poteſt, quanquam aurum, & argentum radios colliquaſſe me legiſſe memini. Si verò maioris ſpheræ fuerit ſegmentum, per maiorem accendit diſtantiam. *Idem.*

De parabolæ ſegmento, & de ſpeculis alijs vſtorijs.

Quod ſpeculum valdè perurat, ſæpius retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, ſpeculum conſtruere fuerit oportunum: poſtquam horum meminimus, quale Galeni, & multorum teſtimonio Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtium triremes incendiſſe. Scito paraboleam ſectionem inter cæteras maximè perurere, radios enim violentius congregat, & in vnũ coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verò cupientibus pateat fabrica, ſpeculum tale conficiendi cape normam. Sit diſtantia nota, ad quam radios emittere, & comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: commoditatis gratia è cera, vel creta fiat, inde plana ſuperficiei axi æquidiſtans pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigium in amblygonio hyperbolem: verſus baſim in oxigonio ellipſim habebis, nos parabolam quærimus: ſit tamen portio minor, vt facilius excauetur ſpeculum, & mirabilior res videatur: abſciſſę portionis ſuperficiem, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per faſtigium, & baſis medium axem inducito fixum, & materiam aliquam excauabis chalybeam, vel ferream, vel (ſi mauis) mixturam aliquam, qua pabaris archetypum: tale ſic efformatũ ſpeculum parabola dicitur, ſed ſecundum datam diſtantiã violenter Soli appoſitum, vt ipſius axis ſit cõtra Solem, comburet: incidentes enim radij ſpeculo & perpendiculariter ferientes, ſimul in vnũ reflectuntur, & coincidunt, vt omnes vnius radij vicem gerant comburentis multum: ideo nulla eſt inter ſectiones alia, quæ longius & valentius ignem immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt, multa ſpecula parantur, nec ſine ignitione forti, vti ex planis multis ſimul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non poſſet, vt conſtat geometricę rationis examine. Sic tamen è planis vſtorum fabricabis ſpeculum. Sphæricũ aliquod concauum materia paretur qualibet, & ſimul in caua ſuperficie

perficie ordinentur, vt ſe inuicem tangant, nec vacuum relinquant, ſintq́; ſpeculi ſegmenta hexagona, quadrangula, vel trigona: & fuerit præſtantius, vt multarum ſuperficierum numero radij numerentur, ſic Soli oppoſitũ, circa centrum accẽdit ignem. Referebat Attenius ex ſeptem hexagonis ſpeculum in vnum colligatis ignem accendi, nec experientia ſuccedit, niſi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globoſis tumentibus ſpeculis ignem accendi poſſe inficior vt multorum numero fiat in vnoquoque radiorum congreſſus: ex vno tamen impoſſibile nec ſine labore huiuſmodi talium compoſitio fieret. Poteſt quoq; idem fieri, multorum ſpeculorum concauorum compoſitione, & interſecatione, nec ſine laborioſa operantis induſtria, ſed opus efficacius expedirent, nec minus interſectione multorum ſpeculorum pyramidalium. *Idem.*

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diuerſitates videantur.

Nunc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet, vt ad eius fabricam accedatur. Circulum capies arctę, vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quãtitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in Mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadã, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat, vt ex ea reſecatus videatur, contrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt inſtar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtroſq; ſuperans, ſic deinde incuruetur lamella vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo, vel rimula relinquatur vlla, & conuexa ſuperficies ſeruata prominens, tunc intrinſecus applicetur ſecundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduerſetur conuexitati: ſed lamella eadem vtraque ſine impedimento recipiat portiones, ſic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura ſpeculum conſtruatur, vti docebimus, & per politum multas oſtendet imaginum diuerſitates. Primò dextra dextra videbuntur, & ſiniſtra ſiniſtra, cùm planorum omnium ſpeculorum

paſſio ſit, vt oculus, qui fuerit dexter, hic læuus: & è læuo mutuò fiet dexter. Si verò retro gradus tuleris, commenſuratum videbitur idolum, & imago anterius prominebit, ſi conuexæ magis accedes ſuperficiei, turpis fiet imago, & quanto magis hæret, eo fiet deformior, & equino capiti magis aſſimilare videberis, quod ſi ſpeculum inclinabis, inclinabitur & ipſa, & variãdo ſitum & ſpeculum, variationes conſpicies diuerſas, nunc caput deorſum, & pedes ſurſum, & multa conſpicies, quæ in præſentia recenſere opus eſſe non cẽſui: nam ſuper volubilem ſedem locatum, vt vtraſque poſſit facies oſtendere, antè & retro per ſe omnia intuitor cernet. Speculum quoq; ex omnib. dictis componimus, vt eo ſolo imagines videantur, quæ in omnibus plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc ſiniſtra: hæc propius, illa remotius, & æqualia: ſi loco vno ſinuoſum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuerſitas ſpectabitur. Speculo cylindrico conuexo ore oppoſito, quantò longitudine deformis, eò gracilitate turpis videbitur, ſi eius longitudo faciem tranſuerſam ſecet, humilem vultum, & compreſſum, vti rana, demonſtrat, vt non niſi dentes ſpectentur, eodẽ fermè pacto, qui in enſe ſpectabitur, vel ferro alio polito, & longo, ſi illum inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. Cõtra verò retro, ſi in cauo intus inſpicies, plures vnius rei conſpiciuntur idoli vicem gerentes prælati ſpeculi. Si centro oculum appoſueris, tota cernes cum ſpeculi latitudine, ſic frontem, os, & reliqua: ſi tale inuertes ſpeculum, vt latè faciẽ ſecet inuerſum caput cernes illico, & cætera, quæ in cõcauo retulimus. Si conuexum pyramidale inſpicies, acuta frons, largum verò mentum longiſſimus verò naſus. Multa autem concauo inſpicies ora, ſi ſecundum cauum illud plures planorum ſpeculorũ portiones accommodaueris: intuens enim aliquis ſecundum ſpeculorum numerum numerabit ea, eiuſdemq; motus omnia, & tandem qualecunque fuerit ſpeculum: vtpote non planum, ſemper diuerſum ab idolo ſpectabitur. *Idem.*

In ſpeculum excauatum idolum quomodo foras emineat.

Recentiorum quoq; induſtria nactum eſt, vt ſpeculo in eodem plura cernantur ora, vel vnius rei ſimulachra, ſine primi impedimento: retro enim excauant ſpeculum, &

concauum

concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, vt ſpeculo quis intuens, alterius rei imaginem erectam cernat, vt non ſine ſpectantis admiratione, manibus corripiens, nihil niſi aërem tangat: ſæpe vidiſſe memini, & ſic res ſe habet. E cryſtallo in ſpeculum paratum, ſed melius ex iride gemma, vti ſemper vidi, retro idolum, vel imaginē excauant, qua potuerint diligentia, ſolium inde accommodant ſuprà, & in ſede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra ſuperficies eminebit, nec tibi ſatisfacies, niſi manibus tetigeris, an verè promineat, ſic literæ ritè leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit viſus acies, quin reſpiciendo hallucinetur. *Idem.*

Speculis bracteola, quomodo inducatur, & vitrea terminetur.

Iam apparitiones omnes in ſpeculis, quas nouimus narraſſe viſus ſum: nunc autem reſtat, vt pauca & non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorum ſcientiam. Primò ſpeculorum terminatio, quæ è cryſtallo, & vitro parantur, inde aliorum mixturas, & polituras, vt ſciens artifex & noſcere, & componere ſciat: nam quamquam inter multa, quæ rerum referunt imaginē, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulachra, quàm plumbum vitro ſublitum. Perſpicua, ſpecula aut cryſtallo, aut vitro parātur, cryſtallinis planis folia quædam retrò inducuntur: cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Cryſtallina ſpecula, vbi plana, & adæquata ſunt, quantitatis eiuſdem artifex ſtanneam efficiat bracteam planam, & tenuem, qua poterit diligentia. Si enim cryſtallum, vel vitrum non ſublimeretur plumbo, ob ſui vigorē, naturæq; denſitatem, non ſiſteret impreſſam imaginem, ſed dilabi ſineret, quia vitrum rarum, & pellucidum, ob ſui pellucentiam non contineret, vnde euaneſceret in eo ſimulachrū, vt in Sole lumen: Inde ſupra hanc bracteam viuum argētum digitis extricabis vt ea totum combibat, & vbi in ſuperficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & ſpeculi à parte aliqua inducere incipies paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non ſine parua, ne aciem intrò concipiens, irritum faciat laborem, ne eijci amplius poſſit.

Vbi hoc accommodaueris, ſuper planum aliquod locato, ac ſupra pondus inducit, & per diem ſic requieſcat. Hinc natura rerum omnium parens, oculum ſpeculi inſtar compoſuit, quippe à tergo pellucētibus partibus, nigrorem quendam appoſuit, quo ſublato, tolleretur & videndi facultas. Aliter poſſumus conuexa ſpecula terminare ſic. Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ inſtar, vti vitrariorum fornacibus fieri ſolent: & igne candens in ventre perforetur, vel apto inſtrumento, vel aliter colliquato iam vitro vas tangat & inflatur, ſuo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum foramineque illo proijcitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus ſcilicet ſtibij & ſtanni contuſi & elimati, vndique operator per ſpaciolum reuoluat permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine ſuperfluum emanet, & frigeſcat: inde bina, vel plura ſecabis ſpecula, quod rectè perficies ſmiri lapide: talem enim ſortitur naturam, vt vitrum tactu & cryſtallum ſecet, perlucida, & terminata habebis ſpecula. *Idem.*

Specula quomodo conflentur, & ſpeculorum mixtura, & politura.

Si concauum, conuexum, diuerſeq; efformatum ſpeculum formare quæſieris, & parabolam ſectionem, quam antea retulimus, cera archetypū parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diuerſam reducitur formam, & aptius erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetypum habes, ſequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinas, dum aliquā habuerit craſſitiem, inde ſupra craſſius tritum aliud manibus accommodabis, talisq; ſoliditatis, fuſum ſuſtinet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures diſſiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas. Soli reſiccandum committas: nam igni inferueſcens fluitat cera, ſic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſiti ſpeculi habes formam. Terræ enim, quibus vti poterimus multæ ſunt, vti ſmiri, tripoli vocato, pumiæ, lapillis, ſæpe teſtib. antiqui taleris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combuſtis oſſibus, ferri rubigine, & multis. Hæc ritè tundantur, tenuiq; ſuccernantur incerniculo, ſic denuo in pilam repetantur, & triteantur: igni deinde vaſe incandeſcere ſinunt, & porphy-

reo

reo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuiſſimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare poſſit: inde aquæ, vel cerio ſubtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menſtruum vocant, viuis carbonibus ollam ſale plenā exaggerant: vbi ſal crepitare deſierit, in aquam diſſoluunt. Si ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proijcere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatum recipiat metallum, vti tripoli vocatum aurum ſubſtinet, lapilli plumbum, & argētum, æs molarum puluere, ijs non ſolum in ſpeculis vti poteris, ſed in alijs. Mixtura qua in ſpeculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur. Aes cum ſtanni triplo, tartari paululum, & arſenicum, vt fluat, & inſimul adcorporentur: alij cum ſtanno æris triplum, & ſtibij tantillum argentum, vel pyriten album adiungunt: alij ex plumbo cum argenti duplo, alijsque efficitur metallis, ſed vbi in teſtaceum vas, igni contumax fuerit fuſum, in typos immittunt, ſic & aliter ſpecula temperantur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. Iam ſpeculorum conſtructiones retulimus, nūc polituras ſupereſſe video, vt poſtquam conflata, & conſtructa fuerint, læuigentur, & prepoliantur, vt ex eo reſiliens radius ſimulachrum redundet, fluat, & imaginet ſpeculum, multumque læuor, & partium concinnitas refert. Si verò læue minimè fuerit, ſcinditur ſimulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuerſa. Rude autem poſtquam fuerit ſpeculum, rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium læuitatem, & æqualitatem reducatur omnium, ſi concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde liniri ſubtiliter infracto panno, vel corio valdè perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facile enim puluerafcit) ritè pumicabis vt accommodetur, & læuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, ſalicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit.

Smiris autem ſic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & pannum incernes, aqua madeat. *Ioan. Bapt. Porta.*

Cryſtallini priſmatis mira facultas.

Cryſtalli priſma verò multas ſpeculorum vires habet, vt quod multas formas referat, tum etiam auerſas capitibus in imo, & pedibus ſuprà, vt caua ſpecula, tum monoculos, & quatuor oculis. In eo etiã colores, maximè dum aduerſus Solem ſecundum longitudinem collocatur, pulcherrimos, & inimitabiles apparent: verum oculis applicatum, tum maximè vbi arbores ſint, & prata, pulchritudinem cœleſtem refert, coronas, irides, tapeta vbiq; ſperſa colores ſplendidiſſimos, roſeos, candidos, virides, puniceos, cœruleos, aureos, mixtoſque omnes, ac gratiſſimi aſpectus: aliam in ſublimi atque aduerſam effigiem rerum oſtendit, quaſi planis in montes aſſurgentibus. Finitorem etiam, ac regiones fingit, cum diſtantia maxima, atque iucundi viſus, vt quæ illum non labefactet, ſed recreet. Oportet autem magnum eſſe priſma, puriſſimumque cryſtallum.

DE SECRETIS Lapidum & Gemmarum.

Liber XI.

- *Lapides ſunt*
  - *Precioſi in*
    - *Genere.* De his, Cap. I.
    - *Specie, & diſtinguũtur vel*
      - *Viſu, ſiue colore*
        - *Extremo: ſic alij*
          - Candidi, Cap. II.
          - Nigri, Cap. III.
        - *Medij: ſic alij*
          - Rubri, Cap. IV.
          - Virides, Cap. V.
          - Cœrulei, Cap. VI.
      - *Tactu: ſic alij ad ſculpturam*
        - Apti, Cap. VII.
        - Inepti, Cap. IIX.
  - *Minus precioſi*, Cap. IX.

DE LAPIDIBVS PRECIOSIS in genere. CAP. I.

Gemmarum fraudes.

ADulterantur Gemmæ miris modis, qui tamen in tres deducuntur. Horum autem primus eſt vulgaris, vt inter duas planas tabulas cryſtalli color cum glutine perſpicuo ponatur, inde coaleſcentibus his, gēma annulo clauditur, vt rima cōiunctionis lateat: atq; hic modus vulgaris ac vilis eſt. Peſſima eſt fraus, quæ ſubijcitur, nec vulgaris ad fallendū, cuius author Zecolinus Medulanenſis, qui tabellā ex vero lapide, veluti pro Carbunculo, ex Carbunculo, pro Smaragdo, ex Smaragdo nitidam, ac vilem ob tenuitatē coloris diluti, quarum maxima erat copia, eritq; ſemper, vt & hominum eius conditionis, accipiebat, cui coæqualem ac craſſam ex cryſtallo ſubijciebat, glutinoq; quàm tenuiſſimè poterat iungebat, interpoſito colore proprio, vt rubro ſplendido pro Carbunculo, viridi pro Smaragdo, cœruleo pro Sapphiro, vtq; rima lateret, auro claudebat, quò etiam ſuſpicio doli tolleretur. Vetitum enim eſt in vrbibus nobilioribus gemmā adulterinam auro claudere. In hac fraude nihil præter venditoris autoritatem deſideratur. Rima latet auro abdita, & ob tenuitatem colorillustrem facit: ſumma ſuperficies, cum ex genere ſit, veræ gemmæ nitorem proprium reddit. Ita mirificus hic artifex gemmarijs etiam ipſis imponebat, donec agnita fraude cum fuga ſibi conſuleret, exilio ab omnibus nobilioribus vrbibus dānaretur, atq; ſic nimia auri quantitate pudorē vrbis noſtrę proſtituit vndiq;: nec tamen ſpernendum latrocinium, gemma trium aureorum coronatorum, trecentis perſæpè, etiam longè pluris vendebatur. Tertius gemmas adulterandi modus longè nobilior, ac minus damnatus eſt, arte cum natura luctante. Gemma in gemma mutatur ignis ope. Sapphirus nitidus, ſed alioquin diluti coloris, cū auro iungitur, apponitur ignis ſenſim, donec liqueſcat, feruet aurum horis tribus, aut quatuor, inde gemma tollitur, & ſenſim refrigerari permittitur, inuenies Adamantem: gemma enim manet: nec lima tangitur: quicquid autem eſt coloris cœrulei perit. Ideo coloris dilutiſſimi Sapphiros quærimus: ſunt enim viliores, & celerius in Adamantem tranſeunt, atque perfectius mutantur. Qui primùm inuenit

hoc ditatus eſt valde, breuique tempore. Inde detecta re, adhuc lucrum arte relictum eſt, nitet enim plurimum, ob Sapphiri duritiem. Sunt qui ex aqua marina gemma viliore, & molliore faciant Adamantes pulchros. Sunt & qui Sapphirum non incoquant auro, ſed ereta inuolutum in igne tantum, eodemq; modo res ſuccedit. Obſeruandum tamen eſt, vt gemmæ frigidæ ignis ſenſim circumdetur, & rurſus vt peracto opere permittatur refrigerari ignis extinctione, nam detrahere ex igne haud tutum eſt. Vitium eſt, ſi quicquam remanſerit veſtigij de colore cœruleo. *Cardanus.*

Ad conficiendos lapides precioſos.

Materiam effingendis lapidibus precioſis ſic prę̨ſtrues. Impletur veſica multis ouorum albuminibus, ſimul dilutis, & agitatis: tum demum in feruentem aquam diu excoquenda committitur, & detracta loco minimè puluerulĕto, tanto tempore exiccatur, donec vitri conſiſtentiã induiſſe videatur. Poſthæc in particulas diuiditur, quæ paulò pòſt aquis, quo viſum erit colore intinctis, & ſaturatis, inijciuntur, vt ibi deferueant, & colores propoſitos imbibant: croceum, ſi topaſium habere voles & crocum in aquam diſſolueris: pyropum, ſi braſilij ramenta, & ſcobem: & ita de reliquis. Pulchrum ſanè inuentum, & paratum facilè, quod ab experto accepi, & tibi commune eſſe volui, ſed eo animo, ne quem decipias. *Mizaldus.*

Ad fingendos lapides precioſos.

Lapides precioſos cuiuſcunq; coloris ad hunc finges modum: Calidiſſimi corporis ſilices, tandiu in figulorũ, aut vitriariorum fornace torrentur, donec in puluerem atteri poſſint. Cuius pars vna per ſetaceum excreta, vel aliter, miſcetur partibus trib. minij, plumbij, à ſordibus repurgati, & vaſculo aurifabrorum, crucibulo dicto, imponitur, ſed non ad eius complementum. Additur nonnihil limaturæ auri puri, vel foliorum eiuſdem, ſi topaſium, vel hiacinthum fingere voles: aut tantillum raſuræ chalybis, ſi Smaragdum: vel quippiam azuri legitimi, ſi Sapphirum, aut amethiſtum: & ita de alijs coloribus. Tum demùm forti, & valido igni, reuerberationis nuncupato, omnia confuſa, & mixta tandiu exponuntur, dum colliqueſcant, & mellis ſpiſſamentum indurant. Vbi in ipſomet igne ſponte vaneſcente refrixerint, effracto vaſculo,

lapidem

lapidem materia ſanè quam elegans ſeſe prodet, à perito lapidario, in quas tibi viſum erit formas incidenda, expolienda ac tractanda, & poſtremo per ſolertem artificem annulo inſerenda. Sunt qui vſtos, & torrefactos ſilices atterant piſtillo ferreo in mortario eiuſdem metalli, pro Smaragdo fingendo: & cupro pro topaſio, abſque alia colorum mixtura. Si pro ſiliceo puluere, cryſtalli calcinati puluiſculo vti voles, omnia habebis multo elegãtiora, pretioſiora, duriora ſicuti plus centies ſum expertus. *Mizaldus.*

Gemmæ fictitiæ.

Sic quoq; fiunt omnes gemmæ fictitiæ, primo cryſtallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigãt, lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam parant. Smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari, & braſile: Sapphyrum cyano, chryſolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perſpicuitatem arceant, ijs maſtiches lachrymã, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuiſam lentò igni ſuper laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam vnit, & ſic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non poſſint, quòd ſi meracius rubent, aquam, ſi dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, ſubtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq; annulo inſignita eſt, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum ſubdolet: varioque huius colore mirè variatur gemmæ color. *Ioan. Bapt. Porta.*

Modus conficiendi Gemmas duplices, cuiuſmodi Mediolani fiunt.

Sumito maſticis lachrimam, & cum colore aliquo cõtrito cum oleo, & pauca cera, & aqua etiam, ſi opus fuerit tingito. Quod cum factum fuerit, ſumito duo paria fruſtula cryſtalli, ad totam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamẽ, vt ſuperius fruſtũ, ſit inferiore tenuius: ſintq; non ſecus adglutinata, & ab omni parte cõiuncta, quàm cum digito vnguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea ſuper carbones ponito, donec calefiat: deinde prędicta tincta lachrima, in ſtylo poſita, & calenti, vt fluere poſſit, tingito quantum ſatis eſſe videtur: mox alteram partẽ, nempe ſubtiliorẽ calidam, alteri ſuper

imponito, & ſic agglutinabitur perfectè, abſq; denſitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida. Quibus factis gemmæ annulis ligentur, auri folio rubenti rubinis, virenti Smaragdis ſuppoſito. Folia autem omnis generis & coloris quomodo conficiantur, ſuo loco docebimus. *Alexius.*

Gemmæ vt niteſcant.

Si vis ſplendentem gemmis inferre nitorem:
Partem quære tibi tantummodo marmoris æqui,
Gemma ſuppoſita petræ ſed flumine pauco:
Sed ne lædatur, tractu leuiore limetur
Quando dureſcit. tanto magis ipſa nitebit.
Arnoldus de Villa noua.

Gemmarum ſectio, eiuſdem:

Præduros lapides ſi ferro rumpere tentes:
Qui cupit egregio lapides irrumpere ferro:
Quos dilexerunt Reges nimium ſuper aurum,
Vrbis Romanæ qui celſas iam tenuere
Arces, ingenium quod ego ſub mente profunda
Inueni, capiant, quoniam nimis eſt precioſum:
Vrinam mihi quæſiui pariterq; cruorem
Ex hirco magno, modico ſub tempore paſto
Herba, quo facto, calefacto ſanguine gemmas
Incidit, veluti monſtrauit Plinius auctor,
Artes qui ſcripſit, quas plebs Romana probauit:
Atq; ſimul lapidum virtutes ſcripſit honeſtè,
Quorum qui noſcit vires, plus diligit illos,
Primus ait verſus quot habet ſententia ſenſus.

Gemmarum ſculptura.

Sic gemmis durum ſculpendis effice ferrum:
Quiſquis vult ſolito lapides irrumpere ferro,
Hos habeat ritus, vt acumen temperet eius
Tempore, quo ſolito magis vritur hircus amore.
Solus adeps huius fit ad iſtos aptior vſus,
Huius enim candens ſi quis pinguedine ferrum
Extinguit, ſubitò dureſcit acumine firmo. Idem.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

Cum conſpicerem, quos demonſtrant effectus gemmæ, na-

mæ, naturali euenire virtute, horis, configurationibus, & cœleſtibus characteribus adiutæ, corroborataeq; cum lapidum virtuti conformibus, ſignis deſcribantur. Iam ab antiquis multæ proſperitati relictæ ſunt, & prætermiſſæ, nec minimum in monſtris interpretandis earumq; virtutibus intelligendis recentior inſudat ætas, ſed ante quàm quæ dicenda ſunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolomæus affert, huius ſeculi facies cœleſtibus vultibus ſubiectos eſſe, quibus mira ſapientes operabantur, imagines conſtruentes, & deſcribentes: & Halyaben Rhodam Sapientem quendam Aegyptium Scorpionis ſigillo thure impreſſo ſanaſſe, qui Scorpionis morſu afflictaretur, ille annulo Scorpionis imaginem deferebat, & inſculpi iuſſerat cœli medium, vel ortus cardinem, occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione ſimile narratur. Vtilem quoque aduerſus ſerpentes imaginem effici poſſe Porphyrius autumat, cùm Luna cœleſtem intrat ſerpentem, vel cum feliciter aſpicit, & multa, quæ breuitati parentes omittimus. Hic breuiter recenſebimus operationes, cõfigurationesq; debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de cauſa ab antiquis ſcriptas reperimus, vti noſtra ſe extendi potuit cognitio. Primò annulis claudebãtur, vt tali literæ clauderentur ſigillo, atq; ex eo, qui literas dabat, facies agnoſceretur: quod Suetonius Tranquillus de Auguſto protulit, qui in diplomatibus, libelliſq; & epiſtolis ſignãdis vſus eſt Sphynge, mox Magni Alexandri imagine, nouiſſimè ſua Dioſcoridis manu ſculpta, qua ſignare inſequuti quoq; principes perſeuerauerunt. Idem Ouidius quoque retulit in Triſtibus: Et ſæpè, quæ apud nos reperiuntur & in manus incidunt, diuerſis hominum faciebus ſcriptæ viſuntur, atq; è Sardoniche potiſſimum fieri conſueuerunt, quòd ſolus ceram non conuellat. Reperiuntur quoque contra diuerſa accidentia ſcriptæ, & lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, vt potior viuidiorq; exiſtat lapidis operatio: inter cætera enim, quæ cœleſtes inflexus recipere poſſent, idoneæ ſunt gemmę, nam quanquam cœleſtibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenacius, & diutius retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic ſæpè annulis, quibus inſigniuntur, & decorãtur, obuerſas inuenimus gemmas, intus enim, quod nudam tangebat digiti carnem, litera-

rum notæ verbaque conſpiciuntur, ſtatis horis, opportuniſque temporibus conſcripta, quorum figurandi & ſcribendi modum latè in ſequentibus intelliges. *Ioan. Baptiſta Porta.*

De cœli & Planetarum imaginibus.

Hæc ſunt cœli Planetarumq; imaginum figuræ, quas ſæpè intuens lapidum virtuti conformes inſcriptas reperies, vti Mercurium gracilem iuuenem caduceum ferentem, capite pedibusq; talaria. Martem autem loricatum, militem bellicoſum, vexillum, haſtam vel ſcutum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, ſpeculum, & ſecum Cupidinem puerum habentem laſciuo actu: ſic Iouem ſolio ſedentem virga imperantem: falciferum ſenem Saturnum: radijs inſignitum Solem. Nec minus octauæ ſphæræ configurationes crebrius in lapidibus iis perſpicere licet, ſimiæ, vrſæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi, ſerpendarij reliquorumque. Sic ſigna omnia: arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera: & ex ſtellarum naturis Planetis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginum configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, iuxta Indorum, Aegyptiorum, Magorum, & aliorum Aſtrologorum ſententias, non tam viſibiles, quàm imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominem aiunt adſcēdere nigrum, corporis ingentis, rubeos habēs oculos, pannoque præcinctus albo: aſcendit in ſecunda mulier chlamyde cooperta lintea, viridibus pānis cincta, vnum retinens pedem. In tertia verò aſcendit homo rubeis indutus veſtibus, armillam habēs manibus auream, cupiens & bonum facere, nec poteſt: ſic in cæteris alijs ſunt aſcriptæ, quas qui quæſierit, eorum quærat libros: longum enim, & nimis faſtidientis eſſet lectionis eorum opiniones recenſere, quæ & inter ſe diuerſantur, ideò diuerſis, & varijs inſculptę imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter operantes; rem enim hominibus, & geſtubus exprimunt, vt ſi, (gratia exempli) amorem inducere cupiunt, dulces complexus, geſtus. & loquelas exprimunt, & oſculantes. At ſi odium vel iracundiam, terga obuerſantes, ſe inſimul fugientes, & abhorrentes, ſic animi paſſiones omnes, quas inducere exoptant, figuris exprimunt, ſed lapidum virtuti conformibus, aptis quoq; inſculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeāt, in ſequentibus aperiuntur. *Idem.*

Quibus

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ.

Quæ ſint configurationes inſcribendæ ad cœleſtem fauorem aucupandum, reliquum eſt doceamus, ipſis aptari quomodo debeant, ac oportunum tempus eligendi normam Amethyſto ſæpè inſculptus iuuenis reperitur caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquãdo ſiniſtra gallum tenens, quem Mercurium eſſe norunt omnes, nec à lapidis virtute diſcordat, vnde ſapientiam, & intellectum geſtantibus pollicetur, multa cum verſatilis ſit eius natura. Achati ſcripti Scorpiones reperiuntur, aranei, ſerpentes, animalia cætera venenoſa, nunc hominem ſerpẽtibus inſidentem, quem ſerpentarium cœleſtem Aeſculapium eſſe noſcunt, vnde veneno, & Scorpionum morſibus medetur, & Siculo naſcitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur Scorpiones, & per eos Scorpionum eius prouinciæ peſtis extincta eſt, horumque virtute natura defectum rependit. Inſcribitur & angifer in hæmatite: legi enim Magos Perſarum Regi ſuo conſuluiſſe, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly ſcribit. Iaſpidi ſæpè leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nũc Martem, nunc armatum militem ſerpentes pedibus conculcantem, & in collo ſcutum inſculpunt, & lapidis duritiei & virtuti reſpondentem hominem, ſæpè victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepſos autẽ Rex ad ſtomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, Draconẽ radios emittentem inſcribi iuſſit. In Magnete ſæpè Cynoſuræ figura viſitur, cùm maximè illius ſideris amore detineri videãt: contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virum illius virtutis efficit, vtpote Saturnalis. In Selenite lapide ſemper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circumdatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt horum morſus ſanet. Hyacintho fulgura, vt ab eorum fragore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diuerſæq; ob variam, & diuerſam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis eſt ſculpturæ, & inuentionis, vnde filios Iſrael in deſerto horum multitudinem ſculpſiſſe fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ cœlorum configurationes ſcribi debeant. Sunt quoque qui annulos, quibus claudũtur lapides, è metallis effingunt, addictis Planetæ illi, vt faciliorem contrahant operan-

di facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ ex argento, vt Saturnius generis, ſolaris, vel lunaris euadat, quod non niſi profuturum exiſtimo.

Electiones in ſcribendis lapidibus neceſſariæ.

Sed maiorem è cœlo virtutem ſuſcipere, & præcipere dicunt, ſi ſtatis temporibus, & oportunis inſcribantur: ſic enim animantur magisq; ijs influunt ſidere configurationes: & hoc fundamentum & radicem ſtatuunt omnium: nam ſi amorem excitare cupis aptis & beneuolis aſpectibus: ſi odium accendere, iniquis & deſtruentibus vtere, affectuq; cognito tempus præparatur: nam ſi Veneris, vel Saturni imagines facere conſtituunt hāc taurum, libram, alterum aquarium, vel capricornum ſubire expectant, & veritas pateat, in eorum ſculpturis in leone Solē, in cancro Lunam, in gemino & virgine Mercurium reperimus: Sic in Leonis, vel Cancri figuram inſcribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illico inſcribunt, præcipuè id tamen cauent, vt Luna immunis, & ab omni ſit impedimento libera, vtpote Martis, Saturnique: ſic Solis combuſtionis. Præterea mentem adhibent, ne curſu vacuo, ſed creſcens, & velox, nec in ſigni calce reperiatur (ſæpè enim infortunarum termini ſunt) in felici ſede conſpiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono aſcendens in ortus cardine, vel cœli culmine, non in cadentibus; nō ſit declinans, dolet enim tunc Planeta, & torpet aſcendētia ſigna diurna die, noctu verò nocturna, vt facilius repotiatur, nec impedimentum afferre poſſit. Contra præpoſterè procedas, ſi odium vel infirmitatē inducere molieris, cum ſignorum figuram inſcribere quærunt, nō minus per triplicitates ſequentes inuenies. Nam ex Ariete, Leone & Sagittario prima conſtāt triplicitas; quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepuſculis autem frigorificum Saturni ſidus: & talibus ſignis, & ſculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropiſi & paralyſi: ſic ſecundum reliquas triplicitates reliqua inſcribunt ſigna, alijs medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod teſtantur omnes ſeculorum turbę, eorum virtutem elangueſcere, & extingui. Ideò quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorſus, & varia conſpiciuntur. *Idem.*

DE

DE GEMMIS IN SPECIE ET primò degemmis candidis.

CAP. II.

Adamantis proba.

ADamus in tantum diſſidet cũ Magnete, Indico præſertim, vt iuxta poſitus, vel ſecũdum Albertum, ſuppoſitus, aut ſuperpoſitus; ex quorundam ſententia ferrum non patiatur ab eo abſtrahi, & rapi: vel ſi apprehenderit, auferat. Quo argumento probari poterunt veri Adamantes ab adulterinis, qui hodie multi ſunt. Sed eam antipathiam hodierna negat experiẽtia: niſi omnino falſi ſunt Adamantes. *Mizaldus:*

Adamas quomodo fingatur.

Primum omnium parabis cryſtallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam reſtingue tum minutiſſimè commolito, & terito, & cum tartari ſale remiſceto & ex aqua pilulas digerito per noctem feruentiſſimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. *Porta.*

Tinctura Adamantibus tam veris quàm adulterinis ſubijcienda.

Accipe fumum ex candela, ſub pelui cõtectum, & cum oleo maſtichino fiat mixtura, quæ in annuli pala Adamanti ſubijciatur. *Alexius:*

Adamas quomodo expoliatur:

Non ab alio fermè, quàm à ſua ſcobe atteritur, & expolitur Adamas, ob duritiam. [redacted]

Ad fingendas Margaritas.

Margaritas & Vniones ſic finges. Accipe candidos lapillos ex capitibus, vel oculis piſcium: quos munda, ſicca, puluera, & agitatis, deſpumatisq; ouorum albuminibus excipe, miſce, ac tamdiu moue, donec fiat velut maſſa, & ſpiſſamentum: ex quo Vnionum corpuſcula, dum recens, & tractabilis eſt materia, effinge, & ſera ſuilla vt fiat foramen, transfige. Tum demum reſiccata coque in lacte vaccino, & ſecreto loco procul à Sole & puluere iterum ſicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quod placuiſſe queat.

Mizaldus.

Modus conficiendi Margaritas naturalibus conglobare.

Accipe cretæ mundæ eius, qua vaſa confici ſolent, formentur orbiculi perforati, magni vel parui, vt tibi videbitur, deinde ſiccentur ad Solem, vel quod melius erit, in fornace aliqua: quoniam ſic duriores efficiuntur. Quo facto, bolo Armeno, ex oui albo leuiter admodum tingatur, deinde argenti folijs obducantur, vbi prius aqua maduerint, ſiccatæ autem dente læuigentur, & ſplendorem aſſument. Hoc facto ſumito fruſtula membranæ cādidæ, eaq; aqua tepenti lauato, donec aliquantulū aqua ſpiſſetur, deinde ſubtiliter percolato: qua cum vti voles, tepida fit, oportet. His peractis, ſingulos vniones acu ſiue alio ſtylo tenuiſſimo per ſuum foramen figito, ſic tamen ne foramen obturetur: mox in illa aqua, in qua mēbrana diſſoluta eſt, immergito, atque illico extrahito, atq; in omnes partes verſato, vt glutinoſus ille liquor æqualiter circa vnionem diffundatur. Quod ſi non ſatis magnus videtur, immerſionem iterato, ſic candor ille argenteus per huius liquorem tenuiſſimum melius pellucebit, ita vt naturalis prorſus Margarita eſſe videatur. Quod ſi etiam cum naturali conferantur, ſemper pulchriores conſpicientur, quoniam nitidiores rotundioresq; ſunt. *Alexius.*

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

In margaritis adhibenda eſt non parua diligentia, ſi maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vel luxus, vel deliciarū irritamenta, & collo magnitudine inſignes, & ſemiuncialis lapillorum orbiculi, vti crotala geſtentur, & adeo adulteratæ concinnam formā mentiuntur, vt tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis naſcuntur proximis. Vt inſtitutum autem opus exequamur, primo ne labe aliqua, vel ſordibus deturpentur, ſic exluminatos reddes. In ſacculo cum ſmiri, pumicis, ſepiæ oſſis pulueribus inijciatur, & ex aqua manib. tractentur, dum elotas & politas cognoueris, reſiccato, & in pollinem redigito, & diſſoluantur, vel limonum ſucco vel huiuſmodi vapore ſurgenti, pēdentes è vitrei vaſis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo ſub fimo condito, quiuis ſemper diebus innouādo, dum

dum ſolutas noueris, & pingue quoddã, velut oleum per humoris ſuperficiẽ enatare videbis, optimè excipiatur, vel veteris foramine, vel argẽteo cochleari: inde remollitum puluerem manibus ſumittabis, & tractando in orbes digere, & vti pyra turbinata: ſiq; tua non reſpondet ars ex argento pacato typos, vel alio metallo auratos & ſi pertuſas velis porci ſetas, vel argentea acu perforentur ſeruata ſemper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt aſſentur, ne latera contingant, vt à venti, pulueris, aliorumq; iniurijs vindicemus, ne innubilentur, & varijs obnoxium maculis Margaritum reddant, cùm duritiem contraxiſſe vides, ex milij, vel hordei pinſita farina piſtorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita furno coqui ſinito, vel palumbis Margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel ieiuni ſint, vel ijs aluus ſit ſubducta, vbi deglutierint, ſinito aliquantiſper: tum è ventre trahito, vel filo ſuſpenſos, vel interficito; Vel lacte ficus ebulliant, & precioſum habebis Margaritum. Si aliter placuerit, vbi ſucco limonum, vel forti aqua ſunt diſſoluta, clara lauabis lympha; vel diſtillata: locisq; manibus, ne tractando ſordeſcant, & palleant; ſic lacteo fici ſucco cochlearum aqua, ferueuti balneo diſtillata aut oui albore glutinabis, perforabis & reſiccare curabis, argentea lauãdo ſemper aqua, & commiſcendo. Aquam argenti ſic parabis. Forti aqua ſolutum fatiſcat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde ſub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in chryſtallini lapilli ſpeciem reperies: ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores cõſpiciantur, quos vitreo condes vaſe, ac putri fimo ſoluere ſinas, quo mergas factitios vniones, & immorari ſinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Eſt artificium, quo maculæ ab vnionibus abolentur, & inter multa facilè, & præſtantiſſimum reperi. Maio menſe in lactucis rorem accipias ſparſum, quo vniones immergas per diem, & perlinite, & fulgidum euadet Margaritum, non abſque ratione inuentum reor: rore enim naſcuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptum ſitiunt rorem, veluti maritũ; cuius deſiderio hiant, & cum maximè lunares liquantur aſpergines, oſcitatione quadã hauriunt humorẽ cupitũ, ſic cõci-

piũt, granidæq; fiunt, ac de ſaginæ qualitate reddunt habitum vnionum, nam ſi purum fuerit, candicant lapilli; ſi turbidum, pallore languent, & rubeſcunt. *Ioan. Bapt. Porta.*

Margaritæ quomodo diſſoluantur.

Vt Margaritas diſſoluas, ipſas integras laua, ſuccumq; limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referãt. Poſſunt etiam aceto ſtillatitio liquari. *Cardanus.*

Calcedonius quomodo fingatur.

Cùm igni ad colliquefaciendum cryſtallum immittes, argenti calcis parum remiſceto per diem fornaci immorari ſinito, ſic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMArum nigrarum.

CAP. III.

Ad ſuccinum fingendum.

SVccinum, ſeu Ambram hunc in modum finges & ſimulabis. Accipe cryſtallum in tenuiſſimum pollinẽ tedactum, & ouorũ albumina, excluſis germinibus, tam diu agitata, & deſpumata, donec in aquam ſoluãtur. Illis ſupradictum pulucrem immiſce, & coagita, addito momento croci ſubtiliter puluerati, ſi luteam ambram tibi comparare ſatagis. Tum demũ omnia hæc in fiſtulam arundinaceam, vel inteſtinũ aliquod, ſeu ampullã vitream inijce, ac feruenti aquę tantiſper cõmitte, dum ſolidam & durã conſiſtentiam, adepta fuiſſe deprehendes. Extracta, ſuper marmore expoli, & in quam viſum erit formam effinge. Si ſphærulas precarias habere ſatagis, aut gladij capulum, perfora antequam ſicceſcat, poſtea Soli expone. Poteris pro concepto voto, & arbitrio alios colores miſcere, & ita lapides precioſis affines perbellè mentiri. Sed tum ante coctionem percolanda erit materia, vt corpus gemmæ diaphanum ſit, ac pellucidum. Ex ſecreto artificio cuiuſdam ingenioſiſſimi amici mei. *Mizaldus.*

Ad Succinum fingendum, aliter.

Sic Succinum imitaberis, ſi maſtichen in olla liquidam per colũ traieceris, vt ſordibus expurgetur, & lucidior interniteat: parum deinde radicis curcumæ dictæ, cũ ea remiſceto,

miſceto, & imagines efformato. Sic ſi in cryſtallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Succinum quomodo liqueſcat.

Succinum ſeu ambra digitis, ac ſi eſſet lutum facilè tractari poterit ac fingi, ſi in ceram efferueſcentem, & deſpumatam proijciatur. Nam illinc adeò mollis, & tractabilis reduceretur, vt etiam in ſigillis commodè vti poſſis, aut rebus alijs, quas formare tibi viſum erit. *Accepit à quodam ingenioſo plaſte & lapidario Mizaldus.*

DE SECRETIS GEMMArum rubrarum.

CAP. IIII.

Ad Rubinum fingendum.

SVnt qui rubinum ad hunc fingant modum: accipiunt ſalis alkalis vocati vncias quatuor, pulueris cryſtalli vncias tres, battituræ æris ſic nuncupatæ in officinis Italicis, vnciam ſemis, & foliorum auri grana ſex. Miſcentur omnia, & fuſorio aurifabrorum vaſculo deliqueſcunt ad ignem reuerberationis appellatum. Vbi in ipſomet igne elangueſcente refrixit vaſculum, frangitur, & materia ex eo ſecluditur, lapidarioque artifici formanda, & expolienda traditur, ac poſtremò includenda auro, celebri gemmario committitur. De quouis alio lapidis colore idem licebit tibi experiri, tantiſper dum variam rerum iſtarum methodum, & ſyluam à nobis aliquãdo accipies. *Mizaldus.*

Carbunculus quomodo fiat.

Si autem Carbunculus, vel, quem vocãt, rubinum, placuerit, ſic mentieris, ludi gratia: friabiles enim ſunt, multumq; cedunt, & particulas diſſiliunt. Tritum auripigmẽtum in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eiusq; vaſis collo reperies optimos, & colore flagrantiſſimos, multumque ſuffunduntur cocci rubore, rutilos emittens ex ſeſe radios. *Ioan. Bapt. Porta.*

Modus efficiendi Rubinos.

Quòd ſi Rubinos efficere voles, ſumito gummi Arabici, aluminis Zuccharini, aluminis rupini, ſingulorum partem vnam, miſceantur & coquantur, in aqua cõmuni, addendo aliquantulum verzini, minutatim inciſi, aluminis

catini, quantum ſatis eſt(quando enim plus ponitur, eò etiam obſcurior redditur color) quo maſticis lachryma tingatur. Quod cum factum fuerit, ſumito duo paria fruſtula cryſtalli ad rotam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamen vt ſuperius fruſtum ſit inferiori terminus: ſintque non ſecus agglutinata, & ab omni parte coniuncta, quàm cum digito vnguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea ſuper carbones ponito, donec calefiat: deinde prædicta tincta lachryma in ſtylo poſita, & calenti, vt fluere poſſit, tingito quantum ſatis eſſe videtur: mox alteram partem, nempe ſubtiliorem calidam, alteri ſuperimponito, & ſic agglutinabitur perfectè abſque denſitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida gemma. *Alexius.*

Pyropus quomodo fingatur.

At Carbunculi ſpeciẽ, quæ Græcis Pyropus nobis Rubinus dicitur, & magis fuſci, quæ Granatæ dicuntur, ſic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut viuaciore ſuffunditur cocceo rubore per omnem intimam ſui partem & ſi puram feceris, inoffenſam admitti perſpicuitatem. Chryſtallum fuſorio in vaſe forti ad colliquefaciendum fornaci imponimus: cui minij parum addimus, & per diem immorari ſinimus, poſtero die detrahe, & refrigerari ſinito. tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti æris addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fuſum ſtannum triduo detineatur, & croceum quod peſſum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remiſceto, & per naturalem diem ferro verſato, & nunquam ceſſa, quin verſes, quouſque refrixerit, ſic languidius, & liuidius omnes rutilabunt, vti libuerit. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad fingendum lapidem Amethiſtum.

Si Amethiſtum lapidem velis fingere, Accipe ſalis alcali vocati, vncias tres, chryſtalli puluerati vncias quatuor, & limaturæ æris vnciam ſemis. Liqueſcant omnia forti igne in vaſculo aurifabrorum, & vbi perfrixerit materia, fracto vaſculo educatur. *Mizaldus.*

Hyacinthus arte quomodo fiat.

Fictili olla & dura plumbum immittatur, ac vitrariorũ fornacis igne accommodetur, immoriturq; per menſem & dimidium, ſic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur.

bitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoſcitur, locoque inter has habetur principe. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Chryſolitus quomodo fingatur.

Chryſolitus ſic fiet In colliquatum chryſtallum ſexcuplum ferri ſtercoris, vel recrementi permiſceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. *Idem.*

Ad Balagios ſubtiles denſandos.

Balagij æquè ſubtiles, vt charta, in hunc modum augeri poſſunt: Sumito cryſtallum optimum colore Balagij tinctũ, granum maſticis vnum, & in cultelli, ligniúe mucrone ad ignem ponito, donec lachrymam Margaritæ ſimiles reddet, qua cum Balagio cryſtallum agglutinato. Nam ea lachryma conglutinat ſine corpore, nec colorem mutat. Hunc expoliendum, & illuſtrandum, atq; demum in annulo figendum tradito: & erit pulcherrimum, ac ſi totum Balagium eſſet. *Alexius.*

Ad Corallium ementiendum.

Corallium ingenioſo artificio ad hunc mentieris modum. Cornua hirci deraſa in puluerẽ & ſcobem conuerte, eaq; forti lixiuio ex lignis fraxini compoſito, diebus quindecim infunde. Poſtea extrahe, & cinnabari in aqua ſoluto miſce, & lento igni committe, vt fiat ſpiſſamentũ. Id ſi veri corallij præ ſe feret colorem, in quas viſum erit formas effingere, ſicca, & ſecundum artem expoli. Experimentum conſtat. *Mizaldus.*

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare.

Sæpè vſu venit, vt multa fingantur ex corallio geſtamina, & nonnunquam ex aſſulis in plures formas digeſtum reddatur, vt vaſa efformentur, cæteraq; concretiria, vt in teſtæ duritiem tranſeant, nec minimi conſurgunt pretij, ideò ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis huiuſmodi compoſitiones flagitentur, ſi optimè curabis, à marino parum differre ſcito. Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel ſcidia pila tundantur, vel mola, incerniculo ſuccreta, quæque non tranſmeant, denuò in pilam repetantur dum in tenuiſſimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolẽt, quàm diligentiſſimè valebis, & docebimus: vt autem enim abſtergatur ſpurcitia, feruenti in aqua ſal alcali demergatur, vt liqueſcat, & in humorem tranſeat, in aquam crate-

ra effuſa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitantur, ac probè verſentur: & vbi cōſidere deſierint, excolato, & priore effuſa, alia ſuperinfundatur, manuque expanſa denuò exagitentur, vſq; dum ſordes omnes abierint, deinde copioſa aqua perfuſa, ſimplici tractētur tamdiu, donec ſal abeat totum, & aqua ſalſilaginem non reſipiat: cùm hoc agnoueris, aheno transferas rebus vna maximè tingentibus, vt proniores ad colorandum reddantur, qualis eſt cinnabaris, ſanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus Baphica, ſantalum, braſile, eritrodani radices, & ijs ſimilia, vel quę huius vicem exhibeant, largè effuſa limonum ſucco, quem prius parato, & purgato, vel penicillis, vel vitreis Chymiſtarū organis coquito dum aliquid habuerint humoris, ſæpè rudicula, vel cochleari vertendo, vt permiſceantur in vitrum: deinde transferto vas, cum reliquo ſucco, vt ipſius acrimonia ſoluatur, lōgo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam rectè permiſcendo, vas fimo condito, ac innouato, dum diſſoluantur, quod huiuſmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundiſſimum emergere conſpicies indies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, ſeruato, & mixturam manibus tractabilem, & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhæreſcens pertinaciter vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramoſiſſimum effinge, primoq; ruderatum deformatum calenti Soli expone, caueto, ne puluere ventoque infeſtentur, vel ſuperficiem deturpent, vel phialis fimo condito, ſeruato ſemper oleo perungēdo: puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapideſcens, in duritiem redit priſtinam, & ſonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, ſic facilè peculiari, natiuæq; conſtitutioni reſtituimus. *Ioan Bapt. Porta.*

Corallium vt liqueſcat.

Corallium berberorum ſucco, vt vniones aceto, colliqueſcit. De cuius liquore cochlear aſſumtū, dyſenteriam curat. Vtrunque aſtringit, & refrigerat, ſanguinis excretiones coercet, & ſtomachum laxum, languidumq; roborat, vt Dioſcorides Galenus, & medici omnes teſtantur.

DE SECRETIS GEMMARVM viridium. CAP. V.

Smaragdus quomodo fingatur.

SMaragdus effingitur:ſi tali eum parabis opere. Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & ſuccernitur, vaſe oleo iterum fornaci imponatur:igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ,ex qua vitrum conficitur,duro vaſe remiſſiori igni detineatur per diei medietatem, & craſſius virentem reperies, viſu iucundiſſimum, vt ſuauiter oculos alliciat. *Porta.*

Smaragdi aliíque lapides precioſi quomodo conficiendi.

Accipe ſalis alcali quantum ſatis eſt, diſſoluatur in aqua:deinde coletur per pannum è lana confectum,& ſiccetur, & poſtea rurſus prius in aqua diſſoluatur, ac ſiccetur. Quod cùm tertiò factum fuerit, fiat puluis,cui addatur cryſtalli in pollinem redacti, & à pharmacopolis cribrati vnc.duas & ſemis,ſalis alcali vnc.duas,floris æris in aceto infuſi,& colati vnc.vnam, ponantur in vas aliquod vitreatum,nouum,optimè luto obductum,clauſumque, ne quouis modo reſpiret: deinde cùm in fornace figuli, vel vitrearij,per horas vigintiquatuor fuerint,auferantur, fientq; gemmæ ſecundū artem,precioſis ſimiles. *Alexius.*

Topazion quomodo fingatur.

Si vis componere Topazion: Arenam ſumito, & cum ſui quadruplo combuſtum immiſceas ſtannum, & teſtaceo duro vaſe lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indeſinenter: valdè enim arena fuſibilis eſt. *Porta.*

Ad Topazium ementiendum.

Ouorum albumina viuæ calci admixta,cum croci puluere diu agitata, adeò dura euadunt intra menſem,vt Topazij gemmam ementiri poſſint, ſi orbiculari incluſa typo ſiccentur,excluſa perpoliantur & annulo accuratè committantur. Ex Italo quopiam. *Mizaldus.*

Praſius quomodo fingatur.

Sic quoque Praſius mentitur. Cryſtallus colliquetur, cui duodecima immiſcetur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permiſceto ſine intermiſſione, & ſmaragdo eueniet ſimilis,

ſi dilutioris peroptas coloris, ſextum immiſceas plumbi calcis & ſtanni: poſt verſato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, praſium dabit. *Ioan. Bapt. Porta.*

Cyanus quomodo fingatur.

Lapis autem Cyanus ſi effingi velis: In liquefactũ cryſtallum terræ illius puſillum immittas, quam in Saphyro dicemus, ritè firma rudicula permiſcendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remiſceto, per conſimile tempus igni detinendo. *Idem.*

DE SECRETIS GEMMARVM cœrulearum. Cap. VI.

Turcheſia lapis.

TVrcheſia referunt, quæ annulo geſtata, ſi ex equo cadat homo, excipere omnem ictum creditur, atq; frangi etiam in fruſta ſeruato homine: adijciunt, oportere dono eſſe acceptum. Lapis hic calore cœli conſpicuus eſt, nitetque. Probatur autem, quod nocte ſubuiridis videatur, quod pars auerſa, & quæ in imo eſt, nigra ſit, quod venas ex inferiore parte recipiat, quod leuis ſit, nec admodum frigidum, quod denique diluta calx & ei ſuperpoſita cœrulea videatur, coloremque gemmæ excipiat. Et cum talis etiam fuerit, nec perſpicuus, nec gemma: lima enim tangitur. Quinetiam ignibus propè admotus effloreſcit color, & ſolo manuum vdo flacceſcit, & diluitur. *Cardanus.*

Saphyrus quomodo fingatur.

Saphyri facilis eſt tinctura talis. Si vitri puluis cum cœrulea terra illa, quam figuli Zapharum vocant, portionis ſemiſſe mixtus, fornaci inditur, & triduo requieſcere pateris vaſe forti, perficitur. *Porta.*

Saphyrus vt in Adamantem commutetur.

Hoc ſecretum gemmarum commune eſſe videtur: nam vno tantùm modo ferè omnes vtuntur, qui quidem mihi non improbatur. Verum vbi eum, quo vtuntur ipſi, poſuero, alium multò præſtantiorem apponam. Primum omnium ſcobem ferri, aurive ſumunt; maior tamen pars auri ſcobe vtitur: credunt enim ad hoc aptiorẽ eſſe, quòd maioris ſit pretij, ſed falluntur cum ferri ſcobs longè ſit aptior. Hanc ſcobem in crucibulis ad ignem ponunt, donec

nec non liqueſcat quidem, ſed candere ruberéve incipiat, Deinde Saphyros diluti coloris, & albicantes in ea ſepeliunt, ſinuntque non diu: mox exemtos (ſiquidem verum Adamantis colorem nondum attraxerunt) rurſus imponunt: hocq; toties faciunt, donec verum perfectumq; acquirant colorem. Quo facto, in annulis ligant, vbi prius pala eorum ſupradicta tinctura illa fuerit. *Alexius.*

Aliud ad idem, multò perfectius.

Accipe Enchauſti albi, quod Smaltum vulgò vocant, ſubtiliſſimè contriti, ſcobis ferri auríve, ſingulorum partem vnam: miſce, deinde Saphyrum ſumito, & Smalto puro, cum ſaliua in paſtæ formam redacto, obducito, beneque ad ignem exiccato. Hoc facto, filo ferreo tenui, & recocto, Saphyrum vinciunt, vt ex igni manu filo capto, extrahi poſſit: & ſic vinctum in dicta ferri ſcobe, enchauſtoque rubenti condunt, ſinuntq; ad ignem aliquandiu, vt ſupra eſt dictum, deinde eximunt, & ſi colorem verum nondum aſſumſerit, rurſusq; condunt, donec perfectum, ac verum acquirat colorem. *Idem.*

Saphyrum in Adamantem vertere.

Si placeat Saphyrum in Adamantem vertere: Saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata ſcobe, fuſorio in vaſe obruito, ac validiſſimo igne vbi excanduerit, ne tamē colliquetur viſere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detineatur, vbi perfectum recepiſſe colorem, ac de Adamante multùm fuerit mutuatus, detrahe, & in vſum transferto. *Porta.*

Adamas quomodo molleſcat.

Adamas, qui etiam incudes, Plinio teſte, reſpuit, molleſcere ac ſolui fertur ſanguine calido hirci, modo aliquandiu antè vinum biberit, ac petroſelinum, vel montanum ſiler comederit. *Albertus.*

DE SECRETIS GEMMARVM ad Sculpturam aptarum. CAP. VII.

Sardonix albus, quomodo fiat.

ALbus Sardonix, quem alij Cameum vocant, ſi cordi fuerit, imitariq; eum vis, cape modum. Conchas territo multas, paruas illas, quibus mulieres facies ſu-

cant,& expoliunt ornamenti cauſa,& limonum purgato ſucco impones,ac dies decem fimo obruito, & lotā mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginē effingito, & reſiccari curato eam quoq; annulo inſignire poteris,vti libuerit. *Porta.*

Ad formandos Cameinos lapides.

Accipe cochlearum marinarum albarum optimè tritarum,quantum volueris : ponantur in ſucco malorum limoniorum,quinquies vel ſexies, per pannū è lana,quem filtrum vocant,colato vt ad digitos tres,vel quatuor emineat,& relinquatur ſic per dies decem in vaſe probè cooperto. Quo facto,ſuccus ſenſim effundatur,& reſiduum in fundo aqua fontana lauetur, deinde ſuper lapide porphyrite conteratur optimè, cum ouorum albis prius diligenter contuſis. Quum aut materia,vt voles,liquida fuerit,vt ad formas recipiendas apta eſſe videatur,ſumito typos concauos, eoſq; dulcium amygdalarum oleo inungito, atq; in eos typos materiám efformato, haud ſecus, ac ſi cera eſſet. Verum antequam ex typis eximatur, typi ſunt diligenter componendi, illa præſertim parte, in qua imaguncula in plano collocatur : cultelli igitur acumine poſtquam erit efformata, erit eximenda, inq; papyro ad Solem ponenda, donec ſicca fuerit. Quum verò cryſtallo nigro, ſiue corneolæ alióve lapillo affigere voles, granū maſtiches ſumito, cultello aut ligneo ſtylo granum affigito , ad ignem admoueto : vbi verò lachrymam ſtillare videbis, ea ſic feruente imaguncula tum lapillum ea parte,qua agglutinantur,calefacta eſſe oportet: nam frigida non rectè adglutinari poſſent. Quòd ſi dictam materiam aliquo colore tinctam eſſe volueris,poſtquam è ſucco limoniorum exemeris,quemuis cum oui albo colorem ſimul terendo admiſcere poteris , ſed colores oportet eſſe tenuiſſimos,alioqui materia neque ſolida eſſet,neque ad formas effingendas apta. Qui autē in hac materia ſe exercere probè nouerit, res pulcherrimas conficiet, non modo in Carmenis aliiſue annulorum lapillis , verùm etiam in omni alio imaguncularum genere, tam eminentium, quàm concauarum. *Alexius.*

Gemmæ,qua arte cælentur.

Gemmæ cælantur & terebrantur mira arte. Hæc autem eſt. Rota magna lignea funiculo circumambitur,eodemque rurſus parua quæ magnæ ſuperſtat,ea ratione, qua à latere

latere deſcriptas vides. Cùm igitur tanta portio A B C. quæ ſit A B. quanta eſt D E F. rota circumagitur, vertitur G parua rota. Quoties igitur A B. cõtinetur in A B C. toties in vna cõuerſione rotæ maioris, quæ vocetur H. parua rota D E F. circũuerſabitur. Igitur qualis proportio magnitudinis ambitus H. vel axis ad ambitũ G. vel axem, talis erit numeri reuolutionum G. ad reuolutiones H. igitur G. maximo impetu circũagetur, quia in breuiſſimo temporis ſpacio: quare axis G K. terebrabit & cõminuet gẽmas. Ea ratione factis in G. denticulis, qui axeam alterius rotæ circumagant dentibus illius implicati, quò rota maior eſſet, eò velocius reuolueretur. ~~Cardanus.~~

Smaltum quomodo fingatur.

Si vis lapidem, quem vocãt vulgò Smaltum, & album, ſic ſiat. Plumbi cinis cum cryſtallini pulueris duplo permiſceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento im ponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vaſi, ferri ſpatha permiſceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc verò albeſcat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vaſe liquetur, rude aliquando ferrea permiſcendo, ſic translucidę partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehẽduntur. Si vis autem viride, quo ſolent parietes incruſtari, vbi album effeceris, cum terræ cœruleæ illius puſillo miſceas, & colliquetur, rude ferrea verſato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo Marte effingere poteris, vt ſi Iaſpidem, antiqui lateris pul uere: ſi lacteo colore, calce & gypſo. Omnes hæ tamen gemmę ſi languidius micant, vel nube aliqua circumfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercuſſu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARVM, ad ſculpturam ineptarum.
Cap. VIII.

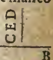
Adamas vt fiat ex Saphyro.

SAphyrum coloris dilutioris in adamantem conuertes, ſi ſcobe, ſeu limatura ferri obrutum, in vaſe fuſorio tandiu validiſſimo igni exponas, donec incandeſcat. Vbi perfectum admiſerit colorem, & ab Adamante plurimum fuerit mutuatus, tum demum extrahetur, repolietur, ac annulo affabrè inſeretur. A quodam aurifabro accepi. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MINVS PREcioſorum. Cap. IX.

Lapides duri, vt pugno frangantur.

LApidem frangimus palmi craſſitudine, quem malleo fruſtra quando tentare licet, ſolo pugno. Ea res ſic ſe habet: Lapis extenditur ſuper planum ligneum, melius ſuper lapideum eleuatur ab altero capite, ſic vt ſolum ſuſtinetur, nulla vi adhibita, inde pugno elata percutitur; quo ictu alliditur ſimul plano, & in multa fruſta frangitur. Quod ſi celerius feriat pugnus, aut ſerius, quàm extremam lapidis tabulam tetigeris, irrita euadit percuſſio, nec frangitur. Ità etiam leui ictu lateres fregimus. Cum enim extremum ſimul cum vi ictus tabulæ illiſum fuerit, pondus iungitur cum impetu, & fit non ſecus, ac malleo ictu vehementi percuteretur. Sed iam placet hoc demonſtrare. Sit planum A B. lapis in eo erectus C D. impellaturq; adeò violenter hic ſuper A B. vt aër, qui eſt medio è directo-A

que ſub E. dilabi nequeat. Omnis enim motus tempore indiget. Cum igitur non dilabitur, neceſſariò lapidē franget: quia duo corpora penetrare ſe nō poſſunt, niſi quod ſolidum eſt ſcindatur. Manifeſtum igitur ex hoc, quod quanto lapis latior fuerit, & planum vtriuſque æquales; & quanto magis lapidem eleuamus, & celerius erit ictus, eò facilius frangetur. Vidimus autem, qui ſuper fune poſitum frangerent. [redacted]

Vt lapides quiuis molleſcant.

Lapides quiuis facilè molleſcunt, ſi illos in ſanguine calido bouis, & pinguedine veruecis, cum forti aceto pernoctare dimiſeris. *Mizaldus.*

Ad

Ad frangenda ſaxa.

Refert Olaus Magnus, non alia re magis ſaxa frangi, quàm lardo accenſo. Quod veriſimile eſt, quoniam pingue humidum ſaliquè admixtum ſit, & ob id flamma diu maneat, atque acris.

Lapis ignem humido quouis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud conſimile vas conijce, viua calce immerſum: meliuſque fuerit, ſi colophoniam adieceris cum calce pari: cum vas expleueris, figulari creta circumlito ſpiramēto, fornaci alternis eadem proſequendo, dum vehementer inalbuerit, & torreſiat: cum opus fuerit, aqua vel ſaliua ſuperinfuſa flammam eleuabit, qua ſopita, loco calido ad vſum recondito. *Ioan. Bapt. Porta.*

Lapidis conficiendi ratio, qui ſputo madefactus flammam edat.

Accipe calcis viuæ ſalnitri puriſſimi, tutiæ Alexandrinę non præparatæ, calamitæ, ſingulorum partem vnam, ſulphuris viui, caphuræ ſingulorum partes duas: redigantur in puluerem tenuiſſimum omnia, cribrenturque, deinde puluis in panno linteo nouo, probè conſtringatur, atque in crucibulo ponatur, mox aliud crucibulum ſuperaddatur, atq; filis ferreis, & luto ſapientiæ optimè concludatur, ne vllo modo reſpirare poſſit, & ad Solem ſiccetur. Quibus factis, ponantur crucibula in fornace lateraria, vel figulina, donec comburatur materia: quibus deinde ablatis, inuenies materiam lateritio colore, & perfectam. Quæ cum gutta aquæ, vel ſputo madefacta erit, ſtatim ſulphure adhibito, flammam edit, quæ flatu deinde extinguitur. *Albertus.*

Alia faciendi ratio.

Sic aliter idem hoc efficies. Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, ſalnitri ſępè purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui ſulphuris ignem nōdum experti & terebinthinæ reſinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas ſemper tartarum vocabimus, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta ſuperſunt, denuò terantur, cribrenturque, inſuper auſteri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt ſuperemineat: vitreo vaſe condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duob. vel trib. menſibus, denis viciſſim dieb. innouando, donec mellis craſſamētum imitetur, nec vllum

diuiſionis iudicium præbeat, flagranti inde carbone inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coeat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemtam iterum terito compoſitionem, aqua vel humore aliquo leuiter ſuperinfuſo, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vendicat locum. *Porta.*

Lapis qui ſaliua accenditur.

Conſtat ex libris tribus calcis viuæ, picis græcæ vncijs tribus, & Herculei lapidis vncia: coquuntur trita in olla fictili lateribus concluſa, inde ſepelitur in oleo laurino per dies quindecim, inde ſeruatur in ſicco. *Cardanus.*

Aliter.

Si viui ſulphuris, ſalnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur, vſque adeò tenuia, vt in aurum euolare poſſint, ſimul ſtrictè linteolo deligata, conuoluantur, teſtaceo vaſe clauſa, ſuperillita argilla, feruenti deſiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci, cumq; figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima eſt adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coeunt, & rediguntur: extracta ad vſum miniſtrantur. *Porta.*

Lapis Bufonis vt eliciatur.

Lapidem ex bufone (qui Gallis crapaudina vocatur) ad hunc modum eliciunt nonnulli, Bufo in quampiam caueolam cum panno puniceo detruditur, Soli ardentiſſimo dies aliquot exponitur, ibique tantiſper retorretur, ac ſiti excruciatur, donec onus capitis per os deponere, & euomere cogatur: quod per medium caueæ foramen, vaſculo ſuppoſito, excipi debet, vel aliter detrahi, idq; celeriter, ne ab eo reſorbeatur. Sunt qui paulò tutius ac facilius rem eam exequuntur, bufonem pertuſo, multis locis, fictili immittendo, & formicis depaſcendum in myrmecia exponendo. Sic enim fit, vt ex eſu eius carne, lapis ipſe cum oſſibus relinquatur: ſicuti frequenter à nobis, & alijs pleriſq; expertum fuit. *Mizaldus.*

Bufonis lapidis proba.

Crapaudinem, ſeu Bufonium lapidem, de quo antè legitimum experieris eſſe, ſi in illum præoſtenſum vel obiectum, ſe ita attollat bufo, ac ſi vellet contingere, & ſaltu præripere: vſque adeò lapidem eum homini inuidet. Ex relatione cuiuſdam Medici Regij, qui id vidiſſe nobis affirmabat. *Mizaldus.*

Marmo-

Marmoreæ formæ variæ vt fiant.

Imagines, & ſtatuas marmoreas ſic effinges: Cortices vlmi & populi cacumina decoque, & dum feruet, calcem puriſſimam immittito, donec formam coagulati quaſi lactis acceperit: inde marmor candidiſſimum tritum, ac cribratum adde, & in formas inijce: ſiccatoque in vmbra. Sic vaſa etiam fingere licebit eximia pulchritudine; impenſa exigua. [redacted]

Cryſtalli ſectio.

Cryſtallus tali durus valet arte ſecari:
Opportuna tibi quæretur lamina plumbi,
Huic etiam bini claui iungantur vtrinque,
Qui ſolito medium conſument vndique plumbum:
Nam plumbo ſoli tribuetur cura ſecundi:
Ipſi cuſtodes laminæ ſint exteriores;
Vt ſibi dent rectum recto conſumere curſum:
Sed nec duritiem poteris prærumpere tantam
Mollitie plumbi, niſi quædam iunxerit illi
Tanquam puluereas fornacis fragmine mittas
Quæ temeræ poſſit laminæ connectere plumbi.
Aequum rurſus habent lateris fragmenta vigorem
Concidis adiuncta paulatim fluminis vnda:
Si vim cryſtalli cruor antea temperet: hirci
Sanguis enim facilem ferro facit hic Adamantem.

Arnoldus Villanouanus.

Silices fluuiales, quomodo fiant.

Lapides aquæ curſu atteruntur, atque ideò rotundos fieri. *Scaliger.*

Gluten pro lapidibus.

Rec. Vitrioli libram ß.
Gallarum tritarum vnc.ij.
Aceti acerrimi Menſ.j.

Ponantur ad ignem, donec diſſoluatur vitriolum, poſtea addatur
Limatura ferri Menſ.j.
Arenæ ſcriptoriæ, pars tertia.

Miſceantur bene: quo rimæ lapidum coniungantur. Quo facto, ſumito Vernicis liquidæ. Olei lini ana part.j. miſceantur ad ignem, quo iunctæ forinſecus oblinuntur. *Ex lib. manuſcripto.*

Modus occultandi res, in ſolidis corporibus.

Ex Onychis fragmentis, ceruſſa, oui cortice ac cera glu-

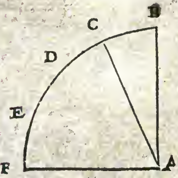
ten fit,quod fiſſuras & rimas occultat in marmoribus, parietibus, ouis, atque alijs rebus albis: addi poteſt & gypſum, pro ſubiecti ratione variari, quoniam ex his quædam candidiora, quædam minus candida. Eadem quoq; ratio ſilicum, lignorum & metallorum. *Cardanus.*

DE SECRETIS LIBER XII.

Effectrices variorum operum cauſæ ſunt ars, natura, Deusq́. De naturalibus, Diuinis operibus à nobis libris præcedentib. actum eſt: Iam ergo res artificiales aggrediemur, quæ ſedula manus dexteritate, ſolerti hominum induſtria extruuntur, quales domus, fontes, pannus, & varia veſtimentorum, & aliarum rerum genera, quarum ſecreta huc quoq; transferenda duximus.

DE SECRETIS DOMORVM. CAP. I.

Aedificia quæ multum excalfacere aerem poſſunt.

Liquet autẽ ędificia poſſe fieri, quę etiam hyeme non parum aërem excalfaciẽt. Hæc verò non ad terræ centrum erecta rectè eſſe oportet, ſed vt Solẽ hyemalẽ ad perpendiculum excipiant. Itaq; vt exemplum rei præbeam, ſit habitatio noſtra in A. ſuper plano A F. perpendicularis è noſtro vertice ad cẽtrum terræ A B. quam cõſtat diſtare ab æquinoctij circulo partib. XLIV. & media: ab hiemali

hiemali igitur diſtabit partib. L X V I I X. fiat igitur circuli pars quarta B C F. & fiat B C. partium XXII. ex his, quib. B F. eſt nonaginta, diſtabit igitur punctus C. partibus nonaginta ab hyemali tropico: quare cum Sol ibi erit, erecta plana, aut caua cylindrica ſuperficie A C. in meridie radios perpendiculares excipiet. Fiat etiam arcus C E. partium X L V I I & iuxta declinationē cuiuſq; diei Solis deſcribātur partes, & moles A C retrò agatur: ſicq; ꝑpetuo anno radios perpēdiculares excipiet, vt ante tēpus olera & fructus habere poſſit, reddaturq; iucunda māſio. *Card.*

Cubicula quomodo elegantia fieri debeant.

Contra ventorum iniuriam, maris halitum imbriumq; damna, pice parietes, Carthaginenſium more illinantur: non negligendum conſiliū, neq; dubium, quamuis Plinij ſit. Meliores tamen ſunt cruſtationes, quæ inter delicias cubiculorum etiam adnumerari poſſunt. Fiunt autē parua impenſa iucundiſſimæ, marmor ipſum æmulantes, atque diuturnę, hoc modo: Calcem candidiſſimam aquaq; maceratam ſubigito: eius verò ſpumam, quæ cruſtæ inducendæ aptiſſima eſt, mortario marmoreo diu tundito, diluito, cōpingito, vt ferrum non detineat, tunc enim aptiſſima eſt: cruſtam inducito, dum vireſcit, planatorijs bacilliſque fundito verberatoque, donec denſetur: ſi rimas induxerit, ſparti aut ibiſci manipulis virgularum fiſſuras caſtigato: ſic enim optimè conſtat experimento emendari poſſe: nam nec veſtigium vllum manet: ſiccata igitur denſataq; cruſta, ceram, maſtichen pari pondere, adiectoque olei modico, colliquefacito, ac illo, carboneq; ignito ex pelui concalefacito, donec murus plenè vnguentum ipſum combibat, ſic enim ſplendorem dabit ſpeculi: marmora vincet candore, quod ſi caniculæ ardoribus, cruſtam contingat inducere, rudentes vetuſtos minutiſſimè concidito, calciq; admiſceto: ſic enim immunius à fiſſuris euadit. quod ſi ſculpturas, aut ſigna, ſiue retōſa, ſiue prominentia, parieti adijcere libuerit, ſigillis ex gypſo celeriter perficies: materia quidem cerea, ceruſſa denſata, aut calce, demum vnguento prædicto illita, decorem & integritatem ſeruabunt per ſecula. *Idem.*

Habitationem delutare.

Si habitationem delutare velis, terram, quam maximè cretoſam, vel rubricoſam ſumito, eo amurcam infundito, paleas indito, ſinito quatriduum fraceſcat. Vbi benè fra-

cuerit,rutro concidito,vbi concideris,delutato. Ità neq; abſtergo nocebit, neque mures caua facient, neque herba naſcetur,neque lutamenta ſcindent ſe. *M. Cato.*

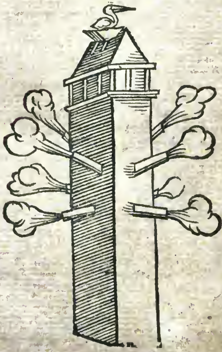
Areæ quomodo faciendæ.

Vbi aream facias, ſternito ſolum, non ad libellam, ſed leuiter caſtigatum,& confodito:poſtea amurca conſpergito benè, ſinitoq; combibat: poſtea comminuito benè glebis,deinde cylindro,aut palmicula coæquato,& paliculis verberato: poſtea denuò amurca conſpergito: cum aruerint,neque mus,neque formica nidum faciet, neque luteſcet,neq; herba naſcetur: creta huic operi plurimum afferet ſoliditatis. ~~[illegible]~~ *ex Catone.*

Area quomodo fiat.

Aream vbi frumentum teratur, ſic facito: confodiatur minutè terra, amurca benè conſpergatur, vt combibat quamplurimum,comminuito terram,& cylindro aut pauicula coæquato. Vbi coæquata erit, neq; formicæ moleſtæ erunt,& cum pluerit,lutum non erit. *Cato.*

Caminus fumum non remittens.

Venti repellũt fumum, & anguſtia camini prohibet exitũ, vel ſi anguſtior ſit in imo, vt nõ recipiat. Maxima autẽ cauſa eſt à ventis. Nam fumus altius ſemper aſcẽdit, tum ob leuitatem. Vbi ventis occurrat maximè vbi copia viridium lignorum adſit, retrogreditur: qui ex quatuor partib. foramina habet,ab omni vento impeditur: nã vndique

diſque patet auxilium à nobis ratione excogitatum. In quatuor partibus oriente, occidente, meridie, ſeptentrione binos colloca canales fictiles ex aduerſo poſitos, ita vt alter ſurſum feratur, reliquus deorſum: nam impoſſibile eſt octo ventos, 4. inferius tendentes, quatuor autem ſuperius, à 4. cœli principalib. regionibus ſpirare. Quod ni fiat, fumus minimè poteſt retrò pelli: atq; id etiam experimento ad amuſſim comprobatum eſt. Adiuuat autem non parum latitudo faucium in imo. Plerunq; etiam tutiores canales decliues tãtùm. Sed tutior omnibus eſt, qui vagina circumcingitur, quæ inferius non cohæret tecto. [redacted]

Cubiculum vt viride videri poſſit.

Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranſeuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo viuit, humido, immiſceatur ærugo, vnà ritè terãtur, vt humor fiat viridis, lichnis ex linteo coloris eiuſdem, vel è goſſipio paretur vncto lampade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumen, viride omne, & in ruentium vultus oſtentat. *Porta.*

Cubiculum aliaq; omnia, vt nigra videantur.

Atramentum immiſce oleo, fuliginem, vel ſimile: melius autem è Sepijs immiſſum atramentum: nam lucernis admotum, ſi accenditur, atrà lucet flamma. Sic Anaxilaus ex atramento Sepiæ aſtantes Aethiopes reddebat, & nigros. *Idem.* Plura de his quære ſup. lib. 3.

DE SECRETIS HORTI, CAP. II.

Hortus vt viridis & floridus fiat.

FLoridus euadet hortus, ſi loto tuſa, & in aquam coniecta, eum reſperſeris. Aut fœnogræco in aqua trito ſulcus irroraris. Aut aſini caluariam in medium hortum depoſueris. *Vindanionius.*

Viuæ ſepis extructio.

Opportuno tempore colligito rubi vaſtiſſimi, quem caninum vocant, nec non paliuri ſemina maturiſſima: ad hæc acanthæ fructus, & cum erui farina ex aqua ad mellis craſſitiem omnia macerato: eaque miſcellanea puteales, vel nauticos funes, aut alios veteres, detritos, ac iam putreſcentes imbuito, & ita inducito, vt intra illorum fibras, & capillamenta recepta ſemina ſeruari poſſint, vſq;

ad verni temporis initia. Quo tempore vbi ſepes futura erit, duos ſulcos à ſe duobus, tribúſve pedibus ſeparatos, ſeſquipedali altitudine inſtitue: & prædictos funes cum impreſſis ſeminibus leui terra ibi adobrue, & ſi opus fuerit, identidem irriga. Ita fiet vt intra menſem, plus minus, tenella ſentes ſurgat, ac procedat. Quæ adminiculis adiuuanda erit: quibus inter ſe per vacua ſulcorum ſpatia, enata coniungentur ſpineta, futura horti vel agri validiſſimum munimentum, & aduerſus externas iniurias tutiſſimum propugnaculum. Alij virgeam ſepem ſpatio quod ſulcis interiacet erigendam præcipiunt: quam ſuperſcendant vtriuſq; ſulci ſentes, & habeant, priuſquam roborentur, in quo conquieſcant. Alij viuam ſepem hunc in modum erigunt. Virgas rubi craſſiores in ſegmenta, & particulas proſcindunt, eaſq; ſcrobibus palmari altitudine apertis ſedulò obruunt, ac quotidie donec germen erumpat, & frondere conſpiciantur, foſſione ac rigatione, ſi tempus inuitet, nutriunt, ac refocillant: & ita ſepem validam, tutam ac perennem conſtruunt, & ædificant. *Democritus, Columella, & Diophanes.*

Ad mirabiles extruendas ſepes.

Si plura diuerſi generis ſemina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longitudinem tenuiter protenſæ incluſeris, ea ſolo optimè ſtercorato ac ſubacto commiſeris, mirabilis ex ea congerie pullulabit ſepes. Regij olitoris hoc artificium & experimentum. *Mizaldus.*

Clepſydra ad hortos irrorandos.

Inter vaſa tam admiratione dignum, quàm vulgatum eſt clepſydra, noſtris œnopho, magnitudine amphoris forma perſimilis: gracileſcit enim in collo, fundus perforatus, vt cribrum, ſuprema pars oſculum tantùm habet, fit ex argilla figulino opere: poteſt & ex quacunque alia materia confici: aperto ſuperiore oſculo vacua, demittitur in aquam, impleturq; ad certam menſuram: inde obducto pollice, extrahitur ab ea, retineturque: irrigatur horti pars, & cùm ceſſare licet, obducto pollice aqua continetur. ~~Cardanus~~

Secretum pro hortis ſiticuloſis.

Quòd ſi puteo, vel fonte, vel piſcina caruerit hortus, hortum tribus vel quatuor pedibus altius fodies, ad ſimilitudinē paſtini: nam ita cultus ſiccitates negliget. In quo id quoq; obſeruabis, vt quem humoris natura non adiu-

nat,

uat,per partes diuidas: & hyeme ad meridiem,æſtate verò ad ſeptentrionem ſpatia colenda conuertas. *Mizaldus.*

Terræ hortenſis probatio.

Terram hortis accommodatam deprehendes, ſi aqua lotam ac diſſolutum limum multum habere videbis. In quo ſi ſuperauerit aquoſitas,ineptam ac infœcundam iudicabis.Si manu ac digitis illam contrectando valdè glutinoſam,ac tenacem repereris,ac ſi eſſet cera,prorſus inutilem cenſebis. Oportebit autem ante omnia elapidatum eſſe horti ſolum, ad hæc quàm minimè rimoſum, ne Sol penetrans,plantarum radices exurat. Erit autem terra illa temperatæ vbertatis, & culturæ facilis, quæ nec madida eſt valdè,nec ſitiens:ad hæc, quam recenter effoſſam alites quærunt, maximè corui, foſſoris veſtigia comitantes. Si improba fuerit,quidam emendari dixerunt,ſi ſuper tenuem pinguis inijciantur, aut gracili, aridulæque, humida ac præpinguis miſceatur. *Mizaldus.*

Quænam obſeruanda ſunt in ſtercorando horto.

Quocunque tempore hortum,vel agrum ſtercorare libuerit,valde curandum eſt,vt ab occaſu æquinoctiali ſpiret ventus,ſitq; Luna decreſcens,ac ſicca. Nam obſeruatione tali mirum in modum augetur vbertas. *Plin.*

Hortus quando ſeminandus.

Non ſum neſcius quoſdam præcepiſſe hortum vel agrum non eſſe diſſeminādum, niſi cùm terra pluuijs permaduerit.Quæ ſi tempeſtiuè & opportunè deſcēdant,non improbo. Si,quod nonnunquam euenit,tardè labantur, quantumuis ſitienti horto, vel agro ſemen committi poterit ex Columellæ ſententia.Quæ res in quibuſdam prouincijs,vbi cœli ſtatus talis eſt,vſurpari ſolet. Nam quod ſicco ſolo ingeſtum eſt, perinde ac ſi eſſet domi repoſitū, non corrumpitur. Atque vbi redit imber,multorum dierum ſementis vno die ſurgit:ſed ab auibus & formicis interim periclitatur: niſi ante ſationē ei ſuccurratur illis auxilijs,quæ ſuo loco exponentur.Vtut fuerit dabitur opera, vt hortus, vel ager qui Vere conſeri debet, ſub finem autumni ante gelicidia paſtinetur.Et qui autumno oleribus, aut herbis veſtiendus erit æſtatis initio conuertatur: vt hybernis frigoribus, vel æſtiuis Solibus (de magnis hortis loquor)gleba ſoluatur. Ad hæc vt prauarum herbarum radices necētur. Cumq; ſationis appetet tempus,

quod vnicuique regioni ſuum eſt ac proprium, runcandus erit, ac prorſum exherbandus hortus, deinde ſtercorandus. His peractis in areas digeretur: quæ ita informandæ erunt, vt runcantium manus ad dimidiam latitudinis partem facilè peruenire poſſint: ne dum herbas inutiles illæ perſequuntur, ſemina pedibus interim proculcet olitor. Verum ſummè adnitendum erit, vt ſationi ſerenitas, & temporis clemētia ſuccedat. Nam fauente cœlo, tepentibus locis, & à Sole illuſtratis citiſſimè prorumpunt, ac pullulant ſemina: quibus ætas etiam nonnihil conferre ſolet. Quapropter videndum erit, ne vetuſta, exuſta, miſta, emaciata, languida, aut adulterina ſint ſemina. Quæ dum proijciuntur, boreales dies, ac valdè frigidi vitabuntur. Nam in his, terram veluti horridulam & occluſam, ſemina ægrè recipere, ac fouere manifeſtum eſt: diebus ſerenis ac temperatè calidis, contrà. Si verò timor fuerit ne frigoribus, pruinis, ardoribúſve perurantur, paleis contegi poterunt: quibus tranſuerſæ virgæ imponētur: & virgis arundines, aut ſarmenta. Sunt apud Græcos rerum agri ſcriptores, qui ſementem augeſcente Luna, à quarta ſcilicet vſque ad plenam, facere conſulant, dum ſub terra eſt. Alij ſecuriorem viam excogitantes, ſationem præcocem non probant: quare in duo & tria, & quatuor tempora illam partiuntur: futuri temporis incertitudinem hoc modo vitare ſatagentes: & ruſticanum Columellæ adagium in memoriam reuocantes. Serere ne dubites. Oportebit igitur eum, qui ſeriam olerum plantationem inſtituit, videre vt proba ſint ſemina, terra apta, ſtercus bonū, & aqua prompta. Nam proba ſemina, quæ inde generabuntur ſimilia efficient: terra apta, ſi credita optimè ſeruabit, ac fœcundabit: ſtercus ſucculentiorem reddet terram, ad hęc laxiorem, vt aquam facilius admittere poſſit, quæ radicibus impertiatur: aqua verò, quaſi ex vbere omnia alet, ac fouebit. *Mizaldus.*

Secretum pulcherrimum pro ſeruandis in terra ſeminibus abſque noxa.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſemperuiui paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab auibus, formicis, agreſtibus muribus, & alijs hortorum prædonibus, non ſolum illæſa ſeruabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam præſtantiora euadent.

Aphricanus.

Auxilium

Auxilium aduerſus mala omnia & monſtra hortenſia.

Græci à malis omnibus & hortenſibus monſtris tuta ſeruari tradunt, ſi equæ aut aſinæ caluaria, ſed non virginis, intra hortum ponatur, vel in eius medio, affixa palo erigatur. Nam quæcunque ſpectabit, ſua præſentia fœcundabit, & illæſa cuſtodiet.

Ad tuendos hortos.

Vua intorta ſi ſeponibus apponatur, atq; adeò alienorum ingreſſum prohibet, verumetiam maleficia ab hortis propulſat. *Dioſcorides.*

Rigationis opportunum tempus, & qualis debet eſſe aqua.

Rigatio, quæ Solibus æſtiuis, & maximè circa exortum Caniculæ, ſummopere ſolet prodeſſe ac probari, hora matutina, & veſpertina, ne à Sole inueruefcat aqua, & radices adurat. Sed nè tum quidem nimiæ debent eſſe rigationes, quoniam inebriatis radicibus nocent. Pro quibus non haurienda eſt aqua putei altiſſimi: ne nimia frigiditate, & cruditate radices percellat. Quòd ſi alterius præſens non adfuerit facultas, horis aliquot antè haurienda erit, & ſub dio exponenda, vt tepeſcat. Rigationis modũ ſtirpium ætas temperabit. Nouellæ enim plantæ minus ſitiunt, & quæ aſſueuere, ſummè rigari deſiderant. Idque leuiter ex clepſydra, vt æqualiter bibant radices, & non immergantur: nam ita animam terræ exhalatione vaneſcentem retinent. Ergo non vniuerſum ingurgitabuntur plantæ, ſed quomodo ſitient, ita ſtillabitur aqua, velut ex vbere alent, & non inundans. *Ex Mizaldo.*

Aduerſus tonitrua, fulmen & grandinem.

Nolarum, & campanarum tinnitus (amota ſuperſtitione,) aut bombardarum longè lateq; reboantes crepitus, vt clamor eat cœlo auxilium præſentiſſimum aduerſus tonitrua, fulmina, & nubes grandinem horrendam minantes. Nam vi ſoni mouentis aerem ſurſum & ad latera exhalationes ad tertiam aeris regionẽ expelluntur. Item quicunq; tergore fluuialis equi, quem Hippopotamum nuncupant, circumſepti fuerint nequaquam à fulmine tanguntur. Quin & noxię nõ erunt tempeſtates, vt Archibius ad Antiochum Syriæ regẽ ſcripſit, ſit obſerata fictili

nouo rubeta, in medio horti, vel agri defodiatur. Per cuius ambitum pleriq; etiam laurum multam, eam in rem plantant. Alij aquilæ pennas, aut vituli marini pellem in medio horti, vel per quatuor eius angulos ſuſpendunt. Bulbus non ſui corporis exiguitate fulminis impetum euadit, ſed aduerſam & fulminis ictum retorquentem natura poſſidet. *Ex Mizaldo.*

Aliud.

Ferunt lapidem, qui cum fulmine cecidit (vt aliquando contingit) ſi in oſtio ſuſpendatur domum à fulmine præſeruare. *Guliel. Gratar.*

Aduerſus inſtantem pruinam, & rubiginem.

Si inſtanti & præuiſæ rubigini ac pruinæ obuiam ire voles, paleas multas, ſi adſunt, aut horti vel agri euulſas, herbas, frutices, & ſpineta, pluribus locis combures: maximè qua parte ventus ſpirabit: ita enim impendens malum auerti ſcripſit Diophanes. Porrò fumum trium cancrorum vſtorum cum bubulo vel caprino ſtercore aut paleis, auxilium præſentiſſimum eſſe ſcripſit Apuleius. *Plura de his vide lib. 9.*

Prognoſticum fertilitatis, vel ſterilitatis ſeminum quorumcunque.

Quod attinet ad prognoſticon fertilitatis, aut ſterilitatis ſeminis cuiuſcunque, tam ſati, quàm ſeminandi, hac via procedes. Diebus viginti, aut triginta ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligẽter ſubacto, de vno quoque ſemine legitimo, & recẽti, probationis gratia, diuiſis ſpacijs, ac ſignatis, paululum ſeres: & ſi aeris vrgebit incẽdium, opportunè negabis: vt proiectum in aridam commodius pullulet, & ante coſmicum dicti ſideris exortum, tẽpeſtiuè ſe prodat. Hoc peracto, ſedulus obſeruabis, exacto Procyone, quod nam è iactis ſeminibus incolume, vegetum ac illæſum emerſerit, & durauerit: atq; illud fertile ac fœcundum euaſurum prædices: reliquum verò, quod non prodijt, aut vietam, languidamq; & flaccidam plantulam emiſit, inutile, ac ſterile futurum tibi ſuadebis. Nam certo certius eſt, inſanum & æſtuans Caniculæ ſidus per illa ſua canina incendia, quædam ex ſatis lædere, alia minimè. Ex quo noxa, vel beneficij iudicium per annum futurum vnicuiq; ſementis generi, ſidus natura aridum ac feruens preſenti exitio vel ſalute nũciabit ac præmittet.

mittet. *Mizaldus ex Zoroaſtre, & eſt verum ex Aegyptiorum experimentis.*

Aduerſus horti erucas.

Verſpertilionis ſtercore, & allii lignis exemtis capitibus ſuffitis, ita vt vapor per omnem hortum diſpergatur, erucæ necabuntur. *Anatolius.*

Ad blattas horti.

Ventriculum ouillum recentem ſtercore plenum & illotum defodito, non in profundum, ſed in ſuperficie. Inuenies enim ipſum blattis praſocoridibus apprehenſas perdes. *Dioph.*

Aduerſus hortenſes pulices.

A pulicibus non lædentur plantæ, ſi naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiſcueris.

Aduerſus grandinem irruentem.

Si voles grandini irruenti occurrere, vituli marini pellem, vel hyenæ, aut crocodili, per horti vel agri ſpacia circumferes, & in eorum congreſſu ſuſpendes, quemadmodum ſcripſit Philoſtratus.

Aliter.

Sunt qui grandinem inſtare animaduertentes, oblato ingenti ſpeculo imaginem nubis accipiunt: eoq; remedio nubem, ſeu ſibi obiecta deſpiciat, vel diſpliceat: ſeu tanquam geminata, alteri credat, exemplo auertunt & amoliuntur. Plerique alij hac ſuperſtitione imbuuntur, vt plurimum domorum clauibus de funiculo pendentibus, omne horti ſpacium in orbem cingant, exiſtimantes grandinem ſine damno hac arte aliò cum ſua nube migraturam. Sunt, qui dextra manu teſtudinem paluſtrem ſupinam ferentes, hortum vel agrum perambulent: & reuerſi vnde exierant eadem figura illam humi ſtatuant, ac glebas curuaturæ dorſi eius obijciant, ne obuerti poſſit, ſed ſupina permaneat, nubemq́ue grandine prægnantem rectà intueatur. Quod quidam fieri præcipiunt hora diei, vel noctis ſexta. Non defuerunt apud priſcos, qui eam in rem omne horti, vel agri ſpacium alba vite cingerent: aut noctuam alis patentibus extenſam in illo ſuffigerent. *Mizaldus ex Columella, Philoſtrato & alijs priſcis.*

DE SECRETIS VESTIVM. Cap. III.

Ad maculas omnis generis ex veſtibus, pannisque delendas.

Accipe ſalis communis optimè triti, ſaponis nigri, ſingulorum quantum ſatis eſt: quibus optimè miſtis, maculæ inungantur, deinde cum ſiccatæ fuerint primo lixiuio, deinde aqua tepida lauentur & euaneſcunt. *Alexius.*

Ad maculas pannorum ſericorum, & aliorum delendas.

Verucæs pedes anteriores in cinerem redigito, vt fiat puluis, quo panni prius aqua madefacti aſpergantur, poſtea cum ad Solem ſiccati fuerint, iterum aqua humectētur, puluereque, vt prius aſpergantur. Quibus ſæpius iteratis, puluis optimè aqua abluatur, &c. abſq; dubio maculæ euaneſcent. *Idem.*

Smegma, ad omnis generis maculas, ex pannis delendas.

Accipe dimidum fel bubuli, albuminum ouorum n. j. vel ij. miſceantur benè, addendo aluminis vſti libram vnam, pulueris ireos vnc. vj. ſalis contriti, parum & miſce. Quo facto addatur tantum ſaponis albi, inciſi, vel raſi, quantum ad globos effingendos ſatis eſſe videatur, & ſiccentur in vmbra: quoniam Sol ijs aduerſatur. Quæ ſi vendere volueris, æquali pondere eas conficito. Cùm autem maculas delere voles, pannō prius aqua frigida humectato, fricando optimè iam dicto ſapone, deinde aqua frigida abluatur. Quod ſi adhuc comparuerint maculæ, ſiccetur pannus: deinde rurſus, vt prius, lauetur, & prorſus abſtergentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi Veneti libram vnam, Vitelli ouorum n. vj. Salis triti cochleare dimidium, ſucci betæ quantum ſatis eſt. Miſceantur & fiat maſſa ad globos cōformandos, qui in vmbra ſiccentur. Quando autem vti voles, pannum aqua prius abluito, deinde dicto ſapone fricato, mox aqua abluito, & adimentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi, raſi libram vnam, fellis hircini, vel bubuli, aluminis catini, ſingulorum vnc. vnā, vitelli

ouorum n. iij. cineris parum:miſceantur in mortario benè,fiantq; pilæ,quibus,vt iam dictum eſt,vtitor. *Idem.*

Aliud.

Accipe fellis veteris bouis, quantum ſatis eſt,fœnieuli greci in pollinem redacti libram j.ſmegmatis albi lib.vnã & dimidiam, laxiuij fortis menſuras tres: miſeeantur,& coquantur ad ignem, vſq; ad cõſumtionem medij,& ſeruetur ad maculas delendas. *Idem.*

Aliud ad maculas vnctuoſas.

Accipe aluminis rochæ,caleis viuę,ſingulorum libram vnam,aluminis ex vini fecib.vnc.ſex. ſmegmatis albi raſi, libras tres, aquæ fontanæ libras quatuor. Miſeeantur,& aliquandiu ad ignem coquantur,deinde percoletur, & ad vſum ſeruetur.Quando autem vti voles,maculas vnctuoſas ex vtroq; latere calido, bene cõfrigato,mox aqua pura abluito. Quo facto,bis aut ter ſapone & aqua abluantur maculæ & abſq; dubio adimentur. *Idem.*

Aliud ad eaſdem maculas.

Accipe aquæ fluuialis menſuras duas,fellis bubuli n.j. aluminis vſti vnc.quatuor,aluminis ex vini feeib.vſti vnc. tres, caphuræ ſcrupulos duos, miſceantur & coquantur vſq; ad conſumtionem medietatis, deinde coletur,quo maculæ lotæ bis,térue delebuntur. *Idem.*

Ad maculas ex panno purpureo ſiue è lana ſit, ſiue ſerico,ſine coloris detrimento delendas.

Accipe ſucci ſaponariæ quãtum volueris, & ſuper maculas ponito,ac ſic per horas duas,vel tres ſinito: deinde aqua calida diligenter eluito. Quòd ſi nondum macula prorſus deleta ſit,iterato. Quòd ſi pannus grano tinctus non fuerit,dicto ſucco aliquantum ſaponis adiungito,& permiſceto diligenter, atq; iterum eluito,& macula euaneſcet omnino. *Idem.*

Ad maculas delendas ex pannis ſericis albis, & chermeſinis.

Aqua vitæ ter diſtillata, maculæ prius humectentur, deinde oui album ſuperaddatur, & ſiceetur ad Solem, aquaque frigida abluantur probè. Quòd eùm bis factum fuerit,maculæ extinguentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe aquæ aluminis quantum ſatis eſt,qua maculas

Ad maculas holoſerici.

Rec. ex cineribus vitium facti quantum ſufficit.
Aluminis fecis vnc. ß.
Aluminis rocchæ drac. j.
Saponis Veneti drac. j.
Saponis liquidi drac. ß.
Salis communis drac. ij.
Salis armoniaci drac. ij.
Succi chelidonij drac. j.
Fellis Vituli drac. ij.

Miſceantur omnia, & colentur per pannũ linteum. Cùm vti voles, ſumito lanam tonſam eiuſdem cum holoſerico coloris, & in ſupradicto liquore intinctam, cum qua maculæ holoſerici fricentur. *Ex lib. Germanico.*

Armamenti maculæ quomodo ex panno adimendæ.

Pannum prius aceto acerrimo lauetur, exprimendo benè cum manibus & fricando, deinde cum aqua & ſapone, & delebuntur. *Iſabella Corteſe.*

Ad maculas panni.

Rec. aluminis rochæ drac. iij.
Aluminis fecis libram j.
Saponis albi vnc. j.
Aquæ fontanæ.

Contundantur, & in vaſe vitreato coquantur ad ignem leuiter, deinde per filtrum colentur, quo panni lauentur. *Roſcellus.*

Pannus, vt priſtinum colorem acquirat.

Rec. calcis viuæ vnc. ij.
Cineris Cerri vnc. j.
Aquæ fontanæ vnc. ij.

Miſce. *Roſcellus.*

Ad delendas maculas atramenti vel vini, ex pannis lineis, vel è lana confectis.

Accipe Succi malorum limoniorum, vel aurantiorum vel citriorum quantum ſufficit, quo maculæ humectentur, & ſiccentur ſæpius, deinde aqua frigida abluantur, & delebuntur. Quòd ſi ex atramento fuerint maculæ ſapone albo & aceto lauentur. *Alexius.*

Digitized by Google

Ad colorem delendis maculis imminutum pannis reſtituendum.

Rec. tartari in cinerem vſti vnc. vnam, aceti albi fortis, menſuram vnam: miſceantur & ad ignem ponantur tandiu, donec bullire incipiat, deinde ab igne auferatur, & fiat aqua, qua panni ſenſim & ſæpius humectati, priſtinum colorem recipient. *Idem.*

Aqua ad maculas delendas, ex pannis quouis colore tinctis.

Accipe fel bubuli n. ij. aluminis, aluminis ex vini fecibus, ſingulorum ſerupulos duos, tartari albi vnc. iiij caphuræ ſerupulum vnum, aquæ cõmunis menſuras duas. Conterenda conterantur, miſceantur, & coquantur, donec ſpumare deſinant, deinde addantur aquæ vitæ ter diſtillatę vnc. quatuor, & ſeruetur ad vſum. Quòd ſi pannus fuerit purpureus, ſumito panni fruſtũ aliquod, eius panno ſimile in prædicta aqua madefactum quo maculæ bis vel ter fricentur optimè, deinde aqua communi abluantur. Si verò alterius coloris fuerit pannus, eiuſdem quoque coloris fruſtum aliquod ſumito, fiatq; vt iam dictum eſt. *Idem.*

Ad oleum aliúdue pingue ex pannis ſine lotione tollendum.

Rec. oſſa recta pedum veruecis, quot volueris, in figulina, vel lateraria fornace comburantur optimè. fiatque puluis ſubtiliſſimus, qui prius calefactus ſuper maculas ponatur ad Solẽ donec nigreſeat, quod vbi fieri videris, illicò abijcito, nouumque imponito: idque toties facito, quoad videris pulucrem non iam nigreſcere, atq; ſic maculæ abſq; coloris detrimento delebuntur. *Idem.*

Cui libet panno colorem amiſſum reddere.

R. cineris roboris libram j. ſuperfunde menſuras aquæ quatuor, & relinque ſic per noctem, lixiuio dein ſeparato adde fellis tauri n. 2. & foliorum betulæ exiccatorum M. I. ſimul bulliant ad horam ſemis, quoad folia fundum petierint, frigeſcant. Poſtea eius coloris lanam, quo tingere vis pannum in lixiuio coquito ad ebullitionem vſq; & ad dies quatuordecim ſeponito, ita enim lixiuium colorem lanæ adſciſcit. Tandem expreſſa lana pannum in lixiuio tingito, & colorem priſtinum recuperabit.
Ex lib. Germanico.

Maculæ

Maculæ ex laneis pannis quomodo delendæ.

Accipe lixiuium ex cineribus fagi paratum, cui adde inſuper fecũ vini, & luti vſti ex fornace piſtoris ſing. pauxillum. His immerge pannum, quouſque maculatum eſt, & extrahet omnes maculas. Abluito tandem aqua pura & ad Solem relinquito, vt ſicceſcat. *Idem.*

Aliud.

Rec. aluminis fecum vnc. vj. tartari crudi vnc. iiij. aluminis vnc. ij. caphuræ, ſanguinis Draconis ana drach. ß. Terendo hæc tenuiſſimè commiſceantur diligenter, his addes fellis taurini Moui & peluiculos aquæ fontanæ totidem, inuicem cum prædicta materia in lebete miſceantur, igniq; appoſita ad conſumtionem tertiæ partis ebulliunto, & per pannum exprimunto: ſi verò non habueris mel & caphuram nihil refert, ſufficit enim aquã. Ad vſum autem accommodabis hac ratione. Panno lineo nouo in aqua hac immerſo frica maculas, & hoc iterando fac, donec euaneſcat. Quibus deletis, pannum in eo loco antea maculatum aqua calida ablue. Sin autem volueris delere maculas in panno candido, recipe aquæ iam dictæ addendo ſmegmatis portiunculam, deſtilla & fac de cæteris, vt prioribus. *Idem.*

Veſtimenta ne tineæ tangant.

Veſtimenta ne tineæ tangant, amurcam decoquito ad dimidium, ea vngito fundum arcæ, & extrinſecus, & pedes, & angulos. Vbi ea adaruerit, veſtimenta condito. Si ita feceris, tineæ non nocebunt. *M. Cato.*

Ad maculas nigras pellibus albis inducendas, vt Leopardi, vel Pantheræ referant pelles.

Accipe lithargyri vnciam vnã, calcis viuæ vncias duas, aquæ menſuras tres. Miſceantur, & ponantur ad ignem lentum, donec calefiant tantùm, & nõ efferueſcant, deinde ab igne auferantur, & miſceantur, & fiat tinctura, qua pelles penicillo, ſetis ſuillis confecto, maculæ inſpergantur. Quo facto, ſiccentur ad Solem, deinde virga aliqua percutiantur, & erit factum. Quòd ſi maculæ non probè conſpiciantur rurſus eadem maculæ tingantur, vt priùs, & compos fies. Hic color perſtat, ac pelles odoratas reddit. Quòd ſi & capilli, vel barba tingantur, venuſti reddentur. *Alexius.*

Calcei incorruptibiles.

Albertus tradit ad compendium rei familiaris calceos

optimos, & penè dixerim incorruptibiles fieri ex corio aſinino ea parte tergi, qua onera baiulare ſolet aſinus. Nā nullo temporis tractu atteruntur: neq; ſi per lapides quis perpetuò ambulet, aut per ſpinas: nimia tamen vetuſtate adeò dureſcunt, vt fieri non poſſit, quemadmodum ſcripſit *Cardanus*.

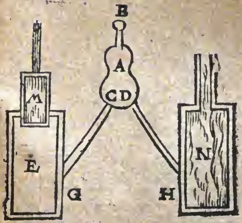
DE SECRETIS FONTIVM. CAP. IV.

Putei in locis maritimis, vt aquas dulces reddant.

MVnienda ſunt putei latera perpetuo opere: quemadmodum vbi pilam ſtruimus ad pontes ſuper fluuijs fabricandos. Defixis namq; ſublicis materiam circumponimus, vltra quam humorē exantlamus. Ita fabris cementa, & lapides, medijs vndis circumfluentibus, in ſicco ponere licet. Operis igitur ratio erit hęc. Latiſſima primum foſſa fiet: puta, ad demetientem lineam pedum centum, palis prius defixis quàm longiſſimis. Quod limi intra valli ambitum fuerit, extractū batillis, aut arutænis, aut alijs machinis trans palos iacetur. Ita mare ſubmouebitur, & ab eius aſſultib. corona munietur. Vbi id ſpatij exhauſto humore aut ſiccū, vt propemodū tale fuerit rurſus intra munimentum alium palorum ordinem quam longiſſimorum inſtituemus: qui ordo à priorum ordine denum pedum diſtabit interuallo, quod eiecto limo interiore complebitur. Idem tertiò ac quartò fiet: quoad aquæ dulces hauriantur. *Scaliger*.

Machina Cteſibica.

Ratio conſurgit machinæ Cteſibicæ, quæ ſic conſtat, vt etiam Ianellus Turrianus Cremonenſis, vir magni ingenij in omnibus quę ad machinas pertinent, opere ipſo expreſſit. Catinus æreus, cuius ſummum os, per quod effundi aqua debet B. in imo eius duo foramina C & D. ſuper quibus axes aut coria ita collocentur vt in follibus: quæ ex inferiore parte eleuentur verſus A. ſed ſi comprimantur occludant oſcula illa: hæreantq; Catino ex oſculis C & D. fiſtulæ duæ, dextra ac ſiniſtra producantur E & F. & modiolis inſerātur in G & in H. Modioli inanes ſunt, & in aqua merſi, in imo habētes foramina K & M. in medio ſupra quæ axes cū corio vt in catino, qui eleuari poſſint ad ſuperius cum verè premūntur oſcula, ad vnguem con-

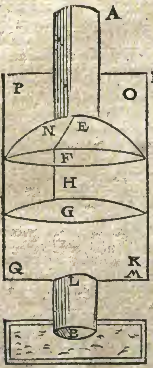

concludant. In modiolis autẽ emboli maſculi M & N. torno politi & oſeoſubacti, vt modiolos ad amuſſim impleant : inde vectibus & regulis ita ſint aptati vt vltro citroque permeantes, cùm M aſcendit exinaniturq; ſub iectum vas, alterna vice N deſcẽdat, & impleant embolum, exprimatq; quicquid in eo contiuetur. Hac ratione parata cum ex N trahitur M. embolus Maſculus, locus Q. modioli exinanitur: quare eleuatur axis & corium ſupra K. à quaque B aſcendit, donec impleatur modiolus ex primi motus ratione: interim verò cũ N preſſus ſit, incipiat ex imo trahi alterno motu, deſcendetq; M embolus, cumq; aqua quæ in ſpacio Q continebatur non poſſit effluere, M concludente ſuperſus medioli capacitatem ad vnguem: deſcendere per K. quoniam axis foramen premit, & quo magis vrgetur pondere & impetu ex ſuperiore loco ab aqua, ita magis exquiſitè hæret K foramini: ſequitur vt aqua per G. exeat, qua ſolum exitus patet, aſcendensq; per fiſtulam E. ingreditur elephãs operculum in catinum per C. foramẽ, donec catinus impleatur: pòſt ceſſante impulſu ex E ſubſidet corium, & axis in C vasq; A plenum manet. Interim verò dum M ad K deſcendit, N ad ſummum modioli aſcendit, modiolusq; impletur aqua eadem ratione: vnde cum rurſus premitur, exprimit aquam per H in F & per D eadem ratione in modiolum, qui cũ iam plenus ſit aqua, nec illa per C egredi poſſit, cum axis & corium eo magis hæreant foramini, quo magis ab aqua ex ſuperiore parte premuntur, ſequitur ex ſecundi motus naturalis ratione, quo etiam grauia ſurſum ferũtur, vt aqua per A in B aſcẽdens effundatur, atque ita alternante motu ac pleno

ſemper exiſtente catino, vt effluere ex imo K & L in altum aſcendes, quantum liber per B deſinat. ~~Card. de ſub.~~

Machina Brambilica.

Eiuſdem argumenti eſt tuba nauium, qua ſolent naues aqua periclitantes euacuare. Cuius exemplo cõſtructa eſt machina Bartholomei Bambillæ, quam nos vidimus Mediolani, nulla ex parte antiquis artificio inferior. B D tuba, inanis intus, lignea, rotunda, vectibus & regulis fixa, latior parte ſuperiore tota D M. inferiore arctior: qua parte excipitur C vaſe aquæ immerſæ, & vndiq; à lateribus perforato, vt aqua ingredi poſſit, lapilli autẽ & arena minimè, fundo vaſis C ſolido exiſtẽte, ſic fiet vt tubam aquã

ex vaſe puram, cum opus fuerit, non lapillos aut arenam, quib. machina impediretur, hauriet. In loco M. vbi arctior pars latiori cõmittitur, corium ſuperius ex parte M annectitur, cui ſuperimminet lamina tenuis plumbea, vt cũ eleuetur ex parte Q pondere ſuo denuo cadat, & integat canalẽ L exquiſitè: embolus autem maſculus A E. minor tubæ latitudine, ſed tamen in ſupremo vbi eſt D. ad amuſſim tubæ foramen obſtruat. Inane autẽ ſit O P. Ex imo emboli tres ferreæ ſolitæ prodeant, ad latera tubæ intus pertingentes, quas corio circumueſties, ne cont actu tubam exu/cerent. Hæ tripodis imaginem referunt. Inferius latiores ac

magis

magis diſtantes, vbi F. quam ſuperius vbi E. Manifeſtũ eſt igitur, totum ſpacium iuxta N eſſe inane, nec præter virgulas aliquid eſſe in eo: quo fit vt peruia ſit via ex O & P in N. atque viciſſim ex N in O & P. totum enim ſpatium ſupra F inane eſt, nec in eo aliquid continetur, præter embolum & virgulas H. In imo harum virgularum circulus F capitibus earum annexus cõſtituatur, nec totus inanis, ſed in medio tantùm, & vbi foramẽ relinquitur, corio ſupernè, ac ſuper corium plumbi lamina tenui, vt in M. dictum eſt, integatur, ſic vt cùm integitur ne aer poſſit tranſire & corium tamen cum plumbo eleuari poſſit verſus N. & foramen ipſum detegere. Hoc itaq; fiat ſic, corium media quaſi parte annexum fuerit circulo, capiat virgarum continente: reliqua parte diſiunctum, ac ſolum ad amuſſim foramen aliud, cum hæret, occludens. Ex ipſis rurſus virgarum capitibus tres aliæ virgæ recta prodeant, lateribus introrſum tubæ hærentes. Has corium circumambit vndequaq; ad F. ſuprema parte vſque in G hærens, ad amuſſim lateribus tubæ introrſum, ne vel aer ex K in N, poſſit permeare. Ita fiet vt H modiolum, ſed inuerſum, videatur: eſt enim fundus F. & corio circum veſtibus vndequaque tereti forma, & in G apertus ac patens. Quo peracto ita aptetur A embolus, vt citro vltroq; commeare modo deſcendendo vſq; ad M parte G modioli inuerſi, modò ſurſum vbi nunc pingitur retrahi poſſit. His itaq; ſic diſpoſitis, iaceat G ſuper M. Q. & incipiat eleuari. tunc aer contentus in ſpatio H. rarior factus demum trahit Q & eleuat: cuius ſucceſſu aſcendit aer ex L in K ſpacium, huius ſucceſſu aqua aſcendit ex B in L. Cum autem embolus deſcendit aeris impulſu & plumbi grauitate, ilicò Q deſcendit: quare aqua quæ eſt in L. neceſſario manet: nam recluſo operculo M Q ſi aqua deſcenderet, conuellaretur modicus ille aer, qui eſſet in ſuprema parte L ſupra aquam, cùm nõ poſſit alium haurire aerem ex K propter operculum MQ. aer verò qui in K continebatur, dum deſcendit per G. eleuans operculum F. effugit in ſpatium O. & per P foramen exit foras: ita ſæpius repetito aſcenſu deſcenſuq; G. & emboli impletur locus L aqua, pòſt rurſus eleuato G. & ob motus primi rationem ne aer in K nimis conuellatur, eleuato Q. operculo aqua ingreditur ſpacium K donec impleatur & ſimul cum eo ſpatium H. quod, vt dixi, commune eſt K. quia G eſt modioli os pa-

rens,& nulla ex parte concluſum. Sit igitur iam plenum & rurſus embolus deſcendet, aqua igitur quæ in H eſt eleuabit operculum F. & implebit ſpacia N & O. Cum autem rurſum trahitur embolus, ne aqua quæ O aſcenderat rurſum deſcendat prohibet operculum F. quòd grauitate tum propria tum aquæ ſuperincumbentis, cadens obturat foramen. Itaq; conſtat hac machina aquam ſemper aſcendere, & nunquam poſſe deſcendere: vnde cùm peruenerit ad P. effunditur per P os tubæ in locum quem volueris, tuncq; minimo labore quantũ voles aquę ex B exhauries: nam plena iam tuba facilior fit motus emboli A. [redacted].

Tuba ad aquas hauriendas.

Tubæ verò quibus ſiccantur naues, tum fontes & ſcaturigines aquarum, ſimpliciore conſtructione conſtant. Manente ratione B & C. ne lapides machinam impediãt, embolus quatuor habet corij fruſta in imo, & totidem iuxtà, duorum tamẽ cubitorum aut paulò plus ſpatio diſtincta, quæ ſupernè alligantur. Palmi longitudo eſt eorum: & vt trahuntur, aqua ingreditur vacui ratione: cùm deſcendunt, dilatantur propter aeris impulſum, ſed & ob celeritatem aliquid rurſus permeat aquæ ſuperius. Itaque non ſolum trahendo, ſed & premendo aqua aſcendit. [redacted].

Vt aqua ſe ipſam exhauriat.

Quomodo aqua tantum aſcendat, quantum deſcendere poteſt, dum à motu raritatis adiuuatur: id ipſum planius exemplo patebit. Vas ſit aqua plenum, cuius ſupremum E. imum F. in quo canalis A B C. Si autem C D. linea æqualiter à finitore diſtans, ſecundum quem libella ducitur: Impleatur autem canalis A B C aqua, & emittetur aqua per C. dico quòd exhauriet quicquid eſt aquæ ſupra C D lineam, nihil autem eius quod eſt intra C D lineam, ſed canalis plenus pendebit, & vas vſque ad C D. aqua plenum conſpicietur. Hoc itaq; ſic eſſe, declarat exemplum. Forſan quis dicat, hæc ad aquæ contractionem debuiſſe transferri: ſed non oportuit, quandoquidem ſeu aqua, ſeu vino, oleo, lactéue vas plenum fuerit, nihil interſit. Itaque huius potius ratio reddenda eſt experimenti. Aqua igitur quæ ſupra C D eſt, cum tanta ad vnguem ſit, quæ aſcendit, quanta eſt illa, quæ ex C effunditur, ſeu Canalis latior ſit in C quàm in A. ſeu arctior, quia ſemper

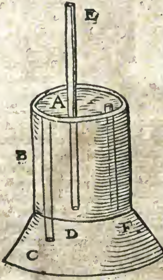
totus

totus canalis ad vnguẽ plenus eſt, leuior eſt aqua quæ effũditur per C. Quòd verò leuior ſit aqua in parte ſupra B D. quam in C. fit quia aqua ſupra C D. deſcẽdere appetit, vt ſit inferior illa quæ eſt in C. igitur cõprimit aquã & in canalem impellit. Quæ autem eſt infra C D. non appetit eſſe in C. quia C altius eſt loco eius, ideo non vult aſcẽdere, ſed aqua quæ effluit ex C non præbet conſiderandi cauſam, cùm tamen ſit humilior ipſa aqua quæ in vaſe continetur: quia attractio illa non fit niſi continuitatis ratione: continuitas pẽdet ex ratione raritatis, quæ nulla eſſe poteſt aqua egrediẽte os canalis C. Deniq; tota hæc cõtemplatio abſoluitur hoc argumento, quòd aqua quæ debet trahere aliam aquam ſecũ, oportet vt vaſe cõtineatur, quoniam ſine illo conuelli nequit, ſed ab aere iuuatur aduenіente, & vt corpus continuũ ad æquilibriũ perueniat. Cum igitur humilius eſt oſculũ C. ad illud perueniet: Cũ autem ſublimius, non deſcendet: quia quæ è directo eſt loci inferioris, vt in A. aſcendere cogetur ad C. quòd eſt in directo D. Si autẽ aqua deſcendat primò, deinde aſcẽdat, vt in figura ſequẽte, ex A in B. inde in E. poſtmodũ in C. & in D. tunc peruenire poterit, ſi D minus diſtet à linea B C quã A locus ex quo deſcẽdit. Sed oportet in ſingulis ſpacijs certã eſſe differentiã altitudinis A & D. Quãto enim lõgior via fuerit, eo maior differẽtia A & D. iuxta altitudinis menſurã eſſe debet. Hinc errores quorũdam, qui ad libramen cum conati eſſent aquas deducere, maximas iacturas impenſarum ſuſceperunt. In ſingulis igitur millibus paſſuũ, altius palmo eſſe debet quàm D. vt in decem millibus paſſuum

decem palmis. Cauſa huius eſt aquæ rotunditas euidens, quæ etiam in vrceorum ſuperficie apparet. Vnde ad libramentum licet A ſit altius quàm D. non tamen erit altius quandoq; loco medio inter A & D. indiget etiam impetu quodam. Sed hæc nunc præter intẽtum quaſi ſunt, volui tamen ob magnitudinem periculi, & erroris frequentiam hæc ſubieciſſe. ~~Cardan. de ſubt.~~

Machina Heronis.

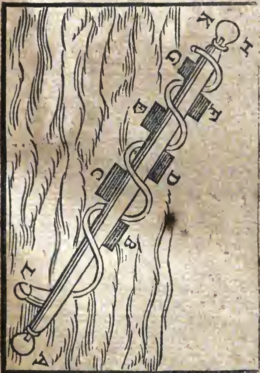
Nunc de motu qui ex graui & leui componitur dicendum erit. Pro cuius exemplo mirificè ſe offert Heronis machina, quam nos ſæpe tractauimus. Ea ſic habet: A labrum aqua plenũ, ſub quo vas B. & ipſũ aqua plenum, ſic iũctum A. vt ex altero in alterum aqua permeare non poſſit ſub B. vas aliud quod vocetur C inane. Fiſtula D feratur ex B in C. cuius ſummum os fermè ad labrum perueniat. Fuſtula alia E. quæ ſupra labrum non parum aſcendat, & inſerta labro, in medio penetret vſq; ad imum primi vaſis, non tamen ipſi imo iungatur alia fiſtula F. cuius ſupremũ in imo labri oſculo ſitum ſit, inferius in ipſo ſepto inter duo vaſa finiatur, ita tamẽ vt aqua ex labro per ſuperius os in vas C deferatur. Tunc verò videmus aquam, quæ eſt in B vaſe, per E fiſtulam emitti, ac eò donec finiatur labri aqua vſque perſeuerare. Id quomodo fiat ex duobus motibus cõpoſitis demonſtrandum. Aqua deſcendens per F fiſtulam in vas B ſuperius. At verò cum ibi locus aqua plenus ſit, cogitur aqua deſcendere per E fiſtulam preſſa ab aere, atque ſic effunditur. ~~Cardan. de ſubt.~~

Cochlea Archimedis.

Eſt Archimedis inuẽtum Cochlea appellata, cuius meminit Diodorus Siculus in antiqua hiſtoria bis dicens,

Aegyptum

Aegyptum ſiccatam beneficio cochleę ab Archimede inuentæ. Quod ſi ita eſt, cùm Archimedes ſecundi belli punici temporibus floruerit, neſcio quo pacto antiquo tempore benè potuerit Aegyptus habitari. Vtcunque tamen res ſe habeat, inſtrumentum id nobiliſſimum proculdubio eſt, atque tali artifice haud indignum. Meminit huius Vitruuius in fine ſui operis. Sed Geleaz de Rubeis ciuis noſter faberque ferrarius, cuius infra mentionem facturi ſumus, cùm iam olim inuentam ipſe quaſi primus autor exiſtimaret ſe reperiſſe, præ lętitia inſaniuit. Vidimus eum

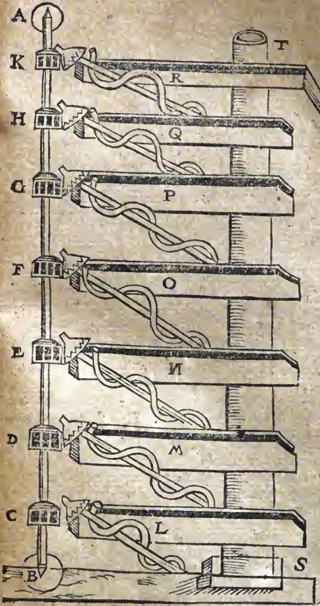
verſantem truſatilem machinā, ac paulò poſt mente excuſſum. Erat autem machina talis. Lignū A H ſolidum, rectū, rotundum, æqualeq́; ac tam longum ac inclinatū ad ſuperficiē aquæ, infixumq́; alueo quantum opus eſt, ſupra ipſam aquā ꝓmineat, canali vt vides metallico ſimplici ad cochleæ imaginem fabricato circum tegatur. Sunt qui multiplici vtantur, tres mihi neceſſarij eſſe videntur, quiq́; adeò ſenſim aſcendat, vt omnia ſpacia compleantur. Duo ora habet canalis: inferius quidem latius, anguſtius, quod ſuperius eſt. Vocetur autem illud K. Demonſtrandum eſt igitur, quod vbi terminis A & H ti-

gnum claudatur, ita circumuerti poſſit, quod motu aquæ circumuertetur. Secundò, quod vbi circumagatur aqua aſcendet effundeturque per K. Nam pinnæ quæ additæ ſunt B C D E F G. ſeu inter ſpacia alterutrinque ſeu in coniunctionibus tigni cum canali, occurrentes aquæ neceſſariò vertent illud inſtrumentum: quia augeri poſſunt longitudine ac latitudine: pondus verò A H paruum eſt, & longè minus etiam factum ob inclinationem & axes in aunulis poſitos, ita vt circumagi poſſit. Oſtendunt id etiam malæ in fluminibus, Pado atque Ticino, vbi licet leniſſimè fluant aquæ, hoc tamen ingenio lapides molares circumactitant, ac molunt triticum. Sed quòd aqua ipſa aſcendat ex L in K. patet: Cùm enim E eleuatur, parſque ſuccedit, fit humilior: igitur aqua deſcendet, qua aſcendente, iterum pars ſuccedens deſcendit: eademque ratio ſemper oſtendit aquam verſus K tendere: hocque experimento pulcherrimè congruit, nos non ſemel periculum de hac fecimus, conuerſo igitur axe ſeu tigno in fœmineis cardinibus A & H. in quibus intruditur, donec aqua canalis impletus fuerit, effundetur per K in planum ripæ. ~~Cardanus de ſubtilitate.~~

Machina Auguſtana.

Eſt & alius machinæ modus vt intelligo Auguſtæ, qui tamen ſub hoc genere comprehenditur, columna verſatilis A B. rota cum paxillis vertitur à flumine iuxta rationem à nobis ſuperius declaratam, dum de motuum translatione ageremus. In ea curriculi pro numero cochlearum, gratia exempli, C D E F G H K. & cochleæ, pro numero vaſorum, & vaſa pro altitudine: vaſa autem L M N O P Q R fixa in columna S T. Verſa A B. vertuntur in curriculis cochleæ omnes, quarum infima C haurit aquam ex ſubiecto flumine, & transfundit eam in vas L. à quo haurit cochlea D. fundens aquam in vas M. atque ita vno motu columnæ A B. C. in L. D. in M. B in N. F in O. G in P. H in Q. K in R aquam fundunt haurientes è ſubiectis vaſis. K autem transfert aquam per os V. in locum deſtinatum. Contingit rurſus dubitatio: quia cochleæ ore ſuperiore aſcendente, aquam mittere haut debent. Quamobrem primam triplicem fecimus.

Sed

A
K
H
G
F
E
D
C
B
T
R
Q
P
O
N
M
L
S

Sed videatur ſubſultim effundere dum aſcendunt: quia, vt demonſtratum eſt, partes deſcendunt, & aqua tota deſcendit, quam ob cauſſam cōpreſſa exilit, ſed non quemadmodum ore cochleæ, deſcendente, ſed pluribus circa eundem axem cochleis poſitis, fit continua non ſolum, ſed æqualis aquarum effuſio. *Cardan. de ſubtil.*

DE SECRETIS METEORVM.

LIBER XIII.

De appellationibus Ventorum.

A Quatuor mundi partibus quatuor venti primarij ſpirant, Subſolanus, Fauonius, Boreas, & Auſter. Subſolanus itaq; ab Orientali plaga fertur, habetq; à lateribus adſpirantes ipſi Eurum & Cæciam. Fauonius autem ex Occidentali plaga ſpirans, Iapygem habet & Aphricum, qui ipſum medium conſtituunt. Boreas autem ex Septentrionali parte ſpirans, habet Thraciam, & Aquilonem, qui ipſum medium conſtituunt. Auſter porrò à Meridie fertur, habetque medium ipſum facientes Aphricoauſtrum, & Euroauſtrum. Quo fit, vt in totum duodecim venti exiſtant. Cæterùm Fauonium præ aliis ventis agriculturæ commodum eſſe, etiam Florentinus ait, & nos quoq; fatemur. *Dionyſius.*

Prænotiones ſereni aeris. Cap. I.

LVna tertia & quarta die tenuis, & pura apparens, ſerenitatem ſignificat. Plena etiam exiſtens ſi pura apparuerit ſerenitatem portendit. Quin & ſemiplena pura apparens, ſerenitatem annunciat. At verò rubicundior exiſtens ventum ſignificat. Si qua pars eius denigratum videatur, pluuiam indicat. Sol quoque purus exoriens, ſerenitatem ſignificat, & modica nebula ante exortum ipſius apparente, ſerenitas erit, ipſo occidente, ſi nebulæ circum ipſum diſtractæ extiterint, pluuia timenda non eſt. Occidens autem citra nebulas purus, etiam ſequentem diem ſerenam promittit. Si verò citra nebulam

Sol

Sol emerſerit, nebulæ autem poſtea prope ipſum ſteterint rubicundiores, neque nocte, neq; ſequenti die pluet. Nebulæ rubicundiores diuulſæ circa occaſus, pluuiæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctem, & cornix leniter die vociferans, & Corui plures gregatim veluti gaudentes & clamantes, ſerenitatem ſignificant. *Aratus.*

Prænotiones tempeſtuoſi aeris, & ex quibus ſignis pluuias expectare oportet.
CAP. II.

LVna tertia ac quarta die obtuſa habens cornua & tenebricoſa pluuiam ſignificat. Circulus autem eius rubens, aut igneus apparens, tempeſtatem indicat. Plena Luna ſi quid circum ipſam denigratum videatur, pluuiam oſtendit. Si verò circum totam Lunam areæ duæ ſiue tres extiterint, maximam tempeſtatem futuram ſignificant, præſertim vbi illæ nigriores fuerint. Sol rubeus in exortu, & nigreſcens, pluuias deſignat. Sole exoriente ſi circa radios tenebricoſa nebula apparuerit, pluuiā ſignificat. Occidens verò Sol ſi iuxta ſiniſtram partem nebulam nigram habet propinquam pluuiam ſtatim ſperare oportet. Tonitrua & fulgura ex qua parte fiunt, inde tempeſtatem portendunt. Si modo ex Auſtrali parte: modo ex Boreali ventus progreditur, ampliuſque auiculæ paluſtres, & marinæ ſi in aqua aſſiduò lauēt, tempeſtatem annunciant. Iris dupla apparens, pluuiam præſagit. Scintillæ ex ollis, aut vaſis æreis micantes, pluuiam deſignant. Cornix in littore caput madefaciens, aut tota natans, & noctu vehementius vociferans, pluuias annunciat. Gallinæ domeſticæ frequēter puluere ſe opplentes, & clamantes, & corui & graculi gregatim apparentes, & crocitantes, & hirundines circa paludes aut piſcinas, aut fluuios cum clamore volantes, imbrem indicant. Muſcæ etiam amplius pungentes, & anſeres cum clangore cibum appetentes, & araneæ citra ventum deorſum latæ, & lucernarum flammæ nigreſcentes, & ouium greges laſciuientes, tempeſtatem futuram ſignificant. Boues ad meridiem ſpectātes, aut vngulas circumlingentes, & poſt mugitum in bubile progredientes, pluuias deſignant. Similiter & lupus animatior propè domos accurrēs, & canes terram effodientes, & vlula matutinum vlulatum edens, & aui-

culæ ad partes pelagi fugientes, tempeſtatem portendunt. Grues citius venientes, ac feſtinantes, tempeſtatem ſtatim futuram oſtendunt. Mures ſtridentes tempeſtatem ſignificant. Porrò vbi plura ſigna ſimul concurrunt, firmior ſpes erit. Maximè verò quartas tum augeſcentis, tum decreſcentis Lunæ obſeruare oportet. Hæ enim aëris motum mutant. *Idem.*

Tempeſtatis ex marinæ aquæ concoctu præſagia, tum quid portendant hiberna tonitrua.

Cap. III.

OBſeruaui ſæpius ſcapha in vlteriora littora deuectus, manu ſalo immerſa, aquas marinas prorſus egelidas, ac tepore imbutas, quod ipſum tempeſtates ante triduum imminere portendit, ventoſq; impetuoſos, ac fluctus validos. Cùm enim in alto remotoq; mari, vnde ad nos æſtus deuehitur, tempeſtas incubuit, aqua marina concuſſa atque agitata feruefcit, vtq; manus complofo calore perfunditur, mox ad nos turbines ac tempeſtates deuoluuntur, fluctuſq; in ſummam altitudinem intumeſcunt. Sic ineunte Vere tempeſtates auſtrinę herbas, & gramina eliciunt concuſſum, & agitatione aëris concalefacta. Similiter ſi quando hybernis menſibus tonitru ingruat, ac cœlum fulmine coruſcat crebriſq; ignibus æthera micat: ſubſecuturam tempeſtatem ventoſq; Typhonicos exorituros, ac ſæuiſſimos in Oceano æſtus indicat. Cùm enim præter temporis rationem contràque naturæ ordinem excitatur aëris illa intemperies, neceſſe eſt validam ſubeſſe cauſam, quę illos turbines commoueat: nunquam enim tale quiddam obſeruaui, quin poſtridie horrendæ tempeſtates ſint exortæ, magnaque aquarum eluuies deſcenderit. Fulmen enim, & tonitru æſtati familiaria ſunt, quemadmodum & ardentes febres: quæ ſi hyberno tempore inuadant, ac concitentur, ex vehementi id fieri cauſa oportet, quam prohibere ac reprimere temporis contrarietas non potuit. Quo ſpectat illud Hippocratis: Minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel conſuetudini, vel tempori familiaris morbus eſt, quàm quibus horum nulli affinis cognatuſque exiſtit. *Lemnius.*

Prænotiones longioris tempeſtatis hyemalis.

Cap. IV.

Ilices & quercus multum fructum ferentes diuturniorem

ſam hyemem fore ſignificant. Et capræ & oues initæ, rurſusq; iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terram effoderint, & capita ad Boream extenderint, magnam hyemem prænunciant. *Idim.*

Prænotiones an præcox, aut ſerotinus futurus ſit annus. CAP. V.

PRæſtat prænoſſe vtrum præcox, aut ſerotinus annus fiet. Etenim ſemine vberiore vti melius eſt ſerotino anno apparente, propterea quod quædam ex ſeminibus in medio tempore corrumpantur. Si igitur poſt vindemiam imber continget ante Pleiadum occaſum, præcox annus erit. Si verò ſimul cum occaſu, Pleiadum imber fiet, medius. Si verò poſt Pleiadum occaſum pluuia cœperit, ſerotinus fiet annus. Democritus autem & Apuleius aiunt talem futuram expectare oportere tempeſtatem qualis erit dies eius feſti, quod Romani Bruniam appellant, hoc eſt quarta & vigeſima menſis Nouembris, qui Græcis aliquibus Dios vocatur. Alij quidem ex obſeruatione quadam aſſerunt, iuxta ſimilitudinem quartæ & vigeſimæ prædicti menſis Nouembris, in qua Bruma fit, futurum eſſe deinde ſequentem Decembrem menſem. Iuxta ſimilitudinē autem ſextæ & vigeſimæ eiuſdem Nouembris, Februarium. Verùm hoc aliquādo quidem contingere ſolet, aliquando verò nequaquam. Quin & illud quidam ex obſeruatione tradunt: Quod à ſeptima menſis Martij die, vſq; ad decimamquartam eiuſdem menſis, aër frigidior fieri ſoleat. In illis enim diebus 40. martyres in paganorum manus traditi ſupplicio affecti, fidei ſuæ teſtimonium præbuerunt. *Didymus.*

Significatio effectuum ex primo tonitru ſingulis annis, poſt Canis ortum.
CAP. VI.

PRimum tonitrum cenſendum eſt ſingulis annis, quod poſt Canis ortum contingit. Quare obſeruādum eſt, in qua domo circuli Zodiaci Luna exiſtat tū cùm primum tonitru auditur. Etenim ſi Luna in Ariete exiſtente tonitru fiat, conſternatos, & dubiæ rationis quoſdam in regione futuros ſignificat, & futuros timores, hominumque fugam, poſtea verò quietū ſtatum. In Tauro verò Luna exiſtente ſi tonuerit, frumenti & hordei corruptionem

portendit, & locuſtarum inſultum. In regia autem aulâ gaudium. His verò, qui ad Orientem habitant, anguſtiam & famem. In Geminis ſi tenuerit, turbas & morbum indicat, frumenti corruptelam, & arborum perditionem. In Cancro hordei corruptionē, & ſiccitatem & boum mortem, circa Martium verò & Aprilem pluuiarum copiam. In Leone frumenti & hordei perniciem in mōtana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine Regis interitum, & alienigenam regionis Regem, nauigātibus periculum, circa fata rubiginem. In Libra bella, & plagarum multitudinem, & fructuum corruptionem. In Scorpione fames erit, volatilia autem multiplicabuntur. In Sagittario, commotionem ſignificat in regione, in montana regione frumenti fertilitatem, in campeſtri corruptionem. In Capricorno, pluuias fore ſignificat in dies quinquaginta, & Regis dolum, ac vituperium, & indecoram loquacitatem, & alieni Regis apparitionem ab Oriente, qui vniuerſo terrarum orbi dominabitur, fructuum abundantia erit, & virorum præcellentium mors: ouium verò generatio. In Aquario, bella grandia in regione maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autem perniciem. In piſcibus, frumenti corruptionem modicam, & mortem viri potentis. *Zoroaſter.*

Pluuiæ præſagium. Cap. VII.

ILlud ſanè mirū, his qui cauſam non expenderint: quòd ſi pluuia non imminet, ſaltant tineæ: ſi imminet, contorquentur ſolùm: non enim adeò afficiuntur cum humidus eſt aër, ob id nec adeò exiliunt: plerunq; autem imminente pluuia, aër humidus eſt. *Cardanus.*

Ventos præſagientia. Cap. IIX.

VEntos prænunciant mare vndis exæſtuans, & in littoribus valdè reſonans. Idem faciunt montium iuga pura exiſtentia. Spinæ item, & arida folia in contrarium à ventis volutata. Tonitrua & fulgura in æſtate vndecunque ferantur, inde ventum expectare oportet. Quocunq; ſtellæ delabentes vergunt, illinc ventum expectandum ſignificant. *Zoroaſter.*

Quomodo grandinem abigere oporteat.
Cap. IX.

AIunt quidam, quòd ſi quis ſpeculum incumbēti nubi oſtendat, grandinē prætériturā. Et rurſus ſi hyenæ, aut Crocodili, aut Phocę pellem loco circumducas, eademq;

piæ

præ foribus domus ſuſpendas, grando non cadet. Si verò & claues multas diuerſarum ædium per circulũ regionis funiculis illigauerit, grando præteribit. Et ſi in domibus tauros ſtatues ligneos, valdè iuuabit. Et teſtudinem paluſtrem ſi in dextra manu poſueris ſupinam, modica terra circum eam aggeſta, vt nequeat ſeipſam vertere ac abire, quod ipſum facere non poterit, ſi terra ſub pedibus ipſius concauior fuerit facta, quum enim non reperiat, quod inſtar ſuſtentaculi apprehendere queat, manet in loco: quo facto neq; in aruum, neq; in vllum aliquem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora ſexta diei, aut noctis circumgeſtationem teſtudinis, & depoſitionem fieri oportere. Apuleius Roma, ait, vuam in tabellam depictã in vinea conſecrãdam eſſe occidente Lyra, & fructum manere illæſum: Incipit autem occidere Lyra ad decimam Calen. Decembris: Perfectè quidem occidit prima Nonarum Februarij, id eſt ipſo Nonarum die. Atq; hęc quidem à veteribus tradita ſunt. Ego verò quædam ex relatis valde indecora eſſe opinor & vitanda, omneſq; moneo talibus, vt nequaquam animum aduertant. Quin & equi fluuiatilis pellis ſegmẽta ad ſingulos terminos poſita, grandinis minas cohibent, ac ſiſtunt. *Philoſtratus.*

Aduerſus fulmen. CAP. X.

HIppopotami pellem intra regionem defodito, & eo loci fulmen non cadet. *Idem.*

Aliud.

Laurum aduerſus fulmen remedium eſſe Plin. ſcribit. Vnde antiqui fulmen timentes, lauri coronam ſuo capiti imponebant. Idem de ficu fertur. *Guil. Gratorol.*

Aduerſus tempeſtates. CAP. XI.

~~IN Appennino Italiæ intra Bononiam & Piſas, exorta tempeſtate, mulieres oras procurrunt, eam eleuatis manibus conſignantes caſeo in die aſcenſionis Domini preſſo, decuſſatimq; ſignato, crucis figura impreſſo fune, atq; ita ſe fore illæſas arbitrabantur. Eodem in Apennino ouum in aſcenſionis feſto excluſum adſeruant, ſummoq; illigant tecto, atq; hoc modo iſtas ædes à tempeſtatis iniuria tutas fore exiſtimant. Alij ſtrata menſa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardẽtes ceraunium lapidem ein Donnerkeil: is tum ſudat, quod ipſis videtur miraculum: cùm tamen non minus natura id fiat, quàm vitrearum feneſtrarum ſudatio, aut tum tẽporis, aut in hy-~~

pocausto calente. Cæterùm tempeſtates agris non nocebũt, ſi corallij triti in quatuor agri angulis præcipuis ſpargantur. *Vuierus & Fallopius.*

Iris quomodo videri poſſit. CAP. XII.

IRis multis modis videri poterit, commodius tamen è cryſtallo paretur, vel ex Iride quoq; gemma, ſexangulo cryſtalli ſimili, quam ſic maiores appellauére, cum Solis ſubdita radijs, ſumma tecti laquearia ſubiectumque planum tremula verberet vmbra, iridique colores ſimiles oſtendat. Sic enim naſcitur hexagona: ſin minus arte paretur trigona longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre quæſieris, cryſtallinum, vel vitreum priſma manibus ſumes, & in longitudine oculis accommodabis, ſi per infernam ſuperficiem intueberis, omnia diuersè colorata puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item ſi ad ſupernam ſuperficiem oculos flexeris, permutatur colorum ſitus, cum permutentur perpendiculares, & hoc clarius Solis duce, nec contemnendum rei ſpecimen erit, ſi hortos inſpexeris vndiq; tapetis ſparſos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli viſuntur veſtium fimbria ijſdem coloribus redimita: ſic ſecundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: ſi ſupra, vel ſub oculos inuertes, inuerſa, & erecta abſq; coloribus vides, ſpectans verò quaternis inſpicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliquam inde cera ſuperficiem opacando, & ſæpè per oculos reſoluendo ea videt, quæ potius ſunt faſtidiētis, quàm voluptuoſæ narrationis pertractare. Idem quoq; ſic videre poſſumus. Si in peluim aquæ plenam ſpeculum immergatur diligens intuitor in parietum marginibus, iridis colores generatos reperiet, & pulchriores. Aliter vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfuſum Soli oppones: radijs enim Solis ictum, rutilo aëris repercuſſum in ſubiecto plano cœleſtis arcus ſpeciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. Sic Soli aquam obijciendo ſtillatim, è regione nigra in ſuperficie diſſultans. Iris ſpectabitur, vt ſæpe remigrantibus euenit, aquarum motum: idem quoq; euenire conſpicitur circa lucernas Auſtro flante, & maximè humidos oculos habentibus. *Ioan. Bapt. Porta.*

Draconis volantis conſtructio. CAP. XIII.

EXtat & artificium, quod aliquibus Draco volans, vel Cometæ ſidus dicitur, cuius talis eſt conſtructio. E ſubtilioribus arundinum paxillis quadrangulũ conſtituatur, vt longitudo latitudini heniolia ſit proportionis diametri duo, & ex oppoſitis partibus vel angulis immittantur, quarum interſecatione funiculus illigetur, & eiuſdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: ſic papyro, vel ſubtili lino obtegatur, ne quod graue in ea ſit: inde è turribus, montibus, vel altiorum loci faſtigio, æqualibus, & vniformibus ventis credenda, non validis, ne diſrumpatur machina, nec leuibus ſi vndique ſilebit aura, nam eam non ſublimat, ventorumq; ſegnities irritum faciet laborem: ipſa recto non incedat tramite, ſed obliquo, quòd efficit funis tractus è capite vno, ex altero longa cauda, quam è reſtibus effinges æquidiſtantibus & papyris paſſim religatis; ſic leui tractu immiſſa artificis manibus committẽda, qui nec ſegniter, nec oſcitanter, ſed validè impellat: & ſic volitans carbaſus aëra petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu diſruptus eſt ventus) vt vix manibus compeſci, vel retineri queat, Laternam aliqui ſuprà locant, vt Cometa videatur. Sclopum alij, charta & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aëre quieſcit, immittitur per reſtim accenſus funiculus, anulos, vel lubrico aliquo, ſtatimque velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru, in plures machina diſſilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immiſſas auſcultant voces. Hinc auſpicari poterit ingenioſus principia, quonam pacto & homo volare poſſit ingentibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare aſſueſcat, loco ſemper ſublimiori. Quòd ſi quiſpiam id mirum putauerit, adijciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaq; mechanica factum volaſſe, ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitum. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ORGANICIS.

Liber XIV.

DE SECRETIS GRAMMATIS quomodo videlicet occultè loquendum.

Cap. I.

Locutio quomodo occultetur.

VOces ſeptem modis occultantur: primus abſentia, hæc tutiſſima eſt, & ſi non deprehendatur, ſuſpicione caret. Inde obmurmuratio, vel locutio ſubmiſſa, quæ indecora eſt, & ſuſpicione plena, & ſæpenumerò maximorum malorum cauſa fuit. Tertius lingua aliena, vt Græca Latinis, Germanica Italis: ſed & hic ſuſpicionem parit, & eſt indecorus. Quartus eſt per nutus, vt colludentes: eſt autem hic maximè turpis & irriſorius. Quintus eſt per verba alia ſignificantia, qui circulatoribus eſt familiaris. Itali ad Calman locutionem vocant. Ea indiget longa obſeruatione: ſi quis tamen dextrè ea vtatur, ſuſpitione carere poteſt. Vtilis eſt ad pueros inſtituendos, qui in domo ſeruiunt. Sextus eſt, cum circumciſè loquimur, hic haud irriſorius eſt, & grauem virum decet, cum ancipitem ſenſum reddat: Adeoque legitimus, vt etiam ſcriptis magnorum virorum ſit familiaris. [redacted]

Locutio per ſibilum.

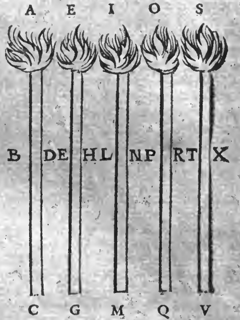
Locutio per ſibilum duobus modis cõtingit, alter quidem vt in his fiſtulis, quibus canimus ſimul & loquimur. Vox lingua dearticulatur, latet non animaduertentibus paruum ſub magno, & vmbra ſub ſono. Conſtant fiſtulæ illæ cicutis ſimplicibus, ligneis, vnico foramine lato, ſub eo poſito, per quod inflantur: id verò membrana tenui contectum eſt vndequaque, ita & vox & ſermo reſonat. Sed reliquus modus in eleuatione vocum per paria ſpatia conſtat, quibus ſingulæ literæ ſignificantur, & ex lite-

ris

ris dictiones, & oratio tota indiget cõſuetudine, ſed non eſt aſſuetis ardua res. Idem.

Quomodo cum vrbe obſeſſa, per faces procul colloqui liceat.

Eſt & aliud communicandorum conſiliorum obſeſſis vrbibus remedium, quod tutum eſt, & ſemper paratum: nec minus licet intelligere, quæ velint, qui auxilio veniũt, aut venturi ſunt, quàm vrbis ſtatum patefacere, parumq; differt ab epiſtola. Igitur ſi cauitas ipſa cupit exploratori quæ velit ſignificare aut exercitus duci in auxilium venienti ſuper quinque turres procul inuicem poſitas, ita vt longè diſtinctæ videantur, ſingulæ faces ardentes collocentur, ſinguliq; qui eas tenent, verba quæ ſignificaturi ſunt ſcripta ante ſe habeãt, & vt in litera ſuccedit quę ad facẽ pertineat ſuam, aut duæ tréſve, eã eáſve facem eleuando, aut deprimendo, aut in dextram, aut ſiniſtrã flectendo ſignificet. Pari ratione, ex altiſſima turri cõſilia ducis in auxilium venientis exercitu hoſtium intermedio quiſque literas coniungendo intelliget, prorſus hoſtibus nec aduertentibus, ne dum inſcijs, quòd faces auxiliariorum humiles erunt. Cardanus.

Modi quibus res ex vrbe obſeſſa ſignificentur.

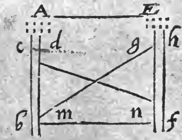
Nunc tempus eſt, vt doceamus, quomodo abſque epiſtola res procul ſignificari poſſint: id cum facibus fieri poſſe modò docuimus: exiſtimantes noſtrum eſſe inuen-

tum,ſed olim à Polybio in quodam fragmẽto deſcriptos, duos modos huius generis,alios tamen à noſtro inuenimus, qui cum obſcuri ſint, & mutili, non ab re eſſe exiſtimaui, vt à nobis explicarentur, ſimul locupletem facturus doctrinam de hoc,vt cõmodè ea vti poſſimus. Igitur ænea vaſa vtrinq; conſtituit longa,arcta,ſed profunda,in ternas,aut quaternas partes diuiſa, & in his,vt in lampadibus fieri ſolet, ligna cũ ſubere poſita ſuper lignis tædæ impoſitæ. è directo in limbo vaſis res inſcriptæ principaliores,veluti frumento indigemus,ſeditio in vrbe eſt,præſidium receptũ, peſte laboratur, cras foras irrumpemus: atq; multa alia capita rerum. Ergo vtrinq; impletis vaſis aqua, & tædis accenſis, vbi aliquandiu arſerint, detracta fiſtula, fax deſcendit ad imum: ſubducta aqua,alter legit, quæ in limbo ſcripta ſunt. Sed hic modus ſatis rudis eſt: nec docet,quę velimus,verum ex infinito numero fortuitorum pauca admodum,nec perfecta.Alium deinde ſubiungit, noſtro ſatis conformẽ, qui talis eſt: Ex conſtituto vtrique habent 5. tabellas, in quarum ſingulis alph. elementa 5.aut 4.ſaltem eo ordine,quo vides deſcripta ſunt.

	1.	2.	3.	4.	5.
1.	a	f	m	r	y
2.	b	g	n	s	z
3.	c	h	o	t	
4.	d	i	p	u	
5.	e	l	q	x	

Qui verò volunt oſtendere,quę velint,decem habent tædas ardentes,quarum quinq; à dextris,aliæ à ſiniſtris ſunt collocatæ.igitur primũ faces eleuantur ab eis qui aliquid ſignificare volũerint,ac toties, donec alij facem eleuent, ne initium incertum ſit.Vbi reſpondemus ſigno, & ſi quæ fiunt animaduertere docuerint, totidem faces eleuantur à dextra quotus eſt numerus tabulæ, in qua litera eſt deſcripta, inde à ſiniſtra totidem, quotus eſt numerus elementi in tabula. Gratia exempli, volo ſignificare *Venemus,*

mus, à dextra quatuor faces, quia V. in quarta tabula eſt, & totidem à ſiniſtra eleuabimus, nam V. quarto in ordine tabulæ collocata eſt: inde X nam à dextra, & quintam à ſiniſtra pro E: eſt enim in prima tabula quinto loco deſcripta. Inde tres à dextra, duas à ſiniſtra pro N. & pro I. duas à dextra. eſt enim I in ſecunda tabula: & quia eſt in quarto loco, quatuor à ſiniſtra: rurſus pro E vnam à dextra, quinque à ſiniſtra: & pro M. tres à dextra, vnam à ſiniſtra: & pro V. quatuor à dextra totidem à ſiniſtra: & pro S. quatuor à dextra, duos à ſiniſtra. Nos verò alium modum ab his, atque etiam eo, quem ſupra deſcripſimus, tradēmus: vt cū duobus facibus res tota abſoluatur, ad omnē confuſionem vitandam. Igitur conſtitutis duobus facib. prælongis, vt ſufficiant ad totam ſententiam per elemēta declarandam, atque in tanta diſtantia inter ſe, vt pro interuallo eorum quibus ſignum hoc proponitur, in diſtantia quatuor cubitorum eſſe iudicetur. Datoque ac recepto ſigno à complicibus vtrinque facibus eleuatis, aut abditis, vt initium rei ſtatuatur, ſiniſtra eleuata, elementum vnum ſignificabit: debet autem eleuari decem cubitis, depreſſa ſicut lateat, aliud in ſiniſtrum latus inclinata, aliud in dextrum, aliud vt quatuor amplectatur elementa totidem dextra ſignificabit, erit autem pro arbitrio, & pro condicto elementorum ordine ſit ita hoſtibus, vt amicis res pateat, poteris enim primo loco pro A conſtituere N. vel aliud quodcunque volueris elementum, habes igitur iam octo elementa, quatuor habes ſi ambæ faces moueantur ſimul: vtpote eleuatæ I. abſconditæ L. in ſiniſtram inclinatæ M. in dextram N. Rurſus ſiniſtra eleuata & dextra depreſſa O. in ſiniſtram inclinata P. in dextram Q. Siniſtra quoque depreſſa, tres alias notas, in ſiniſtram tres alias, vt ſint viginti & vnum elemēta, & abſolutum alphabetum vſque ad Z. literam. Superſunt præter has, tres aliæ differentiæ, quæ à ſiniſtra face in dextram partem

inclinata prodeunt, cum dextra ſimul mota fuerit ſurſum aut deorſum, aut in ſiniſtram partem. His igitur conſtituemus 0.1.2. Et ſic repetatur 3.6.9. vt conſtituantur ſecunda vice ab 1. vſq; ad 11. repetiti prima conſtitutio. 9.18.27. Et ita habes ab vno vſq; ad 38. Quòd ſi quarto repetieris primum ſignum 27. ſecundum 54. tertium 81. ſignificabit, peruenieſque vſq; ad 119. Ita quinto habebis 81. 162. 343. & ſummam omnium 462. Neque parum eſt tam breui duabus funibus, quarum altera eodem modo ſemper ſe habet, ſcilicet vt ad dextram inclinetur, reliqua trifariam variatur omnes numeros ſignificari ab vnitate vſq; ad 462. Atq; hic modus minimè fallax eſt, aut confuſus, breuiſq; & perfectus. Verùm exercitatione in talibus opus eſt, & vt iam antea de his, obſeſſi cum auxiliaribus conuenerint. Noctem etiam eſſe claram atq; ſerenam, & abſq; Lunæ lumine. ~~Idem~~

DE SECRETIS SCRIBENDI. CAP. II.

Literæ in tenebris conſpicuæ quonam fiant pacto.

SI quis furtiuo ſcripto rei conſcio, nouo aſtu excogitata quæpiam nuntiare quæſierit, quæ tantùm nocte intempeſta conſpectari queant in tedularũ liquore, graphiceè deſcribendo pagina ſaturetur, maxima adhibita ſedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. *Io. Bapt. Porta.*

Literæ occultæ, quas non quiuis legere poſſit.

Occultandi ratio triplex eſt, tranſmutandi, quæ in vſu, vt de Cæſare olim Suetonius, velut ſi pro a. d. pro b. n ſcribatur. Eſt autem infinitorum generum. Secundus tranſlatione fit, atque hic duplex. Primus cum tribus literis, gratia exempli, omnia ſcribimus, facilius autem addita aſpiratione, ne quid in his prorſus præter hanc fit varietatis. Cb ʻabb ʻaacb acaccab ʻbb ababbba cabbca ʻabb ʻabcbacab bbb ʻacabbcbbabbabb ʻab ʻb cbaabbaacb ʻacc ababbbab cab cbbbac bbb ʻaa ʻac ʻaaabaa bbb ʻca cbabb ʻabacabbaa ʻca ʻabbca ʻcbabab. Alter tranſlationis modus eſt, vt deliteſcant, in quibuſdam ſuſpicionis nota quadam, vt in Laconica ſcytala, in alijs nulla penitus relicta, qui modus eſt elegantiſſ. Nam membranas duas æquales accipiet delineatas ad ſcribendum, atque in ipſis lineis foramina ſparſim è regione in vtraque

que parua, ſed tamen pro elemētorum magnitudine ſeu altitudine facies. Quædam ſeptem, quædam tria, quædam octo, vel decem elementa continebunt, vt omnia ſimul foramina CXX. elementa ſimul iunctis omnibus, quæ inſcribi poſſunt, contineant. Harum alteram dabis illi, ad quem ſcribere deſideras. Cùm verò opus eſt, ſcribe primùm ſententiam tuam quàm breuiſſimè potes, ſic vt numerum elementorum minorem contineat ſententiam, quam is eſt quem cupiunt interualla. Inde in membrana ſuppoſita foraminibus ſcribes eam ſententiam, atq; item in alia atque alia: demum imple ſpacia primæ membranæ ſententias complendo, donec ſenſus conſtet. Hanc ſecundam ſententiam complebis in ſecunda membrana, ſic vt verba N. ſententiæ cohærere videantur: in tertia quoq; ita aptabis, vt illæſis primis literis, ſentētia tota verborum numerus magnitudoq; conſtent, ac concinnitatem retineant. Quibus peractis ſuperpone exemplar, quod præcidiſti membranæ coæquali, atq; ita terminis foraminorum puncta tenuiſſima ſignabis eo vſque, quo literæ pertingant, quas ſcribere deſideras: tum tertiam membranā accipe, epiſtolamq; continuis verbis decenti ſpaciorum ordine, ac magnitudine, tum etiam literarum, ſic vt prima ſententia ac verba illius inter punctorum terminos contineantur. Ergo fuci ſuſpicio tunc nulla manet, alter cùm recipit ſuperpoſito exemplari ſententiam animi tui illico intelligit. Nec huic rei tametſi laboris haud leuis ſit, aliquid ad ſignificandam ſentētiam periculoſis temporibus amicis ſuis par inueniri poteſt. Tertia occultandi ratio fit, cum literæ alumine ſcribūtur: latent enim: immerſæ aqua leguntur, quia aqua membranam reddit obſcuriorem, in qua candicat alumen. Quæ verò ſale ammoniaco, apparent dum igni exponunt. Ita alij ceparum ſucco ſcribunt, quæ omnes ignibus expoſitæ legi poſſunt, ſecus deliteſcunt. Sed opus eſt haud mediocri diligentia. [redacted].

Literas lumine interpoſito legere.

Hæc eſt ſcribendi inopinabilis latebra, nec vt cęteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo ſcriptitaueris, vti ceruſſa liquido immixta gummi, vel conſimili ſit chartæ concolor, neue aliquid ſit diſcerniculi, vel coniectari poſſit, tūc oculo, & lumini interiecta ſideris vel candelæ, vbi deſcriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs pene-

trari non ſinunt, ſic obſcuriuſculæ conſpiciuntur. *Porta.*

Literæ indelebiles, quomodo corporibus humanis inſcribantur.

Si placeat quandocunque nouas inſcribere figuras, facillimè efficies in æſtuario diuiſa ſumma cute nouaculo, vel phlebotomo, prius depicta atramento in cute figura: inde rimas minio, vel cæruleo, aut terra coloris quem depingere cupis implebis, & ſtatim ob calorē contracto colore cutis concreſcit in imaginem. Aliter vt experimento didici, & abſq; balneo: Aquæ ſeparationis auri cantharides toto die naturali immixtas ſines: inde calamo tenui ſeu literas, ſeu formam aliam quam volueris delineabis in cute, ſic vt aquæ veſtigia relinquantur, cōfeſtim erumpent veſicæ albæ locis, quæ aqua occupauit. His perfractis & die vna conſolidatis, perpetua cicatrix alba ſuccedet, atq; omnino indelebilis niſi vi formam depictam ad vnguem referens. ~~*Cardanus.*~~

Literæ vt nigro exemplo candicent.

Si velimus, vt literæ in nigro exemplo candicent, eſt & occultius mentis conceptum proferendi ratio. Luteum, ouique albumen validè exagitatum, inſtar ſcriptorij atramenti liqueſcat, huiuſmodi literas, vel lineamēta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: vbi verò literæ iam obrutæ liqueſcant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricoſum dilacerantes velum, vti nebulas diſcutientes ſupra modum candore panduntur inſigni. *Porta.*

In ouo modus ſcribendi.

Alumen ex aceto ſubtiliter, multumq; terito, & cortici quidquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone tribus, vel quatuor diebus, reſiccatum coquito, cumque fuerit toſtum, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cùm ceram ſuſtuleris, decorticato & peruium corticem, & ouo impreſſas leges literarum figuras. *Aphricanus.*

Literæ delitescentes vt conſpiciantur, & conſpicuæ delitescant.

Si optabis vt literæ delitescentes conſpiciantur, & conſpicuæ

ſpicuæ deliteſcant: potieris, ſi ſtillatio calcanthi liquore, vel ardēti aqua effuſa, donec ſolutum fatiſcat: ac papyro literas duxeris: iam enim ſiceſcentibus cælantur: porrò combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ fumus ſcripturi, in priorum interſtitio verſuum latè deſcribito. Omphacis inde galla albo vino decoquatur, ſpongia madida, cùm cordi euenerit, leuiter expergificādo, & ſuper eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus deliteſcit, priſtinus verò inuiſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. *Porta.*

Scripta quomodo occultentur.

Diluitur tantùm atramenti ſcriptorij in aqua vt vix ſcripta exempla veſtigium nigredinis appareat: qua ſiccata, ſuper eadem verba, iiſdemq; lituris alia, ex carbone ſalicis, & aqua pluuia ſpiſſata ſcribitur, quæ verum atramentum refert. Vbi ſiccata fuerit tranſmiſſaq;, libeatq; legere, galla aquæ incoquitur, impoſitaque ſpongia ac expreſſa mediocriter detergitur epiſtola nuper conſcripta, quòd carbo nec lachryma nec galla adhæreat, reliqua prior emergit cum gallæ colore, & tenacitate affigatur chartæ & obumbretur. *Cardanus.*

Literas confeſtim loco quouis emergentes.

Literas confeſtim loco quouis emergentes nigras & coloratas efficies, ſi aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis, cū exiccata fuerint, nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat: fuligine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabūt valdè, ſi eaſdem albas quæſieris charta, ficulneo lacte delineato, & exiccatas carbonis pollīne inſparſo confricato, & detergito. *Porta.*

Literæ quæ igne, vel aqua viſibiles redduntur.

At reddere literas igne, vel aqua viſibiles ſic poſſumus, & literas in carminum intercapedinibus, & ſyllabarū coagmentis, & diſtantijs protrahere: Cōtineat epiſtola inane quippiam, vt inconditè putet poſitas, & interceptæ, aut nihil omnino aut ægerrimè ſentient. Si citrij, medici mali, cepæ, & omnium ferè acrium ſucca deſcripſeris, ſi igni inferueſcit, eorum acrimonia deteguntur illicò. Maius aliquantulum ſubtilitatis habet, ſi alumine aqua diſſoluto ſcripſeris: cumque lectioni accedit, aquæ immergendo, latè euadent viſibiles, & elegantes,

Si verò candicent, velis, & lacteas: ſic facies. Lithargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto conijcitur, decoquitur, & decoctũ per colum traijcito, ſerua inde limonis ſucco citrigeri generis literas exarato: iam enim ſiceſcentibus abduntur, ſi ſeruato liquore immerſeris, lacteas & cōſpicuas videbis. Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabunt, vtitor ſi inops aliquãdo eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidiq; occultæ proſus, ſi lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas increſcere, iubes, vt nauis expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum ſubtiliter pinſito, inde puluerẽ chartæ inſpergito, panno perfricato, rectẽq; expoliantur, & vt ſit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuſo iuniperi gummi (quod ſcriptoribus Vernigo dicitur) addatur reliquis, cùm vſu euenerit, aqua, vel ſaliua ſcribito, & nigreſcunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, niſi de nocte.

Literas, quæ non leguntur niſi de nocte, cum felle teſtudinis ſcribe, aut lacte ficus ſi ponatur ad ignẽ, aut cum aqua vermis lucentis de ſero. *Albertus.*

Modus cognoſcendi literas in charta latentes.

Cùm ſint tria genera eorum, cum quibus literæ occultæ ſcribuntur, atq; imperfectæ: vel quia res alia deſideratur, vt quæ cum ſæpo quæ cinere aut carbonibus indigent: & quæ aqua, & lachryma Arabica, calcantho, aut perſpicuo, vt quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ denſitate, vt quæ ſale ammoniaco, nam ab igne coguntur: neceſſe eſt vt qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solẽ inſpiciat, & vt mergat in aqua, & vt igni exponat, & vt calcanthi puluere inſpergat. *Cardanus.*

Literæ, vt conſtitutis diebus deciduæ ſint, & euaneſcant.

Quantum humanum euolat ingenium, dum naturæ ſecreta pandis? Demerſetur tenuis elimatus chalybs in ſeparationis aquam, pōdere iam triplicato, quibus liquidę picis, vel terebinthinę reſinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolium cooperies, porphyrite multũ teratur, ſcribe, & conſeneſcentes deciderit. Hoc ſilentio prætereundum

dum non putaui, quòd maximè præcipuum, & tanquam rei caput eſt, periculum frequenter facere: nam ſi diutius in charta cõmoratur, fortis aqua pluſculum ſuggeratur, & ſi fueris ſedulus, ſub crocea non remanebunt veſtigia, hac indicij norma frui poteris. Sic aliud conſimile genus habebis, ſi ſic mentiri ſatius fuerit: Chryſocolla, ammoniacum ſal, & alumen æquali certent inter ſe pondere, tuſa omnia fictili cõdantur, & forte ex calce parato lixiuiũ, & faucibus excepturi vaſis lineo panno obtento, colato: ſic igitur parum ebulliat, atramento immiſce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaceſcente fiunt caducæ, ad vſum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Ceruſſum in æſtate cum lacte ficus miſce, & in paſtillos redige: ſiccato in vmbra, & tere, ac rurſus nouo lacte ficus imbue forma paſtillos, ſiccato, terito: atque id repete quater, inde ſerua. Cum opus eſt, literas leuiter madefacito, & puluere illo inſpergito, ſic vt vndique adhæreat, ſinito per horas duodecim ſaltem, cõfricato tenui linteo aſperiuſculo, in quo goſſipium includatur. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Rec. Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ añ. vnc. ij.
Salis armoniaci vnc iiij.

Miſta deſtillentur ſecundum artem. Hac aqua literę humectatæ, euaneſcent. *Fallopius.*

Literæ vt penitus abſtergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abſtergere ſi quæſieris: Calcanthi & ſalnitri aqua calamo ſupra literas delineato. Vel è ſale alkali & ſulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, ſic erodet, vt nec veſtigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inſcribantur.

Si in ſilicem nullo compendio aliquid inſcribere velis: oblito totum cera, indę inſcribito quod lubet, cera tamen exactè deraſa, vbi literæ ſunt, vt nudus ſilex appareat: poſt merge lapidem in aceto acerrimo per ſeptẽ horas, & exime: at ſi pluribus horis immerſus maneat, citius cruſta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum eſcharotica vocata medicamenta applicantur: ſupplet in acetǫ vim potentioris medicamenti mora, &

multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat, vnde lapidem comminui neceſſe eſt. Palàm autem eſt, & hoc ad alios lapides traduci poſſe, qui nõ ſint multò duriores. ~~Cardanus.~~

Ad literas obliterandas.

Literas ſic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, ſicca, tere in puluerem, & viuæ calci miſce, ac literis ſuperpone, vel illine, & infra triduum nullum comparebit illarũ veſtigium. Ex vetuſtiſſimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epiſtolæ quomodo concludantur, vt aperiri clanculum nequeant.

Epiſtolarũ vſus, & ratio obſignãdi tam vtilis eſt, quàm etiam neceſſaria. Si igitur adſit ſigillum, antequam cera imponatur, charta ſub eo in capillamẽta diuaricanda eſt, ſi id feceris, inde cera tolli non poteſt vlla arte, quin capillamẽtum pereat. Dignoſcitur ergo aperta epiſtola ex aduerſa ſigilli parte fraus. Rurſus ſigillum non adſit, altera ex parte regula & ſtylo diuaricãda eſt pars A D poſtquam iam plicata fuerit epiſtolæ cohæret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga eſſe debet) duabus ſciſſuris. altera tangente A. altera propè valdè deducẽda eſt aduerſam partem epiſtolæ per B. inde rurſus reducẽda per C. & demum præciſa parte, & in mucronem formata, reducẽda iterum pars mucronata E. ſub B C. ex B. in C. ita vt pars, quæ tegit B C. quadrata ſit, non mucronata. Poſt ex aduerſa parte pars folijs ad vnguem æqualis ac ſimilis A D. abſcindenda eſt: ita fiet vt ſimiles ſint alterutrinque partes, nec vnde clauſa ſit dignoſcere quiſquam facilè queat. Inſcribendæ etiam ſunt literæ vtrinque ſuper obſignatum locum. ~~Cardanus.~~

Epiſtola quomodo clam aperienda.

Literas obſignatas aperire ſolent ſeta caudæ equinæ, ſed prius parum ceram excalfaciunt, res hæc manuum agilitate & iudicio, quàm doctrina conſtat: reſtituere oportet è regione prioris loci, ne conſuetudine ſigilli, ſitus mutatus prodat dolum. Aliter inunge ſigilli locum, inde ſuper-

ſuperinfunde dilutum gypſum tenuiſſimũ, ex aqua cum modico glutinis piſcium, aut lachrymæ Arabicæ: ſinito cogi,& ita ſigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi poſſint.

Ne literæ poſſint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ouorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum,eaq; miſcellanea papyrum ter inunge,ac toties reſicca. Poſtea ſcribe ibi quicquid viſum fuerit,& in ignem proijce, videbis abſque vlla combuſtione reſilire. *Ex antiquo libro.*

Literas vt à muribus tuearis.

Atramentum librarium diluto abſynthij temperatum, literas à muribus tuetur,herba verò ipſa veſtibus inſerta, tineas arcet. *Dioſcorides.*

Albæ literæ vt legi poſſint.

Ammoniacũ, ſal tritum,& aquæ miſtum,literas albas, & à papyri colore nihil diſtantes reddit:ſed ſi igni admoueris nigreſcent. Ad hunc modum aluminis puluere ſcripta non apparent, niſi chartam, dum voles legere,in aquam demerſeris. *Mizaldus.*

Scytale Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omnino,charta ſic ad cochlea inſtar ſtricta,& æquali à ſummo vſq; ad imum inuoluebant alterum, vt nihil omnino è ligno conſpici poſſet, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Vnum ex his lignis Imperator exercitus accipiebat, reliquum apud ſe retinebant. Vbi opus eſſet epiſtola,chartam ligno prędicta ratione inuoluebant capitibus vtrinq; affixis,

& in medio etiam tenuiſſima cera certis locis,inde inſcribebant, quæ vellent:eaque à ligno auulſa,epiſtolæ loco tranſmittebant. *Cardanus.*

Literæ vt aqua viſibiles reddantur.

Cum aqua,in qua alumen diſſolutũ ſit,ſcribito,cumq; lectioni accedis, aquæ immergendo,latè euadent,viſibiles,& elegantes. *Alexius.*

Literæ albæ, vt citò nigreſcant.

Aceto vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis: cum exiccatæ fuerint, nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat, fuligine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valdè. Si eaſdem albas quęſieris, charta ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline inſperſo confricato, & detergito. *Ioan Bapt. Porta.*

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum, in tres aut quatuor partes inciſarum, vel leuiter cõtritarum vt volueris, quę cùm in oleo pauco aliquãtulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, ſuperinfundendo vini albi tantum, vt ad digitos quatuor vel plures emineat: deinde adde gummi Arabici contriti libram dimidiam, vitrioli contriti vncias octo: miſceantur, & ponãtur ad Solem per dies aliquot, miſcendo quotidie. Poſtea cùm aliquantulum & ad ſufficientiam fuerint cocta, coletur & erit perfectum. Cæterùm fecibus relictis recens vinum addi poteſt: deinde coqui colari, & hoc toties fieri poteſt, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. Hic quidem vinis ſimul miſtis, addantur gallę, gũmmi, vitriolum, recentia, vt ſupra: deinde cùm rurſus ad Solem poſita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quo enim ſæpius iterentur hęc, eo etiam melius euadet atramentũ. Quod ſi atramẽtum ſpiſſius, quàm par eſſet, euaderet, addatur parum lixiuij, & fiet fluidum. Si verò nimium eſſet fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterùm gallas paruas, criſpas, duras eſſe oportet. Quemadmodum vitriolũ coloris cærulei: gummi præterea lucidum, friabile. *Alexius.*

Atramenti puluis, quiſque proficiſcens ſecum ferre poteſt, modò aqua vel vinum contemperetur. Hic etiam puluis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos perſicorum, vel Armeniacorum, vel amygdalarum, & ponantur ad ignem, donec candeſcant, auferantur, & ſeruentur. Quo facto, ſumito reſinæ piceæ quantum ſatis eſt, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candela, vel carbone accẽſa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo ita vt ſpirare, non extingui, ſed fumus optimè recipi poſſit: deinde cum reſina omnino conſumta, vaſaque frigida fuerint, abſtergatur fumus in oper-

operculo hærens, & ſeruetur. Quòd ſi quis tantum laboris, pro conficiendo fumo ſumere noller, emat ab ijs, qui impreſſorum atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo ſumito partem vnam, pulueris nucleorũ accenſorum partem vnam, vitrioli, partem vnam, gallarum frixarum, vt copiosè ſuperius dictum eſt, partem vnam, gummi Arabici partes quatuor. Redigantur omnia in puluerem, cribrentur, & miſceantur, fiatq; puluis in corio ſeruandus. Quando autem vti voles, ſumito huius pulueris parum, cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & miſce bene, & vtitor. Atq; ſic habes atramentum repentinum, quod quiſq; ſecum abſq; effuſionis periculo ferre poſſit. Quòd ſi hic puluis addatur atramento non bono, perfectiſſimum reddetur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neq; magno precio, præterea non ſolum ad ſcribendum, verùm etiam ad libros imprimendos, aptum.

Accipe eius tincturæ, quà coria tinguntur quantum volueris, fellis ſæpiarum, quantũ ſatis eſt, miſce, & fiat atramentum. Verùm ſi melius efficere voles, adiungito prædictum puluerem, ex illis carbonis, vitriolo, galli & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præſertim ſi aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, vt liquidius, & tenacius fiat. Cæterùm atramentum pro imprimendis libris ex ſolo ſummo reſinæ conficitur, vt ſuprà dictum eſt, addendo vernicis liquidę quantum ſatis eſt, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel ſpiſſius, vt res ipſa poſcere videbitur. Nam hyeme liquidius, æſtate firmius eſſe debet. Quòd ſi liquidius efficere voles, adde plus olei, & plus fumi, meliusq; coque. Verùm durius atramentũ, elegantiores efficit literas. Quòd ſi rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi, ſumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: ſi verò viride, æris florem accipito: ſi cæruleum, vt paucis retrò annis vtebantur, ſumito cæruleũ Germanicum vel enchauſtum vitreum, quod Venetijs habetur. Reliqua fiant, vt in communi atramento dictum eſt. *Idem.*

Atramentum perpetuum.

Stuchum vocant artifices colorem perpetuũ, quo maximè ſepulchris literæ ſolent inſcribi, iam prius literis in marmore inciſis: conſtat fumo olei è ſemine lini pici na-

nali commixto Eius enim fumi nigredo nō mutatur, nec pix ab aqua, aut vento corrumpitur. *Cardanus.*

Rubrica ſcriptoria.

Accipe ligni braſilij, minutim inciſi Vnc. vnam, ceruſſæ, aluminis, ſingulorum drachmas duas: terantur, & miſceātur: quibus tantum vrinæ ſuperinfundito, donec cooperiantur, relinquanturq; ſic per tres dies, miſcendo quotidie ter aut quater: deinde coletur per linteum, ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & ſiccentur in loco aliquo. ab aere & Sole remoto, & ſeruetur. Quando autem ad ſcribendum vti voles, aqua gummi temperata conficito. *Alexius.*

Puluis abſtergens atramenti maculas, vel literas ſcriptas in papyro.

Accipe ceruſſæ optimè contritę, lactis ficuum, ſingulorum quantum ſufficit. Miſceantur, & fiat maſſa, quæ cum exiccata, deinde rurſus imbuta lacte, atq; ſic ſexies factū fuerit, fiat puluis & ſeruetur. Quando autem atramētum, vel literas à papyro auferre velis, fumito pannum lineū, aqua imbutum, deinde expreſſum, ponatur ſupra atramētum, vel literas tandiu, donec humectata ſint. Quod cùm factum fuerit, puluis prædictus ſuperaſpergatur, & relinquatur ſic per noctem vnam: deinde manè cum panno aliquo linteo ſicco fricetur leuiter, quo facto, papyrū candidiſſimam videbis, & ad ſcribendum aptiſſimam Quod ſi omnino deletum atramentū non eſſet, iteretur, vt prius: & fieri nequit, quin auferatur. Quòd ſi attenuata charta nimium ſit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leuiter liquefacta, ceruſſæ vel farinæ puſillo admiſto, denſabitur. *Idem.*

Ad literas aureas.

Ad ſcribēdum aureis literis, Sume croci, & auripigmēti partes æquales, dilue cum felle caprino, & tandiu ſub fimo equino ſepeli, donec fiat veluti ſpiſſamentum. Cum quo pinge, vel ſcribe. Idē fiet, ſi acceperis drachmas duas aloes, & croci tantundem, eaq; in pollinem redacta, albumine oui exceperis, & diu multumq; agitaueris. Ex quodam Grammatographo. *Mizaldus.*

Ad literas aureas aliter.

Accipe auripigmenti, chryſtalli, ſingulorum vnciam vnam, redigantur in puluerem ſingula: deinde miſceantur cum oui albo, & fiat liquor ad ſcribendum. *Alexius.*

Ad literas argenteas.

Argenteas literas ſic facies abſque argento. Sume ſtanni optimi vnciam vnam, argenti viui vncias duas, miſceatur, & liqueſcant. Deinde terantur cum aqua gummata, & ex ea materia vbi opus erit, formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad ſcribendum.

Accipe floris æris, lithargyrij, argenti viui, ſingulorum quantum ſufficit: terantur, & miſceantur ſimul cum vrina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimum ſmaragdo ſimilem, non ſolum ad miniandum, ſed etiam ad ſcribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas ſic facies, Accipe folia rutæ, ſuccum exprime, florem æris, & parum croci adde, tere, & dum vti voles, aqua gummoſa excipe, ac ſcribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quantum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum ſubtilē. Quod cùm factū fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cū aqua cōmuni, addendo parū mellis. Deinde cùm bene ſiccatum fuerit, iterū ſuper lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta. *Alexius.*

Cærulei parandi ratio.

Cœruleū cū melle, vt æris flos conterendū, ſed purgandum nō eſt. Temperatur aūt oui albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viſcerū glutine lucido, & liquefacto & colato, vt ex gummi ſolet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aqua communi contritum: deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum vel vitreum, vrinaq́; ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim vrina, ac rurſus recens addatur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ouorum alba, optimè agitata, & in aquam puram diſſoluatur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, vt tranſuerſum digitum emineat, rurſuſq; ſimul agitato, deinde cùm reſiduū fecerit, auferantur ouorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, fiatq́; vt cum vrina. Nec alia ratione fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euaneſcant. His omnibus factis, addantur albumina ouorum

recentia, miſceantur optimè, & fiat liquor in vaſe aliquo obturato ſeruandus erit: deinde cùm quis hoc vti voler, ligno aliquo miſcendus ſeruatur etiam diutiſſimè incorruptus. *Alexius.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, vt papyrum vincat, in eoq́; legi poſſit.

Sumito ouorũ cortices optimè lotas, easq́; ſuper porphyrite, vel marmore cum aqua cõterito, & in ſcintillam poſitas, ſinito, donec in fundo materia reſideat. Quo facto, ſenſim auferatur aqua, materiaq́; vel per ſe, vel ad Solẽ ſiccetur, ſeruetur q́;. Quãdo autẽ vti voles, accipito gummi ammoniaci, exemta flaua cortice, quantũ ſatis eſt, ponatur in aceto diſtillato, per noctem vnam, donec diſſoluatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prædicti puluetis, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribẽdum, & pingendum. Hoc etiam liquore, primaria quædam fœmina in Italia ad faciem dealbandam vtitur, propterea quòd abſq; vlla aliqua læſione cutis, & dentium, ita faciẽ albam reddit, vt non illita ſed natura ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem vti velis, liquorem multò rariorem, & tenuiorẽ eſſe oportet, vt melius penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum calci combuſti addideris, optimum feceris. *Idem.*

Modus parandi Vernicem, ad membranas ſiue papyrum læuigandam, qua vtimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior ea, qua vulgò vtuntur: nec vt illa vulgaris malè olet.

Vernix qua ſcriptores vtuntur ad conficiendos libros, eſt gummi iuniperi in puluerem redactum. Ex hoc etiam gummi cũ lini oleo cocto liquida Vernix conficitur. Vtũtur ſcriptores prædicta Vernice contrita, vt melus atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verũ ſi meliorem, atque minore precio parare voles, ſumito ouorum cortices mundatas, & leuiter cõtritas, easq́; in olla aliqua benè cooperta, in fornace vel figuli, vel vitrearij tam diu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertatur: deinde cribrentur, & fiat puluis albiſſimus. Quum autem vti voles, ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atq; leporino pede hinc inde ſpergatur, atq; quod reliquũ eſt, abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verũ ſi poſteaquam ſcriptum eſt, & exiccatum, puluerem auferri deſi-

deſideres, aliquantulum cum medulla panis fricetur,& abſterget puluerem omnem. *Idem.*

Modus parandi tabulas albas,deletiles,in quibus ſcribitur ſtylo æneo,cuiuſmodi libelli,qui in Germania fiunt.

Accipe gypſi mundi ac cribrati,quantū ſatis eſt,& cum colla ceruina, aut alia diſſolues: quod cùm exiccatū fuerit,radatur,politum fiat, & lucidum.Quibus ſic ſe habentibus,rurſus vt prius diſſoluatur,& radatur:deinde ſumto ceruſſæ, in tenuiſſimum puluerem redactæ, & cribratæ, quantum ſatis eſt:miſceatur cū oleo lini cocto,& fiat vnguentum quo illinantur tabulę:quæ cum benè illitæ fuerint, ſiccentur in vmbra per dies quinq; aut ſex, deinde panno aliquo,in aqua intincto,deinde expreſſo,expoliātur tabulæ,& ſic relinquuntur per dies quindecim,aut viginti,donec optimè ſiccentur,quibus ad ſcribendum,delendumq;,quod ſcriptum fuerit,vtitor. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Accipe Boli armeni,ad nucis quantitatem,ſacchari cādidi,ad ciceris magnitudinem. Redigentur in puluerem tenuiſſimum ſimul, deinde addantur alba ouorum,miſceantur optimè,contundendo. Quo facto, ſumito librū optimè lignatum, & ſub prælo,cum ouorū albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit,illinatur prædicta compoſitione,& ſiccetur,fricetur ;q; benè, vt politum,leueq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi prius humectētur: deinde ſubito auro ſuperpoſito,bombyce premantur leuiter,& exiccati,dente lęuigentur, atq; ferro frigido,formæ imprimantur. *Idem.*

DE SECRETIS SCIENTIARVM.

LIBER XV.

Præcedenti libro earum artium ſecreta expectauimus, quibus velut inſtrumētis ad varias ſcientias & artes diſcēdas aut docendas vtimur. Nunc ergo ſupereſt, vt inſtrumētis expeditis ipſas ſcientias, & artes aggrediamur, & ea

quæ nobis ex his inter ſecreta referri debere videbũtur, exponamus. Sunt autẽ ſciẽtiæ vel Phyſicæ, vel Metaphyſicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Phyſicæ ſcientia ſecretis antea paſſim à nobis actum eſt. De cæteris in hoc libro nonnulla perſequemur. Itaq; Metaphyſicæ ſcientiæ tractationem de Deo, & Angelis ſeu Dæmonibus bonis aut malis ſub ſe complectitur. Supra quidem primo & ſecundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hîc tamen alia ratione Metaphyſica tractaturi ſumus. Supra namq; merã de Deo, & Angelis ſcientiam propoſuimus, non quatenus ad aliquod opus, aut effectũ ex ipſa ſcientia prodeuntẽ referenda fuerat, quod iam paucis exequemur, vt hîc formam, ſupra verò materiã tradidiſſe videamur. Non hîc enim quid Deus ſit, quotq; perſonis conſiſtat, quid Dæmones ſint exponemus, ſed quomodo nobis Deus cognitus applicandus ſit, Dæmonesq; boni cõciliandi, mali verò procul à nobis repellendi. Qua quidem ratione quæuis bona conſequimur, vt hæc merito potiſſima ſecretorum pars cenſeri debeat.

Qua ratione Deo coniungamur, eoq; nobis conciliato fruamur. Cap. I.

MVLTA multi ſecreta magnis extulerunt laudibus, quæ vel ad ſcientias, vel ad opes & diuitias, vel ad honores, ſanitatẽ, aliaq; corporis & fortunæ bona comparanda proferuntur: Cùm tamen in hac vita nullum ſit, ſana conſcientia bonũ hominibus magis exoptandum, cumq; nihil ſit quod æterna felicitate magis expeti debeat, hoc certè ſecretum ſecretorũ eſt, quòd omnes Philoſophi Chriſtiano lumine deſtituti, nec nõ ex Theologicis plurimi nequaquam aſſequi potuerũt, quomodo ſc. Deo nobis reconciliato cõiungamur, eoq; nobis iuncto fruamur, vt in hac & altera futura vita genus omne bonorum conſequamur. Veteres equidem Philoſophi primam rerũ omnium cauſam animaduerterunt, quę quòd malum eſt oderit, & puniat, bonum verò complectatur, & præmijs afficiat. Cùm itaque iudicarent Deum omnis boni, adeoq; perfectæ felicitatis eſſe ſcaturiginem, probè quidem ſtatuerũt, ita nobis noſtram eſſe quærendam felicitatem vt & ſublimi contemplatione

platione Deum verè agnoſcamus, perfectisq́; virtutibus ei coniungamur: In hoc tamen aberratum eſt, quòd nec ſubtili contemplatione Deum verè agnouerint, nec perfectas obtinuerint virtutes. Quis autem, & quid Deus verè ſit, aliàs oſtẽdimus, vbi rationibus philoſophicis fidei tamen noſtræ conſonis, veterum Philoſophorum errores palam fecimus, eosq́; patefacta veritate cõfutauimus. At verò quæ ſint perfectæ virtutes quibus vinculum noſtræ cum Deo cõiunctionis deſcribitur, ſuo forſan tẽpore docebimus, ſi licuerit Ethices Chriſtianæ formulam in lucẽ proferre. Cæterùm vt ſecretum quod proponimus, intelligatur, ſciendũ eſt Deum (vt qui perfectiſſimè bonus ſit) nihil acceptare quòd quãtumlibet malũ exiſtit. Nouimus autem, & fateri quiſquis nouit cogitur nõ ſaltem imperfectũ eſſe quod in nobis eſt bonũ, ſeu voluntatis ſeu quis intellectus virtutes examinet, ſed etiam vitijs, & erroribus conſpurcatum. Quamobrẽ ſi Deo coniungi velimus, prꝫteritorum, & futurorũ habenda eſt ratio: Præteritorũ quidem vt expientur mala quę iam perpetrata ſunt: Futurorũ verò vt mens noſtra, volũtasq́; ab omnib. erroribus & vitijs expurgentur optimè. Hoc fieri nentiquã poteſt: Illud verò fiet hac ratione, ſi pœnas in æternum vſq́; reprobationi deteſtinatas ſuſtineamus. Hęc eſt vera philoſophandi ratio, quæ nos in deſperationẽ deducit, vt viribus & iure deſtituti Diuinam gratiam imploremus. Secreti quidẽ hæc prima pars eſt, quã percepiſſe volunt Ariſt. cum moriturus exclamat *Ens Entium* miſerere mei, & ob hanc deprecationem eum aliqui ſaluum fore credunt: Ego verò vt nulli ſalutem detrahere poſſum, ita nullum quoq́; propterea ſaluandum eſſe iudico, ſi Dei gratiam implorauerit: Deus enim iuſtus eſt neceſſariò, at miſericors non itẽ: Cum Deus dum ſeuerè iuſtitiam exequitur, Deus ſit etiã abſq; miſericordia. Quoniam ergo iuſtus quidem abſq; miſericordia poteſt eſſe Deus: at verò miſericors abſque iuſtitia vice verſa non eſt: Ob id vt Diuinam exoremus miſericordiam, aliquà nobis opus eſt iuſtitia, ſed vbi nam hæc iuſtitia quæretur? An in nobis, vel in alio? Vtique ſeu ſit in nobis ſeu ſit in alio quærenda, duo ad eam iuſtitiam omnino pertinent ac requiruntur, nimirum vt patiendo ſufficiens pœna luatur: Deinde vt agendo Deo perfectè obediatur. Neutrum in nobis eſt. Nam ſi pęccatorum pœnas examines, æterna ſunt & nullo

eluibiles tempore: Sin autem dicas hanc aut illā pœnam ſatis eſſe, toto cœlo aberrabis, cùm vinculum noſtræ cum Deo coniunctionis etiam leuiſſimo peccato diſſoluatur. At hoc diſſoluto, æternæ felicitatis hæreditas abrūpitur. Præterea quod vt Deo coniungamur, perfecta requiritur obedientia, quam hæc à nobis aliena ſit, ſatis intelliget qui perfectarum virtutum naturam agnouerit, in quibus nil vitioſum admittitur. Vbinam ergo iuſtitiam exquiremus, cuius adminiculo ad exorādam Dei miſericordiam aditum habeamus? Methodica morborum curatio eſt, vt mali cauſas intueamur, & eis applicentur remedia cōtraria. Philoſophicis demonſtrationibus aliàs docuimus humanum genus à duobus primis parentib. incœpiſſe, non naturali quidem modo. Sic enim ab alijs, vt nos facti fuiſſent, quibus poſteriores cēſerentur: Sed modo miraculoſo, à prima nimirum cauſa, quæ cùm perfectè bona eſſet, primos ita parentes fecit, vt finem ſuum adeoq; ſibi deſtinatam felicitatem conſequerentur. Vnde igitur hoc malum cui obnoxij ſumus in nos irrepſit? Miſeria nobis, imperfectio, & mali cuiuslibet, peccatiq; fomes cōnaſcitur. A noſtris ergo parentibus, malum hoc hæreditaria ſorte nanciſcimur. Cùm itaque miſeri ſimus alterius vitio: par eſt vt (ſiquidem aliqua ſalutis ratio ſuppetat) alterius merito bonum amiſſum recuperemus, cùm ex nobis ipſis Diuinæ Iuſtitiæ ſatisfieri nō poſſit. Sed quis ille erit qui tantū promereatur? Num Plato? Num Ariſtoteles? Num Diua Maria? Num Diuus Petrus, aut alius ex Sanctis quiſpiam? Vt Deo ſatisfaciat, oportet pœnam luere ſufficientem, & perfectam offerri obedientiam: At ſi dicas Platonis meritum noſtram eſſe iuſtitiam, Platonem oportuit vt Diuino iudicio faceret ſatis, pro ſuis ipſius peccatis æternas luere pœnas, & nihilominus eſſe Deo perfectè obtemperantem: Id ſi potuit (quod falſiſſimum eſt) pro ſe ſolummodo ſatisfecit, nec nobis quicquam fuit promeritus. Eadem eſt aliorum ratio, quicunque à peccatoribus progeniti, huiuſce mali fomitem contraxerunt. Cæterùm quod malum hoc in omnium gentium familijs animaduertatur, rationi conſentaneum eſt, huiuſce mali ſcaturiginem ad primos referendam eſſe parentes. In nullo igitur homine noſtra nobis quærenda eſt iuſtitia: Talis enim ſponſor, aut interceſſor requiritur, qui Deum nunquam offenderit, atq; adeo in maledictione natus nō ſit,

vt

vt ſunt omnes, quos hæc naturalis hominum procreatio ſuſcitauit. Nam ſi quis vel leuiſſimè peccauerit, vel fuerit hæreditate natalitia reprobus, pro ſe ipſo nequaquam ſatisfacere poterit, multò minus alijs boni quidpiam promerebitur. Ecquid igitur, an in Angelis, aut Dæmonibus noſtræ ſalutis aditum quęremus? Incerti ſumus: Nam nec eius rei ratio ſuppetit, nec authoritas Philoſophorum ſatis eſt: Cum ratione ſalutis via nequeat inueſtigari, deſperandum eſt, aut aliò mens conuertenda eſt, vt ex auditu & credendo conſequamur, quod intelligendo non poſſumus. Iudæis à primo ſtatim primorum parentum lapſu futurus redemtor Meſſias ille exoptatiſſimus promiſſus eſt, qui totius mundi peccata ſufferret. Hic homo natus eſt, & ſua paſſione perfectaq; obedientia ſeuero Dei iudicio noſtro nomine ſatisfecit. Verùm ſi homo fuit (inquies) eidem fuit, cui nos, obnoxius cōdemnationi, ſicq; nec perfectè Deo obtemperare potuit, ſibique non alij cuiquam paſſus eſt. Myſterium hic animaduerte: Noſter hic Meſſias non eſt ex naturali hominum ſerie: Sic enim peccatorem naſci oportuiſſet: Sed eum Deus extraordinario modo ſuſcitauit. Nam nō ex viri & mulieris copula natus eſt noſter redemtor, qui modus eſt hæreditariæ propagationis. Sed ex Maria virgine ſacroſancto Diuinæ maieſtatis lumine (quem Sanctum ſpiritum vocamus) illuſtrata cōceptus eſt, quo fit vt is homo, Deusq; ſit, matris nimirum Mariæ virginis Filius, & Dei Patris altiſſimi. Paſſus hic eſt, mortuusq; ſub Pontio Pilato, cùm tamen eſſet natura puriſſimus, operibusq; ſanctiſſimus. Quemadmodum itaq; primorum parentum lapſu, vinculum noſtræ cum Deo coniunctionis diſruptum eſt: ſic huius interceſſoris ſanctiſſimi merito idem vinculum reſtitutum: Sed ea ratione tamen, vt naturalis hominum propagatio non ob id interrumpatur, ſed vt cœpit ad extremum vſq; hominem proceſſura ſit, quò mors in omnem hominem deſcendat, vt omnis homo fiat gratię capax, ſiquidem gratia peccatum præſupponit. An verò ſatis eſt hunc mediatorem eſſe paſſum, vt omnis homo ſaluetur, cùm non vni magis quàm alteri paſſus ſit? Neutiquam certè ſatis hoc eſt: Sed vt peccatum à noſtris parentibus in nos transfunditur, dum in vtero materno concipimur: Sic neceſſarium eſt, vt hoc noſtri mediatoris meritum nobis adaptemus, quæ ſpiritualis eſt regeneratio Theologis. Hæc applicatio in hūc mo-

dum ſit, cum nos ſcilicet noſtram confitentes miſeriam, certò credimus hunc mediatorem Iesvm Christvm pro nobis eſſe mortuum, vt nobis hac ratione peccata noſtra remitterentur, atq; adeo Dei patris gratiam nacti felicitatem æternam conſequeremur. Hoc itaque ſecretum eſt, quo Deo nobis reconciliato coniungimur, quo ſecuram nacti quietem, ſinceraq; freti conſcientia, & ſpe nunquam deceptura gaudentes huius vitæ terminum, noſtrique redemtoris aduentum expectamus, qui nos in regni ſui palatijs deducturus eſt. *Nic. Taurellus.*

Quomodo ea, quæ deſideramus ſcire, aſſequamur.
Cap. II.

VNica & vera via ad omnia ſecreta eſt, vt recurras ad Deum omnis boni authorem & ſicut Chriſtus docet. Primò quæras regnum Dei & iuſtitiam eius, & cætera adijcientur vobis.

2. Item, Cauete ne corda veſtra grauentur crapula & ebrietate, & curis huius vitæ.

3. Item, Commendes curas Domino, & ipſe faciet.

4. Item, Ego Dominus Deus tuus, docẽs te vtilia, gubernans te in via qua ambulas.

5. Et intellectum tibi dabo, & docebo te: in via quam gradieris oculo meo te regam.

6. Item, vos qui mali eſtis, ſcitis dare bona filijs veſtris: quantò magis pater veſter, qui eſt in cœlis, dabit Spiritum ſanctum petentibus.

7. Item, Si volueritis facere voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, verè diſcipuli mei eſtis, & veniemus ad vos, & manſionem apud vos faciemus.

Septem hæc ſcripturæ loca, ſi de litera ad ſpiritum ſeu in actum deduxeris, errare nõ poteris, quin deſideratam metam attingas, à ſcopo non aberrabis, & ipſe Deus per Spiritum ſanctum ſuum te docebit vtilia & vera: dabit etiam tibi miniſtras angelos ſuos, tuos comites, doctores & adiutores, ad omne ſecretum mundi. Mandabit & omni creaturę, vt tibi obediat, vt lætus & gaudens dicas cũ Apoſtolis, tibi obedire ſpiritus. Tandem quod maximum eſt, certus eris, nomen tuum ſcriptum eſſe in cœlis.

Alia via eſt, & communior, vt tibi reuelentur, etiam te inſcio, ſecreta à Deo vel Spiritibus, quia ſecretũ in ſua poteſtatę habent, vel per ſomnia, vel per fortes imaginationes,

tiones, ſeu impreſſiones. Aut ex natiuitatis conſtellatione per cœleſtes intelligentias.

TERTIA via eſt improbus labor, quo ſine aliquo diuino numine nihil magni, admiratione dignum aliquis aſſequitur, ſicut dicitur,

Tu nihil inuita dicas, faciéſve Mineruâ.

Quia omne bonum à Deo. ſolo bono à quo quæ volumus impetrari oportet, in ſpiritu & veritate ac ſimplici corde orando. Concluſio ſecreti ſecretorum eſt, vt ſe quiſque excitet ad orandum pro eo, quod quis deſiderat, & non patietur repulſam. Non deſpiciat aliquis orationem ſuam: nam à quo petitur Deus & largiri poteſt, & largiri vult, modò agnoſcamus authorem, à quo ſimpliciter petamus deſideria noſtra. Clemens & bonus pater amat filios deſideriorũ, ſicut & Danielẽ & citius exaudit, quàm nos euincere poſſimus duritiẽ cordis noſtri ad orãdum, ſed non vult, vt demus Sãctum canibus, non vult eſſe deſpectum, & contemptum clenidiorum theſauri ſui. Ergo diligenter & ſępe legas, & relegas has ſequentes regulas, ac vitam omnesq; cogitationes tuas inſtituas ac dirigas ad eas præceptiones, & omnia tibi ex animi tui ſententia cedent in domino cui confidis. 1. Qui vult ſecreta ſcire, ſecreta ſecreti ſciat cuſtodire, & reuelanda reuelet: ſigillanda ſigillet: & ſacrum non det canibus, nec Margaritas proijciat ante porcos. Hanc legem obſerua & aperientur tibi oculi mentis ad intelligenda ſecreta & audies tibi diuinitus reuelari quicquid animus tuus deſiderauit. Habebis etiam promta Angelorum Dei & ſpirituũ in natura miniſteria obſequentiora, quam vllus animus humanus deſiderari poſſit. 2. In omnibus inuoca nomen Domini, & ſine inuocatione Dei per vnigenitum filium nihil ſuſcipias ad cogitandum vel faciendum. Vtere autem ſpiritibus tibi datis ac attributis tanquam miniſtris, ſine temeritate & præſumtione cum debita reuerentia erga ſpirituum dominum, tanquam legatis Dei & quod reliquum eſt vitę pacificè perages ad Dei honorem, & tuam ac proximi vtilitatem. 3. Viue tibi & Muſis, multitudinis amicitias vita: temporis ſis auarus: omnibus beneficus: vtere donis tuis: vocationi inuigila: verbum Dei nunquam recedat ab ore tuo. 4. Obtempera bene monẽtibus, fuge procraſtinationem omnem: ad conſtãtiam & grauitatem in dictis & factis tuis te aſſuefac: tentationibus tentatoris

reſiſte per verbū Dei: fuge mundana, cœleſtia quære: non innitaris prudentiæ tuæ, ſed in omnibus ad Deum reſpice ſecundum ſcripturæ ſententiam. Cùm neſcimus quid faciamus, ad te Deus eleuamus oculos noſtros, & à te expectamus auxilium. Vbi enim humana nos deſtituūt præſidia, ibi Dei offulget auxilium ſecūdum Philonis dictum 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum ſicut teipſum, & Dominus te cuſtodiet tanquā pupillam oculi ſui, & ab omni malo liberabit, ac te replebit omni ſuo bono, nihilq́; deſiderabit anima tua, cuius non compos ſis futurus, modo tibi ad ſalutem corporis & animi contulerit. 6. Quicquid didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige, & multum diſcas non multa: quia animus humanus non poteſt omnibus par eſſe, niſi diuinitus quis regeneratus ſit. Huic nihil eſt tam arduum, aut tam multiplex, cui par eſſe non poſſit. 7. Inuoca me in die tribulationis, & exaudiam te, & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ignorantia eſt tribulatio animi: Inuocato ergo in ignorantia tua Dominum, & exaudiet te: & memento, vt honorem tribuas Deo ac dicas cū Pſalmiſta: Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. *Ex Magia veterum.*

Vt boni Dæmones nobis concilientur.

Cap. III.

INexpletus eſt hominum animus, vtpote qui non ſit ijs contentus quæ natura Deusque conceſſerunt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium conuocantur, vt & prædictione rerum abſtruſarum, & edendis miraculis humanæ libidini ſatisfiat. Duplices autē fecerunt magi Dæmones, proprios nimirū, & communes. Proprij ſunt qui nobis ab ortu primo aſſiſtunt, genioſq́; nuncupant, quaſi congenitos. Horū triplex quoq; genus conſtituitur: Alius enim ſacer eſt, qui vitæ huius actiones ad omne bonum dirigit: Alius eſt geniture, qui propriè genius appellatur: Tertius autem profeſſionis eſt, de quib. copioſè Cornelius Agrippa. Hi ſunt vitæ cuſtodes, & actionum directores, qui non alliciūtur quidem, vtpote qui iam nobis adſint: ſed vitæ ſanctimonia, puritate cordis, & ſedulitate cō ſeruantur, & ad auxilium excitantur. Geniture Dæmones, & profeſſionis & in fluctibus cœleſtibus prodire volunt Aſtronomi, quò fit vt ex erectis natiuitatib. quid vnicuiq; ſit expectandū prędicere nitantur. Dæmones autem qui

qui ſunt extra nos, magi varijs rationibus alliciunt, vt voti participes fiant: Diſcrimine tamen duplici, cum Dæmonum alij boni ſint, alij verò mali, vt hinc aliam velint licitam eſſe magiam, aliam verò illicitam: Hanc quidem cùm mali Dæmones circulis, aut alia ratione coniurantur, vt magis obtemperare cogantur. At illam cum mali Dæmones verbo diuino, vel exorciſmis propelluntur, vel cum boni dæmones inuẽtis eorum nominibus arte calculatoria, & aſtronomica ex diſpoſitione corporum cœleſtium, characteribus & ſignaculis, vel etiam ſacris obteſtationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc eſt niſi ſuperſtitione plena ſit, impoſturis, & impietate. Quoniam verò magi complures ſe bonos ſpiritus habere gloriantur, res hęc diligenter obſeruanda eſt, an boni vel mali ſint, ne dũ ad hoſce magos confugimus. Cacodæmonis auxiliũ imploremus quæ prima via eſt ad perditionem. In eos enim Diabolus poteſtatem habet, qui licitis, & à Deo traditis medijs contemtis ad eum cõfugit. Hi nebulones (Magos intelligo) miſerrimas aniculas perſequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm ſagæ corpora. Sit ergo ſyncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis ſpiritum familiarem habentis, & miracula exercẽtis primum, certumq; boni ſpiritus indicium, qualis fuit Moſi, Heliæ, Eliſæi, Petri & aliorum Apoſtolorum, licet ſingularis Dei virtus appellari debeat potius, quàm ſpiritus. Ex impia verò vita, vel hippocritica contrarium intelligatur: Hippocriticam dixi, Sæpe ſiquidem ſe Diabolus in angelum lucis transformat, vt homines hac ratione decipiantur. Alia quoq; via eſt ſpirituum dignoſcẽdorum. Nam boni ſpiritus nequaquam medijs accommodant, vt vel vitris includãtur, vel characteribus, aut circulationibus vtendum ſit: Tales enim cæremoniæ pacti ſigna ſunt, quod iecit dæmõ cum circulatore: Boni verò ſpiritus non paciſcuntur. Nullum ergo bonum ſpiritum in magis agnoſcimus: Boni ſiquidẽ ſpiritus ſolo Dei iuſſu reguntur, nec characteribus, ſignaculis, nominibúſve mouentur phantaſticis, vt ſeſe cuiquã adiungant, & ad explẽdam eius libidinem miracula exerceant ſuperatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Vt vinciantur mali ſpiritus. CAP. IV.

CVm itaque ratio nulla ſit, vt bonos ſpiritus arbitrio noſtro ſubmittamus, cum malis paciſcendum eſt, & quia non poſſumus ſuperos, Acheronta mouebi-

mus. Ars certè magica facili negotio addiſcitur. Nam ſi te Diabolus animaduertat eius deſiderio teneri, ſubitò edocebit. Sunt autem varia magieæ artis inſtrumenta, quibus ſeſe Diabolus accommodat, vt circulus, varij characteres, nomina, plantæ, radices, vnguenta, vitra, annuli, miſſa quoque & alia huiuſmodi. Decipitur his leue hominum vulgus, vt hiſce rebus exiſtiment diuinas ineſſe vires, cùm tamen nihil minus poſſint. Diabolus enim (vt probè Vuierus aſſerit) nullis creaturis, nominibus, aut ſignis vſqueadeo delectatur, vt ceu canis oblato pane allici poſſit, nec vlla re tantopere offenditur, vt fugiendum ſit; Sed characteribus, & ſignis, literis, nominibus, imprecationi & alijs ſimilibus, vt etiam herbis & radicibus hæc vis per accidens ineſt, vt ſpiritus euocari vel cogi poſſint, hoc eſt, quia ſe volunt hac ratione ligari, vt multas animas ligēt, captiuaſq; ducant.

Apparatus ad artem Magicam diſcendam eſt ſeptuplex. CAP. V.

PRimum eſt, vt diu noctuque cogitet, quomodo in veram Dei notitiam aſcendat, tum per verbum reuelatū inde vſq; à Mundo condito, tum per ſcalam creationis, & creaturarum, tum per mirabiles effectiones, quas exhibent viſibiles & inuiſibiles Dei creaturę. Secundò requiritur, vt homo in ſeipſum deſcendat, ſeſeque met optimè nouiſſe ſtudeat, quid mortale in ſe habeat, quid immortale, quidq; cuiuſque partis ſui proprium ſit, quid diuerſum. Tertiò vt diſcat per immortalem ſui partem, æternum Deum colere, amare, & timere, atq; in ſpiritu & veritate adorare: cum mortali verò ſui parte ea facere, quæ ſciuerit Deo grata eſſe. & proximo vtilia. Hæc ſunt tria ſumma & prima Magiæ præcepta, quibus quiſq; ſe parauerit ad veram ſeu diuinam ſapientiam concupiſcendam & aſſequendam, vt dignus habeatur, cui Angelicæ creaturæ inſeruiant, non tantùm occultè, ſed etiam manifeſtè, & de facie ad faciē. Quartò cum ab vtero matris quilibet ad certum genus vitæ vocetur inuigilandum, vt quilibet pernoſcat, an ad Magiam natus ſit, & ad quam eius ſpeciem. Quod quiuis percipiet, qui hæc noſtra legens facilè perceperit, & experiundo ſe ſucceſſus habere ſenſerit. Nam non niſi paruulis & humilibus talia & tanta dantur dona. Quintò aduertendum, num circa ſe manifeſtè aſſiſtentes ſentiat ſpiritus in maximis negotijs ſuſcipiendis.

dis. Quod ſi tales ſenſerit, manifeſtum, quod ex Dei ordinatione fiat Magus, hoc eſt talis perſona quæ miniſterio ſpirituum vtatur ad præclaras res efficiendas. Hic vt plurimum peccatur, vel negligentia, vel inſcitia, vel contemtu, vel etiam nimia ſuperſtitione, peccatur etiam ingratitudine erga Deum, qua clariſſimi plerique viri, ſibi poſtea exitium attraxerunt: peccatur & temeritate ac peruicacia: ac tandem etiam, quando dona Dei non eo in honore habentur, quo requiritur & parergis præferuntur. Sextò, fide & taciturnitate opus eſt futuro mago, maximè vt nihil proferat ſecretum, quæ à ſpiritu ſibi interdicuntur, ſicut Danieli mandatur. Sigillanda quædam hoc eſt non proferenda in publicum. Sic neq; Paulo liberum erat, quæ viderat in reuelatione, vt propagaret. Nemo crediderit quantum in hoc vnico præceptum ſitum ſit. Septimò requiritur iuſtitia ſumma in futuro mago, hoc eſt, vt nihil impium, iniquum, iniuſtum ſuſcipiat, imò ne in animum quidem admittat, & ſic defendetur diuinitus ab omni malo. Porrò cum circa ſe ſenſerit aliquid incorporeum agens, vel exteriori aliquo ſenſu, vel interiori, ſe deinde ſecundum ſeptem ſubſequentes leges gubernet ad magicum conſequendum finem. Prima hæc eſto lex, vt ſciat à Deo ordinatum ſibi talem ſpiritum, ac cogitet ſe habere inſpectorem ſuarum actionum & cogitationum omnium. Ideò omnem vitam ſuam ad ordinem præſcriptum in verbo Dei dirigat. Secundò ſemper cum Dauide oret: Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me, & Spiritu principali confirma me. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Ne des quæſo pater cœleſtis poteſtatem Spiritui mendaci, quemadmodum dediſti ſuper Achab, vt periret, ſed cuſtodi me in veritate tua, Amen. Tertiò aſſuefaciat ſe ad probandos Spiritus, ſicut ſcriptura monet: nam de ſpinis non leguntur vuæ. Omnia probemus, quod bonum & laudabile eſt apprehendamus, quod repugnat voluntati diuinæ, fugiamus. Quartum eſt: vt ſimus remotiſſimi ab omni ſuperſtitione. Eſt autem ſuperſtitio hoc in loco tribuere diuinitatem rebus, in quibus nihil eſt diuini: aut etiam electio à nobis cultu ſine mandato Dei velle Deum colere: quales ſunt omnes ceremoniæ magicæ ſathanæ, qui impudenter ſe tanquã Deum coli vult. Quintò fugienda eſt idololatria, quæ ſuo proprio motu potẽtiam diuinam alligat idolis,

aut alijs rebus, vbi non ſunt à creatore vel naturæ ordine poſitæ, qualia multa Cacomagi effingunt. Sextò fugienda etiam inſidioſa Diaboli Cacotylia qua imitatur creationis & creatoris potentiam, vt verbo res producat, quę non ſunt vt ſint, quod eſt ſolummodo omnipotentis Dei & creaturæ incommunicabile. Septimo inhærendum donis Dei, & ſancti Spiritus, vt ea diligenter cognoſcamus & excolamus tuto pectore, & omnibus viribus noſtris. *Ex Magia veterum.*

DE MAGIA IN GENERE.

Cap. VI.

MVltæ quidem ſunt rationes, quibus Magi Dæmones alliciunt, vt tamen eas paucis contraheremus ea quæ Cornelius Agrippa de Magiæ ſpeciebus in ſua declamatione de vanitate ſcientiarum, & excellentia verbi Dei conſcripſit, huc referenda eſſe duximus. Exigit etiam hic locus (inquit) vt de magis dicamus. Nam & ipſa cum Aſtrologia ſic coniuncta, & cognata eſt, vt qui Magiam abſq; Aſtronomia profiteatur, is nihil agat, ſed tota aberret via. Suidas Magiam à Maguſæis & nomen & originem traxiſſe putat. Communis opinio eſt nomen eſſe Perſicum, cui adſtipulantur Porphyrius, & Apuleius, & ſignificare eorum lingua idem quod Sacerdotem, ſapientem ſiue Philoſophum. Magis itaq; omnem Philoſophiam, Phyſicam & Mathematicam complexa etiam vires religionum illis adiungit. Hinc & Goetiam, & Theurgiam in ſe quoq; continet. Qua de cauſa magiam plerique bifariam diuidunt, in naturalem videlicet, & ceremonialem. *Agrippa.*

DE MAGIA NATVRALI.

Cap. VII.

NAturalem Magiam non aliud putant, quàm naturalium ſcientiarũ ſummam poteſtatem, quam ideircò ſummum Philoſophiæ naturalis apicem, eiuſq; abſolutiſſimam conſummationem vocant, & quæ ſit actiua portio ſciẽtiæ naturalis, quæ naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum & oportuna applicatione opera edit ſupra omnem admirationis captum: Qua magia Aethiopes maximè, & Indi vtebantur, vbi herbarum, & lapidum, cæterorumq; ad id ſpectantiũ facultas ſuppetebat. Eius meminiſſe volũt Hieronymum ad Paulinum, vbi ait Apollonium Tyaneum fuiſſe Magum, ſeu Philoſophũ vt

Pytha-

Pythagorici. Eius etiam generis fuiſſe Magos, qui Chriſtum natum muneribus inuiſentes adorauerunt, quos Euangeliorum interpretes exponunt Chaldæorum Philoſophos: Quales fuerunt Hiarchas apud Bragmanas, Teſpion apud Gymnoſophiſtas, Budda apud Babylonios, Numa Pompilius apud Romanos, Zamolxides apud Thraces, Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Aegyptios, Zoroaſtes Oromaſi filius apud Perſas. Nam Indi, Aethiopes, & Chaldæi, & Perſæ hac maximè præcelluere magia. Qua idcircò (vt narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Perſarum regum filij, vt ad mũdanæ Reipubl. imaginem ſuam & ipſi rempublicam adminiſtrare, diſtribuereq; condiſcant. Et Cic. in Diuinationum libris ait, neminem apud Perſas regno potiri, qui prius magiam non didicerit. Magia itaq; naturalis ea eſt, quæ rerum omniũ naturalium, atq; cœleſtium vires contemplata, earumq; ſympathiam curioſa indagine ſcrutata, reconditas ac latentes in natura poteſtates ita in apertum producit: Inferiora ſuperiorum dotibus, tanquam quaſdam illecebras ſic copulans, per earum mutuam applicationem ad inuicem, vt exinde ſtupenda exurgant miracula, non tam arte quàm natura, cui ſe ars ita miniſtram exhibet hæc operanti. Nam Magi naturæ accuratiſſimi exploratores, conducentes ea, quæ natura præparata ſunt, applicando actiua paſſiuis, ſæpiſſimè ante tempus à natura ordinatum effectus producunt, quos vulgus putat miracula, cùm tamen naturalia opera ſint interueniente ſola temporis præuentione. Vt ſi quis in menſe Martio roſas producat, & maturas vuas, aut ſatas fabas, vel petroſelinum intra paucas horas accreſcere faciat in perfectam plantam, & ijs maiora, vt nubes, pluuias, tonitrua, & diuerſorum generum animalia, & rerum tranſmutationes quàm plurimas, cuiuſmodi multas feciſſe ſe iactat Rogerius Bachon, pura, & naturali magia. Scripſerunt de illius operibus Zoroaſtes, Hermes, Euanthes rex Arabum, Zacharias Babylonius, Ioſeph Hebræus, Bocus, Aron, Zenotenus, Kirannides, Almadal, Thetel, Alcindus, Abel, Ptolomæus, Geber, Zahel, Naxabarub, Tebith, Berith, Salomõ, Aſtaphon, Hipparchus, Alcmæon, Apollonius, Triphon & plerique alij, quorum aliqua opera adhuc integra, & pleraq; fragmenta adhuc extant, ad manus meas aliquãdo peruenerunt. Ex recẽtioribus verò ſcripſerunt in naturali magia pauci,

& illi quidem pauca, vt Albertus, Arnoldus de Villanoua, Raimundus Lullius, Bachon, & Apponus, & author libri ad Alphonſum, ſub Peccatricis nomine editus, qui tamen vna cum naturali magia, plurimum ſuperſtitionis admiſcet: quod quidem fecerunt & alij. *Idem.*

DE MAGIA MATHEMATICA.
Cap. VIII.

SVnt præterea alij natura ſagaciſſimi æmulatores, inquiſitoresq; audaciſſimi, qui abſque naturalibus virtutibus, ex ſolis mathematicis diſciplinis, adſcitis cœlorum influxibus ſeſe naturæ operum ſimilia producere poſſe pollicentur, vt corpora euntia vel loquentia, quæ tamen non habeant virtutes animales: Qualis fuit columba Architæ lignea, quæ volabat, & ſtatuæ Mercurij, quæ loquebantur, caput æneum ab Alberto Magno fabricatum, quod locutum perhibet. Excelluit in ijs Boetius, vir maximi ingenij, & multiplicis eruditionis, ad quem de iſtiuſmodi ſcribens Caſſiodorus: Tibi (inquit) ardua cognoſcere, & miracula monſtrare propoſitum eſt: tuæ artis ingenio metalla mugiunt, Diomedes in arce grauius buccinatur, æneus anguis inſibilat, aues ſimulatæ ſunt, & quæ vocem propriam neſciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere: Parua de illo referimus, cui cœlum imitari, fas eſt. De iſtis puto artificijs dictum eſt, quod apud Platonem legimus in vndecimo de Legibus: Ars data eſt mortalibus, quo res poſteriores quaſdam progenerarent, non quidem veritatis, & diuinitatis participes, ſed ſimulachra quædam ſibi ipſis cognata deducerent, atque eouſque progreſſi ſunt Magi, homines audaciſſimi omnia perpetrare, fauente maxime antiquo illo, & valido ſerpente ſcientiarum pollicitatore, vt ſimiles illi tanquam ſimiæ Deum, & naturam æmulari conarentur. *Idem.*

DE MAGIA VENEFICA.
Cap. IX.

EſSt præterea naturalis Magiæ ſpecies, quam veneficam ſiue pharmaciam vocant, quæ poculis, phyltris, varijſque veneficiorum medicamentis perficitur: cuiuſmodi Democritus confeciſſe legitur, quo boni, foliceſque filij gignantur: Et aliud quo auium voces ritè intelligamus, ſicut de Apollonio narrant Philoſtratus, atq; Porphy-

Porphyrius. Vergilius etiam de quibuſdam herbis ponticis locutus dixit:

His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis exire ſepulchris,
Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes.

Et Plinus narrat quendam Demarchum paraſytum in ſacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana hoſtia faciebant, immolati puero exta deguſtaſſe, & in lupum ſe conuertiſſe: propter quam hominum in lupos immutationem, putat Auguſtinus Pani Lycæo, & Ioui Lycæo nomen fuiſſe impoſitum. Narrat idem Auguſtinus, dum eſſet in Italia, quaſdam fœminas magas, Circes inſtar, dato viatoribus veneficio in caſeo, eos in iumenta vertiſſe: cumq; portaſſent, quæ placuiſſent onera, rurſus in homines reſtituiſſe, idq; patri cuidam Præſtantio tunc accidiſſe. Sed & ne quis hæc putet omnino deliramenta eſſe, & impoſſibilia, is recordetur quomodo S. literæ narrant; Nabuchodonoſor regem mutatum in bouem, & ſeptem annis fœno vixiſſe, tãdem Dei miſericordia in hominem rediſſe: cuius corpus poſt mortem illius filius Euilmerodat in eſcam dedit vulturibus, ne quãdo reſurgeret à mortuis, qui iam de beſtia redierat in hominẽ: Eiuſmodi plura de Magis Pharaonis narrat Exodus. Verum de ijs ſiue magis ſiue veneficis loquitur ſapiens, dum dicit: Exhorruiſti illos Deus, quia terribilia opera tibi faciebant per medicamina. Illud præterea vos ſcire volo, non ſolum naturalia ſcrutari hos magos, verum etiam eã, quæ naturam comitantur, ac quodammodo exuunt, vt motus, numeros, figuras, ſonos, voces, concentus, lumina, & animi affectus, atque verba. Sic Pſylli, & Marſi conuocabant ſerpentes, alij alijs deprimentes fugabant: Sic Orpheus Argonautarum tempeſtatem hymno compeſcuit: Et Homerus narrat Vlyſſi ſanguinem verbis reſtrictum: Et in lege duodecim tabularum ijs qui meſſes excantaſſent, pœna conſtituta eſt, vt non dubium ſit, magos etiam ſolis verbis, & affectibus, alijsq; ſimilibus, non in ſeipſos modo, ſed etiam in res extraneas ſæpe mirum aliquem producere effectum, quæ omnia non ſecus vim inſitam in res alias profundere, illasque ad ſe trahere, vel abs ſe propellere, ſeu alio quouis modo afficere putant, quàm Magnes ferrum, & ſuccinum paleas attrahunt, ſiue Adamas,

& allium Magnetem ligant, ſicq; per hanc rerum gradariam, ac concatenatam ſibi ſympathiam, non ſolum dona naturalia, & cœleſtia ſed etiam intellectualia & diuina Iamblichus, Proclus atq; Syneſius, ex Magorum ſententia, deſuper ſuſcipi poſſe confirmant: quod Proclus in lib. de Sacrificio, & Magis fatetur, ſcilicet per huiuſcemodi rerum conſenſum Magos etiam numina euocare ſolitos. Ad tantam enim eorum quidam deuoluti ſunt inſaniam, vt ex diuerſis ſtellarum conſtellationibus, per temporum interualla, & quadam proportionum ratione ritè obſeruatis, conſtructam imaginem cœlitum nutu vitę intellectuſq; ſpiritum accepturam putent, quo conſulentibus illam, reſpondeat, & occultæ veritatis arcana reuelet. Hinc patet hanc naturalem Magiam nonnunquā in Goetiam, & Theurgiam fuiſſe reclinatam, & ſæpiſſimè malorum Dæmonum vaframentis, erroribuſque homines obretiti. *Idem.*

DE GOETIA NECROMANTICA.
Cap. X.

CEremonialis autem Magiæ ſpecies ſunt Goetia atq; Theurgia. Goetica, immundorum ſpirituum commercijs inauſpicata, nefariæ curioſitatis ritibus, illicitis carminibus, deprecamentis concinnata, omniū legū placitis eſt exterminata, & execrata. Huius generis ſunt, quos Necromanticos, & maleficos hodie nuncupamus.

Gens inuiſa Deis, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali, qui ſidera mundi,
Iuraq; fixarum poſſunt peruertere rerum.
Nam nunc ſtare polos, & flumina mittere norunt,
Aethera ſub terras adigunt, monteſq; reuellunt.

Hi ſunt ergo, qui defunctorum inclamant animas, & illi, quos veteres dicebant Epodor, qui excantant pueros, & in eloquium oraculi eliciunt, & qui Dæmones paredros circumferunt, quale quiddam de Socrate legimus, & qui vt dicitur, ſpiritus paſcunt, in vitro, per quos ſe prophetare mentiuntur. Et hi omnes bifariā procedunt. Nam alij Dæmones malos quadam virtute maximè diuinorū nominum adiuratos, aduocare, & cogere ſtudent quippe cum omnis creatura timet, & reueretur nomen illius, qui fecit eam, non mirum ſi Goetici, quiq; etiam infide-

les

les, pagani, Iudæi, Saraceni, & cuiuſcunq; prophani collegij, ſiue ſectæ homines, diuini nominis inuocatione Dæmones adſtringant: Alij autem nefandiſſimi, deteſtando, & omnibus ignibus plectendo ſcelere, ſe Dæmonibus ſubmittētes illis ſacrificant, & adorant, idololatræ & viliſſimæ deiectionis rei effecti ſunt: quibus criminibus etſi priores non ſunt obnoxij, tamen manifeſtis periculis ſe exponunt: Nam etiam coacti Dęmones inuigilant, quò errantes nos decipiant. Ex horum verò Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes iſti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus Iuriſconſultus appellat, protinuſq; corrumpēdos eſſe ſtatuit. Cuiuſmodi primus excogitaſſe dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur confictis titulis libri, ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis: item Pauli, Honorij, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracēſis cuiuſdam: quorum nugas ſtultè ſecuti ſunt Alphonſus rex Caſtiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alij deplorati ingenij homines. Præterea non homines modo & ſanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores, ſed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conſcriptos oſtentant: qui libri tamen acutius inſpicienti ſuorum præceptorum canonem, ritum, conſuetudinem, verborum & characterum genus, extructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas, ac impoſturas continere ac poſterioribus temporibus ab omnib. antiquæ Magiæ ignaris, perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſeruationib. noſtræ religionis cæremonijs admixtis, infitiſque multis ignotis nominibus, & ſignaculis vt perterreant rudes, & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas. Neq; tamen propterea patet has artes eſſe fabulas: Nam niſi reuera eſſent, atque per illas multa mira ac noxia fierēt, non tam arcta de illis ſtatuiſſent diuinæ & humanæ leges, eas exterminandas eſſe de terra. Cur autem Goetici iſtis ſolis malis vtantur Dæmonibus, ea ratio eſt, quia boni angeli difficile cōparent, quia Dei iuſſum expectant, nec niſi mundus corde, & vita ſanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles ſe exhibent ad inuocādum, falſò fauentes, diuini-

tatem mentientes, ſemper præſto, vt aſtu ſuo decipiant, vt venerentur, vt adorentur: Et quia mulieres ſecretorum ſunt auidiores, ac minus cautæ, atque in ſuperſtitionem procliues, faciliusque illuduntur, ideo illis ſe præbent faciliores, faciuntq; ingentia prodigia: cuiuſmodi de Circe, Medea, & de alijs canunt Poëtæ, teſtantur Plinius, Cicero, Seneca, Auguſtinus, & multi alij, tum Philoſophi, tum Catholici Doctores, & Hiſtorici, ipſæ etiam ſacræ literæ. Nam in libris Regum legimus Pythoniſſam mulierem, quæ erat in Endor, euocaſſe animam Samuelis Prophetæ, ſed malignum ſpiritum, qui illius ſumſerit imaginem. Tamen Hebræorum Magiſtri dicunt, quod etiam Auguſtinus ad Simplicianum fieri poſſe non negat, quia fuerit vetus ſpiritus Samuelis, qui ante completum annum diſceſſu ex corpore facilè euocari potuit, prout docent Goetici. Quin etiam Magi, necromantici illud naturalibus quibuſdam viribus, ac vinculis fieri poſſe autumant, ſicut nos in libris noſtris de occulta Philoſophia tractamus. Ideoq; antiqui patres, rerum ſpiritualium periti, non ſine cauſa ordinauerunt, vt corpora mortuorum ſepelirentur in loco ſacro, & luminibus ſocientur, aqua aſpergantur, thure & incenſo ſuffumigentur, & expientur orationibus, quouſq; ſuper terram extiterint. Nam vt aiunt Magiſtri Hebræorum, omne corpus noſtrum, & carnale animal, & quicquid in nobis ſuper materia carnis malè diſpoſita innititur, relinquitur in cibum ſerpenti, & vt ipſi vocant Azazeli, qui eſt dominus carnis, & ſanguinis, & princeps huius mundi, & vocatur in Leuitico princeps deſertorum, cui dictum eſt in Geneſi: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et in Eſaia: puluis panis tuus, hoc eſt, corpus noſtrum creatum ex puluere terræ, quamdiu non fuerit ſanctificatum & tranſmutatum in melius, vt non amplius ſerpentis, ſed Dei ſit affectum, videlicet ex carnali ſpirituale, iuxta verbum Pauli dicentis Seminatur quod animale eſt, & reſurget quod ſpirituale eſt. Et alibi: Omnes immutabuntur, quia multi remanſuri ſunt in perpetuum cibum ſerpentis. Hanc itaq; turpem, & horridam carnis materiam, ac ſerpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem ſortem, & ſpiritualem tranſmutatam aſſumturi, quod erit in reſurrectione mortuorum. Et iam factum eſt in his, qui primitias reſurrectionis deguſtarunt, & multi hoc ipſum virtute defice

ve defici ſpiritus in hac vita conſecuti ſunt, Enoch, & Helias,& Moyſes,quorum corpora tranſmutata in naturam ſpiritualem non viderunt corruptionem, nec ſicut cætera cadauera poteſtati ſerpentis relicta ſunt. Atque hæc eſt illa diſceptatio diaboli cum Michaele de corpore Moyſi, cuius meminit in epiſtola ſua Iudas. Sed de Goetia, & Necromantia hæc ſatis.

DE THEVRGIA. CAP. XI.

THeurgiam verò pleriq; putant haud illicitam, quaſi hæc bonis angelis, diuinoque numine regatur: Cum ſæpiſſimè tamen ſub Dei, & angelorum nominibus malis Dæmonum fallacijs obſtringatur: Non ſolum ſiquidem naturalibus viribus, ſed etiam certis ritibus, & Cæremonijs cœleſtes, & per illas diuinas virtutes nobis conciliamus,& attrahimus:de quibus multis regulis antiqui magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem cæremoniarum pars maxima, in munditia ſecunda conſiſtit: primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quæ circa corpus ſunt, vt in cute,in veſtibus, in habitaculis,in vaſis,in vtenſilibus, oblationibus, hoſtijs, ſacrificijs, quorum munditia ad diuinorum conſuetudinem,& contuitum diſponit, & in ſacris ſummopere efflagitatur iuxta verba Eſaiæ, Lauamini & mundi eſtote, & auferte malum cogitationum veſtrarum.Immunditia verò quia aërem frequenter, & hominem inficit, mundiſſimum illum cœleſtium,& diuinorum influxum diſturbat, & mundos Dei ſpiritus fugat. Verùm nonnunquam immundi ſpiritus, & deceptrices poteſtates, vt venerentur, & adorentur pro Dijs, etiam hanc munditiam requirunt. Ideo hic maxima opus eſt cautela,de quibus latè in libris noſtris de occulta Philoſophia diſſeruimus. Verùm de hac Theurgia,ſiue diuinorum magia plura diſputãs Porphyrius,tandem concludit,Theurgicis conſecrationibus poſſe quidem animam hominis idoneam reddi, ad ſuſceptionem ſpirituum,& angelorum,ad videndos Deos:reditum verò ad Deum hac arte præſtari poſſe inficiatur omnino. Eius itaque ſcholæ ſunt, ars Almadel, ars notoria, ars Paulina, ars reuelationum, & eiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eò ipſo ſunt pernicioſiora, quò apparent imperitis diuiniora.

De Cabala. Cap. XII.

VErum occurrunt hic mihi verba Plinij, qui, Eſt & alia (inquit) Magices factio, à Moyſe etiamnum, & Latopæa Iudæis pendens: quæ verba me de Cabala Iudæorum commonefaciunt, quam in monte Sina à Deo ipſo Moyſi datam penes Hebræos conſtans opinio eſt: ac deinceps ſucceſſionum gradus citra literarum monumēta, vſque in Eſræ tempora poſterioribus ſola viua voce tradita quemadmodum Pythagorica dogmata olim ab Archippo & Lyſiade, qui in Græcia Thebis Scholas habuerunt, tradebantur, in quibus diſcipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio, & memoria pro libris vtebantur: Sic & Iudæi quidam literas aſpernati, in memoria & obſeruatione, ac vocali traditione hanc collocarunt: Vnde Cabala ab Hebræis, quaſi ſolo auditu vnius ab altero receptio nuncupata eſt. Ars (vt fertur) peruetuſta, nomen autem non niſi recentibus temporibus Chriſtianis cognitum. Eius verò duplicem tradunt ſcientiam. vnam de Breſilli, quam & Coſmologiam appellant, videlicet rerum, creaturarum naturalium, & cœleſtium vires explicantem, & legis bibliæq; arcana Philoſophicis rationibus exponentem: quæ profectò hac ratione nihil differt à magia naturali, in qua Salomonem regem præſtitiſſe credimus. Legitur namq; in ſacris Hebræorum hiſtorijs, illum diſputare ſolitum à cedro Libani vſque ad Hiſſopum: item de iumentis, volucribus, reptilibus, & piſcibus, quæ omnia magicas quaſdam naturæ vires præ ſe ferre poſſunt. Ipſe quoque inter poſteriores Moyſes Aegyptius, in expoſitionibus ſuis ſuper pentateuchum, & plures Thalmudiſtæ, hanc inſecuti ſunt. Alteram verò eius ſcientiam vocant de Mercaua, quæ eſt de ſublimioribus diuinarum, angelicarumq; virtutum, ſacrorum nominum, & ſignaculorum contemplationibus quædam quaſi ſymbolica Theologia, in qua literæ, numeri, figuræ, res & nomina, & elementorum apices, ac lineæ, puncta, & accentus, omnia ſunt profundiſſimarum rerum, & magnorum arcanorum ſignificatiua. Hanc rurſus bifariam ſecant. In Arithmeticam videlicet, quæ Notariacon vocatur, de angelicis virtutibus, nominibus ſignaculiſque, etiam Dæmonum ac animarum conditionibus tractans: atque in Theomantiam, quæ diuinæ maieſtatis

myſte-

myſteria, emanationes, ſacraque nomina, & pentacula ſcrutatur: quam qui nouit hunc aiunt admirandis pollere virtutibus, ita quod dum velit, futura omnia præſciat, toti naturę imperet, in Dęmones, angelos ius habeat; & miracula faciat. Hac putāt Moyſen tot ſigna edidiſſe: virgas in colubrum, aquas in ſanguinem vertiſſe, ranas, muſcas, pediculos, phantaſtas, bruchos, ignem cum grandine, veſicas, & tabes Aegyptijs immiſiſſe: primogenitum omne ab homine vſque ad pecus interemiſſe: ſuoſque deducentem mare aperuiſſe, fontem de petra, coturnices de cœlo produxiſſe: aquas amaras dulcoraſſe: fulgura, & nubes per diem, columnam ignis per noctem ſuis pręmiſiſſe: vocem Dei viuentis ad populum è cœlis deuocaſſe: arrogantes, murmurantes lepra percuſſiſſe: malè merentes ſubita ſtrage, alios terræ hiatu abſorptos affeciſſe: populum cœleſti cibo pauiſſe: Serpentes placaſſe: venenatos curaſſe: numeroſam turbam ab infirmitate, veſtes eorū à corroſione conſeruaſſe: & hoſtium victricem reddidiſſe. Hac denique miraculorum arte & Ioſue ſtare Solem præcepiſſe: Heliam ignē in aduerſarios è cœlo deuocaſſe, puerum mortuum vitæ reſtituiſſe: Danielem leonum ora perſtrinxiſſe: tres in camino æſtuantis incendij carmina luſiſſe. Porrò hac arte aſtruunt perfidi Iudæi etiam Chriſtū tam admiranda ſępe feciſſe. Salomonem quoq; hanc percalluiſſe, atq; ex ea artem contra Dæmones, eorum denique vincula, & coniurationum modos, ac cōtra morbos excantamenta tradidiſſe, vt author eſt Ioſephus. Verùm ego Deum Moyſi, cæteriſq; Prophetis multa, quæ continentur ſub cortice verborum legis, prophano vulgo non communicanda myſteria retexiſſe, vt non dubito, ſi hanc, quam iactant Hebræi Cabalæ artem, quam ego multo labore aliquando ſcrutatus ſum, non niſi meram ſuperſtitionis rapſodiam, ac Theurgicam quandam Magiam agnoſco: quòd ſi (vt Iudæi iactant) à Deo profecta, ad vitæ perfectionem, ad hominum ſalutem, ad Dei cultum, ad intelligentiæ veritatem conduceret, profectò ſpiritus ille veritatis, qui repudiata ſynagoga venit nos docere omnem veritatem, hanc vſque in hæc poſtrema tempora, ſuam non celaſſet Eccleſiam: quæ profectò omnia nouit quæ ſunt Dei, cuius benedictio, baptiſmus, cæteraq; ſalutis ſacramenta reuelata ac perfecta ſunt in omni lingua. Vniuſcuiuſque enim linguæ par eſt, & eadem virtus, me-

do par ſit, & eadem pietas: Nec eſt aliud nomen in cœlis, nec in terra, in quo oporteat nos ſaluos fieri, pręter vnum nomen Ieſu, in quo recapitulantur & continentur omnia. Hinc Iudæi in diuinis nominibus peritiſſimi, parum aut nihil poſt Chriſtum operari poſſunt, ſicut priſci illorũ patres. Quod autem experimur, & videmus huius artis (vt vocant) reuolutionibus, ſępè miras magnorum myſteriorum à ſacris literis extorqueri ſententias, totum hoc nihil aliud eſt, quàm luſus quidã allegoriarũ, quas otioſi homines in ſingulis literis, & punctis, & numeris occupati, quod hæc lingua, & ſcribendi ritus facilè patiantur, pro eorum arbitrio fingunt, atq; refingunt: quæ etſi nonnunquam magna ſonent myſteria, nihil tamen probare, nec euincere queunt, quin iuxta verba Gregorij, eadem facilitate contemnere liceat, qua aſſeruntur. Confinxit ſimili artificio pleraque Rabanus monachus, ſed latinis characteribus, & verſibus, inſertis varijs imaginibus, qui quaq; verſus lecti, per quælibet ſuperficiei, ac imaginum lineamenta, ſacrum aliquod denunciant myſterium, depicta illic hiſtoriæ repræſentatiuum, quæ etiam ex prophanis literis extorqueri poſſe nemo negat, qui Valeriæ Probæ ex Vergilij carminibus compoſitas de Chriſto centones legerit, quæ omnia & eiuſmodi, ſunt ſpeculationes otioſorum hominum. Quod autem ad miraculorum operationem attinet, neminem veſtrum puto tam ſtolidæ ceruicis, qui de illis credat aliquam artem haberi vel ſcientiam. Eſt itaque nihil aliud hæc Iudæorum Cabala, quàm perniciosiſſima quædam ſuperſtitio, quæ verba & nomina, & literas, ſparſim in ſcriptura poſitas pro arbitrio ſuo colligunt, diuidunt, transferunt: Et alterum ex altero facientes, ſoluunt membra veritatis, ſermones, inductiones, & parabolas hinc inde ex proprijs fictionibus conſtruentes, aptare illis volunt eloquia Dei, & perimpudenter exortas ſupputationes dictionum, ſyllabarum, literarũ, numerorum, tentant violentas, & blaſphemas perfidiæ ſuæ inferre probationes. Præterea ijs nugis inflati, ineffabilia Dei myſteria & quæ ſunt ſuper ſcripturam arcana, ſeſe inuenire, & ſcire iactant, per quæ etiam prophetare & virtutes, & miracula ſeſe perficere, ſine rubore, magnaq; audacia mẽtiri non erubeſcunt. Sed accidit illis quod cani Aeſopico, qui pane relicto, & in eius vmbrã inhians, perdidit eſcam: Sic perfidum hoc, & duræ ceruicis hominum genus, ſemper

per in vmbras ſcripturæ occupatum, & circa illas vanitates ſua artificioſa, ſed ſuperſtitioſa Cabala impetum faciens amittit panem vitæ æternæ, & inanibus nominibus depaſtum, perdit verbum veritatis. Ex hoc Cabaliſticæ ſuperſtitionis Iudaico fermento prodierunt puto Ophitæ, Gnoſtici, & Valentiniani hæretici, qui ipſi quoq; cum diſcipulis ſuis Græcam quandam Cabalam commentati ſunt, omnia Chriſtianæ fidei myſteria peruertētes, & hæretica prauitate ad Grçcas literas, & numeros protrahentes, ex illis conſtruentes corpus, quod vocant veritatis, docentes abſque illis literarum, & numerorum myſterijs non poſſe in Euangelicis literis inueniri veritatem, quia variæ ſunt, & alicubi ſibi repugnantes, plenæq; parabolis ſcriptæ, vt videntes non videant, & audientes nō audiant, & intelligentes non intelligant, ſed cæcis & errantibus iuxta ſuæ cæcitatis, erroris capacitatem propoſitas, latentem verò ſub illis ſinceram veritatem ſolis perfectis, non per ſcripta, ſed per viuæ vocis ſucceſſiuam pronunciationem eſſe creditam: atq; hanc eſſe illam Alphabetariam, & Arithmeticam Theologiam, quam Chriſtus ſecreto manifeſtauit apoſtolis, & quam Paulus ſe loqui dicit non niſi inter præfectos. Cùm enim hæc altiſſima ſint myſteria, ideo nec ſcripta eſſe, nec ſcribi, ſed in ſilentio ſeruari apud ſapientes, in abſcondito ſecum illa abſcondētes. Sapiens autem apud eos nemo, niſi qui maxima hæreſeos monſtra fabricare nouit. *Idem.*

DE PRAESTIGIIS.
CAP. XIII.

SEd redeamus ad Magiam, cuius particula etiā eſt præſtigiorū artificium, hoc eſt illuſionum quæ ſecundum apparentiā tantum fiunt, quibus Magi phantaſmata edunt, multaq; miracula, circulatorijs fraudibus ludunt & ſomnia immittunt, quod nō tam Goeticis incantamētis, & imprecationibus, Dæmonumq; fallacijs, quàm etiam certis ſuffimigiorum vaporibus luminibus phyltris, collyrijs, allegationibus, & ſuſpenſionibus, præterea annulis, imaginib. ſpeculis, ſimilibusq; magicæ artis pharmacijs, & inſtrumētis, naturali, cœleſtiq; virtute perpetratur. Multa manuū promta ſubtilitate, & induſtria fiūt, cuiuſmodi ab hiſtrionib. & ioculatorib. quotidie fieri cernim⁹. quos idcirco Chiroſophos, hoc eſt manuſapiētes appellamus.

Extāt de hoc artificio libri præſtigiorū Hermetis, & quorundam aliorum Legimus quoq; Paſeten quendam præſtigiatorem refertiſſimum conuiuium hoſpitibus monſtrare ſolitum, idq; cùm libuit euanuiſſe diſcumbentibus omnibus fame & ſiti eluſis. Numam Pompilium etiam iſtiuſmodi præſtigijs vſum legimus Sed & doctiſſimum Pythagoram id ridiculū aliquando factitaſſe, vt quæ collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeculo, quo ad pleniluminis Lunæ orbem obuerſo, ſtanti à tergo res exaratas in diſco Lunæ commonſtraſſe. Huc ſpectat etiam quidquid de hominum tranſmutationibus legitur decātatum à Poetis, traditum ab hiſtoricis, & a nonnullis Chriſtianis Theologis, inſuper à ſacris literis adſertum. Sic apparent homines aſini, vel equi, vel alia animalia, oculis faſcinatis, aut perturbato medio, idq; arte naturali. Nonnunquā etiam hęc fiunt à nobis, & malis ſpiritibus, ſeu ad bonorū preces ab ipſo Deo, ſicut in ſacris literis legimus de Heliſæo Propheta, obſeſſo ab exercitu regis vallātis Dothain. Verùm puris & apertis à Deo oculis, iſta nō poſſunt illudere: Sic mulier illa quæ à vulgo iumentum iudicabatur, Hilarioni nō iumentum, ſed quod erat mulier videbatur. Ea igitur quæ hoc modo ſecundum apparentiam fiunt, præſtigia dicuntur: quæ autem fiunt arte permutantium, aut transferētium, vt de Nabuchodonoſor: aut meſſibus ad alios agros traductis, de his diximus ſuperius: Verùm de hac præſtigiorum arte ſic ait Iamblichus. Quæ præſtigiati. ſeu faſcinati imaginantur, præter imaginatiua, nullam habēt actionis, & eſſentiæ veritatē. Eiuſmodi namq; artificij finis eſt, non facere ſimpliciter, ſed vſq; ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nullum compareat veſtigium. Iam itaque ex his quæ dicta ſunt, patet non aliud eſſe Magiam, quàm complexum idololatriæ, Aſtrologiæ, ſuperſtitioſæq; medicinæ Iamq; etiam à magis magna hæreticorum caterua, in Eccleſia orta eſt, qui ſicut Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ſic illi reſtiterunt apoſtolicæ veritati. Horum princeps fuit Simon Samaritanus, qui Romæ ſub Claudio Cęſare propter hac artē ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione, Simoni ſancto Deo. Eius blaſphemias copioſè narrant Clemens. Euſebius, & Irenæus. Ex hoc Simone, tanquam ex hæreſium omnium ſeminatio, per multas ſucceſſiones monſtroſi Ophitæ, turpes Gnoſtici, impij Valentiniani, Cerdoniani,

Martioniſtæ, Montaniani, & multi alij hæretici prodierũt, propter quæſtum, & inanem gloriam, mentientes aduerſus Deum, vtilitatem nullam, neque beneficia hominibus prӕteſtãtes, ſed decipientes, & in perniciem, & in errorem mittentes, & qui credunt illis confundẽtur in iudicio Dei. Verùm de magicis ſcripſi ego iuuenis adhuc libros tres, amplo ſatis volumine, quos de occulta Philoſophia nũcupaui, in quibus quicquid tunc per curioſam adoleſcentiam erratum eſt, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: Permultum enim temporis, & rerum in hiſce vanitatibus olim contriui. Tandem hoc profeci, quod ſciam quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunq; enim non in veritate, nec in virtute Dei, ſed in eluſione Dæmonum, ſecundum operationem malorũ ſpirituum, diuinare & prophetare præſumunt, & per vanitates magicas, exorciſmos, incantationes, amatones, agogima, & cætera opera Dæmoniaca, & idololatriӕ fraudes exercentes, præſtigia & phantaſmata oſtẽtantes mox ceſſantia miracula ſeſe operari iactant: omnes hi cum Iamne & Mambre, & Simone Mago æternis ignibus cruciandi deteſtinabuntur. *Idem.*

Sathanæ profligandi methodus certiſſima.

CAP. XIII.

DE varijs illicitӕ Magiӕ ſpeciebus, qua nimirum ratione Dæmones bonos, aut malos alliciamus, vt nos voti noſtri cõpotes reddant, atq; adeò mira tum prædicere, tum efficere poſſimus, de his inquã in genere quãtum fidei noſtræ profeſſio tulit hactenus dictum eſt ſatis. Cùm autẽ doctrina quæ circa Dæmones occupetur trib. maximè cõſtet capitibus, ſcilicet vt boni Dӕmones nobis adſciſcamus, & eoſdem cordis puritate, vitæq; ſanctimonia conſeruemus: aut malos ad nobis obtemperandum obſtringamus, quæ manifeſta eſt illicitæ magiæ ſpecies: Tum deniqve vt malos Dæmones à nobis propellamus, eorumq; maleficia à nobis arceamus: ſupereſt vt poſtremũ hoc caput duobus alijs iam expeditis, aggrediamur. Diligenter itaque omnium primo in his attendendũ fuerit, an quæ nobis mala curanda proponuntur, vere Dæmoniaca ſint, aut inflicta naturaliter. Enimuerò tam rara ſæpenumerò, & grauia in morbis ſuboriuntur ſymptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti, atq; exiguæ fidei ho-

mines: quemadmodum in diuerſis conuulſionū ſpeciebus, melancholia, epilepſia, vteri ſuffocatione, putreſcente ſemine, & multifarijs venenorum effectibus frequēter apparet. At inter hos affectus, & accidētia diſcernens prudens, & circumſpectus Medicus, vbi ea penſicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem cauſarum naturalium indagationem, iuſto, quo ad fieri poteſt, perpēdiculo, vbi naturæ limites malum exuperare egrediq;, ac ſathanæ, qui ſpiritus eſt, motus actionesq; animaduertit, in ſpiritualem Medicum, Eccleſiaſtem nempe, aut Eccleſiæ miniſtrum inculpatum, ſanæ doctrinæ, tenentem myſterium fidei cum pura conſcientia vitæ innocentia notū, non turpiter lucri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonum à pijs perhibeatur teſtimonium, curationis onus transferet. Interim meminiſſe operæpretium eſt, multa nō ex maleficio euenientia, ſed ex occulta naturę occaſione, Medicos quandoq; latere: vt enim rebus ineſt ſecreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen nō perpetuò agnoſcit Medicus. Tantum tamen operæ à Medico hic accedet, ſi fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico vi (vti aptæ ſuis operationibus materiæ non illibenter ſe inſinuare ſolet Dæmonium) aut alio ſucco maligno grauari videatur, hic prius blandè expurgetur medicamento. Tradit enim Pomponatius, priſcos exorciſtas, quos præcantatores vocant, ante coniurationem, obſeſſorum corpora ab atra bile expurgaſſe. Morbis ſiquidem geminis vt plurimum hi infeſtātur, corporis nempe, ex melancholico ſucco genitis: & animi, vt amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & deſperatione, quibus nocte diuq; eiuſmodi homines macera iuratus humani generis hoſtis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, vt quaſi aquila apud inferos Titij iecur arrodere videatur. Obſeſſos expulſo eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento ſe vidiſſe, in expoſitione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoq; cuiuſdam ſitoris à Dæmonio agitatam, variaq; ſonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarādus Medicus, Mantuæ celeberrimus. *Ioan. Vuierus.*

Curandi Dæmoniaci exemplum inſigne.

Cap. XIIII.

Singularem, & ſuo loco imitandam aliquando curationis

tionis eorum, quos vexat Diabolus,rationē,ex ſequenti colliges hiſtoria. Philippus Vueſſelich Colonienſis,Monachus Abbatiæ Knechtenſtein,integer & ſimplex,à ſpiritu referente Abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miſerè, & multifariam,circa annum quinquageſimum ſupra milleſimum quingenteſimum: interdum auehebatur ſub tectum, aliàs per ligna tranſuerſa coniunctoria ſupra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinato,inuentus quandoq; eſt corpore ſuper piſcinam proiecto capite autem in terram reclinante. Tandem ſe prodit ſpiritus,diutinæ,& multiplicis vexationis cauſam explicans:ſe nimirum eſſe illum Abbatē Mathiam Durenſem, tot annis ſepultum, ac eo torqueri,quod ſuſpenſam D. Virginis effigiem exquiſitè depingi curarit: nec ſatis fuiſſe factum Pictoris Noueſiani laboribus & impēſis,qui inde iacturam ſenſerit,ac ſibi ipſi vim fecerit:verum id fuit. Subnectebat hinc ſolutionis modum, cuius nomine hanc exorſus erat fabulam Diabolus:expiari ſcilicet hoc delictum non poſſe, aut vlla ſe liberari ratione, niſi religionis ergò apud Treuiros, & Aquiſgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob ſimplicitatem accommodatum ſuis ludibrijs, organum ratus eſt Diabolus)atq; tres Miſſæ, de Trinitate ſcilicet,de domina & tempore,in eius aſſertionem recitarentur. Vt hic Spiritus voto ſatisfieret,conſuluerūt Theologi Colonienſes: & capitaliter id reliqui poſtulabant quoq; Monachi, à ſuo Superſtite etiamnum Abbate Dn. Gerardo Strailgen Morenſi, qui ſaniori inſtitutione atq; acri increpatione in aliam potius ſententiam Philippum exiſtimauit traducēdum, vt videlicet fide viua omnis miſerationis Deo patri,& Chriſto aſſertori noſtro vnico cōfiſus, Dæmonis impoſturas animo negligeret forti: redeuntique Spiritui obijceret,ſe non eſſe ſui iuris,at ſub aliorum degere imperio, propterea nec poſſe ob rerū penuriam à ſe obedire eius votis. Quo facto,Spiritus reſpōdit. Dic Suppriori (de eo enim confirmandi ſui inſtituti ſpem conceperat) Quare abbas,vbi Dæmonem perſeuerare, nec Monachum vllius illuſionibus ſatis confidenter reſiſtere animaduertit, ipſum denuò rectiùs inſtituit ſtudioſè hortatus, vt reſipiſceret, nec adeò pronas offerret Satanæ technis aures: ſi verò manes vti hactenus,audire pergeret ſe illum flagris, & quidem capitulariter

cæſurum ſeueriſſimè minitatus eſt. Hinc irritos ſuos Spiritus videns conatus ob Abbatis cõſtantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduerſus fraudulenta exitialiaque Dæmonij ſtudia, nunquam rediit, alioq; migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudũ, diabolicarum genere, in vſum reuocare arbiror. *Vuierus.*

Contra Dæmonum machinamenta conſilium ſaluberrimum, ex eodem.

Cap. XV.

SAluberrimum aduerſus Dæmonũ machinamẽta conſilium, in conſcripta hac præſeruationis Lege, ſubiungam ex Chryſoſtomo his verbis: Sicut ſine calceamentis, vel veſtimẽtis veſtrũm nemo in forum deſcendere vellet, ſic ſine Dei verbo nunquam in forũ prodeas, ſed quũ es ianuæ veſtibula transgreſſurus, hoc prius loquere verbum: ABRENVNTIO TIBI SATANA, ET CONIVNGOR TIBI CHRISTE. Nunquam abſque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte exprime: ſic enim non tantùm homo obuius, verùm nec ipſe Diabolus te lædere poterit, cùm his te cernens armis vbique apparentem. Et hæc teipſum iam hîc doce, vt cùm ſignum cœperis, ſis miles paratus, & contra Diabolum trophæum erigens iuſtitiæ coronam capias, quam nos aſſequi contingat gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cũ quo Patri gloria, ſimul & Spiritui ſancto poteſtas, & honor in ſecula ſeculorum.

Dæmones & maleficia quibus materijs arceri credebat antiquitas, & Eccleſia Romana, ex eodem Vuiero.

Cap. XVI.

IN eiuſmodi religione ſuum habere locum credebatur ſulphur, ad expiandum ſuffitu malos Dæmones: quo in purificationibus Sacerdotes vti ſolitos, velut & aſphalto aut ablutione aquæ marinæ, ſcribit Proclus: quoniam purificat ſulphur ob odoris acumen, aquas verò marinas propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Medea:

Terq; ſenem flamma, ter aqua ter ſulphure luſtrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc

hanc rem vſurpant eam Sacerdotes antiqui:quemadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ eſſe puritatis dicitur, vt ferant oliuā à meretrice plantatam,vel infructuoſam perpetuò manere, vel omnino exareſcere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur,thus,myrrham,verbenam, valerianam, phu Arabibus dictam,palmam Chriſti portatam,antirrhinon,vel radicem bryonię ſiccam,ac radicis ariſtolochiæ ſiccæ ſuffitum, item benedictam, & gariophyllatā,ſcillam quoq; in limine domus ſuſpenſam.Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, vt domus,in qua ſata ſit, exiſtimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauiā naſci fertur rara, quæ ſpiritus malignos pellat.Similiter fel canis nigri ſuffitum,vel eiuſdem ſanguis linitus per omnes parietes,maximè præſtare dicitur tam ad expiandum Dæmones malos,quàm maleficia, vbicunq; fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra faſcinationes commendata,velut palmarum lignum in pomo oſſeum dente limatum,radix ſatyrij, Orchis cognominati,fœminæ ſcilicet,quæ diſtinguitur internodijs,& ramoſiore frutice. Rutam faſcini amuletum eſſe, tradit Ariſtoteles. Aliſſum in domo ſuſpenſum, ſalutare amuletū exiſtere contra hominum quadrupedumque faſcinationes: item rhamni tertij ramum valuis feneſtriſue impoſitum, veneficia omnia depellere, tradit Dioſcorides. Contra hæc quoq; valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus Baccharem herbam beneuolentem.Virgilij teſtimonio freti, contrà faſcinum ſingulari pollere virtute putant:In Bucol.

—Bacchare frontem.

Cingite,ne vati noceat mala lingua futuro.

Reſiſtere & faſcino,frontis hyenæ corium legitur. Huc etiam multi lapides,tum ex alijs,tum ex Alberto,vt mendacibus Diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Iaſpidem,empuſis,& alijs idolis aduerſari,refert Dionyſius. Corallum rubrum collo infantium appenſum, aut armillis inſertum,in brachioq; geſtatum, vel etiam in domo retentum,prærogatiuam habere aiunt contra faſcinum.Lyncurius lapis præſtigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis viſum perſtringere,& geſtantem inuiſibilem reddere: lipparis ſuffitus omnes beſtias euocare,ſynochitides vmbras inferorū educere, anachitides Diuorū imagines apparere facere:

L

enectis ſomniantibus ſuppoſitus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate ſacratum Dæmoniacis conferre, ſuperſtitioſè docet Meſue. Dicuntur & pennæ vpupæ ſuffitæ, phantaſmata fugare. Ouũ quoq; in luſtrationibus acciri ſolent: hinc oua luſtralia dicta ſunt, vnde Ouidius.

Adueniat quæ luſtret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula ſulphur & oua manu.

Ligatum ad hæc ſanare creditur picis auis commeſta, ſuffumigium ex dente hominis mortui: ſi item totum corpus inungatur ex felle coruino, & oleo ſeſamino, ex Cleopatra: ſi vel argentum viuum in calamo, vel auellanæ nucleo vacuo cũ cera occluſum ſub puluinari maleficio læſi collocetur, aut ſub lumine oſtij, per quod is in domũ, vel cubiculũ ingreditur. Hic noſtri in primis confugient ad ſuffimentum prunæ, cui cor piſcis, & iecur impoſitum erat à Tobia: ex cuius odore in ſuperiora Aegypti fugiſſe Dæmonium legitur, vbi angelus illud ligauit, vt non tam ſuffimigio fugatum non reſpondeo quàm Tobiæ iunioris caſtitate, & attenta ipſius, eiusque coniugis ad Deum miſericordem oratione, & angeli inſtitutione. Narrat & Euſebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Aegyptios ſymbola dediſſe, quibus Dæmones expellerentur: docuiſſe etiam ſimplices, quomodo aſſumtis brutorum figuris inſidientur hominibus Dęmones: quibus maximè obnoxij fiant, qui cibis ſubinde diſtendantur lautioribus. In ſinũ deſpuere, aduerſus faſcinationes, veteribus quoque in vſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ouidius.

Deſpuat in molles tam ſibi quiſque ſinus.

Vehementiore ad hæc ſtrepitu, & maleolentium graminum fumo diſſolui, & ſedari aereorum Dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus, diri odoris pabula ſub dio comburunt: Sacerdotes autẽ more Thracum (qui tempeſtate imminẽte, armaticum ſtrinctis enſibus & crotalis, horribiliq; clamore in nubes fremebant) ad obſtrepa cum bala, quæ campanæ dicuntur, conuolãt: magis cõfidentes in boatibus illis apud Deum manibus,

quàm

quàm orationibus, & ieiunijs. De ſuis conterraneis ferè quid ſimile ſcribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aera excutientes, oſtẽdebãt ſe opem ferre Dijs ſuis velle, quos tunc ab alijs expugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos, quos Iouiales vocabãt, ingenti ære cõplexos, magnaq; religione cultos, ad eum vſum habebant, vt per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per vſitatam rerum ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq; ſonitus vim fabrilium ſpecie imitantes, Deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Iouialium malleorum vſus vſque ad annum à Chriſto nato 1130. Apud noſtros quoque proauos, non ſana parochorum doctrina inoleuit, longa annorum ſerie perſuaſio: artemiſiã in ferijs Diui Ioannis Baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices, & plantas, atq; etiam candelas faceſque, deſignatis quibuſdam diebus celebrioribus aquâ luſtrali rigatas, vel neſcio quomodo expiatas, quando vſus poſtulat, incenſas, contra tempeſtates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim eueſtigio ad omnium campanarum violentum continuumq; tractum, atque pulſum, vt præſentiſſimum auxilium, & anchoram ſacram concurritur) & aduerſus Diaboli poteſtatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogatiuâ quadam valere. Quoſdam incedere ipſo die Ioannis Baptiſtæ faſciculum luſtratarum herbarum contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo ſuffumigio Diabolum profligari, tempeſtateſque ſedari, tradit Martinus de Arles. At veritati minimè oportet præſcribere vetuſtatis obſeruantiam. Fides eſt, ſpiritualis exiſtens, quæ Dæmonem exterminat: verbum item Dei ſpiritu efficax. Vetuſta huius rei teſtimonia, & exempla, in veritatis libris ſacroſanctis quàm plurima, atque irrefutabilia leguntur. In hanc inſuper rem variè quibuſcunque ſubſtantijs applicantur exorciſmi, quibus herbæ ita conſecrantur, vt ſint vtentibus eis ſanitas animæ & corporis, fietque precatio, vt ex omnibus hominibus pecoribuſque, quæ inde guſtauerunt, putredo & cuncta Diaboli phantaſmata expellebantur, &c. Ex agendis, & obſequialibus, hæc nota. Huc pertinet aqua in vſum in numerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas vires induerit ijs verbis,

Exorcisco te Creaturam aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis,& in nomine Ieſu Chriſti filij eius Domini noſtri,& in virtute Spiritus ſancti, vt fias aqua exorciſata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, ipſum inimicum eradicare, & explãtare valeas cum angelis ſuis apoſtaticis. Alexander primus Romanus pontifex author fuit,vt huiuſmodi luſtratis aqua conſecraretur ad Dæmones pellendos, & vt in templo domiq; ſeruaretur: ſed in Græcorum Eccleſia, hæc aqua condemnatur,vt ſuperſtitioſa. Habet item virtutem ſuam peculiarem ſal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato inſalubrem aquam Hierichuntis reddidit ſalubrem: iam autem abſque eo exorciſmis redditur ſanctior, præſtantiorq; contra Satanam hoc modo. Exorciſco te creatura ſalis per Deum † viuum,per Deum † verum,per Deum † ſanctũ, per Deum,qui te per Elizæum Prophetam in aquam mitti iuſſit, vt ſanaretur ſterilitas aquæ,vt efficiaris ſal exorciſatus in ſalutem credentium, vt ſis omnibus te ſumentibus ſanitas mentis,& corporis: effugiat atque diſcedat ab eo loco,qui te aſperſus fuerit,omnis phantaſia & nequitia,vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adiuratus, &c. Alex. I. in epiſt. Decretal. I. Idem textu, ext. in C. aquam ſale conſperſam, de Conſecrat. diſt. 3. Huc referatur & nobile illud Balſamum virtutis variæ præter inſignem eius odorem. Quo vt Reges,& Sacerdotes Leuitici inungerẽtur, in veræ electionis confirmationem conſtituit in ſua politia Moſes, donec hominem indueret æternus Rex, & Sacerdos Ieſus Chriſtus. In ea Eccleſia autẽ Romana grauibus exorciſmis, & trina expiatione ad crucis modũ facta luſtratur, nouieſq; cum multo murmure genu ter flexo ſalutatur, Aue ſanctum oleum, ter, Aue ſanctum chriſma, ter, Aue ſanctum balſamum: atq; huius ope,& præſtantia nõ ſolum creditur exturbari Dæmonium, ſed eius loco ſubſtitui Spiritum ſanctum.

Curatio eorum, qui Lamiarum maleficio affici, vel Dæmonis obſidione ſubigi creduntur.

Cap. XVII.

Curationis ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatiſſima medicationis pars, vt à faſcino,& incantationum ludibrijs quis præſeruetur: partim etiam μεθοδικὴ, vt ij, quos iam maleficio colliſos credimus, ritè legitimoq; reſtituantur ordine, atq; erit illa aliquo modo commu-

cummunis ex Sacrarum literarũ fontibus depromta: non autem Magica, vel ſuperſtitioſa, tantopere à multis deſiderata, excultaq;. Quum verò quicquid hactenus rerum monſtroſarum in hanc relatum eſt hiſtoriam, Diaboli ſint artes, opera, ludificationes, laruæ, & ſpectra, contra hunc nos circumquaq; validis aggeribus, præſidijsq; infallibilibus cõmuniri eſt operæpretium. Atqui Spiritus cum ſit, ſpirituali accingamur armatura; quã ex Diuina Pauli exhortatione cognoſcere, atque vniuerſis complecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod ſupereſt, fratres mei, ſitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, vt aduerſus Diaboli aſſultus conſiſtere poſſitis. Quoniam nõ eſt nobis lucta aduerſus ſanguinem, & carnem, ſed aduerſus mundi dominos, rectores tenebrarum ſeculi huius, aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite vniuerſam Dei armaturam, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & omnibus parati ſtare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thoracẽ iuſticiæ, & calceati pedibus, vt parati ſitis ad Euangelium pacis: ſuper omnia aſſumto ſcuto fidei, quo poſſitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; ſalutarem accipite, & gladium ſpiritus, qui eſt verbũ Dei, in omni deprecatione, & obſecratione, orãtes in omni tempore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum vigilantes cum omni ſedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrij eſtote, vigilate, quoniam aduerſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite ſolidi in fide, ſcientes eaſdem adflictiones, veſtrę quæ in mundo eſt fraternitati cõſummari. Hic enim agit in incredulis. Hic & ſaluberrima Tertulliani exhortatio ſuum habebit locũ, qui nos velut Iobum fortiſſimum Dei athletam, aduerſus tentationum inſultus pugnare voluit: item ſerico veſtiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoque inducendum ſuadet, cuncta quæ Dæmon ad noſtræ integritatis euerſionem machinatur in gloriam cõſtantis caſura: & eius machinamenta in hunc finem à Deo permiſſa eſſe, vt qua cõſtantia perferre aduerſa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum iuſti probator eſt. D. Maximus in lib. de Charitate, Dæmones nos infringere intercficereque iubet; atq; illud haud dubiè perfici, quan-

do cum præceptorum Dei obſeruatione affectus in nobis efferueſcentes vincimus: hoc verò, quum prorſus affectibus ſint carẽtes, illis vniuerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum Propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludẽdos cenſet, ſic vt neque per oculorum illecebras, neque per aurium prurigines, neque per nocentis linguæ petulantiam Dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra Dæmones abſolutiſſimũ habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quę in cœlum ſubuehat affectus: & ſcientia vera, qua ſalutaribus opinionibus communiat intellectum & ſuggerat quid ſit orandum, vt ardenter oremus, non hæſitantes. D. Antonius ita ſuos confratres aduerſus Dæmonum inſultus munit: Magna, inquiens, dilectiſſimi aduerſum Dæmones arma ſunt, vita ſincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit Satanas rectè viuẽtium vigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinem, volũtariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Nouit teterrimus coluber ex præcepto Domini, ſub iuſtorum ſe iacere veſtigijs, qui ait: Ecce dedi vobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes, ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Hic porrò præclara longaq; oratione contra quaſcunq; Dæmonum præſtigias, vexationesq; ſuos inſtituit. Rectè Hermes Triſmegiſtus tradit, vnam & ſolam cuſtodiã hominum à Dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec Dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia aduerſus Diabolum, eiuſq; potentiam in credẽtibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante Diabolo inauſpicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, nõ timebo quid faciat mihi homo. Omnium itaq; primum tanquam rei caput deſideratur, vt in vera doctrina, & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamusq; ipſius voluntati fide viua, & ſpe indubitata, nos illi curę eſſe: ſub ipſius patrocinio, & tutela ſecuros degere: ipſius primum gratia progenitos eſſe, ſingulariq; nos conſe-

conſectare: miſericordia ſeruari verè confiſos, CHRISTVM in hoc nobis natum, filium nobis in ſalutarem redemptionem datum, & exhibitum qui peccata noſtra ſupra humeros ſuos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte ſuſcitatus, mortem vicit, & Satanæ imperium demolitus eſt, vt hic iam inde irrito conatu ſuas nobis machinetur inſidias, ſi ſepulti vnà cum CHRISTO per baptiſmum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate vitæ ambulemus, iuſticiæque viuamus. Si etenim CHRISTO inſiti, in illum atque Patrem eius credimus, illius mandata obſeruamus, veſtigijs inſiſtimus, abnegato Dæmone, omnibusque eius conſilijs, vniuerſa deniq; impietate, opera Spiritus ſectantes, fructusq; fidei edentes, in charitate non ficta erga DEVM & proximum, in manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cuiuſcunque aduerſitatis, iacturæ & iniuriæ tollerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſſiduæ intenti, peccati inquinamentum vt veneni pernicioſiſſimi perditiſſimique halitum, internecionis periculo repentè nos obijcientem, declinantem maleficiorum profectò minas haud difficulter cauebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. Si verò quis peccauerit, inquit Iohannes, aduocatum habemus apud Patrem IESVM CHRISTVM iuſtum Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm ſed etiam pro totius mundi. Et per hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus Qui dicit, Noui eũ, & qui præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & veritas in eo non eſt. Qui verò ſeruat ſermonem eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex Diabolo eſt: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij Diaboli. Omnis qui non facit iuſtitiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto IESV neq; circumciſionem, neq; præputium valere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam ſequenti capite ad Galatas, locat: & obſeruationem mandatorũ Dei ad Corinthios ſupponit. Vnde ſatis liquet, de qua hic fide loquatur: quã amplecti, cuiq; firmiter inſiſtere oporteat.

Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronunciaret Diabolus, non etiam ore iactatam ab ijs, quorũ cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſterilisque delitеſcit, nuſquam ſe prodens, velut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: ſed hanc vrgeo, quæ totum innouat hominem, virtute viua in Chriſti membris exercēs, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habēti, ſacra ſaluationis noſtræ ancora, prora & puppis, petra contra quãcunque Satanæ poteſtatem, impetumque immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduerſus hãc ne quidem inferi portæ præualent. Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota Dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaſſis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentiũ mira fieri aſſeruntur. Et quid dicemus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, vt de huius ſpeculi ciuitate, quæ profectò & Angelorũ, & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſſibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum viuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hęc ima poteſtatē Dæmonum maiorē videmus, tanto tenacius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma conſcēdimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: Aduerſarius, inquit, vetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex mille annorũ plenè complentur, ex quo hominē Diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi & artes atque inſidias deijciendi vſu ipſo vetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem inuenerit, ſi rudem, ſi non ſolicitũ, ac toto corde vigilantem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitetur, inuictus eſt Huic fundamento firmiter inſiſtentes tantum abeſt, vt vnquã ratione, Satanæ artibus, ſiue aſtutijs à vera in Deum viuentem fiducia dimoueri poſſint, vt etiam varijs, ac multiplicibus illius conatibus, & inſultibus impetiti, exercitati, aç velut aurũ in fornace examinati, indies ſeipſis ſanctiores, iuſtioresq; euadãt. Quare Dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina nõ deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſſiduis ſuis aduerſus

illos

illos luctis: & eos expaueſcere verè credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. Item iuſtiſſimo Dei iudicio, in huiuſmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, poſtea ſubijciens: Dæmonem, niſi quis voluntatibus eius ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatem aduerſus hominem non habere, vt vincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta aſſiduaq; oratione ad Chriſtum confugiendum eſt, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chryſoſtomo authore, non iuit ad Diuinos, non quæſiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad Iesvm. Si enim volumus Deo ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus vitam. Ritè hic hortatur Ieſus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua, precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſtitia tua, & nimis odito exorationem, & agnoſce iuſtitias, & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis altiſſimi Dei, non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, tribulatione inimicorum contulit Ioſaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te Deus. Hic ſuum habeat locum Pſalmus Dauidis 90.

Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicit Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meũ, Deus meus ſperabo in eum.

Quoniam ipſe me liberabis de laqueo venantium, & à verbo aſpero.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis.

Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.

A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & Dæmonio meridiano, &c. *Vvierus.*

Obſeſſis pluribus, vno in loco morantibus, quomodo ſuccurrendum. Cap. XVIII.

SI vno loco maleficia collidantur vbi numero plures (quemadmodum in monaſterijs, potiſſimum virginũ, velut organorum Satanæ ludibrijs magis accommo-

L 5

datorum, frequẽter vſu venire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, vt ſeparentur, & vnaquælibet ad parentes, vel ſanguine, vt affinitate proximos auehatur, quo ſingulę ſeorſim commodius fideliuſq; inſtitui & ſanari queant, inſtitutionis habito pro cuiuſq; neceſſitate delectu: ne vno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatiſq; antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum verborum minus conuenientium formulis, commentitijſque quibuſdam ritibus, & ſubſtantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat Dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam plerunq; ſimulantem egregiè, quaſi compulſum licet vltrò cedentem, vt nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, ſi vetitis eũ medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, vt animas minus impeditè poſſideat, eiſq; dominetur. Quæ verò virgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in eiuſmodi caſu comprobare nequeo: vel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patriſque virgam, cum vera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic pręſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operam, ſe mutuo conſolantes, modumq; præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſeruantes; nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate, & vehementia, quid mali contrahant, cum eis auidè admodum inſidietur Diabolus. Cum alias ad piam puellam, in cœnobio obſeratam, literas dediſſem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à Dæmonio exercitarum, hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe velle graui illa caruiſſe calamitate, ex Dei voluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum, & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari vitam. Quid Antonio nocuit, ſeueros in ſuis ceruicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ſecũdum Dei voluntatem perpeſſo in maius ceſſit lucrum, & gloriam. Scribebat quoque, miſſos eo tempore fuiſſe vndecunque viros doctos, qui terrificorum eorum Symptomatum laruas contuiti, eas penitiſſimè ſcrutarētur, amoliren-

lirenturque: ſed quo in eiuſmodi conſilijs confidentius perſtitêre, eo malum recruduit grauius, vt tandem Dei opus eſſe ſingulare faterentur: à cuius manu, cum id exciperent, & ſe toto corde ſub potenti eius brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemq; vſqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis ſuis affectibus teſtiverint, eoſq; vicerint: & breuiter, ad Diuini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim euanuerunt vniuerſæ illę diræ. Piam epiſtolam illius virginis partim iuſtis de cauſis inſerere volui, quòd id conſilium meo inſtituto prorſus reſponderet: & ne eiuſmodi virgines vſque adeò à piorum numero alienas eſſe, quis temerè in animum inducat, etiamſi adhuc multa in ijs deſiderari non diffitear, quæ inſcia, & non ſana informatione prætermittuntur. Porrò monaſterium id ingreſſus, coram cum altera contuli vetula, quæ id mali decem ſuſtinuerat annos, eo nomine Deo gratias agens quàm maximas: ac ſi ætas admitteret, ſe libenter denuò iiſdem velle çalamitatum fluctibus obijci aſſerebat: Hortata autem me eſt magnopere, vt ſi in conſilium ad ita afflictas accerſerer, ne exorciſmos admitterem vnquam. Quædam in eo tormentorũ theatro conſtituta, à fratre virgis ex quorundam conſilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie conſulitur, quaſi Dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret, ea rei indignatione, pudore illa perculſa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit, rogata verò cantionis cauſam, reſpondit: eò quod de ſalute ſua æterna minimè hæſitaret. Altera quoque iam diu à Dæmonio excruciata, & morti proxima, ſe totam attenta oratione Deo offerebat, vt cum ea pro ſuo arbitrio quicquid vellet, in tempore, & in æternum ageret, dũmodo ipſius glorificaretur nomen, obſecrans: rogabatque reliquas virgines, vt poſt eius mortem, non ex more, Miſerere mei Deus, canerent: ſed, Gloria Patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum. *Vvierus.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

Cap. XIX.

De naturalis congreſſus, Satanæ opera præpediti, curatione ita ſcribit Igmarus Remenſis Archiepiſcopus: Si per ſortiarias atque maleficas artes occulto,

ſed nunquam Dei iniuſto iudicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta veniunt, vt corde contrito, & ſpiritu humilitatis, Deo & Sacerdoti purè confiteantur, &c. In controuerſia, vbi maritus ad congreſſum ineptus eſſe ex maleficio accuſaretur, in foro Conſtantienſi decretum fuiſſe ſcribit Vlricus Molitor, vt primum à Medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur cauſa: deinde vt triennium adhuc vxor cum marito conuiueret, qui ſuas interea temporis experiretur vires: atque eleemoſynas liberalius erogarent, & ieiunijs vacarent, quo matrimonij inſtitutor Deus eiuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem reuocandum. *Vvierus.*

Aliud eiuſdem mali remedium ex eodem Vviero.

Quidam narrat conterraneum ſuum virum nobilem, iuraſſe ligatum ſe feciſſe, ne cum mulieribus congrederetur, ac reſtitutum dexteritate quadam, qua hic alterius perſuaſionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda ſpecioſitate fecerat, legeſque locum, vbi eo modo ligatum corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confiſus ille libri verbis, id fecit, citoq; augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: ſic & leuari eadem credibile eſt vſque obſeruatur.

Exorciſmi quando, & quomodo, à quibus adhibendi. Cap. XX.

Porrò ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opuſque Satanæ perdurat, cum increpare licet ex Chriſti doctrina Marci 16. & quòd credentes per eius nomen Dæmonia ſint eiecturi: Ea propter Apoſtolorum primitiuæ purioris Eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat: miniſter verò ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus ſancti donum, eijciendi nimirum Dæmonia: gladio ſpiritus, quippe Dei verbo accinctus, atque diuina panoplia circumquaque munitus, aſſumto ſuper omnia fidei ſcuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere, ne cum diſcipulis Chriſti Dæmonium fugare nequeuntibus

à Chriſto

à Chriſto audiat: O natio incredula, & diſtorta, quò vſq; tandem ero vobiſcum? quò vſque patiar vos? firmiter hinc infallibili nitatur promiſſioni: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrē vado. Et, Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater per Filium. Si quid petieris per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, ſeptuaginta reuerſos ad Chriſtum cum gaudio diſcipulos, dicentes: Domine etiam Dæmonia ſubijciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & inferorum. Nec aliud nomē ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Solo hoc patris æterni verbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immenſa Angelorum caterua. Ad Chriſti aduentum imperiumq; horruerunt, & profugerunt, quotquot arctiſſimo vinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant Diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli Dæmonia exturbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella Dæmoniaca eiecit Paulus his verbis: Pæcipio tibi nomine Ieſu Chriſti, exire ab ea, & exijt eadem hora. Sic à Petro iuſſi ſunt Dæmones egredi, qui vel vnicum diem ſibi indulgeri, ſubiugatis permanerent corporibus, rogabant: teſte Clemente. Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto: quem à teneris vnguiculis Dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponenſque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat Dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit vir ſanctus: Non curo quomodo intraueris, ſed vt exeas in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero. In hoc nomine Simon Apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, Dæmonibus inde viſibiliter Aethiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: Draconem ſub Martis ſtatua in Scythia exeuntem profligauit Philippus Apoſtolus: ſeptem Dæmones ſimilitu-

dine canum inter monumenta commorantes ſecus viam, prætereunteſq; grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio Draconem clauſiſſe Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugaſſe, traditur. Ioannes Euangeliſta ſuperato veneno, Dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ne vltra hic habites: & confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca iuſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur vir ſanctiſſimus. Hic cum Cynops Magorum princeps in Para oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa Sacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretque mortuos etiam ſe excire iactabat: quorum facie aſſumta etiam Dęmones apparuerunt, è mari emerſi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni ſodes ad partum, vt aſpicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum vniuerſa multitudine redijt, præcipiens illis tribus Dæmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgentium comitabantur, ne diſcederent. Concuſſis itaq; manibus, & terribili maris ſonitu peracto, Cynops ſe, vt antea, dimiſit in mare atque ſic oculis hominum euanuit: qui clamare non ceſſabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominum, vt inter viuos vltra nequaquam connumeraretur Magus ille. Tum repentè vehemens eſt pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, vbi ſe præcipitauit, nuſquam apparuit. Et Dæmones, qui ſub humana figura ſtabant, quaſi iampridem ſuſcitati à mortuis, adiurabantur ab Apoſtolo Dei dicente: In nomine crucifixi Ieſu Chriſti hanc Inſulam exite, nunquam redituri: & ſtatim ab vniuerſorum oculis diſparuerunt, fruſtra expectantium Cynopia, ſi fortè ex freto reſurgeret. Sic apparet, quantum verè Chriſtianis Magiſtri nomen profuerit, & imitatio iuuerit. Hæc eſt coniuratio, hic vehemens fortiſque exorciſmus, hic modus fugandi Dæmonis certus, hæc breuis formula, hi ſunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus ſupra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis longè quidem exuperans eum, de quo Chimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis

ſtructura

ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt diuina teſtimonia, hæc ſacrorum monumenta, hæc veri ſacerdotis memoralia, hæc puriſſima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis Dæmonibus cæremoniæ, paucis contentæ, facili vſu, vili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, vmbrarum hoſtis, contemtrix laruarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris, nec meri indiga: vniuerſis manibus, lemuribus, laruis imperitans: omnia ſepulchra, & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurſacula, & inferorũ commeacula (vt Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincẽs, & quicquid vnquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſeruetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores vniuerſos ſanauit, & Dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari voles, neceſſario illud Pauli cõſilium ob oculos pone. Quandocunq; facitis in verbo & in opere, vt omne id in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti faciatis. Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, vel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec vlla Dæmonij opera, momentum quidem per durant, quin dicto citius euaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm veriſſimè dictũ eſt: Dæmones iuſtos, id eſt veri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò ſe Dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo per quem adiurantur, nec iuſtis quorũ voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaq; maximis ſæpè vlulatibus editis verberari ſe, ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis Scripturæ ſanctæ fundamento innixæ, nullam blaſphemiæ opinionem foueri luce meridiana clarius contuemur. *Ioan. Vvierus.*

Dæmonia eijciendi modus Eccleſiæ veteris.
CAP. XXI.

CAeterum ne quis hoc noſtrum conſilium velut ab vſitata noſtrorum hominum eccleſiaſticorum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clementis verba ſubiungam, qui.

bus pellendi Satanæ formam in Eccleſia veteri, & priore familiarem, noſtroq; pręſcripto conformem, pulchrè deſcribit lib. 8. capite 32. conſtitutione S. Apoſt. Iacobus Alphæi: Exorciſta non ordinatur, ſpontaneæ enim beneuolentiæ eſt hoc certamen, & gratiæ Dei per Chriſtum ſuperuentione Spiritus ſancti. Nam qui accipit chariſma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ eſt in ipſo. Et libro eodem cap. 7. Poſtquam exiuerunt Catechumeni, dicat Diaconus: Orate energumeni, hoc eſt vexati ab immundis Spiritibus: intentè omnes pro ipſis orate, vt benignus Deus per Chriſtum increpet immundos, & nequam ſpiritus, & eripiat ſeruos ſuos ab imperio inimici, qui increpauit legionem Dæmonum; & principem malorum Diabolum ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua à vexatione ipſius, & purget ea, quæ ingenti ſapientia condidit. Etiam attentè oremus. Salua & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, vt benedictionem accipiatis. Et Epiſcopus oret, dicens: Qui fortem armatum ligaſti, & omnia vaſa eius diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulãdi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: qui homicidam ſerpentem ligatum tradidiſti nobis, tanquam paſſerem puerulis, quem cuncta pauent, & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum deieciſti, ſicut vulgur è cœlo in terram, non lapſu vocali, ſed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cuius aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant, & adorant Angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat ſuper mare ſicut pauimentum: vnigenite Deus magni Patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor, & adoratio, per te tuo Patri in Sancto ſpiritu in ſecula, Amen. *Vvierus.*

Dę Dæmoniacis. Cap. XXII.

ETſi ſunt interdũ Phyſicę cauſę furorum ſeu *παραφροσύνης* ſeu *μανίας*: tamen certiſſimum eſt, Diabolos in aliquo-

aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores, & cruciatus in eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdum etiam ſine phyſicis remedijs liberari. Et ſæpè hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia, & ſignificationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à Diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo: *ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.* Ante annos 16. erat in Marchia puella cui rapienti pilos à veſtibus vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius ſubitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis ſeruantur: ac ſubinde magnos cruciatus ſentiebat puella: ſed à toto illo morbo liberata eſt poſt aliquod menſes, & adhuc viuit ſana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & conſultò omiſſæ ſunt aliæ ceremoniæ. In Italia audio fuiſſe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ cùm agitaretur à Diabolo, interrogata, quis verſus Vergilij ſit optimus? reſpondit:

Diſc te iuſtitiam moniti & non temnere diuos.

De illis miſeris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à Diabolo torqueri iudico, & ſignificantur pœnę Italiæ & aliarum gẽtium. Nec verò dubito vera piorum precatione tolli id malum, & expelli Diabolos poſſe. Rectè etiam facient, ſi qui homines non Epicurei, ſed verè inuocantes Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſeriò præcipiant Diabolis, vt ab illis miſeris diſcedant, & de venturo iudicio filij Dei, in quo malitia Diabolorum oſtendetur palàm vniuerſæ Eccleſiæ dicent, & de pœnis Diabolorum. Sed hæc oportet fieri ſeriò, & omittendæ ſunt ceremoniæ *τῆς ἀρτολατρείας*, & luſtralis aquæ, & falſarum inuocationum Cornelij Agrippæ, vel Petri Aponenſis & ſimilium. Scio plura exempla, in quibus profuiſſe piorum precationem certum eſt. *Philipp. Melanch.*

Si iumenta præter naturam quid pati videantur, quid faciendum. CAP. XXIII.

SI verò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficillimum, cùm ſæpè in paſcuis venena vel depaſcantur, vel Spiritus attractu illi-

tiant) primùm omnium his pharmacum contra venena, vel ſimilia vitia offerri poteſt, & reliqua adminiſtrari, quę ex naturali cõiectura, & arte (quam doctè copioſeq; tradit Vegetius de arte veterinaria, vel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæſar Conſtantinus, & pleriq; alij & recentiores) vſui fore arbitramur, ſucceſſum toleranter expectantes. Quæ ſi minus iuuerint, ſed morte armentum abripiatur: velut ſpeculum mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id eſt calamitatis ac damni, Deo ſic volenti (qui dedit & abſtulit, idq; ſicut illi placitum eſt, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos, aut Diuinos, aut Pythonis ſpiritu turgidos, contra euidens Dei mandatum, impiè confugiendum, qui profectò imitatione ſacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam in agro luſtrando certis cæremonijs, ſolennibus ſacrificijs: verbis atque votis Telluri dicatis, vt inſuetas alat arbores: ipſis etiam arboribus exoratis, vt tranſmigrent, & alieno in ſolo accreſcant: rapas quoque obſecratis dum ſeruntur, vt ſibi & familiæ viciniſq; benignè conferant: precibus Marti fuſis, vt ager pecoraq; ſeruentur. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis vtile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, luſtrare animalia, faſcinum tollere, Dæmones fugare, & grandines inhibere, ab alijs malè perſuaſus ſcribit: tamen odore ſuo, cauſa quippe naturali, tam hominum, quàm animalium morbis reſiſtere, & aërem defecare addit, ita habet. Rec. Sulphuris viui libras duas, bituminis Iudaici libram vnam, oppopanacis achanti, galbani, caſtorei, ireos crudi an. vnc. vj. Salis ammoniaci vncias duas, ſalis cappadoces, cornu ceruini, lapidis gagatis maſculi, lapidis gagatis fœminæ ana vncias tres, lapidis hęmatitis, lapidis ſideritis, lapidis argeritis ana vnciam vnam, equuleas, id eſt, caballiones marionos, caudas marinas, vngues marinos ana n. vij. vuæ marinæ vncias tres, medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidę, ana pondera tria, oſſa ſepiæ n. vij. Auri ſemiunciam, ballucæ ſiliquam. Hæc vniuerſa commiſceantur, & ſuccendantur. Sed ſi memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate pretij ab emtione ceſſaueris, reliqua efficaciter proſunt. Interea tamen ſtudioſè inquirendum, num aliquid monſtri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodũ à quodam Latamo apud Batauos factum memini, qui ſtabula ingreſſus,

ingreſſus, lupi ſtercus clam in præſepibus abſcondebat cuius odore, vt voracis ſui hoſtis præſentia, ob antipathiam, veluti malefico actu territæ pecudes, vltro citroq; exultare, & inſolito concitari furore videbantur, vnde turbati ruſtici incantamentum eſſe conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è ſpecula hæc obſeruantem, atque ſanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac profeſſione faciebat: à viris tamen bonis admonebatur, vt maturè eiuſmodi falſitati renunciaret, ne merita falſarium conſequeretur punitio. *Ioan. Vvierus.*

Quibus verbis ſtupor, ac taciturnitas in tormentis, & quæſtionibus induci creditur, & ſolui.

CAP. XXIV.

INueniuntur, qui cùm ſcelus aliquod capitale admiſerint, vel antequam ſubijciantur quæſtioni, vel intereà dum torquentur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione verborum conſequi ſibi videntur, vt & tacere poſſint, & nihil omnino ſentire. Id quod tã firmiter ſibi perſuaſum habent, vt fuerint qui hac fiducia vltrò ſe tum carceri, tum quæſtioni obtulerint. A Diabolo enim, cuius intereſt ſcelera non puniri, ſed indies accumulari, confirmãtur in malo, nec ſolum organis vocis obſtructis impediũtur, ne loqui poſſint, verum graui etiam ſomno opprimuntur, vt nec audiant interrogata, nec tormenta ſentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac verſibus, ſanè per quam ἀνοήτως vtuntur.

Imparibus meritis tria pendente corpora ramis.
Diſmas & Geſtas, in medio eſt Diuina poteſtas:
Diſmas damnatur, ſed Geſtas ad aſtra leuatur.

Sunt qui verba Prophetæ ructent: Eructauit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam tegi. Alij autem hac prece ſe muniunt: Quemadmodũ lac beatæ glorioſæ Mariæ virginis fuit dulce, & ſuaue Domino noſtro Ieſu Chriſto, ita hæc tortura, ſiue chorda ſit dulcis & ſuauis brachijs, & membris meis: alij verò ſaltem hæc proferunt: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium

Digitized by Google

videmus euentum. Licet enim ἰσθμοῖς ita Dæmon occupet, vt nihil ſentiant: oſſa tamen illis cōminuuntur, & confringūtur. Qua etiam ratione probari poſſet, eorum verborum nullam eſſe vim: quin ridicula potius eſſe, quàm credibilia, quæ iam propoſuimus. Enimuerò nec Diabolo quidē eſſe promiſſum, vt efficiat aliquid eiuſmodi, interea dum ijs, vt ſuperſtitiosè vtuntur flagitioſi, propter duas mihi cauſas videtur. Primò quòd cùm omnis poteſtas à Deo ſit, Diabolus nec ipſi nec legitimis ipſius actionibus poſſit reſiſtere, vt nocentes publicæ eripiat iuſtitiæ: ſicut docet D. Auguſt. & Thom. Aquinas: Secundò, quòd impunitas ſcelerum Deo non placeat, & maleſaciendi licentia minimè permittatur: Alioquin inſtitutus ordo, & Iuſtitia Dei ſibi inuicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate ſic merēte ſæpius hæc accidiſſe fateor. Teſtatur enim clariſſimus Iuriſcōſultus Paulus Grillandus, ſe bis id & vidiſſe, & in facto comperiſſe, his verbis: Primò Piſis dum eſſem aſſeſſor magnifici D. Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum eſſem auditor criminalium cauſarum reuerēdiſſimi domini Auditoris Cameræ, vbi quidam fur ſagaciſſimus, & duplicis malitię reus, contra quē erant examinati quindecim teſtes ſuper diuerſis indicijs magni furti 137. ducatorum aur. habens notitiam, quòd curia præfati domini Auditoris procedebat cōtra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accepit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum videns quòd ſufficiebant ad parangonem quadam die, dum eo eſſem in ædibus turris nouę ad examinādum quoſdam alios reos, ille ſponte veniens acceſſit ad me, & ſe conſtituit in carceribus ipſis, dicens, quòd vltrò venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamen neceſſe fuit deuenire ad torturā tot indicijs contra ipſum laborantibus. In qua dum erat eleuatus, dormiebat capite decliuo, ac ſi iaceret in lecto, abſque vlla penitus lamentatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquam ſtatua marmorea, qui dum eleuabatur à principio, dicebat quædam verba ſubmiſſa voce, deinde ſilebat, vt dormitiens. Statim ego ſuſpicatus fui, ne geſtaret aliquod ſortilegium, ſiue facturam maleficam penes ſe, aut ex illis verbis captaret aliquod ſuffugiū: perquiſiui quàm diligēter per omnes partes corporis ſui, demumque reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines

quandam

quandam paruam ſchedulam hęc verba continentem, videlicet † IESVS autem tranſiens † per medium illorum ibat † os non cōminuetis ex eo † cum crucibus ita ſignatis: quam illico abſtuli ab eo, qui licet illa ſic ablata ſatis conquereretur, nihilominus iterum, poſitus ad torturam & eleuatus iterū, illud idem ſicut ante faciebat, & in principio ipſius eleuationis nonnulla verba ſubmiſſa voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormētis, ſub tormento taxilli ſubiectus fuit, & ſimiliter ſpernendo dolores, nihil vnquā confeſſus eſt: ſed in ſua negatiua ſemper audacius conualuit, adeò quòd neceſſe mihi fuit eo inſtāte, ab inquiſitione eundem abſoluere. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſilijs, dum erat officialis ducis Mediolani. Iterum ait Grillandus, nec dum eſt annus elapſus, quòd audiui alium Romæ poſitum ad torturam, & repetitis vicib. grauiter cruciatū, qui verba de lacte Mariæ virginis ſubmiſſa voce proferebat, & nullum dolorem pati, ſed cuncta ſpernere videbatur: & dormiebat ſicut alius in tortura, adeò quòd à tribus iudicibus præſente procuratore fiſcali examinatus, nulla vnquam ab eo cōfeſſio extorqueri potuit, licet correus, & criminis ſocius id fateretur expreſsè, & illum in ſocium nominaret: cuius proceſſum vidi, illumq; cognoui. Aliud exemplum quod ſimiliter in facto accidit mihi Romæ cuiuſdam maleficæ mulieris, quæ antequam eleuaretur in tortura verba quædam ſubmiſſa voce dicebat: deinde eleuata ſilebat penitus, veluti mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos more illorum, qui ſtrangulantur emittens, & nihil penitus loquebatur, neq; boni, neq; mali. Vltima autem hæc hiſtoriola minimè noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamijs noſtris illa fuit malefica, quid mirum ſi diabolus linguam ei fauceſq; præcluſerit? ne ſcilicet illa ſuam innocētiam probaret, & Dæmonis ludibria detegeret. Superioribus verò exemplis ſimile nuper habuimus Antuerpiæ, in carnifice eius vrbis, natione Gallo: quem quum innumera, eaq; notiora flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigere tamen nullum tormētorum genus, quamuis immane potuit, ea vt confiteretur, in tantam ſtatim ἀκινησίαν ac ſenſuum penè omnium alienationem incidebat. De qua eùm prudentiſſimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, eiuſmodi ſtuporē non niſi

pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit. Niſi hac ratione inducta ſit ea torturæ tolerantia, vt immenſos cruciatus perferret, Deus permittere potuit, quò iiſdem ad reſipiſcentiam tandem cogeretur, vel vt reprobus, acerbiores dignaſque extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæſus eſt citra vllum pœnitentis animi indicium ebriús, qui multis retrò annis ſe hominũ vtriuſq; ſexus innumerorũ ſanguine inebriarat, quos multifario ſupplicij genere ob fidei confeſſionem vita ſpoliarat. Nonnulli tamen, ait Grillãdus, dixerunt, quòd aduerſus iſtas coniurationes, & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuerſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturæ, & maleficia huiuſmodi diſſoluuntur, & reus grauiſſima tormenta, & cruciatus patitur in corpore: & inter alia ſolent dicere verba illa Prophetæ: Eructauit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi. Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: & Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna ſubuertetur. Ex quibus verbis, precibus, & exorciſmis, dicunt maleficia ipſa reſolui, & reum miſerabiliter cruciari. Super quibus tamen cógita, quia de virtute ipſorum remediorum non poſſem quicquam certi atteſtari quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi. Ego verò, licet, & D. Grillandus, & mille alij oculis id vidiſſent ſuis: tamen virtute ſculptorum, fieri nunquam credam. Enimuerò fur ille etiam ſchedula ſpoliatus nihil adhuc, crudelius licet diſtractus, confitebatur: nec ſubmurmurata verba inſenſibilem habitum inducere queunt. Quare vel ſomnificare aſſumta, aut à Diabolo, qui cùm antea pepigiſſe animo tales, eique ſe deuouiſſe, & etiam traditos eſſe neceſſe eſt, inſenſibilitate illata id fieri ſentio. *Ioan. Vuierus.*

De naturalibus Pharmacis ſomniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum vnguentis, & quibuſdam plantis ſoporiferis, mentemq; impenſè turbantibus. Cap. XXV.

INterdum Empuſæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus vbi ſe inunxerint; confricuerintque, ita à fraudulento magiſtro inſtitutæ Lamiæ, per fornacem mox ſe euolaturas, ac per aërem lõgè lateq;

lateq́; euagaturas ad tripudia, dulciſſima ſympoſia, concubitus, & gratiſſima rerum ſpectacula, confidunt: quæ tamen per inſomnia ipſis ingerit ille mille artifex vbi ab inunctione ſomniferi omnino vnguenti, in profundiſſimū lethargicumq́; ſomnum dilabuntur inſciæ. Hæc ne ſomnia videantur, libuit adducere, quid ſolertiſſimus occultarum cauſarum Iohannes Baptiſta Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, ſcribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominum mentes inuaſit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, vt multis horum ſimul coaceruatis componant Lamiarum vnguenta: quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcent, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæq́; ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione vltimum nouiſſimumq́; ſubſidet, inde condunt, continuoq́; inſeruiunt vſui: cum hanc immiſcent eleoſelinum aconitūm, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter ſic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſolanum ſomniferū, & oleum (etſi diuerſa commiſcent, ab ijs parum diſſidebunt) ſimul cōficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, vt rubeſcant, & reuocetur calor, rarumq́; fiat, quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturq́; pori adipem adiungunt, vel oleum ipſius vicem ſubiens, vt ſuccorum vis intrò deſcendat, & fiat potior vegetiorque, id eſſe in cauſa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, ad cōuiuia, ſonos, tripudia, & formoſorum iuuenum côncubitus, quos maximè exoptant: tanta eſt imaginationis vis, impreſſionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiuſmodi ſit plena: cumque valdè ſint ipſæ ad credendum naturæ pronitate felices ſic impreſſiones capeſſunt, vt Spiritus immutentur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm non veſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis, & leguminibus. Lamiarum quoque vnguentum propemodum ſimile tradit Cardanus, poſt cuius inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non ſunt, & tamen videntur, ibi ſermo eſt. Conſtat pinguedine puerorum, vt dicunt, ſucciſque appij, aconiti, pentaphylli, ſolani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Sperare autem videntur theatra,

viridaria,cænas,ornatus,veſtes,formoſos iuuenes,reges, magiſtratus, imò res omnes,quibus delectantur, quibus etiam ſe frui arbitrantur. Cernunt item Dæmones, coruos,carceres,ſolitudinem,tormenta.Hæc igitur ſunt violentorum inſomniorum cauſæ. Hinc etiã illas apio victitare ait,caſtaneis,fabis,cepis,caulibus,phaſeliſque,ſomnos turbulentos cientibus:ſic magis per ſomnum ferri videntur in diuerſas regiones, atque ibi multifariam affici, prout vniuſcuiuſq; fuerit temperies, vnguẽto adiuuante. Cui non abſimile ad inducẽdum profundum longumq; ſomnum,adiungam hic oleum. R. Sem.lolij, hyoſciami, cicutæ, papaueris rubri & nigri, lactucæ,portulacæ, ana part.iv. baccarum ſolani ſomnifici part.j. ex his omnibus fiat oleum ſecũdum artis legem, & pro qualibet vnc.olei iſtius miſceatur ſcrup.j.opij Theb. Hinc ſumatur ſcrup.j. vel j.ß.& duorum dierum ſubſequatur ſomnus. Liquorẽ conciliantem mirificè ſomnum ad guttam vnam aut alteram exhibitum imò guttas liquoris, ſomni tot, quot illæ fuêre,horas introducentes,lubens hic adderem: ſed præſtat non publicari. Eiuſmodi quædam ſimplicia puta lolium,faba inuerſa,opium,hyoſciamus, cicuta, papaueris ſpecies,ſolanum furioſum,ſomnificũ, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis nõ omnino ignota inueniuntur,quibus intellectus,vel auffertur,vel turbatur: vt qui ijs vtatur,loquendo,audiendo,& reſpondendo amens videatur,vel in ſomnum altiſſimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum vſum, & aquas,vina, pulueres,trociſcos, olea, aliaſq; formas hinc conficiendi modum, ſilentio inuoluere malui ne ijs abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe videar. *Vvierus.*

Dæmon vt reſponſum dare videatur.

Cap. XXV.

Daemon reſponſa dabit hac ratione. Fit ſtatua parua ex orichalco coronati viri, aurea veſte, cũ cornib. in capite, facie pedibus ac manib. nigris, pedes ac manus gryphis. Huic imagini ſceptrũ ex ferro diligẽter inaurato, ac virib. Magnetis imbuto in dextra manu collocetur. Sedeat imago hæc ſuper ſolio ex ære ſplẽdenti aut cæruleo. Toti fabricę vitiũ in forma columnæ circũponatur, vt quãdoq; talem in manib. habuerim ſolidum, vel ſi placet inane & ſolum ſolio vitrum iungatur. Inde ſuſpẽdatur machina tenui filo ad perpendiculũ, vt pro arbitrio poſſit circum-

circumuolui. Deinde in cacumine elegantis virgæ conſtituto occultè fruſto Magnetis virga mota ad partes, interrogetur imago Pulchræ virgæ ignotæ, notæ ad characteres tum figuræ adijciuntur. Poteſt & Magnes annulo aureo abſcondi. Eodem exemplo ſtatuam ſuper altare collocabimus è leuiſſima materia, atq; in ea ferrum Magnete imbutum, lapis autem Magnes ea parte muri collocetur, vt cùm ferrum illum reſpiciat, facies imaginis conuertatur ad ſacrificium. Veriſimile autem eſt talibus technis, nondum hominibus adeò ſolertibus, ſacerdotes antiquos plebi ignaræ ſæpius illuſiſſe. *Cardanus.*

Statua quæ quolibet ferri videtur.
CAP. XXVI.

ACcedit his tot præclaris dotibus, quòd Magnes ſub tabula poſitus, ferrum ſuper tabulam in æquilibrio poſitum, quanquam interpoſita tabula, celerrimè circumagit, non ſine leui aſtantiū admiratione. Vnde peluis lignea aqua plena ſuperponitur, in ea nauicula collocatur, tenuiſſimis tabellis compaginata, ſine ferro, ſed glutine tantùm: in prora muliercula formoſa flexa remo nauiculam agēs, ita vt illius nauiculæ motu remus moueatur, & cum eo mulieris imago: ſub pede poſtremo mulieris clauiculis lato capite, cujus pars illa latior pileus vocata promineat è tabula, ſic figatur, vt lateat ſub prora, nec tamen aquam tangat: optimi tandem Magnetis fruſtulū capiti virgæ ligneæ ex abiete, vel cornu inſeratur, qua circumdatur lapis ipſe ſub tabula poſitus, atq; ſic ſuppoſito Magnete claui capiti producetur nauis lapidis motu quocunq; voles, videbiturq; his, qui virgam nō poſſunt conſpicere, imago illa quaſi animata, nauim quocunq; velis circumagere ac ducere, audienti quidem ac remiganti ſimilis: non igitur materia ipſa tranſit, ſed aliquid ſpiritui ſimile: nam tabula impediret motum, cùm corpora ſe inuicem nequeant penetrare. *Cardanus.*

Statua quæ tangentes occidebat.
CAP. XXVIII.

MIrabile dictum eſt, quod à Boetio recitatur: inquit enim. Cùm Chennetus rex Cruthlintum Fenellę filium occidiſſet, tum etiam Malcolmū Duffum Regem, & affinem Fenellæ, ille ſtatuam mira arte fabricari

iuſſit, in cuius manu pomum aureum gemmis nobilioribus refertum erat, quod quum quiſquam tetigiſſet, qui tangebat, ſtatim multis iaculis confoſſus, interitum ſibi accerſeret. Eo igitur dolo Regem nil ſuſpicantem, inuitatum in Fetircarij oppido occidit. Cumq; paratis equis ad portum primum, inde in Hiberniam ſe tranſtulit euaſitq;. Nuper intellexi quendam furem machina cœpiſſe dum loculos expilare conaretur: nam machina vinculis firmioribus, veſti iuncta erat. *Cardanus.*

Statua, quæ Solem ſemper reſpicit.

Cap. XXIX.

MEmini me legiſſe, in Apis æde ſimulachrum Dæmonis fuiſſe, quod faciem in quancumq; partem Sol declinaret, verteret: id nobis in quacumq; ſtatua imitari non erit difficile, ſi ad horologij ratione͂ animaduerteris occultis veſtibus ac mola, vt vocant: quod ſpectaculum videre iucundius, quàm rationem conficiendi ſcriptam legiſſe. *Cardanus.*

De Auguris.

Cap. XXX.

PRima quęq; auſpicia in operis cuiuſq; initio accipienda ſunt: vt ſi veſtem tuam in initio operis à ſoricibus corroſam ſenſeris, deſine ab incœptis: ſi egrediens offenderis in limine, aut in via impegeris pedem, continenter: ſi quid mali ominis in principio negotiorum tuorum tibi occurrerit, differ inchoata: ne vel tota intentio fruſtretur, aut inutiliter compleatur: ſed expecta donec omine meliore fauſtam agedis arripias horam. Videmus animalia permulta ex vi quadam ipſis à natura inſita, præſtigioſa atq; fatidica, nonne gallus cantu horas ſolertiſſimè indicat, & alis apertis leone͂ fugat? aues quamplures cantu & garritu, muſcæ acri punctura pluuiam prænuntiant: & delphines crebris ſupra aquas ſaltibus te͂peſtates præcurrunt. Longum eſſet retexere omnia preſagia quæ ex auibus, & animalib. didicere Phrygii, Cilices, Arabes, Vmbri, Tuſci, & alij populi, qui auguria ſecuti ſunt, quæ per illos multis experimentis & exemplis co͂probata ſunt. In omnibus namq; ſunt abſcondita futurorum oracula: maxima aute͂ quæq; tibi aues ominales prænunciabunt. Hæ ſunt quæ ex hominibus in aues conuerſas eſſe referunt Poetæ. Itaq; quid cornix loquatur, diligenter auſculta, ſitumq; eius ſedentis, aut volantis à dextris an à ſiniſtris,

loquax

loquax an clamoſa, an ſilens, præcedat an ſequatur, tranſmutiſue expectet aduectum, an fugiat, quóue diſcedat, omnia diligenter attende. Dicit Orus Apollo in hieroglyphicis: Geminæ cornices nuptias ſignificāt, quoniam hoc animal duo oua parit, ex quibus marem & fœminam generari oportet: ſi autē, quòd rariſſimè euenit, duo mares generentur, aut duæ fœminæ, iugatę mares cum fœminis alteri cornici non admiſcentur: itidem neq; fœminæ alteri mari, ſed diſſociatæ, ſolæ degunt. Ideò vnici cornici occurrentes augurantur futurum, vt viduali vita ſibi viuendum ſit. Idem etiam portendit columba nigra: hæc enim poſt maris interitum, ſemper ſola degit. Coruos autē non minore diligentia obſeruabis: hos namq; rebus maioribus præferri, & cornici præuiduare dicunt: & ſenſit Epictetus Stoicus Philoſophus, & grauis autor, ſi cui coruus aduerſum erocitaret, vel corpori, vel fortunæ, vel honori, vel vxori, aut natis aduerſa portendere. Deinde cygnos, qui aquarū ſecreta prænoſcunt conſiderabis: eorū namq; hilaritas non modo nautis, ſed quibuſq; præterea peregrinantibus felices præſagiunt euentus, niſi fortioris ſuperentur ſuperuētu, vtputa aquilæ, quæ potentiſſima imperij ſui maieſtate omniū auium fidem, ſi contrà loquatur, euacuat: cunctis ſiquidem auibus altius volat, profundiusq; perſpicit, & ab ipſius Iouis arcano nunquam excluditur: altitudinem & victoriam, ſed per ſanguinem portendit: quia nō aquam, ſed ſanguinem bibit. Locrenſibus aduerſus Crotonienſes dimicantibus, aquila superuolans contulit victoriam: Hieroni ad prima bella egredienti, aquila ex improuiſo reſidens in clypeo, regē illum futurum prænunciauit. Naſcente Alexandro Macedone duæ aquilæ tota die ſupra domum ſedentes omen duplicis imperij Aſiæ & Europæ ei portēderunt. Eadem Lucio Tarquinio Priſco Demarathi Corinthij filio ob ſeditionē domo profugo, & in Hetruriam profecto Romamq; petenti, pileum auferens, ac altè volans rurſum capiti reponens, Romanorum regnum illi portēdit. Iam verò & vultures ſignificant difficultatem, duritiem, & rapacitatem, quod in origine vrbis condendæ experientia verificatum eſt: futuræ quoque ſtragis loca oſtendunt ſeptem diebus præuenientes: & quoniam in eam partem reſpiciunt, in qua altera pars inferior futura eſt, tanquam inhians occidendorum maiori numero, ideò ſolebant antiqui reges

ſpeculatores mittere, qui renuntiarent, quam in partem verſi reſpicerent vultures. Phœnix autem ſingularis felicitatis ſucceſſus pollicetur, quo viſa nouo Roma, melioribus auſpicijs condita eſt. Pellicanus, quia filiorum cauſa periclitatur, ſignificat hominem amicitię ſuæ pietate ſubiturum diſcrimen. Picta auis Pictanorum vrbi nomen dedit, ac gentis leuitatem colore, & voce præfigurauit. Ardea rerum arduarum auſpicium eſt. Ciconia, concordiæ auis, concordiā facit. Grues à gruere antiquo verbo, quaſi congruere dicti, ſemper adferunt, quod expedit, atque inimicorum inſidias cauere faciunt. Cucupha gratitudinem indicat, ſola enim hæc parentibus ſenio confectis gratiam refert: contra Hippopotamus parricida, ingratitudinem meritorum omnium & veram iniuſtitiam nunciat. Origis auis inuidioſiſſima inuidiam ſignificat. Iamq; etiam ex minoribus auibus pica loquax, hoſpites nūciat: albanellus præteruolans, ſi à ſiniſtris ad dextram feratur, hoſpitij hilaritatem, ſi contrario contrarium indicat. Strix auis ſemper infauſta eſt, & etiam noctua: quæ quia noctu ex improuiſo aggreditur pullos, quemadmodū mors de improuiſo ſuperuenit, ideo mortem prænuntiare dicitur, nonnunquam tamen quia noctis tenebris non cæcatur, hominis diligentiam, & vigilantiam ſignificat, quòd reſidens in Hieronis haſta comprobauit.

Bubonum verò Dido dum miſeretur Aeneæ,
Infauſtum ſenſit.——

inde cecinit Poeta.

Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpè queri & longas in fletum ducere voces. & alibi:
Ignauus bubo dirum mortalibus omen.

Idem in Capitolio cecinit, quum res Romana apud Numantiam inferior fuit, atq; quum Fregellæ ob factam in Romanos coniurationem ſunt dirutæ. Inquit Almadel, bubones & nycticoraces cùm ad inſolitas regiones manſionesq; diuertunt, indicio eſſe earundem regionum, & ædium homines morituros, propterea quòd aues illę delectantur cadaueribus, easq; præſentiunt: morituri autem homines, iam poteſtate cadauera ſunt. Sed & de accipitre litis prænuntio canit Naſo:

Odimus accipitrem, quia viuit ſemper in armis.

Lælius Pompei legatus in Hiſpania inter pabulatores occiditur, id fatum accipiter ſupra caput volitās, ſibi prænuntiaſſe

nuntiaſſe dicitur. Et inquit Almadel, quòd eiuſdem ſpeciei aues inter ſe pugnantes, regni mutationem ſignificant: ſi verò ſpecie diuerſæ contra ſe inuicem bellum gerant, & quæ amplius non viſæ conueniant, nouam regionis illius fortunam portendũt Minutulæ etiam aues, aduentu vel receſſu ſuo familiam augeri, vel minui portendunt: earum verò volatus quanto ſerenior, tanto laudabilior. Vnde Melampus augur, ex auicularum Græcorum ſtragem coniecit, quando ait: Vides vt nulla ſerenos ales agit curſus Hirundines, quoniam moribundę pullis latebras parāt, patrimonium amplum, vel à mortuis legatum portendunt. Veſpertilio fugienti occurrens, euaſionem ſignificat: nam ipſa licet pennas non habeat, tamen euolat. Paſſer autem fugienti malum omen eſt, ipſe enim accipitrem fugiens ad noctuam percurrit, apud quam æquè periclitatur, tamē in amoribus boni auſpicij eſt: ſiquidem libidine concitus, ſepties in hora coit. Apes regibus bona omina ſunt: nam populum obſequentem monſtrant: muſcę verò importunitatem & impudētiam ſignificant, quia ſæpius abactę, cōtinuo nihilominus redeunt. Aues etiam domeſticę auguriorum non ſunt expertes: nam galli cantu ſuo ſpem & iter inchoantis promouent. Quin & Tiberio naſcituro prægnans Liuia mater ouum gallinæ ſubductũ, cousq; ſinu ſuo fouit, donec gallus inſigniter criſtatus excluſus eſt, vnde augures interpretati ſunt, naſciturum puerum fore regnaturum. Et ſcribit Cicero apud Thebaidam gallos gallinaceos canendo totis noctibus Beotijs, aduerſus Lacedæmones præſagiſſe victoriam: quòd augures ita interpretati ſunt, quoniam auis illa victa ſilet, canit autem ſi vicerit. Simili ratione etiam ab animalibus, & beſtijs, cuētuum omina capiuntur: nam occurſus muſtelæ ominoſus eſt. Leporis occurſus, itineranti timendus eſt, niſi captum cœperit. Mulus quoq; infenſus eſt, quia ſterilis eſt. Porcus verò pernicioſus, talis eſt enim eius natura, ideò pernicioſos homines ſignificat. Equus iurgiorum & pugnæ rationem habet: Vnde apud Virgilium viſis equis albis exclamat Anchiſes:

——Bellum ô terra hoſpita portas.

Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur.

Tamen quando curru iuncti occurrunt, quia concordi iugo trahunt, pacem ſignificant ſperandam. Aſinus inutilis eſt: profuit tamen Mario: qui cum hoſtis patriæ pro-

nuntiatus, vidit aſinum oblatum pabulum ſpernentem, ad aquam properantē, quo augurio oſtenſam ſibi ſalutis viam ratus, auxiliarem amicorum turbam, orauit, hoc vnum auxilij genus exhiberet, & ſe ad mare conducerent: quo impetrato, paruæ ſuperimpoſitus carinæ, Syllæ victoris minas euaſit: vtcunq; tamen aſellus in augurio occurrat, ſemper laborem, patientiam, impedimenta ſignificat. Lupus verò obuius bonus nūcius eſt, cuius efficacia viſa eſt in Hierone Siculo, cui lupus in literario ludo tabulam eripiēs ſucceſſum regni firmauit: tamē eius, quem antè viderit vocē præludit. P. Africano & C. Fuluio Coſſ. Minturnis lupus vigilem laniauit, quando Rom. exercitus in Sicilia à fugitiuis ſuperatur. Quin & perfidos ſignificat fidei homines: quod eſt in Romuli progenie: nam fides quā matre lupa olim ſuxerunt, & ſibi inuicē ab initio ſertauerunt, velut lege quadā naturæ, manauit ad poſteros. Leoni occurrere, cum ſit hoc animal inter cætera fortiſſimum, omnibus terrorem incutiens, bonum eſt: ſed leænam mulieri occurrere, malum eſt, quia conceptum impedit: nam leæna non parit ſecundariò. Ouibus & capris occurſare bonum eſt. Legitur quoque in Oſtentario Tuſcorum ſi hoc animal inſolito colore fuerit indutum, portendi imperatori rerum omnium cum felicitate largitatē. Vnde Virgilius ad Pollionem canit:

Ipſa ſed in patris aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Bonum etiam occurrere bōbus triturantibus, ſed melius arantibus, qui etſi viam rumpentes iter tardant, moram tamen hanc auſpicij gratia compenſant. Canis in itinere fauſtus eſt, quòd Cyrus expoſitus in ſyluis, à cane ad regnum enutritus eſt: quem & angelus, Tobiæ ſocius, nō eſt aſpernatus comitem. Caſtor quia venatoribus teſticulos ſuos demordens abiectos relinquit, mali ominis eſt & homini, ſibi ipſi damnum illaturū portendit. Iamq; etiam ex minutis animalibus mures damnum ſignificant: quæ quum in Capitolo aurum roſerunt, eodem die ambo conſules iuxta Tarentum inſidijs ab Annibale intercepti ſunt. Locuſta quaſi loco ſtare faciens, aut loca exurens, vota præpedit, & mali ominis eſt: contrà cicadæ iter proponent, & bonum rerum nunciant euentum. Aranea à ſuperioribus filum ducēs, ſpem venturæ pecuniæ nunciare dicitur. Similiter & formicæ, quia norunt ſibi prouidere, &

lere, & tutas parare latebras, ideò ſecuritatẽ, & diuitias portendũt, multitudiniſq; exercitũ ſignificant. Hinc cum Tiberij Cæſaris manſuefactum draconem formicę deuoraſſent, reſponſum fuit, vt cauerent multitudinis tumultũ. Si tibi occurrat anguis, caue à maledico inimico: nam hoc animal nullo alio mẽbro pollet, quàm ore. Anguis in regiam irrepẽs Tarquinio caſum ſuum augurata eſt. Duo angues in lecto Sempronij Gracchi reperti ſunt: dictum illi ab aruſpice, ſi marem aut fœmellam emitteret, aut ſibi aut vxori breui moriendum: ille vxoris vitam ſuæ præferens, occiſo mare fœmellam emiſit, paucisq; poſt diebus vita exceſſit. Sic vipera mulieres prauas ſceleſtosq; filios ſignificat omnibus infenſum, hæc enim ſeorſum ab aliis piſcibus degit, nec iuncta cũ aliis inuenitur. Inter omnia autem auſpicia & omina, nullum homine efficacius eſt, nullum potentius, nullum quod euidentius veritatẽ exponat: eius igitur occurſanti conditionẽ, ætatem, ſexum, profeſſionẽ, ſitum, geſtum, motum, exercitiũ, complexionẽ, habitum, nomen, verba ſermonẽq;, omnia diligenter notabis, & requires: nam cũ cæteris animalib. tam multa inſunt præſagiorũ lumina, nõ dubium eſt, hęc multò efficaciora clarioraq; humanæ animæ eſſe infuſa, quod & Tullius ipſe teſtatur, inquiẽs, humanis animis naturaliter quoddam auſpiciũ ineſſe ſuæ æternitatis, ad omnes rerũ ſeries, & cauſas cognoſcendas. In fundamentis Romanæ vrbis caput hominis integra facie repertũ, magnitudinẽ imperij præſagiuit & monti Capitolij nomẽ indidit. Brutiani milites contra Octauiũ, & M. Antoniũ præliaturi, in caſtrorũ porta Aethiopẽ offenderunt: quẽ licet, vt aduerſæ rei augurium illicò trucidarent, tamẽ infeliciter pugnatũ eſt, atq; Brutus & Caſſius ambo duces interiêre. Ipſe etiã monachorũ occurſus vulgò ominoſus habetur, magis autem ſi matutinus fuerit: quia id hominũ genus plurimũ è mortuario veluti vultures ex morticiniis victitat. *Agrippa.*

Lapides futura precognoſcere facientes.

Ex his manifeſtum eſt lapides aliquos eſſe qui ſub lingua detenti, aut collo appẽſi, aut geſtati in annulo, hominem ad diuinandum futura ac rectè præuidendum inducant. Quinque autem ad hoc ſunt neceſſaria. Primus vt homo is, naturalis ſit. Sunt autẽ tales veridici, moderati, & ſub aſtro Veneris nati. Secundùm, vt ea ætate, & tẽpore aſtrũ illud dominetur. Cognoſcitur aũt id ex cogitatio-

nibus, ſi veræ aut falſæ ſint, tum etiam ex ſomnijs. Tertiò, vt lapis is moueat enthuſiaſmũ, id eſt, religionem in animo cientem. Quartum, vt genere congruat cum aſtro, veritatem ſignificante. Quintum vt etiam ipſe propriè in hoc ſit efficax. Quòd & ſi eo aſtro dominante appendatur, forſan magis etiam proficiet. *Cardanus.*

Ad diuinandum.

Sic legimus antiquos certis rebus naturalibus ſæpè diuinum aliquod & mirandum ſuſcipere ſolitos: ſic lapis, qui naſcitur in pupilla oculorũ hyenæ ſub lingua retentus, diuinationem præſtare dicitur. Idem fertur Selenites lapis lunaris efficere: ſic anchitide dicũt euocari imagines Deorum, ſynochitide vmbras inferorum euocatas teneri: Similia aglaoptis herba, quæ & marmoritides vocatur, in marmoribus Arabiæ naſcens Perſico latere, efficis, vt narrat Plinius, atq; magos ea vti, cum velint Deos euocare, eſſeq́; herbam ilicangelidam nomine, qua pota magi diuinent. *Agrippa.*

Ad diuinandum eiuſdem.

Vaticinaturo adhiberi ſolent ſuffumigationes ad phantaſiam afficiendam, quæ quidem certis numinibus conſentaneæ ad diuinam inſpirationem ſuſcipiendam nos accommodant: ſic dicunt, quòd ſuffitus ex ſemine lini, & ſemine pſylli, & radicibus violæ & apij, facit videre futuras, & confert ad prophetiam.

DE SECRETIS GEOMETRIcis. CAP. XXXI.

Ad terræ ambitum inueniendum.

SIc Mathematici terræ totius ambitum ac dimetientem inuenerunt. Vel enim per Lunæ defectus horarum. diſtantiam in eodem circulo æquinoctiali æquè diſtanti cognouerunt: qua habita, terrẽno itinere differentiam locorũ ſunt aſſecuti: nam per 24. vnius diei multiplicando, & per horas diſtantiæ defectus lunaris diuidendo, ambitũ circuli illius inuenerunt: inde demonſtratione Geometrica ambitum æquinoctij circuli maximiq́;, ac totius terræ, quem per ſeptem multiplicando, & per 22. diuidendo, dimetientem terræ ſatis exquiſita ratione ſunt conſecuti. Vel procedendo ab Auſtro rectà ad Boream, altitudinem poli vna parte auxerunt. Metiti autem viam M. paſſuum LXXXVII. ac D. Inuenêre Italica. His enim nũc diſtantias

locorum metimur, non paſſibus Ptolomæi. Ergo ductis LXXXVII.M.paſſuum & D. per partes cœli CCCLX. nam in totidẽ diuiditur, paſſuum M: habebimus. XXXI.M. & D. inſuper. Terræ totius ambitum hunc ſi per ſeptem multiplicamus, & per 22. diuiſerimus, erit terræ dimetiens paſſuum M XM. XXII. Sed in his velle ad amuſſim certam quærere quantitatem, ſtultum eſt. Dicamus igitur dimetientem terræ ſubductis 22 eſſe M. paſſuum decies mille. At qui nauigant multis erroribus acti, ſinuoſumq; nõ rectum agentes iter etiam ſponte, tum incerto ac vario ventorum impetu decepti, multò maiorem ambitum terræ ſcripſerunt. Sed hæc ratio, vt veriſſima eſt, ita etiam maximè certo conſentit experimento: iuuitq; multum Hiſpanos, qui cùm tam diuturnum iter, longum terræ magnitudini repugnare intelligerent, diligenti ratione metiti errorem, illud fermè ad tertiam partem tum ſpacij tum temporis contraxere. [redacted]

Hora diei Sole lucente quomodo habeatur.

Horam diei Sole lucente, quocunque tempore ſic habebis. Dorſum Soli obuerte, ſic vt extento brachio, & manu ſiniſtra, polliceq; ſuper indicem collocato vmbra [..]ethi exigua in palmam cadat, tunc ſtylum ſub iunctura pollicis colloca, & ad perpendiculum ſuperficiei palmæ [c]onſideratq; vmbram: nam ſi cadit vbi index manui iungitur, 24. eſt, aut octaua: ſi in illius ſummo. 23. vel nona: ſi in medij digiti apice 22. aut 10. ſi in annularis vertice 21. aut vndecima: ſi in vertice minimi, vigeſima, vel duodecima. Si in vltima iunctura, decimanona, vel decimatertia. Si in ſecunda eiuſdem iunctura, decimaoctaua, vel decimaquarta: ſi in radice, vbi manui iungitur, decimaſeptima, vel decimaquinta: in lineæ menſalis initio: decimaſexta. Hanc tamen obſeruationem ad craſſam Mineruam, vt diei ſolet, pertinere haud obſcurum eſt. [redacted]

Sphæra ſolida geographica.

Si cui deſiderium deſcribendi orbis in ſphæra fuerit, id facilè ac belliſſimè ex Ptolomæi verbis quinque dierum labore ſic perficiet. Sphæram æneam exactè rotundã primum ſic fabricabis, ęneum ſemicirculum ſecũdùm quantitatem diametri conficе, ac ſphæræ omni ex parte applicato: ſi ſemper vndequaq; contingat, exactè rotunda eſt: vbi ſuper exceſſerint, tantundem detrahendum, vbi defeceris, adijciendum, cum verò exquiſitè rotunda facta fue-

rit, vtraque parte copulato: orbiculisq; infigito, vt neque nimis molliter nec aſperè nimium circumuoluatur: poſt æquinoctialem circulum, ex auro tenuiſſimum æqualiter à polis diſtantem ſumma cum diligentia deſcribe, atq; diuides per 360. æquas portiones, ita vnicuiq; parti punctus, omnibus autem quinque partibus numerus per quinarium ſuperactus aſcribatur: ſic & ſemicirculum immobilem ſphæræ æqualiter cohærentem eius ſedili ita affigemus, vt per ſphæræ motum immobilis maneat: atque ita eum diuidemus, vt vbi æquinoctialem ad perpendiculum ſecat ab eo puncto 90. partes æquales diſtinguantur inter vtrunq; polum, ita vt totus ſemicirculus in 180. partes ſit diuiſus, punctis ſingulis, numeris autem quibuslibet quinarijs diſtributis, ita vt numeri ab æquinoctiali incipientes, in vtramq; partem ad nonaginta ſectiones verſus polos terminentur. Cum igitur loca inſcribere volueris, numerum longitudinis in æquinoctiali quærito, ac ipſum (ſphæram voluendo) meridiano ſubijcito, latitudine autem loci in ipſo meridiano, ſiue citra, ſiue vltra per gradus, parteſque eorum inuenta, in eius directo punctũ ſignabis pro loci magnitudine: atq; in ſingulis perficies. Per omnes autem quinque gradus æquinoctialis ad meridianum immobilem adductos meridianos à polo ad polum deduces, qui circuli XXXVI. erunt: eos autem præacuta ſtyli acie lineabis, ſimiliter & parallelos, & climatũ initia atque fines, in vtraque ſphæræ medietate ad Meridiani gradum firmiter adhærente, ac circumuoluta ſphæra, donec ad primum punctum redierit, abradente ſtylo conſcribes. His peractis, omnes circulos aureos, atq; exiles admodum depinges, climatum exceptis, qui non æquè tenuiores habebuntur: maria ac flumina cæruleo, ciuitates & oppida rubeo, montes argenteo, colles ſyluæq; viridi: ſolum terrarum glauco diſtinguetur, nomina nigro ſupperadde. Vnum autem animaduertere oportet, vt cunei typíue locorum triplici ſint magnitudine diſtincta maximo metropolis, medio ciuitates, minimo oppida deſignabũtur, quòd ſi & principum dominia diſtinguere libeat, filo ambitum eius viridi cinge: illud autem maximè in mente habendum eſt, vt nouiſſimis, ac caſtigatiſſimis commentarijs vtaris, atque decenti magnitudine, ea autem eſt, vt maximus circulus, hominis longitudinem æquet. *Cardanus.*

Quatuor ponderibus omnia perpendi pondera.

Si quis petat quatuor ponderibus tantum omnia perpendi pondera, quæ ſunt ab vno vſque ad 40. ita vt non opus ſit alijs ponderibus: Id efficies, ſi vnum pondus ſit vnius libræ, ſecundum trium, tertium 9. quartum 27. His enim potes omnia emetiri pondera ab vno ad 40. Vt ſi velis efficere 21. libras, pone in altera bilance 27. & 3. in altera vero 9. Si 20. libras petis, pone in altera 27. & 3. in altera 9. & 1. Eadem ratione licebit quinque ponderibus perpendere omnia pondera ab vno ad 121. vſque, ſcilicet 1. 3 9. 27. 81. Item per 6. ad 364. ſcilicet 1. 3. 9 27. 81. 243. *Gemma Friſius.*

DE SECRETIS ARITHMETICIS. CAP. XXXII.

Numerum indicare aliquem, quem aliquis concepit.

CONcepit quidam numerum aliquem, quem vt indices, ita agito. Iube eum triplare conceptum animo numerum, triplum mediare, deinde quotientẽ rurſus triplare, triplũ hoc rurſus mediare. At ſi in priori mediatione impar fuerit numerus triplus (id enim inquirendum eſt) tum iube illum parẽ ex eo facere additione vnitatis, ac deinde mediet, tum verò ex hac additione 1. recidat, idem iubebis eum facere, ſed tibi 2. ſeruabis: deinde iube illum abijcere 9. quoties poteſt ex vltimo ſuo numero, tu verò toties 4. numerabis, ac deinde abijcies ſi quid ſeruaueris. Vt cogitauerit quiſpiam 7. id tripla, erunt 21. fiunt 22. ea medietas, ſunt 11. tu verò retine 1. deinde iube vt rurſus triplet 11. fiunt 33. ea rurſus mediari non poſſunt, niſi vnitate adiecta, ita erunt 34. dimidium 17. valet: tu verò 2. hic collige, iam iube illum adijcere 9. quoties poteſt: verum quoniam tantum ſemel id licet. 4. colliges: de reliquo nihil inquires, ſe pro rata 3. tibi ſeruaueras, quæ cum 4 addita. 7. faciunt. *Gemma Friſius.*

Rem abſconditam indicare alicui.

Si tres diuerſæ res abſcondantur à tribus diuerſis perſonis, tu verò per Arithmeticam tãquam diuinus vates vnicuique dicere velis, quam abſconderit rem, ita agito: Sint tres res a. b. c. animo tuo ſignatæ, vero ordine animo tuo hæreant, primus, ſecundus, tertius, priuſquam res abſcondant, pone in medium 24. proiectiles, ex his da primo 1. in

manu, ſecundo 2. tertio 3. deinde colloca tres res ordine, & dic illic, vbi abiero, tum ſinguli vnā ex his rebus quancunque velint abſcondant, ſed ea lege, vt qui abſconderit a. capiat ex 18. proiectilibus relictis adhuc tot proiectiles, quot habet is ipſe in manu. Qui verò b. abſconderit, duplum capiat, qui tantundem, c. quadruplum. Reliquum verò in menſa aut loco aperto relinquant. Hinc tribus rebus & perſonis pro ordine memoriç infixis, ſecedat, quouſque res abſconderint ac rationem inierint. Tum reuerſus inſpice reſiduos in tabula proiectiles, qui perpetuo aut eſt 1. aut 3. aut 5. aut 6. aut 7. Si igitur vnus tantùm fuerit, tum primus abſcondit a. 2. b. 3. c. Si duo tum primus abſcondit b. ſecundus a. tertius c. Reliquos ex Tabella annexa intelliges modos. *Idem.*

Reſidui Proiectiles	Perſonæ	Res.
	1	a
1	2	b
	3	c
	1	b
2	2	a
	3	c
	1	a
3	2	c
	3	b
	1	b
5	2	c
	3	a
	1	c
6	2	a
	3	b
	1	c
7	2	b
	3	a

De

De ſitu orbis inueſtigando, ac in certam terræ partem dirigendæ nauis ædificio per ſtellam viſam: nec non de locorum diſtantia veſtiganda ratione geometrica.

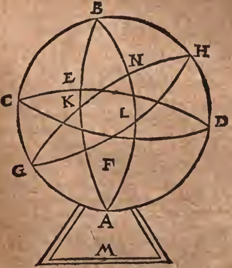
Situm alicuius loci ad quem inſtituenda ſit profectio, tum in anteriore aſtrolabij facie tum in tergo commonſtrare facillimum eſt: vt ſuperuacaneum fortaſſe ſit multa hac de re verba fundere. Siquidē in dorſo aſtrolabij perſpecta eiusq; vtrunque nauigationis terminum intercedit longitudinis differentia, numeratur in gradibus limbi ab ipſa meridiani linea ortum vel occaſum verſus, pro alterius regionis ſitu, fini applicetur dioptra: iamq; in dioptræ ſpacio numeretur & facie poli ab æquinoctiali centrum verſus nec mora in ſubiecta organi ſuper locū quæſitum commonſtrabit latitudinis ſupputatæ terminus. Vt itaque itineris inſtituti paulo certior euadam, præſertim ventorum dextræque auræ præſidio deſtitutus: Sic agito cognita hora loci tui applicabis illi ſolarem locum, idque dioptræ ſuperincumbētis inditio, ac ſic ſtante reti, eadem linea relata ad punctum adeundæ regionis, iam antea deſignatum, mōſtrabit illico ſi qua eius loci ſtella circulum meridianum contingat, aut etiam rectà ſupra caput feratur. vnde hanc ſtellam tibi tanquam viæ rectricem ob oculos pone eò velum eò gubernaculum omne cōuertito. Si enim forte fortuna inſigne aliquod ſidus in ipſorum Zenith conſiſtat, iam quaſi mercurij ſtatuam ingredi via tibi quę digito ſignet. Sin verò meridianum eius loci pertingat, ſed à Zenith aliquatenus in latitudinē euariet, eſt tibi vtriuſque & ſtellæ ſpectatæ, & ipſius loci Zenith expiſcanda altitudinum diuerſitas. Itaque ſi animo tuo, atq; oculis quaſi circulum ingentem concipias qui per polos & ſtellam viſam extendatur, atque in illo (quanquam difficile ſit) huius differentiæ portionem imagineris, inuenies cœli locum licet fortaſſe non aliqua ſtella illuſtrem. Qui tamē recta linea inter ſtellam antea repertam & polum referatur Itaque & ipſum regionis locum ſideri ſubſtratum quaſi oculo ſortitus es, idq; pro præſenti temporis puncto. Ac licet non vſque adeo exactum, inſigne tamen habes profectionis compendium, quandoquidem nec in amuſſi conſiſtit nautis viæ veſtigandæ artificium: ſed ſingulis horis cogitandum eſt aliud atque aliud cœli punctum huic regioni in caput impendere ac proin aſſi-

duè iuxta horarum numerum tranſactum verſandum eſt rectè cum Zodiaco. Verum hæc de nauigatione nocturna. Interdiu, cùm aſtrorum ignes Phebeis radijs obtunduntur, ſol tibi ſigna dabit: ex ſolis altitudine, quæratur loci latitudo: ea nos per æquatoris parallelum dirigat, dum perficiendo longitudinis differentiæ marina milliaria ex ratione correſpondeant. Cumq; eo differentiæ perduxeris quem ſibi locus adeundus vendicarit, ſcito te in eius meridiano iam verſari. Verum nunc per ipſum recta ſurſum vel deorſum dirigenda nauis eſt, dum & loci latitudo per inſtrumentum accepta latitudini olim perſpectę conueniat. Tantæ molis erit ventis dare vela ſiniſtris. Vtque obiter agnoſcas quãtum hoc angulo recto circuitionis fiat. Dabitur id ex penultima primi lib. Euclidis. Nam ſi vtriuſq; & longitudinis & latitudinis differentiæ multiplicetur arcus in ſe quadrãtæ ac productæ per additionẽ in vnum colligantur. Summæ verò quæratur radix quadrata: ea ſignificat itineris conficiundi longitudinem per gradus æquales bis qui ſunt in parallelo proximi. Ea enim quæ paſſim traditur miliarium ratio ad æquatoris gradus circa eius ſolius ambitum ſatis ſincera creditur: Vt nimirum pro miliaribus Italicis ea diſtantia ducatur in 60. pro Germanis in 15. pro Sueuis in 12. nam non niſi ad latitudinem 18. graduum doctrina hæc locum obtineret, ſed exactior huius rei ratio dabitur ſuo loco. *Gemma Friſius.*

Quomodo viæ diſtantia cognita, locorum longitudo & latitudo cognoſcatur.

Propriè autẽ vt cùm per meteoroſcopium cognita loci diſtantia, ſcimus illius longitudinem, ac latitudinem: vel cognita diſtantia, & latitudine, longitudinem cognoſcimus. Sit igitur Meridiei circulus A E B F. fixus ſuper pede AM. In eo poli fingantur KF. & vertex tuus E. Alius circulus immobilis æquinoctij A B C D. fixus ſuper pedem AM. ad rectos angulos ſecans priorem circulũ, & in ipſis polis F & K per paxillos verſatilis. Alius etiam in vertice paxillus verſatilis C E D L. Sit igitur diſtantia E N nota rectaq;, numerentur autem diuiſis ſingulis circulis ex his in partes ter mille ſexcentas, partes illæ in C E D per E N. & conſtituatur C N D ſuper viam rectam ex ciuitate tua in N locum, & vbi punctus N cadit ducatur G K H F circulus mobilis meridiei, habebis igitur per arcum K N. latitudinem

titudinem loci, ſeu poli eleuationem, & per G C differentiam longitudinis loci N à tua vrbe: cumq; longitudo vrbis tuæ iam nota ſit, erit & longitudo N. Quòd ſi altitudo N nota fuerit, & iter rectum E N. circumductis circulis C

E D. & N H. donec occurrant extrema arcuum E N diſtantiæ rectæ, & K N. notæ altitudinis loci N in vnum. fiet arcus tunc G C. notus, differentia ſcilicet longitudinis loci N à patria tua. Manifeſtum eſt autem quòd contraria ratione habitis longitudinibus & latitudinibus locorũ, diſtantia quoque cognita erit. Quòd ſi velis, vt inſtrumentum vnicuique ſeruiat regioni, facies paxillos E L mobiles in circulo meridiei, A K B F. vt ſub quacunq; altitudine collocari vertex tuus poſſit. Porrò diuiſiones ſingulas denas conſpicuè, & in quinas minus, inde in quinquagenas aureo colore, vt diſtinguantur diligenter, velut in ſtateris. Numerus autem neceſſarius nõ eſt, quia vbiq; principium ſtatuere oportet. *Idem.*

Nauim quomodo quot paſſuum M exegerit, vel plauſtrum, deprehendamus.

Cùm currum aut nauim facere volumus, quæ quot M.

paſſuum exegerit nos doceat. Rota cuius ambitus ſit pedum duodecim cum dimidio: atque tympanum circa axem cum denticulo, qui vbi rota verſa fuerit rotæ occurrens CCCC. dentium, vnum ex illis transferat. Ita perfectis CCCC. reuolutionibus rotæ primæ, V.M. pedum exacti erunt paſſus M. Vbi verò rota hæc conuerſa fuerit altero denticulo detegat modiolum, ex quo lapis in ſubiectum vas æneum excidat, vt ſono & numero lapillorum M. paſſuum multitudinem oſtendat. Aut verſo indicabit in alia rota paſſuum M. Ita in artificioſis, vt Vitruuius docet, facilè eſt ad exactam rerum cognitionem peruenire. Sed in contemplationibus proximum ante nominatum exemplum erit.

Inſtrumentum perennis motus.

Antonio de Fantis Taruiſino, viro noſtræ ætatis erudito atq; ingenioſo, viſum eſt inſtrumentum perpetui motus conficere poſſe, tali induſtria, quali infrà deſcribitur: verùm ad hoc oſtendendum, tria ſupponit ſibi experimẽta probata: primum quòd lapis Herculeus ſi forma circulari figuretur, duo habet puncta è directo oppoſita: quorum alterum ſemper ad boream, alterum ad auſtrum tendit, ſi in æquilibrio, & liberè ſuſpendatur, & ſimiliter, ſi in pyxide lignea imponatur, ea verò in aqua tam diu circũuoluetur, donec ea pũcta, quę polos appellat, ad ſuas cœli partes reſpiciant. Hoc autem à nobis aliàs oſtẽſum eſt. Secundum ſuppoſitum eſt, quod ex experimento aſſumſit eſt, quòd polus borealis auſtralẽ alterius trahit, & auſtralis borealem, ſi duo lapides orbiculares fuerint: quod ex primo quaſi ſuppoſito pendet: nam ſi Borealis Boreã reſpicit ex aduerſo, igitur auſtralis alterius collocabitur, quoniam in oppoſitis ſunt partibus, vt in figura videbis: quòd ſi polus Borealis Boreali, aut Auſtralis Auſtrali applicetur, qui plus poteſt abigit debiliorem à ſe, & cogit, vt reuertatur, vbi rota leuiter moueri poſſit. Tertium ſuppoſitum eſt, quod agens plus agit, quàm reſiſtat: hoc dicit etiam experimento ſe comperiſſe. His conſtitutis, accepit formam orbicularem ex argento tenuiſſimam, veluti capſulæ ſpeculi rotundi, & diuiſit eam in circuitu, & cuilibet diuiſioni applicauit acum ferream, & poſuit diſtantiam vnius ab altera ciceris magnitudinem: deinde in medio fixit lapidem Herculeum, ſiue Magnetem perfectiſſimũ figura ouali, ita vt in ſummitatibus figuræ oualis poli adeſſent,

adeſſent,& poſuit rotam ſuper axem, & in eius centro ſtylum argenteum,tanquam rotæ diametrum:axis autem & ſtylus immobiles ſunt, rota verò mobilis. Quod autem perpetuò moueri debeat,ſic probat. Cùm enim extrema lapidis,ad ſe trahant partes proximiores,& ſecundum ſitum, & vna dirigat ferrum ad Boream, & alia ad Auſtrũ, fiet vt O. deſcendat in P. & P.deſcendat in Q. & ſimiliter A.in B. & B. in C: fertur enim ſic pars Orientis ad Boreã, & Occidentis ad Auſtrum : quare ſe iuuabunt, & motus erit vnus,ex primo ſuppoſito. Et quia per tertium ſuppoſitum,pars vnaquæque magis trahit quàm reſiſtat,partes

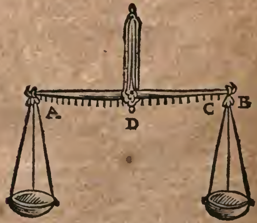

F. & T. G. & V. minus reſiſtunt, quam tractantur partes N.R.O.A. & maximè quia priores ſtant in æquilibrio, & ad perpendiculum,ideo immobiles natura ſua: partes autem quæ ad Orientem & Occidentem, decliues & mobiles. Et ſi quis dicat,quod Occidentalis reſiſtit aſcendendo,ſi Orientalis debet deſcendere, dicit, quòd quantum ad motum grauitatis ſunt in æquilibro,ſicut & ſuperior & inferior: ergo ratione grauitatis non impediunt, niſi quantum eſt grauitas rotæ, quæ parua admodum eſt: igitur cùm motus lapidis ſe iuuent inuicem, & grauitates non impediant, perpetuò circumagetur rota, quod dixit ſe expertum eſſe, nunquam ergo deficiet cauſa talis motus:atq; ita erit perpetuus:nam acus rotam agunt.Rurſus

conſtituit alium lapidem, qui ad perpēdiculum illi priori ſuperſtet eademq́ue ratione, ac demonſtratione vtitur ad declarādum hunc motum eſſe perennem, atq; hoc inuentum hoc habet difficultatis, quod ferrum quàm celerrimè ad lapidem ipſum fertur, vnde concitata rota verſabitur cum impetu, videntur autem perpetua inæqualitate carere, quoniam interrumpit motum: nemini autem dubium eſſe debet, quin remiſſum oporteat eſſe omnē motum, qui perpetuus futurus ſit, velut & cœli: at hic ſi remiſſus fuerit, erit etiam tardus: quia omnibus impedimentis obnoxius. ~~Card. ex lib. 9. de ſubtilitate rerum.~~

Librarum fucus, quo quæ grauiora ſunt leuiora videntur.

Poſſumus facere libram, quæ vacua ponderibus æqua videbitur iuſtiſq; notis ponderum maius rerum ipſarum pondus repræſentet. Sic enim vt Ariſt. refert, purpuram vendentes imponebant emtoribus. Cuius ratio ſic con-

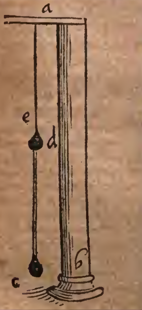

ſtat. Volenti libram, quæ pro vndecim vncijs duodecim præ ſe ferat, virga A. B. ſumatur metallica, quæ in partes viginti tres æquas (nam totidem conſurgunt iunctis vndecim ac duodecim) diuidatur. In fine vndecimæ, & initio duodecimæ partis figatur lingua libramenti & agina. Conſtat igitur D.C. vndecima parte maiorem eſſe A.D: cumq; D.C. paulò maior ſit A.D. & grauior, leuiorem lima, vel terebratione reddemus, aut lācem leuiorem adijciemus

ciemus ipſi C. quàm A. adeò vt dum lances vacuæ ſunt longitudinis A. C. tenuitatis penſata ratione trutina ſub agina iaceat, nullam in partem libra pendente: cui tamen cùm ex parte C. pondus vnciarum vndecim adiunxerimus, & nota duodecim vnciarum in lance A. libra æquilibrium demonſtrabit. Cùm ergo nec adulterinæ ſint ponderum notæ, nec lancibus vacuis libra videatur vitioſa, fraus mutatis mercibus, ac notis hinc inde, vt notæ ſint in C. merces in A manifeſtè deprehenditur. Nam C. latus infra deſcendet duplici cauſa, & quia maius lanci ſuæ pondus ineſt, & quia C. D. ipſa D. A. longior eſt.

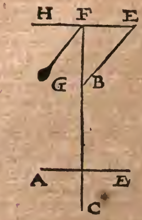
Pondera quomodo duplo celerius ſurſum trahantur, & cum dimidio funis.

Eſt inſtrumentum admiratione dignum, quod tamen parua induſtria fit. Gabriel Arator animaduertit fieri poſſe, vt pondera duplo celerius ſurſum traherentur, quàm ſolēt vulgari ratione, hoc modo. Sit altitudo A. B. cuius medium D. & funi D. C. appēſum pondus C. Et in D. trochlea, in qua funis in A. cùm igitur trahetur, cochlea vſque ad E. D. C. fiet duplo breuior quantitate: igitur cùm D. erit in A. erit C. etiam in A: Hoc autem cōtingit, quia D. C. duplicatur aſcendendo deſcendendoque: igitur non cōueniet, niſi cùm D. fuerit in medio A. B. vel infra: hoc autem inſtrumētum maiori indiget vi, quàm ſi ſimpliciter traheretur pondus. Quia tamen rationibus dictis hæc attractio alleuiari poteſt, fieri poteſt, vt eiſdem viribus, & in dimidio temporis trahatur: tantum poteſt ars atque ſubtilitas.

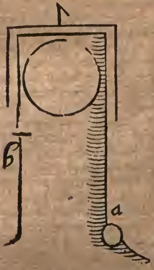
Idem.

Inſtrumentum, quo trahens trahitur.

Eſt & artis ſed non vnius opus inſtrumentum, cui ſi te manibus ſuſpēderis dum trahis vehemētius traheris. Conſtat hoc modo: A.B. pauimentum ſuperius:initium trahentis funis C.D.E. verò lignum ferrúmve inclinatū ſumma vi, cui C. D. funis annectitur, D. F. verò lignū, quod ſubiacet laquearibus, prohibetq; E.D.reuerti: ipſi verò F. D. appendatur pondus F. G.ita vt F.D.circumagi poſſit verſus quandocunque F.D. non prematur ab E.D: nam F.D. orbiculo infigitur: tracta igitur C.D.relabitur F.D.verſus E. ſed tamen à latere propter pondus G.igitur E.D.ferrum, quod ab F.D. re inebatur, relabetur ad laqueare H. E, trahens ſurſum D. C. *Cardanus.*

Inſtrumentum quo quiſq; ſeipſum ſurſum trahat.

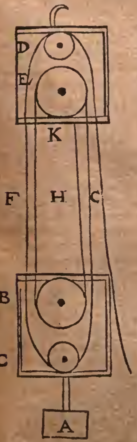

Inſtrumentum facilè hominem ſurſum trahens:trochlea cum vncino ferreo, in ea orbiculus de more, circa quem funis, in fune pōdus A paulò minus pōdere corporis tui, ex altera parte baculus tranſuerſus B. Ergo appēſo vncino trahes B. infra, vt A. pondus ſurſum aſcēdat, & B.infra perueniat. Inſidens igitur B. & ex altera parte apprehēſa A.C.manibus, quia A.pondus paulò minus eſt pōdere tui corporis, A. deſcendente rurſus te aſcendente facillimè: cùm libuerit deſcendere, id ſpontè

ſpontè facies, cùm corpus tuum grauius ſit quàm A. igitur dimiſſa fune raptim deſcendes. *Idem.*

Ponderum facilè leuandorum ratio.

Eſt & aliud inſtrumentum in trochleis: conſtat hac ratione: Pōdus A. annectitur trochleæ inferiori, in qua duo orbiculi B. & C. qui circumuertuntur. In ſuperiore trochlea duo alij D. & E. funis circumagitur circa D. & deſcendit per F. ad C. & aſcendit per G. & circumuertitur ad E. deſcendens per H. circumuertitur ipſi B. & aſcendens trochleæ nectitur in K. Igitur ex L. pondus trahitur, & quia ſuſtinetur ab FGHK. nō erit niſi quarta pars ponderis A. quæ à ſingulis funibus ſuſtinetur, quare à quarta parte roboris ſurſum trahi poterit. Et ſi in ſingulis trochleis tres eſſent orbiculi, à ſexta roboris parte: atq; ita puer poterit immenſum pondus ſurſum trahere, niſi quantum funium grauitas, orbiculorū aſperitas, & motus difficultas obſtant. Sed quia temporum proportio eſt, vt potētiorum, per binos orbiculos, quadruplo per ternos, ſextuplo lentius trahet, quàm ſi eodem robore, imò etiam paulò maiore ſupra exiſtēs vnica traheret fune, longè autem lentius ſextuplo vel quadruplo, quanto funis longitudo magis addit ad pondus: ſit, vt puer ille vix in vnius horæ ſpatio idem pondus his trochleis trahet, quòd ſextuplo robuſtior vir, vnica, ſuperius exiſtens, leuare poteſt illud fune. Itaq; artis & ingenij eſt, vt quiſque pondus quodlibet leuare poſſit. At verò, vt funis à

pluribus trahi poſſit, ſub orbiculo trahitur terræ æquidiſtans. Quòd ſi facilius trahere libet, ergata vtimur, quod inſtrumentum in vſu eſt omnibus: hoc enim axibus circumactis circumuoluta funis trahit pondera quæque. At in hoc etiam quātumlibet laborem leuare licet axium longitudine: nam eò facilius trahunt, quod fuerint longiores. *Idem.*

Rotæ quibus maxima aqua hauritur.

Refert Munſterus, in Alſatia rotis bigalibus, cutribusque è bubali corio, è profundiſſimis puteis tanto impetu aquam exhauriri, vt rotæ quamuis ligneæ ſint, & madidæ, ignem tamen excutiant. Vide igitur inſtrumentum illud tria egregia amplecti, altitudinem, căpacitatem, atq; celeritatem.

DE SECRETIS MVSICIS. Cap. XXXIII.

Lyra ſomnum conciliant.

E Lignis materiam parato mitioribus, vt ſuauiorem efficiat, & remiſſiorem modulationem, vti abiete, & hædera ex vno inferior, ex altero ſuperior, compegitur pars, fides è tyris, & ſerpentibus conficiendæ, ſed ex inteſtinis, vel membrana ſpinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque ſuſpenſo, reliquum marceſcat, ijs fidiculam accommoda, cytharámve, quæ digitis pulſata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit ſonitum, gratumq; audientibus conciliat ſoporem, vt inuiti claudant oculos, non miti ſomno. Quod mirum hoc videri non debet, ſi id quoq; Pythagoricos effeciſſe fertur, vt cùm diuerſas reſoluere vellent in ſomno curas, quibuſdam cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet ſomnus, & experrecti ſtatim cubili exurgentes quibuſdam modulis alijs ſtuporem, ſomniq; confuſionem purgarent, ad ſubeūdum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempeſtates, ſomnū pacatis tribuat. Eſt & aliud mirabile valdè, quòd eius ſonitus fertur præſens ocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius ſonitu expellātur, credentium arbitrio relinquatur: néve hæc aliquibus offendiculo ſint, conſultius fuerit omittere. *Porta.*

Lyra,

Lyra, quæ pulſata alteram eiuſdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæq; melos, ſi grauium vnam pulſabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, ſic acutarum, debita tamen approximatione: ſi id maximè non fuerit conſpicuum, paleam ſupra inducito, & moueri videbis. Sueton. autem Tranquillus in lib. ludicræ hiſtoriæ, neruos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios ſonare. Hinc quiſpiam poterit ignarus ſoni lyram accommodare: ſi æquè tenſa altera, & ad harmoniam ducta requieſcat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulſando, quouſque quieſcentis neruus moueatur, eiuſdem toni ſignum: ſic in cæteris. *Idem.*

Surdus vt Lyræ audiat ſonum.

Si verò vis, vt Lyræ ſurdus audiat ſonum, vel manibus aures obde ritè, ne ſonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehēdito, pulſet eam alter, & concinnum in cerebro dabit ſonum, fortaſſe ſuauiorem: nec ſolùm capulum dentibus captans, ſed lōgiſſimam haſtam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur ſonus, diciq; poterit non auditus ſenſu, ſed guſtu percipere. *Idem.*

Lyræ, citharæ, aliaq; inſtrumenta vt vento pulſentur.

Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, vt Lyræ, citharæ, aliaq; inſtrumenta vento pulſentur. Hoc ſic perficies. Vbi vaſta fuerit ventorum procella, è regione aduerſanti accommodabis inſtrumenta, vti citharas, tibias, ſambucas, fiſtuláſve: aduenicns enim ventus impetu ruit, leuiter pulſat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium ſonitu vicinis auribus ſuauiſſimum percipies concentum, & lætaberis. *Idem.*

Tubarum ſonus perpetuus.

Referunt in Obdora regione, vltra Obium flumen, Inſtrumenta eſſe, quæ in modum tubarum ſponte pulſant. Et quamuis tota illa hiſtoria de Obio flumine, & aurea ſtatua falſa ſit, nihilominus res ipſa non ſolum poſſibilis, ſed etiam factu facilis: quemadmodum in Belgica Gallicaq; per rotas molæ agitantur: ita tympana pulſari, inflari tubæ, & non ſolum incondita voce reſonare, ſed etiā concentu miro poſſunt, atque id perpetuò, velut organis per

folles inflatis. Non eſt, vt deſcribam modum, quando dictu, & intellectu facilis ſit, factu verò non adeò: nam follium loco, ac digitorum, follium multitudo ſola ſatisfaciet, fiſtulæ verò ad modulum compoſitæ erunt, eleuationes autem alternatim. In Gallia etiam in plano fieri poſſent, ob ventorum aſſiduitatem: in Italia non: niſi in montium verticibus, aut inter rupes. Sed turbæ parua arte indigent, cum aër collectus lato canali cogitur pertenuem fiſtulam in canales æneos vi ingredi: poteruntque etiam ſic cum concentu, ſed æquali eſſe. *Cardanus.*

Nolarum harmonia.

Reuocauit iam ſupradicta narratio memoriam eius, quod Bruxellis in Belgica vidi. Nolæ plurimæ in circuitu poſitæ ſuper turri, vt fieri ſolet vocum muſicarum ſonis proportionem obtinet: adeunt gnari artis, & tangentes ſingulas pro notis deſcriptis cantilenam pulſant, admiratione potius dignam, quàm iucundam auditu: nam nolæ non retinent vocem, ſed cum ictu ſtatim deſinit. Idem Louanij Antuerpiæq; fit. Transferri etiam poteſt ad vrceos, aliaq; vaſa. *Idem.*

DE SECRETIS ASTROLOGICIS. Cap. XXXIV.

De Caniculæ ortu, & prænotione eorum, quæ ex ipſa contingunt.

Caniculæ ortus fit illuceſcente vigeſima Iulij menſis. Obſeruandum eſt autem, in qua domo exiſtente Luna, eius exortus fiat. Etenim ſi in Leone exiſtẽte fiet Caniculæ ortus, frumẽti fertilitas magna, olei item ac vini erit, aliarum quoq; rerum omnium precium vile. Orietur tumultus & cædes, apparebit res, & aëris teneritudo: continget incurſus gentis in aliam gentem, & ſicut terræ motus, ac inundationes. In Virgine verò ſi Luna fuerit, multitudo Lymbrium cadet, magnaq; rerum abundãtia erit, parientes abortient, ſeruorum ac quadrupedum vilitas erit. In Libra eadem exiſtente, continget Regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, vini verò & fructuum arborum foris lignoſum putamen habentium abundantia. In Scorpione ſi eadem fuerit, ſacerdotum tumultus, apum pernicies, & conſtitutio peſtilentialis erit.

In Sa-

in Sagittario eadem exiſtente, fertilis annus, & pluuioſus, frumenti abundantia: Lætitia inter homines, pecorum autem interitus, & volucrium multa copia erit. Si verò in Capricorno Luna fuerit, eadem orietur, exercituum motus, & pluuiarum copia, & frumenti, viniq́ue ac olei multa fertilitas omniumq́; precium vile. In Aquario eadem exiſtente, morietur Rex, frumentum corrumpetur, locuſtæ abundabunt, pluuiæ raræ erunt, peſtis graſſabitur. In piſcibus eadem exiſtente ſi Canicula orietur, multæ pluuiæ erunt, volucres peribunt, vinum & frumentum abundabunt, hominum corpora morbi inuadent. Si verò in Ariete eadem exiſtente Caniculę ortus fiat, animalium gregatim paſcentium multus interitus erit, & pluuiarum vbertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluuiæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si verò in Geminis, frumenti & vini fertilitas, omniſque fructus erit, Rex deficiet, homines interibunt, & exercitus mouebuntur. In Cancro eadem exiſtente, ſiccitates, & fames erunt. *Diophanes.*

Ortus & Occaſus apparentium ſtellarum.

Quandoquidem neceſſe eſt agricolas noſſe apparentium ſtellarum ortus & occaſus, hoc modo de his cõſcripſi, vt etiam omnino rudes literarum ex auditu ſaltem facilè intelligere queant, tùm ortus, tùm occaſus ipſarum tempora. Calendis Ianuarij menſis Delphinus oritur. Vigeſimaſexta Februarij Arcturus veſpertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad ſummam noctem occultātur. Vigeſimatertia Aprilis Pleiades ſimul cum Solis ortu exoriuntur. Vigeſimanona Aprilis Orion veſpertinus occultatur. Trigeſima Aprilis Suculæ ſimul cum Solis exortu oriuntur. Septima Maij Pleiades matutinæ apparēt. Decimanona Maij, Suculæ matutinæ oriuntur. Septima Iunij Arcturus matutinus occidit. Vigeſimatertia Iunij Orion oriri incipit. Decima Iulij Orion matutinus oritur. Decimatertia Iulij Procyon matutinus oritur. Vigeſimaquarta Canicula manè oritur. Vigeſimaſexta Iulij Eteſiæ ſpirare incipiunt: Trigeſima Iulij ſplendida ſtella in pectore Leonis oritur. Vigeſimaquinta Auguſti Sagitta occidit. Decimaquinta Septembris Arcturus oritur. Quinta Octobris Corona manè oritur. Vigeſimaquarta Octobris Pleiades ſimul cum Solis exortu occidunt. Calendis Nouembris Pleiades manè occidunt & Orion occidere

incipit. Vigeſimaſecunda Nouembris, Canis matutino occidit. *Diophanes.*

Duodecennium Iouis, & quæ efficit circumuertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Circulus Zodiacus in duodecim domos ſectus eſt. Tres quidem Vernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres etiam æſtiuas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpium, Sagittarium. Tres hyemales Capricornum, Aquarium, Piſces. At verò Iouis ſtella in vnaquaq; domo exiſtens ſubſcripta efficit. Quum ſtella Iouis in Ariete ſteterit, quæ domus Martis exiſtit, totus annus Borealis erit, participãs etiam cum Euro vento. Hyems frigida, & niuoſa. Imbres autẽ continui erunt, & fluuij magni. Poſt Aequinoctium vernum, aër in aquas molles, ac denſas mutatur. Aeſtas autem ordinata erit, & ſalubris. Autumnus æſtuoſus, eruntq; in ipſo morbi, & maximè à capite, & diſtillationes, & tuſſes. Ex locis campeſtria magis fructum ferent: Supplicãdum eſt autem, vt ne bella oriantur. Democritus dicit vinum bonum & durabile eſſe, annumq; oportunum ad ſolam vitium plantationem. Frumẽtum verò in areis munire oportet propter imbres, fieri etiam volucrium raritatem, & bonum eſſe hortos apparare. Quum verò in Tauro fuerit domo Veneris, Principium quidem hyemis tẽperatum erit, & pluuioſum. Medium verò niuoſum. Finis frigidus. Maximè verò hyemabit à medio hyemis vſque ad æquinoctium vernum. Ver temperatum erit, & humidum vſque ad Caniculæ exortũ. Aeſtas æſtuoſa, Autumnus glacioſus, & morboſus. Maximè verò iuuenibus lippitudines accedent. Campeſtres loci magis montanis fertiles erunt. Vinum iniuriam patietur. Quapropter oportet vitem ſero vindemiare. Erit autem & fructuum lignoſorum feracitas, auicularũ raritas. Nauigantibus annus ineptus. In hoc anno illuſtris vir morietur. Cæterùm Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & niues. Eteſias verò non ſimiliter ſpirare: & orandum, vt ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Vbi verò in Geminis in Mercurij domo Iupiter fuerit, totus annus ventum auſtrinũ, & aphricum ſentiet. Hyemis initium quidem erit ventoſum, medium verò temperatum, finis glacioſus, & ventoſus. Ver temperatum, tenues habens aquas: frumentum erit multum, ventus ſplendidi ſpirant. Fructus in area vitiabuntur,

tur, præſertim in Syria. Morbi circa Autumnum oborientur, in iuuenibus maximè, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æſtuoſo exiſtente. Morientur etiam mulieres. Fructus lignoſi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præſtat autem fructus reponere, ob futuram ſequentis anni ſterilitatem. Democritus grandinis noxam futuram ait. Supplicandum, vt ne peſtilentes affectiones fiant. At ſi in domo Lunæ in Cancro Iupiter fuerit, hyems vt plurimum ab orientis partibus frigida erit, & caliginoſa, & magnos fluuios habens. Circa Solſtitium hybernum aquarum tolerantia erit. Poſt Aequinoctium vernum grandines erunt. Aſperi loci magis fructum ferent. Annus autem ſalubris excepto autumno. Democritus in autumno puſtulas feruidas circa os erumpere dicit. Quare in Vere olera contingere oportet, aluumq; ſoluere, præſertim iuuenes, & mero vti. Olea ferax erit. Exiſtente porrò Ioue in Leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit, & aquoſum cum magnis ventis, vt & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluuioſum, æſtas Veri ſimilis eſt. Deficient in ipſa aquæ fontibus, deficiēt item paſcua brutis. Autumnus æſtuoſus, & morboſus, ex deſtillatione, & tuſſi. Quare modico pane vtendum eſt, & vino pluri. Frumentum moderatè habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus eſt ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum manſuetorum animalium interitus erit, ferorum autem ingens vbertas. Vir inſignis morietur: ſupplicare oportet ne terræmotus fiant. Tenente deinceps Ioue Virginis ſignum, & domum Mercurij, hyems incipiens frigida erit. Media temperata finiens hybernalis, glaciem habēs multam, & imbres, & fluuios magnos, vt etiam multi loci vndis ſubmergātur. Ver pluuioſum, & arboribus noxium. Deſinente Vere grandines in locis erunt. Aeſtas pluuioſa, & caliginoſa. Et oportet collectionem fructuum frumenti compendioſè fieri, vt ne ab imbribus corrumpantur. Autumnus ventoſus & ſaluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad vitium plantationem. Frumentum facilè corrumpetur. Salubris totus erit annus, nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem eſt pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra vbi Iupiter fuerit, principium hyemis aquoſum erit. Medium temperatum, & ventoſum, finis humidus, & pruinoſus.

Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Aeſtatis principium Veri ſimile erit, prægnantibus mulieribus periculoſus erit annus. Democritus ait, in hoc anno nunquam magnos fluuios futuros, neque grandinem multam. Autumnum verò eſſe aquoſum. Quum in domo Martis Scorpione Iupiter ſteterit, hyems incipiens frigida erit cum grandine media calida, finiens verò lenis. Ver erit hyemale, vſque ad Solſtitium æſtiuum: imbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium deficient: frumentum erit moderatum. Vitis & olea fertilitate abundabunt. Boum corruptio erit. Democritus fluuios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum. Quare ſupplicare oportet, ne peſtilentes affectiones fiant. Oportet inquit, cibo quidem pauco, potu verò vberiore vti. Quando in propria domo, in Sagittario Iupiter fuerit, hyemem habebit temperatam, & aquoſam, neque calidam neq; frigidam. Fluuij magni erunt, deſinente autem hyeme, frigora & venti erunt. Ver auſtrinum & pluuioſum. Aeſtas temperata, & magis hybernalis. Oportet autem munire areas propter imbres. Autumnus ſecurus propter Eteſiarum flatum. Et præcoces, & ſerotini fructus boni erunt, medij verò vitioſi, frumentum, & in campeſtribus, & in aſperis locis abundè proueniet. Vinum durabile erit, quod ſerius vindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magnorum animalium ingens multitudo, canum verò corruptio erit. Mare procelloſum, & venti magni, ſerotini. Vir circumſpectus morietur. Si Iupiter in Capricorno, in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis ventoſus. Aquæ verò auctæ ſatis, & alijs operibus nociuæ erunt. Capient autem aceruatim incrementum, & aquæ, & frigora, & niues. Aeſtas ante Caniculæ exortum ſimplex, & vulgaris, poſtea verò æſtuoſa, & morboſa. Spirabunt Eteſiæ ſplendidè, fient & terræ motus. Campeſtria magis fructum ferent. Vinum à pruina peribit. Lignoſi fructus abundabunt, paruis animalibus annus accommodatus eſt, magnis verò calamitoſus, & præſertim bubus. In autumno morbi exurgent ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum eſt, ne fructus ex glacie, & ventis lædantur. Quando Iupiter in Aquario fuerit, in domo Saturni, venti crũt multi commodi frumentario fructui, & maximè lignoſo

hyemis

hyemis initium quidem frigidum, finis verò vẽtoſus. Ver aquoſum, & magis hybernum ac pruinoſum. Aeſtas ſine ventis, ob Eteſiarum ventorum vehementiam. Erunt & pluuiæ in æſtate, vt etiam cereales fructus inundationem ſenſuri ſint ex parte. Autumno venti orientur aquoſi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutæ, ex humida cauſa iuuenibus, & mediæ ætati. Erit etiã pruina, & vuas in multis locis lædet. Sata verò erunt optima cùm precocia, tum ſerotina. Volucres peribunt, & feræ ſylueſtres. Erunt & naufragia multa, & vir inſignis morietur. Supplicatione auertendæ ſunt affectiones peſtilentes, & terræmotus, & fulmina, vt ne fiant. Ioue poſtremo in Piſcibus, inq; eorum propria domo exiſtente, hyems orditur quidem pluuioſa, Medium habet ventoſum, finem verò grandinoſum, ac niuoſum. In Vere ſpirant venti Fauonij ſplendidi. Aeſtas erit æſtuoſa. Autumnus ardens, præſertim mulierculis, ac virginibus. Inſpirant autem & venti vitioſi, qui lignoſum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter imbres. prægnantibus mulieribus annus periculoſus. Democritus ait, & vitem, & oleam fertilem futuram. Supplicandum autem, ne terræmotus fiant. *Zoroaſter.*

DE SECRETIS AD PACEM pertinentibus. CAP. I.

Vt cui non niſi pacifica contingant.

SI planta helitropii, quæ Solis ſponſa vocatur. Sole virginis ſignum tenente colligatur, ſub initium Septembris, & folijs lauri inuoluatur, addito dente lupi, nullus contra portantem loqui poterit, niſi verba pacifica: author Albertus, qui hæc & alia innumera tranſſcripſit ex quodam lib. Secretorum Ioannis Regis Arragoniæ. Cuius exemplar manu antiquiſſima deſcriptum, necdum impreſſum, penes me habeo, inenarrabilium arcanorum fœcundum. *Mizaldus.*

DE SECRETIS BELLICIS. CAP. II.

Bellicum Stratagema.

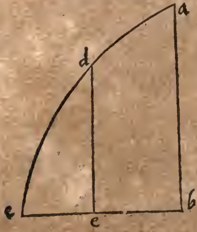
ELephas viſo ariete manſueſcit, ac furias impetumq; remittit. Quibus machinamentis Romani Elephantos Pyrrhi Epirotarum Regis in fugam verterunt, & ampliſſima victoria potiti ſunt. *Mizaldus.*

Vt quis ab hoſtibus lædi non poſſit.

Si quis hyenæ pelle ſuccinctus medios feratur in hoſtes, à nullo lædatur, & intrepidè præterit, quod dicit Orus Apollo in hieroglyphicis.

Scalarum muralium ratio.

Scalarum ratio quæ in oppugnandis vrbibus neceſſariæ videntur, à Polybio hac ratione deſcripta eſt. Murus A B. pedes X. altus, ſcala A C. X I I. pedes lōga eſſe debet: nā admota diſtabit C. A. B. latè X L I V. cùm enim duxerimus X. in ſe, fiunt centum: & X I I. in ſe, C X L I V. Igitur cum quadratum & æquale ſit quadratis A B. & B C. erit B C. latus quadrati X L I V. quare B C. eſt pedes ſex, & duę tertiæ, & ita duæ tertiæ A B. neq; igitur admodū ardua ad ſcandendum, neq; periculoſa, vt facilè

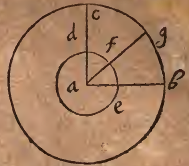

retrò agatur: quę eueniunt, vbi B C. valde breuis eſſet, nec facilè frangitur, quod euenit vbi B C. longa valdè eſſet: difficilius etiam ob immenſam longitudinem tractantur. Suſtentaculum quoque D E. in medio eſſe debet ipſius A C. Nam conſtat quod erit è directo medij, & A B. ex demonſtratis ab Euclide, ob id dicit dux exercitus, Geometriæ & Aſtrologiæ peritus eſſe debet. Cur autem D E. in medio eſſe debeat, oſtēdit: quoniam ſi D ſit proximus A. debilior erit ſcala: ſi verò inferius nimis erecta erit. Oportet præterea compaginationem, & extrema eſſe ferro munita, inferiuſque cuſpide addi, vt terræ innixa maneat: ſuperius verò duci in cuſpidem iuxta perpendiculum, vt appoſita hæreat.

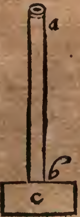
Fundæ bellicæ ad eiaculanda pondera.

Omne quod mouetur violenter eò velocius mouetur, quò celerius, & per longius ſpaciū ab eo à quo mouetur. Nam ſi longiſſimo ſpacio & tardiſſimè aut celerrimè, atq; breuiſſi-

breuiſſimo non procul eiaculabitur, lōgiſſimo ſpacio fertur quanto magis ab hypomochlio deſtiterit, & angulus in eo maior fuerit. Sint A B. A C. A G. duplæ A D. A E. A F. Et ſint B C. tripla B G. & D E. tripla E F. quæ mouentur duo E & B. quæ æquali velocitate transferantur. Et E. perueniet ad D. & B. ad C. eijcietur B. duplo maiore ſpacio quam E: Et ſi E ad F perueniat, B ad C. B. ſexcuplo maiore quam E. non tamen neceſſe eſt, vt ad vnguem ſeruetur ratio hæc. Vt verò graue pondus feratur, maiore tanto nixu anteferri illud oportet, quod eijci debet: quare & inſtrumentum ſolidius. His conſtitutis funda fiet machina tribus modis, quorum ſinguli variari multipliciter poſſunt: Nos tamen ſimplices tantum diuidemus, atque ex his vnum bifariam diuidemus. Primus igitur fit hominum vi, dum vno impetu voceque (nam id plurimum refert, vt vnà conſentiant vires, adeo vt incredibile ſit) circumductus funis trabique appenſus aut baculo, vnum aut plures lapides emittit.

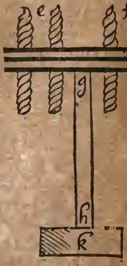

Secundus vt tignum A B. per vim retro flectantur, in cuius capite caſtellum ſit C: vbi autem redierit, maximo impetu agitur. omne enim inflexum vi, ad ſuum locum redit, & aliquando vlterius eodem in tēpore, niſi eius vis frangatur. Vnde fit vt duplici modo quæ inflectuntur, quanto magis inflectūtur, eo maiore impetu redeant, tum quia celerius mouentur, tum quia maius ſpacium pertranſeūt eodem in tempore. Quomodo autē per ergatas retro agatur facile ac celeriter, ſæpius dictū eſt. Oportet autem in tigno, ferrum eſſe iuxta illius lōgitudinem.

Sed hic modus pluribus periculis obnoxius eſt, ne frangatur tignum, ne vis langueſcat, quoniam vim ſolùm naturalem habet.

Tertius autem modus, omnibus alijs præſtantior eſt: Sint quatuor rudentes antrorſum, per quartam recti partem inflexi à perpendiculo, craſſitudine longioris palmi, quibus inſerta ſit trabs ad perpendiculum, & in ſuperficie pendenti. In hac verò tignum aliud firmiſſimum, & ferro munitum, & pro diſtantia ictus cum caſtello in ſummitate. Deducatur ergatis ac cochleis, donec æquidiſtet plano, atq; ita per rectum cum quarta. Hæc funda vbi dimittatur, maximam vim habet: Multum autem diſtat à baliſta antiquorum, cuius actus plano æquidiſtās erat, & per rectam lineam. Huiuſmodi eſt, ſi G latus alterū tigni plano firmiter inhæreat. Nam tunc magis contorquebit ictus & firmius, non tamen longius: plus enim ponderis feret. Habet hic modus id commodi, vt A B D D rudentes relaxari poſſint, atque ita celeriter intendi funda. Ea quia relaxati & vlterius tracti ac contorti, fiunt efficaciores ad emittendum. Multo etiam maiorem in emittendo vim habent, quatuor funes ligno vno: nec ita facile frangi poſſunt, nec langueſcere. *Idem.*

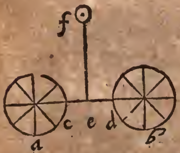

Poliorchetes machina & aries.

Πολιορκητὴς quoque machina fuit à ſubruendis vrbibus dicta: Facta fuit aduerſus Rhodios, altitudinis pedum CXXV. latitudinis L X. pondo C C C L X. millia. Ita benè compaginata, vt tutus eſſet aduerſus ignes: Et lapidem pondo CCCLX. baliſtæ ſuſtineret. Ex quo quanta vis eſſet alteri ad emittendum, alteri ad ſuſtinendum, facile dignoſci poteſt. Cōſtat teſtudine, corijs, viminibusq; ſuperſperſa terra contectis, ad ignem arcendum, atque hæc tutelæ gratia: rotis ac funibus, quibus vehitur iuxta muros.

Et

Et ariete, qui non minus muros machinis noſtris igneis euertit, ſed difficilis admouetur. Conſtabat geminis trabibus, ambabus per longum directis, alteraq; ſub altera collocata: Et quæ inferior erat, funibus ac ferreis orbibus à ſuperiore pendebat. hinc inde paxilli, quibus aliæ funes annexæ erant, trahebantq; inferiorem trabem, quæ quantò magis retrahebatur, eo maiore impetu redibat. Frons ferrea ad tutelam erat, ne ignibus abſumeretur, & vt muros perfoderet. Duos habebat vncinos, vt arietis caput referret: Nam neq; acuta admodum erat in ſummitate, vt magis frangeret. Et neq; æqualis, vt muri latera diſijcerentur: Et cornua non recta vt dum retrahitur, ſumma vi lapides ſecum trahẽs quibus implicatur dilaceraret celeriter muros. Is aries qui teſtudinibus inſeritur, tricuſpis, ne in reditu ſi cornua haberet, implicaretur lateribus teſtudinis baſim traheret. Solebat autẽ malleolis obnoxius eſſe. Erant autem malleoli in modum ſagittæ cum acuto ferro, inter tubum & haſtile: materia erat bitumine, reſina, ſulphure, ſtupa, oleoq; incendiario conſtans quæ accenſa materia extingueretur: vbi adhæſerat infixo ferro, aqua ignis non extinguebatur: ſed terra ſolùm. Erant qui ferulæ medullam adijcerent Aſini haud cõmodi ad emittendum quod (vt dixi) rectà non emitterent. Et etiam vi tanta vt fulmen imitarentur. Porrò teſtudines octo rotis inſiſtebant,

maiores etiam pluribus: quæ in vnamquamque partem verſatiles eſſent. Id fiet, ſi axis in axe rurſus contineatur veluti rotæ A.B. vertantur circa axem C.D. machina axi inſideat per E.F. infixam trabem: Sed cochlea ſit in F. in qua vertatur quoties machinam verti oportuerit. Ita enim directis aliò rotis ac temone, qui ad perpendiculum inſiſtat axi, vertetur machina quocunq; libuerit. *Idem.*

Cuniculorum igneorum, quos minas vocant, ratio.

Porrò eadem quæ machinarum, ſed admirabilior cuni-

culorum ratio eſt. Huius tam atrocis inuenti author fuit Franciſcus Georgius Senenſis. Docuit hic Hiſpanos arcem Lucullianam iuxta Neapolim quam Galli tuebantur, nunc Ouum vocatam euertere æde illius ſacra cum Gallis qui intus erant, etiã in mare ex monte tranſlata. Ergo cum arx minimè in monte iacet, videturque ob ſitum inexpugnabilis, cuniculum effodiunt obliquum, altitudinis quatuor cubitorum latitudinis duorum: Nec multum refert obliquitas, dum procul fueris: Sed cùm ad locum quem ſubruere deſtinas, perueneris, obliquũ ſpecum eſſe oportet, vt iuxta A. tam verò ibi etiam ſolidam montis ſubſtantiam, ne vis ignis concluſi raritate loci euaneſcat: Inde locus ille totus fermè completur pyrio, eoque tenuiſſimo. Funis verò deducitur ex A. vſque ad ſpecus B. hic iuxta A. vbi puluis eſt, craſſus ac latus in modum flocci. Totus autem funis aceto, ſulphure, halinitro incoquitur: Inde intectus pyrio puluere ſiccatur in Sole: Denuo ſiccato inſpergitur tenuiſſimus pyrius puluis, & harundine circumueſtitur ab A. vſq; ad B: Inde cuneis, lapidibusq; C. oſtium, & vſq; ad D. clauditur adeo diligenter, vt ſolius harundinis locus relinquatur. Igitur aſcenſo B. funis initio, celerrimè ob pyrium puluerem ignis vſq; ad A. permeat, accẽditq; puluerẽ totum: Cumq; cuneis & lapidibus obſtructus locus ſit, nec ſi extrudantur vllus pateat, quia E non eſt in directo A. nec D. in directo C nec B. in directo E. D. neceſſarium eſt vt diſrupto monte, quicquid ſuperius eſt, euertat, totam montis molem concutiens. Ob id viam B A. non breuem eſſe oportet: nec locum A. aliqua ex tenui montis parte, ne qua tenue eſſet obſtaculum ignis erumperet, ſuperioremq; illæſum relinqueret. Obliquitas igitur tanti miraculi cauſa eſt, vt etiam montes diſrumpantur. *Idem.*

Puluis citò ac vehementer ardens.

Puluis autem qui facillimè ardet, & cuius flamma vehementer exurit, conſtat pyrio puluere, & tertia ſulphuris & Græcæ picis parte. *Idem.*

Puluis pyrius abſq; ſtrepitu ſphærulam eijciens è machinis.

Ergo quod ardet tenuiſſimum, & ſicciſſimum eſſe neceſſe eſt, vt palea aqua ardens, pyrius puluis. Sed in hoc aliquid eſt terreum propter hoc halinitrum, ideoq; ſtrepitum edit. Conati ſunt ob id quidam detracto halinitro puluerem componere, qui ſine ſtrepitu ſphærulam emitteret. Quòd ſi lentè, & ſine magna vi fieri poteſt. Atque hunc Braſſauolus refert Ferrariæ ducem inueniſſe, ſed qui ſine impetu, ac ad XII. fermè paſſus tantum extenderet ictum: cum magna autem vi (vt dixi) eſt impoſſibile. Detracto enim halinitro, adhuc adeò elaborari poterit puluis pyrius vt ſphærulam emittat, & ſine ſtrepitu. Sed vniuerſum, quantum è ſtrepitu, tantum ex impetu detraxeris.

Aliud ad idem.

Quòd pyrius puluis ſtrepitum edat, cauſa eſt eius craſſitiei adſcribenda: Nam quo grana maiora & duriora fuerint, tantò maiorē edit puluis ſonitum. Vt ergo puluis pyrius ſine ſtrepitu globum extrudat, puluis ipſe contereretur [illegible]iliſſimè. *Felix Platerus D.*

Puluis pyrius in bellicis inſtrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui [illegible]tem, marchaſitæ tantundem, & colophoniæ, & rectè pertunderit, & permiſcuerit: hoc puluere ſi bellica repleuerit inſtrumenta, vbi ignē admouerit, ingenti fragore diſſilit machina, vt adſtantium multos interimat. Contra autem ſi in pyrium hunc puluerem combuſta papyrus immiſceatur, vel quod idem explebit, vulgaris fœni ſeminis duplum, ſi optimè trita immiſceantur, validiſſimam vim retorquet, vt nec flammā, nec ſtrepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingenioſus cogitabit experimenta. *Porta.*

Puluis pyrius optimus.

℞ec. Salis petræ libram j.
Carbonum tiliæ, vel iuniperi vnc. iij.
Sulphuris vnc. ij. drach. ij.

Triturentur minutiſſimè, humectentur, & per cribrum in grana formentur. *Lucas Rhor.*

Puluis pyrius ſine ſtrepitu.

Rec Pulueris pyri communis
Boracis ana vnc ß.
Seminis fœni drach.ij.

Borax & ſemen pulucrizentur minutiſſimè, & cum pyrio puluere miſceantur. *Innominatus.*

Ratio muniendarum vrbium.

Sed hæc mittamus, ad diuerſarum artium ſubtilitatis argumenta tranſeundum eſt. Quinque ex architectura mihi aſſumere volo. Primum quidem vrbium munitionem: Conſtat hæc triplici arte, prohibendo, repulſa, ſecuritate defendentium: Nec eſt præter id inuenire quicquam. Prohibemus tribus ſcilicet, aqua foſſa, muro. Foſſa difficilem facit acceſſum, ad propugnandum non parum ob deſcenſum ſed ob aſcenſum longè magis: Ob id præceps eſſe debet vtraque ripa, ſed maxime quæ iuxta vrbem eſt aut oppidum: latitudo paſſuum XL. profunda multiplex: Nam ſi triplicem feceris, non ſolum inexpugnabilis, ſed deſperationem affert his qui expugnare nituntur. Hæc habebat ſeptem paſſus ſcaturientis aquæ: quoniam quæ naſcitur intercipi, nec tolli vlla arte poteſt. Dum verò aſſiſtit ingrediẽtes mergit, lubrico pede facto, & graues aqua prohibet ab aſcenſu: prohibet & cuniculos vt vix effodi poſſint: at his muri ſubruuntur. Accedit quod iniecta diſſipat ac diſſoluit: prohibetque ne ignis iniectus graſſetur in murorum perniciem. Muri craſſitudine XXX. paſſuum, cæmento tenui, lapide laterieio, exterius viuo, duro, ac in rotundam figuram paululum prominente. Muri enim ſimplices in ſingula brachia (hoc enim genus menſuræ explicatum eſt) lateres apud nos XX. contineat: mediocres autem XXXII. vt craſſilij. Altitudo illius paſſus cẽtum: Nam decẽ ſub foſſa, LX. ad ſummum foſſæ, XXX. autem ſuprà, aggere intus craſſiſſimo fulciatur. Hæc in oppidis, minora vrbibus ſufficiunt, in quibus præſidium eſt in milite. Si tamen adſint reddetur vrbs ipſa omnino inexpugnabilis. Repulſa conſtat aggeribus ac turribus in ſingulos CC. pedes, muro in medio recto, ſed ſuperius in orbẽ inclinato: Nam ſi nec prohibet ictus turrium, & hoſtis ignei globi inanes redduntur. Summa muri pars rotunda, nec diiecta machinis fruſtra occidant defen-

defenſores. In interiore parte canalis, per quem tutò ire poſſint cuſtodes. Terra quoque in imo cauata, vt ſonent ictus cuniculos fodientium, & milites ſecurè obambulabunt. Fornicum ratio ſic conſtat: vt rotundior eſt, eò firmior, vſq; ad perfecti circuli figuram. Craſſiores ab imo, & vt magis aſcendunt tenuiores vſq; ad apicem. Latera vtrinq; vbi ſinuari cœperint, ex latis tenuioribus laterib. conſtant, vt frequenti futura compages magis cohæreat. Fundamentũ prominet, & ſi muro inſiſtat, exciditur murus vt putei inſtar fundamentum fornicis ſuſpiciat ac retineat. Illius craſſitudo muri comparatione ſeſquialtera eſſe debet. Sed adhuc firmior & craſſior qui ſubſternitur. In ſingulos C. paſſus ſtercoraria cloaca puteuſq;: Nam aquę neceſſitas abſcedere cogit milites, & vtilitas aduerſus ignes, & vt feruefacta in caput hoſtium proijciatur, mille quoq; alia commoda præbet. Stercus aerem corrumpit. Vię verò plures è muris occultę ad intima ciuitatis multa arcent inconuenientia, cõmodumq; militibus defendentibus ingens præbent, nec cauſam receſſus illis relinquũt. Aliæ verò quatuor aut quinq; occultæ omnibus præterquam ipſi principi ad quinque M. vel etiam longius in lucos denſos, & quos ſuccidere iam longa cõſuetudo prohibeat finiantur. Pulchrè enim hoc facit ad emittendos nuncios ad annonam importãdam, ac pręſidia inducenda. Ipſi domorum vrbis muri alio, vt dixi, muro circumdentur ac muniantur, nullaq; domus promineat. Nuper Bura capta, cum ictu tormẽti domus tugurium concidiſſet, prominebat enim, & ciuitatis principes, qui in ea ad conſulendum coierant extincti ſunt. Et dum Galli vrbem noſtram obſiderent. M. Antonius Columna Camilluſq; Triuultius ſimili caſu periere: ob idque conciſæ illorum vires primò, inde etiam fractæ demum ex Inſubria funditus potentia auulſa eſt. Ipſarum autẽ viarum, quæ ſecreto extra vrbem feruntur, vſus ad emittendos exploratores, quaſi neceſſarius eſt. Nec protinus ad hoc auxilium confugiendum, neque tantiſper expectandum, donec res perierit, ſed ſæuiente obſidione iam & inopinatò ~~Cardanus~~

Pontes vt ſuper flumina conſtruantur.

Sed iam ad aliud ſubtilius exemplum, nec minus vtile tranſeamus. Eius author fuit C. Cæſar, vt in quarto de bello Gallico refert. Pontẽ ſuper Rhenum in decem diebus hac ratione perfecit, quem à paucis bene intellectum

docere conſtituimus. Tigna bina C. litera ſignificata ſeſquipedali craſſitudine, longitudine tanta vt imo fluminis fixa aquæ ſuperficiem attingant, duorum pedum interuallo vtrinque iunge. Inde præacuta ab imo machinationibus immiſſa fiſtucisq; firmata ad fluminis naturam prona ex vno latere figes, ſic vt tignorum alterum ripæ proximius ſit. Totidem æqualiaq; ſimiliter iuncta æquidiſtantia quadraginta pedum interuallo in inferiore fluminis parte aduerſus illius impetum prona defigito, vocenturq; F. Supremas iuncturas C. & F. trabe latitudinis pedum duorum, ſcilicet pro iuncturæ magnitudine iunges, binis fibulis ex vtroq; latere, ex interiore parte tigni in exteriorē, vt ſingulę fibulæ ſingula tigna amplectantur reuinctis. Aequalia his atq; è directo poſita ex altera parte fluminis, ſi vt trabs D. trahi alteri æquideſter conſtrues.

Schema medietatis pontis ab vno latere.

A. ſublicæ ſuperiores aduerſus flumen. B B. ſublicæ inferiores annexæ ponti C. Tigna bina ſuperiora. D. Trabs latitudinis duorū pedum. EEEE. fibulæ connectentes, O trabē cū tignis ſuperiorib. & inferioribus F. tigna bina inferiora, ſimiliterq; iuncta. Has trabes iuxta fluminis curſum poſita I. multis alijs tranſuerſis ſuperpoſitis inuicē etiā connexis iūgito: quibus longurijs ac craticulis ſupſtratis pōs efficitur. Ad cuius ſecuritatem tigna plurima in ſuperiori fluminis parte prona aduerſus fluuij impetum, ſed tignis longè

longè proniores, totiq; operi iunctæ firmiter defigantur. Ita ſuperiora tigna fluminis impetum & proiectas trabes excipient, & ipſa moles vt magis premetur ab vndis, mutuo complexa firmior reddetur. Sed hic pons ſtabilis eſt, omniq; oneri ſufficiens, nec conuellendus. Ad celerem fabricam explicabunt ſolæ funes, & ergatæ, aut pelles inflatæ, aut tigna iuncta. *Idem.*

Victoriæ præſagia.

Victoriæ prodigia ex quatuor rebus ſumuntur, Cœlo, velut cùm ſignum aliquod firmum in cœlo conſpicitur vni parti proprium: vt crux pro Chriſtianis, Luna pro his, qui Mahumetho addicti ſunt. Et ex his, quæ à cœlo cadunt, velut fulminibus atq; ignibus. Ignes decidẽtes, cladem: ſi haſtæ ardere videantur, victoriam ſignificant. Verùm à duce obſeruāda ſunt ſomnia, ſi integer vir ſit: qualia erunt, talem docebunt exitum: ſi improbus, videat expreſſa, velut victoriam, aut fortunam alacriter excitantem ad pugnam: nam Pompei ſomnium lætū Pharſalica clade, non ſolùm falſum, ſed exitiale fuit. Ab animalibus verò certius ac frequentius: corui & vultures qua parte reſpiciunt, cladem prædicunt, quòd hæc animalia cadaueribus veſcantur. Deteriores apes vexillis inſidentes, aut ducis tentorio: nam hoc animal abſq; vindicta, cùm mel fecerit, aluearib. ſolet excludi, & fumo atq; igne pelli. Dux etiam quidam Heluetius nouem victorijs clarus, decimā præſagiuit aduentu canum ex hoſtium caſtris in propria, nam deferunt infauſtum omen. Equi quoque alacres, & hinnientes victoriam, triſtes & lugentes cladem prædicunt. Quædam etiam victoribus ſolent accidere, quæ clarè illos admonent vincendos obſcurius. *Cardanus.*

Excidij ciuitatum ſigna.

Excidij ciuitatū ſigna ſunt, armatæ acies in cœlo viſæ: apparuerunt tempore Machabæorum bello funeſtiſſimo: inde ſub excidio Veſpaſiano ad id bellū deſtinato. In Germania quoq; viſas ferunt, ſed non continuis diebus. *Idem.*

DE SECRETIS ARTIVM MECHANICARVM, LIBER XVI.

Duobus libris præcedentib. artium & ſcientiarū quas libe-

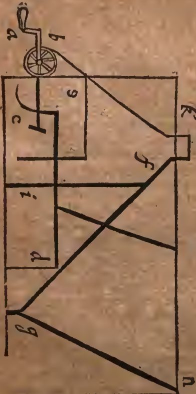
rales appellant ſecreta expediuimus. Vt autem hæc ſecretorum doctrina perficiatur, de mechanicis artibus nonnihil hoc libro docendum eſt. Vocantur verò mechanicæ artes, quæ manuum & inſtrumentorum vſu opus ſuum depromunt, qualis eſt ars molitoria, fabrilis, & ſimiles, quarum ſecreta, quæ quidem occurrerint, paucis hinc referemus.

DE MOLITORVM SECRETIS. Cap. I.

Inſtrumentum mirabile ad cribrandum farinam.

Etſi hæc quaſi parerga dicta videri poſſint, vt tamen artificioſam hominum inuentionem edoceam, quæ ab aeris natura ortum ſumſit, pulcherrimum inſtrumentum quo farina cribratur, à triennio citra inuentum edocere ſtatui, vt ſimul intelligant homines quam leuibus rebus, modo ſint ingenioſæ, opes liceat comparare. Nam nunc cum piſtores omnes vt vtilitatem habeant, ille verò priuilegium conſecutus ſit à Cæſare ne quis habere poſſit præter eius conſenſum, vitam ex hac agit induſtria, & adeo breui tempore ſibi domum ædificauit. Neq; enim piſtores ſoli, ſed collegia Sacerdotum, & virginum Deo ſacrarum, & nobiles quicunq; familiam magnam alunt, ob egregiam vtilitatem, ne dicam neceſſitatem habent: plures etiam alij, quos non tam vtilitas, quàm ipſa rei admiratio incitauit facere curauêre. Hæc autem ipſius eſt ſtructura: Rota eſt B. parua, in cuius extremo ambitu A. manubrium quo circumagi poſſit: Hæc duo extra machinã protẽduntur. In rota circumuertitur, cui C. duo denticuli lignei ex aduerſo poſiti, alijq; proximi duo, & ipſi ex aduerſo poſiti, verum quaſi intermedio loco priorum, vt cùm ſemel rota circumagitur quater tangat lignum latum, imò tabellam D.E. vtrinque ſuſpenſam capſulæ: vt rota vertente, tabella tremulo motu dum denticulis tangitur perpetuò agitetur. Porrò lignum C & tabulæ pars parua capſulam circumteguntur: Ligno ſeu tabellæ D.E. ſuperſtat cribrum pollinarium F.G. obliquè pendens, & ex G. appẽſum in H. ne excidat: hoc tenuibus tabulis imo tenuiſſimis ac leuiſſimis vndequaque conſtat, præterquam

quam in medio vbi cribro farina excutitur: Nam vt ſolet pars ea tela linea conſtat. Capſa hæc omnia vndequaque concluſa continentur. In cuius ſupremo capſula K iacet, atq; in ea quadrata quaſi lignea patina leuiſſima, in qua farina iacet: Hæc ſic ſuſpenſa eſt, vt facilè concuti poſſit: Concutitur autem funiculo ei annexo altera rotæ parte, dextra ſcilicet iuxta B. Memineris etiam cribrum FG

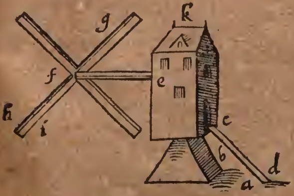
vtroq; ex capite patere: ſupremo vt farinam excipiat à patina: infimo, vt furfur eiiciat ex G. Tota autem capſa trifariam diuiditur in L M N, erectis ſeptis ex tenuibus tabulis firmis ac omnino immobilibus. Poteſt etſi libet quadrifariam diuidi. Hoc igitur cõſtituto cum circum agitur B rota, funiculus cõcutit patellam, & denticuli tabellam. Patella excutit farinam in cribrum FG. tabella cribrum

concutit:inde fit vt tenuiſſimus flos farinæ primo excutiatur, cadatq́; in NM parte capſulæ:deſcẽdens verò cum vehementius agitetur, pars inferior excutitur alia minus ſincera in L. M. inde vltimo deſcendit per os cribri infernum G furfur totius in L O. atque ita tria ſeorſim colliguntur,flos farinæ in M N.farina craſſa in L M.furtur in L O.quæ verò circũuolat farina tota, neceſſario iterũ redit in locũ ſuum,vt nihil penitus pereat, quoniã capſula nullibi tranſpirat. Oportet autẽ(quod ipſa ratione facilè percipis) F G cribrum non nimis eſſe accliue: Nam farina vſque ad G perueniret,& cum furfure cijceretur.Quamobrem ſi ſeptum L vſq; ad os cibri tranſtuleris, vel aliud ſeptum vt in Padellæ eris, ſimul etiam paululum, vt vides, os ipſum G ſuperius recuruaueris, ne vel oboli iacturam feceris farinæ.Nunc quanta ex hoc ſequantur inſtrumento commoda, intellige. Primum, vnius hominis labore, qui rotam verſat, & farinam imponit patellæ, & cùm loci pleni fuerint, cribratam colligit ac furfur trium cribratorum vices ſupplet. Secundum eſt,quòd ad hoc opus cùm neque adeò ſit laborioſum nec noxium, quilibet ſufficere poteſt, vtileſq́; geruli habentur, qui longè minore precio cribratoribus cõducuntur. Tertium quod tota farina colligitur, nec quicquã perit, cùm in cribrantibus neceſſe ſit ob manuum motum ac brachiorum pati tormina,quãtum diduci brachia valent, eaq́; cauſa farinæ nõ paruam partẽ perire. Accedit quo lineũ cribrũ cùm ſolùm tremat, nõ adeò atteritur,imò longè minùs,quàm dum farina ab hominibus cribratur: Nam illos concutere,vt ſolent, cribrum vehementer eſt neceſſarium. Facit & ad compendium, quod farina exquiſitius excutitur, vt furfur omnino purum ſit. Hæc omnia citra domus fæditatem & hominum iacturam, atq; incommoda. Natura etiam inſtrumenti duplicem aut triplicem farinam diſtinguẽte, quòd à cribratoribus niſi coniectura incerta primo, deinde etiã inſtabili, fieri non poteſt. *Cardanus.*

Molendini venti ſtructura.

Neq; præteribo quod adeò eſt admirabile, vt antequã viderem, credere non potui: Et neque narrare, tam vulgatum eſſe, abſq; leuitatis crimine poſſum. Sed vincant iam ſtudia ſciendi, verecundiam. In Italia igitur nõ paucis regionibus,& in Gallia paſſim molendina fiunt, quæ ventorum flatibus circumuertuntur: Atq; adeò vehementi impetu,

petu, vt tres equos cum equitibus circumagere poſſent. Adeoq; præſenti vtilitate vt modios VIII. Mediolanenſes in ſingulas horas, id eſt, libras circiter ter mille frumẽti molere poſſint. Tanta verò induſtria fabricatũ hoc opus, vt cùm ceſſat etiam ventus, quaſi ſponte adhuc circumuoluatur. Cùm multa vidiſſem, vnius tantùm quod iuxta Sanctum Maturinum vidi diligentius, dum iter iſtud diuturnum ac longiſſimum perago: Pro exemplo machinæ enarratio ſufficiat. Statuatur rectius cardo multisq; tignis

ſuffultus A B. ſuper hoc machina tota ſuffulciatur. Tignũ è regione ianuæ C D. quo tota machina ad libitum circumuertitur. Sic verò aptatur, vt ventus ex obliquo, non à fonte, nec à latere petat pinnas affixas intruſasq; trabi rotundæ E F. ex aduerſo ianuæ prominenti atq; verſatili. Pinnæ igitur binæ ac binæ è directo ſibi iunctæ ſunt, parumq; diſtantes inuicẽ, non tamen eidem trabis loco infixæ, prominent ad terram vſq; fermè, tanta eſt longitudo illarum. Quælibet ex duabus ſuperficiebus conſtat quarũ ſingulæ cõtinent quatuor aut quinq; latitudinis palmos, telâq; extenſa complentur. Superficies verò ſuperior G H. retroꝛſum reſpicit paululũ, vt anterior K L. eſt æquidiſtãs ſuperficiei poſtremæ machinæ (vt igitur aer premit ſuperiorem pinnarũ ſuperficiem quæ æqualis eſt inferiori, tota rota, atq; cum ea aliæ quæ intra machinam cõtinentur, circumaguntur. Nam ſi pinnæ ad perpendiculum erigentur, ſupra machinæ ſuperficiem, & ſecundum E F longitudinem, ſi vt ventum exciperent, quemadmodum rotæ

aquarum, & vela, tantum impedimenti rota ex ſuperiore pinna, quantum impetus ex inferiore. Itaque hac ratione factum eſt, vt aere premente ſuperficiem G H. directè rota verſaretur KL. Cur autem etiam ſine vento circumducatur fermè, cauſa eſt motus iam inchoatus & acquiſitus impetus, quo verſatur moles ad æquilibrium exactè conſtituta: vt de annulo aliàs dixi. Sed & ventus licet inferius ceſſaſſe videatur. Superiorem tamen pinnam pulſat. Hæc igitur diligentius explicaſſe volui. *Idem.*

De arte piſtoria.
Cap. II.

Panis qui diu incorruptus maneat conficiendi ratio.

VErùm vt ad principale inſtitutum reuertar, generalis ratio ſeruandi eſt exiccatio: Siccata enim diutiſſime ſeruantur: adeò vt panis biſcoctus per annum quandoq; integrum ſeruatur: namq; (vt aliàs demōſtrauimus) omne quod putreſcit, propter humidum quem putreſcit. Subducto igitur humido aqueo, diu manet. Verùm cum difficile ſit humidum aqueum auferre, quin etiam pingui humidi aliquid abſumatur, eò fit vt minus aliquando nutriat hic quàm cōmunis: Sed & in nauigijs humido aquæ totus ſitum contrahit, magna verò ex parte, etiam cōputreſcit, quamobrem & bis, & ter recoquere coguntur, aut corruptum edere. Referunt autem in Saua Inſula, quæ C C. millibus paſſuum è Moluchijs diſtat, panem confici qui per triennium perdurat: non tamen conſtat, qua ratione id fiat, ſed ſi ad noſtra principia res ipſa reducatur, generalis quædam ratio ſubduci poterit. Itaq; & denſum & pinguem eſſe oportet, & lento igne toſtum, immixtis aliquibus, quæ natura ſua putredini maximè obſiſtūt: Verum forſan ad eam metam pertingere non licebit, quoniā hic aer hic noſter aut tenuior eſt aut humidior Indico illo, aut ex alia cauſa putredini inducendæ aptior. *Idem.*

Clibanus compendium pecuniæ faciens.

Clibanus ad coquendum multa, ſimul vtilis nunc in vſu Mediolani compendium duarum partium è tribus lignorum faciens, quoniam concluſus ignis, triplo efficaciores vires habet. Quadratam efficies formam duorum cubitorum fermè latitudine, altitudine vnius cum medio è creta lateribusque. Superius quatuor foramina ampla

rotunda pro magnitudine lebetum & patellarum. Superficiem totam ſuperiorē integē ære: Sed vbi foramina adſunt æs excinde, fietq́; fruſta hæc pro operculis. Vbi ergo vſus erit patellas & lebetes ſuis locis impones. Vbi opus non eſt vaſe, operculum indito, vt clibanus nullibi reſpiret. Sub ſolio ſuperiore cauitas eſt, oſtiolumq́; quadratū, per quod ligna carboneſque immittuntur: à latere verò multo latius, ſed humilius oſtium atque in inferiore parte. Medio ſolo crates ferrea ſimplex, per quam cinis demittitur: Conſtat itaq; oſtium per quod ligna immittuntur, in parte ſuperiore eſſe, reliquum autem in inferiore. Coquuntur & veru carnes, propoſitis cardinibus à lateribus eius oſtij, per quod cineres extrahi ſolent: nā ibi pruna torret carnes, & flamma in ſuperiore ſolio, ſi aptetur rota circumagit verua. Verùm tunc cum exhalare eam oporteat, non tantum fit compendium lignorum. *Card.*

De arte coquinaria.

CAP. III.

Carnes vt diu ſeruentur incorruptæ.

CArnes verò ſeruari incorruptas, inter montes Indiæ occidentalis tam diu referunt vt ſupra fidē ſit: Nam iuxta Cuzcum vrbem equos poſt quartum menſem occiſos licet, adeò eſſe recentes, ac ſine odore tetro eſſe, velut ſi nuper eſſent occiſi. Cauſam eſſe reor non ſolam frigiditatem, quæ quamuis maxima ſit hic, tamen cum maiore non tam diu ſeruantur. Eſt igitur & aer tenuior & ſalſus, forſam & cibi media aliquid cōtulerant. Corrumpuntur enim carnes in aqua celerius quàm in aere: quia aer tenuior eſt ſi cætera ſint paria. Et rurſus eadem ratione caro diutius ſeruatur, ſi æreus clauus infigatur: quoniam vis ſulphuris ſiccat illam. *Idem.*

Carnes coctæ vt crudæ videantur.

Carnes quoq; coctæ crudæ videntur inſperſo agnino ſanguine ſicco. Soluitur enim & carnium colorem mutat.

Carnes vt citò tenereſcant.

Victimæ, cæſorumq; animalium carnes perquam celeriter tenereſcunt, & fragiles efficiuntur, quæ in fico pependerint. Cuius rationem in Sympoſiacis petiuit Plutarchus: Cū inter obſonia Ariſtonis (inquit) coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum recētem, tenerum ac pene friabilem obtuliſſet: tam citam teneritudinē fico

referebat Ariſtion, contendens iugulatas aues etiam prę-duras teneritudinem contrahere, quę penſiles fico adhæ-ſerunt. Cauſam adfert quod auram, halitumq́; vehemen-tem ac digerentem expiret ficus, quo carnes deſiccantur ac concoquuntur. Idem etiam continget, ſi tritici aceruo obruantur: aut penitus demergantur. *Mizaldus.*

Vt carnes imputres ſeruentur.

Si clauus ex ære chalcitide conflatus ſuillis, coruiniſue carnibus infigatur, eas à putredinę illibatas, ſtiptica ex-ſiccanda facultate diu conſeruant Plutarcho authore. Quod certa experientia nouerunt metallorum foſſores qui in ſcaptenſulis verſari ſolent: neque ea de re, inquit Langius, hæ ſit abundum facta fide confirmarunt. *Idem.*

Vt diſſecta caro iterum coaleſcat.

Symphyti radices, quæ foris nigræ ſunt, intus candidæ, & glutinoſa vnà cum conciſis carnibus ipſis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt inciſuræ non videantur. *Alexius.*

Ad accelerandam carnium coćturam.

Sunt qui pro comperto ſcribant melonis fruſtulum ol-læ immiſſum celerem carnium cocturam iuuare. Quod etiam præſtare aiunt vrticę aut ſinapis ſemen, aut ficul-neos cauliculos. *Mizaldus.*

Caro annoſa & peruetuſta vt citius elixetur, & tenereſcat.

Hippolapathon, à nonnullis patientia dictum (Eſt au-tem olus culmoſum folijs amplis, ac prælongis, caule vbi maturuerit rubicundo, radice flaueſcenti) coquatur vnà cum carnibus atq; edulijs, & tenereſcent, eſuiq; apta red-dentur. *Alexius.*

Vt pauo coctus viuus videri poſſit.

Necatur pauo, aut penna supernè in cerebrum immiſ-ſa, aut iugulatur vt hæduli ſolent, quo ſanguis exeat à gut-ture, deinde vſq; ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſciſ-ſaq́; cum proprijs pēnis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cum pelle reſeruato, cruribusq́;, pauonem i-pſum aromatib. ac odoriferis herbis refertū veru aſſabis, infixis tamen prius per pectus garyophyllis, inuolutoque collo lineo albo continuè aqua humectato, ne omnino deſiccetur. Coctum pauonem ex veru exemptum, propria pelle integes, & vt pedibus ſtare videatur virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura ne cernantur,

per

per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & riſum, caphuram eum lana ori indant, ignemque vbi menſam fertus inijciant. Inaurare etiam pauonem aſſum, & aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Idem etiam fieri de phaſianis, gruibus, anſeribus, capis, ac cæteris auibus poteſt. *Porta.*

Vt regulus ſeipſum in veru torreat.

Maximè mirandum eſt regulum auiculam, veru ligneo perquàm tenui infixum, ſemetipſum torrere, & circumuertere. Sed lignum illud ex coryllo recenter extractũm eſſe oportet, quod non annotauit Cardanus. *Mizaldus.*

Vt pullus celeriter coquatur.

Licebit etiam admonere, quod nux iuglans pullo incluſa, illum ad celerem coctionem perducit. *Idem.*

Anſer iam viuus excoctus.

Sit anas, vel anſer, aliúdue viuacius animal, ſed in hoc anſer omnibus anteſtat, colloq; relicto toto ſit implumis corpore, ſit hinc inde obuallatus igne & circumſeptus, non largè, ne impunis euadat: intus paſſim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui ſal & mel adijciatur, ibiq; lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſellatim diſco concisis, ipſe totus liquamine obductus, & laridatus vt eſculentior ſit, & facilius decoquatur, ignem admoue: feſtinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circũambulando & fugiendo, præſepit ignis & iter includit: Sic improbus aquam abſorbendo, compeſcetur. Cor cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat aluum, abſtergit, & exinanitur: Et vbi inferbuerit, interiora decoquet, ſpongia continuò cerebrum, & cor humectato: vbi verò inſania ferri, & cespitare conſpexeris, deficit cordi humidum, depone, conuiuis appones euulſis ſemper partibus vociferãtem, vt ferè prius commeſſetur, quàm mortuus videatur. Nec viſu iniucundum. *Porta.*

Muræna eodem tempore frixa, elixa, toſtaq;.

Murænã primo panni attritu excruciatã veru infigas & elixas, & frixas quaſuis partes ter, quater lineis obuoluas linteolis, inſperſo in vino pipere, in elixo petroſelino, croco, mẽtha, fœniculo, & paſſo cõtuſis, aqua & ſale, vel iuſculo madeãt, frixas oleo ad ignẽ volui iubebis, faſciculi

aſpergine origani ſemper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue & optimum erit obſonium, epulaturis præbeto. *Idem.*

Vt piſces charta frigantur.

Ex charta ſimplici frixorum vas efformato, ibi oleum & piſces ardentibus prunis quibus flammæ deſint, imponantur, & citius & commodius expediet. Nec ſuperpondij modo addere pigeat, quod fortaſſe ſciſſe non obfuerit: Sic

Pionem exoſſum reddes.

Si exēteratum acri aceto per naturalem diem ſines bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel aſſabis, ſic eis caret, oſſa vt ſimul mandi poſſit. *Idem.*

Aliud.

Atq; ea de cauſa inuentum eſt, quonam pacto non ſecus quàm in ſartagine piſces in charta coquantur. Chartam ſeligito, quã vocamus papyram, ſimplicem, erectisq; ſpondis in modum lucernæ ex omni latere oleum infunde, & antequam exūdet ſuper puras pruñas abſq; flamma impone: Nec penetrat oleum, refugiēs ignem, nec ardet charta, quia non poteſt ſiccari oleo repugnante: Ignis verò non ſine extrema ſiccitate, nec flamma nec motus attenuare poſſunt vt ignis accēdatur, incaleſcit tamen ſenſim mutatis prunis, atq; ita feruet, quod mirum videtur, adeò vt impoſiti piſces coquantur. *Cardanus.*

Piſcium præſtans conditura.

Piſces ſic optimè ſeruabis: Friges cum oleo mediocriter, non perfectè: Inde ſale aſperges tenus, ſic vt ſaliti non ſint, nec inſipidi, folijſq; lauri & myrthi interpoſitis, poſtquam paululum ſiccati fuerint, in ciſta collocabis. *Idem.*

Vt bonum ſinapi paretur.

Extemporaneum & generoſum ſinapi condimentum, vbicunq; locorum fueris, ſic tibi cōparabis. Habe vncias duas ſeminis ſinapi, cum ſemiuncia vulgaris cinamomi, quod officinæ cannellam vocant. Vtrunque in pollinem detritum, & ſufficienti aceto ac melle exceptum, in maſſam ſeu paſtam coge, & ex ea paſtillos vel ſphærulas finge, & ſole, calenteue clibano deſiccari permitte. Vbi vſus exiget, globulum vnum ex vino aut aceto, vel alio liquore dilue, ac diſſolue, & habebis ſinapiſmum paratu facilem, palato delectabilem, ac ſtomacho admodum vtilem. *Mizaldus.*

Vt

Vt braſſica non coquatur.

Rectè mihi ſcripſiſſe videtur Paxamus ex Græcis geoponicis vnus, quòd ſi ferueſcēti & ebullienti braſſicæ paulum vini quis inſtillauerit, nō amplius coquetur. Sed ſuis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur. *Idem.*

Vt olla nunquam ebulliat.

Scutum ſeu operculum teſtudinis fœminæ ſuper olla poſitum, facit vt illa nunquam ebulliat. *Idem.*

DE ARTE PHARMACOPOLARUM. CAP. IV.

Oliuæ vt celerrimè condiantur, Oliuas virides ſi cito libeat parare incidantur, & in aqua calx cum duplo cineris, per horas XXIV. ſinantur tepere: pòſt tepida quinquies lauentur, inde aqua ſalſa. *Cardanus.*

Myrteæ baccæ, & ficulnei rami vt virides ſeruentur.

Myrteæ, baccæ cum cauliculis, & ficulnei rami cum folijs in faſciculos redacti, amurcaq; ſepulti virides ſeruantur, ſed vas gypſo oblinere oportet: atque ita condiuntur quæcunq; ſpectare potius quàm edere conſiliū eſt. *Idem.*

Rhabarbarum vt diu conſeruetur.

Cera ſi quid aliud medicamētorum vires ſeruat, aërem enim prohibet, humectat moderatè. Conſtat Rhabarbarum non alia re melius ſeruari etiam ad annos XX. *Idem.*

Ad ceram rubeo colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Terebinthinæ vnc. iij. tempore hyberno.
Cinnabaris ſuper lapidem pictorum bene triti.
Olei communis, ſing. vnc. j.

Liquefiat cera & terebinthina ad ignem, demum remoueatur, & poſt aliqualem refrigerationem addatur oleum, & cinnabaris, beneq; ſimul miſceantur & ſeruetur. Nonnulli loco cinnabaris ponunt Minij vnc. iij. pro qualibet libra ceræ. *Alexius.*

Ad ceram viridi colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Floris æris triti.
Olei communis ſing. vnc. j.

Liquefiat cera ad ignem, & cum ferè refrixerit, addatur flos æris, & oleum, miſceantur bene & viridis fiet. Quod ſi hanc ceram tenacem facere voles, adde quantitatem terebinthinæ ſupraſcriptam in cera rubra. *Idem.*

Ad ceram nigro colore tingendam.

Rec. Ceræ lib.j. liqueſcat ad ignem, cui deinde addatur terræ nigræ, olei communis ſing. vnc.j. miſceantur optimè donec frigeſcat cera. Quòd ſi glutinoſam efficere voles, adde terebinthinam, vt antea dictum eſt. *Idem.*

Ad dealbandam ceram.

Rec. Ceræ quantum volueris,
Aquæ fontanæ partes ij.

Miſceantur & caleſiant ad ignem, donec cera liqueſcat, deinde paululum permittatur quieſcere, donec tota cera natet ſuper faciem aquæ: Poſtea accipe vas aliquod vitreum, cuius pars exterior ſit lenis: & madefac in aqua frigida: deinde infundatur ferè medietas eius in cera liquefacta: & extrahe cum cera quæ ſibi adhæret, & permitte ceram illam infrigidari: deinde ſepara eam à vaſe: Et tãdiu hoc facias, quoad tota cera ab aqua fuerit extracta: deinde dictam ceram taliter formatam ſoli exponas, & rori in maio: & illam ſæpe voluas: & tam diu permittatur, donec fiat alba vt ceruſſa. Nonnulli tribus dieb. ipſam dealbant, ſeruando prædictũ modum, quando ſol in maiori calore eſt: Et quia cera illa ſubtilis eſt, faciliterq; à calore poſſet liquefieri, aſpergenda eſt aqua fontana bis in die.

Aliud.

Exponatur cera quæcunq; ad Solem, humectetur quotidie aqua fontana, lympida tamen & pura ſæpius lauando, redigaturq; in paſtillorum formam, vt Sol eò melius poſſit operari: & ceram habebis, ad rem quamuis, albiſſimam. *Ludolph. Roleuincus.*

DE ARTE FABRILI.
Cap. V.

Horologia abſque fune.

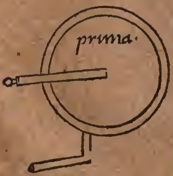
Stant pro fune rotæ, in quibuſdam molæ ſuperpoſitæ, limacis figura, denticulis XXVI. quibuſdam etiam pluribus: Ab his denticulis axis, qui rotam agit machinam circumagitur. Id altero rota eſt dẽticulis XLIIX. in imo diſpoſitis, alteriq; rotæ implexis, vt cum molæ nixu quæ in imo eſt circumuertitur, alia totidem dentibus implexa etiam circumuolata totam machinam ſecum ducat. *Cardanus.*

Vaſa quæ non frangantur.

Docuit hæc etiam vaſa pro liquandis metallis conficere: Nam

re:Nam ex arietis cornibus, præcipuè ſummitate, & oſſibus in cinerem redactis, piſtilloq; ſubactis fiunt. Si verò ſmirim aut ſummitates ceruini cornu, vel mandibularum Lucij ignitas ac in aceto extinctas bis aut ter addideris, neq; frangentur vaſa, nec metallum effugiet: addūtur hæc intus & vbiq; ne combibat, ſed in imo præcipuè. *Idem.*

Sera quæ ſub quocunq; nomine claudi poteſt.

Hanc Ianellus conſtruxit, ſeptem conſtabat literis, nec ſub alio nomine quam cauſa erat reſerari poterat. Orbis primū erat ſolidus, atque ex aduerſo lenis: parte anteriore canalis ex centro rectus prominebat, in cuius faſtigio cochlea maſculus breuis erat. Huic in margine orbis alius eſt canalis inanis, rotundus, magnitudine æqualis & æquidiſtans: atque ex aduerſo duæ lineæ paruæ limbum diſtinguunt: His lineis 7. dictionis literæ, orbiculos circumagendo, aptādóve è directo poni debent, eo ordi-

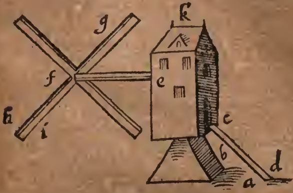

concutit:inde fit vt tenuiſſimus flos farinæ primo excutiatur, cadatq; in NM parte capſulæ:deſcēdens verò cum vehementius agitetur, pars inferior excutitur alia minus ſincera in L. M. inde vltimo deſcendit per os cribri infernum G furfur totius in L O. atque ita tria ſeorſim colliguntur, flos farinæ in M N. farina craſſa in L M. furtur in L O. quæ verò circūuolat farina tota, neceſſario iterū redit in locū ſuum, vt nihil penitus pereat, quonia capſula nullibi tranſpirat. Oportet autē (quod ipſa ratione facilè percipis) F G cribrum non nimis eſſe accliue: Nam farina vſque ad G perueniret, & cum furfure cijceretur. Quamobrem ſi ſeptum L vſq; ad os cibri tranſtuleris, vel aliud ſeptum vt in Padellæ eris, ſimul etiam paululum, vt vides, os ipſum G ſuperius recuruaueris, ne vel oboli iacturam feceris farinæ. Nunc quanta ex hoc ſequantur inſtrumento commoda, intellige. Primum, vnius hominis labore, qui rotam verſat, & farinam imponit patellæ, & cùm loci pleni fuerint, cribratam colligit ac furfur trium cribratorum vices ſupplet. Secundum eſt, quòd ad hoc opus cùm neque adeò ſit laborioſum nec noxium, quilibet ſufficere poteſt, vtileſq; geruli habentur, qui longè minore precio cribratoribus cōducuntur. Tertium quod tota farina colligitur, nec quicquā perit, cùm in cribrantibus neceſſe ſit ob manuum motum ac brachiorum pati tormina, quātum diducei brachia valent, eaq; cauſa farinæ nō paruam partē perire. Accedit quo lineū cribrū cùm ſolùm tremat, nō adeò atteritur, imò longè minùs, quàm dum farina ab hominibus cribratur: Nam illos concutere, vt ſolent, cribrum vehementer eſt neceſſarium. Facit & ad compendium, quod farina exquiſitius excutitur, vt furfur omnino purum ſit. Hæc omnia citra domus fæditatem & hominum iacturam, atq; incommoda. Natura etiam inſtrumenti duplicem aut triplicem farinam diſtinguēte, quòd à cribratoribus niſi coniectura incerta primò, deinde etiā inſtabili, fieri non poteſt. *Cardanus.*

Molendini venti ſtructura.

Neq; prætereo quod adeò eſt admirabile, vt antequā viderem, credere non potui: Et neque narrare, tam vulgatum eſſe, abſq; leuitatis crimine poſſum. Sed vincant iam ſtudia ſciendi, verecundiam. In Italia igitur nō paucis regionibus, & in Gallia paſſim molendina fiunt, quæ ventorum flatibus circumuertuntur: Atq; adeò vehementi impetu,

petu, vt tres equos cum equitibus circumagere poſſent. Adeoq; præſenti vtilitate vt modios VIII. Mediolanenſes in ſingulas horas, id eſt, libras circiter ter mille frumẽti molere poſſint. Tanta verò induſtria fabricatũ hoc opus, vt cùm ceſſat etiam ventus, quaſi ſponte adhuc circumuoluatur. Cùm multa vidiſſem, vnius tantùm quod iuxta Sanctum Maturinum vidi diligentius, dum iter iſtud diuturnum ac longiſſimum perago: Pro exemplo machinæ enarratio ſufficiat. Statuatur rectius cardo multisq; tignis

ſuffultus A B. ſuper hoc machina tota ſuffulciatur. Tignũ è regione ianuæ C D. quo tota machina ad libitum circumuertitur. Sic verò aptatur, vt ventus ex obliquo, non à fonte, nec à latere petat pinnas affixas intruſasq; trabi rotundæ E F. ex aduerſo ianuæ prominenti atq; verſatili. Pinnæ igitur binæ ac binæ è directo ſibi iunctæ ſunt, parumq; diſtantes inuicẽ, non tamen eidem trabis loco infixæ, prominent ad terram vſq; fermè, tanta eſt longitudo illarum. Quælibet ex duabus ſuperficiebus conſtat quarũ ſingulæ cõtinent quatuor aut quinq; latitudinis palmos, telaq; extenſa complentur. Superficies verò ſuperior GH: retrorſum reſpicit paululũ, vt anterior K L. eſt æquidiſtãs ſuperficiei poſtremæ machinæ (vt igitur aer premit ſuperiorem pinnarũ ſuperficiem quæ æqualis eſt inferiori, tota rota, atq; cum ea aliæ quæ intra machinam cõtinentur, circumaguntur. Nam ſi pinnæ ad perpendiculum erigentur, ſupra machinæ ſuperficiem, & ſecundum E F longitudinem, ſi vt ventum exciperent, quemadmodum rotæ

aquarum, & vela, tantum impedimenti rota ex ſuperiore pinna, quantum impetus ex inferiore. Itaque hac ratione factum eſt, vt aere premente ſuperficiem G H. directè rota verſaretur K L. Cur autem etiam ſine vento circumducatur fermè, cauſa eſt motus iam inchoatus & acquiſitus impetus, quo verſatur moles ad æquilibrium exactè conſtituta: vt de annulo aliàs dixi. Sed & ventus licet inferius ceſſaſſe videatur. Superiorem tamen pinnam pulſat Hæc igitur diligentius explicaſſe volui. *Idem.*

De arte piſtoria.
Cap. II.

Panis qui diu incorruptus maneat conficiendi ratio.

VErùm vt ad principale inſtitutum reuertar, generalis ratio ſeruandi eſt exiccatio: Siccata enim diutiſſimè ſeruantur: adeò vt panis biſcoctus per annum quandoq; integrum ſeruatur: namq; (vt aliàs demõſtrauimus) omne quod putreſcit, propter humidum quem putreſcit. Subducto igitur humido aqueo, diu manet. Verùm cum difficile ſit humidum aqueum auferre, quin etiam pingui humidi aliquid abſumatur, eò fit vt minus aliquando nutriat hic quàm cõmunis: Sed & in nauigijs humido aquæ totus ſitum contrahit, magna verò ex parte, etiam cõputreſcit, quamobrem & bis, & ter recoquere coguntur, aut corruptum edere. Referunt autem in Saua Inſula, quæ C C. millibus paſſuum è Moluchijs diſtat, panem conficiqui per triennium perdurat: non tamen conſtat, qua ratione id fiat, ſed ſi ad noſtra principia res ipſa reducatur, generalis quædam ratio ſubduci poterit. Itaq; & denſum & pinguem eſſe oportet, & lento igne toſtum, immixtis aliquibus, quæ natura ſua putredini maximè obſiſtũt: Verum forſan ad eam metam pertingere non licebit, quoniã hic aer hic noſter aut tenuior eſt aut humidior Indico illo, aut ex alia cauſa putredini inducendæ aptior. *Idem.*

Clibanus compendium pecuniæ faciens.

Clibanus ad coquendum multa, ſimul vtilis nunc in vſu Mediolani compendium duarum partium è tribus lignorum faciens, quoniam concluſus ignis, triplo efficaciores vires habet. Quadratam efficies formam duorum cubitorum fermè latitudine, altitudine vnius cum medio è creta lateribusque. Superius quatuor foramina ampla rotunda

rotunda pro magnitudine lebetum & patellarum. Superficiem totam ſuperiorẽ integeære: Sed vbi foramina adſunt æs excinde, fietq́; fruſta hæc pro operculis. Vbi ergo vſus erit patellas & lebetes ſuis locis impones. Vbi opus non eſt vaſe, operculum indito, vt clibanus nullibi reſpiret. Sub ſolio ſuperiore cauitas eſt, oſtiolumq́; quadratũ, per quod ligna carbonesque immittuntur: à latere verò multo latius, ſed humilius oſtium atque in inferiore parte. Medio ſolo crates ferrea ſimplex, per quam cinis demittitur: Conſtat itaq; oſtium per quod ligna immittuntur, in parte ſuperiore eſſe, reliquum autem in inferiore. Coquuntur & veru carnes, propoſitis cardinibus à lateribus eius oſtij, per quod cineres extrahi ſolent: nã ibi pruna torret carnes, & flamma in ſuperiore ſolio, ſi aptetur rota circumagit verua. Verùm tunc cum exhalare eam oporteat, non tantum fit compendium lignorum. *Card.*

De arte coquinaria.

CAP. III.

Carnes vt diu ſeruentur incorruptæ.

CArnes verò ſeruari incorruptas, inter montes Indiæ occidentalis tam diu referunt vt ſupra fidẽ ſit: Nam iuxta Cuzcum vrbem equos poſt quartum menſem occiſos licet, adeò eſſe recentes, ac ſine odore tetro eſſe, velut ſi nuper eſſent occiſi. Cauſam eſſe reor non ſolam frigiditatem, quæ quamuis maxima ſit hic, tamen cum maiore non tam diu ſeruantur. Eſt igitur & aer tenuior & ſalſus, forſam & cibi media aliquid cõtulerant. Corrumpuntur enim carnes in aqua celerius quàm in aere: quia aer tenuior eſt ſi cætera ſint paria. Et rurſus eadem ratione caro diutius ſeruatur, ſi æreus clauus infigatur: quoniam vis ſulphuris ſiccat illam. *Idem.*

Carnes coctæ vt crudæ videantur.

Carnes quoq; coctæ crudæ videntur inſperſo agnino ſanguine ſicco: Soluitur enim & carnium colorem mutat.

Carnes vt citò tenereſcant.

Victimæ, cæſorumq́; animalium carnes perquam celeriter tenereſcunt, & fragiles efficiuntur, quæ in fico pependerint. Cuius rationem in Sympoſiacis petiuit Plutarchus: Cũ inter obſonia Ariſtonis (inquit) coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum recẽtem, tenerum ac pene friabilem obtuliſſet: tam citam teneritudinẽ fico

referebat Ariſtion, contendens iugulatas aues etiam prę-duras teneritudinem contrahere, quę penſiles fico adhæ-ſerunt. Cauſam adfert quod auram, halitumq; vehemen-tem ac digerentem expiret ficus, quo carnes deſiccantur ac concoquuntur. Idem etiam continget, ſi tritici aceruo obruantur: aut penitus demergantur. *Mizaldus.*

Vt carnes imputres ſeruentur.

Si clauus ex ære chalcitide conflatus ſuillis, coruinisue carnibus infigatur, eas à putredine illibatas, ſtiptica ex-ſiccanda facultate diu conſeruant Plutarcho authore. Quod certa experientia nouerunt metallorum foſſores qui in ſcaptenſulis verſari ſolent: neque ea de re, inquit Langius, hæ ſit abundum facta fide confirmarunt. *Idem.*

Vt diſſecta caro iterum coaleſcat.

Symphyti radices, quæ foris nigræ ſunt, intus candidæ, & glutinoſa vnà cum conciſis carnibus ipſis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt inciſuræ non videantur. *Alexius.*

Ad accelerandam carnium cocturam.

Sunt qui pro comperto ſcribant melonis fruſtulum ol-læ immiſſum celerem carnium cocturam iuuare. Quod etiam præſtare aiunt vrticę aut ſinapis ſemen, aut ficul-neos cauliculos. *Mizaldus.*

Caro annoſa & peruetuſta vt citius elixetur, & tenereſcat.

Hippolapathon, à nonnullis patientia dictum (Eſt au-tem olus culmoſum folijs amplis, ac prælongis, caule vbi maturuerit rubicundo, radice flaueſcenti) coquatur vnà cum carnibus atq; edulijs, & tenereſcent, eſuiq; apta red-dentur. *Alexius.*

Vt pauo coctus viuus videri poſſit.

Necatur pauo, aut penna ſupernè in cerebrum immiſ-ſa, aut iugulatur vt hæduli ſolent, quo ſanguis exeat a gut-ture, deinde vſq; ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſciſ-ſaq; cum proprijs pēnis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cum pelle reſeruato, cruribusq;, pauonem i-pſum aromatib. ac odoriferis herbis refertū veru aſſabis, infixis tamen prius per pectus garyophyllis, inuolutoque collo lineo albo continuè aqua humectato, ne omnino deſiccetur. Coctum pauonem ex veru exemptum, propria pelle integes, & vt pedibus ſtare videatur virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura ne cernantur,

pe-

per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & riſum, caphuram cum lana ori indant, ignemque vbi menſam fertus inijciant. Inaurare etiam pauonem aſſum, & aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Idem etiam fieri de phaſianis, gruibus, anſeribus, capis, ac cæteris auibus poteſt. *Porta.*

Vt regulus ſeipſum in veru torreat.

Maximè mirandum eſt regulum auiculam, veru ligneo perquàm tenui infixum, ſemetipſum torrere, & circumuertere. Sed lignum illud ex corylo recenter extractũm eſſe oportet, quod non annotauit Cardanus. *Mizaldus.*

Vt pullus celeriter coquatur.

Licebit etiam admonere, quod nux iuglans pullo incluſa, illum ad celerem coctionem perducit. *Idem.*

Anſer iam viuus excoctus.

Sit anas, vel anſer, aliúdue viuacius animal, ſed in hoc anſer omnibus anteſtat, colloq; relicto toto ſit implumis corpore, ſit hinc inde obuallatus igne & circumſeptus, non largè, ne impunis euadat: intus paſſim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui ſal & mel adijciatur, ibiq; lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſellatim diſco conciſis, ipſe totus liquamine obductus, & laridatus vt eſculentior ſit, & facilius decoquatur, ignem admoue: feſtinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circũambulando & fugiendo, præſepit ignis & iter includit: Sic improbus aquam abſorbendo, compeſcetur. Cor cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat aluum, abſtergit, & exinanitur: Et vbi inferbuerit, interiora decoquet, ſpongia continuò cerebrum, & cor humectato: vbi verò inſania ferri, & ceſpitare conſpexeris, deficit cordi humidum, depone, conuiuis appones euulſis ſemper partibus vociferãtem, vt ferè prius commeſſetur, quàm mortuus videatur. Nec viſu iniucundum. *Porta.*

Muræna eodem tempore frixa, elixa, toſtaq;.

Murænã primo panni attritu excruciatã veru infigas & elixas, & frixas quaſuis partes ter, quater lineis obuoluas linteolis, inſperſo in vino pipere, in elixo petroſelino, croco, mẽtha, fœniculo, & paſſo cõtuſis, aqua & ſale, vel iuſculo madeãt, frixas oleo ad ignẽ volui iubebis, faſciculi

aſpergine origani ſemper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue & optimum erit obſonium, epulaturis præbeto. *Idem.*

Vt piſces charta frigantur.

Ex charta ſimplici frixorum vas efformato, ibi oleum & piſces ardentibus prunis quibus flammæ deſint, imponantur, & citius & commodius expediet. Nec ſuperpondij modo addere pigeat, quod fortaſſe ſciſſe non obſuerit: Sic

Pionem exoſſum reddes.

Si exẽteratum acri aceto per naturalem diem ſines bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel aſſabis, ſic eis caret, oſſa vt ſimul mandi poſſit. *Idem.*

Aliud.

Atq; ea de cauſa inuentum eſt, quonam pacto non ſecus quàm in ſartagine piſces in charta coquantur. Chartam ſeligito, quā vocamus papyram, ſimplicem, erectiſq; ſpondis in modum lucernæ ex omni latere oleum infunde, & antequam exudet ſuper puras prunas abſq; flamma impone: Nec penetrat oleum, refugiēs ignem, nec ardet charta, quia non poteſt ſiccari oleo repugnante: Ignis verò non ſine extrema ſiccitate, nec flamma nec motus attenuare poſſunt vt ignis accēdatur, incaleſcit tamen ſenſim mutatis prunis, atq; ita feruet, quod mirum videtur, adeò vt impoſiti piſces coquantur. *Cardanus.*

Piſcium præſtans conditura.

Piſces ſic optimè ſeruabis: Friges cum oleo mediocriter, non perfectè: Inde ſale aſperges tenus, ſic vt ſaliti non ſint, nec inſipidi, folijſq; lauri & myrthi interpoſitis, poſtquam paululum ſiccati fuerint, in ciſta collocabis. *Idem.*

Vt bonum ſinapi paretur.

Extemporaneum & generoſum ſinapi condimentum, vbicunq; locorum fueris, ſic tibi cōparabis. Habe vncias duas ſeminis ſinapi, cum ſemiuncia vulgaris cinamomi, quod officinæ cannellam vocant. Vtrunque in pollinem detritum, & ſufficienti aceto ac melle exceptum, in maſſam ſeu paſtam coge, & ex ea paſtillos vel ſphærulas finge, & ſole, calentéue clibano deſiccari permitte. Vbi vſus exiget, globulum vnum ex vino aut aceto, vel alio liquore dilue, ac diſſolue, & habebis ſinapiſmum paratu facilem, palato delectabilem, ac ſtomacho admodum vtilem. *Mizaldus.*

Vt

Vt braſſica non coquatur.

Rectè mihi ſcripſiſſe videtur Paxamus ex Græcis geoponicis vnus, quòd ſi ferueſcēti & ebullienti braſſicæ paulum vini quis inſtillauerit, nō amplius coquetur. Sed ſuis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur. *Idem.*

Vt olla nunquam ebulliat.

Scutum ſeu operculum teſtudinis fœminæ ſuper olla poſitum, facit vt illa nunquam ebulliat. *Idem.*

DE ARTE PHARMACOPOLARUM. CAP. IV.

Oliuæ vt celerrimè condiantur, Oliuas virides ſi cito libeat parare incidantur, & in aqua calx cum duplo cineris, per horas XXIV. ſinantur tepere: pòſt tepida quinquies lauentur, inde aqua ſalſa. *Cardanus.*

Myrteæ baccæ, & ficulnei rami vt virides ſeruentur.

Myrteæ, baccæ cum cauliculis, & ficulnei rami cum folijs in faſciculos redacti, amurcaq; ſepulti virides ſeruantur, ſed vas gypſo oblinere oportet: atque ita condiuntur quæcunq; ſpectare potius quàm edere conſiliū eſt. *Idem.*

Rhabarbarum vt diu conſeruetur.

Cera ſi quid aliud medicamētorum vires ſeruat, aërem enim prohibet, humectat moderatè. Conſtat Rhabarbarum non alia re melius ſeruari etiam ad annos XX. *Idem.*

Ad ceram rubeo colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Terebinthinæ vnc. iij. tempore hyberno.
Cinnabaris ſuper lapidem pictorum bene triti.
Olei communis, ſing. vnc. j.

Liquefiat cera & terebinthina ad ignem, demum remoueatur, & poſt aliqualem refrigerationem addatur oleum, & cinnabaris, beneq; ſimul miſceantur & ſeruetur. Nonnulli loco cinnabaris ponunt Minij vnc. iij. pro qualibet libra ceræ. *Alexius.*

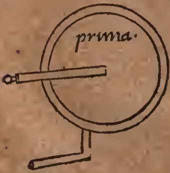
Ad ceram viridi colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Floris æris triti.
Olei communis ſing. vnc. j.

Liquefiat cera ad ignem, & cum ferè refrixerit, addatur flos æris, & oleum, miſceantur bene & viridis fiet. Quod ſi hanc ceram tenacem facere voles, adde quantitatem terebinthinæ ſupraſcriptam in cera rubra. *Idem.*

re:Nam ex arictis cornibus, præcipuè ſummitate, & oſſibus in cinerem redactis,piſtilloq; ſubactis fiunr. Si verò ſmirim aut ſummitates ceruini cornu,vel mandibularum Lucij ignitas ac in aceto extinctas bis aut ter addideris, neq; frangentur vaſa,nec metallum effugiet:addũtur hæc intus & vbiq; ne combibat,ſed in imo præcipuè. *Idem.*

Sera quæ ſub quocunq; nomine claudi poteſt.

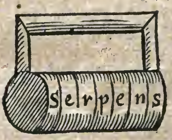
Hanc Iañellus conſtruxit,ſeptem conſtabat literis, nec ſub alio nomine quam cauſa erat reſerari poterat. Orbis primũ erat ſolidus, atque ex aduerſo lenis: parte anteriore canalis ex centro rectus prominebat, in cuius faſtigio cochlea maſculus breuis erat.Huic in margine orbis alius eſt canalis inanis, rotundus, magnitudine æqualis & æquidiſtans: atque ex aduerſo duæ lineæ paruæ limbum diſtinguunt: His lineis 7.dictionis literæ, orbiculos circumagendo, aptãdóve è directo poni debent,eo ordi-

ne quem ſeruare inſtituiſti : vt nomen exempli gratia ſeptẽ literarum ſit Serpẽs ſinguli orbes è directo ſpacij duarum linearum ſuam literã conſtituent , vt vel claudi vel aperiri poſſit. Erunt enim ſeptẽ orbes in margine alphabetũ habentes, quorum vnum pro exẽplo in margine deſcripſi: aut totidem numero quotus eſt literarum numerus ſub quo claudi debet. In medio circulus latus, totidem diſtinctus ſpacijs, quot ſunt in margine literæ. Totidem quoq; orbiculi dentati, quot ſunt ordines alphabeti. Hos in tertia figura denticulo adiecto deſcripſi velut in quartã partem orbium ſecũdæ figuræ poſteriorem, cum ſpatio in orbiculo medio, cuius denticulus parui orbis infigatur. Manifeſtum eſt enim ſic in circũuerſo ſecundo orbe ſimul & tertium ſecum trahi, & tamen non niſi fixa litera loco ſuo vnus alteri aut iungi poterit aut auelli. Cùm concluſa fuerit ſera, circumaguntur orbes abſque impedimento vt ſic nominis ratio confundatur. *Idem.*

Arca quæ pecunias recondit abſq; indicio.

Nemo ignorat materiam è ferro, craſſitudinem tabularum eſſe neceſſaria. Tum verò vſitata, duplicẽ arcæ fundum, aut è lateribus arculas, & recondita ſcriniola abditoſque receſſus, quæ omnia ſagacem virum haud fallere poſſunt,

poſſunt, cum craſſitudinem partium & laterum inuicem comparauerit. Itaque in lateribus, vel angulis decliuiore loco foramen aperitur exiguum, intus verò cauitas eſt in tabula quantam volumus, imò plures includuntur pecuniæ, & cum cotto completur cauitas, inde tenuiſſima ligni ſcobe, & albo oui locus qua patet clauditur, vt etiam eum qui clauſerit fallat. *Cardanus.*

Aliud ad idem.

Tabula cauitati obducitur ita arctè vt rima non appareat. In fruſto quod amoueri poteſt cochlea parua è metalla fœmina includitur, eiq; clauus ſuperponitur: alij illi conſimiles per arcam certo ordine diſponuntur, cum referendus eſt locus ſublato clauo cochlea maſcula intruditur, fruſtulumq́ue tabulæ auellitur. Semper autem memineris vt loci inanitas, cum quidpiam impoſueris, ne reſonet, cotto vel alia re ſimili impleatur. Plures etiam ſic latebras facere potes. *Idem.*

Aliud optimum vt nihil melius.

Seram aut ferreas laminas quibus arcę integumentum annectitur, clauis in cochleæ formam aptatis tabulæ firmiter iunges. Sub ſera aut lamina oſtiola ſint cauitatum: cum reſerare volueris, ferrum habens vt à latere vides, in cuius extremo cauitas ſit, quæ capita clauorum firmiter apprehendat, ſic vt reuolui ſeram aut laminam ab arce diſiungi permittant. Oportet autem vt opus ſit ſtabile, clauis ſubigere cochleas fœminas quæ clauos arctè ſuſcipiant eaſq́ue arcæ lateri ſub bracteis dictis collocare. In arcis etiã quæ tela intus obducuntur, multi alij modi ſolent excogitari. Sed in vniuerſum danda eſt opera, vt vel omnino lateat foramen, vt primo exemplo docuimus, vel vt firmiſſimo præſidio & ſolita bractea abſcondatur. Sic etiam magis latebit, & oſculo ſolubilis arcæ inſertis tabularum capitibus integantur. *Idem.*

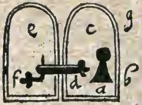
Sera mirabilis.

Non minoris hoc erat induſtriæ quod mihi non ita pridem oblatum eſt, ſeræ genus inuſitatum quidem quo cęteris forte minus commodum videatur, ſed viſu certè nõ iniucundum ob ingenioſos eius artificij ductus. Ferrea

erat fiſtula A digitos ſex aut plures longa, cui adfixum erat regulum B inſtar falcis tortuoſum, & ita quidem adhærens vt foramen ad fiſtulæ latus exciſum, ex altera ſui parte poſſet inſeri, viciſſimque ſi quando aperienda eſſet ſera, educi. Ne verò ſine clauis adminiculo à quouis aperiretur, cuneus D. ea craſſitie quam fiſtulæ ferret capacitas in fiſtulam G duabus cuſpidibus, E F. in duo anſæ, ſeu repaguli modo deſcripti foramina intrudebatur. Cuſpides autem ex vtroq; latere pinnulis erant inſtructæ, quæ vbi foramina pertranſiſſent extendebantur, atque ita nec cuneus extrahi, nec repagulum ſolui poterat, niſi clauis auxilio pinnulæ conſtringerentur, quo cunei exitum impediebant: Ea verò clauis F alio quam vſitato modo confecta erat: Inſtar enim bacilli oblonga exiſtẽs, in fiſtulam ex altera parte H ingerebatur, duobuſq; in apice interſtitiis, I I. cunei pinnulas comprimebat, eaq; ratione repag[illegible]um, demto cuneo, facile extrahebatur.

Portæ vt à domeſticis ſolùm aperiri poſſint.

Sed ad mechanica redeo, deſcribamus autẽ duos modos quibus conſtrui poſſunt ſeræ portarum, vt à domeſticis ſolùm poſſint aperiri, ab aliis minimè: vt ex his innumerabiles variaque ab his poſſis excogitare. Sit igitur A annulus G. iunctus baculo ferreo ſolido B C. annulus alius C D in cuius medio B C. circumagitur (quia rotũdus nec annulo iunctus) intra poſtes eſt, A autem extra prominet: Conuenit autem baculus ipſi C D. D E. verò eſt lamina ferrea iuncta annulo C D. vt circumacto anulo eleuetur, per ſe autem ſponte decidat. decidit autem F vncum ferreum alteri poſti infixum, G H pars ianuæ in qua annuli. Itaq; cum A circumducitur nõ mouet C D. tum propter pondus D E. tum quia annexus baculus non eſt ipſi C D. Cum verò G. H impellitur, vehemẽter E adhæret F. ideoque non poteſt eleuari D E. cum autem mediocriter B adhęret C D. eleuatur annexum C D. & D E lamina, aperiturq; porta. Igitur & trahendo vehementer & non mouendo immobilis

D E.

D E. Mediocriter autem mouetur, atque ita inter immobilia extrema, medium mobile manet. ~~Furtiuum.~~

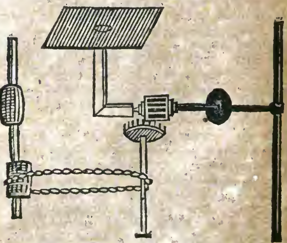
Alius modus hoc ſubtilior.

A annulus extra portam prominens, iunctuſq́; baculo, qui intra portam annulo B iungitur, ipſe B iungitur ſuperius alter baculus C. ita vt circumagendo A circumdatur & C. prominet autem C aliquantò vltra poſtem interius, ita vt ſi circumuoluatur, non cadat ſupra D E. Eſt autem D E lamina infixa poſti G H cum clauo ita vt decidere poſſit & eleuari, quia foramen per quod clauo D intruditur, laxius eſt: Decidit autem in P vncum, vt prius alteri poſti fixum: Hoc totum artificium lignea tabula concaua, quæ motum repaguli minimè impediat poſti G H. affixæ integitur, ſicut & in alijs quæ occulta eſſe volumus, quia non ſunt omnia improbo mundo communicanda. Trifariam igitur decipitur in hac conſtructione, qui compoſitionem & vſum ignorauerit: primum quod cum in alijs D E. ſit annexum B. circumuerti ſolent à ſiniſtra in dextram: Hic autẽ verſa vice, quia aperiuntur valuæ eo quod C. deprimit D. & ita propter hypomochlion eleuatur E. Secundò quia cum C promineat longius à porta quam D E niſi retrahatur A non cadet C ſuper D & ita non aperietur. Tertiò quia ſi non ſtatim aperiatur porta, C deſcendet infra D. & E rurſus concidet, quoniam C longitudo vix extenditur vltra D. Ex quibus quartum ſequitur quod niſi fiant duo motus contrarij, non poterit ianua aperiri. Oportet enim trahi vt C decurtetur, & impelli vt aperiatur: quos duos motus contrarios ſimul efficere inſcetis non eſt admodum facile. ~~Idem.~~

Inſtrumentum quo verua circumaguntur minimo igne.

Ferrea lamina lateribus camini muro vtrinq; infigitur, In ea eſt foramen in quo cuſpis flagelli ferrei verſatilis intruditur. Flabellum tenue eſt, & ab imo tympanum habet dentatum; cuius cuſpis altera parum obtuſa infigitur foramini ſuperiori claui, & ipſa in eo verſatilis. In eodem clauo iuxta foramen ſuperius aliud eſt foramẽ à latere, cui intruditur cuſpis alterius ferreæ virgæ, cui iuxta cuſpidem quæ eſt in clauo, rota ferrea cum denticulis circumducta, ſic vt denticuli tympano inferantur, & ipſa cuſpis verſatilis, vt ex aduerſa parte quæ includitur annulo: iuxta medium ligneum circumducitur tympanum ex-

cauatum multis circulis, quorum cauitatibus catena circumacta ferrea rurſus circumambit circulum ferreum circumdans veru: vt quot fuerint circulorũ cauitates in tympano ligneo, tot etiam ſint catenæ, totidem verua quibus inſerantur. Ita ergò fit, vt fumo flagellum quod quaſi alis

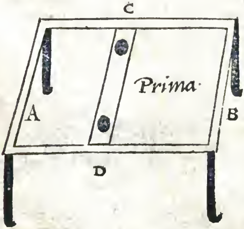

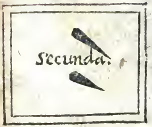
inæquale redditur, ac quaſi inclinatum conuertatur, quo tympanum rotam circumagit, quæ catena ob inæqualitatem ſecum agens, conuertit rotam veru. Tanta verò in æquilibrio & ad perpendiculum flante flabello, vertitur facilitate, vt etiam ſine igne modo veru non adſit, etiam tympanum circumagat rotam ſibi inſertam, non obſcura ratione. Nam ſub camino aër incluſus, cùm in arctum feratur vim habet, vt aliàs de cryptis oſtendimus. Indicioq; hoc eſt, aërem ſurſum ferri. Atq; eo maximè hoc contingit, cũ leuis fuerit machina & bene polita, & camini ſpatium circa flabellum vndequaq; concluſum, vt minimum reſpiret. Camini nomine, vt clarius intelligerer, quemadmodum etiam alibi licenter vſus ſum pro mea, qua polleo, authoritate: non ignorãs focum latinè, aut fumidum operculum rectius dici debere: agitur flamma potius, quàm fumo, propter motum vehementem: à pruna nequaquam. Verua quoque rotunda eſſe oportet, ea parte qua inſident macrotripo dictus, angularia enim non facilè vertuntur. *Idem.*

Menſæ

Menſæ quæ duplicantur.

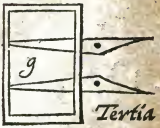
Non contemnenda eſt menſæ conſtructio, quæ à me ſæpius in Belgica Gandaui maximè viſa eſt. Sumatur quadrata margo veluti quatuor cubitis longa, totidemq; aut paulò minus lata A B. in medio huius ſit ſecũdum tranſuerſum C D. tabula lata dodrante affixa clauis margini, atq; in eadem duo foramina, in quibus paxilli poſſint intrudi infra deſcendere ac firmari, columnæ quatuor in capitibus marginis, & iuxta illas quatuor foramina, ſingula ſingulis non è regione inter ſe poſita in lateribus longitudinis, ſed tanto interuallo vt ſeſe repagula mutuò non impediant. Ipſa verò foramina vſq; ad marginis ſuperficiem attingunt quadrata & profunda ac lata pro magni-

tudine extremitatum repagulorum quę ipſis inſeruntur. Nam omnia tantũ profunda eſſe debẽt, quantum eſt altitudo minima repagulorũ, ſeu vt extrema eorum quibus inſeruntur foraminibus ad vnguem ex omni parte cõueniant. Sub tabula C D tignũ collocari debet, in quo inciſuræ profundæ quatuor iuxta ma-

gnitudinem repagulorum qua parte latiora ſunt, latæ etiam ad modum eorum vt ipſa recipere poſſint cũ intruduntur. Eſt poſtmodum tabula longa E lataq; ad vnguem quantum margo A B. & duos habet paxillos qui intruduntur C D foraminibus, ita vt eleuari ac deſcendere poſſit, loco moueri non poſſit, eaque perpetuo ſuperſtat margini, niſi ſi quis velit alia ex cauſa eam auferre paxillos eleuando. Porrò tabula C D. ſuper marginem inſidet, eleuatq; pro ſua craſſitie E. tabulam à margine, dum repagula extenduntur. Demum fiant duæ tabulæ F & G. altitudine æquali exactè tabulæ C D. tum inter, longitudine verò ac latitudine tanta, vt ad vnguem cõpleant ſpatia circa C D ipſius marginis, adeò vt C D & F. & G ſimul iunctæ æquentur E. his repagula bina & bina clauis, & glutino firmiſſimè ſubaffigantur: repagulorum verò longitudo æqualis ſit A B longitudini, latitudo quanta cauitatum in margine quibus excipiũtur, altitudo etiam in extremitatibus ęqualis ad vnguem cauitatibus marginibus, ſed ſenſim ab vtroque extremo verſus medium augetur, adeo vt altius medium ſit extremis ad amuſſim, quantum eſt craſſities C D. F G. tabularum, quas æquales eſſe ſuppoſuimus: In medio quoque eius maximæ altitudinis duo vtrinq; tubera prominent à lateribus. Quibus expoſitis oſtendo rem perfectam eſſe. Cùm enim extremo repagulorum aduerſo margini intruſeris, medium eorum cauitati ſubiectæ trabis inſidebit. Cumq; F & G. conueniant ſpacijs circa C D. non excedent limbum nec deficient. Et quia altitudo F & G tanta eſt quãta C D. fiet vna quaſi tabula ex tribus cõpoſita C D F G. vnius altitudinis, cui ſuperinducta E effigiẽ quadratæ tabulæ refeert

atque

atque ſolidæ. Cùm verò exeris repagula, quę latiora ſunt verſus medium, ideo excedent ciuitates, ſenſimque eleuabunt tabulam E. quę ob paxillos patitur ſe eleuari: non enim coniuncta eſt cum C D: & eouſque eleuabitur, donec limbi interiores F & G cadent extra E: tunc enim E cadet ſuper C D. & F & illi conuenient: retinebuntur autem propter tubera, ne amplius extractæ rimam latiorem relinquant cum E. nec poterunt decidere, quia repagulorum extrema continentur à C D tabula, cùm ad illius medium perueniant exactè, vt demonſtratum eſt, nec altiores poſſunt eſſe quàm E aut humiliores, quia differentia medij repagulorum ab extremis, eſt ſuppoſita æqualis altitudini C D. Igitur repagula eleuabunt tabulas, quibus affixa ſunt ſupra marginem ad quantitatem altitudinis C D: Cùm igitur E ſuperſtet, C D erit ad liberamentum E cum F & G. quod erat demonſtrandum. Manifeſtum eſt autem, quòd cùm volueris reducere rurſus F & G ſub E. quod oportet eleuare capita E vtrinque.

Vt arcæ colorem nanciſcantur pulchrum.

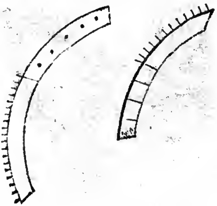
Lignea ſupellex quam amurca deterſeris, & expolieris, coloris gratiam ac ſplendoris elegantiam miram contrahet. *Mizaldus.*

Arcæ ne fumo vicientur.

Ligna eadem amurca macerata, aut delibuta, nullo fumi tædio exardeſcent. *Idem.*

Circuli ferrei omnibus vaſis commodi.

Compendio eſt rei familiaris, ſi ferreis vinculis vaſa

vinciantur: Nam in ſingulos annos ſumtus eſt fermè ex octaua parte. Verùm & ferrei circuli quandoq; franguntur, lignei autem frequenter dum muſtum feruet. Remedio ſunt circuli ferrei, qui omnibus vaſis cõueniunt, quos Mediolani è Germania delatos vidi, iuxta templum beati Ambroſij. Eorum conſtructio talis eſt, circulorum ferreorum portiones quaſi maximorum vaſorum, adeò parum incuruatæ iunguntur, flexilibus fibris veluti nodis. Itaq; fibularum auxilio adeò incuruantur, vt etiam minimis vtribus poſſint conuenire, in quibuſdam harum ſunt claui exterius, prominentes altera medietate, altera foramina quibus claui alterius portionis excipiuntur, ita fit vt modo producti magnum explicent circulum, modo contracti paruum ſed multiplicem. Extrema iunguntur cochlea maſcula, qui ſimplici foramini aduerſæ partis quaſi annulo incluſa ac prominens ea parte inſeritur qua prominet fœminæ cochleæ minimæ circulorum portionib. iuncti: ſed vecti ferreo, à quo circumducta conſtringit circulum, vt totum id quo laxior eſt auferatur, vtroq; in ſe coacto vinum effundi non permittat. *Cardanus.*

Vt arma cælentur.

Mira ſubtilitas eſt in cælãdis armis, de qua partim aliàs partim nũc etiam dicetur. Modus ergo alius picem, oleũ lini, & thuris modũ coquunt, inſpiſſant, illinũt hoc quod vocant vernicem: depingunt ſtylo quod volunt: deinde implẽt locum ex quo vernix eraſa eſt, aqua ſeparationis: cui additum ſit argentum ſublimatum & ærugo, & intra viginti quatuor horas cęlant figuram adeò pulchrè in ferro, vt non melius in cera poſſit fingi ſigilla. *Idem.*

Acies cultrorum vt denſa reddatur.

Aqua ex contuſis lumbricis per pannum expreſſa, & ſucco raphani æquis portionibus mixta, vſqueadeò durã & denſam reddit aciem cultrorum, enſium, & aliorum inſtrumentorum, quæ bis aut ter dum cuduntur in illa extincta fuerunt, vt ferrum aliud ac ſi plumbum eſſet, facilè incidant. Acceptum à quodam Pariſienſi Machæropæo.

Aliter.

Aciem, gladij, enſis, vel alterius inſtrumenti præſtantiſſimam ad hunc facies modum. Mitte in libram vnam lotij adoleſcentulorum, tantum fuliginis, quantum manu prehendi poteſt, additis quatuor vncijs olei lini. Confuſa omnia ſimul feruеant: & dum inter cudendum incandeſcit

ſcit gladius, enſis, vel quid aliud ad ſciendum parabile, in hoc miſcellaneorũ decocto intingatur, & vt artis eſt probè tẽperetur. Ab eximio aliquo Machæropæo. *Mizaldus.*

Arma & inſtrumenta quæuis ferrea, aut chalybea vt ab ærugine, & ferrugine vindicentur, ac ſplendida maneant.

Illinãtur aceto alumini mixto, aut ceruſſa vel cetui medulla: nam hæc oleo pręſtantiora habentur. Sed omnium præſtantiſſimum fuerit, ac vtiliſſimum, ſi plumbi ſcobem tenuiſſimum in plumbeo aut ferreo mortario diligenter ſubegeris, addito pauco oleo de ſpica (quod vltra conceptum ſcopum ad odoris gratiam plurimum faciet) & eo veluti vnguine, ferrum, aut chalybem illeueris. Hoc modo etiam per aquas, & vaporoſum aërem, arma quæuis ab omni æruginis, & ferruginis labe immunia portabis. Ex quodam armorum perito ſabro.

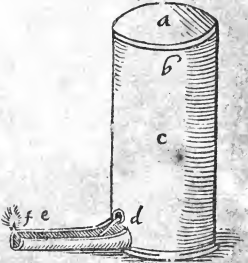
Nauicula ſpontè mobilis, ac ſui remigij author. Eadem ratio volantis auiculæ eſt.

Materia ex iunci medulla parabilis, veſiculis admiſta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) vtuntur, neruis obuoluta: vbi ſemicirculus rotam vnam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. *Scaliger.*

Lucerna mirabilis.

Hac ratione lucerna mirabilis excogitata eſt, turris forma vndequaque concluſa, ſoloq; foramine D. contenta, per quod oleum ipſum infunditur, donec tota impleatur: Solida eſt ex ſtanno, cumq; conuertitur, vt inferius iacet, oleum effundi per D. non poteſt. Nam ſi effunderetur, quod eſt in C. deſcenderet grauis & vacui ratione ad D. & quod eſſet in B. ad C. & quod eſſet in A. ad B. igitur vacuum in A. relinquatur, manet: quare etiam in B. oleum & in C. & in D. nihil ergo effunditur. Sed quo nam pacto igitur dum accenſo ellychnio in F. oleum conſumatur, per E. canalem ex ipſo D. exire poteſt, itaque ad vacui rationem rurſus peruenire videtur neceſſarium. Siue enim trahatur caloris vi, ſeu ſpontè deſcẽdat oleum quantum ad vacui rationem attinet, nihil intereſſe videtur. Attamen experimentum edocet, ardere quidem lucernã, & ſic ſenſim vacuam reddi: ſpontè autem oleum nequaquam deſcendere. Cauſa igitur eſt, quòd ignis caleſaciendo rarius

ac tenuius efficit oleum: id rarius factũ intumeſcit, & per D foramen exuberat, leuiſſimaq; eius pars interim aſcendit ad ſummum lucernæ, vbi A ſcripſimus: quæ cum mul-

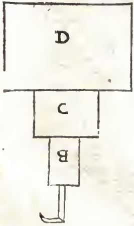
to aëre referta ſit, locum aëre complet. ac ſic ſenſim augetur, dum oleum effunditur. Quamobrem & illud diligenter cauere neceſſarium eſt, ne canalis D E F iuſto breuior ſit, aut ellychnium in F maius: nam vtroq; modo oleum nimis calore celerius intumeſcit, adeò vt effundatur. Hac ratione excogitarunt Athenienſes lucernam ante Mineruæ ſimulachrum quæ toto anno arderet. Nam A B C D. ſpatium auctum erat iuxta multitudinem dierum anni: cõmodius forſan fuerit ſi ſubere craticulæ ferreæ ſuſtententur. Ideoque in vaſe maximè oleum effuſum, perſeuerante flamma ellychnij ſufficiet in totum annum. Vt verò perſeueret flamma ellychnium comburi non debet. Tale fit è lino Carpaſio, hoc enim non vritur: aut è lapidum cruſtatorum filis. ~~Cardanus de Subtilitate.~~

Lucerna totum annum durans.

Nunc modò, quoniam de lucerna loquuti ſumus quæ inferius oſculum habet, quo ellychnium fouetur, demonſtremus, non id obiter, ſed neceſſariò tale eſſe debere, ſi diuturna lucerna eſſe debeat. Nam ſi in ſuprema parte ſit oſculum lucernæ, vt oleum abſumetur, magis etiam elon-

gabitur

habitur ignis ab oleo, quare nec benè ardebit, nec erit diuturna. Quòd ſi ſubere & ferro deſcendat vt in lampade, durabit equidē plus: ſed ſi oblonga fuerit lampas, abſcōdetur ignis ſub vitro, nec eminebit, luxq; obtuſa erit. Si verò lata lampas, obumbrabit lumen, diuturna tamen eſſe poterit. Hac igitur ratione lucernam pro toto anno conſtituemus: faciemus lucernam A. quæ tantùm capiat olei, quantum ſufficit pro vna die. Huic ſextuplo maiorē faciemus B. iungemusq; ipſi A ex ſuperiore parte. Ipſi verò ſextuplum faciemus C. agglutinantes ipſi B ſuperius firmiter. Ipſi quoque C faciemus D ſextuplam cum ſextante, quam eodem modo adiungemus ipſi C. Sitq; tota machina bene vndique concluſa: ſuppeditabitq; oleum toto anno, perpetuo ardente ellychnio, & illuſtrante. ~~Cardanus de Varietate.~~

DE SECRETIS PIGMENTA- riorum.

CAP. VI.

Cæruleum tranſmarinum, abſque lapide lazuli.

SVmito argenti, cum aqua forti calcinati vnc. j. Salis Ammoniaci drach. duas cum dimidia, aceti quantum ſufficit: Miſceantur, & aliquandiu relinquantur, donec materia in fundo reſideat: deinde cùm acetum eminet, ſenſim auferatur: materia verò reliqua in fundo relicta, ponatur in cucurbitam vitream, optimè obturatam per dies vigintiquinque, & habebis Indicum ſiue tranſmarinum cœruleum pulcherrimum. *Alex.*

Color adſcribendum, & miniandum eiuſdem.

Accipe floris æris, lythargyrij, argenti viui, ſingulo-

rum quantum ſufficit. Terantur, & miſceantur ſimul cum vrina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimũ, ſmaragdo ſimilem, non ſolùm ad miniandum, ſed etiam ad ſcribendum.

Ad viridem colorem.

Rec. Floris æris probè contriti, quantum ſufficit, croci, capillos quatuor. Ponantur in aceto fortiſſimo, addendo ſucci rutæ tantundem: deinde cum panni in vrina prius imbuti, moxq; in vmbra exiccati fuerint, bis vel ter in ſucco tingantur, deinde in vmbra ſiccentur, & erunt perfecti. *Alexius.*

Color viridis Smaragdo ſimilis.

Accipe olei communis, vel lini & clari, libram j. Aluminis cõtriti libram dimidiam. Miſceantur, & in olla ponantur ad ignem, donec alumen reſoluatur: deinde addâtur floris æris, in leuiſſimum puluerem contriti tantum, vt à prędicto oleo in olla tegatur: mox operculo ſuperpoſito, auferatur ab igne, relinquaturque ſic per octo, vel decem dies. Quo facto, rurſus teratur optimè, addendo aliquantulum aquæ reſinæ ſi fieri poſſit, & erit color pulcherrimus, ita vt naturali ſmaragdo perſimilis exiſtat. *Idem.*

Modus efformandi omnis generis frondes virides, vt naturalibus ſimiles habeantur.

Sumito frondes virides, quarum in præpoſtera parte maiores venas ligno aliquo contundito, mox ſequenti colore tingito, qui huiuſmodi eſt: Accipe olei cõmunis, vel lini, vel alterius rei, quæ fumum creat, quantum ſatis eſſe videatur, accẽdatur in lucerna olla ſuperpoſita, vt totum fumum recipiat. Quòd cùm factum fuerit, adhærens fumus diligenter colligatur, atq; oleo, vel vernice liquida contemperetur, fiatq; tinctura, qua contuſa pars frondis tingatur, cum panno linteo, vel bõbyce, mox ſuper chartam duplicem locetur pars tincta, comprimendo leuiter manu, vel panno aliquo, quo charta tingi queat. Fronde mox dextrè ſublata, chartam egregiè tinctam inuenies, ad minimam vſq; venulam, ita vt prorſus naturali reſpondeat. Quòd ſi hãc viridi colore tingere voles: Accipe aceti acerrimi, floris æris, paſtæ veſicæ, ſingulorum quantum ſatis eſt, coquatur, fiatq; color viridis, qua charta formata tingatur, atq; hoc modo poteris efficere varia pulcherrima quibus cubicula intrinſecus obduci poſſint. *Idem.*

Ebur.

Ebur, & oſſa quæuis viridi colore tingenda.

Sume aquam fortem, qua tantum æris quantum fieri poterit erodatur. In ea oſſa, quibus formis viſum erit, elaborata, pernoctare ſine: & ita veros ſmaragdos colore imitabuntur. *Mizaldus.*

Ad rebus ruborem inducendum.

Erythrodonum, vulgò rubia tinctorum dictum, oſſa pecudum rubenti, & ſandycino colore imbuit, ſi dies aliquot depaſtæ ſint oues, etiam intacta radice, quæ rutila exiſtit. Res ea ſimiliter perſpici poteſt in carnibus huius pecoris elixis, & aſſatis. Nam rubicundæ apparent, ſicuti oua in decocto eius radicis elixata: putamine enim rubello non minus hinc veſtiuntur, quàm ſi cum ramentis, & præſegminibus braſſiliani ligni percocta eſſent, vel cum radicibus anchuſæ. *Idem.*

Modus parandi colores ex omni metallorum genere.

Accipe lapidem lydium optimè cum oui albo contritum, & fiat liquor, quo ſcribe, ac ſuper literas ducito, vel adfricato aurum, aut quoduis aliud metallum, & colorem eius recipiet. *Alexius.*

Liquor aureus ad ſcribendum, & ferrum, lignea, vitrea vaſa, oſſa, aliaque auro obducenda.

Ouum recens natum, alteraque parte fractum aliquo modo, vt albumen auferri queat, ſumito, atque imple argento viuo, & ſale ammoniaco puro, atq; contrito, ita vt duæ ſint partes argēti viui, & vna ſalis ammoniaci. Quod cùm impletum, & ligno aliquo materia benè miſta fuerit, cooperiatur foramen operculo ſuo, deinde cera: deinde dimidij oui cortice ſuperadditis, ponatur ſub fimo equino per viginti quinque dies. Quo deinde ablato, habebis liquorem aureum elegantiſſimum, ad ſcribendum & pingendum quoduis. Quòd ſi nimis dura, ſpiſſaque materia fuerit, aqua gummi miſceatur, & mollior erit. *Idem.*

Liquor aureus ſine auro.

Sumito ſucci florum croci recentium, vel ſi deſit, croci contriti, auripigmenti optimi, & lucidi ſingulorum partē vnam. Miſceantur & terantur cum felle caprino, vel lupi piſcis, quod melius eſt: deinde cùm in vaſe aliquo ſub fimo poſitum aliquandiu ſteterit, auferatur, & conſetue-

tur liquor ad ſcribendum & pingendum,& habebis aureum colorem pulcherrimum. *Idem.*

Pannus violaceus,ad pingendum & ſcribendum.

Accipe granorum ebuli, maturorum, & contuſorum quantum ſatis eſt,relinquantur in loco aliquo calido donec putreſcant: deinde aliquantum contundantur, ſuccusq; ſub prælo exprimatur: deinde ſumito calcis viuæ ſcutellam dimidiam,ponatur in catinum aliquod,ſuperinfundendo tantum aquæ,donec ad duas vel tres ſcutellas aquæ emineat:deinde ſenſim aqua colata,panni lintei mundi, ſubtiles & veteres ea humectentur,atq; in vmbra ſiccentur. Quo facto aluminis aliquantum in aqua communi coquatur, poſt pannos ſupradictos inijcito,& bulliant aliquandiu: deinde cùm in vmbra ſiccati fuerint, in ſuccum prædictum bis térue immergantur, & in vmbra ſiccētur,collocando ſuper rete aliquod æqualiter,ne color vſquam defluat:& ſic erunt pittacia ſiue pecciolæ colorate in loco aliquo,à puluere aereq; remoto ſeruanda. Atque hic eſt verus modus tingendi pittacia quolibet colore,tam ad miniandum quàm ad ſcribendum,quem inſignis miniator nomine Euangeliſta ſemper tenuit, & probauit. *Idem.*

Effigies & imagines ſolidæ pulchræ.

Cornea membrana, ex qua laternæ fiunt, cum glutine piſcium mundo, in formas ſubigitur aqua, figurasq; effingit,omnium maximè nudæ puellæ: roſeum enim colorem facilè combibit candore pellucido:Nec ſoluitur ea compago igne ictu. Viuas refert formas, tum flores varios,herbasq; mixtis coloribus,vt non pauci hoc ſolo artificio viuant. *Cardanus.*

Color Cæruleus Indicus, ſiue transmarinus, perfectus.

Accipe lapidis lazuli,optimi,id eſt marmorei,& colore cœruleo, & venulis quibuſdam aureis ſubuiridibusq; probè tincti (talis autem eſt, qui accenſos tandiu,donec candeſcat poſitus, deinde frigidus,non friatur, ſed durus atq; cœruleo colore vehemēter tinctus remanet)libram j.frangatur in fruſta parua,& ponatur ſuper carbones accenſos,tandiu donec optimè candeſcāt,deinde cum aceto diſtillato extincti, exiccati fuerint,cum ſequenti aqua ſuper lapide,cinnabaris more,terantur,quæ eſt huiuſmodi.Reci-

di. Recipe, Aquæ fontanæ menſuram vnam, mellis crudi albi vnc.ij. miſce & coque, deſpumando optimè, deinde cum ab igne ablatum, atq; frigidum fuerit, adde ſenſim, & non affatim, tantum ſanguinis Draconis, optimè triti, vt nucis magnitudinem referat, deinde coletur per pannum. Verum animaduertēdum, ne aqua nimis rubra, neque nimis lucida ſit, ſed medio ſe habeat modo, nempe ſit violacea, clara, ita vt cœruleus color aſſumat violaceū colorem. Deinde dictum lapidem ſic præparatum, cum hac ipſa aqua, tenuiſſimè, cinnabaris more, per horā aut amplius contere, mox in vaſe vitreo lato, & patenti collectum, repone, & ſiccetur in vmbra: deinde tenuiſſimum puluerem redige ſerueturq; in pannis lineis densè contextus, ſtrictè colligatum. Quibus factis, fiat paſtillus.

Rec. Reſinæ,
Colophoniæ,
Maſtichis,
Olei lini,
Terebinthinæ,
Ceræ nouæ ſing. vncias duas.

Terenda cōterantur in puluerem tenuiſſimum, miſceantur, & coquantur, donec confectum ſit, miſcendo continuè, confectum autem deprehenditur, ſi ex eo gutta, in aquam frigidam iniecta, manibus humidis nō adhæreat: deinde ſit calidum, per pannum rarum, in vaſe aqua frigida pleno, coletur (nam frigidum fluere nō poteſt) tandiu in aqua ſinendum, donec concretum fuerit: tunc eximatur, ſicceturq;, & miſceatur cū prædicto puluere hoc modo: Paſtillus iam dictus cum in partes minutas redactus fuerit, ponatur in æneo vaſe, ſtanno illito, igni ſubiecto: vbi feruere incipit, ſtatim amygdalarum amararum olei vnc.j. infundito, ſimulque ferueant, non diu. Hoc facto, puluerem ex lazuli lapide in alio vaſe paratum habes, ad quem ſit aliquis cum bacillo, miſcendo continuè, dum tu in puluerem ex altero vaſe materiam paulatim effundis: idq; faciendum, donec optimè miſta fuerint: quæ deinde frigefacta, manibus oleo prius lotis, tractētur, & ſubigantur bene, & fiat paſta in forma panis, & ſeruetur in vaſe aliquo vitreo, per dies ſaltem decē. Quum autē cœruleum extrahere voles, ſumito lixiuium, ex vitium cineribus paratum, atq; ita calefactum, vt manibus tractari ſine læſione poſſit. Tum paſtillum ſume, atq; in vaſe vitreato pone,

in quod tantum lixiuij infunde, quantum ſatis videatur ibi:paſtillum manibus leuiter tractato, ſubagitatoq́;, donec cœruleum exire, atq; apparere videbis:quo viſo lixiuium ipſum cū cœruleo in vitreatum vas infunde, deinde cum recenti lixiuio calido, in alio vaſe rurſus agitato, ac tractato vt prius, atq; ſic ſemper procedendo, atq; iterando, donec cœruleum totum exierit. Verùm notandum, quod è ſingulis libris optimi lapidis lazuli vncia tantùm vna amittitur, remanentque vndecim, nimirum perfecti vnc. v. medij iij. vltimi itidem iij. Puri atq; optimi, vncia, quæ vt minimum duobus coronatis cū dimidio æſtimatur, medij vno, vltimi, tertia coronati parte. Extracto autē Indico prorſus toto, ſimilitudinem diligenter attende, vt ſimile ſimili tripartito adiungas, vt dictum eſt; deinde lixiuio puro, ſingulas partes per ſe eluito, mutatis vaſis, donec puræ, atque à paſtilli ſordibus repurgatæ optimè fuerint: tunc in vmbra ſiccato in cubili clauſo. Hoc facto, ſumito aquæ vitæ poculum vnum, in eaque aliquantulum verzini optimi macerato, eadem aqua Indicum aſpergatur, & ſiccetur, idq́; facito triduum, vt Indicū totum eius aquæ ſit particeps, atq; ita colorabitur bellè eritque optimum. Condantur in ſcorteis ſacculis ſingula. *Alexius.*

Modus parandi laccam coccineam.

Rec. Purpuræ tomentum, lib. j. coquatur in lixiuio, donec colorem aſſumat: lixiuium deinde coletur, & exprimatur benè omnis ſubſtantia. Quòd ſi tomentum adhuc colore eſſet infectum coquatur rurſus in alio lixiuio, vt prius: deinde omne lixiuium ſic coloratum ponatur ad ignem, & nō bulliat, cui addantur aluminis contriti, atq; in aqua calida diſſoluti, vnc. v. coletur in vaſe aliquo vitreo, ſuperinfundendo aquam calidam, idq́; fiat tandiu, donec non amplius rubra, ſed ſine colore lucida omnino euadat. Quo facto, color in colatorio reſidens eximatur, atque in vmbra ſiccetur, & ſeruetur. *Idem.*

Ad oſſa viridi colore tingenda.

Calcis viuæ fruſtū magnum ponatur in aqua fontana per diem vnum: ſequenti die ligno aliquo, circa meridiē, ac demum veſperi, miſta coletur, & ſeruetur ad vſum. Interim tamen ſumito oſſa, quæ tingenda ſunt, & in aqua communi, in aqua aluminis tantum diſſoluti fuerit, vt diſſolui queat, coquito. Quæ cùm optimè in iam dicta aqua cocta fuerint, eximantur, ſiccentur, & aliquo modo in ſu-

in ſuperficie radantur: deinde ponantur in ſupradictam aquam calcis viuę, adiuncto floris æris quantum ſatis eſt: coquantur bene omnia ſimul, demum extrahantur, ſiccentur, & fiant inde quæ voles opera. Quòd ſi aqua calcis deſit, vrinam ſumito, quæ æquè bona cenſetur. *Idem.*

Aliud, ad tingenda oſſa, aut ebur, viridi colore, vt ſmaragdi videantur.

Sumito aquam fortem, qua tantum æris, vel orichalci, quantum fieri poteſt, erodatur in ea oſſa, prius in formas varias, vt videbitur, elabora, per noctem vnam poſita, ſinantur: atque ita veros ſmaragdos colore imitabuntur. Quòd ſi in ſupradicta aqua, argentum æris loco, diſſolutum fuerit, tanto melius erit. *Idem.*

Ad oſſa, rubro, cæruleo, vel alijs coloribus tingenda.

Primò oſſa in aqua aluminis, vt ſuprà dictum, cocta eſſe oportet: deinde aqua calcis, vel vrina in promptu exiſtat, in quibus ponatur verzinum, vel rubrica, vel cœruleum, vel alius color, vnà cum oſſibus, & coquantur bene, & ſic habebis oſſa, quo volueris colore tincta. *Idem.*

Pulcherrimum, ad ligna tingenda, variè, quibus fabri lignarij vtuntur, ad menſas conficiendas, varijs teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumito ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi cum ſtramine, quantum ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſuerſa collocentur, cui ſubijcito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi vno die tantum quantum ſatis eſt, extrahi non poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur, addaturq; in ſingulas mēſuras eius liquoris, aluminis & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores tēperabis, variaq; vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, vt lubet, condes, eaque ad Solem vel ignem pones: poſt vbi vti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nam quo diutius in vaſis manēt, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia clariora & dilucidiora, alia magis fuſca, alia media, qui colores nulla elui ratione poſſunt. *Idem.*

Modus conficiendi Hebeni, vt videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formam acquirere poſſunt, præſertim dura, quę ſunt lucidiora, vt buxus, cedrus, morus tam albus quàm niger, quę ligna omnium ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quamuis niger morus aptior. Sumito itaq; huius generis ligna, atq; in aqua aluminoſa tres dies, vel ad Solem, vel prope ignem ponito, vt tantùm calefiat: deinde in oleo communi, vel ſeſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorum tantum, quātum auellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quo magis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur. Nam tunc & ambuſta & fragilia fiunt. Ritè autem cocta ſi fuerint, nil pulchrius deſiderari poſſe videtur.

Ad pelles cæruleo colore tingendas.

Sumito grana ebuli, vel ſambuci, quantum ſatis eſſe videatur, coquantur primùm vngantur pelles, & lauentur optimè, poſt exprimātur. Hoc facto ſumes ebuli vel ſambuci acinos, eosq; in aqua in qua alumē ſit liquefactum, coquito: mox eadem aqua pelles ſemel inficito, & ſiccato, rurſusq; tingito, & aqua fontana lauato, atq; cultello, ab auerſa parte aquam abſtergito. Quod cùm factum fuerit, rurſus tingantur, ſupradicto colore aliquo ſiccenturq;, & cœruleo colore præſtabunt. *Idem.*

Ad pelles, rubro colore tingendas.

Pelles prius vnctæ, lotæ, expreſſæ, vt ſuprà & expanſæ, ponantur in aqua, in qua cocta fuerint tartarum, ſal: deinde cùm expreſſæ fuerint, addito prædictæ aquæ, cineris cancrorum vſtorum quantum ſatis eſt, ea quàm optimè fricentur pelles, poſtea aqua communi abluantur, & exprimantur. His factis ſumito radicis rubræ, q.ſ. eſt cum aqua tartari miſtæ, qua fricentur pelles bene: deinde rurſus addito cinere cancrorum vſtorum, fricentur, lauentur, & exprimantur, deinde ligno braſilio tingantur, præſertim ſi nondum ſatis rubere videantur. Radices rubrę cum aqua calida, in qua tartarum fuerit coctum, contemperandæ erunt, & per noctem relinquendæ: deinde addendum aliquantulum aluminis ex vini fece parati, vel catini, in aqua diſſoluti. Poſſunt etiā pelles purpuræ tomento tingi

to tingi in lixiuio feruenti, & cocto, & tracto colore e-
runt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad viridem colorem pellibus inducendum.

Rec. Spinæ ceruinæ,
Aluminis ſing. q. ſ. eſt.
Aquæ fontanæ tantùm, vt digitum vnum emineat.

Miſceantur, & ſemel efferueant, deinde cùm colatum fuerit, pelles prius vnctæ, lotæ, & ſiccatæ fricentur optimè, dictis acinis coctis. Quibus factis, ruſus alumine cõtrito fricentur, deinde ruſus ſtercore ouino combuſto, atq; in ſupradictam aquam poſito, poſtea iterum granis: quæ cùm deinceps aqua lotæ ac ſiccatæ fuerint, bis prædicto colore tingantur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Aliter.

Rec. Spinæ ceruinæ acinos maturos, contunde: deinde in aqua, alumine temperata, coque quantum volueris, qua bis tingantur pelles prius vnctæ, lotæ, & expreſſæ, quæ cum exiccatæ fuerint, tingantur colore flauo, ex liguſtri acinis coctis in aqua aluminoſa, & pauco croco, & erunt pulchræ. *Idem.*

Ad pelles cæruleo colore, alio modo tingendas.

Pelles tantum corticibus vuarum nigrarum fricentur, donec violaceæ fuerint: deinde Indico puluere ſuperaddito, ruſus fricentur, lauentur, & ſiccentur. Poteſt etiam puluis Indicus cum vino rubro contemperari, vt eo pelles lotæ tingantur. *Idem.*

Ad pelles rubro colore tingendas.

Pelles bene lotę, deinde in galla poſitę per horas duas, atq; expreſſæ tingantur ſemel colore ſcotano, qui in aqua aluminoſa vnà cũ æris flore fuerit coctus. Quibus factis, inungantur pelles bis verzino, cum lixiuio cocto. Verùm ſi pelles, damarum pelles imitantes, tingere voles, in lixiuio ſcotanus coquendus erit. *Idem.*

Aliud ad pelles, viridi colore tingendas.

R. Acinorum { Sambuci contuſorum,
Ebuli contuſorum,
Spinæ ceruinæ contuſorum ſing. q. ſ. eſt. }
Aluminis quantum volueris.

Miſceantur, & primò grana, liguſtri acini, in lixiuio ſemel feruëãt: deinde adde acinos ebuli & ſambuci, quę cũ ſemel quoq; bullierint, cocta auferãtur ab igne: quib. frige

factis, fricentur pelles granis primò, deinde ouino ſterco-re vſto, demum aqua ſupradicta acinorum lauentur, cultelloq́; ex aduerſo abſtergatur, & pelles ſiccentur. Quòd ſi ſatis tinctæ non fuerint, penicillo iterum tingantur, addito puluere Indico, vt perfectiores reddantur. *Idem.*

Ad hircinas pelles viridi colore tingendas.

Sumito hirci, aut capræ pelles, pumice expolitas, deinde oleo inunctas, demū lotas. Ad hæc, in aqua calida colata, in qua gallarum tritarum vnc.j. vel ij. poſitæ ſint, fricentur bene: deinde relinquantur ſic per horam vnam, demum eximantur, exprimantur, & expandantur. His peractis, ſumito acinos Spinę ceruinę menſe Iulio collectos, quum ſunt virides, hos ſiccatos tenuiſſimè terito: aluminis contriti, in ſingulas pelles vnc.ij. cum dicto puluere liguſtri acinorum miſceantur, ſuperinfundendo aquam calidam: deinde frigida facta infundatur ſupra pelles, manu colorem imprimēdo. Quibus factis, addatur aliquantulum ſtercoris capræ vſti, & contriti, & rurſus fricentur: mox lauentur, aquaq́; cultello, vt ſuprà, abſtergantur, & expandantur. Deinde ſumito liguſtri acinos bene maturos, eosq́; integros in aqua aluminoſa coquito aliquantulum, qua vna cum acinis frigefacta, manu fricentur pelles, & cinere dicto reſpergantur, aqua acinorum calida contemperata, lauentur, & cultello abſtergantur: deinde vbi ſemel aqua viridi penicillo tincta fuerint, ſiccentur, & erunt perfectæ. Quod ſi obſcuriorem colorem voles, quum acinos & alumen coquis, adde pulueris Indici aliquantulum, tenuiſſimè contriti.

Pellium, è floribus illorum tinctura.

Rec. Flores liliorum, cœruleorum, recentes
Acinos Spinæ ceruinæ aridos
Alumen.

Terantur omnia, & miſceantur cum pauca aqua fontana, & ſeruentur in vaſe aliquo mundo. Deinde pelles prius iniunctæ, & lotæ tingantur tum acinis & cinere, vt dictū: deinde lauentur, aquaq́; cultello abſtergantur, & ſiccentur. Quo facto, tingantur pelles cum prædicto colore in vaſe ſeruato: deinde fricentur, corrugentur, leuigenturq́; ſecundum artem. *Idem.*

Ad oſſa, cæruleo, rubroq́; colore inficienda.

Cùm omnia oſſa alba, prẹſertim cornu cerui, tingi poſſint, ſumantur ea quæ placuerint: quæ cùm prius fuerint parata,

parata, & formata ad vſum, coquantur prius aliquandiu in aqua aluminoſa: deinde eximantur & ſiccentur. Quibus factis, ſumito floris æris, ſeri caprini, ſingulorũ quantum ſatis eſt, miſceantur, & ſimul cum oſſibus in vas aliquod æneum, coopertum in fimo, per quindecim ponantur dies: deinde auferantur, & erunt pulcherrima. Quòd ſi pro ſero vrinam ſumas, optimè feceris. Porrò ſi rubra efficere voles, adde cinnabarim, vel laccam, & ponantur in vas aliquod ligneum, aut vitreum, & non æneum. *Idem.*

Ad tingendas ſuillas ſetas, aut alia huiuſmodi quibus veſtes mundantur.

Sumito ſetas bene lotas: deinde in aquam, in qua alumen coctum fuerit, tandiu immittito, donec aliquo modo colorem ſubflauum aſſumant. Deinde cape rubiæ tinctorum, contritæ, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto: deinde in aqua ad ignem, cui, poſtquam feruere cœperit, infundantur: quæ cùm aliquandiu coctæ fuerint, auferantur ab igne, relinquanturq́; donec frigidę euaſerint, deinde eximantur, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingendas ſetas flauo, vel viridi, vel cæruleo, vel alio colore.

Setæ, cùm prius fuerint lotæ, & in aqua aluminoſa coctæ, ſcotano, & croco tingãtur, ſiquidem flaua habere velis: vel ſucco acinorum ſambuci, aut ebuli, aut liliorũ cœruleorum, ſi cœrulea: vel æris flore, ſi viridia. Atq; ita his adhibitis, factoq; periculo, an arrideant colores, ſetas varijs coloribus infectas habere poteris. *Idem.*

Purpurinæ faciendæ modus, quo colore, aureus color, ad pingendum, & ſcribendum conficitur.

Rec. Stanni igne liquefacti, libram j. cui adde, ſi ab igne remotum fuerit,
Argenti viui vnc. viij. vel x. miſcendo continuè,
Sulphuris contriti,
Salis ammoniaci contriti ſing. libram j.

Miſceantur omnia optimè, & terantur in mortario, vel lapideo, vel vitreo, non æneo: deinde ponantur in cucurbitam ligneã magnam, digitos duos, ſuprà materiam luto inductam, & coquantur in fornace, primò igne perquàm lento, deinde aucto, miſcendo aliquandiu baculo, donec flauũ colorẽ aſſumãt. Quo facto, auferatur ignis,

& deferueſcere permittantur, & ſic habebis purpurinam pulcherrimam, aureo colore infectam: quæ pòſt lixiuio teritur, & vrina, vel lixiuio, adiũcto croci puſillo, eluitur, aquaq; è gummi tẽperatur, vt infra clarius dicetur. *Idem.*

Modus parandæ laccæ è Verzino.

Sumes tomenti, cuiuſuis generis libram j. Coquantur in lixiuij ſextarijs duobus, donec tomentũ in aquam diſſoluatur. Quod cùm factũ fuerit, ponatur in vas aliquod ligneum, vel lapideum, adijciendo ſenſim aluminis contriti libram j. lignea ſpatula continuè miſcendo, deinde etiã aquæ frigidæ ſextarijs duobus ſenſim infuſis, in ſacculo coletur, & materia in ſacculo reſidua, in vaſe vitreo ſeruetur. Quibus factis, ſumito ligni braſilij inciſi libram j. coquatur in ſextario lixiuij, donec digitus vnus euaneſcat: deinde fiat colatura, cui adde gummi Arabici contriti vnc. j. & coquatur iterum, donec medius digitus abſumatur. Mox adiungito materiam in vitreo vaſe ſeruatam, & miſceto optimè, deinde coletur, & eximatur, ex eoque quod in colatorio relictum eſt fiant pilulæ, atq; in vmbra ſiccentur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Modus parandi Tabulas albas, deletiles, in quibus ſcribitur ſtylo æneo, cuiuſmodi ſunt libelli qui in Germania fiunt.

Gypſi mundi & cribrati quantum ſatis eſt capies, & cũ colla ceruina, aut alia diſſolues: quod cùm exiccatũ fuerit, radatur, vt politum fiat, & lucidum. Quibus ſic ſe habẽtibus rurſus vt prius diſſoluatur, & radatur: deinde ſumito ceruſſæ in tenuiſſimum puluerẽ redactæ, & cribratæ, quantum ſatis eſt: miſceatur cum oleo lini cocto, & fiat vnguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint, ſiccentur in vmbra per dies quinque aut ſex, deinde panno aliquo in aqua intincto, deinde expreſſo, expoliantur tabulæ, & ſic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè ſiccentur, quibus ad ſcribẽdum, delendumque, quod ſcriptum fuerit vtimur. *Idem.*

Scriptoriæ rubricæ ratio.

R. Ligni braſilij, minutim inciſi vnc. j.
Ceruſſæ,
Aluminis, ſing. vnc. ij.

Terantur, & miſceantur: quibus tantum vrinæ ſuperinfundito, donec cooperianrur, relinquanturq; ſic per tres dies, miſcendo quotidie ter aut quater: deinde coletur per

per linteum, ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & ſiccentur in loco aliquo, ab aere & Sole remoto & ſeruetur. Quando autem ad ſcribẽdum vti voles, aqua gummi temperata conficito. *Idem.*

Ad pelles inaurandas, quibus cùm alia, tum peristromata, & aulaea fiunt.

Rec. Olei lini libras iij.
Vernicis,
Colophoniæ ſing libram j.
Croci contriti vnc. ß.

Miſceantur & coquantur ad ignem tandiu, donec gallinæ penna immiſſa, deinde extracta, videatur vſta: deinde auferantur ſubito ab igne, addatur ſenſim aloes hepaticæ in puluerem redactæ, libra j. miſcendo continuè baculo aliquo dextrè, ne nimio feruore iuſto altius ſubleuentur. Nam cùm ſubleuatur, ſubito ab igne auferenda erunt, quouſq; reſideant: deinde rurſus ad ignem ponenda, coquendaq; tandiu donec optimè permiſta fuerint: poſtea auferantur ab igne, & cùm aliquantulum quieuerint, coletur, & ſeruetur in vaſe aliquo. Quòd ſi pro croco ſumas alborum liliorum croceos floſculos, optimè feceris. Cæterùm ſi pelles auro obducere voles, obducantur primò folijs argenti, vel ſtanni cum ouorum albo, vel gummi Arabico: deinde prædicto vnguento inungantur, & ſubito auri colorem recipient: deinde ſiccentur ad Solem, imprimendo formas, vel pingendo, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingenda ſerica coccineo colore, quod Chermeſinum vocant.

Rec. Smegmatis duri, & raſi, quantum ſatis eſt, diſſoluatur in aqua communi: deinde imponatur ſerica panno aliquo linteo raro inuoluta, & coquantur ſimul ad ignẽ, per ſemihoram, mouendo aliquando, ne vaſi adhæreſcant. Quibus deinde exemtis, & lotis aqua ſalſa, deinde communi, ſumito pro qualibet libra ſericorum libram vnam, aut plus, aluminis in aqua frigida ſufficienti diſſoluti, in quam ſerica per ſe, abſque prædicto panno iniicito per horas octo. Quòd cum factum fuerit, eximantur ſerica, & lauentur, primò in aqua communi, deinde ſalſa, atque iterum communi, quibus poſtea ſubitò in cacabo poſitis, vnà cum ſequentibus cocci granis, quod in hunc modum ſe habet:

Rec. in ſingulis libris ſerici, chermeſi, ſiue cocci contriti, & cribrati vnc iij. aut iiij. bulliant in tanta aqua cõmuni, donec ſericum cooperiatur ad quatuor aut ſex digitos, adde ſimiliter in ſingulas ſerici libras, vncias tres gallarum in puluerem contritarum. Quòd ſi gallæ deſint, adde loco gallarum arſenici cryſtallini vnc. ß. pro libra ſerici, quòd colorem perfectiorem reddit, niſi quòd tam aqua, quàm eius vapores ſunt valde periculoſi. Quando autem bullire incipit, tunc ſericum ita præparatum, vt ſuprà, inijcito, & coquito per horas quatuor: deinde cum exemtum fuerit, ſiccetur in vmbra, & erit perfectum. *Idem.*

Modus parandi Verzini quatuor colorum.

Rec. Verzini quantum ſatis eſt, coquatur in ſufficienti quantitate aquæ, vſque ad conſumtionem tertię partis, vel donec color pulcher euadat: deinde ablato ab igne, in quatuor diuidatur partes, quarum vna per ſe ſeruetur, & erit roſei coloris: alteræ adiungatur parum aquæ calcis, & erit punicei: alteræ addatur parum lixiuij, & erit violacei coloris: vltimæ denique adijciatur aliquantulum aluminis, & vini fecis, & erit viola obſcurior. Verùm cùm hęc adduntur, verzinum tepidum eſſe oportet. *Idem.*

Verzinum rubrum, alio modo.

Sumito menſuram aquæ cõmunis, cui addito tantùm calcis, vt nucis magnitudini reſpondeat: deinde cùm ſic per integram noctem fuerint relicta, ſumito Verzini raſi tantum, vt ad dimidiam vaſis partem perueniat, cui ſuperinfundatur aqua calcis, colata, quæ cùm per quatuor horas ſteterint, coquātur, donec dimidia pars euaneſcat. Quod cùm ritè factum fuerit, auferatur ab igne, & ſenſim in aliud vas infundatur, vt color tantùm auferatur: cui denique addatur aluminis contriti parum, nempe tantum, vt ciceris magnitudinem referat & ſeruetur. Quòd ſi ad ſcribendum vti velis, adde aliquantulum aquæ gummatæ. Si verò mauis colorem puniceum, adijcito lixiuij vnc. iij. plus minúſue, & erit perfectum.

Color purpureus vt parandus.

R. Myrtillorum baccis nigris libras ij. aluminis vnc. j. æris vſti vnc. ß. aquæ menſura mediam. Hæc commiſceantur in aheno, & ad duorum digitorum cõſumtionem coquantur, frigefacta coletur, & vaſe puro excipiatur, & donec ad ſufficientiam craſſeſcat relinquatur.

Coloris

Coloris roſei parandi modus.

Aceti vel vini ſume q. placet, huic adde alumen in tenuiſſimum pollinem redactum, quo diſſoluto, lixiuium forte ex calce conficiatur. Pòſt accipe ligni braſilij, aluminis q.ſ. quibus linteo inuolutis in lixiuium ſuſpendantur, & ad diem illic relinquantur, dein ſuccum exprimito, & rurſus ſuſpendito: hoc fac iterando ter aut quater. Cùm tandem quarto expreſſeris colorem optimum ſiccãdum relinque. *Idem.*

Alius roſeus color.

Rec. partes minij duas, ceruſſæ partem vnam, conterendo, probe miſceantur. Vel Sume auripigmenti, & minij ſing. ęqualem partem, & agitando bene commiſceantur. *Idem.*

Color ſpadiceus vt parandus.

Sumatur lignum braſilium infriatum, & vitriolum album, commixtis inuicem ad ignem coquantur. Vel immiſce nigro colori minium & gummi q.ſ. *Idem.*

Color flauus.

R. Baccas rhamni circa feſtum Laurentij lectas, bis tuſis aluminis triti adde paulullum & in vaſe æneo aſſerua.

Aliter.

Accipe cortices mali, his detrahe tunicam aſperam exteriorem, & abijce, reliquas in fruſta ſecabis ſuperinfundendo aquam, ad ignem bis vel tęr ebulliant, adde alumen tritum & ſemel adhuç bulliant. *Idem.*

Aliud.

Optimum parabis luteum colorem, ſi oui vitellum cũ croco permiſcueris. Vel excipito crocum & alumẽ tritum panno lineo, ſuperinfunde acetum & exprimito. Item poteris inuicem commiſcere crocum, vitellum oui, gummi Arabicum & alumen, & ad vſum reſeruare. *Idem.*

Color viridis vt parandus.

Baccas rhamne, poſt feſtum Michaelis lectas contunde aquã ſuperinfundẽdo. & aluminis pauxillum addendo. Poſt probè miſceãtur & ad duos dies relinquantur. *Idem.*

Elegans viridis color.

Accipe mellis q. ſ. cui affunde aceti paululum plus, cõmiſce inuicem diligentur in vaſe vitreo vel cupreo, quod melius, quo obturato fimo duodecim diebus immoretur. Idem recipe acetum vitreis chymiſtarum organis extractum, funde in vas cupreum, ad deſcobem cupri & ad

locum calidũ repone, cum apparuerit acetum cœruleum effunde in aliud vas vitreum. Pòſt acetum aliud affunde & repone vt antea dictum. Et hoc fac iterando quo ad ſufficientem coloris copiam habeas. Colatum tandem vt craſſeſcat linque. *Idem.*

Ad modum ſiue terendum aurum, ad miniandum & ſcribendum.

R. Folia auri, quot volueris,
Mellis tres aut quatuor guttas.

Quibus miſtis & contuſis, ſeruetur in vaſe oſſeo aliquo, ſi ad ſcribendum vti velis, addito aliquantulum aquæ gummatæ, & erit optimum.

Aliter.

R. Folia auri, vel argenti quot volueris, ponantur in catino vitreo, terſo, in quo digito tantùm macerentur cum aqua; donec optimè macerata fuerint: deinde impleatur aqua communi, & miſceantur, relinquanturque per ſemihoram. Quibus factis ſenſim auferatur aqua, ita, vt aurũ in fundo remaneat; quod ſiccetur, & ſeruetur in vaſe cooperto. Quando autem ad ſcribendum vti voles, addito aquæ parum. *Idem.*

Aliter cum purpurina.

Rec. Purpurinæ quantum volueris, ponatur in catino cum vrina, aut lixiuio, digito miſcendo & macerando bene. Quod cùm factum fuerit, impleatur vrina, vel lixiuio, & relinquatur, donec reſiduum faciat: deinde rurſus maceretur, mutando vrinam, vel lixiuium toties, donec aqua, vel vltima vrina lucida euadat: deinde ſenſim coletur vrina: materiæ verò reliquæ addatur parum croci, aquæ gummatæ, & fiat liquor ad ſcribendum, miniandumque. *Idem.*

Compoſitio quæ Siſa vulgò dicitur, in qua aureæ bracteolæ expolitæ collocantur.

R. Gypſi optimi,
Boli Armeni,
Aloes hepaticæ,
Sacchari candidi ſing. drach. ſ.

Terantur ſingula per ſe, quibus alterum ſuper alterum collocatis, addatur parum zibetti, vel mellis.

Ad aurum ponendum, ſimplex compoſitio.

Rec. Gypſi optimi,
Aloes hepaticæ,

Boli

Boli Armeni ſing.part.j.

Redigantur ſingula in puluerem, & contundantur cum ouorum albis: deinde colentur. Quòd ſi nimium eſſet fortis, adde aquam communem.

Aliter.

Sumito aquæ gummatæ q.ſ. eſt quà ſola affigatur aurum, vel in carta pergamena, vel corio, & erit perfectum. Valent etiam alba ouorum, lac ficuum.

Ad aurum, in nigra materia reponendum.

Sumito fumum ex lucernis, quo tingantur nigra: deinde ſuperaddatur aurum cum aqua gummata.

Marmor aut lignum, quomodo auro obducenda.

Rec Boli Armeni,

Olei nucum, ſing.q. ſ.eſt.

Contundantur, & pinſentur ſimul: deinde quando aurum obducere voles, videas ne liquor nimium humidus, aut nimium ſiccus conſpiciatur. *Idem.*

Ad literas aureas, ſine auro faciendas.

R. Auripigmenti,

Cryſtalli ſing.vnc j.

Redigantur in puluerem ſingula: deinde miſceantur cum oui albo, & fiat liquor, quo ſcribatur. *Idem.*

Vt literas argenteas abſq; argento facias.

R. Stanni vnc.j.

Argenti viui vnc.ij.

Miſceantur, & liqueſcāt ſimul: deinde cum aqua gummata contundantur, & ſcribe. *Idem.*

Vt literæ virides fiant.

Sumito folia rutę, ex quibus ſuccum exprimito, cui addito floris æris, croci, ſingulorum parum, cōtere, cum vti voles aqua gummata, vtere & ſcribe.

Vt literæ albæ ſcribantur.

Sumito lactis ficuū q.ſ.eſt, & in vaſe aliquo vitreo ponito ad Solem, per ſemihoram. Cùm verò vti voles, aquā ſumito gummi, & miſce, & ſcribe. Vbi ſcripſeris, tota papyrus atramento tingenda erit: deinde cùm exiccata fuerit, panno aliquo linteo optimè fricanda, vt literæ cum ficuū lacte ſcriptę auferantur, ſpaciaq; illa alba remaneant. Nam eo lacte effectum eſt, quo minus ſpatia literarum atramēto tingerentur. Similiter valent etiam ouorū vitella, modò cū aqua cōtuſa, fiat liquor, & ſcribatur: deinde cum atramēto tincta integra papyrus, atq; exiccata fuerit,

fricentur literæ, vel panno aliquo vel cultello, & remanebunt literæ albiſſimæ. *Idem.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Rec. Floris æris quantum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum ſubtile. Quod cùm factum fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cum aqua communi, addendo parum mellis. Deinde cùm bene ſiccatum fuerit, rurſus ſuper lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta.

Cœrulei parandi, alia ratio.

Cœruleum cum melle, vt æris flos, conterendum, ſed purgandum non eſt. Temperatur autem oui albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis, fit ex viſcerum glutine lucido, & liquefacto, & colato, vt ex gummi ſolet.

Cinnabaris parandi modus ad ſcribendum.

Cinnabari, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aqua communi contritum: deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum, vel vitreum, vrinaq; ſuperinfundatur, relinquaturq; ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim vrina, atque rurſus recens addatur. Quod cùm octies, aut decies factū fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ouorum alba optimè agitata, & in aquam puram diſſoluantur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, vt tranſuerſum digitum emineat, rurſusque ſimul agitato: deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ouorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, fiatque hoc toties, quoties cum vrina factum fuit. Hoc quidem nulla alia ratione fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ouorum recentia, miſceantur optimè, & fiat liquor ad ſcribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor in vaſe aliquo obturato ſeruandus erit: deinde cum quis hoc vti volet, ligno aliquo miſcendus ſeruatur etiam diutiſſimè incorruptus.

Aqua fortis ad Serica, marmora, pannosq; linteos inaurandos.

Sumito glutinum ex pergamento confectum, quo illinatur tela ſerica leuiter, ne aqua illa penetrare queat. Quo facto, ſumito

Ceruſſæ

Ceruſſæ,

Boli Armeni,

Floris æris ſing.part.j.

Miſceantur, & redigātur in puluerem ſuper lapide porphyrite, & fiat puluis, qui ponatur in ollam aliquam vitreatam, addendo ſandarachæ liquidę tantum, quantum ſatis eſſe videtur, ad ignem admodum lentum ne bulliat. Cæterùm ſuper marmara gluten non erit ponendum, ſed tantùm fortis aqua. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Rec. Boli Armeni ad nucis quantitatem.

Sacchari candidi ad ciceris magnitudinem.

Redigantur in puluerem tenuiſſimum ſimul: deinde addantur alba ouorum, miſceantur optimè, contundendo. Quo facto, ſumito librum optimè ligatū: & ſub prælo, cum ouorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædicta compoſitione, & ſiccetur, fricetur q; bene, vt politum leueq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi prius humectentur: deinde ſubitò auro ſuperpoſito, bombyce premantur leuiter, & exiccati, dente leuigētur, atq; ferro frigido formæ imprimantur. *Idem.*

Ad conſeruanda ouorum alba incorrupta ad cinnabarim parandum, aliosq; colores abſq; arſenico, res per paucis admodum cognita.

Sumito ouorum alba recētia & integra, quibus ſuperinfundito in centum oua, tertias aceti partes, ſinitoq; ſic ad horas vigintiquatuor: deinde coletur per pannum linteum ſubtile, ne frangantur ouorum alba, relinquanturq; ſic per dies octo: quæ cùm deinde rurſus colata fuerint, ſeruentur ad vſum, in vaſe aliquo cooperto.

Aqua fortis ad effigiandos.

Rec. Gummi Ammoniaci part.iij.

Arabici part.j.

Sagapeni part.iv.

Miſceantur, & ponantur in aceto, donec molleſcāt: deinde contundantur, colentur, & ſeruentur ad vſum. *Idem.*

Aliter ad idem.

Rec. Gummi ammoniaci vnc.j.

Arabici vnc iij.

Ponantur in aceto per horas xxiv. donec molleſcant: deinde adde mellis flaui, ad magnitudinem nucis, allij

mundati, & contuſi caput vnum, aloes hepaticæ parum: miſceantur, & coquantur aliquando in aceto: deinde coletur, exprimaturq; bene ſubſtantia omnis. Quòd ſi videatur liquidius, coquatur denuò, donec iuſtam conſiſtentiam acquirat, & ſeruetur in vaſe aliquo vitreo. Quando autem vti voles, tingantur ea, quæ auro obduci velis: deinde cum exiccata, & oris halitu calido humectata fuerint: ſubito auri folia ſuperponātur, ac penicillo, ſeu bombyce applicentur.

Modus quidam hactenus ignoratus, ſed facilis, molendi auri, vel argenti pulcherrimi coloris, quod expoliri, & gummi illuſtrari poteſt.

Sumito foliorum auri tantum, quantum volueris, ponantur in crucibulum, vel teſtam ad ignem: deinde ſumito argenti viui quater tantum, & ſimiliter in aliud crucibulum, vel teſtam ponatur ad ignem, ſed non propè, vt tantùm calefiat. Auri verò folia tamdiu ad ignem relinquenda, donec rubeſcere incipiant, ſed non liqueſcant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & miſceatur argentum viuum cum auri folijs, miſcendo aliquātulum ſimul ligno aliquo: deinde ſubitò in ſcutellam aquæ plenam inijciantur, & fiat malagma. Verùm ſi aliter facere voles, folia auri cum argento viuo, ſuper lapide porphyrite conterantur, donec optimè miſta, atq; contuſa: deinde bis, terve aqua communi lauentur, quòd ſi parum aceti, vel ſucci limoniorum addas, optimè feceris: nam melius citiusq; permiſcentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, ſumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, vt pars aliqua argenti viui exeat: vel exprimatur per damæ, ſiue agni cādidam pellem, quod melius eſt: deinde quod in pelle hæſit, cōteratur cum ſulphure viuo optimè prius contrito, tanto, vt dimidiam maſſæ menſuram non excedat. Quibus factis, ponatur in vaſe aliquo ferreo ad ignem, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totum ſulphur combuſtum, & quod relictum, flauum fuerit: deinde frigidum in ſcutellę aquæ plena toties lauetur, donec auri colorem ſumat, & ſeruetur ad vſum. Quando autem quis vti volet, addat tantum aquæ roſarum, vel communis, in qua gummi Arabici diſſolutū ſit, quantum ſatis eſt: hæc miſce, & fiat liquor aureus, ad ſcribendum, & pingēdum. Quod cùm ſcriptum, pictumq; fuerit,

fuerit, fricentur literæ, dēte aliquo leuiter, quod cūm alio molito auro, quo omnes ferè pictores vtuntur, fieri nequaquam poteſt. Cæterùm hoc ſecreto veterum quidam vſi ſunt, vt in quibuſdam veteribus libris videre licet. Verùm in poliendo, animum adhibere oportet, vt etiam papyro ſuperaddita, fiat: deinde etiam abſq; papyro, præſertim literis non ritè lucentibus. *Idem.*

Ad gummi faciendum (quam Vernicem vocant) pulcherrimum ad dictum aurum illuſtrandum, & omnia alia opera, coloribus infecta, & ſine coloribus.

Rec. Belzoinum, inter duo folia papyri, contritum optimè, idque in ampulla ponito, ac tantum aquæ vitæ ſuperfundito, vt ad tres, aut quatuor digitos emineat, croci capillos quinque, aut ſex craſsè contuſos, vel integros, & relinquatur per vnum, aut duos dies. Quod cùm factum fuerit coletur, quo cum opera inaurata illuſtrare volueris, penicillo ea illinies, & fiēt lucida & pulcherrima. Hæc materia citò ſiccatur, atq; in multa durat ſecula. Quòd ſi argenti folia contere voles, facito, vt ſuprà dictum eſt, niſi quòd loco ſulphuris, ſal accipiendū erit. Quæ ſi gummi opera illuſtrare voles, ſumito medullæ belzoini: nempe partes illas albas in medio belzoini conſiſtentes, quantum ſatis eſt, addendo tantum aquæ vitæ, quantum ſuprà dictum eſt: crocum autem non adhibebis. Hoc gummi poſſunt illiniri varia, ſiue picta, ſiue non, vt menſæ, capſæ præſertim ex hebeni, aut nucum ligno: item coria, ſiue auro obducta, ſiue non: quoniam non ſolùm lucida efficit, verùm etiam colores conſeruat. Præterea cum ſtatim exiccetur, neque pulueres, neq; alias ſordes admittit, quæ vel panno, vel cauda vulpina abſtergi, atq; auferri nequeat.

Modus terendi, ſiue molendi auri vel argenti, facilis, quo peritiores artifices vtuntur.

Sumito folia auri, quæ in ſcutella aliqua vitrea cum iulapio roſaceo conterito, & miſceto digito medio, vt optimè miſceantur: deinde ſuper lapide porphyrite, aut marmoreo poſitis, ruſus probè conterantur, addēdo aquam ſenſim: poſt auferatur, atque in ſcutellam colligetur, lapide bene loto aqua, vt ritè colligi poſſit. Quibus ſic ſe habentibus, aurum bene digito lauetur: deinde cùm in fundo reſiduum fecerit, aqua ſenſim auferri debet, aliaque

ſuperinfundi calida, ac denuò lauari, hocq́; toties faciendum, donec iulapium, lauando probè ablatum fuerit, aquaq́; dulcis amplius non apparuerit. Poſtea exiccatum aurum, in vaſe aliquo vitreo ſuper cinerem calidam poſitum, tandiu ſinendum erit: donec optimè calefiat: atque colorem ſuum naturalem recipiat: quo facto contemperetur aqua gummi. & fiat liquor ad vſum. *Idem.*

Liquor aureus facilis, & non multi precij.

Rec. Cortices arantiorum flauas, & ab interioribus optimè purgatas, & contuſas, ſulphuris flaui, & lucidi in puluerem redacti, quantum ſatis eſſe videatur: miſceantur, conteranturque bene ſimul, & ponantur in phialam aliquam vitream in loco humido per dies octo, aut decem, quæ deinde ablata ad ignem calefiat liquor aureus ad pingendum & ſcribendum. *Idem.*

Aliud ad inaurandum quæuis metalla.

Rec. Vernicis liquidæ libram j.
Terebinthinæ,
Olei lini ſing. vnc. j.
Miſceantur omnia optimè, ſeruentur ad vſum.

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes inciſarum, vel leuiter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, ſuperinfundēdo vini albi tantum, vt ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde addegummi Arabici contriti lib. ß. vitrioli contriti vnc. viij. miſceantur, & ponantur ad Solē per dies aliquot, miſcendo quotidie. Poſteà cùm aliquantulum, & ad ſufficientiā cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi poteſt, quoties vinum non amplius à fecibus tingitur. His quidē vinis ſimul miſtis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, vt ſupra: deinde cùm rurſus ad Solem poſita, demumq́; cocta fuerint, multò melius erit, quàm prius. Quo enim ſepius iterētur hæc, eo etiam melius euadit atramentum. Quòd ſi atramētum ſpiſſius, quàm par eſſet euaderet, addatur parum lixiuij, & fiet fluidum. Si verò nimiū eſſet fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas paruas, criſpas, duras eſſe oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Idem.*

Atramenti

Atramenti puluis, quem quiſq; proficiſcens ſecum ferre poteſt, modo aqua vel vino contemperetur. Hic etiam puluis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos perſicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, ſiue dulcium, ſiue amararum, & ponantur ad ignē, donec candeſcant, auferantur, & ſeruentur. Quo facto, ſumito reſinæ piceæ quantum ſatis eſt, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candela vel carbone accenſa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita vt ſpirare, non extingui, ſed fumus optimè recipi poſſit: deinde cum reſina omnino conſumta, vaſaq; frigida fuerint, abſtergatur fumus in operculo hærens, & ſeruetur. Quòd ſi quis tantum laboris, pro cōficiendo fumo ſumere nollet, emat ab ijs, qui impreſſorum atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo ſumito part. j. pulueris nucleorum accenſorum part. j. vitrioli, part. j. gallarum frixarum, vt ſuperius dictum, part j. gummi Arabici part. iv. Redigantur in puluerem, cribrentur, & miſceantur, fiatq; puluis in corio ſeruandus. Quando autem vti voles, ſumito huius pulueris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & miſce bene & vtitor. Atq; ſic habes atramentum repentinum, quod quiſq; ſecum, abſq; effuſionis periculo ferre poſſit. Quòd ſi hic puluis addatur atramento non bono, perfectiſſimum reddetur. *Idem.*

Atramentum paratu facilè, neque magno precio: præterea non ſolùm ad ſcribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

Rec. Eius tincturæ, qua coria tinguntur, quantum volueris, fellis ſæpiarum, quantum ſatis eſt, miſce & fiat atramentum. Verùm ſi melius efficere voles, adiungito prædictum puluerē ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præſertim ſi aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, vt liquidius & tenacius fiat. Cæterum atramentum pro imprimendis libris, ex ſolo fumo reſinæ conficitur, vt ſuprà dictum eſt, addendo vernicis liquidæ quantum ſatis eſt, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel ſpiſſius, vt res ipſa poſcere videbitur. Nam hyeme liquidius æſtate firmius eſſe debet. Quòd ſi liquidius efficere voles, adde plus olei lini: ſi verò durius, minus olei, & plus fumi, meliusque coque. Verùm durius atramentum ele-

gantiores efficit literas. Quòd ſi rubrum atramẽtum con ficere cupias, loco fumi ſumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: ſi verò viride, æris florem accipito: ſi cœruleum, vt paucis retro annis vtebantur, ſumito cœruleum Germanicum, vel enchauſtum vitreum, quod Venetijs habetur. Reliqua fiant, vt in communi atramento dictum eſt. *Idem.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, vt papyrum vincat, in eoq; legi poſſit.

Sumito ouorum cortices optimè lotas, easque ſuper porphyrite, vel marmore, cum aqua conterito, & in ſcutellã poſitas ſinito, donec in fundo materia reſideat: quo facto ſenſim auferatur aqua, materiaque vel per ſe vel ad Solem ſiccetur, ſeruetúrque. Quando autem vti voles, accipito gummi ammoniaci, exemto flauo cortice, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto diſtillato, per horã vnam, donec diſſoluatur: deinde coletur cui addatur aliquantulum prædicti pulueris, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribendum & pingendum. Hoc etiam liquore primaria quędam fœmina Italica ad faciem dealbandam vtitur, propterea quòd abſq; vlla aliqua læſione cutis, & dentium ita faciem albam reddit, vt non illita, ſed natura ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem vti velis, liquorem multò rariorem & tenuiorem eſſe oportet, vt melius penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum talci combuſti, vt ſequenti libro docebitur, addideris, optimum feceris. *Idem.*

Puluis abſtergens atramenti maculas, vel literas ſcriptas in papyro, quæ res ſcitu eſt pulcherrima, atq; commodiſſima.

Rec. Ceruſſæ optimè contritæ,
Lactis ficuum ſing. q. ſ. eſt.

Miſceantur, & fiat maſſa, quæ cùm exiccata, deinde rurſus imbuta lacte, atq; ſic ſexies factum fuerit, fiat puluis & ſeruetur. Quando autem atramentum vel literas à papyro auferri velis, ſumito pannum lineum, aqua imbutum: deinde expreſſum, ponatur ſuper atramentum, vel literas, tamdiu, donec humecta ſint. Quod cùm factum fuerit, puluis prædictus ſuperaſpergatur, & relinquatur ſic per noctem vnam: deinde mane cum panno aliquo linteo ſicco fricetur leuiter, quo facto, papyrum candi-

diſſimam videbis, & ad ſcribendum aptiſſimam. Quòd ſi omnino deletum atramentum non eſſet, iteretur, vt prius, & fieri nequit, quin auferatur. Quòd ſi attenuata charta nimium ſit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leuiter liquefacto, ceruſſæ vel farinæ puſillo admiſto denſabitur. *Idem.*

Modus parandi vernicem, ad membranas, ſiue papyrum lenigandam, qua vtimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior ea, qua vulgò vtuntur, nec, vt vulgaris, malè olet.

Vernix, qua ſcriptores vtuntur ad conficiendos libros, eſt gummi iuniperi in puluerem redactum. Ex hoc etiam gummi cum lini oleo cocto, liquida vernix conficitur. Vtuntur ſcriptores prædicta vernice contrita, vt melius atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verùm ſi meliorem, atq; minore precio parare voles, ſumito ouorum cortices, mundatas & leuiter contritas, easque in olla aliqua bene cooperta, in fornace, vel figuli, vel vitrearij tamdiu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertantur: deinde cribrentur, & fiet puluis albiſſimus. Quum autem vti voles, ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atq; leporino pede hinc inde ſpargatur, atque quod reliquum eſt, abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verùm ſi poſteaquàm ſcriptum eſt, & exiccatum, puluerem auferri deſideres, aliquantum cum medulla panis fricetur, & abſterget puluerem omnem. *Idem.*

Liquor ad formandas lineas, quæ deinde cùm ſuperſcriptum fuerit, auferri queunt, ita vt nullo modo amplius appareant.

Sumito tartari ad albedinem vſque vſti tantùm, donec ad auellanæ magnitudinem accedat, diſſoluatur in ſcutella aquæ plena: deinde fiat colatura, cui adde lapidis lydij in tenuiſſimum puluerem contriti tantum, quantum ſatis eſſe videtur, miſce & fiat liquor ad formandas lineas, quas cùm auferri velis, fricetur papyrum cum medulla panis duri, & auferentur, ita, vt ne veſtigium quidem reliquum ſit, quod eſt arcanum ſcitu dignum, & admodum vtile. *Idem.*

Ratio ſolida in plano pingendi.

Verùm quæ in plano pinguntur, ſolida apparent. Hoc autem maximè duabus ex cauſis: altera eſt vmbra, à qua

oculus iudicium illud refert. Si vmbra igitur vmbroſum, & ſolidum corpus. Adeò enim ſenſus aſſeuerare iudicio ex diuturno vſu contracto, vt referant in Inſulis nuper repertis, nec habitatis vnquàm aliàs, aues non refugientes, capi manibus. Altera eſt, vt conſideres, quæ pars corporis videatur, velut in cubo ſuprema anterior, dextra aut ſiniſtra: latẽt reliquæ ſuperficies: inde vmbram ad lumen, quod ante te finges ad altitudinem dimidij tecti collocabis, corpus autem pro lineis quæ ab oculo ad cubum ſuper planum extenduntur, & ab angulo intuitum conſtituere, & lumen è latere. Rurſus alia ratio eſt tabulæ, quæ in pariete pendet, alia eius, quæ ſub oculis ac manibus finitori æquidiſtans iacet: verum in omnibus hoc cõmune eſt vt rem ipſam conſtituas eodẽ loco, & angulos & puncta eodem in plano, & ad oculos, & ad lumen exprimas, vt terminos rei viſæ. Cùm enim anguli fuerint æquales, & coloribus, ac vmbris adiuuantur, vt eadem corpora referent neceſſe eſt. Idem enim refert idem, & ſimile ſimile. Memento tamen, vt locum viſus æqualis obſerues, is eſt humanæ figuræ caput, cùm homo in tabella pictus fuerit: quęcunque enim infra illud videbuntur humilia: quæcunq; ſuprà ſublimia, non ſecus, quàm ſi verè tali in ſitu forent, oculus iudicabit. Igitur vt ſolida referas, ſunt hæc quatuor abſoluẽda: forma rei ex radijs oculorum ſumta, vmbra ex radijs lucis, color qui nõ alius eſſe debet, quàm eius corporis ſub ea luce, & ſub eo ſitu collocati: ac demũ ſitus in tabella ad hominis depicti rationem, cuius vertex è directo ſit tuorum oculorum, ſtatuendus eſt.

Vt in ligno figuras protuberantes efficies.

Sed placet inuentum Georgij Ioachimi viri ingenioſi adijcere quo in ligno figuras effingere docemur, lignum durum, rotundum, perpolitum, neque viride, neq; planè ſiccum, craſſitudine pugni, vel etiam maiore, in aquam aliquot diebus donec intumeſcat demiſſum, ſtylo ferreo malleoque ligneo ſenſim elaborato: erit autem cuneus cum margine, vt à latere vides, ne profundius poſ-

ſit ima-

ſit immitti: cùm verò, quod voluiſti, abſolueris, torno leuigato lignum ad vnguem vſque quo penetrauit ſtylus: inde permitte in vmbra ſiccari, nam vi coactæ intro ligni partes protuberabunt, atque ita formam, quam meditatus es, referent. Sit autem ſtylus obtuſus aliquantulum.

Liquor aureus ad inaurandā coria, argentum & vitrum.

Rec. Olei lini libras iij. coquantur in olla vitreata ad ignem lentum, donec ſatis eſſe videatur, id quod iniectā gallinæ penna illicoque exempta, facilè deprehendi poterit. Nam ſi extracta nudatur, ſatis coctum. ſi verò non, amplius coquendum erit. Verùm vt tutius & abſque vllo periculo coquatur, fornacula conficienda erit, ita vt olla ſuperpoſita, flammam concipere nequeat, atque ipſum oleum accendere. Cocto itaq; quantum ſatis eſt oleo, accipe reſinæ piceæ, vernicis nō liquidæ, ſing. vnc. viij. aloes hepaticæ vnc. iv. redigantur in puluerem omnia, & prædicto oleo addantur, & continenter baculo miſceantur, maximè igne iam aucto, & coquantur ad iulapij vſq; conſiſtentiam. Quòd ſi liquor videretur clarior ſplendidiorque, quàm par eſt, addito aloes citrini vnc. j. ß. vel vnc. ij. addendo minus ſandarachæ, & ſic paulò obſcurior erit liquor, auroque ſimilior. Cùm autem fuerit coctus, illico ab igne auferatur, ne flammam concipiat (omnem enim conſumeret) deinde ſacculos binos acutos, quorum alterius acumen altero contineatur, habeto: in hoc ſubitò liquorem infundito, vt antè quàm frigeſiat, ſubtiliter percoletur, & ſic omnis vtilis materia in fundo hærebit. Hæc perdiu conſeruatur, & quo vetuſtior, eò melior. Scito autem ab aloe aureum illum colorē prouenire, cætera corpus efficiunt & inſpiſſant. Quòd ſi denſiorem voles, cùm oleum ad certam menſuram inditum, coctū fuerit, quantum voles eximito: deinde præſcriptum ordinem ſequere, quæ vbi perfecta fuerit, tres quatuórve libras non excedet: quoniam minore pondere parari nequit. Artifices verò quadraginta vel ſexaginta libras conficiunt ſimul, & ſeruant à puluere immunem. Quòd ſi vitrum vel ſtannum inaurare voles, penicillo tingito, & ſic vaſa auro puro obducta videbuntur.

Alexius.

S

Modus pingendi vaſa,& vitra eiuſdem.

O vos artifices qui ſculpere vultis honeſti
Vitrum nunc pandam vobis velut ipſe probaui,
Vermes quaſi vi pingues,quos vertit aratrum
Ex terra,atque ſimul me quærere iuſſit acetum
Vilis ars,iſtis rebus calidum atque cruorem
Ex hirco ingenti ſolito quem tempore paruo
Ex hedera forti paui tecto religatum:
Sanguine cum calido poſt hæc vermes & acetum
Infudi,ac totam phialam clarè renitentem
Vnxi,quo pacto tentaui ſculpere vitrum
Cum duro lapide Smerilli nomine dicto.

Ad vaſa fictilia depingenda,eiuſdem.

De vitro ſi quis depingere vaſcula quærit,
Vitrum Romanum benè marmore conteras,& cùm
Vt puluis fuerit,claro pinguedine gummi
Fontis aqua mixta, figulorum vaſcula pingat,
Siccaque fornaci mandes: ſit terra probata
Quæ valeat flammis obſtare,nitentia tandem
Regibus apta ſatis ex furno vaſcula tollet.
Eligat ipſe duas rufo de marmore petras
Inter quas vitrum Romanum conteret,& cùm
Vt puluis terræ fuerit pariter reſolutum,
Hoc faciat liquidum clara pinguedine gummi:
Poſt hoc depingat peculas,quas finxit honeſtè
Figulus è terra, ſiccatas ponat eaſdem
Fornaci: caueatque ſimul quòd terra probata
Has teneat quæ ſic valeant obſtare calori:
Illaſque faciet plena virtute nitentes.

De vitro viridi quomodo fieri debeat,ad vaſa fictilia depingenda.

His rebus vitri patet effectus precioſi:
Igni combuſtum ſulphur,aſſum quare cuprum,
Atque teras horum ſplendens cum puluere vitrum
Hoc cures ſolo liquidum ter reddere gummo,
Attamen inde litam poſt ignibus inijce teſtam:
Aſſumet viridem quoniam pictura colorem
Exterior teſtæ,cum cœperit ipſa rubere.

~~Marcellus Palingenius.~~

De vitro albo,ad fictilia vaſa depingenda.

Album picturis vitrum ſic attenuabis:

Candens permiſtum cum ſulphure contere vitrum,
His ſimul attritis, poſtquam fuerint quaſi puluis,
Exterius ſpiſſam depinges vndique teſtam:
Iniyce poſt ipſam fornacis ab igne coquendam:
Cum ſimul ipſa rubet, ſibi cùm pictura cohæret
Extrahe, ſic ea pinges hinc vaſcula quædam
Ari velut in primo notat inſinuata libello. Idem.

De vitro nigro ad ea vaſa depingenda.

Sic etiam nigrum pingendi transfer in vſum:
Qui terra capitur cum gummo contere lazur,
Vt ſit perſpicuum, frangens in marmore vitrum
Ipſi miſcebis: rurſumq́; terendo parabis:
Hæc quoque cœruleam ſumat commiſtio formam
Quæ tamen in nigrum conuertet ſingula vitrum. Idem.

De vitro valdè virente, eiuſdem.

Sic etiam nimium tu virens effice vitrum:
Accipies aſſi ſubtilia fragmina cupri,
Quæ tamen eiuſdem poſt cum rubigine miſces:
Rurſus & admiſto ſplendenti contere vitro:
Protinus hinc pictam fornacibus iniyce teſtam
Poſtquam lucentem dabit ipſi flamma colorem,
Accipe: nam pulchram capiet hinc frigida formam:
Nam dum fit vitrum nimis feruere, coloris
Hinc aufert propriam flammæ violentia formam.

De pictura eboris, eiuſdem.

Pingere ſi quis ebur vult, ſic procedere debet.
Sculptura eboris auri pecula decorabis:
Quo tamen ipſa tibi res ordine congruat, audi:
Quare tibi piſcem, qui dicitur Huſa liquentem
Veſicam ſerua decoctam fluminis vnda:
Inde locum pecula quemuis componere ſigna. Idem.

DE SECRETIS
LIBER XVII.
DE LVDICRIS.

FIVNT artificialiter lumina quædam per lu[illegible] [illegible], lychnos, cãdelas, & eiuſmodi [illegible] quibuſdam rebus, & liquoribus, ad ſtellarum formam opportunè electis, & ad eorundē com[illegible] inter ſe compoſitis, quæ quomodo accendan[illegible]

ſuperinfundi calida, ac denuò lauari, hocq; toties faciẽdum, donec iulapium, lauando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis amplius non apparuerit. Poſtea exiccatum aurum, in vaſe aliquo vitreo ſuper cinerem calidam poſitum, tandiu ſinendum erit: donec optimè calefiat: atque colorem ſuum naturalem recipiat: quo facto contemperetur aqua gummi. & fiat liquor ad vſum. *Idem.*

Liquor aureus facilis, & non multi precij.

Rec. Cortices arantiorum flauas, & ab interioribus optimè purgatas, & contuſas, ſulphuris flaui, & lucidi in puluerem redacti, quantum ſatis eſſe videatur: miſceantur, conteranturque bene ſimul, & ponantur in phialam aliquam vitream in loco humido per dies octo, aut decem, quæ deinde ablata ad ignem calefiat liquor aureus ad pingendum & ſcribendum. *Idem.*

Aliud ad inaurandum quæuis metalla.

Rec. Vernicis liquidæ libram j.
Terebinthinæ,
Olei lini ſing. vnc. j.
Miſceantur omnia optimè, ſeruentur ad vſum.

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes inciſarum, vel leuiter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, ſuperinfundẽdo vini albi tantum, vt ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib. ß. vitrioli contriti vnc. viij. miſceantur, & ponantur ad Solẽ per dies aliquot, miſcendo quotidie. Poſteà cùm aliquantulum, & ad ſufficientiã cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi poteſt, quoties vinum non amplius à fecibus tingitur. His quidẽ vinis ſimul miſtis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, vt ſupra: deinde cùm rurſus ad Solem poſita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm prius. Quo enim ſepius iterẽtur hæc, eo etiam melius euadit atramentum. Quòd ſi atramẽtum ſpiſſius, quàm par eſſet euaderet, addatur parum lixiuij, & fiet fluidum. Si verò nimiũ eſſet fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas paruas, criſpas, duras eſſe oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Idem.*

Atramenti

Atramenti puluis, quem quiſq; proficiſcens ſecum ferre poteſt, modo aqua vel vino contemperetur. Hic etiam puluis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos perſicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, ſiue dulcium, ſiue amararum, & ponantur ad ignē, donec candeſcant, auferantur, & ſeruentur. Quo facto, ſumito reſinæ piceæ quantum ſatis eſt, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candela vel carbone accenſa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita vt ſpirare, non extingui, ſed fumus optimè recipi poſſit: deinde cum reſina omnino conſumta, vaſaq; frigida fuerint, abſtergatur fumus in operculo hærens, & ſeruetur. Quòd ſi quis tantum laboris, pro cōficiendo fumo ſumere nollet, emat ab iјs, qui impreſſorum atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo ſumito part.j. pulueris nucleorum accenſorum part.j. vitrioli, part.j. gallarum frixarum, vt ſuperius dictum, part j. gummi Arabici part.iv. Redigantur in puluerem, cribrentur, & miſceantur, fiatq; puluis in corio ſeruandus. Quando autem vti voles, ſumito huius pulueris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & miſce bene & vtitor. Atq; ſic habes atramentum repentinum, quod quiſq; ſecum, abſq; effuſionis periculo ferre poſſit. Quòd ſi hic puluis addatur atramento non bono, perfectiſſimum reddetur. *Idem.*

Atramentum paratu facilè, neque magno precio: præterea non ſolùm ad ſcribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

Rec. Eius tincturæ, qua coria tinguntur, quantum volueris, fellis ſæpiarum, quantum ſatis eſt, miſce & fiat atramentum. Verùm ſi melius efficere voles, adiungito prædictum puluerē ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præſertim ſi aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, vt liquidius & tenacius fiat. Cæterum atramentum pro imprimendis libris, ex ſolo fumo reſinæ conficitur, vt ſuprà dictum eſt, addendo vernicis liquidæ quantum ſatis eſt, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel ſpiſſius, vt res ipſa poſcere videbitur. Nam hyeme liquidius æſtate firmius eſſe debet. Quòd ſi liquidius efficere voles, adde plus olei lini: ſi verò durius, minus olei, & plus fumi, meliusque coque. Verùm durius atramentum ele-

gantiores efficit literas. Quòd ſi rubrum atramẽtum con ficere cupias, loco fumi ſumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: ſi verò viride, æris florem accipito: ſi cœruleum, vt paucis retro annis vtebantur, ſumito cœruleum Germanicum, vel enchauſtum vitreum, quod Venetijs habetur. Reliqua fiant, vt in communi atramento dictum eſt. *Idem.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, vt papyrum vincat, in eoq; legi poſſit.

Sumito ouorum cortices optimè lotas, easque ſuper porphyrite, vel marmore, cum aqua conterito, & in ſcutella poſitas ſinito, donec in fundo materia reſideat: quo facto ſenſim auferatur aqua, materiaque vel per ſe vel ad Solem ſiccetur, ſeruetur que. Quando autem vti voles, accipito gummi ammoniaci, exemto flauo cortice, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto diſtillato, per horã vnam, donec diſſoluatur: deinde coletur cui addatur aliquantulum prædicti pulueris, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribendum & pingendum. Hoc etiam liquore primaria quędam fœmina Italica ad faciem dealbandam vtitur, propterea quòd abſq; vlla aliqua læſione cutis, & dentium ita faciem albam reddit, vt non illita, ſed natura ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem vti velis, liquorem multò rariorem & tenuiorem eſſe oportet, vt melius penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum talci combuſti, vt ſequenti libro docebitur, addideris, optimum feceris. *Idem.*

Puluis abſtergens atramenti maculas, vel literas ſcriptas in papyro, quæ res ſcitu eſt pulcherrima, atq; commodiſſima.

Rec. Ceruſſæ optimè contritæ,
Lactis ficuum ſing. q. ſ. eſt.

Miſceantur, & fiat maſſa, quæ cùm exiccata, deinde rurſus imbuta lacte, atq; ſic ſexies factum fuerit, fiat puluis & ſeruetur. Quando autem atramentum vel literas à papyro auferri velis, ſumito pannum lineum, aqua imbutum: deinde expreſſum, ponatur ſuper atramentum, vel literas, tamdiu, donec humecta ſint. Quod cùm factum fuerit, puluis prædictus ſuperaſpergatur, & relinquatur ſic per noctem vnam: deinde mane cum panno aliquo linteo ſicco fricetur leuiter, quo facto, papyrum candidiſſimam

tiſſimam videbis, & ad ſcribendum aptiſſimam. Quòd ſi omnino deletum atramentum non eſſet, iteretur, vt prius, & fieri nequit, quin auferatur. Quòd ſi attenuata charta nimium ſit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leuiter liquefacto, ceruſſæ vel farinæ puſillo admiſto denſabitur. *Idem.*

Modus parandi vernicem, ad membranas, ſiue papyrum leuigandam, qua vtimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior ea, qua vulgò vtuntur, nec, vt vulgaris, malè olet.

Vernix, qua ſcriptores vtuntur ad conficiendos libros, eſt gummi iuniperi in puluerem redactum. Ex hoc etiam gummi cum lini oleo cocto, liquida vernix conficitur. Vtuntur ſcriptores prædicta vernice contrita, vt melius atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verùm ſi meliorem, atq; minore precio parare voles, ſumito ouorum cortices, mundatas & leuiter contritas, easque in olla aliqua bene cooperta, in fornace, vel figuli, vel vitrearij, tamdiu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertantur: deinde cribrentur, & fiet puluis albiſſimus. Quum autem vti voles, ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atq; leporino pede hinc inde ſpargatur, atque quod reliquum eſt, abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verùm ſi poſteaquàm ſcriptum eſt, & exiccatum, puluerem auferri deſiderès, aliquantum cum medulla panis fricetur, & abſterget puluerem omnem. *Idem.*

Liquor ad formandas lineas, quæ deinde cùm ſuperſcriptum fuerit, auferri queunt, ita vt nullo modo amplius appareant.

Sumito tartari ad albedinem vſque vſti tantùm, donec ad auellanæ magnitudinem accedat, diſſoluatur in ſcutella aquæ plena: deinde fiat colatura, cui adde lapidis lydij in tenuiſſimum puluerem contriti tantum, quantum ſatis eſſe videtur, miſce, & fiat liquor ad formandas lineas, quas cùm auferri velis, fricetur papyrum cum medulla panis duri, & auferentur, ita, vt ne veſtigium quidem reliquum ſit, quod eſt arcanum ſcitu dignum, & admodum vtile. *Idem.*

Ratio ſolida in plano pingendi.

Verùm quæ in plano pinguntur, ſolida apparent. Hoc autem maximè duabus ex cauſis: altera eſt vmbra, à qua

oculus iudicium illud refert. Si vmbra igitur vmbroſum, & ſolidum corpus. Adeò enim ſenſus aſſeuerare iudicio ex diuturno vſu contracto, vt referant in Inſulis nuper repertis, nec habitatis vnquàm aliàs, aues non refugientes, capi manibus. Altera eſt, vt conſideres, quæ pars corporis videatur, velut in cubo ſuprema anterior, dextra aut ſiniſtra: latēt reliquæ ſuperficies: inde vmbram ad lumen, quod ante te finges ad altitudinem dimidij tecti collocabis, corpus autem pro lineis quæ ab oculo ad cubum ſuper planum extenduntur, & ab angulo intuitum conſtituere, & lumen è latere. Rurſus alia ratio eſt tabulæ, quæ in pariete pendet, alia eius, quæ ſub oculis ac manibus finitori æquidiſtans iacet: verum in omnibus hoc cõmune eſt vt rem ipſam conſtituas eodē loco, & angulos & puncta eodem in plano, & ad oculos, & ad lumen exprimas, vt terminos rei viſæ. Cùm enim anguli fuerint æquales, & coloribus, ac vmbris adiuuantur, vt eadem corpora referent neceſſe eſt. Idem enim refert idem, & ſimile ſimile. Memento tamen, vt locum viſus æqualis obſerues, is eſt humanæ figuræ caput, cùm homo in tabella pictus fuerit: quęcunque enim infra illud videbuntur humilia: quæcunq; ſupra ſublimia, non ſecus, quàm ſi verè tali in ſitu forent, oculus iudicabit. Igitur vt ſolida referas, ſunt hæc quatuor abſoluēda: forma rei ex radijs oculorum ſumta, vmbra ex radijs lucis, color qui nõ alius eſſe debet, quàm eius corporis ſub ea luce, & ſub eo ſitu collocati: ac demũ ſitus in tabella ad hominis depicti rationem, cuius vertex è directo ſit tuorum oculorum, ſtatuendus eſt.

Vt in ligno figuras protuberantes efficies.

Sed placet inuentum Georgij Ioachimi viri ingenioſi adijcere quo in ligno figuras effingere docemur, lignum durum, rotundum, perpolitum, neque viride, neq; planè ſiccum, craſſitudine pugni, vel etiam maiore, in aquam aliquot diebus donec intumeſcat demiſſum, ſtylo ferreo malleoque ligneo ſenſim elaborato: erit autem cuneus cum margine, vt à latere vides, ac profundius poſ-

ſit im-

ſit immitti: cùm verò, quod voluiſti, abſolueris, torno leuigato lignum ad vnguem vſque quo penetrauit ſtylus: inde permitte in vmbra ſiccari, nam vi coactæ intro ligni partes protuberabunt, atque ita formam, quam meditatus es, referent. Sit autem ſtylus obtuſus aliquantulum.

Liquor aureus ad inaurandæ coria, argentum & vitrum.

Rec. Olei lini libras iij. coquantur in olla vitreata ad ignem lentum, donec ſatis eſſe videatur, id quod iniecta gallinæ penna illicoque exempta, facilè deprehendi poterit. Nam ſi extracta nudatur, ſatis coctum: ſi verò non, amplius coquendum erit. Verùm vt tutius & abſque vllo periculo coquatur, fornacula conficienda erit, ita vt olla ſuperpoſita, flammam concipere nequeat, atque ipſum oleum accendere. Cocto itaq; quantum ſatis eſt oleo, accipe reſinæ piceæ, vernicis nõ liquidæ, ſing. vnc. viij. aloes hepaticæ vnc. iv. redigantur in puluerem omnia, & prædicto oleo addantur, & continenter baculo miſceantur, maximè igne iam aucto, & coquantur ad iulapij vſq; conſiſtentiam. Quòd ſi liquor videretur clarior ſplendidiorque quàm par eſt, addito aloes citrini vnc. j. ß. vel vnc. ij. addendo minus ſandarachæ, & ſic paulò obſcurior erit liquor, auroque ſimilior. Cùm autem fuerit coctus, illico ab igne auferatur, ne flammam concipiat (omnem enim conſumeret) deinde ſacculos binos acutos, quorum alterius acumen altero contineatur, habeto: in hoc ſubitò liquorem infundito, vt antè quàm frigeſiat, ſubtiliter percoletur, & ſic omnis vtilis materia in fundo hærebit. Hæc perdiu conſeruatur, & quo vetuſtior, eò melior. Scito autem ab aloe aureum illum colorẽ prouenire, cætera corpus efficiunt & inſpiſſant. Quòd ſi denſiorem voles, cùm oleum ad certam menſuram inditum, coctũ fuerit, quantùm voles eximito: deinde præſcriptum ordinem ſequere, quæ vbi perfecta fuerit, tres quatuórve libras non excedet: quoniam minore pondere parari nequit. Artifices verò quadraginta vel ſexaginta libras conficiunt ſimul, & ſeruant à puluere immunem. Quòd ſi vitrum vel ſtannum inaurare voles, penicillo tingito, & ſic vaſa auro puro obducta videbuntur.

Alexius.

S

Ad marmora, & alabaſtrum, cæruleo, vel violaceo colore inficienda.

Accipe ſucci paſtinacæ rubræ, liliorum cœruleorum, aceti albi, ſing. quantum ſatis eſt. Quòd ſi prædicti ſucci in promtu non ſint, eo tempore parentur, quo flores & radices haberi queant, & ſeruentur ad vſum: vel ſi alterum deſit, altero tantum vtere, miſceantur & coquantur aliquandiu, addendo in ſingulas libras ſuccorum aceti, aluminis contriti vnc. j. Quibus factis, marmora, vel alabaſtrum in prædicto ſucco ponantur, coquanturq; tamdiu, donec probè fuerint infecta. Quòd ſi marmora præ magnitudine imponi nequeant, calefiant tantum optimè eo in loco, quo ſita ſunt, deinde ſucco feruenti tingantur, & erunt pulcherrima. *Idem.*

Roſæ, vel flores Cariophyllorum quomodo inſigniantur.

Accipe ſalis ammoniaci quãtum ſatis eſſe videatur, teratur ſuper marmore cum aceto, & pauco ſaccharo, quod candidum vocatur: & ad vſum ſeruetur. Quando autem vti voles, ſumito roſas, vel violas, quarum folia, ita cera applicato, vt prorſus plana cõſpiciantur: deinde ſuper ea pingito quæcunq; voles, prædicto liquore, & relinquantur ſic per horam vnam, vt ſicceſcant, quo facto, auri, vel argenti folia ſuperaddito, & bombyce leuiter comprimito, ſic quod affixum non erit, abſtergentur, & quæ picta volueris, expreſſa bellè cernentur. *Idem.*

Ad picturas illuſtrandas.

Rec. Reſinæ craſſæ & albæ libram j.
Gummi vnc. ij.
Terebinthinæ Venetæ vnc. j.
Olei lini vnc. ij.

Reſina primò ad ignem liqueſcat, & coletur, deinde gummi in oleo communi ſinatur, donec molleſcat: quod cùm fuerit percolatum, miſceantur omnia ſimul, & coquantur igne perlento miſcendo continuè, quouſque ritè omnia fuerint permiſta, & ſeruetur ad vſum. Hac miſtura, ſi pictura aliqua munda illinita fuerit, pulcherrima, ſplendidaque euadet. *Alexius.*

Alia, quæ citò ſicceſcit, eiuſdem.

Rec. Olibani maſculi
Gummi iuniperi ſing. quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat puluis tenuiſſimus, cui addatur terebinthinæ

thinæ Venetæ, quantum ſatis eſſe videatur, & miſceantur ad ignem benè, deinde coletur, & ſeruetur. Quum autem vti voles, prius calefiat miſtura, deinde pictura leuiter illiniatur, & citò ſiccabitur, nitidaq; euadet.

Alia eiuſdem.

Rec. Olei lini quantum volueris, deſtilletur in cucurbita vitrea, donec omne exierit oleũ, de quo ſumito vnc. j. Vernicis, ambræ vnc iij. miſceantur ad ignem lētum probè, & fiat miſtura, qua calida vtere ad omnis generis picturas, ſiue in ligno, ſiue in tela fuerint. Verùm induſtria, ac dexteritate opus eſt vtendo.

Quiſque picturæ ignarus, vt rei alicuius effigiem ſtylo deſcribere poſſit. dum modò ſolùm colores aſſimilare diſcat.

Hoc in ſubiectam tabulam, vel ſolidiuſculam papyrum imagine repercuſſa (erit enim perito facillimum) ſi Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraq; alia eueniũt, & cognoſces melius, quàm vt enarrare poſſimus, præcipuè ſi diligens inſpector pertractauerit. Et huic rei conſcio quiſpiam occultè narrandi auſpicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluſo, nec leues poterunt imaginari technæ, diſtantiam ſpeculi emendabis magnitudine, ſat habes: qui ſe id feciſſe iactarunt, non niſi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim. *Ioan. Bapt. Porta.*

Carmen de floribus ſeu coloribus, ad ſcribendum, pingendum, &c.

Flores in varios qui vult mutare colores,
Cauſa ſcribendi quos libri pagina poſcit.
Eſt opus vt ſegetes in ſummo manè pererret;
Et tunc diuerſos flores ortuſque recentes
Inueniet, properetque ſibi decerpere eoſdem:
Cumque domi fuerit caueat, ne ponat in vnum
Illos, ſed faciat quod talis quis ſibi quærit:
Dum ſuper æqualem petram contriueris iſtos
Flores, in coctum pariter tum contere gypſum:
Sic tibi ſiccator poteris ſeruare colores.
Ex quibus in viridem ſi vis mutare, recentem
Quod ſi mandaui, velut prius ipſa probaui.
Marcellus Palingenius.

Modus pingendi vaſa, & vitra eiuſdem.

O vos artifices qui ſculpere vultis honeſti
Vitrum nunc pandam vobis velut ipſe probaui,
Vermes quaſi vi pingues, quos vertit aratrum
Ex terra, atque ſimul me quærere iuſſit acetum
Vtilis ars, iſtis rebus calidum atque cruorem
Ex hirco ingenti ſolito quem tempore paruo
Ex hedera forti pani tecto religatum:
Sanguine cum calido poſt hæc vermes & acetum
Infudi, ac totam phialam clarè renitentem
Vnxi, quo pacto tentaui ſculpere vitrum
Cum duro lapide Smerilli nomine dictô.

Ad vaſa fictilia depingenda, eiuſdem.

De vitro ſi quis depingere vaſcula quærit,
Vitrum Romanum benè marmore conteras, & cùm
Vt puluis fuerit, claro pinguedine gummi
Fontis aqua miſta, figulorum vaſcula pingat,
Siccaque fornaci mandes: ſit terra probata
Quæ valeat flammis obſtare, nitentia tandem
Regibus apta ſatis ex furno vaſcula tollet.
Eligat ipſe duas ruſo de marmore petras
Inter quas vitrum Romanum conteret, & cùm
Vt puluis terræ fuerit pariter reſolutum,
Hoc faciat liquidum clara pinguedine gummi
Poſt hoc depingat peculas, quas finxit honeſtè
Figulus è terra, ſiccatas ponat eaſdem
Fornaci: caueatque ſimul quòd terra probata
Has teneat qua ſic valeant obſtare calori:
Illasque faciet plena virtute nitentes.

De vitro viridi quomodo fieri debeat, ad vaſa fictilia depingenda.

His rebus vitri patet effectus precioſi:
Igni combuſtum ſulphur, aſſum quare cuprum,
Atque teras horum ſplendens cum puluere vitrum
Hoc cures ſolo liquidum ter reddere gummo,
Attamen inde litam poſt ignibus inÿce teſtam:
Aſſumet viridem quoniam pictura colorem
Exterior teſtæ, cum cœperit ipſa rubere.

~~Marcellus Palingenius~~.

De vitro albo, ad fictilia vaſa depingenda.

Album picturis vitrum ſic attenuabis:

Candens permiſtum cum ſulphure contere vitrum,
His ſimul attritis, poſtquam fuerint quaſi puluis,
Exterius ſpiſſam depinges vndique teſtam:
Inijce poſt ipſam fornacis ab igne coquendam:
Cum ſimul ipſa rubet, ſibi cùm pictura cohæret
Extrahe, ſic ea pinges hinc vaſcula quædam
Ars velut in primo notat inſinuata libello. Idem.

De vitro nigro ad ea vaſa depingenda.

Sic etiam nigrum pingendi transfer in vſum:
Qui terra capitur cum gummo contere lazur,
Vt ſit perſpicuum, frangens in marmore vitrum
Ipſi miſcebis: rurſumq́; terendo parabis:
Hæc quoque cæruleam ſumat commiſtio formam
Quæ tamen in nigrum conuertet ſingula vitrum. Idem.

De vitro valdè virente, eiuſdem.

Sic etiam nimium tu virens effice vitrum:
Accipies aſſi ſubtilia fragmina cupri,
Quæ tamen eiuſdem poſt cum rubigine miſces:
Rurſus & admiſto ſplendenti contere vitro:
Protinus hinc pictam fornacibus inijce teſtam
Poſtquam lucentem dabit ipſi flamma colorem,
Accipe: nam pulchram capiet hinc frigida formam:
Nam dum fit vitrum nimis feruere, coloris
Hinc aufert propriam flammæ violentia formam.

De pictura eboris, eiuſdem.

Pingere ſi quis ebur vult, ſic procedere debet.
Sculptura eboris auri pecula decorabis:
Quo tamen ipſa tibi res ordine congruat, audi:
Quare tibi piſcem, qui dicitur Huſa liquentem
Veſicam ſerua decoctam fluminis vnda:
Inde locum pecula quemuis componere ſigna. Idem.

DE SECRETIS
LIBER XVII.
DE LVDICRIS.

~~FIVNT artificialiter lumina quædam per lampades, lychnos, cādelas, & eiuſmodi ex certis quibuſdam rebus, & liquoribus, ad ſtellarum formam opportunè electis, & ad eorundē congruentiam inter ſe compoſitis, quæ quomodo accendan-~~

tur, atque ſolæ lucent, ſolent nonnullos mirabiles & cœleſtes producere effectus, quos ſæpè homines admirantur, quemadmodũ ex Anaxilao narrat Plinius, equarum virus à coitu in lychnis accẽſum, equinorum capitum viſum, monſtrificè repræſentare: ſimile fieri etiam ex aſinis: & muſciliones cum cera diſtemperatæ & accenſe, faciunt videre muſcas: & corium ſerpentis accenſum in lampade, facit apparere ſerpentes. Et dicunt quando vuæ ſunt in flore, ſi quis circumligarit illis phialam plenam oleo, & dimiſerit ita, donec fuerint maturæ, illuminatũ illo poſtea in lampade, facit videre vuas. Idem valere etiam in cæteris fructibus. Quòd ſi centaurea permiſceatur cum melle, & ſanguine vpupæ, & ponatur in lucerna, circumſtantes apparebunt ſolito maiores: & ſi per noctem illuminatur in ſereno, videtur, quod ſtellæ diſcurrant ad inuicem. Piſcis Sepiæ atramẽto etiam ea vis eſt, vt in lucernam addito, Aethiopes videre faciat. Fertur quoque, quòd candela ex quibuſdam Saturnalibus rebus confecta, ſi accenſa extinguatur in ore hominis recenter mortui, poſtea quoties ſola luceat, inferre circumſtantibus triſtitiam maximam, atque timorem. *Corn. Agrippa.*

Vt ſtantes ſine capitibus videantur.

Auripigmentum ſubtiliſſimè tritum noua olla ex oleo ſinas ebullire, nec ab re fuerit, ſi ſulphur immiſceas, operculo ollæ impoſito, ne croceus euolet vapor, id noua incendẽs lucerna, & aſtantes ſine capitibus, & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idque pauliſper videbis, vt fieri poterit. *Alexius.*

Ludicrum de canibus.

Herba cynogloſſum, ſeu lingua canis, matrici canis copulata, omnes vrbis, vel ruris canes eò loci cogit, vbi occultata vel ſepulta fuerit. Et ſi talis miſcellanea collo canis ita appenſa aut ligata erit, vt excuti non poſſit, videbis eum tamdiu circumuolui ac rotari, donec ſemimortuo ſimilis corruat. Illud idem ſub planta pedis geſtatum, omnem canum latratum ligat & impedit. *Albertus.*

Ludicrum de pane.

Si pani in clibanum mittendo inſerueris nucem viuo ſulphure, ſale petræ, & hydrargyro oppletam ac diligenter clauſam, vbi incaluerit, videbis panem ita ſalire, vt iucundum ac plauſibile ſpectaculum præſentibus omnibus exhibeat. *Mizaldus.*

Quomodo

Quomodo in tenebris ea conſpicias, quæ foris à Sole illuſtrantur, & cum ſuis coloribus.

Si quis id videre affectarit, feneſtras omnes claudat oportet, proderitq́ue ſi ſpiramenta quoque obturentur, ne lumē aliquod intrò irrumpens, omne deſtruat: vnam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat, cuius baſis Solem, conus verò cubiculū aſpiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illuſtrata omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) ſpectabis, quæq; dextra, ſiniſtra, commutataq; omnia videbuntur, & quò longius à foramine diſtabunt, tantò maiorem ſibi aſciſcunt formam, & ſi papyrum vel tabulam appropinquabis, ea viſuntur minora. Aliquantiſper tamen immorando, non enim illicò ſimulacra apparebunt: Quia ſimile validum maximum cum ſenſu nonnunquam efficit ſenſationem, talemq; inuehit affectionem, vt non ſolùm, cùm ſenſus agunt, ſenſorijs inſit, eaq; laceſſant, ſed etiam cùm ex operibus diſceſſere, diutius immorentur: quòd liquidè poteſt perſpici, nam per Solem deambulantes, ſi ad tenebras conuertimus, comitatur nos affectio ea, vt nihil vel ægerrimè certamus, cùm adhuc in oculis ſeruetur affectio ipſa à lumine facta, inde paulatim euaneſcente, clarè in tenebris aſpicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc ſemper tacui, & tacendū putaui, vt omnia cum ſuis coloribus videre ſi quæritur: E regione ſpeculum apponito, non quòd diſgregando diſſipet, ſed colligendo vniat, tam accedendo mouendoq́ue, quouſque ad ſuam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & ſi attentiùs perpenderis inſpectator, vultus, geſtus, motus, hominumq; cognoſces veſtes, cœlum nubibus diſperſum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd ſi ad verum peruenerit, non parum lætaberis, mirumq́ue cognoſces, obuerſa omnia, quia centro ſpeculi vicina ſunt: ſi enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti ſunt, conſpicies. Vt clarius appareat, feriat Sol vultus: ſin minus, ſpeculum dirigendo Solis reflexione eiaculetur, vt inſigni fulgore illuſtretur, debita tamen diſtantia, tamdiu ſitum variando, dum verum te aſſecutum eſſe cognoſces. Hinc Philoſophis & Medicis patet, quo fiat in oculis viſus loco, ac intromittendi dirimitur quæſtio ſic agitata,

nec alio præſtantius vtrunq; artificio demonſtrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam feneſtræ inſtar, vicemq; obtinet ſpeculi parua magnæ ſphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd ſi quis diſtantiam menſurauerit, centri loco fiet viſus, quod ſcio ingenioſis maximè placiturum. *Ioan. Bapt. Porta.*

Funambulorum ratio.

Funambulorum ratio hæc eſt. Vir audax & exercitatus ſuper funem diſtentum admodum, nudis pedibus inambulat, dextra, læuaq; pondus decem aut quindecim, vel etiam viginti librarum plumbeum continet, cùm ad dextram inclinatur intẽtus operi (ob hoc audaciſſimum eſſe oportet) ſiniſtram intendit ac extẽdit, remittit ac contrahit dextram, ita antequam vi dextra prçponderet ſiniſtrę, pondera æquat, & corpus reducit ad æquilibrium, inde ſenſim, & pondera, & brachia priſtino ſtatui reſtituit. Hoc autem neceſſarium eſt: nam antequam caſurus ſit, oportet partem alteram altera certa proportione pondere eſſe grauiorem. Cùm hæc proportio ſenſim acquiratur, antequam ſit acquiſita, extento & intento etiam brachio ad aliam partem inclinatur: igitur non cadet. Cadere igitur poteſt, ſi vel funis non exactè extenſus fuerit: ſi membra ſtupore interim tentantur: ſi corpus non intentum validè contineatur: ſi pauitet, ſi delaſſetur, ſi arte, vel vſu careat, vt tardius extendat donec inclinetur, vel nimis extendat, vt in aduerſam eius partem: omitto quòd põderat rationem certam, aut ei appropinquã obtinere debent, ad ſingulorum tum põdus, tum magnitudinem ac etiam vires. Ergo ſi hæc ſex adſint, in nullo eſt periculo. Itaq; quidam puer ſphæris ligneis pedibus ſuppoſitis, aliquando etiam ſacco incluſus totus præter brachia, ſuper funem inter cacumina turrim extenſum maximo noſtro pro illius vita metu ambulabat. Alius etiam deſcendebat ab imo ſolo ad turrim, quod difficilius eſt, cùm renes in hac exercitatione multùm laborent. Item ſe è turri abſq; ponderibus pronus per funem vſq; ad ſolum extentis manibus demittebat: nam robur adeò manibus, & bracchijs cõſtans erat ac firmum, vt illis ponderum vice vteretur. Idem, quod miſerrimum eſt, funiculo ſatis tenui pede ſe ſuſpendebat è fune, vbi proximus maximè turri erat, infame ſpeculum atq; horrendum. Robore inde renũ & dorſi manibus vinculum apprehendebat, atq; ita funi denuò ſe reſtituebat.

Fingebant

Fingebant ambo ſe cadere præcipites, ſumma verò pedis hærebant funi capite prono. Quantum pedis ſummitati illius roboris ineſſe neceſſarium fuerit, intelligis: nam ſola curuatura digitorum atq; ea in ſylueſtrem partē ſuſtinebantur. Puer etiam in præcipitē ſe dabat cum ſphæris, alteraq; earum fune inter pedis plantam, & ſphæram hærente, neſcio prorſus qua ratione ne ob rotunditatē dilaberetur, pendebat. Verùm ſupra fidem omnem atq; expectationem ars fuit, atq; audacia duorum Turcarum: tibi viſa ac toti vrbi noſtræ refero. Duo erant iuuenes corpore haud magno, ſed tereti: quiſq; illorum primùm aſſumto homine in humeros per funem ad dimidium recti anguli accliuem aſcendebat, & abſq; etiam ponderum auxilio. Inde adiectis gladijs trium fermè palmorum longitudinis, præacutis, acieq; nouaculæ, pedum malleolis, rurſus cum homine eodem aſcendebat, adeò diſtentis pedibus, vt nec in plana terræ ſuperficie facilè fuerit ſic ambulare. Inde funi ſuperpoſita tabula, pedib. verò ſuppoſitis ſublicis quas noſtri ciues vocant ſcantias, ſuper tabulam ſic poſitam ambulabat, cùm tabula ipſa per ſe ne vel momēto funi ſuperſtare poſſet. Deinde quinq; teretia ligna ferreo filo craſſiore transfixa, ob idq; cohærentia, ſed ita vt nullū lateri poſſet rectè inſiſtere vtrinq; ſupponebat pedibus, cum quibus ſuper funē ambulabat, cùm nemo ſic per planum ſolum poſſit ambulare, imò ne ſtare queat, hinc inde rotundis lignis, quæ craſſiora brachio non eſſent dilabentibus. Poſtmodum ſuppoſitis patellis æneis abſq; vinculo, quas pedum extenſione retinere cogebatur, ſuper fune ibat. Pòſt in caldario ſedens ſtabat, caldarium ſupra funem pendulum, horribile dictu. Quod verò proximū miraculo fuit, haſtam cum ponderibus vaſi ſubduxit, vt caldarium in aere pēdere videretur. Nam haſtam retrò inter vas & funem poſitam antè reduxit. Saltabat ad rhythmū ſuper fune pulſante tympano, & modò ſe præcipitem ex illa dabat hærens ſolo calce (his oculis vidi) modò tarſo ac cymba pedis. Stupeat neceſſe eſt, qui videat alterum eorum diſtente tenuiori funi, vt quæ pollicē non excederet craſſitudine, inſiſtere, ac immota tota ſuperiore parte, inferiorem tanto impetu cum fune agitare, vt hinc inde palmis plus quā duodecim celerrimè ac quaſi iaculi iactu moueatur. Quod verò minus prodigioſum fuit, ſed ſupra fidem tamen omnē humanæ potentiæ eſt,

quòd cùm è campo Iouiæ arcis ad turrim quæ altiſſima eſt,aſcendiſſet cum ponderibus inde è ſumma turri aſcendit ad trabem per funem, quæ à plano plus tribus è quatuor recti anguli adeò erecta erat,diſtabat. Maiore quoq; miraculo deſcendit quàm aſcendiſſet,pronus ſcilicet tanquam ruiturus in caput. Animaduerſum eſt,pollice pedis vtriuſq; dũ funem cõtinet aduerſus alios digitos tanquã vim ſuſtinuiſſe. Neq; aliter fieri potuit, vt vel aſcẽderet tã erecto fune,vel deſcendens non erueret præceps. Voluit dũ hæc ageret hominem ſecũ humeris ſuſtollere magno precio etiam addito. Sed tam temerarij propoſiti complicẽ non inuenit.Itaq; nihil mirũ eſt,quoſcũq; maximos principes hoc ſpectaculo, vt re maximè egregia,delectatos fuiſſe. Plebẽ verò cenſuiſſe arte Dæmonum hæc fieri, quandoquidem ſupra vires humanas viderentur. *Card.*

Draco volens.

Extat artificium quod aliquibus Draco volans,vel Cometæ ſidus dicitur,cuius talis fit conſtructio.E ſubtilioribus arundinum paxillis quadrangulum conſtituatur, vt longitudo latitudini hemiolæ ſit proportionis, diametri duo, & ex oppoſitis partibus, vel angulis immittantur, quarũ interſecatione funiculus illigetur,& eiuſdẽ quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: ſic papyro,vel ſubtili lino obtegatur,ne quod graue in ea ſit:inde è turris,montis,vel altiorum loci faſtigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis, ne diſrumpatur machina, nec velibus,ſi vndique ſilebit aura: nam eam non ſublimat,ventorumque ſegnities irritum faciat laborem: ipſa recto non incedat tramite, ſed obliquè,quod afficit tractus è capite vno ex altera longa cauda,quam è reſtibus effinges æquidiſtantibus,& papyris paſſim religatis, ſic leui tractu immiſſa, artificis manibus committẽda, qui nec ſegniter,nec oſcitanter, ſed validè impellat: & ſic volitans carbaſus aera petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu diſruptus eſt ventus) vt vix manibus compeſci,vel retineri queat. Laternam aliqui ſupra locant, vt Cometa videatur. Sclopum alij chartą, & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aere quieſcit, immittitur per reſtim accenſus funiculus, annulo, vel lubrico aliquo, ſtatimq; velum patens, ignem ori admouet, maximoq; tonitru,in plures machina diſſilit partes, & ad terram procumbit.

Aelurum

Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aera immiſſas auſcultant voces. Hinc auſpicari poterit ingenioſus principia, quonam pacto, & homo volare poſſit ingentib. alis cubito, & pectore deligatis, eas autē à pueritia paulatim iactare aſſueſcat, loco ſemper ſublimiori. Quòd ſi quiſpiā id mirum putauerit, adijciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum eſſe atq; feciſſe traditur: plerią; enim nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaq; mechanica factum volaſſe, ita erat, ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atq; occulta concitum. *Ioan. Bapt. Porta.*

Homines, vt mortui videantur.

Vinum cum ſale ad conſumtionem partis tertiæ coquito, inde vinum illud accende, ſublata omni alia luce, & ipſis immobilibus manentibus, ſpeciem mortuorum præbebunt. *Cardanus.*

Vitrum duplicatum.

Iucundum etiam eſt vas duplici vitro conficere, vt à latere vides: in medio candela ardet: inter vitri ſuperficies, aqua aut humor varius ac perſpicuus ponitur: ita & ſplēdor duplicatus & mira colorum varietas interlucet. Quidam autem in medio piſciculos inter vitri ſuperficies collocarūt, auicula modò piſciculos mirabatur, modò roſtro petere nitebatur. Licet multiplices candelas & lumina & vaſa humoresq; iungere, vt res fiat admirabilior. *Idem.*

Mulieribus lotium compeſcere.

Extat paſtinacæ piſcis cauda aculeus quidā, quo nihil in mari execrabilius eſſe authores ſcribunt, mira operans multa: inter hæc & retinet, ſi mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac meiat vetula, illicò aculeū defiges, vt totum abſcondas, tandiu ei lotiū prohibebis, quādiu ſcrobe effoſſa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extēplò meiet, ſic vetulas ſæpè iuuenes vrinam retinent, ſi alicuius vſum interdixerint. *Ioan. Bapt. Porta.*

Vt mulieres in menſa nihil edant.

Mulieres in menſa nihil edent, ſi ocimum ignorātibus

illis ſub obſonij patina cum radicibus integrum reponatur. *Autor Florent. Geoponicus.*

~~*Conuiuæ ne accumbentes edant.*~~

~~Si vis autem conuiuæ ne accumbentes edant, ſic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam. Acum habeas illam, qua mortui ſæpè linteis obuoluti reſarciuntur, ac ſæpè eos perforauerint, clàm cœnæ initio ſub menſam figas: prohibet enim hęc conuiuarum eſum, vt accumbentes potius cœnæ tædeat, quàm edendi, vel ſedendi voluptas inſit: detrahe vbi eos aliquantulum riſeris. *Ioan. Bapt. Porta.*~~

~~*Piſtor ne panem in furnum non immittere poſſit.*~~

~~Suſpenſi furis laqueum habeto, vbi habueris in inſtrumenti parte illa deligato, quæ furnum ſubintrat: ſi piſtor in furnum panem immittere quæſierit, hinc inde diſcurrens, verum nunquam reperiet iter: & ſi immiſerit, foras eijcietur pala, quod mirabile videbitur valdè, minus verum. *Idem.*~~

~~*Vt quis in ſomno loquatur.*~~

~~Rana & bubo efficiunt hominem loquacem, & ex his maximè lingua. & cor & lingua ranæ aquaticæ ſuppoſita capiti, facit loqui in ſomnis: cor bubonis impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, fertur efficere, vt omnia ſecreta pronunciaret: idem fertur efficere cor noctuæ, & ſeuum leporis poſitum ſupra pectus dormientis. *Agrippa.*~~

Vt aliquis dormire non poſſit.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit iacentem dormire, donec auferatur. *Alb. Magnus.*

Mulier vt in ſomno patrata narret facinora.

At ſi mirabilius vltrò atq; inuitò vis, vt mulier in ſomnis patrata narret facinora, quòd Democritum quoque ſenſiſſe video, magiſq; in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelā promtiores, & loquaciores ſint. Nocte intempeſta, vbi profundo mulier fuerit demerſa ſomno, lacuſtris ranæ linguas: ſic etiamnum ſilueſtris anatis bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori, ſupra cordis palpitationem admoueto, immorari ſinito, & quantum poteris interrogato, nec iterare pertæ deſcat, ſi illicò reſponſa non præbeat. Namq; erumpens tandem vox cordis ſecreta manifeſtat, interrogatis omnibus vera ſemper reſponſura: ſimulatis carminibus aliqui euenire tradunt,

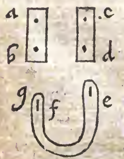
cum

cum id omni abdicata ſuperſtitione operetur. Dij immortales vnde hoc euenit, vt ſic efficaciſſimè operetur, vt in ſomnis ea liberè narret, quę vigilantes in caſſum conamur: quis hoc fieri poſſe credat: leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in neceſſarijs vtitor. *Porta.*

Ludi aduerſus conuiuas.

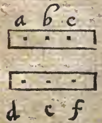
Si lintea, & mappæ calcanthi puluere inficiantur, qui loti ſe detergent ea parte nigri fient, cùm tamen lintea prius ſint candidiſſima. Si gladij ſucco collocynthidis omnia amara videbuntur. Si quàm vocant aſſam, cuncta fœtida videbuntur. *Cardanus.*

Ludicrum primum.

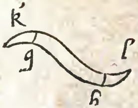

Duas tabellas ſtrictas nec longas aſſumito, in quibus foramina duo A. B. & C. D. iuxta tabellarum capita lorū verò diſciſſum in E. & F. per longum, ſuperponatur igitur E. ſuper A. & ex inferiore parte G. ducatur per vtrunque foramen: pòſt per B. C. D. alternatim ſurſum atq; deorſum, rurſus autem per C. deorſum inducatur vt ſurſum aſcendat, atq; eodem donec tabella A. B. per F. lori foramen poſſit educi, atq; ſic incluſum erit lorum vtriq; ligno: cōtraria ergo ratione extrahetur: ita ludimus, vt in meæ ore, quenquam exiguo natura. *Idem.*

Ludicrum ſecundum.

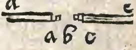
Similiter fiet, ſi duæ tabellæ minimi digiti longitudine tenues, & coæquales aſſumantur cum tribus foraminibus, in ſingulis æqualibus diſtinctis interuallis, vt à latere vides: lorū quoq; tranſuerſim iuxta capita diuiſum in G. & deorſum: ergo caput K. lori ducito ſurſum per B. L. autem per C. ex aduerſo, vt capita ex eadē parte pro-

mineāt,poſt L.duc per G. poſt per A. ſurſum vt deorſum tendat L. inde L. rurſus deorſum per D.& ſurſum per F & deorſum ſurſum per E inde rurſus per D.pòſt per H ſectionē tráſmittes tabulam A. B. C. inde reducta L. in contrarium per D.fiet vt conquieſcat in E.velut K.in B. *Idem.*

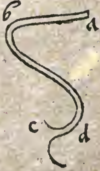
Ludicrum tertium.

Aliud:duas habeto ligulas,quas plicabis vt à latere vides, iungesq́; eas filo eiuſdem coloris & ſuper eos orbiculos tres induces, quibus pro numerandis precibus vtimur,ſint aũt A.B C. ſed medium nō appoſitũ,vt quando filũ iaceat, intelligeres. His paratis, reducito capita D verſus C. E.verſus D. nodo ſuper orbiculos iniecto, deinde trade in manibus alicuius, & ſtylo ſcriptorio præſcinde filum B. infra D. & E.ponens, relinquentur ligulæ integræ,orbiculis excidentibus. *Idem.*

Ludicrum quartum.

Simile fermè eſt,quod contingit filo conduplicato velut A.B.C: ducatur extremitas C. per A.ita vt ſub digito lateat A. & C. ſub alio digito, remaneatque pars C. D. duplicata, ita diuidatur C.D. gladio, & videbuntur quatuor initia & fines, vbi dimittas clanculũ excidere C. D. apparebunt tantum duo initia, & tamen filum videbatur quadrifariam diuiſum. Hæc igitur ſubiungere volui, vt quiſq; intelligeret artem deluſoriam, totam eiuſmodi eſſe vt ante-

quam

quam quomodo fiant ſcias, miracula eſſe exiſtimes quæ fiunt: poſtquam noueris, puetilia eſſe cognoſcas. *Idem.*

Furtum cognoſcere.

Si volumus furtum cognoſcere, ſic poſſumus & ſubreptam illicò rem recuperare. Eſt lapis, qui Aetites dicitur, & veluti prægnans eſt: nam cùm quatitur lapillus, in vtero ſonat, ſi quis ergo terit eum, & ſubcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur manſum deuorare nõ poteſt, quin etiam cogitur, aut ſuffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. *Porta.*

In vaſe vrinali vitreo, vt varia & mira conſpiciantur.

Recipe Croci in panno linteo ligati, parum: ponatur in aqua fontana, donec benè coleretur: poſtea ſumito albumina ouorum, & cum iam dicta aqua conquaſſentur ſepties vel octies. Quo facto ponatur hæc mixtura in vitro vrinali, aqua limpida pleno, & varia videbuntur in eo. *Fallopius.*

Panis vt in menſa ſaltet.

Argentum viuum in penulam imponito abſtrue, & in panem calidum locato, & ſaltabit. *Idem.*

Spectrum artificioſum.

Nox verò videtur harum ineptiarum mater. Verùm vt vt ineptiæ ſint, etiam quandoque magnarum, imò maximarum rerum cauſæ ſunt præſtigiæ. Veluti contingit Cenetho ſecundo Scotorum Regi, cui cùm Picti patrem Alpinum captum occidiſſent, & ipſum Regem timore perculſis, cùm perſuadere non poſſet ſubditis vltionem, nam maxima pars nobilium, & militum regni, paterno prælio ceciderat, principes regionum conuocatos benignè excepit. Inde etiam hoſpitio & conuiuio dignatus eſt. Sequenti nocte in ſingula illorum cubicula dum omnia ſilerent, ſingulos immittit homines, baculo in manu dextra ex putri ligno, quod velut fax ſplendet in tenebris (hoc enim aliàs docuimus, veſte ex corio piſcium non deſquamato, quod & ipſum noctu mirum in modum ſplendet, tum maximè baculo auxiliante, eſt autem horum piſciũ magnorum in Scotia ingens copia) in ſiniſtra, quæ ori admota erat, ingens bouis cornu: nam & talia in ea inſula cornua boum eſſe declarauimus. Hi omnes per cornu reboant horrẽda voce, parendum eſſe regi; Pictos da-

turos pœnas ſcelerum, victoriam ingentem apud Scotos ſtare, ſe nuncios à Deo miſſos. Facilè fuit ſomnolentis imponere, quũ neq; venientes, nec abeuntes videre poſſent: nam veſtem inuoluerant dum abirent, baculum abſconderant. Vbi mane ventum ad conſilium eſt, quiſque narrat, quod vidiſſet audiſſetq;: ſed Rex metuens, ne fabula prodiret in publicum, ob idq; detegeretur, primum docet id ſibi etiam viſum, deinde cauere illos ne diuinitus monita promulgando cœleſte numē haud dubiè propitium, infenſum redderent. Itaq; nemine fucũ agnoſcente, in bellum conſentiunt, fuitq; euentus nō minus quàm oraculo diuino reſpondens: ſiquidem victi Picti ſemel, bis, térue: ad extremũ deleti ſunt à Scotis, vt ne reliquiæ, aut veſtigium ſupereſſet. ~~Cardanus~~

Spectrum ſecundum.

Aliud quo plures vſi ſunt: ſcarabeos vel teſtudines, aut cancros cimiterijs præſertim ſpargunt cum exiguis candelis: alij ſubtilius mortuorum capitibus intra condunt candelas, horrendamq; faciem præbent. Si autem locuſtarum dorſis candelæ exiguæ annectantur terrorem non leuem afferunt. Ignis enim ſaltare videbitur. ~~Idem.~~

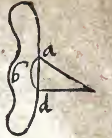
Spectrum tertium.

Aliud quo chirurgici etiam falluntur, exiſtimantq; vulneratum membrum haud dubiè: cum manus ſic medicamento inficitur ratione conſtat, vt pleraq; experimento & vſu: talia plurima edocuit vir Græcus natione, qui ad nos peruenit, quæ tamen ſolùm ioci cauſa fiunt, cùm nullam afferant vtilitatem. Ratione igitur quoniam in vulneribus cauitas, ſanguis, atq; nerui nonnunquam ſpectari ſolent: ſemper autem fermè vulneris labia. Cauitatem ergo prominentia laterum mentitur: ſanguinem, minium, aut lacca, vel cinnabaris optimè ſanguis draconis: neruos, fila: cuti & carnis labia, ceruſa, reſina, ſepo, vel cera alba: hæc autem experimento. Vſus ornat fallaciam. ~~Idem~~

Spectrum quartum.

Aliud quo omnia, quę in domo ſunt moueri videntur, vt terræmotus tempore, ſed ſolus viſus in hoc fallitur. Primum quidem laquearia, & parietes è ligno, aut cemento ſint forma ſerpētis, & ſtriata in obliquum, & inaurata ſic, vt ſplendeant: inde flamma tremula, vt ſuo loco docuimus, & ablato omni alio lumine, dico omnia tremere videri.

deri. Nam quia pars A B (ſed tortuoſitas in plano non benè exprimi poteſt) videtur iuxta A C lineam, lumen verò fertur per A D neceſſe eſt, vt A B moueri videatur, rectus enim motus luminis fertur per obliquũ: igitur tũ propter proprium tremorem flãmæ; tum propter obliquitatẽ motus, videbitur tremere. Adiuuant autem plurimum ad hoc ignis non ſplẽdidus, & cum fumo: nam debilis actio facilius vitiatur, quàm valida, ſed fumus flãmæ ſociatus, & flamma imbecillis, quæ à leui ſubſtantia procedit, debilem viſum facit: igitur talis ignis flammaq; leui fumo iuncta, hoc ſpectri genus efficiet. *Idem.*

Spectrum quintum.

Non poſſum præterire, quòd edoctus ſum per ſomnũ hac nocte, quę eſt vigeſimaoctaua dies Ianuarii MDLIIII. præcedens, dum librum hunc vltimò tranſcriberem, videbam parietem in quo imagines depictæ erant plurimæ, quarum aliæ ambulabant, aliæ colloqui videbantur, ſtabant nonnullæ, erant quæ ſederent, quæque deambularent: mira certè res. Tum ego, id mirum profectò eſt: tum quiſpiam qui aderat: Non eſt hoc miraculum, ſed tu inuentor fuiſti huius rationis, memini ſanè: tum ille excipiens inquit: Paries hic in cryptoporticu ex aduerſo viæ publicæ, quam ſcis eſſe maximè frequentatam; & nunc fortè fortuna milites tranſeunt, poſitus eſt. Illuceſcat Sol in via, docuiſti qua ratione imagines ex vmbris in aduerſo pariete videantur: hæ autem quæ plurimæ ſunt in extremitatibus parietis, ac quaſi confuſæ, nonnullæque in medio, & quas ſedere perſpicis, omnes ſunt picturæ, ad ſimilitudinem vmbrarum effictæ: vt cùm vmbræ diſcedunt ex finibus parietis, aliqua pictarũ moueri videatur. Tum ego, Certe pictas vix ab vmbris diſtinguere licet. At ille, Fuit hoc artis egregiæ opus: nam ſumta ratione ex libro tuo, dominus ædis hoc commentus eſt, hominũ colloquentium effigies, non picturæ ſunt, ſed vmbræ: ſtant enim hi duo in via, & mox diſceſſerunt. Verùm ego mecum recogitans, intellexi licere hoc idem in tabella facere, quæ transferri poſſet. *Cardanus.*

Spectra in nubibus quomodo fiant.

Nicolaus Siccus præfectus iuſtitiæ, vir inſignis, quem honoris cauſa nomino, dicebat ſe expertum eſſe flante vento, ſi equi aduerſus illum ferantur imagines leues, velut è pluma, vel charta depictas, filoque annexas equi peſtilenæ, ferri per aerem, adeò vt ſi filum tenue ſit, res prorſus mira videatur, id verò iure meritò: nam cùm ventus in aduerſum feratur, imago verò lata ſit ac leuis, non poteſt recta decidere: ſed neque iuxta venti impetum, velut reliqua, quæ decidere ſolent, quia à filo retinetur: neceſſe eſt igitur ſurſum ferri, ac ſpectri videndi cauſam præbere: verùm ad nubes vſque, magna dubitatio eſt, aut enim filum frangetur, aut venti vis non eouſque pertingit, aut impetum tanta longitudo fili retinere non poteſt. Verùm id alijs experiri ſinamus: compendioſior enim ratio in Aeſopi fabella deſcripta eſt: nutrita enim aquila in his, quæ in ſublime volant, annexaque pedibus imagine, deinde dimiſſa ſpectri videndi cauſam ſubminiſtrabit. His quidem artibus ad accendendum militum animos, dum pugnaces exercitus propè poſiti ſunt, non inutiliter vtimur. *Idem.*

Iocus Necromanticus.

Iucundum id quoq; nobis fuit ſpectatoribus, quo Andreas Albius Medicus doctiſſimus Bononiæ credulo cuidam amatori metum incuſſit: Demortui caput menſę apposuit, quod patefacturum eſſe nobis auditoribus promiſit, quiſnam ex nobis filiam ciuis cuiuſpiam miſerè deperiret, quis etiam futurus eſſet amoris exitus caput id hoc eſſe prædicturum. Ludicrum id non intelligentibus horrorem induxit, perinde atque ſi cacodæmonis ope vaticinium id proceſſiſſet. Verùm ijs, qui iocum animaduerterent, riſum mouit. Hac autem arte res hæc inſtituta erat. Menſa quatuor columnis pedũ inſtar ſuffulciebatur, quarum vna excauata erat, menſæ perforatæ ſubdita: Foramen id, totaque menſa ſubtili quodam tapeto tegebatur, ne menſæ foramen conſpiceretur: Eo loco demortui caput poſitum conſiſtebat. Pauimentum autem in ea parte perforatum etiam erat, in qua columna excauata mẽſam ſuſtinebat, vt ex inferiori ædificio, in ſuperius & viciſſim ex ſuperiori in inferius voces trãſmitti poſſent. Quamobrem is, qui in inferiori erat, tubo quodam in excauatam menſæ columnam immiſſo, & altera eiuſdem tubi parte

auri

auri admota, facilè quid alter in ſuperiori conclaui conſiſtens rogaret, exaudiebat, reſponſaq; dabat quæſitis apprimè conuenientia. Succeſſit hoc eò facilius, quòd vtraque amatoris eludendi ſecreta nouiſſent: Sic enim fabulam hanc communicatis ante cõſilijs dextrè peregerunt: Ad maiorem etiam vaticinij fidem, candelas cereas accenſas circa demortui caluariam poſuit, verbaq; peregrina recitauit. *Andreas Albius.*

Iocus alter hiſtrionicus.

Multis & hoc admirandum videbatur, quod tamen vbi modum quo ſimiliter agi poſſit, expoſuerimus, ludicrum exiſtimabitur. Vitrum vir quidam nobis inſpicientibus obtulit, in quod annulum immiſit, qui ſua ſponte quoties id expeteremus in vitro ſaltitabat. Hic aſtus hac ratione peractus eſt. Subtilis cuiuſdam mulieris capillus annulo adaptatus erat, hominiſque ludentis digitis. Cùm ergo ſaltandum eſſet annulo, digitos hiſtrio motitabat, quibus agitatis, ſimul annulus ipſe mouebatur, nobis capillum nequaquam conſpicientibus. Fucum hic hiſtrio ſubtili commento teget Annulus hic (aiebat) laſciuarum puellarum more non ſaltat, niſi meis ipſius digitis ei tympanum pulſem. *A quodam hiſtrione Veneto.*

Ad faciendum aliquem pedere.

Si accipiantur pili aſini, qui ſunt iuxta priapum eius, & dentur alicui in potu triti cum vino cuius, incipit ſtatim pedere. *Albertus.*

Aliter.

Similiter ſi aliquis acceperit oua formicarum, & contriuerit, & proiecerit in aquam, & dederit ea in potu cuiuis, ſtatim non ceſſat pedere. Similiter faciunt cum vino. *Idem.*

Crepitus ventris mouentia.

Quædam etiam veneficij potius quàm medicinæ loco habentur: ſat ſit leuiora recenſere. Crepitus ventris, oua formicarum, vel caſtanearum flores mouent. *Cardanus.*

Vt hernioſo crepitent teſticuli.

Vt hernioſo crepitent teſticuli, ſi optabis: Vbi eum igni accedere conſpicies, & calefacere, ſambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: ſic enim crepitum dabunt, vt ſecedere illinc cogatur. An id euenit, quam eructat aura, illi vento ſimili, qui quoq; eis officere ſolet. *Porta.*

Tympani mirum.

Fiunt & quædam, quæ ſpectra licet non ſint, admirationem tamen pariunt. Tympanum è pergameno figuris pingitur varijs, ita vt ſenſim deſcendat ratio picturæ, & rurſus deſcendentes excipiantur ab aſcendentibus: in obliquum enim ſitus earum tendit, ac quaſi per æquidiſtantes lineas: in medio lumen collocatur, quod more flammæ, quæ verua circumagit tympanum vertit, cumq; ſemper ſitu differentes figuræ occurrant oculis, omnes aut aſcēdere, aut deſcendere videntur, quod mirabile eſt. *Card.*

Ludicrum de piſis in olla coquendi.

Qui voluerit iucundo ſpectaculo ex ollis feruentibus piſa excludere, argentum viuum immittat, videbit rem pulchram, niſi labra ollaris excellens altitudo, vel ignis remiſſior obſtiterit. Expertum tibi trado. *Mizaldus.*

Ouum vt in aere aſcendat.

Sic facere poſſumus, vt ouum in aere aſcendat: Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio menſe eum accipimus: (alio enim tempore, vt æſtate & autumno, verus ros nō eſt, vt phyſicis conſtat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & ſi difficilis aliquando fuerit aſcenſus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum aſcendere incipiat facilius eleuabitur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Latrunculorum ludus.

Quæ propoſita in memoriam reuocant, quonā pacto duobus coloribus, imò vno tantùm, liceat plures differētias oſtendere, velut in latrunculorū ludo typis mandando: vbi qui Hiſpanicum librum emiſerunt, omnia confuderunt. Igitur loci nigri lineis nigris, quaſi cancellis ſunt diſtinguendi, cùm albi puri relinquantur, latrunculorum verò figuræ, nigræ quidem tota ſuperficie, atramento tingantur, albæ verò in ambitu ſolùm linea nigra deducenda, totū quod interius in typo eſt albū maneat. *Cardanus.*

Tres Schedulæ non tactæ, vt ſitum permutent.

Alia quoque remanet ludicra ſubtilitas, vt tres ſchedulæ non tactæ ſitum permutent: Quod illud penitus ignoranti, fieri non poteſt, quin mirabile videatur: Tres fiunt ſchedulæ longiuſculæ è papyro vel linteis, ſeq; mutuo æquali ſuperent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deoluuntur, diuerſiq; ſitus repeririuntur, longior in medio, vel primo loco, ſi longior eadem in poſtremo fuerit loco, immobilis remanet, quòd

non

non eſt, qui non putet à Dæmonibus factum, ſed aliunde non euenit, niſi quia in reſolutionis fine remanet procerior, & extrema, à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Quorundã fuit error, qui verborum, vt euenire putabãt, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo reſponſa præbebant: nam ſi ſcitum permutabant, ritè auſpicari, effectusq; propitiari, ſin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experiẽtijs fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ludicrum de carnibus.

Inſtrumentorum fides ſeu chordulæ minutim exciſæ, & carni recens coctę (ſiue elixata fuerit illa, ſiue aſſata) inſperſæ, eam vermiculoſam, putrem ac inſalubrem eſſe, diſcumbentibus iucundè mentiuntur. Quiſquis rei huius conſcius erit, vtili impoſtura ſolus pro arbitrio veſci poterit. *Mizaldus.*

Mulier vt omnia narret quæ fecit.

Quando vis, vt narret tibi mulier vel puella tua omnia, quæ fecit, accipe cor columbæ, & caput ranæ, & exicca vtraque, & pulueriza ſupra pectus dormientis, & narrabit omnia, quæ fecit. *Albertus.*

Statuæ ligneæ miræ.

Mira ſunt, quæ de duabus ſtatuis ligneis paruis, & colludentibus, à duobus Siculis fieri vidi: erant autem vnico filo transfixæ hinc inde, quæ annexæ altera quidem parte ligneę ſtatuæq; fixa manebit, reliqua tibię, quam ille pulſabat, extenſo vtrinq; filo: nullum ſaltationis genus non æmulabantur, geſticulantes miris modis, capite, cruribus, pedibus, brachijs totque in varias formas, vt ingenuè fatear me tanti artificij rationem nõ aſſequi: neq; enim plura fila, neq; modò extenſa, modò remiſſa, ſed vnicum filum in ſingulis ſtatuis, & ſemper intentum: nam multas alias vidi, quæ pluribus filis, atq; his modò intentis, modò remiſſis agebantur, ſed id nihil mirùm. Id verò pulchrum erat, quod ſaltationes geſticulationesque modis cantilenæ congruebant. *Cardanus.*

Capilli in ſerpentes.

Hæc tamen mirabilia viſa ſunt. Menſtruatæ enim mulieris capilli in ſerpentes, & vermiculos vertũtur fimo obruti, & tẽpore iam modico. Nec minus putrefactus menſtruorum ſanguis rubetas ſiue ranas generare poteſt: facilè enim corrumpitur, & cõuertitur, & ſæpè mulieres ex

eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & iis ſimilia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fœtus viuificari debet, tale animal apij, & porrorum interficere ſolent ſucco. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco, quatuor animalia ranis ſimilima peperit, & ſæpè tali cauſa abortiuit, cuius monſtruoſæ conceptionis, non eſt alia (credo) putanda cauſa. Ex corruptione quoq; humani ſeminis, veluti vermes in inteſtinis. Alcippe elephantē peperit, & ancilla inter initia belli Marſici ſerpētem generauit. Nec equorum minus è cauda ſetæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari vidētur. Tuſum ocimum inter lateres humido loco Soli expoſitū, Scorpiones generat: quanquā Galenus neget. Combuſtæ anatis puluis, ſi humido inter patinas ſeruetur obrutus loco, ingentē & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem rana procreari poteſt illicò, ſi earū cernatur ornatus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, ſcilicet ex coitu, in aquis ſuos natales habent, ſed quæ per ſe naſcuntur, & temporariæ dictæ ſunt: & æſtiuo tantum imbre litorū & itinerum pulucrulentis arenis generarūt, earumq; breuis eſt vita, vel ſæpè ventorum ara, altis montiū iugis ſæuientes, attollitur puluis, aquisq; mixtus, non ſolùm in ranas, ſed in lapides cogitur, ranis enim aliquādo pluiſſe auctor eſt Phylarchus, & Heraclides Lembus: circa Dardaniam & Pæoniam idem eueniſſe tradit, idque tam copioſè, vt domus & viæ replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perſpexit, quarum pars, quod ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, cōcretioni limoſi humoris ſimilis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto, quòd ex terra & imbre mures naſcuntur, & in aliis locis ranę, ſerpentes & ſimilia, vnde facilis eſt earum procreatio. Quidam enim cùm ſpuiſſet, ex ſputo ſtatim rana creata eſt, & Daumatus Hiſpanus, quoties libuerat ranarum maximam illicò producebat copiam, ſic vermium, & ſcrofarum, ex coitu exceptum virus, & ſanguinoſum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principiū, vt piſcis exitu, eiiciant, dum affatim lacte, & micis ſaturentur, ſubeuntes: perceptumque illud, quod apriam vocant, quod idem eſt, quod equis hippomanes, vitreo ſub fimo vaſe condi-

conditum, & opereulatum, ne ſurgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, præceptumque opus plumbea conditum pyxide erit vſui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimētum. Si quis verò curioſius, quàm par ſit, noſcere concupiſcet, quam nouimus rationem experimento fimo & admirabilem admodum mandragorum producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam feneratitia iam nomēclatura vulgo appellari cœpiſſe audio, ſi cui allibuerit, & is ad exēplar galli ſpermatis in ouo humanum & vitale aſperſerit virus, operculo coercito, ne fœtuoſum calorem coercitum ſuſpiret, efferret ſemiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam Nec negat id Auicenna, ſi occaſio dabitur, alibi paulò vberius: ſat ſit normam & fieri poſſe demonſtraſſe. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inſcios, & plebeios fide penitus caritura. De partu menſtruoſo, deq; producendi per fimum vi, hæc dicta ſufficiant. *Ioan Bapt. Porta.*

Arces & turres vt in aqua videas.

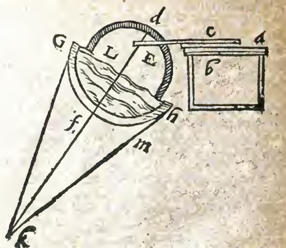
In vitreo vaſe matulæ ſimili aquam conijcies, parumq; ex ea ſumēs crocum in linteo ligatum, donec tingatur aqua, confricato: inde oui candidum digitis ſepties aut octies confractum in ea ponito, totumq; in vas illud conijcito permiſcens aquæ: videbis enim, vt referunt, quaſi oppida, & arces, ac turres in aqua ſparſas. *Cardanus.*

In ſtrato hominis vt appareant pediculi ſcaturientes, vt non poſſit homo dormire.

Si vis facere, quòd in ſtrato hominis appareant pediculi ſcaturientes, vt non poſſit homo dormire, tunc proijce in lecto eius pōdus vnciæ vnius, vel mediæ Alkakengi, & ſi acceperis pilos Aſturis, fiet inde licinium, quòd quādo accenditur vident ſe inuicem omnes infimos ex vehemētia infirmitatis, extenuationis. Accipe locuſtam citrinam, & exicca ipſam, & tere, & pone in panno exequiarum; & incende ipſum oleo ſambucino, in quocunque loco fueris, erit quod tibi dixi & mirabile. *Albertus.*

Situla aquâ plena quomodo ſuſtineatur.

Diximus de his, quæ plus ſuſtinent quàm ratio videatur oſtendere, & de his, quæ mutuò ſe ſuſtinent, nunc demonſtrādum, quomodo aliquid ſe ipſum ſuſtinere videtur. Sic abacus planus A. B. & baculus C. E. cuius exterior pars ſit ſub anſa D. ſitulę plenę aqua GFH. & inter baculū

C E. & F. ſitulæ imum collocetur E F. lignum rectum arctè, vt dilabi non queat dico ſitulam pendere nec cadere. Conſtat enim, quòd cùm F ſit imum ſitulæ quòd baculus E F. & F. grauitatis centrum, & centrum terræ, quod ſit K. & centrum ſitulæ, quod ſit L. ſunt in vna recta linea, quæ ſit K F. L E. Si igitur ſitula cadat, vel per rectam F K. vel prius inclinabitur latus aliquod, vt G. vel H. Si igitur inclinetur verſus H. in M. duco K M. quia igitur duæ lineæ veniunt ex K. K E. & K M. ad circulũ, & K E. tranſit per centrum circuli: id eſt, ſitulæ, erit ex demonſtratis ab Euclide in tertio elementorum K F. minor K M. igitur centrum grauitatis F. elongatum eſt à centro terræ K. ſpontè, igitur motu naturali graue aſcendit, quod eſſe non poteſt. Non igitur ſitula deſcẽdit inclinando ſe ad aliquã partem. Sed neq; per rectam K F. quia angulus F E C. rectus eſt, & cõſtans, deſcendente D. in L. ducatur L B. igitur æqualis eſt E B. igitur cùm L B. opponatur recto vel quintam primi: triangulus L E B. duos rectos habebit, vel maiori angulo maius latus nõ opponitur, quorũ vtrunq; aduerſatur his, quæ ab Euclide in primo elementorum ſunt demõſtrata. Ex quo ſequitur maius quoddã miraculũ, & eſt, quod aliquid ſpontè caſurum, addito pondere non cadet. Nã poſita parte baculi B D. maiore, D C. baculus cadet, quia extremũ eius cadẽdo appropinquatur cẽtro terræ K. & ita C. poterit eleuari, & ſic cadet: & tamẽ addito ſitulæ pondere

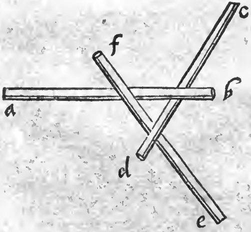
dere non cadet. Oportet autem (nec te cum riſu aſtãtium fallat experimẽtum: nam rudes vbi res non ſuccedit, non hominem ſed demonſtrationes culpant) vt diligentiſſimus ſis, primum vt abaci ſuperficies ſuperior ſit ad libellam poſita, & lignum rectum ad vnguem, nec flexile: & ſimiliter lignum E.F. rectum, & arctè iunctum inter ſitulæ imum & C. E. ita quòd faciat hærere firmiter lignum C. E manubrio D. Et quod F. punctus ſit centrum grauitatis, & ſitula rotunda. Multi legent hæc, ſed pauci intelligent. Plura enim intelligere oportet, quàm quæ ſcripta ſint, cùm tamen ad perfectionem nil deſit. ~~Cardanus~~

An mulier ſit adultera.

Dicunt, quòd ſi quis ponit adamantem capiti mulieris dormientis, manifeſtat ſi eſt adultera: quoniã ſi ſic eſt, reſilit territa de lecto: & ſi non, amplectitur virum ſuum cum grandi dilectione. *Albertus.*

Trabes mutuò ſe ſuſtinentes.

Quædam etiam ſpontè videntur ſuſtineri, ac etiam alia ſuſtinent nullo vinculo: vt, capio A. B. trabem, cui ſuper-

pono C.D. Ipſi C.D. ſuperpono E.F. cadat ſub A.B. tunc dico, quòd niſi ſoluantur, cadere non poſſunt: nam A.B. ſuſtinetur ab F.E. & E.F. à C.D. & C.D. ſuſtinetur ab A. B. igitur nulla earum cadet. Locus autem D. B. F. ſuſti-

netur, & ſuſtinet, experimento enim id patet, igitur ab aliquo ſuſtinetur, igitur ab omnibus, cùm par ſit omnium ratio, igitur firmiſſimus: Qui quantò magis premitur eò eſt firmior: nec ſatiſcit, niſi aliqua illarum frangatur. Cardanus.

Vt mulier confiteatur quæ fecerit.

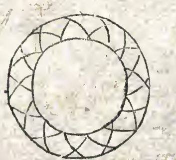
Ranam aquaticam comprehende viuam, & tolle eius linguam, & remitte illam in aquam, & pone illam linguã ſuper partem cordis fœminæ dormientis, quæ cum interrogetur, vera dicit. *Albertus.*

Telum pendens nullis vinculis.

Simili modo & in Dianæ Epheſiæ templo literis mandatum inueni. Cupidinis telum nullis retentum laqueis pependiſſe quòd ſi cui ingenium æmulari libuerit, facilè id aſſequetur: leui ferro harundinem pro haſta adijcito, lapidemque herculeum cubiti magnitudine excauatum eximiæ bonitatis inſerito, teſtudini templi, appoſitumq́; ſpiculum per plura ſecula ſponte pendere videbitur, neq; id magno miraculo. Cardanus.

Annulus præſtigioſus.

Cingulus aut annulus præſtigioſus ſic fit: elaborantur 5. circuli, aut ſi libet plures, ita contexti, vna tamen ſola ductili linea, vt nulla ex parte alter alterum tangat: ſic fit vt duo penduli in aëre ſtare videantur, miro artificij vafroq́; inuento: at efficere facilius longè eſt quàm effingere: quanquam, vt potuimus, eum depinximus. Ratio autem talis eſt, ſi annulum triplicatum facere voluerimus, deſcribemus circulos duos, deinde accipiemus numerum, quem volumus, qui diuiſus per tria, numerum circulorum annuli ſuper relinquat vnitatem: vt pote ſexdecim, nam diuiſus per tria relinquit vnum, & exeunt quinque: diuide igitur circulum exteriorē in partes ſexdecim æquales, deſcribendo totidem quoque diuiſiones in minore circulo efficiemus, ita tamen vt pun-

cta

ɑ inferiora intercipiant in medio ſuperiora: deinde ductis portionibus circulorum à puncto inferiore ad ſuperius, ab eo autem ad inferius, duobus ſemper intermiſſis, tandem redibit poſt exactos tres circulos ad eũdem punctum, itaque vnus circulus tres efficitur. Circulos autem hos extremos, ſeu qui prius deſcribuntur dimiſſi, vt melius deſcriptionis ratio intelligatur. Cæterùm iuuat eos delere, vt abſolutius, & nitidius opus videatur. Oportet autem in ſectionibus, quæ in ſolido ſunt, non ſe tangere annulos corporeos. Sic enim penduli videbuntur, ac per ſe, cùm non ſint. ~~*Cardanus.*~~

Ad furem dignoſcendum.

Si quis puluerem ex lapide ætitis, ſubcineritio pani incoxerit, & ſuſpecto furi quidpiam de eo comedendum obtulerit, præmanſum bolum deglutire non poterit. *Mizaldus.*

An corrupta ſit mulier.

Fumus ſeminum portulacæ, vel foliorum perſonatæ, quam bardanam vocant, per infundibulum vel aliter, in fœmineum pudendum tranſmiſſus, ſtatim mulierem, ſi corrupta eſt, ad meiendum proritat: ſi non eſt, lotium continet. *Ioan. Bapt. Porta.*

FINIS.

INDEX RECEPTORVM ET SECRETORVM, HVIVS VOLVMINIS.

A.

ABortum prohibentia 137
Acetum ex aqua vt fiat 192
Acetum vt fiat acre 192
vt ſubitò fiat ibid.
Acetum vt vini naturam adſciſcat ibid.
Actiones perfectiſſimæ 13
Acies cultrorum vt denſa reddatur 612
Adam ex terræ limbo creatus 5
Adamas ex Saphyro vt fiat 445 vt molleſcat 443
Adamantis tinctura 433.434
Adamantis proba 433
vt fingatur ibid.
Adonai cuius hoc pernuntietur 19
Aedificia quæ multum calefacere aerem poſſunt 450
Aer peſtilẽs vt corrigatur 70
Aerugo vt paranda 308
Aes coquere ſiue vrere 378
Aes eximiè dealbare 380
Aes aurum reddere 378.379
Aes vt fiat dulce vt argentum 381
Aes & cuprum vt argenti nitorem induat 380
Agni ne ægrotent 227
Allium vt dulceſcat 304 vt odoris virus deponat 305
Alij odor à manducante vt aboleatur ibid.
Ambroſia herba vnde dignoſcatur 88
Ambroſiam vitã producere 2
Ambroſiam herbã Italia fert 88
Amygdalæ amaræ vt fiãt dulces 297.324
inſcriptæ 324
Amigdalæ vt fructum copioſum ferant 297
Amigdaloperſicum 296
Amor vt naſcatur 84.85
Amor vt concilietur 79
Amorem quid conciliet 78
Amethiſtum vt fiat 438
Anguillæ 757
Anginæ curatio 117
Ani Ani Hu quis Hebrais 23
Animi affectus corpus afficiũt 83
Animi defectus curatio 118
Animarum & dæmonum diuerſa natura 30
Animas ante corpora creatas 5.6
Animal faſcinatum 195
Animal viſu & tactu inficiẽs 265
Animalia quæ è diuerſis commiſceri poſſint 210
Animalia ſi tuſſiant 234
Animalium ſecreta 204.205

Anima-

Animalium feritas vt mitigetur 233
Animalium verrucæ vt curentur 212
Animalium impetigo 212
Animalium ſpaſmus 210
Anates vt facilè manibus capiantur 275
Anatum ſaginatio ibid.
Anni præſagia 478
Anni præſagia ex primo tonitru poſt exortum caniculæ 479
Annulus præſtigioſus 666
Antidotus contra venena 101. 102
Anſer adhuc viuus excoctus 275.276
Anſeres vt ſaginentur 274. 275
Anthracis cura 232
Antidotum memoriæ 108
Antimonij vitrum 363
ἄπυρον quid 47
Appetitus vt concilietur 122
Apes quo tempore vindemiare oporteat 277.278
Apes vt transferendæ ibid.
ne fugiant ibid.
Apum morbi 275
Apium comparandarum modus ibid.
Aqua à vino vt ſeparetur 71
Aqua vt vino mixta ſuperponatur 182
Aqua optima pro phthiſi 120
Aqua aurum ab argento ſeparans 366.367
Aqua argentū diſſoluens 378
Aqua argentum colore aureo tingens 378
Aqua colorem maculatum reſtituens 462
Aqua quæ Magiſtra appellatur 346
Aqua ad næuos, ſerpigines, impetigines & alias maculas tollendas 169.170
Aqua quæ accenditur 49
Aqua ardens 56.58
Aqua lactis fontanæ ſimilis 191.192
Aqua faciem reddens iuuenilem 168
Aqua faciem denigrans 169
Aqua ad maculas delendas 464
Aqua fortis vt fiat 72
Aqua fortis ad flores effigiandos 633.634
Aqua fortis ad inaurandum pannos, marmora, linteos, 632.633
Aqua ſalſa vt potabilis fiat 74
Aqua vt ſeipſam exhauriat 469.470
Aqua aduerſus locuſtas 75
Aquam ſine igne calefacere ibid.
Aquæ inebriantes 71
Arboris mali vermibus quæ aduerſentur 293
Arbores vt citò creſcant 284
fœcundæ reddantur ibid.
Arbores vt fructus multo maiores ſolito ferant 285
Arbores ne à pecoribus lædantur 292
Arbores à vermibus vt curentur 291
Arbores ſylueſtres vt extirpentur 298
Arbores vt necandæ aut extirpandæ ſint 292.293

Arbores vt tranſplantentur 288.289
Arbores vt feraces fiant 285
Arbores quibus fructus defluunt 291 *aut folia ibid.*
Arbores ne à iumentis lædantur 292
Arborum remedia 294
Arborũ rubigini aduerſa 209
Arborum morbis remedia 289.290
Arborum inſitio quæ fit ſub cortice 285.286.287
Arborum infrugiferarum remedia 290
Arcanum ex Saturno Solem facere 387
Arca quæ pecunias recondit abſq; indicio 604.605
Arcæ ne fumo vicientur 611
Arces & turres vt in aqua videas 13
Archimedis ſpeculum 60
Areæ quomodo faciendæ 452
Argentum ponderoſius reddere 377
Argentum vel aurum diminuere 377
Argentum in aurum commutare 376
Argentum in aurum tingere 372.373
Argentum viuum vt cogatur 354
Argentum viuum cõgelatum in aurum tingere 352
Argentũ viuum fixum ibid.
Argentum viuum vt ex plumbo fiat 355
Argentum viuum ex plumbo extrahere 358
Argentum viuum vt in præcipitatum reuocetur 359
Auripigmentum ſublimare 398
Argenti liquefaciendi mira ratio 376
Argenti viui congelatio 351
Argenti viui congelatio cum oleo 353
Argenti viui congelati fixatio 354
Arma & inſtrumenta ferrea vt ab ærugine conſeruentur 613
Aries ne impetat 227
Ariſtotelis ſcripta quo loco apud Alexandrũ fuerint 16
Ars Magica quomodo addiſcenda 110
Artis proplaſtices modus 344
Arthritis vt curetur 142
Aſtantes vt ſine capitibus videantur 646
Atramentum paratu facile 497
Atramentum ad ſcribendum & imprimendum 637
Atramentum perpetuum 497
Atramenti puluis viilis viatoribus 496
Atramenti puluis conficiendi modus 637
Atramenti conficiendi modus 636
Atramenti conficiendi modus optimus 496
Aſinus ne rudiat 140
Aſini animo delinquentes ibid.
Aſinorum claudicatio 212
Αὐτόπιον Deum 11
Auis in Germania noctu lucens

uenis vt ignis 58
Aues vt congregentur 259
Aues vt capiantur ibid.
à fructibus arcendæ 260
à ſemente fugandæ ibid.
Aues vt manibus capiantur 259
Aues quomodo doceantur loqui 260
vt intelligantur 261
Aues ne arborem impetant 290
Aues rapaces vt pennas mutent 415
Aniculæ vt pingueſcant 273
Anicularum educatio ibid.
Auguria 554.555.556
Aurum vitæ 365.366
Aurum ad miniandum vt teratur 630.631
Aurum potabile 367
Aurum ex plumbo vt fiat 388
Aurum ad ponendum compoſitio ſimplex 631
in nigra materia ibid.
Aurum & argẽtum clam deferre 366
Aurum Diaphoreticum 367
Aurum excreſcere & augere 360.361
Aurum ex cupro parandum 381
Auri abſtergatiuum 370
Auri color vt reparetur ibid.
Auri terendi modus 369
Auri molendi nouus modus 634.635
Auri Balſamum 368
Aurichalcum argenti colore tingere 381
Auxilia ſecreta contra ſerpentes 247.248

B.

Balagij ſubtiles vt denſentur 439
Balſamum ad vulnera 76
Balneum ad Reſolutos 109
Barba & capilli vt tingantur 363
Barba & capilli vt gignantur ibid. *vt naſcantur* ibid.
Batrachion herba 109.110.111
Beſtiæ vt domum redeant & homines ſequantur 69
Beſtiæ ne amplius comedant ibid.
Beta vt albior & maior fiat 314
Bithiæ mulieres oculis faſcinantes 218.219
Bombardarum pilæ accenſæ 47
Bos ſi ægrotet 299
Bouem ſi ſerpens momorderit 226
Boues vt valeant 223
vt fiant debiles ibid.
Boues ne pedes ſubterant ibid.
Boues dum laborant ne laſſentur 223 *vt muſcis non infeſtentur* ibid.
vt pingueſcant ibid. & 224
Boues ſi capite doleant 224
Boues claudi 225
ſi ſcabioſi fuerint ibid.
Boues ſi pediculis & vermibus laborent 226
Boues ſi febriant 225
ſi tuſſiant ibid.
Boues ſi profluuio alui laborent 224
ſi torminibus ibid.
Boum ſuppuratio 225

Boum cicuratio 222
Boum medicamentum 224
Braſſica vt non coquatur 601
Bubonis peſtiferi cura 156
Bubonum curatio 156

C.

Cabala 520.521.522
Cacodæmones ſubſtantias facere non poſſe 36.37
Cacodæmonum, vt angelorum ordines nouem 33 & *eorum operationes* ibid.
Calcei incorruptibiles 465
Calculi remedia 128.129.130
Calcedonius vt fingatur 436
Calli & Verrucæ vt extirpentur 157.158
Cameini lapides vt formentur 444
Caminus fumum non remittens 452
Cancri quomodo capiantur 257.258
Candela admirabilis 44
Candela pauorem inducens 55
Candela colores reddens 35
Candelę quæ animalium capita hominibus apparere faciunt 65
Candela in aqua ardens 70
Candela vt ardeat ſub aqua ibid.
Candela quæ extingui nequeat 44 48
Candela quæ ventis extingui non poſſit 49.50
Candela vt fiat inextinguibilis 43
Canis vt quemuis ſequatur 231 *ne te deſerat* ibid. *ne latret* ibid.
Canes vt venationi celerrimè aſſueſcant 272 *ne rabiè corripiantur* ibid.
Canes ne à pulicibus & ſcabie perdantur ibid.
Canes vt obmuteſcant, vt fugiant 231.268
Canum morbi curatio 232
Caniculæ ortus & quæ ex ipſa contingunt 577
Caniculæ æſtui quæ aduerſentur 290
Canicies vt precaueatur 363
Capitis pediculos extinguent 154
Capitis vulnera vt ſanentur 143
ad Capitis dolores remedia 107
Capilli vt aurei fiant 159
Capilli vt argentei fiant 160
Capilli vt flaueſcant ibid.
Capilli vt denigrentur 161
Capilli & pili vt diminuantur 164
Capilli in ſerpentes verti 662. 663
Caporum mores vt mutentur & pingueſcant 266
Capræ vt multum lactis præbeant 230
Capræ ne peſtilentia laborent 228
Carbunculus vt fiat 437
Carbunculus qui noctu luceat vt fiat 69
Carbunculi curatio 156
Cardanus volumnioſus 32
Caricæ vt durent 327
Caro vt vermicularis videatur 176
Caro diſſecta vt iterum coaleſcat 597 *vt carnium coctura acceleretur* ibid. *annoſa &*

noſa & peruetuſta cito coquatur ibid.
Carnes vt diu ſeruētur incorruptæ 591
Coctæ vt crudæ videātur ibid.
citò tenereſcant ibid.
ne putreſcant ibid.
Caſeus ne à murib. edatur 237
Cataplaſma ad vulnera, regis Daniæ 147
Cataplaſma cōtra vulnera 149
Catapotia memoriæ 108
Cauſa ſub Relationis prædicamento ponitur 10
Cauſarum ſeries finita 11
Cera vt rubeo colore tingatur 601 Viridi colore ibid.
nigro colore 602
ad dealbandam ibid.
Ceraſus vt vuas ferat 295
Ceraſa vt fiant præcocia ibid.
Ceraſa oſſiculis carentia 321
Ceraſorum remedia 295
Ceraſum ſeu Elixir ad metalla tranſmutanda 341
Cerebro languenti medela 107
Cæruleum tranſmarinum 615
Cerui vt capiantur 256
Cerui vt ſenectutem renouent 233
Ceruos vt allicias 234
Ceruos vt fugæ mandes 233
Ceruiſia vt per annum incorrupta maneat 191
Ceruiſiæ langueſcentis remedium 191
Chalybem variè reſoluere 386
Cicatrices vt deleantur 158
Cicer præcox & maius vt fiat 336
Cicindelæ ſiue nitedulæ 58
Cimentū purgandi aurū 370
Cimices necantia 242
Chryſolitus vt fingatur 439
Chryſocolla ſiue Boraces, vt parentur 399.400
Chryſtallus vt fuſilis fiat 405
Chryſtalli ſectio ibid.
Chryſtallini priſmatis mira facultas 424
Chryſtallina pila quæ ignem excitat 53
Cinara ne ſpinis horreat 333
vt odorata fiat ibid.
dulcet ibid.
Cinnabaris parandi ratio 499
Cinnabaris parādi modus 395
vt fixum reddatur 396.397
Cinnabaris ad ſcribendum parandi modus 398
Circulus zodiaci 418.419
Circuli ferrei omnibus vaſis commodi 611.612
Claui 157
Clepſydra ad hortos irrorandos 439
Clibanus compendium pecuniæ faciens 596
Coagulatio Mercurij vt ſit inſtar auri Rhenani 352
Cochlea Archimedis 596. 597
Cæli & planetarum imagines 430.431
Cognoſcere quæ velimus quomodo 506
Colico cruciatui remediū 123
& experimentum 124
Color aqua reſtituendus 462
Color viridis ad ſcribēdū 499
ad ſcribendum 615.616
ſmaragdo ſimilis 616
Color Cæruleus indicus perfectus 618.619

Color purpureus parãdus 628
roſei parandi modus ibid.
Spadiceus vt paretur 629
flauus quomodo conficiatur 629 viridem quomodo parabis ibid.
Colorem panno amiſſum reddere 464
Coloris cærulei parandi ratio 499
Colores ex omni metallorum genere 617
Columellæ ſuffocatio & inflãmatio 118
Collyrium contra paſſiones oculorum 114
Columbus vt infarciẽdus 257
Columbæ vt non fugiant 268
Columbarum philtrum vt non fugiant ibid.
Columbæ vt multiplicentur 269 vt ad columbaria trahantur ibid.
vt maneant & ſecum alias adducant ibid.
Columbarium vt reptilia non intrent 141.142
Columbarium vt ſerpens non aſcendat ibid.
Conceptum iuuantia 270
Concubitus maleficij quid agendum 539.540
Cuniculorum igneorum ratio 585.586
Cornua vt emolliãtur 250.251
Contemplatio iuſta 29
Conuulſionis remedia 112
Corallium vt fingatur 439
vt liqueſcat 440
Coturnices vt pingueſcãt 272
Crepitus vẽtris mouentia 659
Crocus ferri ſeu Martis 385
Crotolapis vbi reperiatur & vt præparetur 90
Crocodillus vt immobilis reddatur 452
Cubiculum vt viride videri poſſit ibid.
Cubiculum & omnia vt nigra videantur 453
Cubicula elegantia facere 451
Cucumeres ociſſimè producere 332 ſerotinos ibid.
Cucurbitæ vt fiant longæ & vaſtæ, latæ & amplæ 330
vt ſine ſemine naſcãtur 331
vt præcoces ibid.
Cucurbitarum & cucumerũ formæ variæ 331
purgatoriæ ibid.
vt conſeruentur 332
Curculiones vt perimẽtur 281
ne frumento noceant ibid.
Cuprum in aurum vt mutetur 381
Cutis vt aqua ſplendeat 166
Cutis vt candore præſtet 168
Cyanus vt fingatur 442

D

DEmentes reddere 91
Dæmon quid 29
Dæmon vt reſponſum dare videatur 552
Dæmonum poteſtas 629
Dæmones boni vt nobis concilientur 508.509
Dæmones quantitate finitos 30
Dæmones quos Origenes virtutes vocet ibid.
Dæmones corpora accipere 30
Dæmonum corpora, ſpectra ibid.

Dæmonum differentias omnes cur indagari non poſſint 24
Dæmonum triplex differentia 30
Dæmonum differentias ex actionibus colligi 32.33
Dæmonum ſpecies 31
Dæmonum potentia finita 35
Dæmonum facta & miracula an nuncupari debeant 36
Dæmonum machinamenta 528
Dæmonum infimus ordo 31
Dæmonum limitata poteſtas 34
Dæmonum opera admiranda fieri 16
Dæmonum ex coitu mulieres concipere non poſſe 29
Dæmonum arcendorum quid antiquitas & Rom. eccleſiæ crediderit 528.529.530.531.532
Dæmonia eijciendi modus eccleſiæ veteri 544.545
Dæmoniaci 544
Dæmoniaci curãdi exemplum inſigne 526.527
Deſiderata quomodo poſſint ſciri 506
Deus ſuppſius principium 14
Deus infinitus, omnipotens 11
Deus vt trinus dicatur 12
Deus quid egerit aut agit ibid.
Deus in locis diuerſis 22
Deus mutari non poteſt ibid.
Deus ſpiritus ſummè ſimplex ibid.
Deus vnus ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate 18
Deos tres ex tribus perſonis qui fingant 18
Deus vt infinitus ſubſtantia & vnitate 30
Dei felicitas 13.14
Dei interna actio 14.15
Deo qua ratione cõiungamur 502.503.504
Deum primam eſſe cauſam 11
Deum ſolum homines feciſſe vt probetur 4
Dentes vt ſine dolore extrahantur 173
Dentes vt audire videantur 174
Dentes vt dealbentur vt conſeruentur 172.173
Dentium dolori atque ſtupori mederi 116.117
Diabolus poſſit ne morbos inducere 36.37 *an etiam inductos ſanare* ibid.
Diabolum poſſe morbos curare nobis incurabiles 39.40
Directiones 41
Diſenteriæ remedium 127
Diuinorum operum ſecreta vbi conſiſtant 1
Diuinare 560
Domicilium vt vuarum plenum videatur 455
Domus vt videatur argentea & luminoſa 67
Domus vt tota alba videatur 67 *vt viridis videatur* ibid.
Domus vt tota ſerpentibus plena videatur 67
Domum delutare 252
Dormire quis vt nõ poſſit 205
Draco volans 650
Draconis volantis conſtructio 483
de Duffo rege hiſtoria 38

E

EBeni conficiendi modus vt videatur naturale 622
Ebur vt emolliatur & polia- tur 250
Ebur & oſſa viridi colore tin- genda 617
Ebrietatem ne quis ſentiat 191
Ebrij vt rurſus ſobrij fiant 191
Effectus duplices cauſarum 17
Effluuium vrinæ vt curetur 135
Electuarium pro phthiſi 120
Electuarium contra peſtem 98.99
Elephantiaſis vt dignoſcatur 104.105
Elephantiaſis remedium ibid.
Elyxir ad metalla transmutan- da 341
Elychnium quod ardens non conſumitur 49
Elychnium perpetuum ibid.
Empyici curatio 120
Epiſtola vt clam aperienda 494
Epiſtolæ clauſæ, quæ clancu- lum aperiri non poſſint 494
Epilepſiæ remedia 109
Equus ferox vt miteſcat 213
Equus obſtinatus 215
Equus clamoſus 213
Equus ſi anhelet 218
Equus cùm difficulter vrinam emittet 217
Equus ſi ſanguinem mingat 217
Equus ſi pulmone laboret ibid.
Equus ſi ſit ſcabioſus 216
Equus ſi cæcus fiat ibid.
Equus vt fiat gradarius 214
Equi vt varijs coloribus na- ſcantur 214
Equi vt habeant paruum ca- put 215
Equo ſi oculi inflammentur 219
Equi vt in furorem agantur 215
Equi ſi torminibus agitentur 219 ſi febricitent 220 vt curſu non fatigentur 213
Equi ſi tuſſiant 217.218
Equi ſi clauo lædantur 216
Equi ne à muſcis moleſtentur 215
Equorum albugo & ſanguinis profluuium 219
Equos graciles ſi pingueſcere vis 220
Equæ ne abortiant 222
Erucæ vt perdantur 246.247
Eſca ad columbas alliciendas 94.95
Eſcharoticum ſine dolore 152
Eſcharoticum cutim celerrimè perforans 152
Eſſentia diuina mente non ex- cogitatur 18
Exorciſmi vt adhibendi 540. 541

F

FAba vt incolumis ſeruetur 34.35 ad coctûram commoda 336
Faces quæ non extinguantur pluuioſis temporibus 56
Faces quæ ventis non extin- guuntur 46
Facies vt decora fiat 167
Facies vt emaculetur 169
Facies vt roſeum colorem adi- piſcatur 165

Facies vt purpurea reddatur 167
Facies inſignis vt macilēta videatur 65
Facies vt mangonizetur 166
Facies fucata vt palleſcat 168
Faciei tubercula vt deleantur 179 *puſtulæ* ibid.
Fames vt facilè perferatur 177
Familia voce & lingua faſcinantes 81
Farina vt incolumis ſeruetur 342
Farina vt perennet 176
Faſcinum duplex 81.82
Faſcinum pernitioſum 87
Faſcini curatio 86
Faſcino pueri in inuicem perduntur 85
Faſcinatores qui 81
Fauſti magni factum 39
Febris vt excitetur 97
Febres variæ vt ſanentur ibid.
Febres puerorum ibid.
Febres vt curentur 94
Fel perdicis memoriæ conducit 108
Feles vt auiarijs arceantur 239
Feles vt columbas non infeſtēt 269
Feles vt ſine maſculo cōcipiant 239
Feras vt arceas 233
ab eis vt ſis tutus ibid.
Ferrum vt molleſcat 384
vt cæletur ibidem auri colore tingere 381
in calybem mutare ibid.
durum facere 385
ad Ferrum inaurandum 382
aureo colore tingendum 382.383
Ferro vt rubigo eximatur 384
Fertilitatis prædictio 354
Ficus ne fructus amittat 297
aduerſus eius vermes ibid.
Ficus vt groſſus teneat 298
Ficus vt virides ſeruentur 327
Ficus vt inſcriptæ fiant ibid.
præcoces ibid.
purgatoriæ ibid. *æque albæ & nigræ vt fiant* ibid.
Ficuum vermibus vt occurratur 297
Figuræ protuberantes in ligno 64
Filum vt igne non aduratur 56
Finem quod non conſequitur fruſtra eſt 8.9
Flumina vt quis tutè tranare poſſit 71
Fœtus diſcolores vt gignantur 196
Formæ marmoreæ variæ 449
Formicæ vt interimendæ 240
vt abigendæ ibid.
Formicæ vt expellendæ 239
vt plantas non contingant ibid.
Formicæ vt arbores non aſcendant 241.242
aduerſus formicas 241
Fortuna totius anni vnde colligatur 40
Frondes virides effingere omnis generis 616
Fructus vt præcoces habeas 314 *ſerotinos* ibid.
ſuauiores ibid.
Fructus vt vim purgandi nanciſcantur 315

Fructus ex diuerſis compoſitus ibid.
Fructus vt exos & enucleatus euadat 316
Fructus creſcentes vt aliam formam ſumant 316
Fructus omnes vt augeantur vt formam quam voles aſſequantur 314
Frumentum vt valdè excreſcat 335
Fuci ex alueario vt tollendi 278.
Fuci mulierum vt deprehendantur 169
Fulmen lauro impeditur 442
Fundæ bellicæ 596.597
Funambulorum ratio 648
durum facere 385
ad Fundendi artem quæ neceſſaria requirantur 125
Furtum cognoſcere 655
Furem vt quis agnoſcat 666
Furfures à facie abſtergere 171

G

Gallinæ cerebrum confortat cerebrum 108
Glauci 180
Glacies ardens 71
Gallus vt non calcet gallinam 264 *vt non vociferet* ibid.
Gallina vt non ſit granedinoſa 262.263
vt non abortiat ibid.
vt à fele non lædatur ibid.
Gallinæ cerebrum quid valeat 79
Gallinæ oculus vt curetur 263
Gallinæ vt magna pariant oua 262
Gallinæ vt pingueſcant ibid.
Gallinæ vt ſine ſtrepitu capiantur 262
vt à pulicibus defendantur ibid. *vt à vulpibus ſint ſecuræ* ibid.
Globuli contra famem 177
Gluten ad vaſa lapidea 406. 407.408
Gemmæ vt niteſcant 428
Gemmæ duplices vt conficiantur ibid.
Gemmæ fictitiæ ibid.
Gemmæ qua arte cælentur 444.445
Gemmarum ſectio 428
Gemmarum ſculptura ibid.
Gemmarum vires & imagines 428.429
Gemmarum fraudes 425
Genarum liuor vt abſtergatur 102
Generatio Filij proprietas 18
Genij qui 31.32
Genus humanum cœpiſſe 3
Generis humani principium habuiſſe & finem habiturum 3
Goetia & Necromantia 516
Gonorrhcæ curatio 111
Graculos in fugam agere 273
Grandinem vt abigere oporteat 480.481
Grytis fluuiatilis vt capiatur 257

H

Hebeni conficiendi modus 337
Heluetius magus qui nunc viuit quos cures morbos 39
Herbæ ne à pulicibus corrodantur 306

aduerſus

aduerſus herbarum erucas ibid.
Hemorrhoides & earum dolor vt curetur 135
Hernioſo vt crepitent teſticuli 9
Hidropis remedia 134
Hippomanes qui 79
Hirci ne fugitiui fiant 230
Hirundinum pulli vt albeſcãt 264
Hirũdinis cor ad amorem conciliandum valet 80. 81
Hiſtoria antiqua de argento in aurum 371.372
Homo perfectus 6
Homo cur non æternus à Deo creatus 5
Homo cum moriatur æternus eſſe non poteſt 2.3
Homo cur ex homine propagetur 9 10
Homo vt ſemper ſit Eunuchus 136
Homo in ſomno vt loquatur 85 *vt dormire non poſſit* 86
Hominis felicitas 6
Homines cur à Deo facti 4
Homines miraculoſo modo facti 2.3
Homines vt pingueſcant 161
Homines vt Angeli videantur 66 *vt nigri videãtur ibid.*
Homines cum moriantur cæpiſſe neceſſe eſt 2
Homines vt mortui videantur 651
Homines vt igne non comburantur 55
Homines vt caninam faciem habere videantur 64 *vt tria capita habere videantur* 64. 65
Homines vt equina vel aſinina capita habere videantur 63.64
Homines vt ſine capitibus videantur ibid.
Homines vt Elephantes videantur 65.66
Hominum finis extra hominem 10
Hominum felicitas 14
Hominum omnium vnus finis 9
Hominum multi fines 8.9
Hordeum quomodo incolume ſeruetur 336
Hora diei 561
Horologia abſque fune 602. 603
Hortus vt viridis & floridus fiat 453
Horti vt ſeminandi 456.457
Horti erucas quid perdat 459 *blattas hortẽſes, pulices & grandinem irruentem ibid. inſtantem pruinam & rubiginem* 458
Hortorum ſtercoratio 455
Hoſtes ne quem lædant 581
Hyacinthus vt arte fiat. 438
Hydrargyrum vt euolet 358
Hydropis receptum 133.134
Hypoſtaſes in diuinis tres ſunt 24
Hypoſtaſium differentia ibid.

I

Ictus venenati vt curentur 156
Idiomata quid apud Theologos 16

Imago penſilis in ſpharico cõcauo videri 416
Imagines ſolidæ pulchræ 617
Ignis volans 53
Ignis qui per ſolem accenditur 45
Ignis inextinguibilis 51
Ignis arma comburens & aqua non reſtingui 48
Ignis pabulum ſub aqua ardẽs 47
Ignis valentiſſimus 49
Ignis ex carabe 47
Ignis Græcus 57
Ignis vt manu tractetur 54
Ignis qui oleo extinguitur aqua accenditur 56
Ignis fomes vt fiat 49
Ignis eſca ad excitãdum ignem 48
Ignem trahentia ibid.
Ignem ſub aqua conſpicere 52
Ignem ex aqua accendere 52
Ignem in humido excitare 52. 53
Ignem per Criſtallum accendi 53
Ignem ex poculo pleno aqua conſpicere 52
Ignem manu tractare 47. 52
Igne vt quis non comburatur 46
Igne ne quid comburatur 49. 50
Igne quod comburi non poſſit 45
Ignes artificioſi, qui aqua non extinguuntur 50.51
Ignitus aliquis totus vt videatur 54
Infantulorum ad ſiriaſin 118
Infinitum vnum non plura dari poſſe 11
Inſecta vt fugẽtur omnia 279
Inſitio quæ fit per inoculationem 187
Inſomnia clara & iucũda inducere 202
Inſomnia mala vt arceantur 204
Inſtrumẽtum quo trahens trahitur 572
Inſtrumentum quo quiſq; ſeipſum ſurſum trahat 572
Inſtrumenta muſica vt vento pulſentur 575
Iris vt videri poſſit 481
Iocus hiſtrionicus 659
Iocus necromanticus ibid.
Iouis duodecennium 578
Iter facientes vt non fatigentur 205
Iumentum ſi diſſenteria laboret 210
Iumentum ſi ſanguinem vomat aut minxerit 209
Iumenta ſi patiantur præter naturam quid agendum 645.646
Iumenta vt appetant cibum auidius 208
Iumentorum pili vt renaſcantur 212
Iumentorum pili albi vt tingantur ibid.
vt nigri albeſcant ibid.
Iumenta vt vrinam reddant 209
Iumentorum ſtrumæ 211
Iumentorum podagra ibid.
Iupiter quando ad domum ſiue locum ſuum redit 41.42

Kitra

K.

Kitra quid dicatur 47

L.

L*Acca coccinea vt paretur* 620

Lacca paranda è verzino 626

Lactuca ſeminibus multis cõſita 306

Lactuca vt lata fiat cãdida & ſpecioſa 306 .*ſeſſilis ſeu pomata ſuauis ſapore & forma multiplici* ibid.

Lamias ope dæmonum tempeſtates ciere, mortuos per faſcinam excitare &c. 38

Lampas mirabilis 46.47

Lampas homines fœdos oſtendens 66

Lampas quæ præſentium nullos oſtendit ibid.

Lampas qua aſtantes ſe videant vt imagines & lapides 68

Laneos pannos purgare 465

Lapis quo ignis in humido excitetur 52.53

Lapis panno fricatus qui aſcẽdatur 49

Lapis qui ſalina accenditur 447.448

Lapis qui ſputo madefactus ignem excitat 447

Lapis à bufone vt eliciatur 448

Lapidis Bufonis proba ibid.

Lapis veſicæ vt curetur 133

Lapides precioſi vt conficiantur 426.427

Lapides quiuis vt molleſcant 446

Lapides & gemmæ quibus imaginibus inſigniãtur 431.432

Lapides duri vt pugno frangantur 446

Lapides quoſdam futura præcognoſcere 659.660

Lapidibus inſcribẽdis electiones 431

Latrunculorum ludus 660

Lateres cocti cur grauiores 76

Legumina vt facilè coquantur 336

Lentes vt meliores & maiores naſcantur 65

Lepræ antidotus 105

Lepræ cura 104.105

Leproſum reddere ibid.

Libri quomodo auro obduci queant 633

Libri auro vt obducantur 552

Librarum fucus 570

Lichnium mirabile 69

Lichneum quod per oleum extinguitur, per aquam inualeſcit ibid.

Liciniũ cum ardet domum ſerpentibus plenã oſtendit 36

Ligatorum ſiue impotentium cura 190

Ligna quæ attrita ignem concipiant 53.54

Ligna ne igne ardeant 337

Limaces ne olera comedant 246

Liquor ad formandas lineas 639

Liquor aureus ad inauranda coria 641

Liquor candidus ad ſcribendum 50

Liquor ad ſcribendum & vaſa ferrea, lignea, oſſea auro obducenda 617

Liquor aureus ſine auro 801

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum 637
Liquor aureus facilis 636
Literæ aureæ 498
Literæ argenteæ ibid.
Literæ albæ vt citò nigreſcant 494
Literæ virides & albæ vt ſcribantur 631
Literæ aureæ & argenteæ ſine auro & argento faciendæ 630.631
Literæ in nigro vt candicent 490
Literę albæ vt legi poſſint 495
Literæ quæ aqua viſibiles redduntur 495
Literæ igne vel aqua conſpicuę 491
Literæ deliteſcentes & conſpicuæ vt legantur 493
Literæ occultæ ne legi poſſint 488
Literæ quæ non niſi noctu legantur 492
Literæ latentes in charta cognoſcuntur 492
Literæ ne cōburi poſſint 494
Literæ certis diebus deciduæ 492
Literæ in tenebris conſpicuæ 488
Literæ vt lapidibus inſcribantur 493
Literæ indelebiles in corporibus humanis 409
Literas lumine interpoſito legere 489
Literas aureas ſine auro faciendas 631
Literas delendi modus 493
Literas vt à muribus tuearis 495
Lixiuium ad tingendos capillos 62.63
Locorum longitudo & latitudo vt cognoſcatur 566
Locuſtæ vt capiantur 257
Locuſtis quid aduerſetur 282
Locutio vt occultetur 484
perſibilium 484. *per faces* 485.486
Lotij difficultas vt auferatur 133.134
Lucerna totum annum durans 614
Lucerna mirabilis 666
Ludi aduerſus conuiuas 653.654
Ludicrum de carnibus 661
Ludicrum de canibus 646
de pane ibid.
Ludicrum de piſis in olla coquendis 660
Ludicra 645 646
Lumen quod pedere facit 61
Lumen quo aſtra vagari videantur 68
Lunam ad dealbandam 378
Lunæ coloratio 373
Lupi vt arceantur 235
Lupini vt dulceſcant 336
Luſus ſapientiæ quis vſus 76
Luti ſapientiæ conficiendi modus 75.76
Lyra pulſata alteram quieſcētem mouere 575
Lyra ſomnum concilians 574

M.

M*Achina brambilica* 468.469
Machina Heronis 471
Machina Cteſibica 466

Machina

Machina Auguſtana 474
Maculæ veſtium vt deleantur 460
Macularum olei aut pinguedinis delendarum ratio 464
Maculas ex quouis ſericeo tollere 462
Magia in genere 441. *naturalis* ibid.
Magia mathematica 514
Magia ſeptupliciter addiſcitur 610
Magia venefica 513.514
Magorum & lamiarum opera 36.37
Magarum opera nō omnia eſſe illuſiones, vt beſtias vel homines necare 37
Malagma ad neruos equorum 220.221
Malus vt multa poma ferat 293
Malum componere ex perſico & nuciperſico 295.296
Malum punicum vt ſine granis facias 82
Malum Citrium vt effigiatum naſcatur 326. *vt fiant rubra ibid. vt conſeruanda ibid.*
Mala vt diu conſeruentur 319 *vt ſeruanda* ibid.
Mala vt fiant dulcia 319 *non putreſcant ibid. non ſint caduca ibid. vt fiant rubra ibid. &* 319
Mala Cotonea vt fiant effigiata 320 *vt conſeruentur ibid.*
Malis lineamenta imprimere 319
Mala caduca 293
Maleficium vt ſoluatur 84 85
Maleficiatorum curatio 532
Mammæ mulierum vt fiant ſimiles virginū mammis 175
Manicæ metallicæ quæ dicantur 58
Mandragorum fingere 328
Mammillæ vt nō creſcant 177
Manus vt nigreſcant 176
Manus vt dealbentur ibid.
Manuum tremor 139
Margaritæ confractæ in vnum reſtituere 434.435
Margaritæ vt diſſoluātur 436
Margaritas conficiendi modus 434
Mares aut fœmellæ vt gignantur 59
Marmor aut lignum vt aurū inducendum 631
Marmora & alabaſtrum tingenda 642
Medicina ſerniorum cerebris 107
Melanuri piſces 256
Melancholiæ remedia 113
Mel an ſit adulteratum 278
Mellis vindemiator vt ab apibus non lædatur ibid.
Melones vt dulces & odoratos reddes 332
Meliſſa ad memoriam valere 77.78
Membra reſoluta vt curentur 153
Memoria vt confirmetur ibid.
Menſæ quæ duplicantur 609
Mercurÿ coagulatio 352
Mercurÿ ſublimati modus quo vtuntur alchimiſtæ & aurifabri 354.355.356
Memoria vt augeatur 78 79

Memoriæ quæ conferant 107
Memoriæ confert Perdicis fel 77.78
Mentes cæleſtes 31.32
Menſtrua alba vt curentur 135. 136
Mercurius vt frãgatur & tingatur 358.359
Meſpilus vt curãda 296.296
Metallo friabile adimere 339
Metalla in corpus reducere ibid.
Metalla in calcem & aquam tranſmutare 339
Metalla vt inauranda 341
Mingentes in lecto vt curẽtur 134
Mira videre in vaſe vrinali & alijs 655
Mixtura odorata Iſabellæ Corteſiæ 171.172
Monſtra quomodo gignantur 197
Morbi caduci remedia 111. 112.113
Morborum curatio duplex 39
Morborum diuiſio ibid.
Molẽdini venti ſtructura 594. 595
Molitorum ſecreta 592 593
Morus vt fiat feracior 295
Mora vt fiant alba 321. *vt ſeruanda* ibid.
Morſus rabidi canis vt curetur 154.155
Mors quibus minus moleſta 88.89
Mortis prædictio 103
Mortis vel ſalutis præſagium ibid.
Mortis genera minus moleſta 88
Mortem fotu allicere 89
Motus perennis inſtrumenti 569 570
Mugiles & capitones vt capiantur 255.256
Mulier vt à coitu abhorreat 199
Mulier vt virum ſuum admittat 199. *& eo delectetur* ibid.
Mulier vt concipiat 136
Mulier vt cito pariat ſine dolore ibid.
Mulier ne cum aliquo adulterare poſſit 200
Mulier vt alienum virum non admittat 199
Mulier quot ſit habitura filios 137
Mulier an ſit caſta 200
Mulier an ſit corrupta 865
Mulier an ſit adultera ibid.
Mulier qua de cauſa ſit maculata cognoſcendi ratio 100
Mulier an grauida ſit 136
Mulier vt in ſomno patrata narret facinora 652
Mulier vt omnia narret quæ fecit 661
Mulieres vt pulchros pariant filios 195.196
Mulieres corruptæ vt ab incorruptis dignoſci non poſſint 200
Mulieres valde lætari 69
Mulieres vt in menſa nihil edant 652
Mulieribus lotium compeſcere 651
Mundus vnus tantum & finitus 16
Mundus qualis effectus 17

Mundus hominis cauſa 17
Mundum æternum non eſſe ibid.
Murena eodem tempore frixa elixa, toſtaq; 599 600
ad Mures agreſtes & domeſticos auxilia 217
Mures vt necentur 336. *vt fugiant* ibid. *vt congregentur* ibid.
Mures vt literas non vorent 237
Muros vt à cinaræ radicibus arceantur 217
Muſtum ne bulliat 181
Muſtelæ vt cicures fiant 236. *vt necandæ* ibid. *ne noceant* ibid. *vt congregandæ* ibid.
Mus araneus ne quē mordeat 238
Muſcæ & apes vt ſubmerſæ reuiuiſcant 281
Muſcæ vt expellantur ex ædibus 280
Muſcæ vt boues non infeſtent ibid. *vt equos & mulos nō moleſtent* ibid.
Muſcæ vt congregentur 280
Muſcæ vt arceantur 279

N.

NAphta quid ſit 50
Naphtā ignem ad ſe trahere ibid.
Naphta & petroleū idem 49
ad Narium fœtorem 114. *& obſtructionem* ibid.
Naſſæ piſcium vt componendæ 254
Natura & hypoſtaſis differunt numeris 24 25
Naturam non eſſe primam rerum cauſam 16
Naturaliter quæ fieri dicantur 3
ad Nauſeam maritimam 89
Nauis dirigendæ geometrica ratio 72 73
Nauis ſubmerſa qua arte recuperetur integra 73.74
Nauis quot milliaria exegerit quo pacto deprehendamus 567.568
Nauicula ſua ſpōte mobilis & remigij author 613
Necromantia 582
Nerui reſoluti vt curentur 214
Nigra vt videantur omnia 62
Noctu quæ luceant 58.59
Nolarum harmonia 576
Nux ne lignoſum fructū progignat 323
Nuci arbori veteri vt ſuccurratur 297
Nuces vt abſque putaminibus gignantur 323
Nullam cauſam à ſua ſubſtantia effectus producere præter primam 4
Numerum aliquem indicare quem alius conceperit 563
Numeri quid in natura poſſint 96
Numiſmata vt cōflentur 347. 348.349.350

O.

OBſeſſis quomodo ſuccurrendum 538.539
Ocima ſtrumis ſcabiei ſalutare 109
Oculi quibus bina pupilla ineſt 82
Oculorum lux quomodo hebe-

tetur 61

Oculorum color vt permutetur 172

ab Odoribus mortem adferentibus vt tutus fueris 89.90

Oddo pirata magus 36

Oliuæ virides vt celerrimè cōdiantur 601

Oliuæ vt dulceſcant 327.328

Oleum ad vulnera ibid.

Oleum quod cutem ſplēdidam reddit 168

Oleum arſenici 309

Oleum hydrargyri 360

Oleum ſtibij 393

Oleum ſuo fœtore necans hominem 89.90

Oleum ad ſpaſmum 121

Olea vt fructum ferat 298

Olla vt nunquam bulliat 601

Ophtalmiæ remedia 113

Oſſa viridi colore tingēda 621 vt ſmaragdus videatur ibid. rubro vel alijs coloribus tingantur ibid.

Oſſa vt molliantur 250. dealbentur ibid. coloribus tingantur ibid.

Oues quando tondendæ 228

Oues vt aliquem ſequantur 227

Oues cū ſcabie laborant 229

Oues ne ſcabræ fiant 227 vt à cibo deterreantur ibid.

Oues ne peſte laborent 228

Ouium fœtus vt colorem cognoſci poſſit 227

Ouium peſtilentiæ medela 228 229

Ouum vt hominis caput magnitudine ſuperet 267

Ouū vt in aerem aſcendat 268

Oua vt ſeruentur 266. plena an vacua ſint dignoſcendi modus ibid.

Oua ne comedant gallinæ 261

Oua vt molleſcant & ampullis includantur 267. vt inſcribantur ibid.

Ouorum excubatio citra gallinam 266

Ouorum alba conſeruanda ad diuerſa opera 633

Ouorum excubatio citra gallinam 264

P.

Pacifica cui cōtingant 582

Pagri & tynni vt capiantur 256

Panis vt incorruptus maneat 608

Panis vt in menſa ſaltet 6

Pannus violaceus ad ſcribendum & pingendum 618

Pannū quemuis maculis purgare 462.463

Parabolæ ſegmentum [illegible]

Partus vt celeretur, vt facilitetur 138.139

Paſtinacæ marinæ vt capiatur 256

Paternitas cuius perſonæ proprietas 18

Pharmaca quibus lamina illinuntur 551.552

Phaſiani vt pingueſcant 271

ad Phthiſim remedium 121

Pecudes diuerſis coloribus gignere 215

Pedes & manus ne à frigore lædantur 120

Pedere ne quis cauere poſſit 659

Pediculi ſcaturiētes vt in ſtrato ho-

to hominis appareant 662
Pediculi pudendorum vt abigantur 154
Pediculi & lendes capitis vt mortificentur 245
Pediculi palpebrarum & pudendorū vt necentur ibid.
Pelles ad periſtromata vt inaurentur 627
Pelles hircinas viridi colore tingendas 610. 611.
Pelles cæruleo colore tingēdas 622. *rubro ibidem. viridi ibid.*
Pellium tinctura è floribus liliorum 625
Pellibus maculæ inducendæ 465
Perdicis fel ad memoriam valet 65
Perdices vt capiantur 271
Perſicæ languidæ remedium 295
Perſica vt ſine oſſe producantur 322
Perſica vt inſcripta & figurata naſcantur 321. 322. *fiant rubra ibi. miræ magnitudinis* 322
Perſica ne cadant 295
Peſtis præcautio 100
Peſtis vt curetur 98
Peſtilentiæ ſuum medela 230
Picturæ ignarus vt pingere poſſit 644
Picturæ vt illuſtrentur 642
Philoſophiæ dignitas 1
Philtrum 86
Philtra varia ibid.
Pili vt cadant & non renaſcātur 165
Pili vt expellantur 164 165
Pili vt cito naſcantur 167
Pilæ odoriferæ contra peſtem 99
Pingendi in plano ſola ratio 620
Pippionē exoſſū reddere 620
Piſces fluuiales vt capiantur 252
Piſces vt in vnum locum congregentur 253. 254
Piſces magni in mari vt capiantur 454
Piſcium ineſcatio 252. *vt alliciendi & capiendi* ibid.
Piſcium præſtans conditura 601
Piſtor vt panem in furno non immittere poſſit 652
Pituita vt ex ventriculo díjciatur 123
Placenta contra peſtem ibid.
Plaga vt inducatur 91
Planta vt fiat Draconi ſimilis 284
Plantæ vt maiores euadant 283. *ſteriles vt fructiferæ reddantur ibid. à rubigine tueri ibidem. à vermibus* 284
Plantas quæ occidant 284
Pleuritidis curatio 119
Plumbum liquefactum manibus tingere 390
Plubū in aurum tingere 387
Plumbum in ſtannum vertere 389. 390
Plumbum in ſtannum & in calcem vertere 390
Pluuiæ præſagium 139
Podagræ remedium 139. 140
Podagrici dolores vt tollentur 141. 142

Poliorchetes machina & aries 584 589
Polybi & Sepiæ vt capiantur 256.257
Polypodes 256
Pomum ſomnificum 199
Poma vt in vigore diu maneant 317
Poma vt in arbore diu immorentur 318. *vt imaginem quamuis referant* ibid.
Pondera omnia 4. *ponderibus perpende* 464
Pondera vt duplo celerius ſurſum trahantur 571
Ponderum leuandorum ratio 573
ad Podagram pilulæ 141
ad Podagram Emplaſtrū 139. 140
Pontes vt ſuper flumina conſtruantur 589.590
Porci vt impinguantur 230
Porci marini vt capiātur 257
Portæ vt à domeſticis ſolis aperiri poſſint 606
Potio pro vulneribus 148. 149
Potio vulnera curans ibid.
Pſilothrum ad glabrum reddendum 164
Praſius vt fiat 441
Præſagia 103
Præſagia longioris tempeſtatis 478
Præſtigia 523 524 525
Præcipitatum auri 260
Præpoſitiones A, In, Per, in diuinis quid 24
Præceſſio Spiritus ſancti propria 18
Prognoſticon de vbertate & bonitate vini 304
Prognoſticum fertilitatis & ſterilitatis 458
Prognoſtica ſereni aeris 477. *tempeſtuoſi* ibid.
Pruna vt ſine oſſiculis naſcātur 321
Prunorum languidarum remedia 294
Pudendorum pediculos amouere 154
Pueri ne pubeſcant 164
Puerorum morbis peſtiferis vt ſuccurratur 99
Puella Indica venenis nutrita 84
Pulchritudo corporis in quibus conſiſtat 159
Pulcherrimū ad tingendū 621
Pulices hortenſes vt necentur 245
Pulices vt perimendi 244. 245. *vt in vnum locū conueniant* ibid. *vt depellendi* ibid.
Pullus vt celeriter coquatur 599
Pullus vt quaternis pedibus & alis naſcatur 265
Pullus vt iugulatus ſanguinē non emittat 266. *vt in menſa coctus ſaltet* ibid.
Pulli vt ſine gallinæ fotu excreſcant 264
Puluis dentifricius 250
Puluis abſtergens atramenti maculas 498. 499
Puluis pro albedine dentium 173
Puluis contra venenum 101
Puluis contra ſectionem neruorum 151

Puluis pyrius bellicis inſtrumentis mira operans 587
Puluis pyrius abſque ſtrepitu ſphærica eijciens ibid.
Puluis pyrius 49
ἄπυρον quid. 47
Puluis pyrius optimus 587. 588
Puluis ignitus in ouo 52
Puluis citò ac vehementer ardens 587
Puluis qui à pluuijs accendatur 69
Puluis ad vnguem oculorum equis & hominibus 217. 218
Punici mali acinos augere 325 vt in miram magnitudinem excreſcant ibid.
Punica mala vt fiant rubicũdiora 325. vt ſciatur quot grana habeat malum punicum ibid.
Punica vt in arbore ſeruentur viridia 325
Punicorum acini vt candidi fiant ibid. vt ad hybernos vſus ſeruentur ibid.
Purpurinæ faciendæ modus 625
Putei in locis maritimis vt aquas dulces dent 464
Pyropus vt fingatur 438
Pyrus ne lapidoſos fructus pariat 293. vt dulces & copioſos fructus pariat 294
Pyri ſteriles 294
Pyra vt fiant rubicunda & effigiata 319. vt legenda & cuſtodienda ibid.

R.

Racemus vt diuerſi colores habeat acinos 179
Rapæ vt maximæ fiant 304
Raphani vt maiores fiant 304. dulces ibid.
Rhabarbarum vt diu conſeruetur 601
Rami ficulnei & inertes vt virides ſeruentur ibid.
Ranæ vt congregentur 258
Ranarum clamor vt caſtigetur ibid.
Regulus vt ſeipſum in veru torreat 699
Res in tenebris conſpicere cum ſuis coloribus 647
Res vna multiplex videri 408
Rei occultandæ modus in ſolidis corporibus 449
Rem abſconditam indicare alicui 564
Res virides vt volare videantur 68
Remedium contra ſitim ex calore 192
Remedium ad vermes 102. 103. electuarium 104
Remedium ad coſſos, vermes & tineas animalium ibid.
Remedium aduerſus omnes animalium morbos 208
Remedium ad quanis apoſtemata 157
Remedium ad ligatos ſoluendos 108. pro ſcabie 114
Remedium ad Cancrum 109. augendæ veneris 194. ad ſerpiginem 128. pro anhelosis 121. ad grauseolentes alarũ hirco. 106. ad phantaſmata 97. equorum dyſuriam 119

ad gallorum grauedinem 263
Remedium ad gallinarū profluuium alui 263
ad pediculos ibid.
Remedium ad equorum herpetem 218
ad morbos equorum 219
Remedia ad diuerſos ouium morbos 228.229
Remedia contra peſtem 99 100
Remedia ad cruditates ſenum & obliuionem 107
Remedia ad Culices 281
Remedia ad tempeſtatem rubig. & pruinam 482
Renes vt expurgentur 133
Reſolutio ferri varia 384
Robur vitale vt augeatur 92
Roſæ ad annum vegetæ 309
Roſæ & cariophilli coloribus vt inſigniantur 642
Roſeus color parandus 628. 629
Rotæ quibus maxima aqua hauritur 651
Rubigo vt ferro eximatur 384
Rubinus vt fingitur 437
Rubini vt conficiantur ibid.
Rubor faciei vt concilietur & nimium diminuat 438
Ruborem rebus inducendum 617
Rubrica ſcriptoria 498
Rubricæ ſcriptoriæ ratio 626
Ruptura vt curetur 153

S.

SAcra ſecreta 2
Sacculus contra peſtem 98
Sal ammoniacum vt ſublimetur 403
Sal alcali ibid.
Salſæ 256
Saltatione vt homines torqueantur 205
Sanguis è vulneribus vt cohibeatur 151
Sanguis vt ſiſtatur 115
Saphyrus vt fiat 648
Saphyrum in adamantem conuertere 442
Sardonix vt albus fiat 30
Sata ne à pecore lædantur 334
Satanæ profligandi methodus certiſſima 525.526
Saturnus 40 anno ad locum ſuum redit 41
Saturnus & Iuppiter vt trāſmutentur 389
Saxa vt frangenda 447
Scabiei lepræ ſimillimæ ſanatio 106
Scalarum muralium ratio 582
Schedulæ tres non tactæ vt ſitum permutent 606
Schema medietatis pontis 590
Scorpiones vt innocenter tractes 242
Scorpiones vt domicilia non obrepant 241
vt fugentur & interimantur ibid.
Scorpionum ictib. vt quis medeatur 242
Scorpionum ictus curatio 155
Scytale laconica 495
Scribendi modus in ouo 490
Scrophulæ 156
Secundæ vt moueantur 138. 139
Secretum pro hortis ſiticuloſis 455.456

Secretum pulcherrimum ad ligna variè tingenda 337
Semina vt in terra ſeruanda abſque noxa 497
Semina à pruina, frigore, & ardore defendenda 333
vt innoxia in terra ſeruentur ſata & incolumia ibid.
ne ab auibus depopulentur 334 *vt ab omni corroſione liberentur* 334
Seniorum ex frigidorum cerebris medicina 108
Sepis viuæ extructio 453
Sera mirabilis 606
Sera quæ quocunque nomine claudi poteſt 603
Serica tingenda coccineo colore 627
Serpentes ſtupefacere 249
vt tractare ſine periculo poſſis ibid.
Setæ ſuillæ quibus veſtes purgantur tingendæ 625
Silices fluuiales 456
Sinapi bonum 600.601
Siſa aurearum bracteolarum 630
Situla aqua plena quomodo ſuſtineatur 663
Smaltum vt fiat 445
Smegma ad omnes maculas delendas 461.462
ad maculas holoſerici 463
Smegma mulierum 167.-168
Smaragdus quomodo fingatur 441
Smaragdi & aliꝗ pretioſi lapides vt fiant 441
Solis & lunæ proprietates 40
Solem facere 362 *ad multiplicandum ſolem* ibid.
Somnus vt inducatur 202
Somnus vt concilietur 201
Somno vt mirabilia videas 200
Somnia tumultuoſa ſuffita edere 203
Somnia grata excitandi ratio ibid.
Spadiceus color conficiendus 629
Species non eſt æterna cuius indiuidua æterna non ſint 3
Spectrum artificioſum 656
Spectra in nubibus 659
Speculum excauatum vt idolum oſtendat 420
Speculum multiuidum conſtituere 411
Speculum vbi vnius rei plures apparent imagines 412
Speculum in quo imaginem in aere volitantem aſpicias 415
Speculum variarum imaginũ 419.420
Speculum in quo imaginem venientem videas & aliam recedentem 412
Speculum quo videntur quæ in aliꝗs regionibus fiunt 410
Speculum cylindricum in quo imaginem penſilem videas 415
Speculum vt vterũ & gulam videas 411
Speculum in quo nil imaginetur niſi quæ volueris 415

Speculum in quo dorſum tuũ videas 411
Speculi cõcaui imaginationes 415
Specula vt conflentur 422 *moderna ibid. comburentia* 59
Specula ab mẽſtruatis deturpata 82
Speculis practeola vt inducatur 421
Speculis planis vt res videatur 409
Sphæra ſolida geographica 561.562.
Spicula è vulneribus vt extrahantur 153. *è digitis* 139
Spiritus ſummè ſimplex quis 22
Spiritus mali vt vinciantur 509.510.
Spiritũ ex ſtanno elicere 390
Spirandi difficultas vt curetur 119
ad Sponſi & ſponſæ cõcordiam quid faciat 78
Stannum in plumbum vertere 392. *ſtridorem tollere ibid. ſurditatem adimere ibid.*
Statua quæ tangentes occidebat 553.554. *ſolem ſemper reſpicit* 554
Statua quæ quò libet ferri videtur 553
Statuæ ligneæ miræ 654
Stellæ vt in meridie videantur 670
Stellarum apparẽtium ortus & occaſus 577
Sterilitati vt occurratur 12
Stratagema bellicum 581.582
Struma 363.*eorũ remedia* 117
Stomachi ardorem remouent 122
Stupor & taciturnitas in tormentis quibus verbis induci creditur 546
Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates 16
Succinus vt fingatur 436.437 *vt liqueſcat ibid.*
Sues ne ægrotent 230
Sulphur ſublimatum 394
Sulphuris tinctura 394
Surdus vt lyræ audiat ſonum 575. *remedium* 115
Surditati quæ conferant ibid.
Siderata membra vt cognoſcãtur 152

T.

Tabulę ad ſomnum conciliandum 201
Tabulæ albæ deletiles 500
Talpæ vt capiendæ 238. *vt congregantur ibid.*
Tauri vt cicureſcant 227
Tempeſtatis marinæ præſagia 446
Terra ardens 75
Terra prima apta fundendis metallis 44. *vſque ad ſeptimam ibid.*
Terræ ambitus vt inueniatur 560.561
Terræ hortenſis probatio 454
Theſaurorum inuentio 343
Tertiana vt cureiur 96
Topazium vt ementiatur 441
Tophi Arthriticorum vt auferantur 157
Torpor vt ſanetur 148
Trabes mutuò ſe ſuſtinentes 665
Trachuri 256

Turdi vt impinguantur 272
Tubæ ad aquas hauriendas 470
Tubarũ ſonus perpetuus 467
Turcheſia lapis 442
Turtures vt pingueſcant 272
Tuſſis curatio 118
Tympani mirum 660

V.

Vas inuerſum vt aquam hauriat 71
Vaſa quæ non frangantur 602
Vaſa vt argenteis ſimilia reddantur 378
Vaſa iræ, furoris, mortis 33
Venus quo tempore redeat ad locum ſuum 41
Veneris in caſtris fortiter militare 193.194
Veneris deſideria obtundere 199
Venere illicita ne quis afficiatur 200
Venena quib. non noceant 84
Venena lethifera 90.91
ad Venena antidotus 100
remedia 91
à Venenis vt cauendum 90.91
Ventorum appellationes 476
Ventos praſagientia 480
Ventris rugas à partu abſtergere 175
Ventriculus vt corroboretur 90
Verzini parandi modus quatuor colorum 560
Verrucæ 157
Veſicæ morbi vt curentur 543
Veſpæ ne impetant 279
neque pungant ibid.
Veſtimenta ne tineæ tangant 465
Verua quo inſtrumento circumagantur 607
Vinum acidum vt emendetur 179
an habeat admixtam aquam 181
pendulum 178
vt præparandum ibid.
an duraturum 180
aſperum lene facere 179
vt reddatur gratiſſimũ 182
vt odore & colore arrideat 180
rubrum vt album euadat 180
vt rapeſcat 185
ne aceſcat 179
vetus vt nouum fiat 181
nouum turbidum vt citò fiat clarum 181
ex panno tollendum 462
corruptum 180
vt totum annũ duret ibid.
ne corrumpatur 178
corruptum emendare ibid.
Vinum borraginatum 184
Vinum halicacabi ad vrinam prodeſſe 184
ad tormenta & ſtranguriam 190
Vinum pro imbecillitate ſtomachi 185
Vinum cydonites pro ſtomacho 184
Vinum vt quis emẽtietur 190.
ſapore Rheticum 187
vt maluatici guſtum præ ſe ferat 186
maluaticum ibid.
Coum vt fiat 183
græcum 183.184
de Romania 176.177
claretum 188.189
laxatiuum 189
muſcatellum 187
Vini prauus odor vt emendetur 179.180

feruor vt reſtinguatur 182
maluatici apparatus 186
copia an futura ſit 191
Vino diuerſos ſapores vt concilies 180
Vino ne quis oleat 190
vt citò inebrietur ibid.
vt quis non inebrietur ibid.
à Vino aqua vt ſegregetur 181
Vina ne tonitruis peruertantur 181
Vinoſos abſtemios reddere 191
Viperæ morſus vt curetur 155
Viridem colorẽ conficere 629
Viridia vt omnia videãtur 62
Virnix ad ſcribendum 500
ad aurum illuſtrandũ 636
Vernicis parãdi modus ad pergamenas leuigandas 639
Viſiones qui videre vult 60
Vitis vt botros albos afferat, nigros acinos 329
Vitis purgatoria 301
Vites ſteriles 305
ſideratæ 303
ægrotantes ibid.
lacrymantes ibid.
defluas 301
fructum putrefaciẽtes ibid.
ne à pruina vel rubigine affligantur 302
Vitium inſitio 304.305
per terebrationem ibid.
Vitæ huius finis 7
ad Vitam longæuam quæ conferant 40
Vitrum Antimonij 393
vt molleſcat 404
vt viride fiat ibid.
vt diuidas ibid.
fictitium 404
vt ferruminetur 405
Vitri fragmenta glutinanda ibid. *elaborandi modus* 404
Vlceris maligni prodigioſa curatio 152
Vnguentum ad pleuritidẽ 119
ad morbum gallicum 107
lepram 104
capillos nigros tingens 162
Veritas abſtractiſſima Deus 23
Vnitas Dei firma 18
Vrina vt cieatur 110
Vrinæ ardoris curatio 116
Vteri ſtrangulatio 135
Vulnus vt ſine dolore infligatur 149
Vterus vt loco mouendus 135
Vua cocta vt ſeruetur 176
vt fiat odorata 330
vt ab auib. & gallinis tueaeris ibid.
ne veſpa contingat ibid.
Vuæ vt abſque vinaceis generentur 374
vt ad Ver vſque ſeruentur 330
Vuarum illuſione vt homines decipiantur 66
Vuas Vere producere 228
vinaceis vacua 229

FINIS.

Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ad conficiendas paginas ut videant. picte diversis
rebus et floribus montium et demonium et aliis. verum
accipe colores quos volueris ut cinnabarim
saccham minium et quecumque volueris quecumque bene
trita et injica in pelvi pleno aqua et antea
quam inicias colores misces illos cum fel tauri
et insperge postea eos in aquam et statim acci
pies cartam bibulas et injicies in aquam prius
in eam insufflando, et innijciendo extrahe
et videbis quid cupieris